

The person charging this material is responsible for its return to the library from which it was withdrawn on or before the **Latest Date** stamped below.

Theft, mutilation, and underlining of books are reasons for disciplinary action and may result in dismissal from the University.

UNIVERSITY OF ILLINOIS LIBRARY AT URBANA-CHAMPAIGN

AUG 4 1978

JUL 5 1978

AUG 28 1980

AUG 1 1980

AUG 18 1981

AUG 8 1981

FEB 24 1980

FEB 11 1980

JAN 23 1980

JAN 23 1980

L161—O-1096

ЛІТЕРАТУРНО - ПРОСВІТНИЙ ТИЖНЕВИК

РІЧНИК ІХ.

ПІД РЕДАКЦІЄЮ

ВОЛОДИМИРА ДОРОШЕНКА.

06-7-77
PRO
v. 9

Зміст ІХ-го річника.

Поесії.

	стор.
<i>Битва над Жовтими Водами</i> (стара українська пісня)	9
<i>Боровитовський Л.</i> Маруся (баляда)	41—42
<i>Вороний М.</i> Знову ранок, знову світ	74
— Краю мій рідний	78
— Молитва	72
— Сонце заходить	222
— Хто кохає край свій рідний	72
<i>Грінченко Б.</i> До праці!	216
— З пісень про рідний край	171
— О, прийде запевно той день	154
— Приходить час	57
— Співцєві	168
<i>Колядка українська</i>	27
<i>Комарівна Г.</i> До співця	60
<i>Кониський О.</i> Сподівання	80
<i>Костомарів М.</i> Журба єврейська	76
<i>Красовченко Л.</i> Прокідайтеся	79
<i>Лепкий Б.</i> Війна за волю	360
— Два голоси	379
— Журавлі	360
— Листками вітер котить	375
— Недомовленеє слово	42
<i>Обідний М.</i> З пісень вигнання	256
<i>Олесь О.</i> Голод на Україні	198
— Мовчить Гуцул, мов уст не має	72
— Стріляйте вішайте, катуйте	14
<i>Самійленко В.</i> Діач	257
— Катам	330
— Найдорожча перлина	328
— Так смійтеся!	328
— Україна (марш)	330
— У сумний час	330
<i>Старицький М.</i> До молоді!	215
— На Новий Рік	38 40
<i>Тарноградський В.</i> Не забувай, що ми — Славяне	136
<i>Франко І.</i> Великдень 1848 р	138
— З поезій (уривки)	23, 187, 201, 232
— З прольогу „Великі Роковини“	204
— Конкістадори	187
— На суд потягнуть вас	22
— Не слід усякого любити без розбору	201
— Проти рожна перти	13
— Розвивайся ти, високий дубе	187
— Супокій	3
— Як би само великеє страждання	210
<i>Чернявський М.</i> Лілеї	232
<i>Чупринка Г.</i> Вифлеємські пастухи (В Різдвяну Ніч)	24
<i>Шашкевич В.</i> Христос Воскрес!	134
<i>Шевченко Т.</i> Вифлеємська зоря	29
— Голод на Україні	199
— Заповіт	86
— З поезій (уривки)	88, 94, 109, 115, 118
— На Великдень	136
— О милій Боже—Україні. (З „Гамалії“)	86
— Правда. (З думок)	23
— Псалом 43-й	86
<i>Шурат В.</i> З „Ірландських пісень“ О'Коннора	221
<i>Яричевський С.</i> Гимн	82

Оповідання.

<i>Доде А.</i> Облога. Переклав М. Лотоцький	295—297
— Прапор	185—186
<i>Дудко Ф.</i> Жах (З оповідань старого офіцера)	169—170

	стор.
<i>Кашенко А.</i> Жовті Води, Збараж і Зборів. (Вітмки з повісти „Борці за правду“)	5—9
<i>Копе Ф.</i> Ходаки малого Вольфа. Різдвяне оповідання. (З французького)	26—28
<i>Королів-Старий В.</i> Милосердний Самаритянин	217—218
<i>Курах М.</i> Мати. Нарис	264
<i>Левицький М.</i> Дві українські легенди	156—158
<i>Лещук О.</i> Подерті черевики. Опов. укр. стрільця	142
<i>Орлівна Г.</i> Небо і земля	22—23
<i>Поліщук К.</i> Визволився. Оповідання з часу повстання Директорії на Великій Уккаїні	73—74
— Тіни безсмертні. Сучасна українська легенда	200—201
<i>Черемшина М.</i> Зрадник	137—138
<i>Шшишков В.</i> Сибірський дід (перекл. з російського)	56—57
<i>Юртик Г.</i> Гиджерей	119—120
— Довбайгора (Оповідання баштанника)	280—282
— Досвід св. Петра. (З народних легенд)	252
— Подвійна кара. („ „)	177

Історія, література, політика і громадське життя.

<i>Барвінський О.</i> Нестор українських пасічників у Галицькій Україні	123
<i>Батюченко Ст.</i> Вразіння з подорожі на могилу Шевченка. (Спомин)	105 107
— Колядка на Гуцульщині	71—72
<i>Білоцерківський Л.</i> Наші ювілеї. I. Д-р Вас. Щурат. II. Микола Садовський	11—12
<i>Брик Ів.</i> Його не здержать ні труси, ні бомби ні тюрма	309—310
— Христос воскрес!	133 134
— Христос родився.	21—22
<i>Возняк М.</i> Дещо про Різдвяні свята в старій Україні	24—26
— Про славного українського мудрця Грицька Сковороду	231 232, 253—254, 265—266, 283—284
<i>Волицький В.</i> Холм (Наша старовина)	394—396
<i>Вороновський В.</i> Буськ (Наша старовина)	382 383
<i>Гнатюк В.</i> Українці в Югославії	151 154
<i>Голубець М.</i> Олекса Новаківський	124
<i>Грушевський М.</i> Гетьман Петро Сагайдачний (З нагоди 300-ліття смерті)	139 140
— З недавнього минулого. (Селянство в революції)	58 59
— На Новий Рік	37—38
<i>Д(олинський) Д.</i> Про народне довіря	40
<i>Дорошенко В.</i> Богдан Лепкий. (З нагоди 50-ліття уродин)	358—360
— Володимир Самійленко	329 340
— Вчімося від наших великих людей! (З нагоди Шевченкових свят)	102—103
— Гетьман Петро Сагайдачний	140
— Голод на Україні	206, 247—249
— Генуезька конференція і політика Англії	150 151
— Два столітні ювілеї славянських письменників (Ф Достоевський і К Гавлічек-Боровський)	15
— Евген Чикаленко	188—189
— Єгипет	110
— Іван Франко (з 6-ті роковини смерті)	186—187
— Кінець генуезької конференції	189—190
— Лесь Мартович	202
— Над свіжими могилами: I Адріян Кашенко II Грицько Чупринка	4
— На Шевченкові роковини	85—86
— Перед генуезькою конференцією	141—142
— По генуезькій конференції	204—205

стор.

<i>Дорошенко В.</i> Свято праці	149—150
— Справа Східної Галичини на генуезькій конференції	172—173
— Холм	396—397
— Чутки про війну	129—130
<i>Дорошенко Н.</i> Як боролися Ірландці за свою волю	345—346, 361—362, 376—377
<i>Животко А.</i> Ходімо за Ним (Пам'яті Б Грінченка)	167—168
<i>Івашків М.</i> Бережани (Наша старовина)	300—301
<i>К—а Ол.</i> З царства „Циганів“	127—129
<i>Кольонії українські:</i> 1. Зелений Клин, 2 Канада	80
<i>Кордуба М.</i> Українські землі під польською владою	28—29
<i>Коренець Д.</i> Вертайте до старого краю! (До наших земляків за океаном)	117—118
<i>Кревецький Ів.</i> Вина і кара	245—246
— Чому ми не маємо своєї держави?	277—278
<i>Крип'якевич Ів.</i> Перемишль за княжих часів (Наша старовина)	14
<i>Липа Ів.</i> „Тарасовці“ (Зі споминів)	91—92
<i>Луцкевич М.</i> Економічне та культурно-освітнє життя на Холмщині та Волині	207
<i>Ляшевич З.</i> Бучач (Наша старовина)	301—302
<i>Магальяс С.</i> Слово до української молодіжні	213—215
<i>На допомогу Голодній Україні</i> (Від Краєвого Комітету допомоги голодним України)	197—198
<i>Р—ич В.</i> Під „Українським деревом“. Вражіння із побуту серед українськ. студентства у Празі	215—216
<i>Саліковський Ол.</i> Велико-українська суспільність в боротьбі за державність	250—251, 263, 279—280
— Українська кооперація і національно-визвольний рух	378, 393—394
<i>Сімович В.</i> Кирило-Методіївське братство	107
<i>Скотинський Т.</i> Іван Телевяк	170—171
— Ярослав (Наша старовина)	95—96
<i>Струтинський М.</i> Микола Вороний	75—76
— Ольга Кобилянська (З приводу 35 літ письменницької праці)	43
<i>Федорців Ф.</i> Вашингтонська конференція	12—13
— Від Кан до Генуї	93—94
— Замиріння Англії з Ірландією	30—31
— Коаліційні розходження (Загальний нарис європейської політики в р. 1921)	54—55
<i>Хрущ А.</i> Белз (Наша старовина)	383
<i>Целевич В.</i> Данина — й просвітні та гуманітарні інституції	96—97
<i>Шах С.</i> Великдень, воєнні могили — й читальні „Просвіти“	135—136
— Іван Кивелюк (1866—1922)	108—109
— Похорон бл. п Івана Кивелюка	121—122

Статті про просвітні справи взагалі й Т-во „Просвіта“ зокрема.

<i>Брик Ів.</i> Свято „Просвіти“	373—374
— Обов'язок життя	229—231
— Уваги на часі	199
— Шевченко й народня освіта	87
<i>Від Видавництва</i>	389—390
<i>Відклик</i> Головного Відділу Тов-а „Просвіта“ у Львові до своїх Філій, Читалень, Членів і усіх Прихильників Тов-а в справі експлозії в домі „Просвіти“	310
<i>Галушчинський М.</i> Значіння освіти	341—342
— Основуйте бібліотеки!	16
<i>Дівнич А.</i> Театр на Закарпатській Україні	267—268
<i>Дорошенко В.</i> До Читачів	1
<i>До Читалень, Філій Тов-а „Просвіта“ і до всього українського громадянства в краю</i> (Шевченкові свята й фонд „Учітєся“). (Відозва Гол. Відділу й Просвітно-організаційної Комісії)	53—54
<i>З неволі темної — до сонця свободи</i> (Відозва Краєвої Комісії для поборювання неграмотності)	390—392
<i>Інструкція</i> в справі віднови діяльності в читальнях „Просвіти“	347—351, 363—367, 381
<i>Інструкція</i> в справі віднови діяльності філій „Просвіти“	379—381, 397—400
<i>Інструкція</i> для Читалень „Просвіти“ і Кружків УПТ. в справі поборювання неграмотності	392—393
<i>Коренець Д.</i> Господарська школа Т-ва „Просвіта“ в Милованю	313—314
<i>Магальяс С.</i> „Просвіта“ й економічні організації	165—166
<i>Малицька К.</i> В сорокові роковини У. П. Т.	2—3
<i>Огляд</i> діяльності філій Т-ва „Просвіта“ в Тернополі	332—333
<i>Свенціцький І.</i> Освіта і виховання людини	44—45

стор.

<i>Свято 8. грудня</i> (Відозва Гол. Вид. і Просв.-орг. Комісії)	357—358
<i>Сіропалко С.</i> Комплетування бібліотек	45—47, 76—78
— Роля бібліотекаря	284—286
<i>Сіятовський Гр</i> Дещо про український аматорський театр	298—299, 314—315, 331—332
<i>Ставницький І.</i> Огляд діяльності філій Тов-а „Просвіта“ в Станіславові за рр 1918—1922	311—313
<i>Університет</i> український у Празі	9—10
<i>Шах Ст.</i> „Виймовний стан“ у Галичині й Т-во „Просвіта“ у Львові	293—294
— Висота членської вкладки Тов-а „Просвіта“ у Львові	261—262
— Дім Тов-а „Просвіта“ у Львові	327—328
— Збори загальні Товариства „Просвіта“	10—11
— Історія приміщення Т-ва „Просвіта“ від 1868 р.	343—344
— Календарі „Просвіти“	374—375
— Перегляд праці в центральному Т-ві „Просвіта“ у Львові (в часі від 1 листопада 1921—31 мая 1922 р)	219—221, 236—238
— Пильнуймо свого права!	69—70
— „Письмо з Просвіти“ (Історичний огляд органу Тов-а „Просвіта“)	182—184
— „Свято Просвіти“	2
— Участь „Просвіти“ в похороні Ів Кивелюка	155—156
— Фонд „Учітєся, брати мої“ й Т-во „Просвіта“	103—104
— Шевченкові обходи й Товариство „Просвіта“ у Львові. (До історичної традиції)	89—90
<i>Школа українська</i> у Відні	384
<i>Як українська громада</i> піддержує „Рідну Школу“? (Від Головної Управи У. П. Т.)	297—298

Сільське господарство, кооперація і медицина.

<i>Агроном,</i> Дешева томасина	319
<i>Голицинський Е.</i> Розбивайте шкаралупу від яєць!	114
<i>Коренець Д.</i> Складайте гроші на щадничі вкладки	51
— У ремісника золота рука	181—182
<i>Королів В.</i> Відморожування	83
<i>Куровець Ів.</i> Красуха (шкарлятина)	16—17
<i>Лукасевич Е.</i> Висипна глухання (плямистий тиф)	159—160
— Недуга	289—290
— Поворотна глухання (поворотний тиф)	241
— Пошестна інфлюєнца (еспанка)	111—112
— Про заразливі дрібнотвори	302—303
— Черевна глухання (черевний тиф)	205—206
<i>Павликовський Ю</i> Як дбати про телята	31—33
<i>Садовський В.</i> Що таке кооперація?	325—326
<i>Чикаленко В.</i> Виноград	224—225
— Як господарюють селяне в Долшній Австрії	176—177

Дописи.

Бабинці коло Кривча	269
Бережниця королівська, пов Жидачів	78
Бишки, пов. Бережани	317
Бібрка	61—62, 385
Бобреччина	208
Боднарів, пов. Станіславів	158
Болш вці, пов. Рогатин	351
Боневичі, пов. Добромилль	126
Бориничі	174, 270
Броди	333
Бродки, пов. Львів	286
Будзин, пов. Товмач	210
Будинів, пов. Сокаль	127
Ваневичі, пов. амбір	173
Винятинці, пов. Заліщики	269
Височанка, пов. Станіславів	158—159
Волинь	49, 145
Волинь та Холмщина	111
Волиця комарева, пов. Сокаль	126
Володимир Єолинський	62
Волосів, пов. Надвірна	304
Волоське село коло Болехова	126
Голя болехівська пов. Долина	126
Ворона, пов. Товмач	126
Воскресінці, пов. Рогатин	126
Гайворонка, пов. Підгайці	174—175
Гвоздець, пов. Коломия	352
Глубічок, пов. Борщів	143
Гравіви	269
Грабовець, пов. Ярослав	144—145
Гульків, пов. Перемишляни	144
Гусятин	143—144
Десятин	98, 287

	стор.
Дідилів, пов. Львів	351—352
Доброгостів, пов. Дрогобич	256
Добромил	334
Долиняни, пов. Рогатин	223
Дубівці, пов. Тернопіль	3
Жидачів	143
Журавенщина	334—335
Зазулинці, пов. Залішки	111
Закомаре, пов. Золочів	286
Залішки	126
Замарстинів	240—241
Зацерківна, пов. Долина	145
Збараж	79
Зелів, пов. Городок	144
Золочів	143
Іспас, пов. Коломия	98
Камінка Струмилова	126
Камінне, пов. Надвірна	241
Клекотів, пов. Броди	255—256, 304
Ковель	79
Кожичі, пов. Львів	98
Козівщина	190, 239—240
Колодрібка, пов. Залішки	79
Коломия	174
Комарнянщина	91
Копичинці, пов. Гусятин	316
Королівка, пов. Борщів	317
Корчів рустикальний, пов. Сколе	174
Краковець, пов. Яворів	125
Красне, пов. Золочів	78
Кремінець	145, 191
Кривеньке, пов. Гусятин	223—224
Кривки, пов. Тернопіль	190
Кулачківці, пов. Коломия	127
Курники шляхетські	333—334
Кути, пов. Золочів	144
Ладичин, пов. Тернопіль	268—269
Лещків, пов. Сокаль	269
Лисичинці	241
Лисівці, пов. Залішки	98
Лубянки низші, пов. Збараж	125—126
Лукавиця, пов. Ліско	240
Ляшки долішні, пов. Бібрка	173
Маркопіль, пов. Зборів	368
Махнів	269
Метенів	269
Микулинці	61
Микуличин	270
Миців, пов. Сокаль	317
Молодятин, пов. Печеніжин	223
Монастирська, пов. Ліско	143
Мшанець, пов. Старий Самбір	351
Нежухів, пов. Стрий	174
Нове село, коло Підволочиск	174
Новосілка, пов. Підгайці	255
Опака	303—304
Опришківці, пов. Станіславів	287
Остобіж, пов. Рава руська	316—317
Острівець, пов. Коломия	173
Переросль	286
Печеніжин, пов. Коломия	287
Пикулинці коло Тернополя	223
Пишатиці, пов. Борщів	270
Підгайці	79
Підяроків, пов. Бібрка	126
Потік, пов. Бережани	317
Почаїв	145
Прошова, пов. Тернопіль	269—270
Рава Руська	110—111
Ришкова воля, пов. Ярослав	159, 269
Сельць, пов. Дрогобич	125
Серники, пов. Бібрка	303
Синевідсько вижне	209
Синьків, пов. Залішки	144
Снятинщина	208—209
Сосниця, пов. Ярослав	97
Соснів, пов. Підгайці	209
Сороцько, пов. Грималів	351
Стинява нижня, пов. Стрий	144
Стрий	97
Стрий-Лани	270
Теляче, пов. Підгайці	303
Тернопіль	61, 125
Товмач	368—369
Труханів, пов. Сколе	304

	стор.
Туря велика, пов. Долина	97—98
Улично, пов. Дрогобич	190—191, 369—370
Хирів, пов. Ст. Самбір	126—127
Хімчин, пов. Косів	209—210
Худиківці, пов. Борщів	286
Цеблів	49
Церківна, пов. Долина	209
Цигани, пов. Борщів	173
Чернів старий, пов. Рогатин	173—174
Чортків	210, 268
Щеплоти, пов. Яворів	210
Яворів	78—79

По Україні, по нашому краю.

<i>Дорошенко В.</i>	17—18, 33—34, 63—64, 81, 99, 112—113, 130, 146, 160—161, 175, 191, 221—222, 238
<i>Бабій О.</i>	271, 288, 304—305, 318, 335

Українське життя на чужині.

Австрія	64, 80—81
Америка	258
Болгарія	49—51
Єгипет	49
Латвія	64
Німеччина	64, 192
Росія	113
Румунія	146
Франція	18, 385
Чехія	64, 80, 191—192, 272

По світу.

<i>Дорошенко В.</i>	8, 36, 50, 65, 81—82, 99, 113, 130, 146, 161, 192, 222, 242
<i>Бабій О.</i>	257, 272, 288—289, 305—306, 319, 335—336

Що читати.

(Оцінки книжок).

<i>Бачинський Л. і Дмоховський С.</i> , Рік в садку і городі. Е. Чикаленко	66
<i>Видавництво „Світа Дитини“</i>	193
<i>Возняк М.</i> Грицько Сковорода. Вид. „Просвіти“.	307
В. Дорошенко	401—402
— Історія української літератури. Том I. і II. Вид. „Просвіти“.	82—83
В. Дорошенко	401—402
— Кирило-Методіївське Братство. Вид. Фонду „Учітєся“.	175
В. Радзикович	35
— Старе українське письменство. Вибір текстів Рид. У. II. Т. В. Дорошенко	35
В. Дорошенко	35
<i>Воробкевич С.</i> Твори, т. 3-й. Вид. „Просвіти“.	114
В. Дорошенко	65—66
<i>Галушинський М.</i> Народня освіта й виховання народу. Вид. „Просвіти“.	291
М. Возняк	370
— Як вибороли собі люде право основувати товариства. Вид. „Просвіти“.	18
М. Возняк	353
<i>Гнатюк В.</i> Кубанщина й кубанські Українці. Вид. „Просвіти“.	387
В. Дорошенко	320
<i>Голубець М.</i> Начерк історії українського мистецтва. Вид. фонду „Учітєся“.	66—67
В. Січинський	402
<i>Дорошенко В.</i> Шевченкова Криниця. Вид. Фонду „Учітєся“.	98—99
М. Галушинський	34—35
<i>Дорошенко Д.</i> Славянський Світ, т. I. Вид. „Укр. Слова“.	337
В. Дорошенко	386
<i>Євангеліє</i> українською мовою. Вид. „Поділля“.	337
В. Дорошенко	386
<i>Календар</i> „Просвіти“ на 1922 р. під ред. Ф. Федорцева.	386
В. Дорошенко	386
<i>Календар</i> Т-ва „Просвіта“ на рік 1923-й під ред. Ст. Шаха.	386
В. Дорошенко	386
<i>Календарик</i> інформаційний на 1923 рік. Вид. „Доброї Новини“.	386
В. Дорошенко	386
<i>„Книжка“</i> , Вістник укр. книжкового руху. Л. Бачинський	386
<i>Книжки до Шевченкових обходів</i>	386
<i>Князі і королі</i> галицько-волинські. Альбом Вид. „Маруся“.	386
В. Дорошенко	386
<i>Ковалевський М.</i> Історія Греції та Риму. Видання „Укр. Вид. у Катеринославі“.	386
М. Кордуба	386
<i>Колесса Ф.</i> Українські Народні Думи. Вид. „Просвіти“.	386
В. Дорошенко	386
<i>Конан-Дойль А.</i> Пропавший світ. В. Дорошенко	386
<i>Костомарів М.</i> Чернигівка. Вид. „Ратай“.	386
В. Дорошенко	386

	стор.
Кузеля З. В п'яти роковини смерті І. Френка. Н. Я.	386
— В 60-ті роковини смерті Т. Шевченка. Н. Я.	386
Лукаевич Е. Як доглядати діток - немовляток. Поради та вказівки матерям. Іван Липа	386—387
Мистецтво Театральне, Вип. 1—4. С. Шах	258
Михалевич М. Пасіка. Вид. 5-е. М.	161—62
Мова, Українська літературна й правопис. 1. Українська Академія Наук. Найголовніші правила українського правопису. 2. Е. Чикаленко. Про українську літературну мову. Вид. „Українського Слова“. 3. Кузеля	387
Недоля В. Бери все, що в хаті! Вид. „Просвіти“ Р. О.	225
Островський В. Вівці і пастирі. С. Шах	225—226
Рудницький Ст. Україна — наш рідний край. Вид. Фонду „Учітеся“. В. Дорошенко	131
„Просвіта“ до українського народу. Вид. „Просвіти“. В. Дорошенко	18
Світ Дитини, С. Магалаєс	147
Старицький М. Зимовий вечір. Вид. „Просвіти“. В. Дорошенко	193
Тобілевич (Карпенко-Карий) Ів., Безталанна Вид. „Просвіти“ В. Дорошенко	291
Франко Іван, Нові видання його творів: Захар Беркут, З вершин і низин, Перехрестні стежки, Лис Микита, Мойсей, Зівяле листя, Із днів журби, Панські жарти, Sempet tiro. В. Дорошенко	242—244
Шевченко Т., (В роковини смерті), Вид. „Просвіти“. В. Дорошенко	35
Шевченко, Кобзарь Вид. „Українського Видавництва в Катеринославі“ під ред. В. Сімовича. М. Розняк	50—51
Шевченко по англійськи	114
Шкрумеляк Ю. Малий лікар. Гігієна для дітей в образах. Іван Липа	387
Книжки надіслані до Редакції і Тов-а „Просвіта“.	67, 114, 321—322, 370

Посмертні згадки.

Алешо Олександр	177
Баврисевич Михайло	115
Бенедикт XV. Папа	62
Верхола Трохим	272
Гайдман Генрі	35
Гайдучок Ангеліна	337
Галіковський Володимир	362
Гузар Омелян	272
Давидяк Василь	81
Дермаль Август	320
Запольська Габрієля	35—36
Затиркевич-Карпинська Ганна	62—63
Кивелюк Іван	101
Кобиланський Юліан	337
Короленко Володимир	35
Кузьмова з Колдуняків Марія	337
Левицький Орест	273
Лешєга Іван	63
Лозовський Олександр	92
Ломіш М.	131
Михалевич Микола	403
Мишуга О.	130
Орсаг Павло	18
Отмарштайн Юрій	192
Охримович Іван	81
Паук Володислав	320
Партеній, Митрополит	192
Пилькевич Олександр	353
Сельський Шасний (Фелікс),	373
Синицький Максим	290
Степовий Я. (Якименко Яків)	35
Стеценко Кирило	177—178
Сумцов Микола	336—337
Телевяк Іван	115
Тузяк Франц	272—273
Ціппер Гершон	18
Чорний Петро	273
Янчук Микола	402

Ювілейні й інші згадки.

Грушевський Михайло (до портрету)	55
Молієр Жан (300-ліття уродин)	65
Некрасов Микола (століття уродин)	36
Пій XI, папа	81—82
Рубчак Іван (25-ліття артистичної діяльності)	130
Старицький Михайло (до портрету)	47
Фльобер Густав (століття уродин)	50

Вісті з „Просвіти“.

(Комунікати й відозви Головного Виділу Тов-а „Просвіта“, його Комісії та філій Т-ва).

Боротьба з неграмотністю	19
Видавництво книжок	19, 162, 193
Віднова просвітної роботи в краю	115, 258
Вкладки членські	178
Життя читальні	20, 67
Замарстинів	194
Збірка на дар „Просвіти“	20
Календар на рік 1923	162, 178, 193—4, 211
Кольпортажа книжок	36
Кружки театральні аматорські	147, 194, 258
Курс годівельно-молочарський	36
Курс господарсько-садівничий	307, 322, 339
Лист від заоканських земляків	291
Могили воєнні	194
Подяка (за участь у похоронах бл п Голови Товариства Івана Кивелюка)	115
— (Вп. будівничому Кіндрикові)	372
Свята Шевченкові (від філії в Турці над Стр.)	116
Спис штук для аматорських театрів	163, 226—227
Школа торговельна „Просвіти“	274

Всячина.

Виказ жертв злочинних на фонд виховання дітей бл п. Івана Кивелюка	179
Від Комітету — Архиву Визволення України	178
Від української емігрантської колонії	403
До української суспільності! (Від Комітету здвигнення пам'ятника Л. Мартовичеві)	131
Жертви на „Рідну Школу“	163, 194
Жертви на фонд „Учітеся, брати мої“	290, 338
Звіт зі стану фонду „Учітеся, брати мої“	67
З українського театру (група М. Орла-Стеняка)	274

Ілюстрації.

(Портрети, образки, знімки, то що).

Балицький Юліан	184
Брик Іван	29
Вахнянин Анатоль	183
Вертеп, Старий український	25
Весоловський Ярослав	184
Втеча св. Родина до Єгипту	39
Гавлічек-Боровський Кароль	16
Галушинський Михайло	29
Голгофта. Образ Верещагіна	134
Грушевський Михайло	55
Гангрена спричинена голодом	248
Дім Товариства „Просвіта“	327
Діра в каменіці Наук Т-ва ім. Шевченка, спричинена вибухом бомби 23 IX 1922 р.	352
Діра в стіні в домі „Просвіти“, спричинена вибухом дня 21. IX 1922	343
Діти з Бердянська (губ. Запорізьська), виснажені голодом	247
Достоевський Федір	15
Заньковецька і Затиркевичева в „Чорноморцях“	63
Засідання Кирило-Методіївців. (Образ Куриласа)	90
Звізда Вифлеємська	23
Каннібаль з Запоріжжя	248
Катафалка в Херсоні	248—249
Кашенко Адріан	129
Кезмент Роджер	377
Керестур, село і його околиця	152, 153
Кивелюк Іван	10, 101
Кобиланська Ольга	43
Коллінз Михайло	377
Колядники	27
Колядники з Жаб'я-Льці на Гуцульщині (з о. В. Глібовицьким по середині)	71

	стор.		стор.
Кружок аматорський чит. „Просвіти“ в Добромилі	334	Руїни турецького замку в Хотині	139—140
Левицький Кость	328	Сагайдачний Петро	139
Левицький Орест	273	Садовський Микола	11
Лешкий Богдан	359	Садовський М. і Саксаганський О. в „Бондарівні“	12
Льойд Джордж і Барту	189	Самійленко Володимир	329
Мерці в голодному Донецькому районі	248	Скворода Грицько	231
Мистецтво, образок О. Новаківського	124	Старицький Михайло	47
Михалевич Микола	123	Стеля Академічного Дому у Львові, знищена ви-	
Народження Христа	21	бухом 23. IX. 1922	345
Новаківський О. (Автопортрет)	124	Сумцов Микола	336
О'Коннель	361	Телевяк Варвара	171
Пам'ятник борцям за волю України в Бродках	286	Телевяк Іван	171
Панківський Кость	184	У хрестної матери. Образ О. Новаківського	124
Парнель Чарльз	376	Філянський М., Вороний М. і Олесь О.	75
Партицький Омелян	182	Франко Іван у силі віку	186
Перемишль у XVIII. столітті	14	Франко Іван у пізніших роках	187
Під новий рік	41	Хоткевич Гнат	184
Плащаниця	135	Чикаленко Євген	188
Поліція російська облягає могилу Шевченка в 1914 році	105	Чоловік із Керестура	153
Посварились	60	Шевченко та його приятелі. (Члени Кирило-Методіївського братства)	88
Похід козацький. (Образ Брандта)	6	Школа українська у Відні	384
Прикмета голоду: опухлі ноги (Бердянськ)	247	Щурат Василь	11
Прийняття спільне членів читальні „Просвіти“ в Копичинцях	316	Ярема і Оксана (з „Гайдамаків“ Шевченка)	48
Провідники делегацій на генуезькій конференції	203	Ярослав у XVII. віці	95
Пуанкаре	189		

ПИСЬМО з ПРОСВІТИ

ЛІТЕРАТУРНО-ПРОСВІТНИЙ ТИЖНЕВИК

ПІД РЕДАКЦІЄЮ: ВОЛОДИМИРА ДОРОШЕНКА.

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ І АДМІНІСТРАЦІЇ: ЛЬВІВ, РИНОК Ч. 10. ІІ. ПОВ.

.....
 : ПЕРЕДПЛАТА: :
 : РІЧНА 1200 Мп. :
 : ЧВЕРТЬРІЧНА 600 „ :
 : ПОДИНОКЕ ЧИСЛО :
 : 50 мп. :
 : :

До Читачів.

По довгій перерві — не з вини нашого Товариства — розпочинаємо знову „Письмо з Просвіти“, відновляємо часопис у давнім його вигляді — як часопис для найширших кругів нашого народу.

Тяжке наше завдання — трудно тепер провадити як слід у сучасних умовах таку справу, як часопис, та ще й з образками (ілюстраціями). І дорожнеча на все велика — папір і друкарська праця стоять тепер незвичайно дорого, та й паперу доброго не легко знайти. І сили наші письменницькі не дуже великі, бо різні заверюхи „на нашій — як сказав Шевченко — не своїй землі“ роспорошили й письменницьку нашу братію по всіх усядах. Та й політичні умови, як відомо, тепер мало сприяють вільному, незалежному слову.

Та й засоби грошеві нашого Товариства не дописують, годі розмахнутися так, як би хотілося. І давніше були вони неособливі, а тепер і поготів.

Та все це не спиняє нас. Навпаки, тяжкі умови, в яких знаходимося ми, тим більше наказують нам відновити стару справу — роздмухувати живим словом святий огонь просвіти в нашім краю.

Просвіта — це основа всього, це підвалина народнього життя. Там, де вона поставлена як слід, де народ просвітився й освідомився, там він і заможний, і вільний, там ніяка ворожа сила не годна його зломити, побороти, винародовити.

Гляньмо тільки кругом себе, подивімося на інші народи. Візьмім хочаб Німців і Чехів, що близько нас живуть і краще нам відомі. Колись розбиті на дрібні краї — князівства, мало споєні між собою, мало вартні серед великодержав світу, дійшли Німці дорогою освіти до світової слави й значіння. І тепер, розбиті у світовій війні, не зійшли вони на нівець, а знову стають на ноги й відроджують свою недавню силу й добробут. Так само й Чехи. Колись і вони пережили в своїм минулім тяжкі часи упадку й рвіни всього —

і своєї держави й свого вікового надбання та опинилися сливе на березі загину. Але дружнім зусиллям своїх освічених людей, самопоміччю й муравлиною роботою на кожній ділянці народнього життя дійшли вони знову до розцвіту.

І нам треба брати з них приклад. Треба вчитися, як у світі жити — думати, читати, як заповідав незабутній Тарас. Не опускає в роспуці й безнадії рук, а навпаки, засукавши рукави, братися за діло, не оглядаючися ні нащо, надіючися тільки на самих себе. Себе люби, то й Бог допоможе, каже приказка. І невже ми так мало себе любимо й поважаємо, що не зірвемося до саморятування, не станемо самі собі до помочи? Цього не може бути! І саме в повній надії на дружню поміч цілого нашого загалу, рішило Товариство „Просвіта“ відновити своє письмо. Хочемо ми дати нашій громаді науку й розраду, хочемо в приступнім виді говорити про все, що може бути їй цікаве й корисне, про все, що треба всім нам знати, щоб дорівняти іншим, щасливішим народам.

І тому, докладаючи всіх сил, щоб по змозі як найкраще повести наш часопис, сподіваємося, що українське громадянство оцінить наші змагання й прийде з потрібною нам поміччю. Доля „Письма з Просвіти“, його успіх і удосконалення в руках самого громадянства. Чим більше воно читатиме наше письмо, чим більше ширитиме його й купуватиме, тим краще можна буде його видавати.

Отже, спішімо всі на поміч нашому старому Товариству — словом і ділом! Підпираймо його матеріально, грошевими засобами, й запомагаймо його часопис своїми порадами, дописами й співробітництвом. В єднанню — сила! Злучімож усі свої сили для святої справи просвіти і тоді „врата адові не подоліють нас“. Отже до діла в час добрий!

„Свято Просвіти.“

Під „Святом Просвіти“ розуміємо день 8. грудня. Є це річниця заснування нашого найстаршого культурного Тов-ва, яким являється Тов-во „Просвіта“. В 1868 р., себто 53 літ тому назад, відбувся перший загальний збір дуже скромного, маленького Товариства, яке серед тодішньої темноти широких мас нашого народу поставило собі велику, незвичайно важну ціль — просвіту українського народу в нашій тіснійшій батьківщині — Галичині. І це скромненьке товариство розрослося з літами у величезну інституцію, яка обняла своєю діяльністю не лише землю Галича, але поширила терен своєї праці й широко поза першою призначені межі, бо на землі усїєї Соборної України Тов-во „Просвіта“ стало всеукраїнським зеном, видимим знаком української культурно-національної й суспільної праці „Просвіта“ — це висказ національної і державної української думки. І не було б „Просвіти“, хто зна, як випавби для нас 19 7 рік.

Тому не диво, що наш народ так любить свою „Просвіту“, так до неї горнеться. Зваживши, серед яких прикрих історичних обставин приходить до нашому народові переходити свій визвольний шлях, зрозумімо, як дуже дорожить він своєю ідейною провідницею, коли підняв її до першої своєї інституції, коли зробив її загально національним достоїнством, всеукраїнським святощем. Годиться тут зазначити, що задача „Просвіти“ ще далеко не сповнена, що вона з кожним роком поглиблює своє значіння. Бо коли б народові відібрано державну незалежність, політичну свободу, то „Просвіти“ — тої народної освіти — ніхто не відбере йому, а навпаки в „Просвіті“ найде всякий свою політику й надію на краще будуче. „Просвіти“ інші народи не мають. І хоч і в інших народів є інституції подібні до нашої, напрямом своєї праці, навіть дуже багаті, і хоч наша „Просвіта“ заложена навіть на взір таких чужих товариств, то все ж таки до такого значіння не підняв свого освітнього товариства жаден народ. Розвиток Тов-ва „Просвіта“ — це зеркало нашого культурно історичного розвитку.

Тому з побожністю мусимо згадувати імена перших членів-основників Тов-ва „Просвіта“, з котрих всього навсього один ще між живими — Юліян Романчук, — благословити ту щасливу хвилю, коли ці ідейні молоді люде приступили до заснування „Просвіти“. А найвідповіднішою до цього нагодом є день 8. грудня. Зрозумів це український народ і так теж робить. День 8. грудня проголосив своїм національно-культурним святом і щорічно урочисто його обходить. А обходить його богослуженням, концертами, театральними виставами, відчитами, сходами, зборами, як де місцеві обставини дозволять. А при т.м збирають також збірки на дар, на так званій „Дар Просвіти“.

Перший раз відбулося таке свято в 1908. р. з нагоди 40 літнього ювілею існування Тов-ва і від цього року святкується воно щороку, крім звичних 1914 і 1918 років, коли ізза воєнних хуртовин у нашім краю неможливо було перевести таке свято.

„Свято Просвіти“ святкує 8. грудня лише Галичина. Інші українські території мають свій день оснування „Просвіти“. Слід би принамовитися усім „Просвітам“ задля одноцільності до дня оснування матірнього Товариства, себто до 8 грудня. Хай буде одна „Просвіта“ й один день „Свята Просвіти“. А днем тим — лише день 8. грудня.

C. Illax.

В сорокові роковини У. П. Т.

В минулому місяці закінчило Українське Педагогічне Товариство 40 літ свого існування і своєї діяльності. Сорок літ — чималий шмат часу — чимало дороги може увійти за цей час той, хто не стоїть на місці, не оглядається позад себе, як Льотова жінка, не дається прохочим зіпхнути зі шляху у пропасть забуття, а йде вперед, усе вперед до ціли раз наміченої.

І Українське Педагогічне Товариство ішло — крізь колоди перепон, що їх кидали йому чужі і свої, серед невідрадних фінансових умовин, серед байдужности з боку власного громадянства, яке не розуміло ваги педагогічного товариства в національному життю — ішло і розвинуло свою діяльність, яка безперечно перевищила ті засоби, якими У. П. Т. могло орудувати.

Засноване в р. 1881 тринадцяткою ідейних людей спершу як більш учительська організація, що мала на меті згуртувати наше учительство для педагогічної праці і оборони прав рідної школи, — згодом перебирає на себе У. П. Т. й інші справи, які потреба хвилі і розвиток національної свідомости у народа висували на порядок дня. Ішло все з духом часу, чого найліпшим доказом ті часті зміни статута в напрямі поширення свого круга ділання і поглиблення шкільної і виховавчої діяльності.

Головна заслуга У. П. Т. в тому: воно вперше згуртувавши наше народне учительство при педагогічній роботі, дало почин до найбільшої нині у нас станової організації, яку репрезентує „Взаїмна поміч учительська“ — воно перше починає видавати книжечки для дітвори й молодіжи і наукові книжки для учительства і українські підручники для шкіл — воно перше в нас засновує приватні українські школи і в зневірену політичними невдачами суспільність кидає бадьорий клич: „В школі — наша будучність!“ І цей клич робив влада. Убогий український народ, поглинений на власні сили, закріпощений політично й економічно, зруйнований довгим воєнним лихоліттям, добуває останній гріш на Рідну Школу, щоб у ній гей на острові серед розбурханого океану ворожих затій зберегти те, що кожному народові найдорожче — свою дітвору і свою молодь.

Сорок літ працювало У. П. Т. над тим, щоби зрозуміння ваги рідного слова, рідної книжки, рідної школи поширити у найдальші закутини нашої землі, щоби для цієї ідеї приєднати як найбільше прихильників і поборників. Не йшло це так легко, як у других народів. У таких Німців, Чехів до товариств, що дбають про Рідну Школу, належать сотки тисячів членів, належить кожний свідомий громадянин — на цілі рідного шкільництва збирають там мільйони гроша не тому, що вони від нас багатші, а тому, що у них Рідна Школа це святощі, якими всі дорожать, бо в них бачать заповуку свого національного існування.

Та хоч яким важким шляхом прийшлося йти у своєму розвитку нашому Українському Педагогічному Товариству, нині може воно сміло глянути на пройдену дорогу і обчислитися перед громадянством зі свого дорібку. Протягом сорока літ устояло воно перед усіма невзгодами й нині ще вище як колись держить свій прапор, на якому виписаний клич і засноване завдання товариства: „Через Рідну Школу до відбудови воєнним лихо-

літтям зруйнованого національного нашого життя — через школу до політичного відродження“.

Воєнна хуртовина посліdnіx років знищила багато дорібок У. П. Т., але те, що остало, розвивається далі зі зміцненою силою, будиться з хвилевого занепаду, загачене русло прочищується, щоб зробити дорогу новим відновленим і відсвіженим струям.

Давні Кружки У. П. Т. починають проявляти діяльність. В самому Львові є їх шість, удержують хлопчау бурсу і школи. Відновилися кружки в: Бережанах, Бродах, Глинянах, Городку, Городенці, Долині, Дрогобичі, Жовкві, Коломиї, Калуші, Комарні, Копичинцях, в Луці під Самбором, в Миколаєві н/Дн., Мостисках, Радехові, Рогатині, Самборі, Сокалі, Снятині, Станиславові, в Стрию, Судовій Вишні, Тернополі і Чорткові. Організуються нові кружки в Борині, Бурштині, Войнилові, Глубичку, Добромилі, Заболотові, Золочеві, Клепарові коло Львова, Кутах, в Лежайську, Любачеві, Ляшках долошних, Любіні великім, Новім Селі коло Підволочиськ, Перемишл., Перемишлянах, Підгайцях, Раві руській, Тустановичах і Чернівці. А кожний новий такий кружок — це нова наша кріпость, це поширення ідей Рідної Школи на нові території, це здобування нових роб.тників до сповнення завдань хвилі.

Під теперішній час має У. П. Т. під своїм доглядом і на своїм удержанню усі наші приватні народні і середні школи, всі курси підготовляють до гімназії чи семінарії.

Гімназії мають: Яворів (7 клас — 138 учен., 11 учит.), Рогатин (5 клас — 209 учен., 11 учит.), Чортків (8 клас — 231 учен., 13 учит.), Долина (8 клас — 202 учен., 17 учит.), Коломия (дівоча гімн. 6 клас — 159 учен., 21 учит.), Станиславів (дівоча гімн. 3 класи — 91 учен., 16 учит.).

Гімназійні курси ведуть Кружки: в Золочеві (4 класи — 112 учен., 6 учит.), Дрогобичі (8 клас — 197 учен.), Комарні (4 класи), Луці коло Самбора (4 кл. — 102 учен., 6 учит.), Калуші (5 кл. — 31 учен., 4 учит.) Кутах (2 класи), Глинянах (3 класи — 20 учен., 5 учит.), Добромилі (4 класи — 49 учен.), Любачеві (4 класи — 36 учен.), Любіні великім (1 кл. — 9 учен.), Радехові (1 кл. — 28 учен., 1 учит.), Снятині (4 кл. — 68 учен., 5 учит.).

Семінарійні курси маємо: в Долині (4 роки), Калуші (1 рік 10 учен.), Коломиї (жіночі — 4 роки, — 177 учениць, 26 учит.), Львові (1 рік, 16 учениць), Станиславові (80 учен.), Стрию (4 роки — 120 учен.), Тернополі (4 роки — 107 учен.).

Матуральні семінарійні курси коєдукаційні уладжено в цім році: в Копичинцях (35 канд.), у Львові (54), в Яворові (13).

Народні школи удержують Кружки: в Долині (4 кл. — 166 учен., 4 учит.), Дрогобичі (4+2 кл.), Золочеві (4 кл. — 35 уч.), Комарні (6 клас + 2 рівнорядні, 236 учен.), Копичинцях (2 класи — 122 учен., 2 учит.), Перемишлі (7+5 кл. — 574 уч.), Станиславові (5 клас — 3+9 учен.), Стрию (6+2 кл. — 182+218 учен.).

У Львові, столиці краю, удержує У. П. Т. вісім шкіл: 7-класову дівочу ім. Шевченка (7 клас 9 відділів — 328 учен., 12 учит.), 7-клас. дівочу ім. Грінченка (7 клас 11 відд. — 424 учен., 16 учит.), 7-клас. хлопчау ім. Грінченка (7 клас 11 відд. — 477 учен., 16 учит.), 4-клас. хлопчау ім. Шевченка (4 кл. — 174 учен., 5 учит.), 4-клас. мішану ім. Короля Данила (4 класи 7 відд. — 291 уч., 9 учит.), 4 кл. мішану ім. Князя Льва (4 класи — 147 уч., 5 учит.), 2-клас. мішану школу на Клепарові (2 кл. — 5) уч.

2 учит.), 4-клас. мішану школу на Левандівці (4 кл. — 112 уч., 3 учит.). Так отже в самому Львові вчиться в наших приватних народніх школах 2003 дітей в 54 відділах при 68 силах учительських. На удержання цих шкіл видало Товариство протягом трьох місяців цього шкільного року 1,898.121 Мп. Яко підмогу Кружкам на провінції, що ведуть школи або курси, виплачено 440.000 Мп.

Перед війною були у Львові для нашої гімназійної молодіжи дві бурси У. П. Т. і дівочий інститут ім. св. Ольги, ведений Кружком ім. Ганни Барвінок. Але задля невідрадних економічних відносин, головнож задля браку льокалю було Товариство приневолене інститут і одну бурсу звинути — до кращого часу.

Так само і Кружки на провінції мусіли свою бурсову акцію припинити або обмежити.

Зростаюче число своїх шкіл спонукало Товариство відновити передвоєнну видавничу діяльність, головнож в області шкільних підручників, яких недостає сильно тепер дається відчувати. В тім напрямі розпочала вже Голівна Управа заходи. Досі на протязі 40 літ свого існування видало УПТ.: 165 книжечок для дітвори і старшої молодіжи, — 22 книжки педагогічного змісту для учительства, — 23 шкільні підручники для шкіл середніх, — 10 родів молитвенників і образків, — гру товариську для дітей (подорож довкола землі). Крім того видало 26 річників педагогічного часопису „Учитель“, 25 річників діточої газетки „Дзвінок“, переписні листки, стінні календарі, марки і телеграми У. П. Т., шкільні зошити, друки і формуляри для діловодства шкіл і Кружків УПТ. А тепер з приводу свого ювілею видало великий стінний календар і брошурку, в якій докладно змальована історія товариства від перших хвиль його існування і історія фонду „Рідна Школа“ — що переняла на себе збирання жертв на цілі приватного нашого шкільництва. Бо нині ми обмежені виключно на власні сили — не можемо і не сміємо числити на поміч від чужих — у власнім громадянстві мусимо викресати стільки захоплення для ідеї Рідної Школи, щоб виросла вона з духа свого народу, оперлася на його історичній традиції і виховавши нове молоде покоління, повела його до побіди. *К. Малицька.*

СУПОКІЙ.

Супокій — святее діло
В супокійній часи,
Та як в час війни та бою
Ти зовеш до супокою, —
Зрадник або трус еси!

Та коли народи в згоді
Враз працюють, щоб природі
Вирвать тайну не одну,
В тьму життя влить світла досить, —
Горе тому, хто підносить
Самовільную війну.

Та коли в робучу пору
В нашу хату і комору
Закрадаєсь лиходій,
Щоб здобуток наш розкрасти,
Ще й на нас кайдани класти, —
Чи й тоді святий спокій?...

Над свіжими могилами.

Адріян Кашенко.

Не що давно настіла до нас сумна вістка про смерть широко звісного на цілій Великій Україні письменника Адріяна Кашенка. Написав він дуже багато оповідань, в яких приступно й живо розказував про старі часи на Україні, про видатні події й визначних людей нашого славного минулого. Завдяки його книжкам найширші круги нашого народу пізнавали українську історію, повну боротьби за волю з сусідами Поляками й Москалями. Довідувалися про Хмельницького, Богуна, Сірка, Запорізьку Січ, то що й доходили таким чином до народньої самосвідомости. Багато-багато людей що йно з творів Кашенка пізнавали, чії ми сини, яких батьків, ким, за що закуті... Пізнавали й робилися добрими синами нашої удови небоги України. В цьому безперечна заслуга Кашенка і його простих, нехитрих оповідань, писаних на честь і славу наших невмірущих героїв.

Таких історичних оповідань, себто таких, де розказується про минуле, написав покійний цілу низку. Згадаймо напр. „Борці за правду“, „Під Корсунем“, „Зруйноване гніздо“, „Славні побратими“, „Про гетьмана козацького Самійла Кішку“, „Кость Гордієнко-Головка“, „У запалі боротьби“ й інші.

Сам родом із Катеринославщини Кашенко особливо цікавився місцевою старовиною, повною споминів про колишню Запорізьку Січ. Кашенко дуже любив своє Запоріжжя й добре знав усі ті місця, де жили славні січові братчики. Написав він навіть велику історію Січи під наголовком „Оповідання про славне військо Запорізьке Низове“, яке вийшло в двох виданнях (1917 і 1918 рр.), і багато дрібніших книжечок про ті землі, де була Січ і де жили Запоріжці (напр. оповідання для дітей „Мандрівка на Дніпрові пороги“, оповідання „З Дніпра на Дунай“, „Великий Луг Запорізький“, „На руїнах Січі“, „Запорізька Слава“ й ин.).

Крім цього торкався Кашенко й новітніх часів — у драмі „На провесні“, комедії „Зоря нового життя“, в оповіданнях з часу першої революції в Росії — „Тяжкий гріх“, „Перерід“, „Зоряно“ й ин.

Тут він теж дбав про те, щоб усвідомити наших людей, заохотити їх до праці для рідного краю, показати, кудою йти нам.

Писані з любов'ю, легко й жваво книжечки Кашенка дуже читалися на Україні і повиходили (від 1905—6 рр.) не одним виданням, особливо під час другої революції (1917—18 рр.). Розходилися писання Кашенка в цих роках цілими десятками тисяч і видавець не встигав випускати їх із друкарні — так їх розхоплювано.

Почав писати Кашенко ще у 80-х роках минулого століття, друкуючи в місцевих часописах різні перекази про минуле й взагалі всякі знахідки з народнього життя, які він запопадливо збирав із уст народу. Тодіж написав він і перше своє оповідання — „Жар птиця“ під прибраним імям А. Торішний (Катеринослав, 1883). Є це перерібка народньої казки.

Народився Кашенко 2. жовтня 1858 року коло Олександрівська на Катеринославщині, освіту здобув у Катеринославській гімназії, потім служив у війську за офіцера, а вкінці поступив урядником на залізницю. Служебне ціле життя провів у своїй любій Катеринославщині й брав тут живу участь

9. XI. 1918 р. українське учительство в Катеринославі урочисто святкувало 60 літ уродин і 35 літ письменницької діяльності свого славного земляка Мали його шанувати й по всій Україні, але саме здійснювалася нова боротьба й на мирні, культурні свята не було часу й змоги.

Послідні роки свого життя Кашенко тяжко хорував. У нього одібрало язик і праву руку й він лежав у ліжку, не можучи ні писати, ні читати.

А йому так хотілося написати ще про останні, найновіші часи українського руху, та ба — суворая доля не судила і ось крутими дорогами дійшла до нас звістка, що заслуженого діяча не стало. Помер Кашенко 29. березня (марта) цього року. Нехай же буде йому пером земля і вічна пам'ять між нами!

Грицько Чупринка.

І ще одна сумна вістка долетіла до нас з-над берегів Дніпра: не стало молодого і талановитого українського поета, Грицька Чупринки. За участь у повстанському руху розстріляла його разом із іншими Українцями (всього 39 осіб, чоловіків і жінок) київська чрезвычайка. З Чупринкою зійшов у могилу дуже визначний письменник. Не вважаючи на свої молоді літа, Чупринка встиг визначитися як талановитий співець-поет і зайняв своє окреме місце в українськй письменстві. Він був природженим протестантом-бунтівником, бурливою натурою і в особистім життю і в поезії. Противник усюкої заскученості, усюкої цвілі, Чупринка був приклонником нових напрямів у мистецтві. Його захоплював рух, порив, змагання самі по собі до того, що він проповідував навіть „бунт для бунту“. І вірші його відбивають в собі живу, непосидючу вдачу письменника. Вони повні руху й змагання, відзначаються своєрідністю свого складу, дуже музикальні. Багато молодших поетів перейняло в Чупринки його спосіб віршування.

І отсей бунтівник-протестант, що так жахав статечних патріотів, не помирився з ладом, заведеним на Україні большевиками, й підніс протест і проти них. За це спочатку (в 1919 р.) заслано його в табор для арештантів і закладників у Кожухові під Москвою. Вийшовши згодом звідти, Чупринка не зміг спокійно усидіти й кінець-кінців наложив головою. Разом із ним розстріляно й багато інших Українців, запідозрених у належності до повстанців, як от: І. Чепілко, сотник І. Андрух, (Галичанин), то що.

Народився Чупринка 15. листопада 1879 р. в містечку Гоголеві на Чернігівщині, в козацькій сім'ї. Учився спочатку в місцевій народній школі, а потім у гімназії в Києві й Лубнях, але не скінчив, бо його викинули за те, що він не мирився з гімназіяльними порядками.

Перебуваючи дома, багато читав. Згодом попав у тюрму за революційну діяльність. Тут познайомився зі свідомими Українцями й захопився українським рухом та почав писати по українськи. Поезії його стало появляються в українських часописах і збірниках від 1907 р.

Ще перед світовою війною вийшло кілька збірок його віршів, а в 1919 р. київське видавництво „Криниця“ випустило збірне видання його творів у трьох книжках.

Засуджено Чупринку і тов. на смерть 28. серпня 1921 р.

Не стало його між нами, але імя його житиме вічно в невмірущій книзі українського письменства.

Вол. Дорошенко.

Жовті Води, Збараж і Зборів.

Щоби дати поняття нашим читачам про те, як писав покійний Кашенко, подаємо отсі три уривки з його повісти „Борці за правду“. Тут описуються побідні битви українських козаків із Поляками під проводом Хмельницького. — Ред.

ЖОВТІ ВОДИ.

П'ятого квітня 1648 року, ще до схід сонця, молодий Потоцький почав виводити своє військо з табору і становити його до бою. Блискуче й пишне було польське військо. Увесь беріг невеличкої річки Жовті Води і степ над нею вкрилися вершниками. Кілька полків тих вершників було в блискучих панцирах та мідяних шеломах; другі були з звірячими шкурами через плече; треті — в блакитних, золотом гаптованих кунтушах з блискучими китицями по над плечима; ще інші були вбрані великими пірями. Були тут і улани, і драгуни, і жовнірі, і німецькі рейтари. Більше десятка тут було славних полків з кількома десятками гармат... А по-над усім тим військом, немов квітки по полю, маяли на довгих списах ріжнокольорові прапори.

Почало вставати з-за безкрайого зеленого степу червоне сонце і заграло своїм рожевим промінням на тому пишному війську і на його вигостреній, загартованій зброї.

— Не втечуть тепер від нас хлопці! — говорив задоволено Потоцький своїм приборникам. — Хоч і не вартоб об них поганити зброю — канчуками годилосяб розігнати цю наволоч — але клятї зберуться знову в другому місці, так ліпше вже вибємо це бидло відразу!

Тимчасом у козацькому таборі військо стояло великим колом, а посеред нього, оточений полковниками, красувався на коні, з булавою в руці гетьман Богдан Хмельницький, а над ним маяла біла хоругва війська запорожського.

Не що давно став гетьманом Богдан Хмельницький, але міцно, сміливо й твердо держав він в руці булаву, і всі, хто бачив в цю хвилину його постать, розуміли, що з рук гетьмана не випаде булава додолу.

Ось він підняв булаву вгору, щоб козаки потишилися, і почав промовляти:

— Брати мої рідні... Лицарі — молодці! Нехай буде відомо всім, що не за ради слави й здобичі взяли ми за шаблі, а обороняючи життя й волю свою та дітей і жінок наших. По всіх землях люде обороняють життя й волю свою; навіть тварюка нерозумна — і та робить це саме! Годі вже нам бути невільниками в своїй власній хаті! За те, що ми проливали свою кров, захищаючи від ворогів Польщу, Ляхи відібрали від нас і землю, й волю, і віру, і навіть честь! Чи не вас звуть вони проклятими хлопами й бидлом? Чи не вони замордували гетьманів наших Сулиму, Наливайка, Павлюка й Остряницю? Сердешні страдники, що сконали від рук катів, простягають до вас з того світа свої руки, благаючи пімститися за їхню кров і за неньку нашу Україну. Незже-ж не станемо ми як один за волю України?

Застогнала земля й зашуміло повітря від вигуків кількох тисяч козаків:

— За волю! За віру! За неньку Україну!

Голосно розійшлася луна по-над Жовтими Водами і відгукнулася аж у Княжих Байраках, що зеленіли своїми рясними дубами позаду польського

табору. А в тих байраках саме під той час Перебийніс з своєю ватагою козаків перекопував шляхи, рубав засіки та копав вовчі ями, щоб не дати ворогам України утекти і уникнути козацької пімсти.

Разом з реєстровими козаками в Хмельницького стало стільки війська, скільки і в Потоцького, але під рукою Хмельницького в залозі був ще Туган Бей з чотирма тисячами Татарів. З другого боку, Поляки були узброєні краще за козаків і Татарів і мали багато гармат, тоді як у Хмельницького було всього одинадцять поганеньких гармат з запорожської Січи, і ніхтоб не вгадав зараз, хто буде переможцем.

Після промови гетьмана засурмили в сурми і в козацькому таборі. По тому гаслові, мов маків цвіт, висипали до річки в червоних жупанах запорожські вершники. Слідом тяглися піші реєстровики, а обабіч йшла запорожська сірома: лугарі та голоколінчики в білих сорочках та в яких припало штанях, а як хто, так і без нічого, тільки підперезаний рядниною, з списом або з косою в руках.

Ріжноманітне і кепсько узброєне було військо Хмельницького, але могутнє духом і завзяте бажанням віддати життя за волю рідної країни.

Праве крило козацького війська повів Дзеджалій, лівим кермував Богун, а серединою сам гетьман.

Тільки що вибухнули з польського боку гармати, як Запорожці, мов вихор степовий, перехопилися за річку і вдарили на блискучих, гонористих ворогів. Заблищали списи, забрязчали шаблі, затрікотіли рушницї, засвистіли кулі, збився нелюдський галас, стогін і проклони, і зелена степова трава почервоніла від крові.

Становище Богунового крила було тяжке, бо під його рукою було найбільше пішої голоти, незвичкої до бою; з лядського-ж боку на нього налягала велика сила драгунів з двайцятьма гарматами. Борці за волю падали з своїми косами, розірвані на двоє великими бомбами, скорше, ніж наближалися до воробга. Про те вони дійшли таки до нього і счепилися в смертельній січи. Серед галасу і проклонів Богун почув поміж драгунами українську мову і догадався, що всі драгуни були набрані Поляками з Українців і що він розливає братню кров. — Брати мої! — почав Богун гукати до драгунів. — Чи не одна-ж нас ненька породила? За що-ж проливаєте кров братів своїх православних?

Засмутилися драгуни.

— Адже ми братів своїх вбиваємо! великий гріх приймаємо на душу, і не буде нам на тім світі помилування!

Один по одному драгуни почали передаватися на бік козаків, а далі всім полком вибігли на бік у степ і з усіма гарматами приєдналися до Богуна. Миттю той повернув драгунські гармати на Поляків і почав бити їх зблизька. Замішалося все праве крило польського війська і почало тікати до окопів та до табору. Побачивши перемогу Богуна, гетьман дужче надавив з січовиками на середину польського війська і через небагато часу все пишне й блискуче вороже військо кинулося тікати до своїх окопів.

Надійшов вечір і припинив те криваве боєвище. За ніч козацтво відпочило, попереязувало, як хто знав, один другому рани, поховало братів, що поклали голови за волю батьківщини, і як тільки зійшло сонце, кинулося на окопи, що оточали

КОЗАЦЬКИЙ ПОХІД.

польський табор. Богун знову повів л'ве крило. Йому доводилося штурмувати раду і через те він узяв з собою тільки піше військо, вершників же післав обходити ворожий стан степом. Всі, хто мав погану зброю, мусіли покинути її, а рубати чагарники та закладати вязками хмизу рівчакі поперед окопами.

— Пани-брати, славні молодці! — гукав Богун. — Повчили ми вчора Ляхів, повчимо й сьогодні! Бачите, вони вже мов кроти в землю позаривалися. Нумо їх добувати! — Щільною лавою кинулися козаки до окопів, у рівчак полетіли обремки чагарнику і, як хвиля морська набігає й заливає бережні скелі, так козаки затопили своєю ріжноманітною лавою рівчакі і вихопилися на верх окопів.

— Або слави добудемо, або дома не будемо! — гукав Богун, ставши на версі окопу разом з Довбнею.

Вибігли й Поляки назустріч козакам, і почалася шалена січа. Вороги билися шаблями й списами, стріляли з пістолетів, а витративши набой й поламавши зброю, збивалися грудьми й котилися з валу в рівчакі в смертельній боротьбі.

— Отсе вам за вашу пиху! За те, що не хотіли з нами як з братами жити! — гукав Богун, накладаючи своєю довгою шаблею купи ворожого трупу.

— Отсе вам за те, що вам Жиди збойці любіші були, ніж козаки молодці! — додавав Довбня і, як довбнею, гатив Поляків по головах своїм залізним келепом.

З пів години тяглася ця пекельна боротьба, але хвилинка по хвилині ворожа сила зменшувалася і нарешті всі польські недобитки кинулися тікати, маючи ще надію врятуватися в таборі. Але марна була та надія: втікачів переймали вершники і в пень рубали.

— Хвала Господеві!... Слава козакам! — гукав Богун, махаючи своїм прапором на версі окопу... І все круг окопу загуло вигуками радості.

Увесь цей день билися козаки з ворогами, як роздратовані леви, аж поки великий дощ припинив це нелюдське боєвище. Козаки опанували всі повні ворожого трупу окопи, і Поляки, збившись в одну купу, оточилися возами в своєму таборі.

На другий день ранком Потоцький підняв свій табор і почав відходити з усім військом назад, маючи надію здибатися з військом свого батька, що повинно було йти йому на поміч із Корсуня. Хмельницький зрадив тому, що вороги йшли в пастку, бо саме на шляху Полякам були Княжі Байраки з ямами, засіками, рівчакими, козаками Перебийноса та ордою Тугай Бей. Він радів тому, що не пролетіть більше дорогої козацької крові, бо в Княжих Байраках Поляків можна було побрати голими руками. Він тепер тільки слідив за ворогом, обгортаючи його з трьох боків і не даючи й на хвилину спинитись.

Через якийсь час польське військо увійшло в байраки і потрапило на засіки й рівчакі. Полки Потоцького замішалися, почали давити один одного і скоро пішли в розпорошку, хто швидше. Саме тут на них ударили відразу: Перебийніс спереду, Тугай-Бей збоку, а Хмельницький, як Божа кара, давив з-заду. Почався пекельний бенкет смерті... Куди Поляки не кидалися, ніде не було їм рятунку... Багато, багато польських жінок стало в цей день вдовами і багато дітей польських по-

сиротило... Сам Потоцький, порубаний козацькими шаблями, упав, залитися кров'ю, і розлучився з своїм молодим життям. Решта недобитих Поляків просила про милосердя, і гетьман почав спиняти роздратоване військо, щоб припинити різанину.

Не більше, як тисяча Поляків, досталася в бранці, все ж останнє польське військо, більше, як десять тисяч добрих вояків, за три дні Жовтоводського бойовища лягло трупом від козацької зброї.

ЗБАРАЖ.

На Чорнім Шляху Хмельницький сполучився з ханом, і обидва величезні війська посунулися кількома шляхами на північ та захід за Случ річку. Козаків було сто тисяч, а орди ще більше того. Йшов тут і Богун на чолі Винницького полку. Позад війська довгими гадюками тяглися обози з харчами та військовим знарядом, а по-над військом темними хмарами крутилися чорні крюки, чуючи собі велику здобич.

Поляки не спромоглися ще зібрати стільки війська і через те не наміли стати проти спільників в чистому полі, а довідавшись, що ворожа сила наближається, почали окопуватися під Збаражем. Місце їм добре до того сприяло, бо з одного боку їх захищав міцний замок, а з другого боку і ззаду були великі ставки.

Оглянувши ворожий табор і побачивши, що біля ставок Поляки не встигли поробити окопів, гетьман вирядив Бурляя з його полком добувати Ляхів з того боку.

Бурляй, той самий старий Запорожець, що тоді їздив з Хмельницьким в Крим, був тепер Гадяцьким полковником. Не перзина була цьому славному звитяжцеві водити козаків у бій. Знали його вже добре й польські землі, і татарські степи, і Чорне море, й тугецькі міста. Не вперше й смерть зазірала Бурляєві в очі... Все тіло цього козацького лицаря було вже порубане, немов помережане, ворожими шаблями й списами.

Впорядкував Бурляй своїх Гадячан до бою, виїхав наперед полку, перехрестився на схід сонця і промовив:

— Раз мати на світ породила, раз і вмирати!

І махнув перначем...

Збилася поміж ставками курява і вихром полетіли козаки на ворожий табор. Вдарили вони на угорське піше військо, що було у наймах у Поляків і обороняло табор з цього боку. Не витримали польські наймити козацького наскоку і кинулися тікати до обозу, під захист возів.

Враз укрілося поле угорським трупом. Козаки рубали втікачів шаблями, кололи списами, били келепами й давили кінями... І багато, багато полягло тут чужосторонніх наймитів, що за гроші прийшли нищити чужу волю.

Загнав Бурляй ворогів у самий табор і забігши поміж вози і там клав ворогів на обидва боки. Але тут здивався він з другим завзятим лицарем Українцем, що вже зрікся своєї української крові й своєї віри та за панські ласощі й шанобу запродався Полякам. То був Ярема Вишневецький. Він з кількома тисячами вершників ударив Гадячанам у бік.

Поміж возами збився гармідер. Козаки помішалися з ворогами і билися в розсіпці один проти десяткох, а з під возів угорські втікачі почали бити на них з рушниць. Тяжко стало Гадячанам...

Не один козак наклав тут головою за волю рідного краю. Багато дітей козацьких посиротіло в цей день, не одна й дівчина в Гадячі буде побиватись, не діждавши свого милого з походу.

Забув гетьман завчасу подати Бурляєві помічи, і притиснув Вишневецький Бурляя з рештою Гадячан до ставка, намагаючися всіх потопити.

Бачить з другого боку ставка славний Морозенко, що скочив Бурляй в тяжку пригоду і знесилюється, відбиваючися від сильнішого ворога, тай гукнув він до своїх козаків:

— Гляньте, пани брати: гинуть наші на тім боці! Вирятуймо братів!

Кинулися козаки за Морозенком поміж ставками і вдарили полкам Вишневецького в бік, але велика ворожа сила і не легко кризь неї продерти. Не шкодує життя свого славний Морозенко, щоб врятувати товариша. От він уже недалеко... аж бачить, перебилася на двоє стара шабля, вірна подруга старого багатиря Бурляя, і оступили його вороги тісним колом. Не маючи чим оборонятися, вхопив старий полковник з за пояса пернач і бив ним ворогів по головах мов келепом.

Але недовго протягся той нерівний бій: ворожі шаблі сікли українського багатиря і по плечах і по руках... Аж ось Морозенко близько... але впав уже славний Бурляй, порубаний та постріляний, лишивши по собі на світі тільки невмірушу козацьку славу.

Розігнав Морозенко ворогів, що мов вовки збіглися до теплого трупа, підскочив до славного товариша, але той вже не дихав і, розкинувши по окровавленій траві могучі руки, дивився в блакить небі мертвими очима.

— Не віддамо, браття, тіла славного лицаря ворогам на знущання! візьмемо товариша та поховаємо з честю!

Вхопили козаки порубане тіло славного полковника і понесли до козацького табору.

Вирятував Морозенко Глухівців з-за ставка, та вже їх було небагато.

Побачивши, яка в Яреми гостра зброя, Хмельницький не схотів далі штурмувати Ляхів під Збаражем, щоб не вигубляти багато козаків, а почав добувати їх облогою та безхлібям.

ЗБОРІВ.

Поки тяглася облога і Поляки гинули з безхліб'я, гетьман дістав вістку, що до Збаража наближається, на поміч Вишневецькому, сам король з кількома десятками тисяч війська і посполитим рушенням. По нараді з ханом гетьман лишив полковника Черноту з пішмом поспільством додержувати облоги, а сам з Богуном, Нечаєм, Джеджалієм і з усім ліпше узброєним військом рушив разом із ханом на зустріч королеві.

Спільники вистежили польське військо біля міста Зборова, саме на перевозі через річку Стрипу. Діждавши, поки король з половиною війська перейшов двома мостами на другий бік річки, гетьман направив Богуну з трьома полками козаків та чималою силою Татарів на ту половину польського війська, що ще не вспіла перейти мостами за річку, а сам з ханом перейшов за річку далеко від мостів, щоб несподівано вдарити на переднє військо, де був сам король.

Засівши з козаками в лісі недалеко від перевозу, Богун чекав обідньої пори, щоб ударити на Ляхів саме під час обіду.

Понад річкою з-ранку налягав туман і Поляки нічого не знали про козаків.

Коли в обідню пору туман піднявся, Богун виліз на дерево і вся місцевість стала йому як на долоні.

Через величезні зелені луки срібною гадюкою викручувалася маленька, болотниста річка. На лузі по цім боці річки стояло, розташувавшись понад річкою, багато возів цольського обозу. Вози простягалися й на самий міст, що сполучав тут обидва береги річки, і тяглися шляхом за річкою. Погоничів біля возів не було — вони повипрягали худобу і посідали обідати. Обідало й усе польське військо, розташувавшись широко по-під возами і геть по зеленому лузі невеличкими купами. Не відаючи свого судного часу, Поляки порозлягалися на запашній траві так безпечно, неначе виїхали на полювання.

— Ой, хмільнеж буде сьогодні Ляхам пиво, що вони наварили! — звернувся Богун до полковників і, показуючи Довбні на ворожий табор, жартуючи додав:

— Чи не подождати трохи, поки дообідають? Адже нечемно панів турбувати!

Довбня весело сміявся, нетерпляче тримаючи свого келепа, щоб скорше дати йому роботу.

— А що, та починай батьку!... — сказав він, — бо як пообідають, то дужчі стануть!

Польське військо, що було тепер на очах Богуна, на половину складалося з посполитого рушення з Галичини. Посполиті були православні або уніяти, католиків з них було небагато, а проте розмовляли вони всі по польському. Це була українська шляхта з Перемишля та зі Львова, недоляшки, що так само, як і польські пани, дивилися на український люд, як на щось низше за себе, і через те не приєдналися до великого руху українського народу і не підпирали змагань галицьких повстанців-опришків.

Не вспіли Поляки й недоляшки дообідати, не вспіли чарок допити, а вже Богун, розгорнувши козацькі полки широчезною лавою, як Божа кара вдарив на них, перекидаючи вози й рубаючи всіх, не розглядаючи, чи то пан, чи простий жовнір.

Нечуваний гармідер збився в польському війську. Хто вспів скочити на коня, той намагався тікати, але тікати через міст було неможливо: там погоничі покидали вози, а перелякана худоба поперекидала їх і щільно загатила міст від краю до краю. Намагалися тікати бродом, але там знаходили собі смерть в болоті. Піші метнулися поміж возами і там гинули від козацьких списів. Коронне військо намагалось було впорядкуватись, але з його боку вискочили з ліса Татари і задавили Поляків своєю скількістю. Почалася нелюдська різанина. На півмилі вздовж річки вкрили Поляки зелені луки своїм трупом. За годину загинуло тут більше десяти тисяч польського війська, а того війська добра половина була української крові. Так невблагана доля покарала тут синів України, що відцуралися свого народу.

Король знав, що гине його військо за річкою, але не мав змоги зарадити йому, бо скоро й його чорною хмарою обступили козаки й Татари. Проти короля перед козацькому війську вів славний Нечай. На чолі свого Брацлавського полку, наблизився він до Поляків і виїхав наперед війська:

— Щож, мосціві пани? Не потрібна вам була наша оборона від Татарів. Кривдою платили ви нам за неї... Так бийтесь же тепер з Татарами самі!

Мовчали Поляки... тільки серцем боліли, передбачаючи неминучу собі смерть.

Почалося бойовище, До вечора козаки погромили ліве вороже крило, а Татари розкололи середину ворожого війська і тільки німецьке наймане піше військо захистило короля і врятувало від татарської неволі.

Упала на землю ніч і припинила те велике бойовище. Спільники по всьому полю перемогли Поляків, і завтра Україна повинна була стати вільною.

В польському таборі не спали всю ніч і робили окопи. Навіть вельможні пани, що зроду не держали в руках лопати, тепер копали землю, засукавши рукави своїх оксамитових контушів, і за ніч навколо польського війська вирости добрі окопи.

Побачивши ранком окопи, хан рішучо зрікся їх штурмувати, бо Татари ніколи не ходили в бій пішими. Доводилося козакам кінчати розпочату справу самотуж.

Козаки не вважали на те, що Татари зреклися їм допомагати. За ніч сюди надійшов Богун, і всім козакам так ясно вже світила в очі зоря їхньої волі, що полки козачі пішли на штурм мов на весілля.

Чимало славних полягло по рівчаках окопів, але не встигло сонце стати на сніданок, як козаки були вже в середині окопів і счепилися там з ворогом у смертельній боротьбі... От уже порубали вони вози, що нагородили Ляхи собі на оборону, вже задавили молодецьким утиском німецьке військо і б'ються вже з королівськими сердюками... Нарешті блищать вже Богунові й Нечаєві шаблі близько самого короля...

В цю рішучу мить пролинув могучий голос Богдана Хмельницького:

— Згода, пани брати! Згода!

Побоявся гетьман гріха: щоб не вбили короля, або щоб не достався він невірним у неволю і, піднявши свою булаву догори, припинив бойовище.

А. Кащенко.

БИТВА НАД ЖОВТИМИ ВОДАМИ.

(Стара українська пісня).

Чи не той-то хміль, що коло тичин веться?
Гей той-то Хмельницький, що з Ляхами бється.
Гей поїхав Хмельницький ік Жовтому Броду,
Гей не один Лях лежить головою в воду.

Не пий, Хмельницький, дуже тої Жовтої Води!
Іде Ляхів сорок тисяч хорошої вроди.
„А я Ляхів не боюся і гадки не маю,
За собою велику потугу я знаю,
Іще орду за собою веду, —
А все, вражі Ляхи, на вашу біду“.

Утікаючи Ляхи, погубили шуби...
Гей ж не один Лях лежить, вищіривши зуби!
Становили Ляхи дубові хати,
Прийдеться Ляшенькам в Польщу утікати!
Утікали Ляхів деякі повки,
Іли Ляхів собаки і сірії вовки.

Гей там поле, а на полі цвіті!
Не по одним Ляху заплакали діти.
Гей там річка, через річку глиця!
Не по одним Ляху зісталась вдовця.

Український університет у Празі.

Не маючи змоги мати власну вищу школу у своїм ріднім краю, українські студенти мусли шукати притулку за кордоном. Завдяки зичливості чеського уряду повстав у Празі справжній український університет. Передтим існували якийсь час тільки університетські курси у Відні.

23. жовтня о 10-й годині перед полуднем відбулося урочисте відкриття Вільного Українського Університету в великій салі природописного інституту чеського державного університету у Празі, улица Альбертів, ч. 6.

Велика саля і галерія були заповнені по береги. В середніх лавах сиділи представники чеської влади, університетські влади, представники чеських наукових товариств та професори вищих шкіл. Далі інші гості — чужі й свої, відпоручники студентських товариств і організацій. Решту салі і галерію займала українська молодь. На галерії примістився й хор Української Академічної Громади.

Свято відкрив промовою ректор Українського Вільного Університету проф. Олександр Колесса. Привітавши присутніх гостей, говорив ректор про взаємини між українським і чеським народом від Володимира Великого аж до нашого часу. Свою промову вигелосив проф. Колесса в части по українськи, в части по чеськи й закінчив її окликом у честь чеського народу й старославного чеського університету. Оклик був грімко повторений зібраними й прийнятий бурею оплесків. Другу часть промови становив науковий виклад: „Погляд на історію української мови від найдавніших до найновіших часів“. Промову свою закінчив ректор закликом до української молодіжи. Він бажав їй дальшої невтомної праці над собою, щоб придбати собі як найбільше знання, так потрібного нашому народові. Закликав до згоди й одностайности без огляду на те, хто з якого краю й яких партійних переконань, в ім'я великої спільної мети — волі і щастя всього українського народу. Промова ця зробила велике вражіння на присутних і викликала на салі довгі оплески.

По промові ректора наступили привіти. Перший промовив ректор чеського університету проф. Немец, який витав український університет і бажав йому гарних успіхів у його праці. Далі говорили представники студентської молодіжи — чеської, болгарської, білоруської і югославянської. Вкінці прочитано надіслані привіти і депеші від представників чеської влади, а також чеських і українських громадських діячів і вчених. Закінчилося свято відспіванням національних гимнів — чеського, словацького і українського. Співав хор Української Академічної Громади.

Вчаться на університеті й Галичане й Наддніпрянці. Так само й серед професорів бачимо і тих і других.

Університет має тимчасом два відділи (факультети): філософічний і правничий (права й суспільних наук). Професорів поки що 18, з них: 6 Наддніпрянців, 1 Буковинець, а решта Галичане.

На першому викладають отсі професори: Д. Антонович — історію українського мистецтва, А. Артимович — історію римського письменства, І. Гамицький — термодинаміку, І. Горбачевський — хемію, Д. Дорошенко — українську історіографію, О. Колесса — істо-

рію українського письменства, З. Кузеля — огляд української етнографії, М. Лозинський — історію української політичної думки, І. Мірчук — метафізику, Ст. Рудницький — методи землезнання України, М. Сабат — грецьку мітологію, Ст. Смалъ-Стоцький — українську мову в родині славянських мов.

На другому: І. Ганицький — український кооперативний рух, Ст. Дністрянський — загальну науку права, а також веде вправи в цивільнім праві, Д. Коропатницький — карне

право і самоурядування, Р. Лашенко — історію українського права, М. Лозинський — міжнародне право і питання з державного права, К. Лоський — інституції римського права, В. Старосольський — державне право, Щербина — статистику.

На чолі університету стоїть Сенат, у склад котрого входять — ректор О. Колесса, проректор і декан правничого відділу — Ст. Дністрянський, декан філософичного відділу — Ст. Рудницький і проректор — В. Старосольський.

Загальні Збори Товариства „Просвіта“.

Загальні Збори Тов-а „Просвіта“ відбулися у Львові дня 1. листопада. Були це 37. загальні збори Тов-а з ряду, за 53 літ його існування. Сьогорічні збори мають далеко більше значіння, ніж звичайні загальні збори. Тому більше, бо випали надсподівано маніфестаційно серед нинішніх обставин, до того при так званій репрезентаційній системі статута, то значить при участі лише управнених відпоручників членів читалень і філій. Ця постанова статута Товариства безперечно найвідповідніша при великій кількості членів Тов-а, але в часі воєнним чи виїмковим обставин у краю вона дуже не вигідна для переведення зборів Тов-а. Тому саме так довго й не було загальних зборів „Просвіти“, бо останні відбулися ще 8. квітня 1913. року. В 1914 р. — дня 12. червня — не відбулися збори Тов-а лише тому, що приїхало всього навсього 59 відпоручників, а статут вимагає 100. Оглядаючися отже на 1914 передвоєнний рік, на тяжкі політичні обставини та великі труднощі комунікаційні, здавалося що й цього року збір ледви чи відбудеться. Але члени Тов-а зрозуміли вагу нинішньої хвилі для Тов-а й приїхали в задлячій кількості до Львова, навіть із найдальших закутин краю. Саля музичного інститута ім. М. Лисенка була виповнена самими уповноваженими відпоручниками на збір Тов-а в числі 212. А саме: відпоручників філій 73 (від 43 філій), 131 від читалень і 8 членів уступаючого Гол. Виділу. Через це настрої, зацікавлення й повага зборів були як найкращі.

Збори відкрив замість замкненого в тюрмі на ул. Баторія з політичних причин голови І. Кивелюка, урядуючий заступник голови др. І. Брик. До президії зборів увійшли: др. Волод. Янович, голова філії в Станиславові, як предсідник, о. О. Гадзевич, відпоручник філії з Нового Санча, і господар Григ. Тершаковець, відпоручник читальні в Кліцьку, як товариші предсідника, а др. Вол. Ривюк і студ. філ. С. Український, як секретарі. З рамени уступаючого Гол. Виділу зложив звіт із діяльності Тов-а від 1913 до 1920 включно др. І. Брик, подаючи пояснення до видрукованого

звіту, який роздано в салі присутнім. Касієрський звіт зложив член Виділу дир. Яр. Колтунюк, а звіт ревізійної Комісії дир. О. Скрентович. Звіти прийнято без дискусії до відома й уділено уступаючому Виділові абсолютну рішучість. Потім приступлено до вибору голови й інших членів Гол. Виділу враз із заступниками і ревізійною комісією. Головою вибрано поновно дотеперішного заслуженого голо-

Голова „Просвіти“ І. Кивелюк.

лову рад. Івана Кивелюка, а до Виділу увійшли: 1) Др. Володимир Бачинський, краєвий адвокат; 2) др. Іван Брик, гімн. проф.; 3) Мих. Галушинський, гімн. проф.; 4) Марія Кекишівна, учит. вид. шкіл; 5) о. Йосиф Кишакевич, курат львів. шпиталів; 6) Яр. Колтунюк, дир. „Дністра“; 7) Сидір Кузик, дир. торг. спілки „Відбудова“; 8) др. Іван Куровець, лікар; 9) Іван Ліщинський, б. інспектор нар. шкіл; 10) інж. Ю. Мудрак, радник інженерії при залізниці; 11) Василь Мудрий, представник акад. молодіжи; 12) др. Вол. Ривюк, віцесекретар Краєвого Виділу; 13) Мих. Стефанівський, слюсарський майстер; 14) Ю. Федусевич, суд. радник; 15) Степан Шах, гімн. учитель і дир. канцелярії Тов-а „Просвіта“. Заступники виділових:

1) Степан Ванчицький, дир. фірми „Полотно“; 2) Михайло Кліщ, друкарський складач; 3) Семен Магальяс, дир. Товариства „Збуту худоби“; 4) Ос. Навроцький, канд. адвокатури; 5) Юліян Павликівський, інжинір агрономії; 6) Вол. Целевич, суддя. — Ревізійна Комісія: 1) Микола Заячківський, дир. „Нар. Торговлі“; 2) Ом. Саєвич, дир. „Краєвого Союзу Кредитового“; 3) Іван Сполітакевич, касієр „Дністра“; 4) Іларій Чапельський, урядник „Краєвого Банку“. — Заступники членів Рев. Комісії: 1) Др. Ол. Бариляк, дир. „Народної Торговлі“; 2) Мих. Лазорко, нач. склепу „Нар. Торговлі“.

Вкінці пішли запити, внески й ухвали Загальних Зборів в трьох напрямках: а) в просвітно-організаційній діяльності: приступити як на чиніше до відновлення філій і читалень, посгаратися про зіставлення й оголошення чисел рескрипту читалень з перед 1918 р., та не входячи в жадні зноси з урядовою акцією в позашкільній справі в краю, відкривати як найбільше число курсів

для неграмотних; членську вкладку піднесено на 240 мп. в рік; б) у видавничій діяльності: видавати популярні видання на взір давних книжечок, навіть в роді метеликів та приступити до видавання „Письма з Просвіти“; в) в економічній діяльності: поступати як найобережніше з майном Тов-а й приступити до відновлення господарсько-

садівничої школи в Милованю та школи жіночого господарства в Угерцях винявських.

Гол. Виділ уконституувався таким способом:
Голова: Іван Кивелюк; I. містогорова — др. І. Брик; II. містогорова — Мих. Галущинський; секретар С. Шах; заступник секретаря — С. Магальс.

Наші ювілеї.

I. Др. Василь Щурат.

(З нагоди 50-ти ліття уродня і 30-ти ліття письменницької діяльності).

В цьому році випала подвійна річниця одного з визначніших наших громадян — д-ра Василя Щурата, голови такої високої у нас інституції, як Наукове Товариство ім. Шевченка. Др. Василь Щурат відомий у нас як талановитий поет і вчений. Його літературний дорібок невеликий розмірами, але цінний своїми прикметами й вислідом.

Д-р Василь Щурат

Наукові праці дра В. Щурата завжди цікаві й живі, писані з правдиво французьким хистом. Завсігди вміє др. В. Щурат дуже цікаво представити річ, дотепно її розслідити й висвітлити. Його наукові роботи — це не суха, мертва балаканина, а яскрава праця живого розуму, далека від ученої нудоти. Під цим оглядом нагадує др. В. Щурат покійного І. Франка. В обох бачимо в їх наукових працях живу душу поета. І навпаки, в поезії своїй зраджує др. В. Щурат ученого. Його поезія — поезія філософа. Вона не блищить яскравими барвами темпераменту, але перейнята настроєм — задумом і вдумливістю.

Як поет нагадує нам др. Щурат П. Куліша.

Оба — гарячі натури, але поезія їх не зраджує пристрасти й пориву.

Це порівняння з Кулішем можемо вести й далі. Як і Куліш, др. В. Щурат добрий перекладач. Українська література завдячує йому цілу низку добірних перекладів. З них на перше місце вибиваються переклади середньовічних творів — нашого „Слова о полку Ігоревім“ і французької „Пісні про Ролянда“.

З наукових його робіт особливо визначаються численні досліди над Шевченком, з окрема по-

Микола Садовський

яснення до творів великого Кобзаря й розвідка „Шевченко й Поляки“.

Діяльну участь бере др. В. Щурат також у громадським життю нашого краю. В наслідку цього опинився він, як і багато інших наших діячів, у тюрмі на ул. Баторія. Ціла вина дра В. Щурата має бути в тім, що він мав бути ректором „таємного українського університета“. Та замість учити молодіж — підозрюваний ректор попав вкупі з багатьома студентами за ґрати. Сподіваємося, що переживані терпіння не зломлять сили духа нашого славного ювілята й він ще довго працюватиме на добро рідного краю.

II. Микола Садовський.

В падолисті минуло рівно сорок літ акторської діяльності Миколи Садовського. Сорок літ віддав він українському театрові, довів його до розцвіту й на віки тим записав своє ім'я в літопису українського руху нової доби.

М. Садовський і О. Саксаганський в „Бондарівні“.

Хто тепер з освічених людей не знає Садовського?

Знають його рішучо скрізь — і на Великій Україні, де він головню трудився, і у нас у Галичині, де нераз він виступав, і там, за Карпатами, в бувшій угорській Україні, куди переніс він свій талант і любов до сцени.

Не малий це шмат часу — сорок літ, а не угнувся Садовський, не зрадив ні разу свого укоханого діла і як міцний дуб і досі ще стоїть він посеред української театральної дружини.

Велике значіння має рідний театр у нашій відродженню новітнього часу. Він то будив свідомість народню серед найширших кругів нашого народу в страшних умовах царського ладу, коли всі сили царату сприялися вбити саму народню. Українське слово було в неволі: українська книжка, а найпаче газета були суворо заборонені, про українську школу й думати не вільно було. Єдиним провідником свідомости народньої був тоді український театр. І те, що ми дійшли до можливих у наших обставинах успіхів, завдячуємо саме театрові, українській сцені. А робітниками її, що всі сили вложили в неї, що працювали для неї з любови й покликання, а не як наймити лінії — були Микола Садовський і славні його товариші, покійний Марко Кропивницький, Ганна Затиркевич і Марія Заньковецька й брати ювілята — покійний Іван Карпенко Карпий і Опанас Саксаганський (це все їх театральні назвища, правдиве, родинне — Тобілевич). Життєвий шлях М. Садовського такий. Уродився в 1856 р. в с. Костоватій Елисаветградського повіту на Херсонщині, учився в реальній гімназії; бувши в 6-ій класі пішов охотником на російсько-турецьку війну 1877 р. Потім служив офіцером у Бендерах (1878—1881 рр.). Тут уперше виявився його акторський хист у аматорських виставах. Вийшовши 1881 р. у запас (резерву), вступає за радою М. Кропивницького до першої української трупи Ашкаренка. Тоді ця трупа грала в Кремінчуку на Полтавщині. І тут то вперше й виступив Садовський на українській сцені в падолисті 1881 р. Від того часу не покидає він її і до нині. В 1904—5 рр. був Садовський цілий рік директором українського театру „Бесіди“ у Львові. В останніх літах був директором українського театру у Києві. Аж наступ большевиків у 1919 р. примусив старого діяча покинути улюблене місто й піти на старість літ на вигнання. Так заблукав він до Львова, а звідси перенісся до Ужгорода, де тепер стоїть на чолі української театральної справи.

Побажаємож славному діячеві нашому ще довгих літ праці на рідній сцені на користь цілої Соборної України.

Л. Блюцкерівський.

Вашінгтонська конференція.

Вашінгтонська конференція (нарада), яка вже два тижні радить в столиці Зєдинених Держав Північної Америки, є на ділі продовженням усіх тих договорів (Версайський, Сан-Жерменський і т. д.), що ними побідні союзні держави розправлялися із своїми противниками. Ріжниця між Вашінгтонською конференцією і згаданими договорами, насильно накинутими побідженим державам і народам, є та, що в договорах ходило про рахунки між побідниками і побідженими, а тут іде мова про рахунки між самими побідниками.

На Вашінгтонській конференції офіційно (урядово, для світа) говорить про морське і сухопутне роззброєння, та на ділі йде про що інше, а саме про придержання Японії, котра вже занатто поросла в піря і стала грізною та небезпечною для деяких побідників. Варто тут згадати, що в р. 1904. Японія заключила союз із Англією,

наймогутнішою державою світа. Сперта о цей союз, Японія відважилася в р. 1905 вступити у війну з великою Росією, котру й виграла. Після цього Японія стала міцною ногою на Далекім Сході і поволі підгорнула собі Полудневу Манчжурію, Східну Монголію, Шантунг, а вкінці Кіаочав. У великій сучасній війні Японія не брала визначної участі (за виїмком загарбання німецького Кіаочав на Далекім Сході), а через те по скінченій війні, коли інші світові потуги були вже значно ослаблені, вона виступила у повній силі. І саме тоді, коли великі держави Європи та Америки були заняті війною, Японія примусила в р. 1915 великий, але неупорядкований і безсильний Китай прийняти умову, на основі котрої Японія одержала протекторат над Китаєм, а властиво підгорнула його під свій виключний вплив і визиск. Очевидно, що таке поведення Японії не мог-

ло припасти до вподоби Зєдиненим Державам Північної Америки, котрі те саме хотіли зробити з Китаєм, що з ним зробила Японія. Крім того Японія почала ще й иншим робом загрожувати Америці. Японські робітники почали масово напливати до Америки і там через малі життєві вимоги і запотребовання робити конкуренцію тамошнім робітникам. Притім Японія не криється з тим, що хотілаб заняти частину американської землі, щоби там оселити надмір свого прискороно зростаючого населення. Всі ті причини складаються на те, що між Японією і Зєдиненими Державами Північної Америки повстали напружені відносини, а навіть все настирливіше почато говорити про неминучість війни. Обі сторони на випередки будували военні кораблі, бо ясно, що военна зустріч між Японією і Америкою перш усього мусіла відбутися на морі.

Бажаючи не допустити до війни, а що найменше здобути собі союзників або зменшити число противників, а в першу чергу розірвати японсько-англійський союз, Зєдин. Держави скликали конференцію до Вашингтону, на котру запрошено Англію, Францію, Японію, Італію, Голяндію і Китай. Скликуючи цю конференцію, Зєдин. Держави знали дуже добре, що ніде не стріне їх відмова, а головно не зможуть виминаючи поставитися до цих запросин європейські побідники. Англія, Франція й Італія, мимо того, що виграли війну з Німеччиною при допомозі Америки, одночасно стали довічними довжниками Зєд. Держав. Довги Європи в Америці виносять кругло 12 мільярдів долярів, а на чолі довжників стоїть всемогуча Англія з сумою понад 4 мільярди долярів. І Англія вже кілька разів робила заходи, щоби Америка скреслила ті довги, иншими словами подарувала їх, бо инакше не зможе ніяк Європа відбудуватися і прийти до економічної рівноваги. Та Америка зовсім не спішиться з цим. Не так ходить її про ті непомірно великі довги, як радше про те, щоби на мотузку своєї політики держати всіх тих, що моглиб у майбутній сутичці з Японією бути не вигідні для Зєдин. Держав. Це відноситься в першу чергу до Англії. З другого боку годиться згадати, що в Англії, а головно в її домініях (як Австралія або Канада) сильно змагається рух проти союзу з Японією, а пропонується заключити союз англосаської раси. Иншими словами, Австралія й Канада, що є складовими частинами Великої Британії, уважають, що більше природний є союз Вел Британії із Зєдин. Державами, через що англосаська раса може опанувати цілий світ, ніж союз із Японією. Зрештою й сама Англія хотілаб увільнитися від союзу з Японією, який був звернений головно проти Росії. Сьогодні Росія, винищена революцією, не представляє собою на довгі літа грізного противника, а через те й непотрібний є союз проти неї.

Тому Англія навіть з охотою приняла запросини на Вашингтонську конференцію. Державний секретар Зєдинених Держав Юз предложив проєкт роззброєння на морі, на основі котрого найбільшу военну флоту повинна мати Англія, опісля Зєдин. Держави, а вкінці Японія. Франція і Італія не входили в рахубу як великі морські держави, і про них мається говорити пізнійше. Военна флоту всіх держав має бути зменшена і жадна з морських держав не може переступити визначеної їй кількості воєнних кораблів. Один із американських філантропів, великий автомобілевий фабрикант заявив охоту закупити всі ушкоджені

воєнні кораблі на старе залізо. Юз попер на конференції представник Англії Бальфур. В сутичі вся конференція зводилася до полювання на Японію, як колись (1899 р) полювали в Газі на Німеччину. Тільки, що Німеччина тоді різко і шорстко відмовилася від роззброєння, а тут Японія удавала, що на все погоджується. В засаді прийнято проєкт Юза про роззброєння на морі і вибрано комісію з трьох держав, котра має винести остаточні пропозиції і рішення. Поки що все лишається по старому, а вислід конференції дотепер є такий, що Англія фактично зірвала з Японією, а за те зблизилася до Зєдинених Держав Північної Америки.

Поруч морського роззброєння порушено на конференції також справу сухопутного роззброєння, головно зменшення французької і польської армії, котрі загрожують загальному мирові. Французький президент міністрів Бріан усіма способами викручувався, кажучи що боїться побідженої Німеччини Бальфур назвав ці викрути Бріана „політикою переляку“.

Конференція ще не скінчена, одначе вже сьогодні можна сказати, що її мета: панування над світом англосаської раси — буде осягнена. Після покінчення цієї конференції Льюїс Джордж задумує скликати європейську конференцію з участю Німеччини і Російської Федерації, щоби обдумати способи відбудови Європи та привернення нормальних відносин.

Ф. Федорців.

Проти рожна перти
Проти хвиль плисти,
Сміло аж до смерти
Хрест важкий нести!

Правда проти сили!
Боем проти зла!
Між народ похилий
Вольности слова!

З світочем науки
Проти брехні й тьми —
Гей, робучі руки,
Світлії уми!

Ще те не вродилось
Гострее залізо,
Щоб ним правду й волю
Самодур зарізав!

Ще той не вродився
Жар, щоб в нім згоріло
Вічне діло духа,
Не лиш утле тіло!

І. Франко.

Наша старовина.*)

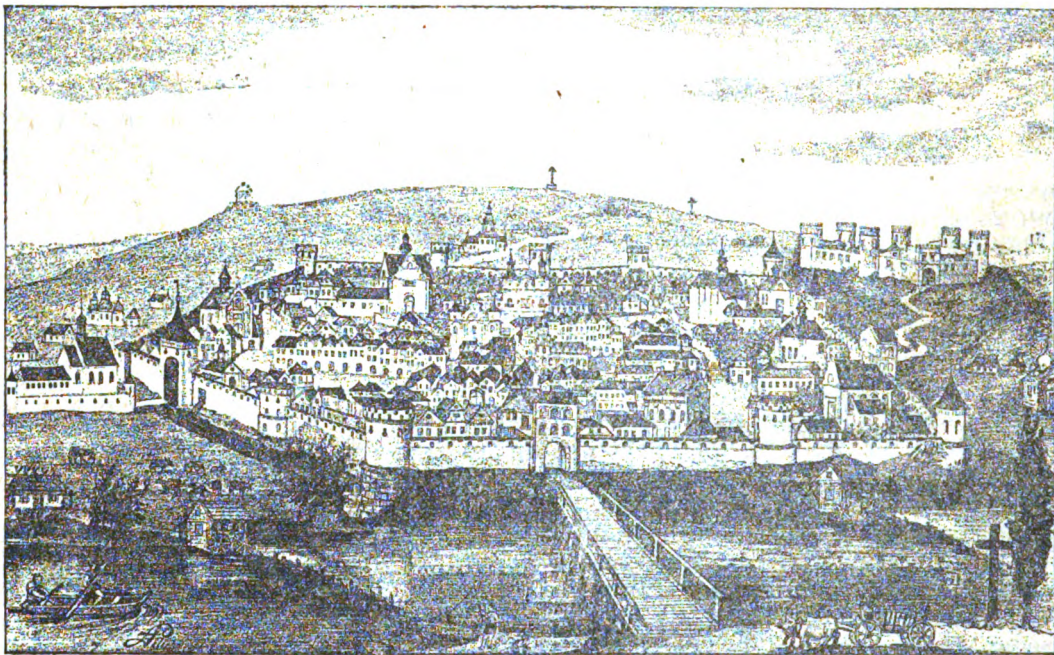
Перемишль за княжих часів.

Перемишль згадується в наших літописах уперше 981 р. Але коли він був заснований і хто його заснував, про це не знаємо нічого певного. На місці, де стоїть Перемишль, були людські оселі від дуже давніх часів. Ще й тепер у землі знаходять кам'яне знаряддя, ножі, сокири і ин., що походять з перед кількох тисяч літ, як люде не знали ще обробляти заліза. Але до великого значіння Перемишль прийшов аж за княжих часів.

За давньої української держави Перемишль був пограничною твердиною на західній границі. Князі Володимир Великий і Ярослав Мудрий перші дбали про те, щоби забезпечити Галичину і всю Україну від західніх сусідів, воювали з Поляками і певно укріплювали Перемишль. Довгі

миським князем був Святослав (1210—1211), син славного Ігоря, що воював з Половцями, і Олександр Всеволодич (1231 р.). Але звичайно Перемишль не був уже окремою столицею, а належав до галицького князівства і підлягав Данилові та його наступникам. Перемишль розвивався під управою українських князів і був великим та багатим.

Про вигляд Перемишля за княжих часів знаємо небагато. Над містом на горі стояв оборонний замок. Він виглядав певно так, як інші тодішні городи: укріплений валами й ровами, мурами й частоколами. Серед замку стояла катедра св. Івана мурована прегарно з квадратного каміння. Але цієї церкви тепер нема. В 1412 р., як уже Галичину забрали Поляки, приїхав до Перемишля король Володислав Ягайло. Він хотів показати, що не є

Перемишль у XVII. столітті.

часи Перемишль вірно служив Україні і своїми мурами боронив її перед ворогами з заходу. Здавна знали в Перемишлі, що головна столиця України є в Києві і що тільки в злуці з Великою Україною зможемо оборонитися перед лихими сусідами.

Як українська держава поділилася на частини, Галичину дістали правнуки Ярослава Мудрого, князі Ростиславичі. В Перемишлі замешкав князь Рюрик (1087—1092), пізніше його брат Володар (1092—1124). Князь Володар дуже піклувався Перемишлем, поставив серед замку катедру св. Івана. В 1099 р. під Перемишлем була велика битва з Уграми: українські війська розбили Мадярів, забрали їм багато здобичі, — сам король мало не дістався до неволі. Князь Володар умер 1124 р. і похоронено його в збудованій ним катедрі. Потім княжив у Перемишлі Ростислав в син Володаря і князь Володимирко, що злучив усю Галичину у своїх руках. В пізніших часах пере-

прихильником Українців, і приказав цю стару катедру віддати Полякам і висвятити на костел. З домовин, що були під церквою, викинули кости небіжчиків, — певно і князя Володаря та інших князів. Гірко плакали Українці, дивлячися на таку зраду. При катедрі в замку був певно і княжий двір. Другий княжий двір був на лузі над Сяном, з багатими припасами всякого добра.

За польських часів Перемишль перебудовано, — наш образок представляє Перемишль, як він виглядав коло 1600 р.

І. К-ч.

Стріляйте, вішайте, катуйте,
Пануйте в селах і містах,
Стократ з собою федеруйте
І роспинайте на хрестах.

Зерно посіяне в негоду,
Кривавим маком розцвіте, —
І прийде воля для народу
І зійде сонце золоте.

*) Під цим наголовком будемо подавати коротенькі статейки про нашу старовину. Зачинаємо від західніх границь і йтимем поволі далі на Схід. В першу чергу містимо статейку про Перемишль. Ред.

Два столітні ювілеї славянських письменників.

Недавно минуло сто літ від дня уродин російського письменника Федора Достоевського і чеського — Карла Гавлічка Боровського.

Ф. Достоевський — це повістар слашний на цілий світ. Це великий чоловік не лише в російській літературі, але й літературі світовій. Він глибоко заглянув у душу людську й талановито описав у своїх творах усякі прояви її, добрі й лихі. В найдальші скритки душі зазирнув він, найнепомітніші порухи її добачив. В найбільшому злодієві зумів знайти людське почуття. Лихо і нещастя, горе й образу людей малих, помітуваних малював він і скрізь водився лю бо в ю до лю дини.

Народився Достоевський 12. листопада 1821 р. в Москві в незаможній урядничій родині — його батько був лікарем у шпиталі.

Вже змалку любив Достоевський багато читати й з юних літ мріяв про письменницьку діяльність. Скінчивши школу воєнних інженерів Достоевський незабаром кидає свою службу й віддається літературі. 23-літнім юнаком написав він свою першу повість „Бідні люде“, котра дуже захопила тодішнього критика — Бєлінського.

Як і багато інших діячів у Росії, не минув і Достоевський гіркої долі свободолюбних людей. В маю 1849 р. його арештовано за участь у соціалістичному гуртку Петрашевського й посаджено в тюрму, вкінці засуджено на смерть разом із іншими товаришами, ведено вже на страту і вже на місці помилувано й заслано на тяжкі роботи в Сибір на каторгу. В каторзі вибув Достоевський чотирі роки і аж до 1859 р. перебував на заслання. Увільнений в 1859 р. осів він невдовзі у Петербурзі, де й прожив увесь час аж до смерті, працюючи пером і тільки деколи для поратовання здоровля виїжджаючи за кордон. Помер Достоевський сорок літ тому 10. лютого 1881 р. й похований урочисто при великім здвизі народу. Написав він дуже багато. Найкращими творами його вважаються „Записки з Мертвого Дому“, де він описав каторгу, „Вина й Кара“ і „Брати Карамзови“. На нашу мову перекладені лише дві його річи — „Вина й Кара“ й „Грач“.

Карло Гавлічек-Боровський — має в чеськім письменстві таке саме значіння, як у нашій Франко. Він був для Чехів будителем народнього духа, невтомним і відважним борцем за свободу й поступ рідного народу. В тім часі, як він жив, чеський народ щойно пробуджувався зі сну. Гавлічек був одним із тих діячів, що завдяки їм Чехи стрясли чуже німецьке ярмо й стали на шлях самостійного народнього розвитку. Своїми гарячими статтями по часописах, які й сам ви-

давав, своїми зідливими й запальними поезіями бичував Гавлічек чужинецьку насилу й кликав народ до боротьби за своє право. Недовго жив Гавлічек, умерши в розцвіті сил, зламаний гнобителями рідного народу, але ім'я його повік зостане серед Чехів невмірущим — стільки встиг він зробити за своє коротке життя.

Народився Гавлічек 21. жовтня 1821 р. По скінченню шкільної науки подорожував по ріднім краю, щоби краще його пізнати. Перейшов він цілу Чехію, Моравію, побував і в нашій Галичині, а звідси пішов на Словаччину. Це було 1842 р. Рік пізніше запрошено його у Москву на домашнього вчителя до дітей професора Шевирьова, відомого славянофіла з того табору, що хотів би всіх Славян бачити у московськім ярмі. Тут-то

й пізнав Гавлічек усю вартість московфілства й зробився його ворогом. В 1844 р. вертає до рідного краю й кидається у вир політичної боротьби. Борючися за права Чехії, в науку й приклад рідному народові описує Гавлічек у своїх статтях визвольну боротьбу другого поневоленого народу — Ірландців. Велику роль відіграє в революційнім 1848 році, але пізніше, коли революцію здувлено, не має спокою від переслідвань уряду за свою сміливу газетарську працю. Кілька разів тягано його до суду, але щоразу судді його оправдували. Тоді уряд, бачучи, що цим способом нічого не вдіє з Гавлічком, по тайно його схоплює й замикає в страшній тюрмі для політичних в'язнів, у Бріксені в Тиролі. Тут вибув Гавлічек від кінця 1851 р. до весни 1855 р. Але й у тюрмі не кидає

роботи й своїми тюремними піснями піддержує духа в народі.

Але жорстока тюрма не минула даром. Випущений на волю зламаним на тілі й не можучи переболіти смерті своєї коханої жінки, помер Гавлічек 29. липня 1856 р.

Важніші поетичні твори Гавлічка присвоїв нашій літературі покійний Іван Франко, видавши двацять років тому „Вибір поезій“ його.

Другий наш письменник, Данило Мордовець описав діяльність Гавлічка в драмі своїй „Празький погром“, писаній по російському. Цю драму свого часу спалено на приказ московської цензури. Зацілів лише один її примірник, з котрого й мають її надрукувати наново у Празі.

В. Д.

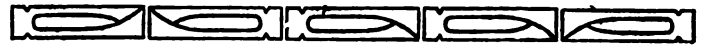

ФЕДІР ДОСТОЄВСЬКИЙ.

Karol Hawliczek

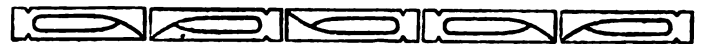
Тяжко-важко вік свій коротати
У незнання сумерці німім
І хилитись і в ярмі стогнати,
До могили простогнати в нім.

Тяжко-важко вік цілий боліти,
А не знати навіть, де болить;
Мучитись у горю, а не вміти
Того горя й крихточку вменшить.

А ще тяжче бачити всю муку,
Знати добре джерело її,
Але не могли подати руку
Тому брату, що так стогне в тьмі.

А ще тяжче гаряче бажати
Волі, правди, братньої любви,
Шарлатись у путах, гризти крати,
А на волю встати не могли.

Іван Франко.

Основуйте бібліотеки!

Важне завдання читалень „Просвіти“ — ширення знання і науки, духової розривки, тощо. Ніщо не в силі ліпше перевести це завдання — як книжка. І ми бачимо, як у нашому селі зростає голод на книжку, і нема можности цього голоду заспокоїти. Книгарні далеко, пересилка трудна, мало хто по селах знає, які книжки вийшли, скільки коштують. А коли навіть часом дійде вістка про нову книжку на село, то годі знати, чи саме ця книжка надається для того круга читачів, котрих маємо на селі.

Лих ві можна зрадити заснованням бібліотек і допомогою у цій справі з боку Головного Виділу Товариства „Просвіта“. Передвоєнні бібліотеки переважно пропали в часі воєнної заверюхи. А коли остали, так мало де подбали місцеві виділи про доповнення бібліотек новими книжками. А туг і одно й друге треба зробити. Треба закладати нові бібліотеки, треба давні доповнювати!

Рада така. Виділи Читалень подбають з брати з членів дорогою складок більшу суму на закупно нових книжок. (Можна також призначити більшу суму з власних фондів). Ці гроші вислати до Головного Виділу (просвітно-організаційна Комісія) і просити о закупно відповідних книжок. Коли на місці знайдуться які книжки, так вказано буде долучити спис цих книжок. Зі спису довідаємося, котрих книжок потреба купувати. Коли не знайдуться зовсім книжки, так або полишити справу Комісії, або назвати ті книжки, котрі читальняний виділ хотів би у себе мати.

З огляду на ціну книжок і грошеву вартість марки повинна найменша сума виносити 5.000 Мп. Чим більша сума, тим ліпше, бо тим більше книжок можна буде переслати. Важне одначе, щоби гроші вислати наперед.

Таким чином кожда читальня зможе у корот-

кім часі і легким способом прийти до своєї бібліотеки. Таку бібліотеку зможе доповнити, бо як зберуться нові фонди, так знову вишле їх до Львова з проською о висилку дальших нових книжок.

Можна замовляти і через книгарні. Але тоді треба назвати книжки, а це не раз трудно зробити. Або треба згодитися на те, що книгарня вишле. А в книгарні не завжди мусять знати, що саме для села потрібне. Комісія, котра над тою справою думає, найліпше зможе справу розв'язати.

Нехай отже наші читальні скористають з цього пропозиції, а швидко придуть до бібліотек, зацікавлять книжкою людей. У читальнях почнеться рух, а між людьми буде ширитися наука й знання — важне оружжя в життєвій боротьбі!

М. Галуцинський.

Красуха (шкарлятина).

Хороба ця поширилася від осінніх місяців по наших селах й знову винищує нашу дівчорі і молодь, тому на часі буде дати нашим людям поучення про неї, як берегтися цього ворога дівчорі і молодіжці та як його поборовати.

Красуха (шкарлятина) є тяжка заразна хороба, спричинена своєрідними, досі ще добре не дослідженими зарозками, які дістаються до людського устрою (організму) через віддихові отвори до горла, загізджуються там і розмножуються й цим спричиняють загальне зараження. Воно знаменується звичайно відразу високою гарячкою, висипкою на тілі і запалінням горла. Красуха не повстає з простуди, є це тяжка заразна, дуже небезпечна хороба для життя і здоров'я дітей і молодіжці. Спричиняє вона велику 8—20%, а часом до 40% смертність, тяжке захоронання, часто різні помо-

тання і ускладнення. (комплікації) в дальшій перебігу хвороби, як от дифтеритичні обкладки горла, гнійні запаління приушних і підщоккових залозів, гнійне запаління уха, носа, мозку, запаління сугавів, серця, нирок. Хвороба ця, коли не кінчиться смертю в перших днях наслідком гарячки або шкарлятинної дифтерії, може спричинити смерть в дальшій бігу хвороби через різні помотання або окалічення дітей на весь їх вік, як глухоту або недуги серця.

Красуха починається звичайно раптово блюванням, дрошем і високою гарячкою, почім виступають скоро запаління горла і висипка на шиї, грудях, плечах, руках і ногах в виді дрібненьких, густо розсіяних червоних точок, які опісля зливаються в одноцільне червонаве закрашення тіла. Висипка при красусі ніколи не показується на лиці, як це буває в кірі, вона під кінець першого тижня блідне, а в кілька день опісля щезає, гарячка уступає; опісля поволі уступають і запальні появи горла.

Перебіг хвороби з усіма її проявами є ріжний, часто такий легкий, що хорі діти переходять цілу хворобу, жалуються лишень на біль горла. Висипка є рівнож ріжна, раз дуже густа і сильно закрашена, а часто ледви помітна, а в рідких випадках її цілковито нема. Запальні появи горла є ріжні, часто лишень легеньке запаління горла, а дуже часто проявляються тяжкі дифтеритичні обкладки і сильні опухнення (запаління) підщоккових і підшних залозів.

Дуже часті є комплікації зі сторони уха, як от гнійне запаління середини уха, носа, запаління сугавів, серця і нирок. Красуха часто з початку хвороби має легкий перебіг, а доперва пізнійше прибирає тяжкі і грізні появи; особливо небезпечні появи запаління серця або нирок. Кожда нова поява комплікацій знаменується збільшенням гарячки. В кождім випадку красухи, коли це тільки можливо, є пожадана порада лікаря. В початку хвороби не можна ніколи знати наперед, який буде перебіг її, тому позір і увага є пожадані весь час хвороби. — На цю хворобу западають найбільше діти в віку 3—5, а загально від 1—20 літ, але трапляються захорювання на красуху вже дітей від 6 місяців і у молодих людей до 40 літ життя.

Підчас пошести красухи треба її особливо стерегтися, тому слід знати, що заразок красухи є летучий. Через воздух, одержу, волосся, потрапу, як хліб, молоко, воду, він легко заноситься до здорової хати. Тому в випадку красухи треба уважати, щоби здорові діти не стикалися з хорими; треба здорові діти відокремити в осібній хаті або кімнаті. Доки у хорі дитини не злущить шкіра і не очиститься від зарази (переведеться дезинфекцію) дитину, одержу, білля, кімнату, не вільно до тої кімнати впускати здорові діти. Конче потрібно по видужанню або смерті дитини перевести основне відзараження (дезинфекцію) хати і всього, з чим стикалася хора дитина.

Підчас пошести красухи треба уважати в холодній порі року, щоби діти не простуджувалися і не западали на запаління горла, бо через віддихові знаряди (органи) тіла йде найскорше зараження красухи. Увесь час пошести повинні діти часто полокати горло солоною водою або 5% боровою або 23% окисненою водою, розчином хльорку калія або надмангану калія.

Багато випадків красухи (шкарлятини) переходить без тяжких проявів і тоді лічення не вимагає великих заходів, вистарчить держати хорю дитину

в ліжку в одностайній теплоті в хаті (17—20° Ц), провітрювати зчаста хату, подавати поживу без коріння, малосолону, найкраще молочну або яринну поживу й доволі здорової питної води.

В тяжких випадках сильної гарячки, дифтеритичних проявів у горлі, гострого гнійного запаління уха, запаління сугавів, серця, нирок (поява пухлини тіла) треба доконче лікарської поради.

В випадку появи сильної гарячки добре є змивати ціле тіло хорі дитини літною водою, класти часті холодні оклади на голову і серце, давати доволі доброї води, а як поживу подавати молоко, чай, клеїки, росіл з білого мяса. Дуже важна річ у часі хвороби при проявах запальних горла полокати горло 2—3% окисненою водою або 5% боровою водою, при появі запаління шийних залозів давати завчасу оклади з квасної води. В випадках свербу і печення тіла у хорих добре є мастити ціле тіло васеліною або несоленным смальцем. Дуже часті є появи запаління нирок, тому треба хорим на красуху відразу від захорювання подавати не дразнячу поживу, найкраще молоко; не давати солених росолів з воловини, мяса, вина, коняку і зчаста купати в теплій воді. При таких запаліннях уха треба завчасу ради лікаря, бо дуже часто по красусі в наслідок занедбання лічення ушної хвороби хорі тратять слух. Хорі діти на красуху треба тримати в ліжку, а зглядно в теплій кімнаті від часу захорювання через 6 неділі, доки не злущить шкіра і не проминуть всі запальні появи горла, носа, уха, серця, сугавів і нирок.

Д-р Іван Куровець.

По Україні.

ГАЛИЧИНА.

З великої хмари малий дощ. Два роки тому перевели польські власти великі арештовання на Гуцульщині за „змову проти польської оружної сили“ та приготування до повстання. Багато тоді натерпілася наша Верховина й всього зазнали бідні арештовані, яких тягано по ріжних тюрмах, а було їх не мало — аж 255! Кінець кінців обжаловано з того 33, які й просиділи в слідчій арешті 21 місяць, чекаючи на розправу. Намовлювано арештованих, щоби просили помилування, але вони на те не пристали. Та мимо того до розправи не прийшло. Дня 19. листопада на телеграфічний приказ із Варшави випущено з тюрми 31 Гуцулів, а задержано лише двох Онуфря Паляницю й Миколу Заморака. Так тихо покінчилася ця голосна справа.

Населення Львова. Уже оголошений вислід спису населення м. Львова. У Львові живе 218 915 люда (99.072 мушин і 119.843 жінок). З того Поляків усього 116.446, решта головні Жиди й Українці.

Як що зважимо, що при перепису багато Жидів і Українців записано за Поляків, число польського населення доведеться значно обнизити.

Всеукраїнський Жіночий Зїзд. Дня 22. і 23. грудня с. р. відбудеться у Львові „Всеукраїнський Жіночий Зїзд“. Завдання зїзду — обєднати ціле українське жіноцтво для спільної громадської роботи. У Зїзді може брати участь кожда Українка: інтелігентка, міщанка, робітниця чи селянка.

ВОЛИНЬ.

Духовна семінарія у Кременці. В Кременці існує шестимісячна духовна семінарія для приго-

товлення православних панотців. Міститься вона в будинку Богоявленського брацтва і має 150 учнів. Ректором її є протоєрей О. Громадський. На жаль наука в семінарії відбувається головню в російській мові. По українськи викладають тільки проф. В. Біднов — церковну історію, А. Куць — українську літературу і о. Громадський — священну історію в 6-ій класі. Треба сподіватися, що кінець кінців і інші професори перейдуть на українську мову.

По світу.

Смерть словацького письменника. 8. листопада помер у Нижнім Кубині на Словаччині словацький письменник Павло Орсаг. Уродився він в 1849 р. Спочатку писав під прибраним імям Йосип Збранський. Написав Орсаг багато поезій, повістей і драм. Велика заслуга його полягає в тім, що в'я своїми писаннями будив народню свідомість у Словаків. Поховано Орсага на державний кошт.

Смерть жидівського діяча. 22. листопада помер у Львові начальний редактор часопису „Chwila“ Гершон Циппер. Покійний уродився 1868 р. в Монастирських. До гімназії ходив у Стрию, скінчив права на львівському університеті й став адвокатом у Львові. Був одним із діяльних і найвизначніших сіоністичних провідників, можна сказати — головою сіоністичного руху в Галичині. За його заходом збудовано жидівську гімназію в Єрусалимі. В останніх роках заложив часопис „Chwila“, орган жидівських народовців у Галичині.

Друга столиця Югославії. Рада міністрів ухвалила, що крім Білгороду другою столицею Югославії має бути Загреб.

На Горішньому Шлеску. Як доносять німецькі часописи, увесь промисл у польській частині Шлеску перейшов у руки чужинців. Копальні в Королівській Гуті перейшли в руки Французів. Численні фабрики в пщинському і рибницькому повітах дісталися Англійцям. Англійські капіталісти закупили недавно й гугу Гогенльоге. Дві копальні перебрали Італійці. Навіть японські капіталісти ведуть переговори і мають закупити кілька промислових підприємств.

Українці на виставі у Нью Йорку. В листопаді улажено в Нью Йорку всенародню американську виставу, в якій взяли участь усі народности, що живуть у Сполучених Державах. Взяли в ній участь також наші земляки, які мали на виставі свій окремий відділ.

Українці у Франції. Вся північ Франції переповнена українськими робітниками з Галичини. Поприїздили вони транспортами на рільничі роботи на 9—12 місяців. Майже всіх їх одурено, бо спочатку в Ченстохові обіцяли їм платити по 300 франків місячно на хазяйських харчах, а в дійсності їм платять по 240—300 франків без харчів. Цих грошей не стає на прожиток робітників, які поприїздили сюди з родинами. І от люде бідують, ходять обдерті, голодні й холодні. Нехай це буде пересторогою для інших, кого манитимуть несовісні агенти надією доброго заробітку в далекій Франції.

Пожар бібліотеки. В Липську вибухла пожежа, наслідком якої згоріло 30.000 найстарших німецьких книжок. Втрата виносить кількасот мільонів.

Що читати.

Ілюстрований Народний Календар Товариства „Просвіта“ на звичайний рік 1922. Річник 44-й. У Львові 1921. Ст. 248, ціна 700 Мп.

Календарі „Просвіти“ здавна тішаться у нас доброю славою. Що року за дешеву ціну має читач велику книжку, повну цікавих і поучаючих відомостей. Не поскупило Товариство сил і гроша і в цьому році і не зважаючи на прикрі відносини, видало знову дуже гарну й обширну книгу, добре уложену й рясно уквітчану малюнками. Це є правдивий словар усяких цікавих і користних відомостей.

Редактор не жалів труду й дав дійсно вірцевий календар.

Поза звичайною календарною частиною маємо цілий збірник ріжних віршів, оповідань та розвідок. Тут знайдемо й про сучасне й про минуле нашого краю й Великої України, а також про ті світові події, які відбувалися і відбуваються на наших очах і які так чи інакше торкаються й нас.

Ось у коротких словах зміст календаря: Земля, її положення у всесвіті й минуле (др. І. Раковський), Держави по світовій війні — нові й старі (др. М. Кордуба), Як боротися з неграмотністю (М. Галушницький), Історія українського письменства (Л. Билецький), Революція на Заході й боротьба Українців за волю (М. Чурила й Д. Долінського), Про торгівлю на Україні в старовину, про Закарпатську Україну, Холмщину й Волинь, Про українське військо і т. д. Поза тим маємо три оповідання й цілу китицю поезій наших кращих письменників, а також усі наші гимни й важніші політичні пісні з нотами. Прегарні визерунки до кожного відділу й численні образки додають ще більшої принади книжці. Можемо без пересадки сказати, що сьогорічний календар „Просвіти“ є безперечно не лише найкращим із усіх інших, що вийшли у нас цього року, а взагалі найкращим календарем, які взагалі у нас досі появилися. Тому гаряче поручаємо його нашій громаді, тим більше, що й ціна його як на його обем і вартість зовсім не висока.

„Просвіта“ до українського народу. У Львові, 1921. Ст. 70, вел. 8°. Народня бібліотека „Просвіти“, ч. 5, ціна 120 Мп.

Ця книжка — це попередниця нашого „Письма з Просвіти“. Не було змоги видавати часопис, а хотілося й мусілося озватися до загалу членів Товариства й до ширшої української громади, от і вийшла окрема книжка. В ній показано, які просвітні завдання нас чекають, які вимоги ставить матірне товариство до своїх філій і читалень, яка має бути програма їх діяльності. Вона навязує нитки до передвоєнної праці, малює діяльність в часі війни, ставить завдання освітньої роботи, учить, як розбудити життя філій і читалень та який їм зміст дати. В книжці розказано, як роздобути грошевих засобів на діяльність, яку ролю має відограти інтелігенція, селянство й молодь, щоби сповнити освітнє завдання, і цілий ряд інших важливих питань тут зачеплено й розв'язано. Тому ця книжка повинна знайтися в кожній читальні, повинна бути в руках кожної освіченої людини, що хоче рідному краю добра і щастя.

Складається книжка з 15 ти окремих статей, написаних найвизначнішими нашими письменницькими силами. Digitized by Google

Вісти з „Просвіти“.

Відозва до Філій, Читалень і Членів Тов-а „Просвіта“.

В СПРАВІ ВИДАВНИЦТВА КНИЖОК.

Страшна руїна політичного, культурного і господарського життя нашого народу спричинила застій у багатьох наших українських товариствах, а в тім числі також і в нашій „Просвіті“. Правда, „Просвіта“ має у Львові дім і магазини повні книжок, має гарні маєстности в Милованю, Угерцях і Грабівці і враз із своїми філіями й читальнями, деякими навіть досить засібними, представляє на позір могутнє багате товариство. А в дійсности наслідком нинішніх невідрадних обставин дохід із дому Товариства не вистарчає навіть на оплату адміністрації; маєстности, знищені воєнним лихоліттям, не дають рівнож ніякого доходу, а як дадуть, дохід із них призначений на відбудову і на удержання господарських шкіл і т. и., а книжки у магазинах ждуть ліпшого часу. Такий стан не лише здержує дальший розвій нашого Товариства „Просвіта“, але й унеможлиблює навіть сповнення її найважливішого завдання, а саме: видавання популярних книжок для нашого народу. Загальна доріжня і низька та хитка вартість місцевого гроша спричинили таке подорожіння паперу й друку, що „Просвіта“ ніяк не в силі розвинути живійшої видавничої діяльності. Тепер, коли нема кредиту й нічого на кредит нема, за папір і друк треба платити зараз готівкою. А коли зважити, що ціна одного аркуша чистого паперу доходить до 11 мп., а сам склад одної сторінки друку до 1000 мп., то видрукування одної малої книжечки вимагає капіталу кількох соток тисячів мп. Правда гріш вложений в друк доброї й потрібної книжки є безперечно добрим і зисковим уложенням капіталу, — але треба його мати. „Просвіта“ готового капіталу не має, а під теперішню хвилю і позичити не має де. Вона вичерпавши всю готівку і весь можливий кредит на видрукування кількох книжечок і календарів уже в останніх роках, не в силі дальше як слід продовжати своєї видавничої діяльності. Це дуже прикрий і для нашого народу шкідливий прояв.

Довголітня війна обнизила освіту й культуру у багатьох краях середньої і східньої Європи: старші забули те, що знали, молодіж виросла без науки й книжки, через те очевидні обниження освіти й зростаюче одичіння. Так дальше бути не може. В двадцятому столітті неосвічений і некультурний народ мусить загинути. Через це і наш народ мусить негайно взятися до поширення своєї освіти й культури, коли не має стати рабом і погноєм для других сильніших народів. Потреба нам негайно просвітньої й економічної організованої праці, а перш усього живої видавничої діяльності. Наш бо народ жадний освіти й знання, тільки треба йому подати відповідну книжку і уможливити та улекшити її здобуття. Ми самі мусимо подбати про цю важну справу, від якої залежить просто дальша судьба нашої Батьківщини. Це власне й є завданням нашої „Просвіти“. А коли вона, як бачимо, не в силі сповнити сама цього святого завдання, тоді мусить цього доконатися увесь наш нарід спільними силами!

Ріжні на це можуть бути способи. Одним із

таких способів являється думка піднесена на останнім Загальнім Зборі Тов-а „Просвіта“: створити видавничу кооперативу із усіх філій „Просвіти“, до якої моглиб приступити навіть поодинокі читальні і члени цього Товариства. Така кооперативна діяльність моглаб zorganizуватися двояким способом:

Або: 1. Кожда філія обов'язково, а також охочі до цього читальні або поодинокі члени Товариства, покривають своїм коштом наклад одної книжечки „Просвіти“ (об'єму 2—5 аркушів друку), доставши за це або половину накладу відразу або половину чистого зиску. В той спосіб ми моглиб за один рік видрукувати що найменше 50 добірних популярних книжок. Розуміється, що імя накладчика буде видруковане на книжці і йому прислугує право висказати бажання що до роду книжки.

Або: 2. Кожда філія, читальня і кожний член „Просвіти“ складає одноразово значний пайок на видавництва „Просвіти“, приступаючи тим способом в члени великої видавничої спілки „Просвіти“, яка булаб уладжена на взір звичайних кооперативних спілок, а якої управа лежалаб у руках Головного Виділу „Просвіти“.

Остаточне рішення про рід книжки й її видання належало би до Головного Виділу.

Це булоб не тільки патріотичне, але й вельми зисковне орудування своїм грошем.

Відповідно до ухвали останнього Загального Збору ми звертаємося отсим до кожної Філії з проською негайно скликати нараду свого Виділу і визначніших місцевих громадян, облумати, який спосіб був би найдогідніший та які відповідні зобов'язання може переняти на себе Хвал. Філія. Рівночасно просимо заявитися, які книжки вважатимете найконечнішими. Зібравши заяви в їх Філій, Головний Виділ порішить справу так, як за нею заявиться більшість Філій, — а в разі потреби скличе до Львова ще окрему нараду представників усіх Філій задля остаточного вирішення цієї справи.

Головний Виділ, Коміс і Видавничі і Просвітні організаційна.

ДО БОРОТЬБИ З НЕГРАМОТНІСТЮ!

Одною з причин економічної та політичної неволі нашого народу — це його темнота і неопрадієність в життю. Сумно стоїть у нас нині справа освіти. 70% неграмотних, які не мають спромоги користуватися здобутками культури; 50% дітей у шкільному віці, що не користають з жадної науки; великий процент дітей з таким слабким знанням письма, що по кількох літах народної школи остає на пів неграмотним. Українське громадянство глядить на це із заложеними руками. Воно вишукує причини, щоб оправдати своє неробство на освітньому полі.

Щоби цей стан змінити, мусить наша інтелігенція по містах і селах доложити усіх заходів, щоби ще цієї зими повстало як найбільше число курсів для неграмотних.

В поміч цьому ділу приходять розпорядок шкільної Кураторії, який взиває учительство до навчання неграмотних. Тому праця народнього учительства в тім напрямі не буде уважатися якоюсь нелегальною роботою. Тож треба надіятися, що українське учительство з власного почину позасновує курси для неграмотних.

Не виходить одначе з того, щоби цілу роботу звалити лише на учительство. Обов'язок кожного свідомого члена нашої суспільности прици-

нитися до викорінення цього лиха, виступити до завзятої боротьби з цим страшним ворогом нашого визволення. Не повинно бути ні одної української інтелігентної сили, що не взяла би бо-дай мінімальну участь у поборюванню неграмотности.

Щоби ця акція могла принести успіхи, повинна бути плявною, постійною й безперервною. Віймових відносин нема ніде, а як досвід учить — кожде діло принесе скорше чи пізніше бажані успіхи, коли люде візьмуться до нього уміло та з запалом і вірою у власні сили. Тоді знайдуться способи на те, щоб усунути апатію загалу й инші перешкоди.

В місцевостях, де нема читальні Просвіти, повинен завязатися комітет зложений зі священника, учителя та кількох тямучих людей. Цей комітет постарается про приміщення, учителя і потрібні фонди, та приступить до отворення курсу. Комітет повинен старатися згуртувати всіх неграмотних.

Букварі до науки неграмотних знаходяться на складі Тов-а „Просвіта“ у Львові.

Донести зараз Гол. Виділові Тов-а (для комісії неграмотних), хто, де і коли піднявся вести науку на курсах для неграмотних.

Викресати запал до справи, зірвати вже раз із наріканням на непоборні перешкоди і не ставати в половині дороги, потягати до відповідальности кожного, хто занедбує свою повинність, — це обовязок кожного з нас під теперішню пору.

З надією на дуже прискішену акцію в навчанню читання і писання кінчимо цей зазив покликком: Закладайте курси для неграмотних по всіх закутках нашого краю. — *І. Ліщинський* реф. Комісії для поборювання неграмотности.

З ЖИТТЯ НАШИХ ЧИТАЛЕНЬ.

(Зертаємо увагу на однозвучні рішення влади).

Читальня „Просвіти“ в Рудольфсдорфі. (Повіт Снятин). — Староство в Снятині ч. 13593 з 13/8 1921 донесло до виділу, що Читальня не може розпочати свої діяльности без дозволу Намісництва, „з огляду на те, що заведений в Малопольщі віймовий стан з хвилею вибуху світової війни досі не відкликаний“. Староство покликується на § 6, а, уст. з 5. мая 1869 Д. р. д. № 66.

Читальня „Просвіти“ у Підвисокій. (Пов. Снятин). — Староство ч. 14178 з 19. серпня 1921 не приймає до відома донесення з 19.6 1921 про вибір виділу Читальні і на підставі уст. з 5. мая 1869. Д. р. д. № 66. закриває дальшу діяльність того стоваришення, бо заведений з вибухом світової війни віймовий стан досі не відкликаний.

Читальня тов. „Просвіти“ в Рудниках. (Пов. Снятин). — Така сама відповідь, яку одержала Читальня в Рудольфсдорфі (ч. 13594 з 13/8 1921).

Читальня „Просвіти“ в Шоломиничах. (Пов. Рудки). — На доносення про вибір виділу прислав староста письмо ч. 10379 з 18.6 1921., що на підст. рескр. намісництва з 16/4 1921. Ч. XIII а 46238/1020 не вільно починати діяльність без затвердження статуту. Тимчасом намісництво не затверджує статуту, і рішенням з 1.6 1921. Ч. XIII а 1501/921 загадує засновання Читальні (знову уст. з 5. мая 1869), бо члени основателі: Гриць Голіян, Федько Хамець, Михайло Августин, Гринько Гриб, Яцко Гриб і Іван Голіян конфіновані і остають під поліційним доглядом.

Читальня „Просвіти“ в Іванівці (пов. Тербовля). — Воевідство в Тернополі рескр. з 11.10 1921. Ч. 901/пр. подає до відома, що на підставі § 6. а. уст. з 5. мая 1869 не дає дозволу на оснування Читальні, бо „підписані на поданню оснування не дають достаточної поруки, що Тов-о буде ведене певним способом і що їм не розходиться о бічні недозволені цілі, особливо о політичну агітацію“. — Староство загрожує карними наслідками за скликування яких небудь зборів у будучности.

Читальня „Просвіти“ в Любіні (пов. Яворів). — Львівське воевідство рескр. з 19.10 1921. Ч. 106112 2654/пр. на підст. уст. з 5.5 1869 не дає дозволу на оснування Читальні, бо підписані на поданню і статутах особи не дають достаточної поруки, що Т-во буде ведене правним способом і не буде надуживане для політичних цілей.

Читальня „Просвіти“ у Двірцях. (Пов. Жовква). — Читальню відновлено 24/6 1921. Староство приняло до відома і давало дозвіл на аматорські вистави дня 24. і 26. вересня ц. р. Коли дня 30/10 вислала Читальня просьбу о дозвіл на амат. виставу, староство письмом ч. 24565 з 1/XI. 1921. до гром. зверхности не дає дозволу для „мнимо існуючої там Читальні „Просвіти“. Крім того каже, що дозвіл на виставу дасть що йно тоді, коли Читальня предложить доказ, що вона правно існує.

Читальня Просвіти в Мокротині (пов. Жовква). — Староство письмом з 4.8 1921 ч. 19428 не дає дозволу на заг. збори Читальні і жадає доказу „що Т-во правно існує, себто, що його статут прийнятий до відома намісництвом.

Проти всіх цих рішень пороблено правні кроки!

ЗБІРКИ НА „ДАР ПРОСВІТИ“.

З хвилею поділу Східної Галичини на воевідства мусіло тов. „Просвіта“ звернутися до трьох воевідств, а саме у Львові, Тернополі і Станиславові о дозвіл на уладження всенародньої збірки на видавничі й освітні цілі Товариства. Здавалося, що сама справа — силою традиції не стріне найменшої перешкоди. Воевідство в Станиславові Ч. 1873/пр. з 3/12 1921. дозволило на збірку з тим, що про вислід збірки Гол. Виділ донесе до воевідства і предложить плян популярних видавництв у найблизшому часі. Воевідство в Тернополі ч. 2698/пр. з 2/12 1921. дозволило також на збірку в часі від 8. до 22. грудня 1921. А львівське воевідство на збірку не дало дозволу, а це „для браку спеціальних обставин промовляючих за уділенням призову на цього рода збірку, яка тільки віймово допускається у випадках заслугуючих на спеціальне узгляднення“. Проти відмови зроблено рекурс.

СКЛАДАЙТЕ ЧЛЕНСЬКІ ВКЛАДКИ!

Подаємо до відома, що членська вкладва Т-ва „Просвіта“ за роки воєнні 1914—1920 виносить 100 Мп., за рік 1921 — 25 М., а на рік 1922 згідно з ухвалою Заг. Збору з 1. XI. ц. р. 240 Мп.

Всі касієри як читалень, так і філій мають постаратися, щоби найдальше до дня 1. січня 1922 р. члени заплатили до їх рук залеблі вкладки. На днях дістануть всі скарбники книжечки — квітарі касові, як також чеки Товариства „Просвіта“.

ПИСЬМО з ПРОСВІТИ

ЛІТЕРАТУРНО-ПРОСВІТНИЙ ТИЖНЕВИК

ПІД РЕДАКЦІЄЮ: ВОЛОДИМИРА ДОРОШЕНКА.

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ І АДМІНІСТРАЦІЇ: ЛЬВІВ, РИНОК Ч. 10. ІІ. ПОВ.

ПЕРЕДПЛАТА:

ПІВРІЧНА 1200 Мп.

ЧВЕРТЬРІЧНА 600 „

ПОДИНОКЕ ЧИСЛО

50 мп.

Христос родився.

Зустрічаємо рокове, велике свято — але зустрічаємо його в час останньої й найтяжшої проби. З уст мільонів населення залунає прадідна коляда „Бог предвічний“, а її глушитиме страшною сніговою стогін українського народу, дрібними зіздочками снігу падатимуть сльози вдів і сиріт на берегах Дніпра-Славути і зеленого Дністра. — А чудові пісні гудітимуть, гомоном відбиватимуться від гір Карпат і Кавказу, бо велика віра в народі.

Колись — давно, як український народ не знав ще християнських високіх ідей, колядою зустрічав він побіду сонця, віддавав честь найбільшій і найяснішій силі природи, що дає світло, тепло й життя. А опісля — згодом переніс він усі свої сердечні почування на народини нового Сонця правди, рівності й волі. В різдві Того, що став чоловіком, що народився в

морозі на сні не в палаті, а в біднім вертепі і найперше явився убогим пастирем, бачить наш народ початок нового життя, свято побіди найвищих, людських думок над диким і несправедливим ладом серед людства.

І віддає Йому честь колядами. А в тих колядах і чар і сила такі великі, як велика наша віра в те, що мимо усіх іродових переслідувань і катувань Христос — Правда живе і побідить.

Свят-вечір збирає до спільної вечері усю рідню. Тоді бажаємо одно одному кращої щастя-долі, зі сльозами в очах згадуємо тих, що ще недавно були між нами, а тепер їх

уже нема, памятаємо про дрібненькі діточки, відвідуємо в стайні й худібку, яка по нашим віруванням в той дивен-вечір говорить. В це свято ми якось перероджуємося, забуваємо про себе самих, а своїми думками і своїм серцем обіймаємо й огріваємо нашу близшу й дальшу рідню.

А рідня в нас велика! Цеж ціла Соборна Україна, кождий Українець, кожда Українка.

Різдво Христове пригадає нам наш вели-

кий обов'язок супроти великої рідні — українського народу.

Страшні воєнні роки знищили наш культурний доробок, надірвали тісну зв'язь між містом і селом, інтелігенцією і селянством.

Усі наші надлюдські зусилля зуживаємо на те, щоб ці рани загоїти і той зв'язок знову скріпити. Та це йде досить пиняво, воно ще не зовсім нам вдалося. Останній за-

гальний збір „Просвіти“ показав, як бажана й дорога нашому народові культура, як і інтелігенція не затратила почуття обов'язку праці над масами свого народу. Але цей збір показав теж, що ця праця не всюди ведеться, бо значна ще частина нашої інтелігенції, а передовсім молодіжи, до неї байдужа.

І чим пояснити це злочинне безділля? Невжеж, заснувши ведмежим сном, сподіваємося, що коли прокинемося, то спаде на нас готова благодать з ласки другого?!

Чи слід нам під цю явилу забувати про те, що народи здобували собі щастя й во-

лю власною працею і власними жертвами? А може здержує нас від праці пересадне страхіття, вигода, а місцями низьке — болюче слідлення?

Як би там воно не було, безділля і байдужність копають між народом і інтелігенцією глибоку прірву недовіря й відчуження. Інтелігенція ледащє, а народ без помочи паде в руки небажаних провідників і опікунів. Через те й не втягнуто ще й досі маси народу до відбудови нашого життя на стільки, на скільки можна легко це зробити, щоби нашу спільну працю облегшити і прискіпити. А велика шкода, бо воєнне лихоліття, бо високі пориви в боротьбі за волю, ясні хвили державного самостійного життя, а потім велика українська Голгофта перетворили українські народні маси у свідомий, живий і завзятий національний чинник. Він жде тільки проводу й ради своєї інтелігенції і піде за нею, як що вона зблизиться до нього **не-лукавим** серцем, без страху й зневіри!

Тоді не нарікатимемо, що ми перетяжені працею і різними **датками**. Тоді сам народ удержить свою „Просвіту“, свою Рідну Школу, не десятки, а сотки тисяч розкупить книжок, удержить і піднесе свою рідну пресу, яку пускатимемо не в кількох тисячах, а сотках тисячів примірників.

Ні одного місточка, ні одного села не сміє бути без кріпкої й живої організації просвітньої і економічної. На це засоби є; треба тільки хотіти й пам'ятати, що за нинішню хвилю усі колись дамо одвіт. Не зражуватися ні погрозами, ні заборонами. По одній невдачі починати діло знову — уперто, сміло — аж до перемоги, бо сила волі велика. А збірної волі громади й народу не зломить ніяка сила.

До праці негайно і всі! Плече в плече

мущина й жінка, старе й молоде. А тої праці — море ціле! „Просвіта“, „Рідна Школа“, голодуюча молодь, поміч вдовам і сиротам, поміч інвалідам та нашим безталанним придніпрянським братам, поміч усім мученим і переслідуваним, голодним, босим і обідраним! А їх на нашій, багатій, рідній землі без числа!

Будьмо, як той господар, що й про худібку в Свят-вечір памятає!

Сповнім наш народній обов'язок, бо тільки тоді вільно нам буде чистими, нескверними устами заколядувати:

„Над Україною заблисла зоря
І ясне світло сипле дугою;
Вона віщує нам кінець горя
І прихід волі, щастя, спокою“.

Іван Брик.

На суд потягнуть вас, начинять вами
Всі тюрми, все покличуть проти вас —
Людей і Бога. Ділом і словами
Не проминуть рани раз-у-раз
Мякшеє серце ваше, мов тернами.
Подумаєш: От так життя! — й **нераз**
Самому страшно, защемить у груди...
Чи-ж так живуть з людьми — братами люде?

Не так повинні! Щоб не так жили,
Щоб брата і в найменшому пізнали,
За те якраз до бою ви пішли,
На поклик правди проти брехні стали...
Борітеся! Терпіть! По всій землі
Рівняйте стежку правді! Де застали
Лиш гложжя, терня, там по вас нехай
Зазеленіє жито наче гай!

Іван Франко

„Небо і земля“.

Захистна, тепла кімната, як і всі в нашому маленькому будинку. З кожного куточка пахне „домом“. Посеред хаги стоїть, упіраючися в стелю, ялина. Ми — маленькі діти — бігаємо навколо неї, рахуємо всі навішані цяцьки, з заміранням серця ждемо, коли „засвітять ялинку“... А під вікном уже ступають колядники і в чистій кімнату влазять пар десятків мокрих від танучого снігу чобіт і урочиста пісня лунає в низьких покоях будинку:

„Небо і земля, небо і земля
Нині торжествують!
Ангели людям, ангели людям
Весело кажуть!“...

І перед нашою дитячою уявою встають хори ангелів, що літають по небу і весело кажуть звідтіль про чудо, яке сталося у вертепі.

А вогники горять, а серце, хто зна чому, замирає...

Ми вже вчимося в гімназії. Роспустили ще три дні тому. Сьогодні Свят-вечір. Смеркається. Вже загорілася перша зірка, яка сповіщала людям, що Різдво вже надходить і що можна вже сідати за вечерю... Треба було поспішати. Біжимо з останніми покупками додому. Чим далі, тим більше й більше зірок, які, здається, відбиваються на хрусткому снігу. З кожного вікна дихає святом, а небо говорить про великий, таємничий мент, що твориться у всесвіті.

„Небо і земля, небо і земля
Нині торжествують!“...

— Хто це заспівав? Може тільки почулось?... Може заспівало в мені? Ах ні, це школярі готуються до завтрішніх колядок.

А дома чекають. Стіл уже накритий. Всі в зборі. Але перед тим, як сідати за стіл, бабуся кладе на покришку вугілля, кидає туди грудочки ладану і смирни і, ходячи кадить по всьому дому. Скінчивши, підходить урочисто до кивота і перша починає заспівувати, чомусь неодмінно басом:

„Роздество Твоє, Христе, Боже наш,
Возсія мирові світ разума“...

У бабусі сльози на очах, і мені, дивлючись на неї, щось стискує горло... А потім вечерея... довга, святкова, під кінець якої ми — діти майже засипаємо... Ще раз глянувши на ялинку, ідемо спати, несучи в серці таємні сподівання на завтрішній день...

Небо і земля...

Окопи і зор'яне небо над ними.. Ми ведемо вільну боротьбу. Що для ряди наші тратять людей, але запал у нас не ослабає... Ми сильні, міцні.. Ми віримо...

Сьогодні тиша з обох боків... Ніч.. Велика Різдвяна ніч...

Десь там, далеко, наші близькі зустрівають свято, а ми... А ми теж святкуємо!.. Кождий з нас має в кишені пляшку горілки і пісні пироги, які принесли сьогодні дядьки з села. У нас теж свято. От хорунжий виломав гілку з ялини і, заткнувши її коло себе в землю, упевняв, що бракує тільки свічок для повноти свята. А там, в кутку, зібрались козаки і потихеньку заводять колядку. Вуха милує знайомий спів.. Так, так — це-ж та сама колядка, та сама, що в дитячих роках викликала у нас такі загадково-таємничі спогади.

„Небо і земля, небо і земля
Нині торжествують!“...

— заводить басом козак, за ним підхоплює якоесь особливо — мрійно — тенор кулеметчик

І раптом, наче вода, що прорвала загату, наче вогонь, що вибухнув із свого джерела, виривалася й залунала, покотилася лісом радісна, побіда пісня:

„Христос родився, Бог воплотився,
Ангели співають, царі вітають“...

Співали ми всі, співали з таким запалом, наче хотіли перебороти себе, примусити забути все навздо і взяти участь в загально людському святі.

— „Небо і земля, небо і земля!“.. — лунало в морозному повітрі з сильних козацьких грудей..

А над нами зорили зірки і навколо нас чорніли темні свіжі насипані окопи.

Щось обірвалось...

З центробіжною силою, нас розсипало по цій земній кулі.. Франція... Німеччина... Польща... Канада... Єгипет...

Струни душі натягнені, дають не завжди вірний акорд... десь чується фальшивий звук... Якась струна обірвалася...

Але в цю ніч ми всі — одно. В цю ніч ми зібралися по своїх бараках, в цю Велику Різдвяну Ніч, ми рвемо дроти цілої земної кулі...

Зібралися в нашому таборі. Зібралися вбрані, як могли, по святочному. Все зблідло, скудли обличчя. Але сьогодні очі світяться особливим, радісним огнем.

Сьогодні у нас подвійне свято: з рідного краю прибув вістун і оповідає про успіх „наших“. Захопили таке й таке місто, перервали такий-то шлях, взяли Н-й полк у полон... Назви знайомих місцевостей так і сипляться. У декого блищать

сльози на очах — може швидко до дому?!.. Сідають за вечерею з невисловленими надіями і таємними сподіванками. У кожного молитвою на думці рідна хата. Таборіві співаки заводять стиха всім так відому колядку.

І знову чується:

— „Небо і земля,
небо і земля!“

Спочатку пісня ллється несміливо, мляво, але чим далі, тим набирає більшої сили, більшого тепла, більшої віри; образи дитинства, минулі згадки, можливість майбутнього, — все якоесь разом злилося в цій простій, такій близькій душі, колядці. Відчувалось, як зникали всі дроти, всі перепони, простір зникав — були тільки ми: на Україні, в Канаді, в Єгипті. були тільки наші, прагнучі сполучення душі, був спільний, великий акорд і не було більше фальшивих звуків..

Галина Орлівна.

ПРАВДА.

(З думок Шевченка).

1. Жива правда
У Господа Бога!
2. Правда Божа
Встає вже, встала на землі.
3. Встане правда, встане воля.
4. Нехай же серце плаче, просить
Святої правди на землі!

Кожний думай, що на тобі

Міліонів стан стоїть,

Що за долю міліонів

Мушиш дати ти одвіт!

I. Франко.

Вифлеємські пастухи.

(В Різдвяну Ніч).

Розірвались чорні хмари,
Зникли тіни степові,
Деся прокинулись отари
І спокійні вартові.

Мов корона — діядема,
Світової краси,
Ясна зірка Вифлеєма
Промінь кинула святий.

В шатах ночі блиск пророчий
Все обняв і обгорнув
І в закриті сонні очі
Палом радості дмухнув.

Мов позбавлені полуди,
Очі глянули сміліш
І юнацькі дужі груди
Сколихнулись веселіш.

Діти праці, діти сфепу,
Що з отарамй зросли,
До гріховного вертепу
Дивну радість понесли.

Радість змученого стану,
Дивну зіроньку із зір, —
Щастя, волю довгождану
І душевний тихий мир!...

Грицько Чупринка.

Децо про Різдвяні свята в старій Україні.

В старій Україні давали Різдвяні свята нераз понуку до письменських творів. Де була вища школа, як от у Києві академія, або й краща братська, як у Львові, там давали студенти на Різдво виставу якоїсь різдвяної драми. Назва різдвяної драми пішла звідти, що її змістом були біблійні події, які товаришили народженню Христа або знаменували його прихід у старім завіті. Щоб привертати увагу глядачів, вставлялися між поодинокі дії драми коротенькі комедійки з життя простого народу, які називалися інтермедіями або інтерлюдіями.

На виставленні драми могли дозволити собі на Україні в XVII. і XVIII. вв. тільки великі міста й більші містечка. В менших містечках і на селах заступався театр вертепом. Це була велика дерев'яна скринька, зроблена з тонких дощочок і картону. Скринька була поділена на два поверхи. Горішній поверх уявляв із себе Вифлеєм і тут відгравалися всі мочи ляльок тільки духовні події Різдва, як сцени з ангелами, пастирями, царями і т. д. В долішнім поверсі стояв по середині ірон ірода, з боку висів дзвінок, у який дзвонив на ламар. Підлога була виклеєна футром, аби не було видко щілин; ті щілини розходилися на всі боки й по них виводив виконавець ляльки на сцену та промовив їх, куди треба було. Схований за задньою стіною скриньки, говорив виконавець за ляльки різними голосами відповідно до ролі дієвих осіб. Крім того бував при вертепній виставі за сценою ще хор, що співав молитви й духовні пісні, а також музика з скрипкою, під яку співали й танцювали ляльки.

Таким робом вертепна вистава складалася з двох частин: релігійної та світської. В релігійній частині бачили глядачі перед собою Богородицю з маленьким Ісусом на руках, а коло неї з одного боку Йосифа, а з другого кілька домашніх звірят. Два ангели в білих одягах із запаленими свічками в руках будили пастухів і співали: Слава во вишніх Богу! Пастухи являлися в українських одягах, принесли ягнятко в дарунку Христові та співали широко-відому коляду: „Нова радість стала, яка не бувала“; скрипка грала українську дудочку, а вівчарі танцювали. Після того з'являвся ірод у долішнім поверсі й сів на троні. Хор співав пісню

„Шедше тріє цари ко Христу со дари“. Цю саме коляду згадав Шевченко, коли в посланію до Козачковського оповідав, як за роздобутого пятака купував аркуш паперу й робив із нього маленьку книжечку:

хрестами
і візерунками з квітками
кругом листочки обведу
та й списую Сковороду
або „Три царі со дари“.
Та сам собі у буряні,
щоб не почув хто, не побачив,
вспівую було та плачу.

Ірод звертався з хитрою просьбою до трьох царів, аби повідомили його про місце народження Христа, бо був м-то й він хоче поклонитися Новонародженному. Над вертепом запалювалася зіззда й у горішнім поверсі складали царі поклон і дарунки у ніг Христа. Коли відходили, ангел відводив їх іншою дорогою. Тимчасом обдурений ірод велів своїм воякам обійти всі міста його держави й вбити всіх хлопців без милосердя. Після того вводив вояк до ірода Рахилью з малю дитиною на руках. Рахиль одіта по українськи з наміткою на голові, в плахті та в запасці. Вона хоче вмерти замість сина. Одначе на приказ ірода вбиває вояк дитину, мами заводить і кидається по сцені, а хор потішає її ще сьогодні популярною колядою „Не плач, Рахиль, видя чадо неживе“. Після того смерть забирала ірода.

Світська частина вертепу складалася з низки сценок із щоденного життя. Дід і баба тішаються з смерті ірода (чи одного то ірода мав український народ протягом свого історичного життя!) й танцюють, опісля танцює салдат із жінкою потім гусарин із Мадяркою. На сцену з'являється Циган на кобилі і падає разом із нею на землю. Він тужить за смаженою капустою із сальцем, але довідується від сина, що нема чого повечеряти. З цього приводу приходить до сварки між Циганом і Мадяркою, але сварка закінчується танцем. Гордовитого польського пана, що танцює з Полькою, заміняє Запорожець, найважливіша особа з усіх дієвих осіб вертепу, яка своєю появою в'яже окремі сцени в одну цілість. Він говорить із гумором,

не має для нікого поважання й перед ніким не чує страху, над усіма й над усім докруги відносить побіду, завдаючи всім смертні удари, навіть самому чортові.

Кінцева сцена вертепу, де появляється Клим з жінкою й своїм цілим маєтком — свинею й козою, веде нас до іншого різдвяного звичаю старої України. До Клима прийшов дяк, аби дістати винагороду за науку сина, й Клима поквітував свинею свої рахунки з дяком на своє велике вдоволення, бо свиня була, хоч куди свиня, ребра так і світилися. Школярам не легко приходилося здобувати знання. Чи в школі разом із дяком чи в бурсі здобували ученики бажане знання серед голоду й холоду Харч, одіж і гроші роздобували вони, обходячи хати якогось містечка чи села з піснею, вертепом, інтермедією чи чим подібним.

Звичайно говорив священик по богослуженню промову до парохіян, так названу з латинська орацію. Говорив про значіння сяята й складав бажання парохіянам, не рідко в тяжкій, мало зрозумілій, напухистій формі. Це швидко підхопили дячки й бурсаки та з своїми ораціями пішли по хатах місця свого пробутку. Відповідно до своєї духовної зрілості оповідали вони в них або щось із євангельського оповідання про народженого Христа, або малювали загальну радість із приводу свят, або видумували щось смішне, щоб тим легше роздобути гріш або щось з одіжі й харчу. Піволі виробилася з таких школярських орацій гумористична різьбана вірша з характером, у дечім подібним до характеру пізньої перелицьованої Енеїди Івана Котляревського, якою розпочалася нова доба українського письменства.

Життя, залежне від ласки маючих, і вічні війни в XVII. та з початку XVIII. в. на Україні, створили з наших студентів і бурсаків мандрівних студентів або пиворізів, названих так від того, що дуже любили алкогольні напитки. Українські мандрівні студенти, як і їх попередники на Заході, відиграли важну роль на полі освіти й письменства на Україні. Служе завжди були це гарні співаки, дехто з них був і маляром або й автором світських чи набожних пісень. Мандруючи від міста до міста, від села до села, мандрівні студенти сповняли роль сьогоднішньої газети, книжки, театру, концерту тощо. В устах народу живе сьогодні не одна пісня, уложення якої завдячуємо любовним пригодам і поетичному натхненню мандрівних студентів. А видряпався по своїй жалгевій драбині який мандрівний студент на са-

мостійного дяка або й священика, ставав із колишнього автора світських пісень автором набожних пісень або й писав одні та другі, залежно від потреби. Знаючи добре народній смак і твори усної словесности та полизавши дещо й з вищої освіти, мандрівні студенти мали спроможність писати речі, які були зрозумілі українським народнім масам і вдоволяли їх духові потреби.

Нема сумніву, що згаданим мандрівним студентам завдячуємо також неодну коляду, це головно ті коляди, котрі тішаються у нас найбільшою популярністю, котрі мають у своїй основі євангельське оповідання, котрі відзначаються простим складом і тоном, а zarazом теплим чуттям. Видавці „Богогласника“ вмістили такі прості коляди в окрему групу, буцім-то для простіших співаків. Є тут: „Дивная новина“, „Превічний родився под літи“, „Дар нині пребогатий“, „Новая радість світу ся зявила“, „О превічний Боже“, „Возсіявий над сонце“, „Нова радість стала“, „Рци нам, о Маріє“, „Нині, Адаме, возвеселися“. Цікава річ, що сливе всі ті коляди належать до найстарших і походять із XVII. в. або найпізніше з початку XVIII. в., себто сливе всі вони мають по 200 й більше літ за собою. До найстарших коляд належать крім того: „Цвіт мисленний“, „Радуйся, всі людіє“, „Небо і земля нині торжествують“, „Ангел пастирем мовив“, „Не плач, Рахиле“, „Страни всего світа“ „Діва днесь Христа раждаєт“, правдоподібно й „Вселенная, веселися“, в кождім разі відома перед 1741 роком.

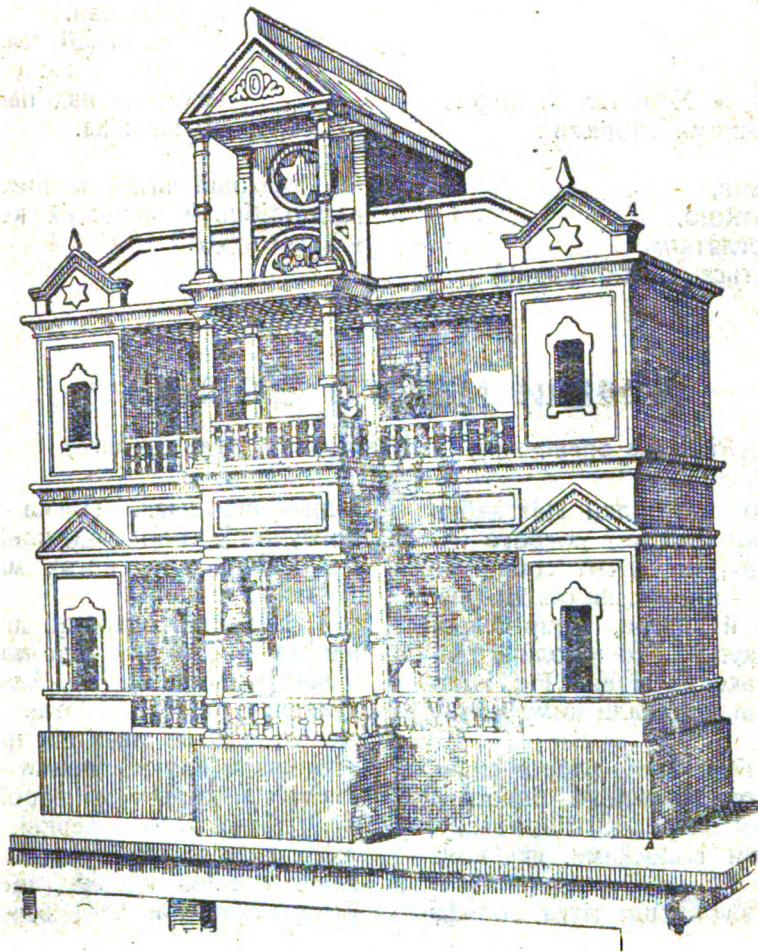
Цікава річ, що ні в почаївські видання „Богогласника“, ні в перше львівське з 1850 р. не ввійшла може найкраща з простих

коляд — загально відома коляда „Бог предвічний народився“. Коли вона поєстала, докладно не відомо, але знаємо, що була вже поширена наприкінці XVIII. в. Високий релігійний дух цієї коляди пробивається в теплій любови до всіх людей, передовсім до простого народу:

Бог предвічний народився,
прийшов ест со небес,
аби теж люд свой весь
потішився —

читаємо в найстаршій дос в домім відписі коляди. Як добрий батько, зійшов Христос на землю, щоб утішилися всі люде. Про народження Христа звіщає ангел наперед вівчарів:

Ознаймив то ангел божий
наперед пастирем,

Старий український вертеп.

(пропущене слово) овчарем
з неба посєя.

Загальної радості не хоче автор поспувати навіть згадкою про те, що жде Христа, тому й не подане імя Ірода в питанні; зверненням до трьох царів:

Тріє цари, где ідете?
Ми ідем в Вифлєсєм,
вінчуєм з покоєм,
повернемся.

Дальша строфа старого тексту коляди не заховалася добре:

Панна сина породила;
звізда ста, где Христа
Марія Пречиста
породила.

Про втечу Йосифа й Марії з Христом із Вифлєсєму згадує коляда дуже ніжними словами:

Йосифу ангел мовив,
з дитятком, з маткою,
з бидлятком, з осятком
би охранив (здається, би ся хранив).

Закінчення коляди відмінне від того, яке загально відоме.

Людськостю з боством в єдном чину
ангєли хвалили,
славили Христово
народження.

Пастиріє вигравають
як Богу і Пану,
благ вічних гетману
дари дають.

І ми к сєму припадаймо,
на часи вічні,
честь, славу, пініє
возглашаймо.

Хвален буди от нас, Боже,
от нині до віка
ласкаво чєловіка
не випущай.

Амінь, нехай так ся стане;
просим тя з слєзами,
змилуйся над нами
во вік віка.

Уважний читач запитимить із тексту, що правдоподібно й мєльодія коляди була зразу інша ніж сьгодні.

М. Возняк.

Ходаки малого Вольфа.

Різдвяне оповідання. — (Переклад з французького).

Жив колись так давно, що цілий світ забув коли, в однім місті північної Європи, котрого назва така трудна до вимову, що ніхто собі її не пригадає, малий семилітній хлопчик, на імя Вольф. Був він сирота без батька й матери, тягар старої тітки, людини суворої і скупой, що ніколи не цілувала свого сестрінка, тільки на Новий Рік, і що тяжко зітхала з жалю, коли подавала йому ложку страви.

Але бідний хлопчина був такої доброї вдачі, що навіть любив стару, хоча й сильно боявся її і не міг без дрозі дивитися на велику бородавку, прикрашену чотирма сивими волосками, яку вона мала на кінці носа.

Тому, що ціле місто знало, що тітка Вольфа має власну хату й золотом набиту стару вовняну панчошу, не сміла вона поситати свого свояка до школи убогих. Та щоб дістати знижку платні, вона так надокучувала учителеві, котрий учив малого Вольфа, що сей недобрый педант, злий на те, що має в клясі ученика так зле одягненого і так лихо плаченого, казав йому дуже часто і зовсім несправедливо чіпляти картку на плечі й осялячи уха, і під'юджував на нього його товаришів, самих синів заможних міщан, так, що вони зробили собі з сироти попихача.

Бідний хлопчина був отже дуже нещасливий, і коли мали надійти Різдвяні свята, ховався по ріжних кутках, щоб плакати.

На святій вечір учитель мав повести всіх своїх учеників на нічне богослуження й потім повідводити до батьків. Але що зима того року була дуже гостра, а від кількох днів ще впало було дуже багато снігу, всі школярі поприходили тепло одягнені і пообвивані, в шапках, понасуваних на вуха, в двох або й трьох жупанах, у волічкових рукавицях і добрих, грубих чобітках, ма

міцних підшвах. Тільки бідний Вольф прийшов дріжучи у своїй одежині, яку носив у будень і в неділю, а на ногах мав тільки грубі панчохи та тяжкі ходаци.

Недобрі товариші, дивлячися на його сумний вигляд і сільську неповоротність, робили собі з нього тисячі жартів. Але сирота був так зайнятий хуханням на пальці і так докучало йому відмороження, що не звертав на них уваги. І громада хлопчиків, йдучи парами з учителем на чолі, пустилася в дорогу до парохіяльної церкви.

Мило було в церкві, що сіяла світлом. Школярі, розвеселені лагідним теплом, скористали з гомону органів і співу, щоб балакати півголосом. Вони вихваляли свої вечери, які їх чекали дома. Син бурмістра бачив, ще як виходив, величезну гуску, так натикану труфлями, що виглядала вся в плямах, як леопард. У старшого асєсора була ялинка в скринці, а на її гильках висіли помаранчі, солодоші і паяци. А кухарка нотаря припляла шпилькою на плечах торочки від свого чіпця, що робила тільки в дні піднесеного настрою, коли була певна, що їй удасться її славна легоміна.

А потім школярі говорили й про те, що їм принесе маленький Ісус, про те, що він повкладає їм у черевики, які всі вони, розуміється, не забудуть поставити в коминак, заки ляжуть спати. В очах цих урвителів, веселих, наче громадка мишей, блищала вже задалегідь радість побачити, прокинувшись, рожевий папір пуделка (коробочки) з чеколядками, батальон оловяних вояків уложених в пуделку, менажерію (звіринець), що пахне покостованим деревом, і чорних паяців, убраних в червону одєжу, розшиту золотими нитками. Малий Вольф знав добре з досвіду, що його стара скупарка тітка пішла його спати без вечері; але що він цілий рік був такий чємний і пильний, як

тільки міг, то й надіявся, що маленький Ісус про нього не забуде, і тому рішив завчасу поставити свої ходаки в попіл огнища.

Нічна служба божа скінчилася, люде виходять, нетерпеливо чекаючи святого вечера, і громада школярів, все парами, за вчителем, вийшла з церкви.

В притворі, на кам'яній лавці, сидячи заснула якась дитина, одягнена в білу вовняну сукенку, з босими ніжками, хоч мороз доскулював добре. Це не був жебрачок, бо його одежа була чиста і нова, а коло нього на землі лежали в хустинці: трикутник, сокира, гибель і інші прибори теслярського хлопця. Освітлене світлом зірді його лице з зажмуреними очима мало вираз божеської роскоші, а його довге, русяве і кучеряве волосся блистіло, наче сяйво довкола чола. Але прикро було дивитися на його дитячі ніжки, посилені з холоду в цю люту грудневу ніч. Школярі добре одягнені й узуті байдужно перейшли поуз незнайому дитину: навіть кількох із них, сини найвишнійших мешканців міста, кинули на цього волоцюгу погляд, в яким можна було читати всю погорду багатих для бідних, ситих для голодних. Але малий Вольф, виходячи з церкви останнім, спинився, дуже зворушений перед гарною, сплячою дитиною.

— Ох! — сказав до себе сирота. — Ото страх! Цей бідний маленький ходить зовсім без обуви в таку холодну пору... А що ще гірше, він не має навіть черевика, ані ходака, аби лишити, як засне, щоб і йому малий Ісус положив у нього щось для улегшення його нужди!

І йдучи за поривом серця, Вольф скинув із правої ноги ходак, положив його перед сплячою дитиною, а сам, як уже міг, то на одній нозі, то намочуючи в снігу свою панчошу, вернувся до тітки.

— От непотріб! — крикнула стара, сильно розлючена, побачивши роззутого, — Що ти зробив з своїм ходаком, негіднику?

Малий Вольф не вмів брехати, а що тремтів зі страху, побачивши, як сиві волоски на носі в яги тряслися, то спробував затинаючися оповісти свою пригоду. Та стара скупарка вибухла страшним сміхом.

— А! пан роззувається задля жебраків! А! пан дає з пари один ходак якомусь обідранцеві! Це щось нове. Коли вже так, то я поставлю в коминок той ходак, що ще лишився тобі, і Ісус, я тобі кажу, покладе в нього цієї ночі щось, чим можна буде витовкти тебе, як збудишся... А завтрішній день пробудеш тільки на сухім хлібі і воді... Побачимо, чи на другий раз будеш ще давати свою обув першому-ліпшому волоцюзі!

І давши бідному хлопчині кілька штурханців, недобра жінка казала йому лізти на піддаше, де було його мешкання. Дитина, в розпуці, лягла в п'їтмі і скоро заснула на своїй подушці, змоченій сльозами. На другий день удосвіта, коли стара прокинувшись від холоду і здригаючи з нежїти, зїйшла в долїшню кїмнату о чудо! — побачила, що великий коминок був повний прегарних забавок, пуделок з добірними цукорками, багацтвами всякого рода; а перед усіма тими скарбами ходак з правої ноги, що її сестрінок дав був малому волоцюзі! Він стояв коло другого ходака, з лївої, який вона поставила туди цієї ночі, і в який збиралася покласти вязанку прутів.

І коли Вольф, прибігши на крик тітки, стояв широчай причарований пишними подарунками Ісуса, знадвору донїсся голосний сміх. Жінка і дитина вийшли, аби довідатися, що це значило, й побачили всіх кумашок зібраних коло міської криниці. Що там сталося? О! щось дуже забавне і дуже незвичайне! Дїти всіх багатїв міста, котрим їх батьки

УКРАЇНСЬКА КОЛЯДКА.

Добривечір тобі, пане госпо-
Радуйся! [дарю!
Ой радуйся, земле:
Син Божий народився!

На твоєму дворі та виростло
Радуйся! [дерево!
Ой радуйся, земле:
Син Божий народився!

Ой виростло дерево, тонке та
Радуйся! [високе.
Ой радуйся, земле:
Син Божий народився!

А на тому дереві та намальо-
Радуйся! [вано.
Ой радуйся, земле:
Син Божий народився!

Та намальовано аж три святи-
Радуйся! [телі.

Ой радуйся, земле:
Син Божий народився!

Що перший святитель — святеє
Радуйся! [Рїздво.
Ой радуйся, земле:
Син Божий народився!

А другий святитель — святий
Радуйся! [Василь.
Ой радуйся, земле:
Син Божий народився!

А третїй святитель — то Іван
Радуйся! [Хреститель.
Ой радуйся, земле:
Син Божий народився!

Добривечір тобі, пане госпо-
Радуйся! [дарю!
Ой радуйся, земле:
Син Божий народився!

хотіли зробити несподіванку як найгарнішими подарунками, найшли в своїх черевиках тільки різки.

Сирітка і стара жінка, згадавши про всі ті багатства, що були в їх коминку, почули великий перестрах. Та в цій хвилі надійшов отець парох зі зворушеним обличчям. Понад лавкою, що стоїть в церкві коло дверей, саме в тім місці, де вчора дитина в білій одежі з босими ногами, не вважаючи на великий мороз, оперла була свою сонну голову, священник побачив золотий круг на старих камях.

І всі побожно перехрестилися, зрозумівши що ця гарна спляча дитина, яка мала коло себе тесярське приладдя, був сам Ісус із Назарета, що став був на одну годину таким, яким він був тоді, коли працював в хаті своїх батьків, і всі покліналися перед цим чудом, яке Бог схотів зробити, щоб нагородити віру і милосердя дитини.

Франсуа Коле.

Українські землі під польською владою.

В наслідок захоплення Східної Галичини армією Галера в маю 1919 р. і в наслідок большевицько-польського мира в Ризі, заключеного 18 го марта 1921 р., чимала частина суто-українських земель опинилася під владою Польщі. Ми не будемо вдаватися в міркування, чи витворений сими двома полями фактичний стан відповідає кличам про право народів на самоозначення, кличам голошеним не тільки Вільсоном, але й совітською Росією і Польшею, чи сей фактичний стан буде тривкий чи лише переходовий, чи діждеться він признання з боку Найвищої Ради Мира, чи ні. Наше завдання — розглянути, як за великі простори української землі і скільки саме українського населення наслідком згаданих подій опало під польську управу, щоби докладно з'ясувати собі ту силу, яку український елемент представляє в сучасній Польщі.

Числа про простір і населення беремо що до давних російських областей з відомого урядового перепису з 1897 р., додаючи до числа населення правильний приріст до 1914 р., тобто по початок світової війни. Що до занятої Поляками часті Волині маємо ще й загальні дані з нового перепису, переведеного польським урядом в жовтні 1921 р. Про Східну Галичину користуємося даними австрійського перепису з 1900 р., доповненими приростом також до 1914 р.

Починаємо від Холмщини. Придержуючися чисто етнографічного принципу, лишаємо на боці ті частини, котрі, хоча російським урядом були прилучені до т. зв. Холмської губернії, але не мають української більшости населення. До української території зраховуємо лишень повіті: Холмський, Більський, Володавський, Грубешівський, Колястинівський і Томашівський, значиться — 10.455.7 км² простору і 841.800 душ населення. Тут живе 446.000 або 53% Українців і 205.400 Поляків або 24.4% Поляків.

Польщі в Ризькім мирі припала ціла Городенська губернія, а в ній три повіті з українською більшістю: Більський, Берестейський і Кобринський. Отсі три повіті Городенської губернії займають 13.701 км² простору і мають 715.600 душ населення, з чого 647.000 або 61% Українців і 87.000 або 12.1% Поляків.

З 12 повітів Волинської губернії опинилося по польським боці 6 цілих повітів та частини з трьох інших. До повітів, котрі цілі перейшли під польську владу належать: Володимир Волинський 6.430 км² простору, 381.300 душ населення, з того Українців 72.1%, Поляків 8.4%; Ковельський 7.382.3 км² простору, 293.100 душ населення, з того Українців 78.5%, Поляків 4.6%; Публицький 3.058.5 км² простору, 274.700 душ населення,

з того Українців 68.2%, Поляків 6.5%; Луцький 7.467.8 км. простору, 360.100 населення, з того Українців 57%, Поляків 9.7%; Кременецький 3.328.8 км. простору, 302.200 населення, з того Українців 80.7%, Поляків 3%; Ровенський 8.611 км., 391.000 населення, з того Українців 60.5%, Поляків 9.2%; коло три четвертини Острозького повіту, ок. 2.300 км. простору, 183.000 населення, з того 76.7% Українців, 6.6% Поляків; кусень Овруцького повіту ок. 770 км. простору з ок. 23.000 населення, з того Українців 83.4%, Поляків 1.4%; вкінці округ Корця з Новгородсько Волинського повіту, ок. 300 км. простору з ок. 20.000 населення, з того Українців 65.5%, Поляків 5.2%. Значить з давньої Волинської губернії припало Польщі 40.548 км² простору з 2,227.900 душ населення, з чого Українців 70%, Поляків 7%.

Дещо инший образ населення прилученої до Польщі Волині подає нам перепис з жовтня 1921 р. переписаний польським урядом. Подані тут числа взяті ми з польських дневників. Перш усього кидається у вічі незвичайне зменшення загального числа населення; польський перепис вказує лишень 1,432.794 душ, тобто на 795.106 менше, чим було в 1914 році. Це зрозуміле, що страшна, довголітня війна і її наслідки не тільки припинили звичайний приріст населення, але могли спричинити й зменшення первісного його числа. Але так страшно, просто катастрофальне зменшення населення на цілих 36%, значить більше чим на третину передвоєнного стану, видається нам в'єж таки мало правдоподібним. Знаючи, як перепис переводився в Галичині, де наслідком супротивлення населення остали великі частини громад, а подекуди й цілі громади, зовсім не переписані, або переписані більше про око чим справді, приходиться радше припустити, що так само воно було і на Волині. Поруч зі зменшенням загального числа населення звертає на себе увагу неприродно наглий зріст польського елемента, бо з 7% перед війною на 14.5%, значить більш чим на 100%. Такого несподіваного приросту за так короткий час не пояснить ані намір польського урядництва, ані колонізаційна політика польського правління. Вислід останнього перепису з поодиноких повітів подаємо низше, звертаючи zarazом увагу читачів на дещо відмінний новий адміністративний поділ краю:

Повіт	Загальне число населення		З того Поляків %
	душ	%	
Дубенський	216.792	29.936	13.8
Горохівський	77.223	14.118	18.2
Ковельський	168.821	18.288	10.8
Кременецький	222.679	22.581	10.1
Любомельський	56.101	14.892	26.5

Луцький	194.683	34.378	17.6
Острозьський	56.510	6.006	10.6
Ревенський	338.225	46.328	13.7
Володимирський	101.760	22.804	22.4

Деякі польські часописи і сим більше чим 100 процентовим приростом польського населення на Волині зовсім не вдоволяються. Краківський „Ilustrowany Kurjer Codzienny“, подаючи в 348-ім числі сей вислід, називає його „Skandaliczna statystyka kresowa“. Ну, вона може справді скандальна, тільки не з того боку, з якого шановний часопис думає. Воно якось ніяково прийдеться підносити претенсії до володіння над землею, де власний уряд при найліпшій спромозі зміг підшукати лише 14.5% Поляків. Бо щоби польський уряд фальшував перепис у некористь польського елемента, сього „Ilustrowany Kurjer“ не вмовить навіть в своїх безкритичних читачів.

Через завойовання Східної Галичини територія Польщі збільшилася на 54.577 км., а населення на 5,380,000. Що до поділу населення по національності, то статистичні дані австрійського перепису зовсім не придатні до наукового вжитку. Австрія не признавала окремої жидівської національності, котру признавала навіть Росія при перепису з 1897 р., а галицький польсько-австрій

ський уряд зараховував Жидів до Поляків. Всіх римо католиків причисляли в Галичині вже а уряду до Поляків, дарма, що між тими римо-католиками чимало хліборобів Українців, що польської мови зовсім не знають. Часто-густо число Поляків доповнювали ще й греко-католиками. Тому на виследи сього перепису не можна ніяк спиратися і не зостається нічого другого, як взяти за підставу віру населення, признаючи всіх римо католиків Поляками, а лише греко-католиків Українцями. Таким чином дістанемо для Східної Галичини (з Лемківщиною) 65% Українців і 21% Поляків. Число Поляків вийде таким чином надто велике, але иншого виходу не маємо.

Зібравши все разом, бачимо, що під управу Польщі попало 135.192 км² суто української землі з 9% мільона населення. З того поверх 6 мільонів, тоб-то 64.5% припадає на Українців та 1.7 мільона або ок. 18% на Поляків; решта населення се Жиди і інші дрібніші народи. Для порівняння згадаємо, що українські землі, які остають тепер під управою Польщі, простором і числом населення перевищують передвоєнну Румунію, що мала 131.000 км² простору і 7 мільонів населення.

М. Кордуба.

ЗАСТУПНИКИ ГОЛОВИ ТОВАРИСТВА „ПРОСВІТА“.

I. Д-р Іван Брик.

II. Михайло Галушинський.

Тоді вже сходилa зоря
Над Вифлеємом; правди слово,
Святої правди і любови,
Зоря всесвітня зійшла,
І мир і радість принесли
На землю людям.

Шевченко.

Слава вам,
Убогим людям, чабанам,
Що привітали; заховали
І нам Спасителя спасли
Од ірода.

Шевченко.
Digitized by Google

Замирення Англії з Ірландією.

До ряду держав, з яких складається світова британська імперія (як от Канада, Австралія, Полуднево-африканська Унія то що) прибула 6. грудня 1921 р. нова складова частина під назвою: „Вільна ірландська держава“. Того дня наступило замиріння між Англією й Ірландією, того дня покінчено кривавий спір між двома народами, спір, що тривав понад шістьсот літ. Ріки крові поплили на „Зеленім Острові“ (так називають Ірландію), тисячі людей наложило головами в лютий, безпощадній, віковій боротьбі, — одні (Ірландці) за свою зрабовану, загублену волю, за право на життя, — другі (Англіїці) за те, щоб панувати над Ірландцями, щоб їх визискувати, зробити своїми наймитами, безмовним робучим тяглом.

Як виглядала та страшна вікова боротьба та як прийшло до замирення, як одні і другі забули криваві рахунки, здушили в собі віками накопичену ненависть та подали собі дружні руки на нове, краще життя?

Не будемо докладно й вичерпуючо оповідати про те за недостатче місця на сторінках „Письма з Просвіти“, а лише кількома словами старатимемося змалювати гірку долю Ірландії.

Майже тисячу літ тому ірландський народ був вільний і незалежний, був робітником на своїй землі, був господарем своєї країни. Та в XII. ст. суїд Ірландії — Англія, що початково навіть помагалася ірландською культурою й освітою, пожадлива на ірландські багатства, пішла війною проти Зеленого Острова. Ірландці улягли англійській перевазі, вимовивши собі у наїздників пошанування ірландської національної окремішности, культури, мови й звичаїв. Англіїці згодилися на це все, заключили з Ірландцями окремі договори і присягли, що будуть їх додержувати, але скоро тільки поросли в пір'я, всі свої зобов'язання і договори признали за непотрібні свистки паперу. Наїзники почали уживати всіх засобів безжалісного насильства, щоби знищити ірландський народ, звести його на жebraків і нуждарів, на слуг і наймитів англійських панів, т. зв. лендлордів (великих дідичів). І справді протягом шестисот літ лютий і жорстокий наїздник розвалив державну будівлю Ірландії, згнобив промисел, зруйнував хліборобство, видер торгівлю і ремесла, ограбив з усяких доходів і навіть заробітків, а що найгірше! позбавив ірландський народ навіть власної мови. Ірландську землю загарбали англійські дідичі, а ірландські селяне могли тільки виарендовувати (винаймати) від них за великі чинши свою рідну землю, щоб як-небудь прожити. Але будинки, що їх треба було для господарських потреб поставити на винаймленій землі на власні кошти, були панською власністю і пан мав право кожної хвили викинути, прогнати нещасного чиншовика. Навіть до релігії, до сумління вдиралися Англіїці. Спершу намагалися вони накинути Ірландцям, що були католиками, свою протестантську віру, а коли це не повелось, то вони примусили Ірландців платити податки (десятину) на англійську церкву.

Ірландський народ витривало до останнього віддиху опирався ганебному насильству. Майже кожде покоління було свідком і учасником, що найменше одного збройного повстання. А коли Ірландці були надто слабкі, щоби збройно виступити проти гнобителів, і наїзників, то все таки ніколи не переставали найдослідніше вистовлювати

свою ненависть до чужинецького насильства.

Аж до кінця XVIII. ст. Ірландці мали хоч позір своєї окремішности через існування ірландського парламенту. Але коли — побуджені кличми великої французької революції про свободу, рівність і братерство — зірвалися вони до бою в році 1798 і улягли в нерівній боротьбі, тоді Англіїці скасували ірландський парламент.

Після цієї невдачної спроби скинути важке чужинецьке ярмо, ірландський народ починає поступовно боротися з англійським насильством і варварством. Його заборолом була католицька церква а тут Англіїці силували Ірландців платити десятину в користь панської протестантської церкви. Отже пішов клич: Не платити нічого на панську церкву, і в 30-тих роках минулого століття цей рух вінчається повним успіхом. Та поруч з тим ірландський народ усе думає, як би то за одним розмахом увільнити себе з англійської неволі. Ці думки поширюють тайні товариства, що покрили густою сіттю цілий край. В цих кружках голоситься також, аби не виповнювати розпорядків чужинецької влади. В р. 1848, в році „весни народів“ знову вибухає повстання, і знову кінчається нещасливо.

Так само нещасливо покінчилося повстання, підняте т. зв. „феніанськими брацтвами“ в р. 1867. Кличем цього повстання було: заведення незалежної ірландської республіки (народоправної держави) і перехід панської землі в селянські руки. Та хоч повстання не вдалося, то Ірландці не залишили боротьби за землю.

Тут уже й Англіїці побачили, що далі так не може бути, і щоби хоч трохи втихомирити Ірландців в р. 1869 знесли остаточно всі привілеї англійської церкви, а рік пізніше появився закон, котрий обезпечував винагороду (зворот коштів) за будинки, виставлені чиншовиками на панській землі.

Очевидно, що ті „реформи“ не вдоволили ірландських селян. В 70-тих і 80-тих роках мин. століття розгорілася завзята і неперемінлива боротьба панів з чиншовиками і селянами. Чиншовики відмовлялися платити чинші, пани відбирали їм винаймлені наділи і давали іншим, але ніхто не хотів уже такого наділу прийняти. Розпочався бойкот панів, прозваний від англійського пана, капітана Воусста, до котрого ніхто не захотів найнятися на службу, ані продати йому що-небудь, ані стикатися з ним. Поруч з тим розпочалися убійства панів і їх управителів, підпали панських будинків, стирт збіжа, калічення панської худоби, zalивання водою панських ґрунтів і т. п. У відповідь на це англійський уряд приноровив репресії, арештування, переслідування, заборони і т. п. Та це нічого не помагало. І в тій боротьбі мусів уступити всесильний англійський уряд і пани, — а побідив ірландський селянин. В 90-тих роках мин. століття появився закон про урегуливання відносин між панами і чиншовиками та про установлення справедливої чиншової ціни, а опісля і про віддання винаймленої землі на власність дотеперішнім чиншовикам.

В цій безнастанній боротьбі з англійським насильством Ірландія обнищала до краю. З 8-мільйонного населення майже 4 мільйони мусіли втікати за море перед англійськими переслідуваннями, тюрмами і нуждою, шукаючи там кращої долі. Борючися за сяке-таке життя-буття, Ірландці не мали змоги розвивати своєї мови і втратили її майже цілковито. Вистане згадати що на 4% мільйонів на-

селення Ірландії в 80-тих роках (в тім пів мільона Англіїців) лише 40 тисяч говорить по ірландськи, 400 тисяч по ірландськи і по англійськи, а решта, понад 3 мільони тільки по англійськи. Одначе, навіть втративши рідну мову в користь гнобителя, не втратили вони ненависти до нього.

Поруч збройної і економічної боротьби проти наїздника, Ірландці вели також парламентарну боротьбу в англійським парламенті. Найвизначнішим провідником в цій боротьбі був Парнель. Він жадав самоуправи Ірландії. Ці заходи відомі в цілім світі під назвою боротьби за гом-руль. Ірландські представники в англійським парламенті, зєднавшись з англійськими лібералами, а опісля з демократами проти консерватистів (що обороняли старі порядки) кінець кінців в р. 1913 добилися постанови про гом-руль. Тяжко дуже прийшло його ухвалення, а ще тяжше введення в життя, бо проти гом-руля виступили англійські кольоністи в Ірландії, т. зв. Ульстерці (від протестантської провінції Ульстер). Вони приготували 60-тисячну добровільну армію, котра мала силою не допустити до введення в життя самоуправи Ірландії. Та тимчасом вибухла війна, і здійснення гом-руля відложено.

В р. 1916, серед самого розгару війни, вибухло нове ірландське повстання, котре Англіїці здавили незвичайно криваво під прикривкою, що то „німецька інтрига“. Та скоро тільки скінчилася велика світова війна, ірландські послы, спираючися на голошеній Англією засаді про самоозначення народів, проголосили 4. грудня 1918 р. незалежну ірландську республіку. Те саме ствердили нововибрані послы святочно 21. січня 1919 р., проголосивши урядово ірландську республіку за правно повсталу. Та це дуже не подобалося англійському урядові і він на проголошення ірландської республіки відповів новими насильствами і переслідуваннями. Тюрми заповнено ірландськими патріотами, багато їх згинуло в таборах інтернованих і вязницях; заборонено оснóвування товариств політичних, педагогічних, промислових, освітніх і гуманітарних, знесено право зборів, частинно закрито пресу, вибранців народу проголошено злочинцями. Та ірландський народ не подався. Він міцно став при своїх провідниках, прийняв накинену собі боротьбу і зі зброєю в руках відбивав англійські удари. Маленький ірландський народ ні на хвилину не захитався в своїй вірі, а ірландське Національне Зібрання (т. зв. Dail-Eirean) у відозві до цілого світа виразно зазначило: „Не виречемося наших національних прав і ніяка сила не змусить нас до того. Наша справа є справою цілої людськості. Ми зобов'язалися, наш народ і ми самі, що цій справі будемо вірні аж до смерті“.

Ця непохитність Ірландців вкінці переконала і всемогучу Англію, що розстрілами, вязненнями, заборонами і переслідуваннями не вдіється нічого. Льюїс Джордж предложив завішення зброї і переговори. Припинення збройної боротьби прийнято, але що до переговорів, то ірландський провідник Де Валера заявив, що він може тільки тоді переговорювати, коли Англія визнає незалежну суверенну (повноправну) ірландську республіку. На тій основі не могло прийти до переговорів, та зручний Льюїс Джордж, виждавши якийсь час, у вересні 1921 вивсел нове запрошення до ірландських провідників, предкладаючи їм вести переговори не на основі приналежності до Англії, тільки на основі приналежності до Союзу Народів, що складають британську імперію. На цій підставі

говір з 6. грудня 1921 і встановлення „вільної ірландської держави“. В переговорах взяли участь як представники англійського уряду: Льюїс Джордж, Чемберлен, лорд Біркенгед і Черчіль, а як представники Ірландців: Колінс і Бартон.

На основі англійсько-ірландського договору Ірландці будуть єдиними господарями в своїй державі. Ірландія бере на себе відповідну частину англійських довгів і воєнних видатків. Ірландія збереже вірність до англійського короля і його наслідників. До часу зорганізування ірландської армії побережа Ірландії охоронятимуть англійські збройні сили. Англійські і ірландські пристані загально доступні для кораблів обох держав. Щож до Ульстеру, протестантсько-англійської частини Ірландії, то Ульстерці протягом місяця мають заявитися, чи вишлють своїх представників до ірландського парламенту, чи задержать зв'язок з Англією. Дня 15. грудня 1921 р. затвердив цей договір англійський парламент. Тяжше йде справа із затвердженням його ірландським Національним Зібранням, де поважна частина представників з Де Валерою противиться цьому договору, одначе сподіваються, що все таки більшість заявиться за прийняттям договору, тим більше, що в Англії й Ірландії панує загальна радість з приводу замирення.

Ось так покінчився старий, віковий, кривавий спір між двома народами, між всесильною Англією, володаркою 450 мільонів людей всіх рас, народів, племен, частин світа, земель і океанів з одного боку і маленьким ірландським народом, що навіть втратив свою мову, з другого боку. Англійсько-ірландське замирення є побідою культури, вирозумілості, обопільної пошани, вирівнання протилежних змагань, а перш усього політичної мудрості. А поруч із тим ірландська боротьба є доказом, що ніяка посвята не гине марно, ніякі жертви не є пропащі.

Ф. Федорців.

Як дбати про телята.

Щоб мати користь з теляти, треба зміло дбати про худобину вже від самого початку її життя. Уже в перших місяцях, як знайдеться телятко, треба стерегтися помилок, бо вони мстяться опісля немилосердно. Найсамперед, у перших місяцях треба звирину чим більше й добірнійше живити, бо чим скорше вона дозріває, тим ліпше вихиснує опісля пашу. Кість (у ногах) у такої худобини кріпшає, стає присадиста, коротка, грудна клітка ширшає й стає пукласта — голова на подобу коротка, широколоба. Кепсько відживлювана в молодості худоба дозріває повділі. Кости у неї видовжені, грудина сплюснена — вузька й видовжена, навіть лоб з подоби своєї більше довгий і вузький.

А чим швидче дозріє худобина, тим краще для господарства, тим більші зиски воно матиме. Тільки треба при цьому зважати й на ціль, задля чого вигодовуємо худобу. Скороспіла худоба знаменито надається для опасу (англ. опасів породи). Скороспілість є рівнож бажаною прикметою бугаїв; але при жночій матеріалі справа зовсім инакше представляється — тут скороспілість приглушує розвиток молочної здатності, а що ще важнійше — родючість. Затовщені корови стають неплідні.

але все такі скупе відживлювання в перших місяцях життя належить осудити.

Одинокую поживою для теляти в перших тижнях життя є молоко. Можна або зараз по родинах відлучити теля від корови і поїти його матірним молоком, або полишити його при корові, щоб само ссало. Теля се тоді зовсім природне молоко — так як вдно втворилося у вимени — при тім теплота молока є відповідна. Ссання теляти подразнює молочні залози корови, вимя розвивається й через це корова дає більше молока. Тому належить телицям по першій теляті лишати теля, щоб воно добре ссало.

Але поза цією господарською користю має ссання й деякі хиби. Скількість виссаного денно молока годі провирити. Добра молочна корова, бодай у перших тижнях по отеленню, завсідги дасть більше молока, чим теля може спожити. Тимчасом невиссане молоко, зостаючися у вимені, шкодить молочній здібности корови. А видоївши корову перед ссанням, не знаємо, чи доволі лишили ми молока для сисунця. Не забуваймо також, що при доєнню наперед видоюємо худійше молоко, а товстійше лишається, тимчасом для теляти здоровше саме худійше молоко.

З цього бачимо, що поєння теляти і ліпше і корисніше, бо тут можемо і склад молока управити (щоби не було за товсте) і дати теляті відповідну його скількість, значить і молока більше матимемо й збережемо здоровля теляти, хоронячи його перед перепоєм.

Тому не треба боятися відлучування, хоча воно нераз і тяжке, хоча буває, що по відлученню телята спочатку худіють. Не можучи привикнути до п'яття, вони слабше відживляються й слабують на жолудок. За те новонароджене теля, яке ще не зазнало ссання, швидко навикає до пійниці (скіпця). Доєння телят навіть під оглядом здоровля корисніше: тут можна скорше охоронити телята перед сухотами (грузлявкою). При сухотах вимени ссання мусить спричинити зараження. Інша справа з поєнням; тут молоко, хочби і від хорої корови, можна переварити і через це убити заразки. Це найпростіша дорога до побороування сухіт, як ще при тім дається, щоби телята не входили між сухотничі корови, і не забувається оздоровити, відзаразити (дезінфекувати) стайні.

З цього бачимо, що є велика користь, як що теля відразу відлучимо.

Правда, поєння вимагає більше праці і клопоту. Час поєння треба видержувати точно й правильно. Пійниці треба держати як найчистіше, щоб не закидали. Належить дбати, щоби телята не пили хапчиво. Робиться це через додавання до пійли трохи сіна. Молоко мусить бути переварене і охолоджене до 35%. До молока треба додати трохи соли. Цим підносимо ужиткову вартість перевареного молока, — всеж воно гірше від сирого.

Колиж з огляду на обставини господарства, годі як слід перевести поєння, краще полишити теля при корові.

Та при дуже молочних породах не може й бути мови про полишення теляти при корові — воно мусить бути відлучене і виховане при допомозі поєння.

Але, чи думаємо теля лишити при корові, чи виховувати, поючи з руки, мусимо перше молоко по породі т. зв. сярю (молозиво) дати зовсім виссати теляті. Молоко це складом своїм відмінне від звичайного — багатше на соли, призначене воно на очищення новорожденця. Має воно силу

розпустити і випровадити цілке тіло, осіле на телятах, т. зв. телячу смолу.

Як довго маємо годувати теля молоком, залежить вповні від напряду, в яким хочемо теля приховувати.

Для теличок, призначених на розплід, вистане зовсім 3—4 тижні повного молочного живлення. З того часу належить поволі переходити до інших паш, не виключаючи сіна. По 8—10 тижнях таке теля не сміє вже більше одержати молока.

Телята, що ссуть, належить відлучити від часу, коли молоко не має вже бути виключним їх кормом.

Перехід від живлення виключно молоком до інших кормових засобів мусить бути повільний. Найсамперед незбираним молоком заступається поволі збираним або й водою, а при пійлі дають одвітні посильні паші.

Що до живлення худоби молоком належить тямити: коли ми у власнім господарстві через відібрання сметанки маємо доволі худого молока у свіжій стані, згодувуймо його найрадше солодким. Колиж беремо худе молоко з молочної і не маємо певности що до його свіжости (солодкості), то радше заждімо — нехай воно зовсім скисне і годуймо телята кислим молоком.

Пів кисле молоко для телят дуже небезпечне. Воно дуже псує травлення і може навіть спричинити загибель теляти.

Добра додаткова і посильна паша при пійлі — це житній або пшеничний грис, льняна мучка, вівсяна або ячмінна дерть, суже ий молот, солодові кільчаки і т. п. Молочний товщ добре можна заступити твченим льняним сім'ям — в малих давках — коло 125 грамів денно для теляти.

Вівсяної дерті дається спершу повну пригорщу — опісля $\frac{1}{2}$ —1 кг. Вівсяна дерть грає визначну роль при вихові телят.

При вихові телят для опасових цілей їх лишається значно довше при молочній поживі. Звичайно лишається такі телята 8 тижнів при корові, або поїться їх незбираним молоком протягом такого самого часу.

Те саме відноситься до вихову бугайців.

У Швайцарії напр. дають бугайцям часто по 10 літер молока денно аж до 8—10 місяців. Також телички поять у Швайцарії протягом 4—6 місяців, даючи 8 літер незбираним молока і води. Наслідком цього швайцарський товар розвивається буйно — заокруглюється, стає тяжким (аж завалистим) і доспіває рано, але молочна здатність так живлених теличок — по отеленню їх лишає нераз багато до бажання.

Крім названих вище паш належить закладати телятам сіно, щоби поволі при звичаїти їх до сухої паші.

Треба пам'ятати, що добре лугове або еспарзетове сіно далеко ліпше від конюшини. У віці 4—6 місяців мають телята вже на добре живитися сіном, щоб їх жолудок при звичаївся використати цю не таку багату своїм складом пашу. Добре разом зі сіном скормлювати потроху пашні бураки, однак обережно — велика давка бураків надто розпихає телята, так само, як надмірна зелена паша.

У першій році життя живлення теляти мусить бути добре й посильне, а паша мусить бути без доганною що до своєї якості. Але треба вважати, щоби теля не товстіло надмірно, бо з затовщеного теляти виросте негодяща корова або стадник. Господарський пожиток його буде малий. Особливо породи лагідної, повільної владі (пр. Сіменталь-

ська порода) через затовщення багато тратять на ужитковости.

Щоби цьому запобігти, треба дбати, щоби молодник мав досить руху. А для цього найліпше обгородити воринням добрий шмат вигону і пустити телята на свобідний рух серед огорожі. Розуміється, телята повинні бути всі майже одних літ.

Найкраще-ж вибігатися можуть телята лише на пасовищі, на свіжій повітрі й сонці. Пасовища треба вибирати найтовстіші і найбуйніші. В околицях, де нема пасовищ, належить подбати бодай за толоку. В крайнім разі повинно випускати теля хочби на подвір'я.

Як довго можуть телятка свобідно вганяти по пасовищу, залежить і від віку теляти і від погоди. Таке свобідне уганяння пособляє розвиткові всього тіла, запобігає затовщенню теляти; здоро-вля телят кріпшає. Сухоти — в початках — часто щезають самі собою при таких вихові телят на свободі.

Телята треба щоденно чистити згреблом і щіткою. Це дуже причиняється до їх доброго вигляду.

Від другого року життя живлення теляти не потребує вже бути надто сильним. Частину сіна можна заступити соломою, а давки посильних паш можна щораз то більше зменшати. Зате можна вже більше згодувувати пашних бураків.

Загально беручи, в другім році життя теля не сміє виглядати заокруглено — отучено, бо тоді з нього витвориться кепський розплодовий матеріал. Особливо повинні це тямити господарі, що розводять сіментальську породу. Ця порода має нахил до опасу, себто загального затовщення. Наслідком цього половий гін слабшає, корови слабо літяться і тяжко запліднюються.

Колиж трапиться, що теля в другім році життя вже запасеться, треба давати йому гіршу пашу, а нераз зовсім не давати посильних паш.

Що до парування ялівок треба пам'ятати, що вчасне парування запевнює, правда, запліднення й скріплює молочну здатність, одначе за скоро паровані ялівки не можуть як слід розвинути ся й миршавіють.

Що то часу, в якім повинно парувати ялівки, треба пам'ятати, що лишень надзвичайно старані о плекані і сильно живлені ялівки можна спускати зі стадником у віці 1½ року. Скорше парувати навіть у скороспілих породах не годиться. Колиж розвій ялівок, чи то наслідком лихого живлення, чи наслідком середньої сплості, припізниться, то не належить парувати їх перед 1¾ року. Пізноспілі породи пригодні до парування аж по 2 літах.

З причини пізноспілості кошти вихову теляти ростуть, та й приплід по пізноспілих коровах не багаті варт. Щоби цьому частинно зарадити, можна і пізноспілі ялівки парувати скорше чим по літах. Одначе по першій отеленню не слід таких коров знову за скоро парувати. Краще полишити їх у спокою, щоби за цей час могли доволі розвинути ся тілесно.

До доброго вихову телят конче — як уже ми згадували — пасовище. Правда, річники не можуть вповні з його користати, але зате дволітки повинні все стояти на підніжній паші. Нехай це нікого не лякає, що шерсть їх збурухатіє — завдяки дощу й вітру, що будуть марно виглядати — супроти лискучих, товстих телят держаних у стайні. Ці будуть милі на око, зате тамті будуть сильні і дужі, загартовані і здорові і дадуть як

така загартована худоба гарно розвивається в стайні.

На весні не слід довго зволікати з вигоном телят на пасовище. Зле робить той, хто жде, щоби трава вповні розвинулася. Саме молоді трави найсмачніші і мають в собі розмірно найбільше білковини — худоба радо їх відає. Навпаки, перестоялі трави толочить і втопує в землю.

Товар, виганяний на пасовище, не повинен іти туди по добрім живленню — його належить приготувати до пасовища власне мірним кормом. Опасена і заживна худоба, що перейде прямо на підніжну пашу, скоро опадає на тілі, впадає в бігунку, спричинену зеленінню, і потребує довшого часу, щоби прийшла до себе. Найліпше отже, щоб оминати цього, приготувати товар до пасовища, живлячи його перед тим у стайні скупійше. Особливо ядерні паші мусить здержати на довгий час перед вигоном на пасовище. Так приготовлений товар розвивається опісля на пасовищі як не можна краще.

Ю. Павликовський.

По Україні.

ГАЛИЧИНА.

Свято „Просвіти“. З нагоди 53-літньої річниці основания Т-ва „Просвіта“ у Львові і на провінції відбулися минулого місяця численні свята — з концертами, відчитами й збірками на дар Просвіти. У Львові свята відбулися в днях 4, 7, 8 і 11 грудня. 4-го і 7-го відбулися святочні концерти, на котрих гарні промови виголосили проф. О. Терлецький і д-р М. Кордуба. 8-го відбулася святочна вистава в українськім театрі, а в неділю 11-го відчити з рамени Тов-а Наукових викладів ім. П. Могили про історію Т-ва „Просвіта“ та його завдання. Відчити відбулися в 8 львівських читальнях „Просвіти“ і 5 станових організаціях — робітничих і мішанських.

Конфіскація календаря „Просвіти“. Календар „Просвіти“ на 1922 р. сконфісковано і забрано 25. листопада, а щойно 3. грудня доручено вивок. Конфіскації улягло аж 82 місця у календарі. Особливож поконфісковано багато річей із статей проф. Галушинського „Боротьба з неграмотністю“ і „Що треба читати“. Немилосердно обійшовся прокуратор і з статтею „Про Холмщину“, яку сконфіскував аж у 13 місцях. Не подобалася йому теж „Боротьба за волю“ в 10 місцях. Та вже цілком не найшла ласки у прокуратора стаття „Східна Галичина“, яка счеркнена майже більше ніж на половину.

Звільнення з тюрми д-ра С. Федака. У вівторок, дня 13. грудня, в полудневих годинах випущено з тюрми при вул. Баторія д-ра Степана Федака. В слідчій вязниці просидів він майже два місяці (від 16. жовтня) і щойно тепер на підставі рішення радної палати його випущено на волю.

Д-р Федак не перший раз сидів у тюрмі. І в часи російської інвазії був вивезений московською царською владою, сидів у славному „III. отдѣленіи“ і інших тюрмах. Як сам каже, „набрав вже практики“ і тому спокійніше переносить ті удари, які тепер на нього падають.

Розв'язання жіночого зв'язу. Як ми вже згадували у попередньому числі, 21. грудня м. р. зв'язався у Львові „Жіночий зв'язок“ з „Просвіти“.

зом Українок". На збори прибули численні представниці українського жіноцтва з цілого краю, а також із Буковини, Відня і Праги. Явилися також представниці надніпрянського жіноцтва з ріжних осередків української еміграції в Польщі. Велика саля „Народного Дому“ була по береги заповнена, але зїзд тривав не довго. Коли по виборі президії й відчитанню привітів, розпочала д. М. Рудницька-Лисяк свій реферат про „Жінку в громадському житті“, представник поліції кілька разів перебивав її, відобрав голос, а вкінці розв'язав і самі збори, які висловлювали обурення на таке поступування влади. Поліційному комісарові не до вподоби було всеукраїнське становище референтки і її слова, що українським осередком повинен бути Київ. Увечері мала відбутися академія (торжественне засідання) в пам'ять відомої жіночої діячки, письменниці Наталії Кобринської, але поліція заборонила й цю академію.

Діяльність кружка У. П. Т. в Самборі. В доповнення статті д. К. Малицької подаємо, що в Самборі веде Кружок Українського Педагогічного Товариства отсі курси: підготовчий курс до іспиту зрілості в учительських семінаріях (учениць 20) і 1-й курс приватної жіночої учительської семінарії (учениць 24). Голова Кружка й управитель курсів — проф. Т. Біленький.

Годівельно-молочарський курс Т-ва „Просвіта“. Звертаємо увагу нашого селянства на оповістку Головного Відділу про отворення Годівельно-молочарського курсу в школі зимового господарства в Милованю. Є се перший крок до відбудови нашого господарчого шкільництва, яке — як знаємо — ще дуже мізерне. Тимчасом наша господарська відбудова залежить у великій мірі саме від добре поставленого господарського шкільництва. На се звернули увагу й останні Загальні Збори. Швидко одначе не можна було приступити до діла, бо в школі в Милованю було приміщене польське військо. Та й так умови ведення школи дуже тяжкі, бо школу підчас війни і свої й чужі на чисто ограбили. Але „Просвіта“ ні перед чим не спиняється, аби тільки справу зачати. З боку громадянства стрінула „Просвіта“ підпертя в своїх змаганнях урухомити школу. Так, дир. Кузик і властитель дібр О. Лятишевський зложили значніші суми яко дар „Просвіті“ саме на сю ціль.

Зостається тільки, щоби наші селяне оцінили ці заходи в своїм власнім інтересі.

ВОЛИНЬ.

Примусове виселення шкіл із Кременця. Крім згаданої вже духовної семінарії в Кременці існувала здавна й 4-клясова мужеська духовна школа, яку тепер малося переіменити на 7-клясову, й 8-клясова жіноча так зв. епархіальна школа. Вони в частині містилися в старих будинках, де ще перед польським повстанням був польський лицей, а в частині в новозбудованих коштом церковним і окружного духовенства. Як настала польська влада, ці будинки сконфісковано, поміщено там польську гімназію ім. Чацького, але поки що не викидано наших шкіл, а делегат міністерства дозволив розпочати науку і в цьому році. Очевидно мусіли школи значно потіснитися з ущербком для дітей (перед конфіскацією будинку було в обох школах 400 дітей, тепер усього 100). Але ось 6. листопада кременецьке староство на основі розпорядження волинського воєвідства наказало школам опорожнити будинки й перенестися до Дер-

мані. І от серед холоду й бездоріжжя треба було перевозити майно, мусіли переїздити діти й учителі. При перевезенню майно нищилося й гинуло, а бідні діти й учителі не знали, що діяти: в 2—3 дні треба було спакувати й шкільне й власне майно й виїхати з будинку, де школа містилася понад 80 літ, на нове місце. Нічого і згадувати, що таке розпорядження болючо відозвалося в серцях цілого волинського громадянства.

Школа в с. Брикові. В с. Брикові, на Волині школа мала добрий будинок і 70 десятин землі з фільварком, які подарувала ще за царських часів гр. Блудова. В цьому 1921/22 шк. році навчання почалося на українській мові, як і раніше (в селі на 150 двор. лише 6 хат Поляків, а решта Українці). Дітей ходило 50. Та от у листопаді радтом приходять новий учитель Поляк, згідно з розпорядженням забрав школу і переробив її на польську. У дітей відібрано книжки на рідній мові і дано польські.

Правда, навчання в цій польській школі більше на папері — наука майже не відбувається. Прийдуть діти, пограються на дворі з пів години та й вертають додому.

Громада клопочеться, аби повернути школу, але, кажуть, що вже пропала не тільки школа, але й будинок і 70 десятин землі.

Український герб на цеглі. У Володимирі Волинському в руїнах колишньої церкви св. Іллі знайдено цеглини з виразними знаками тризубу, подібними до теперішнього українського герба. Знак цей знаходиться на середині кожної цеглини.

ХОЛМЩИНА.

Боротьба за церкву. Як відомо, на Холмщині в останніх часах багато церков позамикано або попереіменовано на костели. Між иншим переіменено на костел церкву в с. Гунятичках Томашівського пов. Розсерджені цим селяне, як кажуть польські часописи, спалили костел.

ЗАКАРПАТСЬКА УКРАЇНА.

Шкільництво. В народніх школах на Прикарпатській Україні вчиться 54.843 дітей, з того 31.937 Українців (себто 58.2%), решта инших народностей, головно Мадярів (22.5%), Жидів (14%).

Українська гімназія в Берегові (Берегасі). Заснована гімназія в лютім 1920 р. має в цім році пять клас у 7 відділах. Учеників вписалося 149 (в тім 21 дівчат), на 48 більше як у минулому році.

Цього року одчинена ще одна нова українська гімназія в Густі.

Що читати.

Д-р Ф. Колесса: „Українські Народні Думи. Загальна Бібліотека „Просвіти“, ч. 3. Львів, 1920, ст. 160+8, ціна тепер 600 Мп.

Чи багато людей знають у нас що про козацькі думи? А тимчасом ці стародавні пісні — це перлина в народній творчості. Освічені люде на Заході захоплюються ними й заздять українському народові цієї перлини. Годіж нам їх не знати, тим більше, що маємо таку гарну збірку, як згадана вище книжка д-ра Ф. Колесси. В ній знайдемо й повний збір дум разом із нотами до їх, усякі необхідні пояснення і на вступі розвідку про

думи, їх творення, поділ, відношення до інших родів народньої творчості, про їх форму та про творців і співців дум — кобзарів.

Книжка д-ра Ф. Колесси повинна знайти в руках кожного освіченого чоловіка. Для старшої молодіжї й учителів вона просто необхідна при науці рідного письменства. Книжка прикрашена портретами кобзарів.

Вол. Гнатюк, Кубанщина й кубанські Українці. Львів, 1920, ст. 50 Народня бібліотека „Просвіти“, ч. 3, ціна тепер 60 Мп.

У нас небагато знають про далеку Кубань, гей там під Кавказом, а живеж там наш таки народ — потомки славних Запорожців. От про цю то цікаву нашу область і її мешканців оповідає широко й докладно книжечка В. Гнатюка. Написана вона ясно й зрозуміло й доступна кожному. Варто б видавати такі книжечки й про інші українські землі.

Тарас Шевченко. (В роковини смерті). Народня бібліотека „Просвіти“, ч. 7. Львів, 1921, ст. 32, 8^о, ціна тепер 30 Мп.

Що року по цілій Україні, як широка вона, справляє українська громада роковини великого кобзаря. Уладжуються свята, вечірки, вистави, читаються відчити і от задля цієї цілі й видана от ся книжечка, яка може дуже стати в пригоді в кожній читальні. Кожда освічена людина, прочитавши її, зможе зладити промову чи відчит на Шевченкові роковини. Маємо в книжечці два виклади (реферати) про Шевченка — проф. М. Галушинського й Вол. Радзиковича. В них розказано життя й діяльність Шевченка й показано його значіння. Можна взяти за основу той або інший для викладу, або зладити за ними новий. Тому то й слід кожній читальні набути згадану книжечку. *В. Д.*

Михайло Галушинський. Як вибороти собі люде право основувати товариства. Народня бібліотека ч. 2. Львів, 1920, стор. 21. Теперішня ціна 60 мп.

Михайло Галушинський. Народня освіта й виховання народу. Методи й цілі. Загальна бібліотека „Просвіти“ ч. 2. Львів, 1920, стор. 35. Теперішня ціна 60 мп.

Обидві книжечки похдять від автора, що найбільшу частину свого життя посвятив думкам і праці над народньою освітою й тому здобув собі заслужений авторитет на цім полі. Нема що додавати, яка користь для наших освітніх діячів з писання авторитетного спеціаліста, де він ділиться з нами думками про народню освіту, які нуртують у цивілізованім світі, або з власним досвідом, здобутим в часі довголітньої народньої праці. Тому просто дивно, що мені не приходиться сьогодні відмічувати другого накладу отсих книжечок, необхідних для наших організаторів освітньої праці. Це тільки доказ, що наша інтелігенція, головн сільська, на жаль між нею й молодіж, у величезній своїй більшості стоїть осторінь народньої освіти.

Обидві книжечки Михайла Галушинського, як і третя, видана накладом „Учительського Слова“ п.н. „Национальне виховання“, це рчі дуже на часі. Треба рішуче поширити між селянами приступно та з погляду на сьогоднішні наші потреби написану книжечку про те, як вибороти собі люде право основувати товариства та як розвивалася на українськім ґрунті ідея заснування товариств — один із найкращих засобів приготування кращої будучини. Ловга книжечка говорить про народні

читання, діточі гурти, курси неграмотних, про виклади, бібліотеки, народні університети й читальніяні доми. Словом вона необхідна для інтелігенції та всіх тих селян і робітників, котрі проводять по селах і містах читальнями та всякою роботою, яка має на меті піднести освіту нашого народу й розігнати темноту, найбільшу перешкоду в нашій боротьбі за кращу долю.

М. В.

Посмертні згадки.

Я Степовий. В середині листопада м. р. помер у Києві відомий молодий музикант Яків Якименко (Степовий), захорувавши на запалення легких. Родився він 1883 р. на Харківщині, музичну освіту здобув на консерваторії у Петербурзі, там же й учителював. З вибухом революції перенісся до Києва, де також професував у консерваторії. Степовий багато українських пісень переложив на музику і взагалі дуже прислужився справі музичної освіти на Україні. Передчасна його смерть важка втрата для нашого мистецтва.

В. Короленко. 25. грудня м. р. помер у Полтаві визначний російський письменник Володимир Короленко, родом Українець із Житомира.

В гімназії Короленко захоплювався українським рухом, але пізніше відстав від нього й став почувати себе Москалем. Короленко полишив по собі цілу низку гарних оповідань і повістей, перейнятих любовю до людей. Багато з них перекладено й на нашу мову. Окремо вийшли по українськи отсі його річи: „Ліс шумить“ (Львів, 1901), „Сліпий музикант“ (Львів, 1890), „Сон Макара“ (Коломия, 1892), „Судний день“ (Львів, 1900), „Як упала царська влада (два вид.: Відень 1917 і під заг. „Кінець царської влади“, Полтава 1917) і „Без язика“ з передмовою В. Дорошенка (Львів 1918).

Уродився Короленко 15. липня 1853 р.

„Батько англійського соціалізму“. В Лондоні помер недавно Генрі Гайдман, провідник англійської соціалдемократії. Народився він 1842 р. в дуже заможній родині. Скінчивши університет, зробився адвокатом. Але в дійсности ніколи адвокатською справою не займався, а цілком віддався газетярству. В 1881 р. виступає як соціаліст і засновує соціалдемократичну федерацію В 1884 р. закладає часопис „Justice“ орган соц. дем. партії. Поза тим написав Гайдман багато творів, опертих на науці Карла Маркса, вірним учеником котрого він був ціле своє життя. Гайдман відомий ще як палкий оборонець утиснених Англією народів. Він завсігди виступав в обороні цих народів проти англійської політики гнету. Так заступався він за висмоктувану Індію, потім за Ірландію, пізніше за Бурів.

Належав Гайдман до еволюційного напрямку в соціалізмі, тобто стояв за повільний розвиток соціалізму. Був він добре освічений, гарний промовець і грав видатну ролю не лише в англійському соціалістичному руху, а й міжнародньому, беручи участь сливе у всіх міжнародніх соціалістичних зїздах.

Габрієля Запольска. 17. грудня м. р. померла у Львові на 62 році життя знана польська письменниця й акторка Габрієля Запольска. Писала

вона повісти, оповідання й драми. З них особливо відома „Моральність пані Дульської“, яку часто виставлювано.

З творів Запольської переложена на нашу мову драма „В Гірничій Діброві“ (переклав А. Крушельницький).

По світу.

М. Некрасов. 5. грудня м. р. минуло сто літ від уродин відомого російського поета Миколи Некрасова (род. 1821 р., умер 9. I. 1878 р.). Некрасов славний головню як співець народного гора, як поет-громадянин. Пісні його багато причинилися до освідмлення інтелігенції, до пробудження в ній любови до меншого брата — мужика. Для нас цікавий Некрасов ще й тим, що написав дуже гарну поезію „На смерть Шевченка“, друковану колись в „Зорі“. На українську мову перекладали поезії Некрасова Іван Франко, Павло Грабовський і М. Старицький.

Українська середня школа в Парижі. В Парижі одчинено в вересні м. р. для сиріт українських збігців українсько-французьку середню школу. Досі зголосилося 80 учеників.

Вільна Шотляндія. Приклад Ірляндії захопив і Шотляндців. 40 послів шотляндського клубу в англійському парламентаі заявили, що й Шотляндія має бути, подібно як Ірляндія, вільною національною державою.

Повінь змела містечко. В Канаді в наслідок наглих дощів так сильно піднялася вода в річці Британія (аж на 70 ступнів понад звичайний стан), що знищила містечко тої самої назви. Повінь прийшла вночі, змиваючи дома, стайні й інші забудування разом з людьми й худобою й забираючи все це з собою в Тихий Океан.

В шевця на доктора філософії. Недавно в Празі здав іспит і одержав степень доктора філософії Адольф Фішер, який почав свою життєву путь шевським челядником. Мавши 20 років, вступив до шестої кляси гімназії, в часі війни попав у російську неволю й там навчився аж 7 мов. Вернувши з неволі, вчився далі на університеті, аж осягнув докторат.

Населення в Індії. Англійці зробили в Індії перепис населення, який виказав, що в Індії говорять люде аж 179 мовами й 544 нарічами.

Від редакції.

Від редакції; „Письма з Просвіти“ подаємо до відома читачам, що „Письмо з Просвіти“ не виходить на місце „Батьківщини“, а є самостійним часописом; усіх, котрі одержали 1-ше і 2-ге число, просимо заплатити і прислати дальшу передплату, бо дальші числа будуть висилані лише передплатникам. Хто не хоче стати передплатником, зволить ласкаво звернути нам побрані числа.

З цим числом висилаємо чеки і просимо висилати гроші на наш часопис.

Вісти з „Просвіти“.

ВІД КОМІСІЇ КОЛЬПОРТАЖІ КНИЖОК.

Про вагу поширення між нашим народом книжки не треба мабуть багато писати. Всім ясно, особливо нашій інтелігенції, що лише добра популярна книжка може виховувати народ під кожним оглядом і лише через книжку з різних галузей людського практичного і теоретичного знання можна двигнути наш народ культурно, а також освідомити національно. Щоби можна було як найергічніше поширити ту книжку передовсім між широкими масами нашого селянства, утворено при Головнім Виділі товариства „Просвіта“ у Львові „Комісію кольпортажі книжок“. Комісія ця ставить собі за завдання поширювати між народом не лише популярні видання товариства, але й інші популярні видання, що можуть бути корисні для народу. Сама вона однакож не виповнить тої великої задачі, якої піднялась, коли не стануть їй до помочі широкі круги нашої сільської інтелігенції, як: духовенство, учительство, академічна молодіж, старша молодіж середніх шкіл і інтелігентні олиці споміж нашого селянства. А тому „Комісія кольпортажі книжок“ при Гол. Виділі тов-а „Просвіта“ у Львові звертається з гарячою проською до названих кругів нашої інтелігенції взяти на себе цей важний обовязок поширювання і популяризування книжки серед мас нашого населення. Охочих просить комісія зголошуватися за книжками до канцелярії тов-а „Просвіта“ у Львові, Ринок ч. 10. II. пов, де кождому охочому з осібна будуть уділені докладніші інформації що до цін, опустів і взагалі всі подробиці, які відносяться до кольпортажі.

ГОДІВЕЛЬНО-МОЛОЧАРСЬКИЙ КУРС. Товариство „Просвіта“ подає до відома, що задумує отворити з днем 20. січня 1922 року в своїй школі зимового господарства в Милованю двомісячний курс годівельно-молочарський, котрий тривав би до 20. марта 1922 р. Курс буде введений, коли зголоситься що найменше 20 учасників. Умови прийяття на курс такі: укінчення народньої школи, укінчений що найменше 18 рік життя. Учасники курсу мають мати свою постіль і платити на удержання місячно корець пшениці в натурі або 12.000 мп.

Подання вносити до Головного Виділу найдальше до 10. січня 1922 року. Тов-о „Просвіта“ буде старатися попри головні предмети: годівлю худоби і молочарство — улаштувати на курсах по змозі ще й інші короткі виклади з обсягу кооперації, ветеринарії і т. п.

Головний Виділ.

ОГОЛОШЕННЯ.

(За цей відділ редакція не відповідає.)

Рада Надзірна Кр. Союзу госп. Спілок, торг. синдикату Тов-а „Сільський Господар“ у Львові, Зіморевича 20. ухвалою з дня 26. XII. 1921. рішила підвищити відсоткову стопу і платити від щадничих вкладок в Союзі з важністю від 1. січня 1922. 10% (десять від ста), а при більших вкладах на довший час вищий процент за окремою умовою.

Digitized by Google

ПИСЬМО з ПРОСВІТИ

ЛІТЕРАТУРНО-ПРОСВІТНИЙ ТИЖНЕВИК

ПІД РЕДАКЦІЄЮ: ВОЛОДИМИРА ДОРОШЕНКА.

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ І АДМІНІСТРАЦІЇ: ЛЬВІВ, РИНОК Ч. 10. II. ПОВ.

.....
 ПЕРЕДПЛАТА:
 ПІВРІЧНА 1200 Мп.
 ЧВЕРТЬРІЧНА 600 „
 ПОДИНОКЕ ЧИСЛО
50 МП.

На Новий Рік.

Шановна Редакція „Письма з Просвіти“ звернулася до мене з закликом, щоб я, як колишній основатель і співробітник українських часописів для народу „Село“ і „Засів“, не відмовився прилучитись до гурту співробітників нового, чи відновленого галицького часопису, який хоче йти слідами тих українських часописів, що виходили в Києві в рр. 1909—1912. Радо відзиваюся на сей заклик, бо не вважав і нині не вважаю ніякої справи важнішою, пильнішою і святійшою, котрій мусять служити всі тямущі, учені люде і письменники — як спомагання освіти й культури народу в його найширших верствах трудящих. У нас таку вагу має особливо освіта селянства, з котрого головно складається наш трудящий народ, котрим взагалі стоїть і живе наша народність українська і від котрого залежить краща будучність, добробут і воля нашого краю, бо робітників у нас мало, і вони не звязані так тісно з краєм і народом, а верстви просвічені, інтелігенція так звана, вони мають о стільки силу, о скільки опираються о робучий народ, виявляють його волю, обстоюють його інтереси.

Треба нам дбати всяко, щоб робітництво звязалося з селянством, перейнявши свідомістю спільних потреб краю, спільних інтересів трудящих, та визволення їх від визиску і поневолення. Та поки наросте та свідомість і сила у робітництва, так що воно, зможе зайняти таке чільне місце й у нас, яке займає в інших краях, мусимо перед усім дбати про ту дійсну, живу силу, яку маємо зараз у селянстві і дбати про його усвідомлення, освіту і культуру.

Тож ні поет, ні артист, ні учений, ні публіцист-політик, котрий висвітлює вагу біжучих справ і напрями політичної, громадської справи, не повинні вважати за малою, чи за низькою для себе працею безпосередно писати для народу, в тих виданнях, які йдуть просто на село, до хлопських рук. Навпаки, се діло таке важне, що повинно робитись як найкраще людьми найбільш тямущими

силами найбільш виробленими, а не так, як подекуди буває — що справа доручається недоукам, котрі самі мало що тямлять: мовляв, для хлопа і вони потраплять написати, бо хлоп однаково мудрого не второпає.

Розуміли се великі учителі українського народу, котрих нинішні Українці вважають своїми духовими батьками і провідниками — що заложили в Києві 75 літ тому своє товариство для духового і політичного визволення українського народу — Шевченко, Костомаров, Куліш, Гулак і багато інших. Сі братчики кирило-методіївські, як вони себе називали*), тямали, що не можна буде підняти народу на визволення своєї країни з панського та царського ярма, поки не буде він усвідомлений наукою і освітою про своє право і про свою кривду. Поки не зрозуміє він, що се він, трудящий народ, єсть господар своєї землі, він нею повинен правити і поряд давати. А для того мусить він бути свідомий того, який той лад повинен бути, і як його уложити. Тому одним з своїх завдань ставили ті найталановитші, найпросвіченіші люде тодішньої України складання і ширення народніх книжок про Україну, її минувшину, і про світові порядки, щоб розкрити очі народові.

Тою дорогою йшли їх наступники, як Драгоманів та його сучасники, і дійсно останні події повною мірою оправдали гадки тих наших попередників. Коли не пройшов без сліду для України сей великий світовий перелім, коли видвинулася і стала перед світом на весь зріст українська справа: право українського народу на свободу, незалежність і суверенність (найвище право) на всій українській землі, — так сталося се тільки тому, що в українським народі вже

*) Про їх завдання і пляни вийшла недавно корисна книжка написана М. Возняком, що використав для неї судові акти про братчиків, котрі я видав у Києві підчас війни з копії, крадькома спорядженої з тих актів покійним українським патріотом і приятелем трудового народу Н. Молчановським. З тих актів найбільше знаємо про те, чого хотіли і як розуміли справу ті великі наші учителі. (Див. „Кирило-Методієвське брацтво“. Вільна думка. Універсальне братство. Львів 1921. ціна 400 Мп.)

були свідомі частини, просвічені селяне і робітники, які зрозуміли домагання часу та підтримали їх усею силою, не жалуючи себе, ні своєї голови. А не справдилися ще ці домагання до решти тому, що недосить було тих свідомих людей — ще вони не могли поставити на ноги всього трудового народу та зорганізувати його. І нині мусимо звернути всю увагу в сей бік, памятаючи, що не хитрою політикою, не брехнею та насильством будується правдиве і трівке добро народу, а свідомістю та організованістю його підстав: селянства та робітництва.

Тепер нераз можна почути голоси людей, які зневірилися в великих науках борців за українське визволення: Шевченка, Драгоманова і Франка, які почували, що вся сила наша й надія в трудовім народі. Сі зневірені люде кажуть, ніби то Україна не дійшла свого в революції через те, що провідники тої революції пішли за наукою тих славних борців і учителів та поставили собі завданням визволення трудового народу від визиску панів та капіталістів, і на тім хотіли будувати Нову Україну. Вони толкують, що українському народові треба відновляти колишнє українське панство, старшину українську, а не панькатися з „черню“, як вони її звать. Кажуть, що не чернь та, не робітники та селянство, а українські пани та заможне селянство, яке йде з ними разом — як то Поляки кажуть „великі та малі рільники“, можуть бути підставою української держави, а українська держава — то єдина наша мета.

Під впливом розчарувань від ріжних політичних неудач останніх років такі думки починають ширитися між нашою інтелігенцією. Так, як колись в Європі, як велика

французька революція не справдила всіх надій, які на неї покладались, зневірилася була інтелігенція в демократії і в соціалістичних домаганнях, кинулася назад до середньовічних, церковних та монархичних поглядів, і аж згодом охоловши з того похмілля, почала вертатися до великих революційних гасел, — так се воно тепер і між нашою інтелігенцією помічається.

Булоб сумно, одначе, колиб такий назадний рух, така реакція, запанувала надовго, і маємо ту надію, що здоровий розум здержить сей назадний рух. Бо він не тільки дуже прикро зраджує всі заповіти, ломить усі „традиції“, на котрих виріс і зміцнився наш український рух, але мігби тяжко зашкодити сьому дальшому рухові, бо на правду, якраз тепер ті старі заповіти українського руху дуже оправдалися в останніх літах. Все, що ми осягнули, осягнули таки завдяки їм. Зломання їх завелоб на довго на бездорожє наше національне життя і далоб велику утрату дорогого часу. Ніде і ніяка революція не здійснила відразу всього, що від неї бажалось; звичайно вона стільки дає народові, скільки він має сили взяти і затримати. Взяв і наш народ від сеї останньої революції багато, а коли не мав змоги узяти більше, так видко, що треба розвинути в нім більшу силу, щоб зміг узяти більше. А для того треба в нім перед усім розвивати свідомість, знання і науку, не гаючи часу, по всіх наших країнах.

Оттому я радо відзиваюсь і на заклик львівської редакції та бажаю великого успіху в поході до своєї мети відновленому часописові.

1. січня 1922.

Михайло Грушевський.

На Новий Рік.

Минає рік... нудний, окритий млою,
 Без радощів, без ясных навіть днів...
 Мов каганець засвічений без лою —
 Він не горів, а тільки лиш чадів,
 І чадом тим давив нам серце кводе,
 Підборкував сподіванок крило...
 Не чулися, як рідне наше поле
 Мороз скував і снігом занесло...
 Але дарма! Знесім чарки угору,
 Щоб пережить цю безпросвітню пору!

* * *

Минає рік... ступінь знов до могили
 І постарівсь на рік ще знову світ!
 Підбились ми; дасть Біг булої сили —
 Розгублена в дорозі зниклих літ;
 Проте хоч наш припав морозом волос,
 Хоч тугою й пригнічене чоло,

А всеж, поки тремтить у грудях голос,
 Ми крикнемо, як в давні дні було:
 „За розвиток народнього утвору,
 За слово те знесім чарки угору!“

* * *

Ми чесно йшли; любили щиро брата,
 Кохалися в добрі його душі,
 І вірили, що прийдуть колись свята —
 Прогляне світ у цій німії глуші...
 І хоч нема думкам нашим простору,
 За рідний край знесім чарки угору!

* * *

Минає рік... і в темряві безодні
 Несе людських багато сліз і мук...
 І рідшають все сіячі народні,

правила всіх на-
зневірилася була
в соціалістичних
до середньовіч-
них поглядів, і аж
похмілля, почала
волюційних гасел,
їж нашою інтели-

олиб такий наза-
панувала надовго,
овий розум здер-
він не тільки ду-
ловіти, ломить усі
і зміцнився наш
тяжко зашкодити
на правду, якраз
країнського руху
їх літах. Все, що
завдяки їм. Зло-
о на бездороже
далоб велику у-
ніяка революція
о, що від неї ба-
ьки дає народові,
затримати. Взяв
ої революції ба-
зяти більше, так
в нім більшу си-
А для того тре-
вати свідомість,
су, по всіх на-

сь і на заклик
великого успіху
овленому часо-

Грушевський.

их голос,
було:
ру,
у!

брата,

вята —

ору,
ору!

Втеча св. Родини до Єгипту.

На труд тяжкий не вистачає рук,
І не рясне зібралось нас коло;
Одні лягли в труні нечасовій,
Другі — за те, щоб вище драти чоло,
За ласощі, великопанський гній —
Запродали і рідний край і віру,
Та катові зложили у офіру...

* * *

Але знайшлись і куті з кричі груди,
З яких біда кресала лиш огонь:
Вони несли без ляку світло всюди
І в боротьбі не стали осторонь...
Розкидані по нетрях несходимих,
На чужині, в тяжкій самотині,
Вони болять лиш за братів родимих,
Вони скорблять по рідній стороні,
І думкою витають нас в цю пору...
Піднімем же за них чарки ми вгору!

Михайло Старицький.

Про народне довіря.

У поетичній збірці безсмертного Івана Франка „Semper tūo“ (що по нашому значить: „Все Воїн“ або „Все Борець“) стрічаємо між іншим співомовку про цехмістра Куперяна. Оповідається там, що в часі Великої Руїни на Україні Ляхи облягали місто. Всіми силами козаки боронили те місто, а з ними навзаводи в обороні йшли й міщане. Найбільшою відвагою серед міщан визначався цехмістер Куперян. Він то зробив випад із міста і прогнав Ляхів. От після того міщане, втішені прогнанням ворога, а особливо тим, що їх товариш-міщанин доконав такого геройського діла, почали нараджуватися, якби то нагороду дати Куперяну. Одні радили, щоб його зробити бурмістром, другі командантом в огневій сторожі, а треті піднесли думку, щоб йому від кожної хати дати по дукату. Ріжно радили, і не могли ніяк погодитись, аж справу вирішив бурмістер. „Ми не погодимось ніяким чином про те, як би пошанувати нашого борця, як довго він буде живий, тому найкраще його убити, посадити на палі, а опісля його гарно похоронимо, висиплемо високу могилу і що року справлятимемо поминки та оплакуватимемо нашого борця“. Так міщане й зробили, навіть не питаючися про те Куперяна.

Ось тільки говорить нам та співомовка, та приказка, котра повторюється від найдавніших часів. Не є вона ніякою видумкою, а суцєю правдою. Може ніколи й не було такого цехмістра Куперяна, але від найдавніших часів заздрі, нікчемні, нечесні люде камінують, убивають і саджають на палі своїх борців, своїх провідників, своїх передових мужів, народніх робітників.

У старого культурного народу, давніх Греків оповідається про Герострата, котрий — бажаючи бути славним, гомінким, таким, щоб про нього говорили, підпалив святиню в місті Ефезі. І тепер, у наших часах, часто стрічаємо таких Геростратів, що самі в життю нічого не зробили, нічим не визначилися, нічим не займалися в користь свого народу, але славляться тим, що на інших, котрі працювали й працюють, котрі серед найтяжчих умовин життя несуть на собі тягар народньої роботи, кидають — ці новітні Герострати — найнікчемніші підозріння, наклепи, обкиднують їх гравюкою клевет, запалюють народню святиню, котрої змістом — розуміється — не є ті народні робітники і провідники, лише та свята робота, та свята справа, котру вони заступають.

В історії нашого народу вже не раз траплялися випадки коли темний народ за підшептами всяких нікчемних Геростратів відступався від своїх провідників. От розгорнім хочби „Історію України“

Аркаса і там на стор. 144 про ітаймо отсей уступ: „Через сварки та через голод і згагу козаки не змогли далі здержувати натиск Поляків і мусіли піддатися на умовах дуже тяжких і неславних: вони мусіли віддати Полякам увесь свій скарб, гармати, корогви і срібні труби, видати Наливайка і інших головних провідників повстання. Козаки згодилися на це, але коли вони віддали зброю, то на них накинулись Поляки і вигубили не одну тисячу. Один польський письменник каже, що рубали їх немилосердно, так що на милью або й більше труп лежав на трупі“. Товаришів Наливайкових покарано смертю, самого Наливайка цілий рік держали Поляки у Варшаві, а коли там на сойм зіхалось польське ганство, йому прилюдно на майдані (на ринку) відтяли голову, четвертували, а його руки, ноги й голову порозвішували по палях. Така сама доля стрінула й гетьмана Павла Бута, прозваного Павлюком, коли його видали Полякам. І багато є ще таких сумних випадків в історії України. З сього ясно видно одно, що — видаючи своїх провідників або покидаючи їх, сам народ терпить на тім багато, бо він лишається без проводу, бо він утрачає тих людей, котрі вже через довгі літа громадської праці набули практики, як вести народ, щоби він, оточений ворогом, не пішов на яталу неприятелів, щоби народ не впавав жертвою ворожих замислів.

І тепер по краю ширяться вісти, бездумні, безосновні наклепи, ганебні видумки на деяких наших провідників, що — мовляв — вони непевні, їм не можна довіряти і т. и. Це або робота Геростратів, тобто злочинних людей, котрі тільки і вміють, що запалити святиню, внести роздор у рідну хату, кинути гідке підозріння на народніх робітників, або робота чужих наймитів, котрі добре знають, що коли народ відсахнеться від своїх провідників, то тоді легше буде накинутися на народній табір, легше буде його знищити, роздвоїти і остаточно поневодити.

Тільки некультурний народ покидає своїх провідників, котрі з ним ділили й ділять долю і не долю, тільки народ, що не має твердих, непохитних переконань і вірувань шукає собі інших богів. Народ свідомий своєї мети, твердий в своїх переконаннях не дасть себе вести з раз обраної дороги, не покине, не відсахнеться від своїх передових діячів і робітників.

Це мусимо мати на увазі, коли до нас підходить хтось з наклепами, підозріннями і сумнівами.

Маруся.

Баляда Льва Боровиковського (1829 р.).

Наше письменство вже перед Шевченком видало чимало гарних річей. На жаль багато з того всього мало хто у нас знає. Візьмім хочаб подану низче баляду „Маруся“. Майже сто літ тому появилася вона вперше в друку (1829 р.), але аж до року 1902 не була відома широкій громадї читачів, поки не видрукував її окремою книжечкою покійний др. Іван Франко. Оце по 20-ти літах знову хочемо вивести її в люде. Вона варта того — і своїм віршем гарним і легким і мовою чистою. Це зразкова баляда (себ то віршоване оповідання про страшні річи) на нашім ґрунті. Сто літ тому такі баляди були скрізь у моді. Написав її Левко Боровиковський, що жив у рр. 1804—1889. Крім „Марусі“ належать йому деякі вірші — власні й перекладні — і збірочка байок, видана вперше 70 літ тому (1852 р.).

* * *

З вечера під новий год
Дівки пустували,
Вибігали на город,
В вікна підслухали.
З тіста бгали шишечки,
Оливо топили,
Слухали собак, в пустки
О-північ вихрили;
Віск топили на жарку
І з водою в черепку
Долю виливали;
Бігали на шлях вони,
З приказками в комині
Сужених питали.

Темно. Місяць над ліском
В хмари загорнувся...
Пригорнувшись під вікном
Рюмала Маруся.

„Тиж, сестриченько, чого
З нами не співаєш?
Під віконечком кого,
Відкіль виглядаєш?
Встань, голубко: не журись,
Вийди з хати, подивись:
Де каганчик світить,
Відтіль буде милий твій...
Під віконечком постій,
Слухай, хто відвітить!“

„Ох, сестриці, як мені
З вами ворожити?“

В дальній милий стороні,
Як без його жити?
Рік минув, а все не чуть,
Де, чи жив мій милий?
Дні, неділеньки пливуть,
Світ гіркий, остилий...
Слова, вісточки нема,
А без милого сама
В горю я горюю.
Деж мені його знайти,
Що робить, куди піти?
Куди помандрую?“

В хаті каганець блищить,
Жар під піччю тліє;
Повна мисочка стоїть:
Віск Маруся гріє.
Ну, Марусю, загадай!
Віск на воду вилий:
Що там виллється, пізнай,
Як живе твій милий!
Чи живий він, чи мертвець?
Чи з тобою під вінець
Піде з старостами?
Зв'яжуть руки рушником,
Коло столика кругом
Обведуть з свічками?...

Віск розтав, а в серці тьох...
К печи підбігає,
І хопила черепок,
В воду виливає.

Тихо в хаті, під кутком
Раз цвіркун цвірінкнув...
Північ, тричі під вікном
Півень кукурікнув.
А Марусенька дріжить:
Страшно, страшно ворожить!
Труситься небога.
Слуха, мов щось в хату йде,
Мов балака, мов гуде —
Рипнуло в порога...

Щож Маруся? На воді
Плитка воску плава,
І дівчинонька тоді
На ній розібрала:
Домовина, хрест, свічки,
Заступ, дві лопати,
Поле, яма, рушники,
Мари, склеп дощатий...
„Горе, милий мій мертвець!“
Загасила каганець, —
Лихо дівка чує...
Сіла бідна ў вікна,
Серце бється, серце зна,
Серце щось вішує.

Цсс! Під хатою скриплять
Сані на причілку;
В двір бояри гомонять,
Ідуть сватать дівку.
Тихо дверечки скриплять,
Молодий ввіходить.

„Піп нас жде, свічки горять“ —
Дівчині говорять.
„В церкві вже ревуть дяки,
Ждуть світилки, ждуть дружки,
Ждуть хустки весільні!“
За городом сані ждуть,
Коні-змії з серця рвуть
Поводи ремінні.

Сіли в сані, коні мчать,
Аж іскрять ногами;
Полозочки аж шумлять,
Сніг летить клочками.
З-заду так, як дим курить,
Степ кругом синіє,
Місяць із-за хмар блищить,
Тільки-тільки мріє.
Серце в дівчини тремтить.
„Щож мій молодий мовчить?
Озовися, милий!“
Ні пів слова, все мовчить
І насупившись сидить,
Наче крейда білий.

Коні по-полю летять, —
З поля вітер віє...
А на відшиб гоней з п'ять
Церква бовваніє.
Двері вихорь відчинив,
Люде в церкві; тліють
Ставники, а від кадил
Тільки-тільки мріють.
Серед церкви чорний гріб,
І над ним співає піп:
„Буде вічна пам'ять!“
Гірше дівчина тремтить;
Коні мимо; все мовчить.
Блідий милий в санях.

Завірюха піднялась,
Рветься сніг клочками;
Чорний ворон раз-у-раз
Кряче над санками.
Чорний ворон не добро
Дівчині віщує:
Лихо в душу залягло,
Лихо серце чує.
На-полі огонь блищить,
Між заметами стоїть
Хуторець чималий...
Коні швидче понесли,
Дим ногами підняли,
К хутору примчали.

Прилетіли до дверей,
Зупинились, стали, —
Коні, сані, молодий
Як у воду впали!
Сипле сніг мов з рукава,

Крутить завірюха,
В полі вітер завива,
Надуває фуга.
Йй вернуться? шлях пропав!
От каганчик заблищав —
І перехрестившись
Двері тихо відвела,
Поподумала, ввійшла
Богу помолившись.

Що-ж знайшла? Мертвець
[лежить,

В головах у тіла
Свічка воскова горить...
Дівка обомліла.
Перед мертвим на столі
Образ — Божа Мати...
Страшно в хаті будь самій,
Страшно кидать хату.
В полі вітер не свистить...
Дівка блідая стоїть, —
Богу помолилась...
Страшно. Підійшла к столу,
Перед припідком в углу
Тихо притулилась.

Вітер стихнув, все мовчить,
Фуга утихає.
Свічка тільки що мигтить,
От-от догоряє.
Темно в полі, в хуторку
Змовкло, заніміло...
Сумно в хаті. Це в кутку
Щось зашелестіло,
Мов би вітер зашумів...
Глядь! із покутя злетів
Голубок біленький.
Крильцями замахав,
Дівчині на груди впав,
Пригорнувся легенько.

Вмовкло все ізнов кругом...
Блідая Маруся...
Глядь! під білим полотном
Мертвий повернувся.
Впало полотно, мертвець —
Тварь темніша ночі —
Звівся, на-лобі вінець,
Розплющились очі...
Хоче ноги розвести,
Хоче мертвий розплести
Руки як обценьки...
А Марусенька? тремтить...
Лихо близьке, а не спить
Голубок біленький.

Стрепенуся, розвернув
Крильцями легенько;
К мертвому на вид пурхнув

І присів тихенько,
Застогнав, заскреготав
Білими зубами,
На Марусю заворчав
Тихими словами.
Знову мертвий побліднів;
Голубок з стола злетів, —
Дівка пригляділась:
Хто-ж? О, Боже мій святий!
То Марусин молодий!...
Ох! — і пробудилась...

Де-ж? На лаві у вікна,
В хаті, де гадала,
Де задумавшись вона
Вчора задрімала.
День сіріє, за ліском
Жовтий місяць зникнув;
Тричі ранній під вікном
Півень кукурікнув.
А Маруся не встає,
Йй спокою не дає.
Сон, що серце чує.
„Ох, чогож то жаль мені?
Жив мій милий, чи в землі?
Що сей сон віщує?“

Наче вкопана сидить
Під вікном небога,
І в кватирочку глядить,
В поле на дорогу.
Скрізь густий туман наліг
На широке поле,
А в садочку иней ліг
На дерево голе.
Коли через мерзлий сніг
Сані мчать, з-під кінських ніг
Дим піднявся білий...
Ідуть, ідуть до воріт!
В санях парубок сидить —
Хто? Марусин милий.

Що-ж, Марусенько, твій сон?
Сужений з тобою!
Із далеких він сторін
З щирою любов'ю
До дівчини прилетів:
„Піп нас обвінчає.
Вибирайте старостів!
Хай музика грає!
Русу косу розплітай,
Хусточки заготовляй!“
Під вінець ідіте!
Заготовте рушники,
Заспівають вам дяки
В церкві: „Многа літа!“

Недомовленеє слово,
Недоспіваная пісне!
Чи почнетесь наново,
Чи від жалю струна трісне?

Безнадійні сподівання,
Бездорожні дороги,

Безнастанне мандрування
Крізь Дніпровії пороги, —

Щось таке дивне, велике,
Раз гіганти, то знов гноми,
Докоола поле дике,
Доле, де ми? Доле, хто ми?

Богдан Ленкуй.

Ольга Кобилянська.

(З приводу 35 літ письменницької праці).

Завдяки випадковій здобула українська література одну зі своїх окрас — Ольгу Кобилянську. Бо за такий випадок треба вважати стрічу Кобилянської зі Софією Окуневською (тепер д-р Морачевською) і Наталією Кобринською в 1881 р. Кобилянській було тоді 16 років. Скінчивши нормальну школу, проживала в домі своїх батьків в Кімполонзі, гірським містечку на буковинсько-румунській границі. Дрібномістечкова атмосфера, німецько-румунське оточення, німецька міська бібліотека і гори, чудові карпатські гори — склалися на середовище, серед якого провела Кобилянська в Кімполонзі 15 років, тобто до 1889 р., коли її батько, секретар староства, вийшов у відставку і перенісся спершу на хутір в селі Димка, а в 1891 р. до Чернівців. На Буковині пачувала тоді всевладно німецька культура. Рівень національної свідомости був дуже низенький. Цеж часи, коли Буковина ще потопала в пільмі москвофільства. Все, що освічене, говорило по німецьки. І Кобилянській була німецька мова настільки рідною, на скільки буває рідною мова культурно-наукового розвитку і живих взаємин у культурнім осередку. По українськи вмiла вона ледви читати. Близькі зносини зі згаданими Галичанками мали на молоденьку Буковинку рішачий вплив. Вони розбудили в неї широкий круг заінтересовань, освідомили її національно і запалили мрію зробитися українською письменницею. Під їх впливом зачитується в творах європейських, старих і нових, письменників, студіює Бокля, Спенсера, Біхнера, Дарвіна, Гердера, отже авторів, якими захоплювалася тодішня академічна молодь, згуртована у віденській „Січи“, серед якої були й брати Окуневської та Кобринської. З сучасних белетристів найсильніше вражіння зробив на неї автор знаменитої повісти „Нільс Лінс“ Якобзен. А рівночасно вчитися нишком української мови.

В р. 1886 пише по українськи перше своє оповідання „Вона вийшла заміж“. Оповідання прийняла Кобринська до свого альманаху „Перший вінок“. Та І. Франко, котрий порятував цей альманах, не надрукував його. Це було перше розчарування Кобилянської на літературному полі, Пер-

ше, та не останнє. Всеж молода письменниця не впала духом, поборолася всі труднощі мови й форми і вкінці діждалася, що її оповідання, втретє перероблене, появилася друком п. з. „Людина“. Історію своїх перших кроків на літературнім полі змалювала Кобилянська в прегарній повісти „Царівна“.

Від 1891 р. живе Кобилянська постійно в Чернівцях. Тут пережила родинні нещастя: смерть батьків і сестри, тут пережила й воєнну хуртовину. Головно перший рік війни значно підкосив і так хитке здоровля письменниці. Брати пішли на війну

і письменниця осталася сама з хорою старшою сестрою. Життя в вогкій кімнаті в офіцинах (флігелі), дуже часто в злиднях, турботи за сестру, яка в два місяці перед уступленням Москалів померла, вічна тривога перед охороною, яка лютувала в Чернівцях і перед якою доводилося ховатися, зложилися на як найбільш непригожі умовини для літературної праці. Після уступлення Москалів письменниця тяжко занедужала. „Від того часу чим раз більше „западаю“ в землю“ — згадує вона в одному з листів. За час війни написала Кобилянська всього кілька оповідань, які мають незабаром повитися накладом видавництва „Нові шляхи“. Тепер викінчує довше оповідання п. з. „Блуд“.

В Чернівцях написала Кобилянська свої найкращі твори.

Довкола кипіло гамірливе життя міста, а велика письменниця в своїй тихій кімнаті тужила за красою карпатських гір, серед яких зростали герої її творів, з якими в'яжуться у неї найкращі спомини з молодечих літ. Проведена в горах молодість поклала сильну печать на її творах, дала їм чарівний кольорит. Природа живе в них своїм окремим могутнім життям, формує багаті душі її героїв, скріплює їх змагання до повного самоозначення одиниці, до ідеального згармонізування духових сил людини.

Творчість Кобилянської має в українській літературі до певної міри реформаторський характер. Її „Царівна“ — це у нас перша повість, в якій звертається вся увага автора на боротьбу за індивідуальність, на право жити й робити по своїй волі. Бути собі ціллю! — ось ідеал, до якого незлобно змагає героїня повісти, Наталка Верковичівна.

„Царівна“ — це рівночасно й відгомін тих думок, на які навели Кобилянську перші піонерки жіночого руху в Галичині Н. Кобринська і С. Окуневська. В цій повісти Кобилянська вперше в українській літературі поставила ясно питання про визволення жіноцтва з рабства, з кігтів укорінених забобонів сучасного життя.

Крім „Царівної“ написала Кобилянська ще отсі повісти: „Земля“, „Ніоба“, „В неділю рано зілля копала“, „Через кладку“ і „За ситуаціями“.

В них розвинула письменниця далі думки, які стрічаємо в „Царівній“. Вічна проблема любови находить собі тут вислів у світлі нових свободлюбних ідей і культурних понять нового віку. Переказати зміст і красу цих творів годі, як годі переповісти словами музику.

На окрему згадку заслугоє повість Кобилянської з селянського життя „Земля“. Картини селянського побуту, овіяні легким серпанком містики, назрівання пристрастей у дітей землі — представлені з такою силою, що ця повість вибивається

додатно з поміж подібних творів в європейській літературі. Мрією письменниці є написати другу частину цієї повісти.

Поруч повістей написала Кобилянська цілу низку новель і поезій в прозі. Окремо появились: „Людина“, „Некультурна“, „Природа“; дві збірки: „Покора“ і „До світа“, решта спочиває ще й досі в річниках жунралів, а є між ними такі перлини, як „Місяць“, „Ідеї“, „Віщуні“, „Весняний акорд“ і інші.

Минуло 35 років, як Кобилянська взялася за писання першого оповідання. З-під її пера вийшли твори, які становлять гордість української літератури. Серед видатних представників українського красного письменства останніх десятиліть Кобилянська займає одно з найчільніших місць. Українське громадянство, яке підчас воєнного лихоліття понесло стільки болючих жертв, бажає великій землячці Федьковича міцного здоровля для довершення своїх творчих задумів.

М Струтинський.

Освіта і виховання людини.

Загальна освіта, себто прояснення світогляду людини знанням належного і необхідного зі щоденного життя, єть основою дійсної культури — особової і національної. Чим більшою і глибшою буде отся наша освіта, тим легше і миліше буде наше життя, бо в кожному випадкові ми знатимемо, як треба поступити, та що чинити, щоби нам була як найменша перешкода та як найбільша користь. Хто вміє добре читати і писати, рахувати і мірити, ясно висказувати свої думки і бажання, та бував ще в світі — де навчився ще якої чужої мови, то цей певно без усяких доказів розуміє більшу вагу отсеї власної освіти, та яснійше — як живий приклад — повчить про неї своїх неосвічених сусідів.

Дійсно освічена людина знає докладно свої обовязки і права в сімі, громаді, суспільности, нації і державі. Така людина всюди певна себе, ніде нічого не боїться, бо вона знає, що до чого належить, що з чим вяжеться, тож що для неї корисне — а що шкідливе. Освічений знає закони життя загального, тож докладно і скоро зрозуміє всякі обставини життя власного.

А цю освіту і вище зрозуміння життя може мати людина без усяких шкіл, свідоцтв, титулів і високої ранги, тільки завдяки добре розвиненому розумові і розсудкові, та сильним почуванням совісті. Бож нераз буває таке, що хоть і школи покінчив і чимало свідоцтв навіть з найвищих шкіл отримав, та високий титул якого д-ра (себто вченого — „доктора“) придбав собі, та не аби яке місце урядове одержав — а все таки він поступає так, як найтемніший невіжа. Він пакостить своїм сусідам, задирається з усяким, нікому доброго слова не скаже, з кожного радби шкуру здерти, вище всіх людей виносить, хиба тільки перед своїми зверхниками стелиться. Деж у такого освіти? коли він не знає, що закон життя велить жити з сусідами в згоді і ладі, та всяку людину за людину мати, якій належить дати все те, що живина потребує.

Людина, що знає тільки себе, тільки свої права, користи і вигоди, та дбає за отсе своє добро зі шкодою і кривдою для других, така людина не

має дійсної освіти, бо вона не бачить того, що на чужій кривді, що пакостями і брехнею не можливо скласти добра доброго навіть для себе. Кривда чужа не може бути джерелом власного добра. Дійсна освіта дає тривкі основи й моралі, себто совісного і чесного життя. А основою всякої моралі єть: не чини другому, що тобі булоб не миле; поступай так з другим, як бажавби, щоби вони з тобою поводитися; ти живеш для себе, живучи з другими для них; через других живемо для себе!

А живемо ми всі в труді для щоденного хліба. Радість життя нашого находимо в перемозі всяких перепон, що стоять нам на шляху — тож у повній самопрояві усіх наших сил та задоволенню наших бажань. Найвищою втіхою для кожної людини є пошанівок для неї і її праці, та щире спочуття в годину нездачі й горя з боку інших, особливо ж близьких і милих. Тож, очевидно, ні одної людини, що має право на певне місце в життю загальному, не можна нікому спиняти в праці для свого існування; в людини не сміє ніхто відбирати радості життя непотрібними, злобно придуманими перепонами та обмеженнями її свободного і розумного хотіння; життям людини не можна помітувати як непотрібною ганчіркою, але не слід користуватися для заспокоєння власних забаганок і примх насилою над її хвилевим безсиллям; та нарешті не годиться насміхатися над її власною святинею.

Всі отсі закони життя знає кожний освічений, тим-то ми всі ставимося по особлившому до закладу, з якого шириться загальна освіта, а саме до школи. Школа готовить з дитвори, нерозвинених істот людства — свідомих членів людської громади — громадян, представників людського життя у всіх його проявах. Тим-то школа мусить дати дитворі перш усього основи загальної освіти і знання законів життя — одиничного, громадського, людського і всесвітнього. Освіта і знання повинні бути засновані на дійсних висновках науки ні від чого і ні від кого незалежно. Навчання шкільне має поступенно подавати в такому обемі знання законів життя, який одвічавби і сприявби ростові та розцвітові всіх тілесних і душевних сил людини.

Очевидно, що в парі з освітою учня повинно йти і його виховання до самостійної праці, в лю

бови і пошанівку для неї. Самостійність учня в праці, ще краще в зарібкові на власне прокормлення, викреше в ньому твердий ясний характер, що є кожній людині найбільшою окрасою.

Школа має не тільки вчити — освічати — просвічати, але вона мусить і виховувати дитвору на корисних і характерних громадян та людей. Не до „легкого“ хліба — „панів“ веде школа своїх вихованців, але до легкого поконання всякої, потрібної людині, навіть найтяжчої праці; не до уживання „світа“ приспособлюватиме вона своїх учнів, тільки до радості і насолоди з діяльного життя працівника — громадянина світа.

Тим-то в школі не сміє ніхто інший верховодити — ані партія, ані навіть державна влада, тільки одна правда про закони життя, тільки одна воля до творчої самоуправи людини, тільки одна безмежна любов до людства і всесвіту.

Колиж дотепер школа знаходиться в дійсності в руках певних державних або станових осередків, що дбають перш за все за виховання для своїх цілей послушних урядників і прислужників, то це єсть тільки вислідом хибного погляду на школу, як на служебницю стану — партії — держави. Тимчасом для таких завдань — як виховання урядників держави, прислужників стану і прихильників партії повинні бути осібні заклади, з яких уже після осягнення загальної освіти виходилиб отсі різні працівники і діячі.

Гармонійний розвиток усіх сил людської істоти — ось завдання школи; видосконалення особливого талану в людині — це вже належить до окремої установи. Школа вчить свого учня пізнавати правду в законах життя; вона вказує йому кращі цілі життя та привчає його привикати до їх вибору. Школа помагає людині завчасу знайти себе саму і зайняти належне місце в людстві — світі через здійснення вибраних ідеалів життя.

А відвічними ідеалами людства були — згідливе співжиття в братерській спільноті богоподібних істот. Ними стати можна тільки через освіту, що привчає нас підпорядковувати матеріальну сторону духовій.

Буть людиною, сотвореною на подобу Божу. Гляди на життя твоїх ближніх так же, як ти хочеш, щоб вони на твоє гляділи. Вір у вічну правду і в побіду добра.

Ти, богоподібна істота.

І. Свенціцький.

Комплетування бібліотек.

І. Загальні засади комплетування.

Найголовнішим питанням у бібліотечній справі є питання про встановлення тих принципів, якими необхідно керуватися при комплетуванні бібліотеки, бо в складу бібліотеки — її книжкового майна — залежить здійснення нею основного її завдання — найповніше задовольняти духівні потреби читачів.

Теорія й практика бібліотечного діла дають нам можливість визначити деякі принципи комплетування бібліотек, принаймні наблизитися до встановлення цих принципів.

Перший принцип можна формулювати так: кожна бібліотека повинна бути так складена, щоб вона поширювала в читачах потребу загальної освіти й задовольняла цю потребу, — себ-то мала на меті зробити кожного читача загально-

освіченою людиною, яка невисипує розмірковує над дійсністю, що її оточує, та набуває певного знання з різних галузей науки й життя.

Для цього бібліотека повинна дбати про систематичний вибір книжок і крім того бути енциклопедичною, себ-то такою, яка дає відповідь кожному читачеві на його питання — наукове, філософське чи життєве.

При комплетуванні бібліотек і необхідно рахуватися зі ступнем розвитку її читачів, а через те бібліотека, яка обслуговує читачів різних ступнів розвитку й підготовки, мусить мати книжки відповідно до кожного ступня розвитку читачів.

В такій бібліотеці необхідно мати книжки як народні, так і науково популярні, а, може, навіть і наукові, які потребують від читачів серйозної підготовки.

Отже перш за все приходиться вирішити питання, — чи має право на існування народня література, чи народ має користуватися загальною літературою, — так мовити, літературою інтелігенції. Що до цього дослідники народньої літератури та відомі культурні діячі серед нашого народу приходять до двох протилежних висновків: одні запевняють, що народ цілком розуміє мистецькі твори наших великих письменників, инші ж додержуються того погляду, що при сучасному рівні народньої освіти загальна література зовсім неприступна й незрозуміла народові.

До першої категорії письменників належить, напр. Б. Грінченко, який багато попрацював над вивченням психології читачів.

Загальний висновок, до якого він прийшов, такий: „Народові треба давати читати все те, що читає й інтелігенція“. Чи дає право на цей висновок фактичний матеріал? — питає сам автор, на що відповідає так: „А чому ні? Коли наші слухачі й читачі розуміли „Захара Беркута“ Франкового, „Тараса Бульбу“ Гоголевого, „Сагайдачного“ Мордовця, „Черниговку“ Костомарова, Софоклеву „Антигону“ або „Вільгельма Теля“ Шілерового, то чомуб вони не могли зрозуміти повістей Дікенса, В. Скота, Бічер Стоу, Еркмана — Шатріяна, Віктора Гюго, Б. Б'єрсона або хоч деяких драм Шекспіра, Ібсена, Гавптмана?“... „Може бути, що до деяких творів світового письменства доведеться задля сільського читача додати вступні пояснення, якісь коментарі; алеж ми робимо такі речі і для інтелігентних читачів, — чомуж не зробити цього й тут? Доведеться тільки написати ті пояснення простіше, трохи инакше, може, трохи ширше — тай годі. Може бути, що й після цього частина сільських читачів не все з тих творів зрозуміє або вподобає, та що з того? Хибаж ми не бачимо того самого й серед так званих освічених класів? Хиба ті класи є з цього погляду якийсь суцільний моноліт, що всіма своїми частинами цілком однаково ставиться до літературних творів?“*)

Навпаки, другий славнозвісний наш учений і публіцист М. Драгоманов додержувався тієї думки, що поки що для народу незрозуміла література інтелігенції, і тому „головна праця наших писателів мусить бути вироб літератури нашої з низу вгору“... „Перед нашими патріотами справа популярної літератури стоїть більш пекучою, ніж перед другими.

А тимчасом, справа ця дуже занедбана в остатні часи і між иншим через те, що майже вся увага теперішніх українських літераторів звер-

*) Б. Грінченко. Перед широким світом. К. 1907.

нена до „високої“ літератури“... „Треба, щоб хоч хто-небудь, як найскорше і як найсерйозніше взявся і за популярну літературу, а до того в напрямку, котрий би справді був вартий Заходу, тобто в такому, котрий би переносив у народ думки передової інтелігенції, а не такі, з котрих уже інтелігенція сама виживає і котрі вона кидає народові по слову: „На тобі небоже, що мені негоже“.*)

Я гадаю, що Б. Грінченко стоїть ближче до правдивого розв'язання цього питання, ніж М. Драгоманов.

Але не треба розуміти народ, як щось одоманітне.

Той, хто близько стоїть до народного життя, знає, як з кожною хвилиною збільшується селянська інтелігенція, котра цілком захоплюється загальною літературою, і — хто знає — може й ми доживемо до того часу, коли й народ у цілості своїй визнає своїми письменниками тих, якими пишається тепер увесь світ, і наша література стане спільною власністю цілого народу.

Також дуже спірне питання, в якій мірі задовольняти попит читачів на книжки, — чи кожне домагання читача повинен задовольняти бібліотекар, чи він має право в деякій мірі керувати своїми читачами.

Одні розв'язують це питання в тому розумінні, що кожну книжку, яку замовляє читач, бібліотека повинна придбати, коли звичайно, на це дозволяє фінансовий стан бібліотеки.

Інші держаться тієї думки, що тут необхідно поділити попит читачів на дві категорії, — замовлення, які заслуговують уваги з боку бібліотеки, і такі, що мусять бути відхилені. На їх думку, можуть задовольнитися лише ті вимоги, які стосуються книжок, що можуть бути визнані „гарними“.

Отже виникає питання, що з себе уявляє „гарна“ книжка?

Спроби встановити об'єктивні ознаки „гарної“ книжки навряд можна визнати вдатними. Напр. Рубакин, відомий російський бібліограф, дає таке означення: „гарна книжка — це та, яка відповідає правді та справедливості“. Але ми до цього часу не маємо відповіді, яка задовольнила усіх, на питання: „що є правда?“ І дійсно, одні й ті самі книжки визнаються то за путящі, то за нікчемні в різних історичних моментах у різних поколіннях читачів.

Бувають такі історичні моменти, коли гучний успіх випадає на книжки, що задовольняють національне самолюбство та сіють отруйні зерна національної незгоди.

Та й всі ми знаємо факти, як відомий письменник або окремих його твір знаходить ріжну оцінку з боку критиків, без сумніву розумних і талановитих.

Досить нагадати критику Л. Толстого на твори В. Шекспіра, почасти критику М. Драгоманова на твори Т. Шевченка**) і т. д.

Так само не знайдемо об'єктивної ознаки того, що таке „справедливість“.

Тому, гадаю не можна дати об'єктивного означення „гарної“ книжки, а можна лише прий-

няти, як факт, що одні книжки визначаються перед іншими мистецькою, науковою або ідейною вартістю.

На мою думку, при розв'язанні зазначеного питання необхідно виходити з визнання тієї тези, що в основі комплектування бібліотеки повинна лежати ідея активної бібліотеки, а це значить, що бібліотека не повинна вичікувати читачів, але мусить притягати до себе навіть байдужих до книжок людей. А для цього бібліотека може мати, — звичайно, в невеликій кількості — деякі книжки які не мають мистецької або ідейної вартості, але набули певної слави серед мало освіченого люду.

Гадаю також, що при розв'язанні цього ж таки питання необхідно рахуватися з деякими формальними ознаками, — напр. ціна книжки, що замовляє читач, яка кількість читачів потребує ту саму книжку, — при чому встановлюється різна норма що до книжок красного письменства, з одного боку, і до наукових, — з другого.

Таким чином, перший принцип комплектування бібліотеки можна коротенько сформулювати так: систематичний вибір книжок відповідно до попиту читачів і ступня їх підготовки.

Другий принцип можна сформулювати так: громадська бібліотека що до книжкового складу має бути вільною від усякої політичної, національної та релігійної тенденції.

Це значить, що бібліотека не повинна задовольнятися одностороннім вибором книжок або приваблювати до себе тільки таких читачів, які цілком відповідають певним політичним, національним або релігійним поглядам, але навпаки, повинна по змозі задовольняти різні напрями й погляди читачів, дбаючи про те, щоб кожна літературна, наукова, філософська та інша течія знайшла собі місце в бібліотеці, як вона найшла собі місце в житті.

Цей принцип означає також, що головною засадою, якої необхідно додержуватися при складанні книжок та їх виборі при комплектуванні бібліотек, є: „говорити народові правду і лише правду. Ніякого затемнювання, ніякого накручування в цей або другий бік, — хоч би політична потреба хвилі вимагала прихилення світогляду, опінії загалу в ту або другу сторону. Девізою нашої повинно бути в тім напрямі незабутні ніколи слова Драгоманова — „неправда — не просвіта!“*)

Третій принцип вимагає того, щоб бібліотека імала в собі книжки на літературній мові тих національностей, які вона обслуговує.

Як відомо, цей принцип зовсім не мав приложення на В Україні від 60-х років до революції 1905 р.

Отже, можна сказати, сорок років, починаючи з першої заборони українського слова 1863 р. і до 1906 р. було викреслено з життя українського народу в бувшій Росії.

„Серце стискається, — так каже наш славнозвісний історик М. Грушевський, — коли згадаєш про це нечуване насильство над найсвятішими потребами людського духа“**).

Остання революція 1917 р. відкрила кожній

*) М. Драгоманов. Листи на Наддніпрянську Україну. К. 1917.

**) М. Драгоманів, Шевченко, українофіли й соціалізм. К. 1914. — Правда, пізніше М. Драгоманів відмовився від думки, „що Шевченко вже пережитий фазис“. (М. Драгоманов. Листи до Ів. Франка і інших. Т. 1. Л. 1906, стор. 173).

*) Д-р Е. Олесницький. Про організацію просвіти. Див. 1-ий укр. просвітньо-економічний конгрес, уладжений Т-вом „Просвіта“ 1-2 лютого 1909 р. Л. 1910.

**) М. Грушевський. Освобождение России и украинский вопрос. СПб. 1907. стаття „Украинский вопрос“, стор. 29.

нації право й можливість користуватися скарбицею людського знання на своїй рідній мові.

Але тут побічно виникає питання, чи можна і в якій саме мірі користуватися літературою на чужій мові.

Розуміється, це питання необхідно вирішити лише позитивно, бо, як справедливо каже М. Драгоманов, „вибитись із ряду „задніх“, а то й „прихвостнів“ нема другого ліку, як тільки почати скільки можна більше придивлятися до європейської думки й праці, як можна безпосередніше“... „Вирятуватись ми можемо тільки тоді, коли, стоячи ногами й серцем на нашій Україні, будемо держати свої голови в Європі, а руками обніматися по меншій мірі всю Славянщину“**).

Не слід однак надживати користування літературою на чужій мові до тої міри, щоб вона відривала читача від рідного йому народу, як це не рідко буває з людьми, що з малих літ захоплюються читанням книжок лише на чужій мові.

Тому слід подбати, щоб наша молодь — наші діти — були забезпечені найкращими творами всього світу на рідній мові,

*) М. Драгоманов, Шевченко, українофіли й соціалізм. К. 1914 р., стор. 118.

„Поки з українських книжок наші діти не зможуть скласти гарної задовольняючої їх бібліотеки, до тої пори ми не можемо мати певности, що вони не опиняться на тому шляху, який, коли не одірве їх цілком од рідного народу, то в кожному разі зробить чужу літературу, чужою мовою писану, найдорожчим скарбом їх душі“.**)

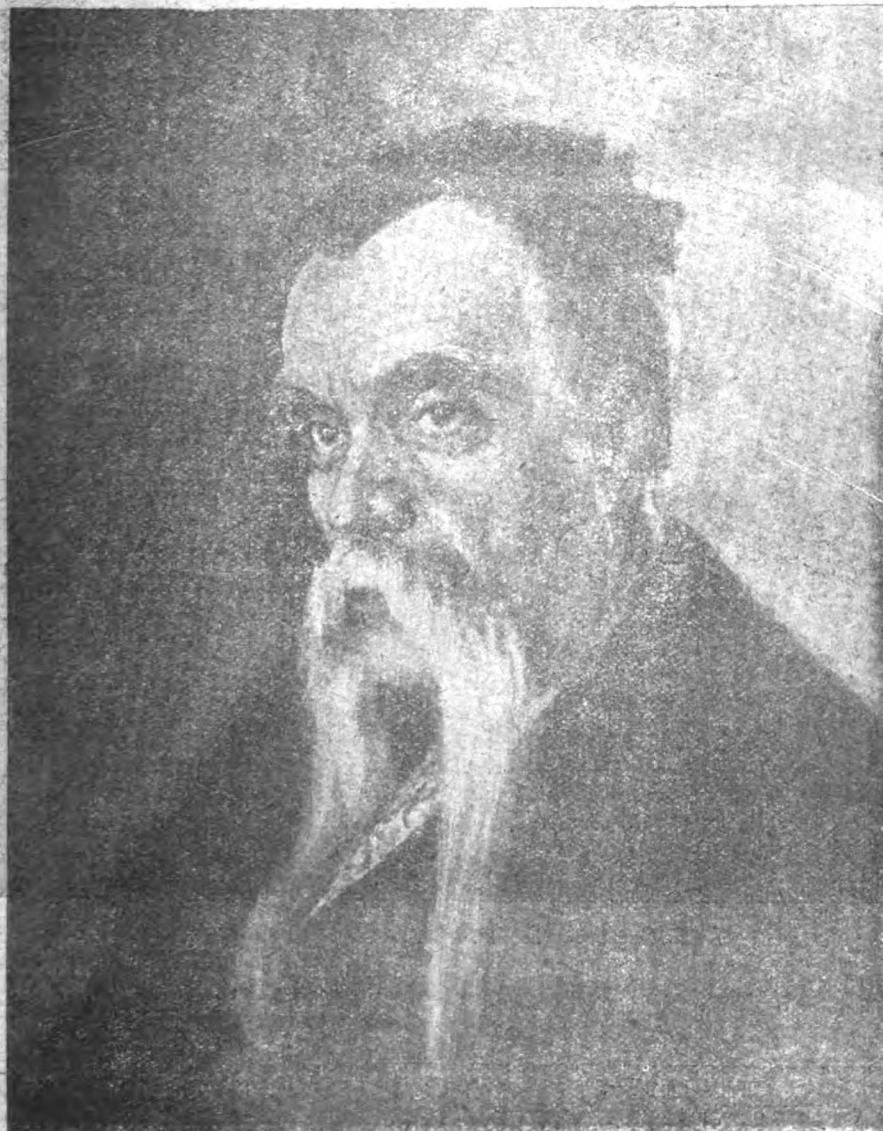
Нарешті, є ще один принцип, який не має, правда, абсолютного значіння, а саме: не слід обтяжати бібліотеку брошурною літературою.

Розуміється, розмір книжки не визначає внутрішню її вартість: є деякі брошури, які надовго збережуть своє значіння поруч з грубими книжками. Крім того, треба мати на увазі, що в бібліотеці можуть бути такі читачі, які тільки починають розбиратися в друкованому слові, і через те необхідно мати для них невеличкі книжки, або „метелики“, як вони раніш у нас називались.

Такі загальні принципи комплектування бібліотеки. (Докінчення буде).

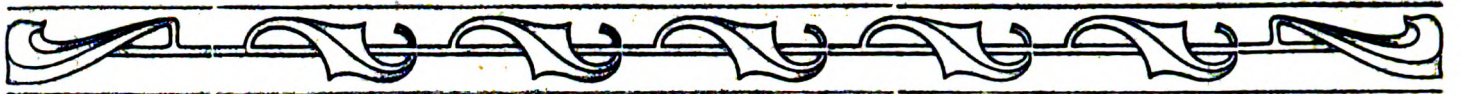
Ст. Сірополко.

**) О. Саліковський, В справі видання книжок для молоді. „Книгарь“, ч. 22.

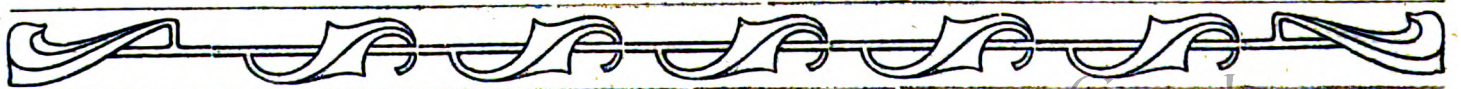
МИХАЙЛО СТАРИЦЬКИЙ.

Визначний український письменник і діяч Михайло Старицький уродився 1840 р., учився в Харківському й Київському університеті, в р. 1872 оселився в Києві. Тут під його проводом зорганізувався гурт аматорів, які давали українські вистави. Згодом із нього утворилася справжня театральна дружина під керуванням нашого письменника (1883 р.). Для українського театру написав Старицький чимало драм, як от „Маруся Богуславка“, „Богдан Хмельницький“ і ин., комедій „Як ковбаса та чарка“ і ин. Крім того писав Старицький і поезії. Одну з них містимо оце в нашому часописі. Як бачимо, відповідає вона цілком і нашому часу. Помер Старицький в 1904 р.

В.Третьяковскій рл

Ярема і Оксана (з „Гайдамаків“ Шевченка).

Не все ще страчено... Ще сонцем світить
Жива мета...
Гремлять громами заповіти,
Гремлять уста,
І чують діти...
Народний Дух стоїть в тумані
З мечем в руках,
Проходять лицарі незнані,
Зовуть у снах.
Терпіть, кохані!

* * *

Дивлюсь на пройдену дорогу,
І гнів і жаль мене пече...
Але у нашу перемогу
Усеж я вірю гаряче...

Як завтра день угледять люде,
Як зійде сонце золоте,
Так Україна жити буде,
Так наша мрія процвіте.

О. Олесь.

ДОПИСИ.

Цеблів, пов. Белз. (Просвітно-організаційний дух). Просвітне життя відновилося в Цеблові разом з відновленням читальні „Просвіти“ весною 1921 р. При читальні зорганізовано драматичний кружок, якого силами дано до цього часу такі вистави: оперету „Ой не ходи Грицю“, комедію „Учитель“ і драму „Дай серцеві волю, заведе в неволю“. Загальне заінтересовання виставами було велике, так що вистави повторювано по два, три рази, а навіть сусідні села, як Себечів і Варяж, просили о повторення цих вистав в їх читальнях. Заходом читальні відбуваються недільні вистави, до цього часу 5, а саме з географії України, з історії укр. письменства і про садівництво. Дальший тяг викладів запевнений на цілу зиму. Головою читальні є місцевий парох о. Віктор Жук, драматичним кружком проводить артист-малюар Ілля Петришин. Всіх членів числить читальня 81. Засідань виділу відбулося від мая до половини грудня 13, сходив членів 15. При читальні існує бібліотека 110 томів. Позичало 35 членів, книжок 150. Загальний оборот касовий за час від мая до 15. грудня такий: Приходу з вистав, з вкладок і вписового 105.000 Мп. Розходу було 52.000 на закупно полотно на декорації і на адміністрацію, 12.000 на закупно книжок до бібліотеки, 1.000 на малювання церкви в Цеблові, 5.000 на охорону могил українських героїв, 5.000 на Дар Просвіти, 2.500 на Рідну Школу, 1000 на Укр. Горож. Комітет, 500 на незалежну пресу. Разом 90.000 Мп. — Каса посідає готівки 15.000 Мп. Читальня предплачує „Укр. Голос“, „Вперед“, „Будяк“, „Визволення“ і „Письмо з Просвіти“. Предплачувала також (тепер закриті) „Укр. Вістник“ і „Батьківщину“. Дня 11-го грудня м. р. відсвяткувала читальня День Просвіти святочною академією, попередженою богослуженням і панахидою за померших членів. Всього дохід в сумі 5.000 Мп. вислано яко дар Просвіти у Львові. Кружок драматичний приготував 3 комедійки, а саме: „Не повелось“, „Хоч раз його правда“ і „Поревізія“, яких одначе з причини неотримання дозволу — не виставлено. В приготуванні йде „Невольник“ Кропивницького. В селі кроім читальні існує ще Спілка молочарська, яка посідає власну муровану каменицю. Управа молочарні спочиває в руках місцевих громадян, а саме: Івана Локача, упр. школи, Григорія Богуна і Кошіля. Завдяки їм читальня користується шкільною салею на вистави, бо власна хата є за мала, тим більше, що половина зайнята під 1 клясу нар. школи. Св. й.

В Волині. (Відмова легалізації „Об'єднання Просвіт на Волині“). Кожна „Просвіта“ на Волині (в 7-ми повітах Західної Волині) існує самостійно

на окремий статут. Ще 15-го лютого 1921 р. на зїзді „Просвіт“ у Луцьку ухвалено для уодностайнення й зміцнення діяльності наших розрізненних волинських „Просвіт“ — зорганізувати „Союз Просвіт“ під назвою „Об'єднання Культурно-освітних Організацій Волині“. Щось більше півроку підписаний представниками волинських „Просвіт“ статут того Об'єднання перележував по урядових інституціях. Аж нарешті 18. грудня дістаємо повідомлення про відмову легалізації Союзу Просвіт.

Не маючи завдяки цьому змоги утворити свій осередок на Волині, мусимо подбати бодай про духовий, ідейний звязок із львівською „Просвітою“. Аджеж розповсюджувати тут на Волині видання львівського матірнього Товариства, а також обмінюватися думками в органі його „Письмо з Просвіти“ ніяка влада нам не може заборонити. От про це, ми — Волиняки й мусимо подумати, щоб зробити нашу культурницьку працю потужнішою. Просвітляни.

Українське життя на чужині.

Українці в Єгипті. Громадянська війна на Україні закинула багато Українців аж до далекої Африки. В лютім і березні мин. року при ліквідації денікінщини вивезли Англіїці з Новоросійська, Севастополя й Одеси багато військових і цивільних, здебільшого Донців і Кубанців. Між ними було, очевидно, дуже багато Українців. Оселено вивезених у лівійській пустині в таборі Таль-хіб-Кебір. Тут у липні мин. року заснували Українці свій гурток, який чим раз більшав. Спочатку Українцям приходилося терпіти багато нападів від Москалів, але згодом, по відїзді значної їх кількості до Врангля, стало краще. Ще краще стало по переселенню евакуованих із Таль-хіб-Кебіра до Сіді-Бішгр коло Александрії. Тут гурток розпочав жваву роботу. Почалися українські вистави, виклади, повсталала читальня, куди виписано багато українських книжок і часописів. Ще на першій своїй осаді видавав гурток свій часопис „На руїнах“, який продовжувався і в Сіді-Бішгр.

Українці в Болгарії. Разом із вранглівськими військами примушена була евакууватися на Балканський півострів і велика сила українського населення. Таким чином і серед оселених у Болгарії Вранглівців опинилося багато Українців — старшин та рядовиків і цивільних людей. Розпорошені по різних москозських таборах і притулках почували себе Українці дуже погано. Москалі бо дуже напастували кожного з Українців, що обстоював своє рідне. Та ось на початку мин. року прибули в Кавка рійні Українці й заходилися гурту-

вати своїх земляків. Завдяки їх заходам пощастило здобути власну хату. Болгарський уряд відвів Українцям під житло напіврозвалені будинки за містом Софією. Це дало змогу Українцям відокремитися від Москалів і зажити власним життям. Приложивши чимало праці, впорядкували Українці відведені хати й почали жваву народньо-освітню роботу. Повстало у таборі військово-товариство „Січ“, яке має своїм завданням національне виховання козаків і старшин. Складається „Січ“ головню з Катеринославців, а також із старих січовиків з коша Січових Стрільців, Синьо- і Сіро-жупанників і Запорозького коша.

Крім того є й окремий „Культурно-освітній гурток“, який числить 75 членів. Гурток провадить освітню роботу, влаштовує спільні читання українських книжок, вечірки, виклади, тощо. Провадить початкову школу для неграмотних і курси українознавства по програмі середньої школи. Має свою оркестру, бібліотеку-читальню. Позатим зорганізовано в українському таборі шевську майстерню, де направляється обуб членів українських організацій.

Українці в Югославії. Всіх емігрантів з бувшої Росії налічується в Югославії до 35—40 тисяч. Переважну кількість їх становлять Українці, яких найбільше з Лівобережжя.

Поки що Українців зареєстровано коло 18 тисяч, із них 3 тисячі Кубанців, Москалів до 10 тисяч і Донців та інших національностей до 3 тисяч.

Кубанці цілковито вважають себе Українцями, живуть окремими таборами й тримають тісний контакт з українськими громадами, або прямо, персонально вписуються в українські громади.

Москалі тримаються осторонь і вороже ставляться до Українців. Мріють про великр Росію і вважають Українців зрадниками. Алеж у своїй масі Москалі національно мало свідомі й є між ними такі, що бачучи гарну зорганізованість українських громад, навіть просять приєднати їх до Українців. Це явище помічується переважно серед московського рядового вояцтва.

Майже 60 процент Українців складається з інтелігенції: учителі, лікарі, студенти, урядовці, а решта бущі заможні козаки-хлібороби.

Цілком зорганізованих вояків-Українців до 5 тисяч. Ще в дорозі між Українцями і Москалями виникли на національному ґрунті великі тертя. Національна ворожнеча проявлялася і з боку Москалів і з боку Українців. Дійшло до того, що в Югославію прибули цілком відокремлені ворожі групи. Українці зразу добилися того, що їх помістили в окремих від Москалів таборах. Всіх емігрантів розмістили приблизно в 200 таборах, із них коло 100 таборів зайнято виключно Українцями.

Українці зараз-же виявили свою питому народню рису. Всі табори в короткий час були вичищені, прибрані, пофарбовані, розведені квітники, засаджені городи, завелось навіть своє власне хазяйство.

Все це різко виділило табори Українців між таборами брудними, неприбраними Москалів і звернуло увагу Сербів. Останні ставляться до Українців з приязню й охоче беруть до себе на працю.

Кожний український табор має свою громаду, свій культурно-просвітній відділ і намагається звязатися з українською еміграцією всього світу.

В багатьох таборах закладені драматичні трупи, вистави яких користуються великим успіхом і у Сербів. Є національні хори й оркестри. Одного не вистарчає — книжок, журналів, а головне газет.

На жаль українській національній роботі дуже шкодить та обставина, що по всіх установах, які дбають про збігців, сидять самі Москалі та ще й чорносотенці, назадники. Годі описати, яких засобів вони уживають, щоб тільки приборкати немилій їх „мазепинський“ рух. Велика революція видко їу нічого не навчила.

По світу.

Випущення на волю. 3-го січня по полудні випущено з тюрми Голову Наукового Товариства ім. Шевченка д-ра В. Щурата, адвоката д-ра Л. Ганкевича і студентку Ірину Макухівну. Д-р В. Щурат був арештований 7. X., а д-р Л. Ганкевич 23. X. м. р. в салі суда.

5-го січня звільнено по 10-ти місячним в'язненням й о. Глібовицького, пароха Жаб'яого, і сина його Богдана. Слідство проти них застановлено.

Та майже рівночасно переведено у Львові і на провінції нові арештованні. 2-го січня ув'язнено у Львові між иншим студентів Д. Паліва і В. Кучабського.

З нагоди увільнення з тюрми одержали д-р В. Щурат і Л. Ганкевич численні поздоровлення з ржних сторін краю. Адвокат д-р Ф. Евин з нагоди увільнення д-ра В. Щурата зложив на його руки 100.000 мп. для роздачі „нашим найбіднішим“.

З свого боку і редакція „Письма з Просвіти“ щиро витає випущених діячів наших і бажає їм і на далі так само щиро й відважно працювати для добра рідного краю й народу.

Г. Фльобер. В грудні 1921 р. минуло сто літ від уродин знаменитого французького письменника Густава Фльобера, основника нового напрямку у французькому письменстві — т. зв. реалістичного, себто представлення життя в його правдивім, дійснім вигляді. З творів Фльобера багато шуму наробила його повість „Пані Боварі“, картина порожного буржуазного (міщанського) життя. Дуже цікава історина його повість „Салямбо“. На українську мову переложено з Фльобера — небагато: гарна „Легенда про Юліяна Милосердного“ (переклав д-р В. Щурат) і „Щире серце“ (пер. Н. Кибальчич). Помер Фльобер 8. V. 1880 р.

Повстання в Індії. В Індії стає чим раз неспокійніше. Повстанці нападають щоденно на невеликі частини англійських військ. Недавно підчас такого нападу убито 5 англійських вояків і коло 40 поранено. Повстанців убито більше 200 чоловік. В самій Калькуті випущено кілька революційних відозв. В одній з них говориться, що підчас перевозу арештованих Індусів багато з них знайдено мертвими в щільно запертих вагонах.

Що читати.

Тарас Шевченко. Кобзарь. Народне видання з поясненнями і примітками д-ра Василя Сімоновича. Липськ, 1921. Ст. XXIX+431. Теперішня ціна 1000 мп. Можна дістати в книгарні Наукового Товариства ім. Шевченка у Львові, Ринок 10.

В шістьдесяті роковини смерті Шевченка діждалися ми нарешті популярного видання цілого Кобзаря. Довершило цього видання „Українське Видавництво в Катеринославі“ на еміграції в Ні-

меччині заходом Евгена Вирового. Досі не було популярного видання Шевченкового Кобзаря в цілості, тільки були популярні видання окремих частин Кобзаря. Правда, були в нас видання з поясненнями менше зрозумілих слів, але їм було далеко до того, щоб вони були популярними, і тому неабияка заслуга д-ра Василя Сімовича, що зладив перше популярне видання Шевченкового Кобзаря, Поетичні твори Шевченка надруковані тут, як і треба, рік за роком, щоб можна було слідити за розвитком думок поета. Де тільки це потрібне, надруковані перед поодинокими творами вступні вяснення головної думки твору, його значіння, звязку з життям поета й т. ин. При всіх поезіях подані пояснення менше зрозумілих слів і висловів, географічних назв, історичних імен і подій, а що найважніше, розяснення думок. Щоб читачеві влекшити вязання з собою творів з однорідними або подібними думками, зазначені бажані твори також у примітках. Примітки подані на кожній сторінці під текстом. Аби видання зробити доступним для всіх земель України, приходять у поясненнях навіть слова, що вживаються тільки в поодиноких говорах, а це на те, щоб краще зрозумів Шевченка Гуцул, Поліщук, Буковинець, Кубанець чи читач з якої іншої землі широкої України. Про поетичну творчість Шевченка в звязку з його життям оповів д-р Сімович у життєписі Тараса Шевченка.

В своїй передмові до Кобзаря пише д-р Сімович: „Дуже приємно, що це видання виходить хоч у шістьдесят років після смерти нашого безсмертного Кобзаря, що цей наш народний „Кобзарь“ являється ювілейним даром для пам'яті Шевченка. Дай Боже, щоб хоч від цього року Шевченкові писання не тисячками, а сотнями тисяч примірників добіралися під селянські стріхи й між робітничі сім'ї, щоб не було й однієї школярської полицки, де б його не доставало, щоб хоч у шістьдесяті роковини смерті Поета наш народ у повному розумінні почав ставитись до того, хто такий Тарас для нашого українського народу і для цілої нашої України. А ця книжка, цей перший „Кобзарь“ для народу, хай буде цілющим ліком на поранені та зболілі народні душі, хай він стане за живий пам'ятник для Того, хто наш народ пробудив до власного, самостійного, незалежного життя“.

Можна тільки широко подякувати д-рові Сімовичеві за те, що влекши широким масам українського народу розуміння творчості Шевченка.

Оце популярне видання Кобзаря повинно найтис в кожній читальній й бібліотечній, в руках кожного вчителя, взагалі в руках кожного, хто сам собі й иншим хоче вяснити Шевченкові думки, в руках учеників, селян і робітників.

М. Возняк.

В канцелярії Тов-а „Просвіта“ (Львів, Ринок 10) можна набути отсі книжки про бувальщину українського народу.

А) Історичні повісті й оповідання:

1. Князь Ярослав Осмомисл — повість Осипа Назарука — ціна 600 Мп.

2. Смертне зілля — оповідання А. Лотоцького — ціна 100 Мп.

3. Зачароване місце — казка М. Гоголя — ціна 15 Мп.

4. Сагайдачний — історична повість Д. Мор-Хоткевича — ціна 75 Мп.

5. Ведмедівська повість — оповідання А. Лотоцького — ціна 30 Мп.

6. За козацьким хлібом — оповідання — 40 Мп.

7. Огні срібної землі — оповідання Андрія Чеканівського — 30 Мп.

Б) Історичні збірки та розвідки:

1. Наше народне імя — 15 Мп.

2. Боротьба за волю і самостійність України — ціна 15 Мп.

3. Гетьман Мазепа — В. Будзинівського — ціна 60 Мп.

4. Про українських козаків, Татар та Турків — М. Драгоманова — 45 Мп.

5. Чекає нас велика річ — Б. Лепкого — 40 Мп.

6. З великих днів — 30 Мп.

7. Кубанщина й кубанські Українці — В. Гнатюка — 60 Мп.

8. Львів (історичний нарис) — І. Крип'якевича — 40 Мп.

9. Плян нинішнього Львова — 40 Мп.

10. Провідник по Києві — 40 Мп.

Складайте гроші на щадничі вклади.

В останніх роках привикли в нас люде держати гроші в хаті замість вкладати їх до каси, а то головно тому, що вартість гроша безнастанно спадала, а відсотки плачені касами були дуже низькі, так що ніяк не вирівнювали втрати вкладника через зменшення вартості гроша.

Тепер відносини де в чім змінилися. Вартість марки від якогось часу вже усталюється і ціни не йдуть вгору, а від вкладок деякі інституції, передовсім торговельні, платять вищий процент. Прим. „Краєвий Союз господарських Спілок“ у Львові дає від вкладок, починаючи від нового року 10%, а після умови від більших грошей, зложених на довший час, навіть вищий процент.

Вкладки приймає Центральний Союз у Львові Зіморевича ч. 20 і Відділи в Перемишлі, Косцюшки ч. 5, в Стрию, Ринок ч. 6 і в Коломиї, Ринок ч. 40.

Наслідком цього люде, що передержують гроші в касі, не обертаючи ними, повинні у власнім добре зрозумілим інтересі закинути той шкідливий для них самих звичай і всю зайву готівку містити в наших інституціях. Цим способом вони не лише охоронять її перед знищенням і пограбуванням, а ще одержать прибуток з проценту. Та ще й ту користь будуть мати, що наші торговельні інституції, маючи більші капітали до обороту, зможуть краще обслужити своїх відборців, даючи їм добірний і недорогий товар. При закупні цього товару відборці дістануть ще й товарний зворот, який прим. того року виплачено в дборцям Союзу господарських Спілок у висоті 5% від ціни закупна, крім дивіденди від уділів, яка виносить тепер 10%.

Вкінці звертаємо ще на одно увагу: переховуючи гроші дома, наражуємося на їх цілковиту втрату при стягненню деяких серій грошей з обороту. Так приміром тепер польська держава стягнула з обігу всі білі гроші і не один, що про те не довідався завчасу, понесе через це значну втрату, від якої забезпечений той, що зложив гроші в касі, бо вона за них відповідає.

Д. К.

ОГОЛОШЕННЯ.

(За цей відділ редакція не відповідає).

Кооперативний курс в Чорткові. Товариство „Народний Дім“ в Чорткові подає до відома, що задумує отворити з днем 1. лютого 1922 р. одномісячний кооперативний курс. Зголошення належить вносити на руки д-ра Електоровича директора „Народного Дому“ найдалі до дня 25. січня 1922 р. Курс буде розпочатий, коли зголоситься принайменше 20 учасників. Умови прийняття на курс такі: укінчення народної школи, укінчений 18 рік життя і оплата згори 3.000 Мп. — Курсанти мають подбати самі о своє приміщення і удержання. Близші інформації устно. *Управа.*

Рада Надзирна Кр. Союза госп. Спілок, торг. синдикату Тов-а „Сільський Господар“ у Львові, Зіморевича 20. ухвалою з дня 26. XII. 1921. рішила підвищити відсоткову стопу і платити від щадничих вкладок в Союзі з важністю від 1. січня 1922. 10 (десять від ста), а при більших вкладах на довший час вищий процент за окремою умовою.

Новість для Вп. Господарів!

Нашому селянству дається болючо відчувати брак фахових господарських книжок, бо всі передвоєнні видання вичерпані. Щоби бодай в часті запобігти цьому бракові, доцент Камянецького Університета Л. Бачинський і д-р Ст. Дмоховський зладили цінну змістом книжечку, багато ілюстровану п. з. „РІК У САДКУ І ГОРОДІ“, де крім поради в ріжнородних статтейках для садівницько-огородницької господарки подаються у формі вічного календаря щомісячні роботи садівничо-огородничі. Як звісно, в нас садівництво і огородництво ще дуже занедбане, тому книжечка та дуже на часі і повинна знайтися в хаті кожного господаря.

Вже вийшла в друку!

ЦІНА 300 Мп. (з почт. пересилкою 350 Мп.)

ВПов. Отці духовні, пп. учителі, Читальні „Просвіти“, крамниці, кооперативи, які схотілиби зайняти розпродажею цієї важної новості, отримають значний опуст.

Замовлення у видавця: Д-р С. Дмоховський, Перемишль, вул. Зелена 5.

На увагу школам „Просвітам“, книгарням, кооперативам і Господарів!

Т. ШЕВЧЕНКО: КОБЗАРЬ

Народне видання, повне, в 1. томі з поясненнями й примітками проф. Вас. Сімовича

з портретом і біографією Поета Ціна 70 мар. нм. в пересилкою, в оправі 85 мар. нм. Видавця Товариство „Українське Видавництво в Катеринославі“. К. слава — Л. видіг.

2. А. Мещанко: Борці за правду. Історичне оповідання. Ц. 15 мар. нм.
3. П. д. Корчуненко. Історична повість Ц. 15 м.
4. Славіні побратими. Історичне оповідання Ц. 6 м.
5. Кость Гордієнко Головка, останній лідер Запорожжя. Ц. 6 м.
6. З Дніпра на Дунай, оповідання з часів славування Запорожжя і Сч. Ц. 12 м.
7. А. Чайківський: Козацька повість, оповідання з козацької старовини. Ц. 12 м.
8. Українські народні казки (зі збірника Рудченка в 42 вал. Ю. Магалецького. Ціна 15 м. Окремо.
9. Ряс. мати, Брат і сестра в лісі, 8 мал. Ц. 4 м.
10. Летючий корабель, в 5-ма мал. Ц. 4 м.
11. Царівна Жаба, 5 м. Ц. 4 м.
12. Гордий Царь. Про царя і його дачу та чортову дочку, в 6 мал. Ц. 6 м.
13. Попович Ясст. Правда та неправда, в 9 мал. Ц. 4 м.
14. Убогий та багатий і дівка чорнявка. Безшлюбний Данило і ревнива жінка, в 10 мал. Ц. 6 м.
15. Маври-Сібіряк: Три оповідання, в 19 мал. Ц. 9 м.
16. Старий горобець, в 5 мал. М. Погр. бияка. Ц. 4 м.
17. Прагматична статечна віска, в 7 мал. М. срібняка. Ц. 4 м.
18. Поганний день Василь Івановича, в 7 мал. Ю. Магалецького. Ц. 4 м.
19. Казки Гавфа, част. 1 га, в 86-ти мал. Ц. 20 м.
20. Казки Гавфа, част. 2 га, в 82-ти мал. Ц. 20 м.
21. Вехштайн: Казки, в 64-ти мал. Ц. 30 м.

Нові шкільні підручники:

22. „Ярина“ Український бунварь, склад А. В. рив цю, IV, з перекладом і вишннн з усіма новими малюнками Ю. Магалецького, в додаток „Для учителя“. Як учини в букварі „Ярина“. Ц. 12 м.
23. „Ярина“ Українська граматика з читанням, склад А. Вороневсь с 52 малюнками Ю. Магалецького, в додаток „Для учителя“. Як учини в букварі „Ярина“ т. Як висловити мовою в малюнках. Ц. 22 м.
24. А. Вороневський Перша читання з малюнками Ю. Магалецького. Ц. 12 м.
25. М. О. Новалевський: Історія Греції та Риму, для школи в самоучки, в 46 малюнками в 3 картинах. Ц. 20 м.

Ціни в німецьких марках, але платити можна всяким грошем по курсу дня. Проваж включно за г. тітку. Книжки висилають ся легатно. На більші замовлення — значна знижка.

Ціни експр. з пересилкою. Гроші (вексельні суми) можна прислати листом, а гроше переказати на Konto E. Wyrowuj Dresdner Bank, Berlin, або — Wiener Bankverein Wien, — або просто на адресу:

Eug. Wyrowuj, Berlin SW. 47, Yorkstr. 84^{II}. bei Salomon.

ЛІТЕРАТУРНО - ПРОСВІТНИЙ ТИЖНЕВИК ПІД РЕДАКЦІЄЮ ВОЛОДИМИРА ДОРОШЕНКА.

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ І АДМІНІСТРАЦІЇ: : ЦІНА ЦЬОГО ЧИСЛА : ПЕРЕДПЛАТА:
 ЛЬВІВ, РИНОК Ч. 10. ІІ. ПОВЕРХ. : Мп. 100 Мп. : Піврічна 1200 Мп., чвертьрічна 600 Мп.

До Читалень, Філій Товариства „Просвіта“ і до всього українського громадянства в краю.

Рік річно святкує український народ річницю смерти свого найбільшого громадянина Тараса Шевченка. Щоб одначе ці свята не стали звичайним буденним актом, зродилася минулого року постанова дати при нагоді свят почин до чогось великого, тривалого. І впала тоді думка всенародньої жертви на видавничий фонд „УЧИТЕСЯ, БРАТИ МОЇ“. Задумано зібрати коло шести мільонів, зібрано тільки два; все таки ці два мільйони уможливили фондові видати за рік чотири книжки, дуже потрібні для нашого загалу.

Та ось знову наближається пора святочного обходу річниці смерти Великого Поета. І знову будемо готуватися до концертів, аматорських вистав, академій, промов, викладів, відчитів. І колиб усі ці заходи пов'язав хто у одно, то можнаби напевно сказати, що цілий наш народ еднається в часі Шевченкового обходу в одну велику, сильну, карну армію, що захоплена ідеями свого духового вождя й провідника, ладиться до виступу, в котрому рішатиметься щось важке, небуденне.

У цім великім, збірнім зусиллі не сміє бракувати цього року ні одної громади, ні одної місцевости. Головний Виділ Товариства „Просвіта“ вкладає на філіяльні і читальняні Виділи під особистою моральною відповідальністю місцевої об'єднаної ради

зробили все, що можливе в цьому напрямі. А де не буде сил, ані для концерту, ані для аматорської вистави, так нехай святочний обхід обмежиться до деклямації і до викладу, але нехай відбудеться.

Увесь дохід із Шевченкових обходів призначається цього року на фонд „Учітеся, брати мої“. Від цього зарядження не вільно відхилитися. На місцеві потреби можна використати кожду другу нагоду.

Нашим обов'язком мусить бути створити з фонду „Учітеся, брати мої“ поважну установу задля самоосвіти.

Виповнення виданих постанов jako доказ карности українського громадянства буде одним із найгарнійших виявів нашої пошани до Поета, це буде пошана не словами, але знаменним чином. Це буде „сталення громадою обуха“ проти темноти, назадних думок, оспалости, неробства й інших недомагань, що стають на перешкоді до нашого повного відродження.

Праця має йти в напрямі:

1) Виділ філії „Просвіта“ видає зарядження всім підчиненим установам і звертається з проханням до рівнорядних установ, щоб усі відсвяткували річницю уродин Тараса Шевченка відповідним до сил і засобів обходом.

2) Виділ філії приїде з моральною допомогою в урядженні обходів тим місцевостям,

де не буде відповідних сил і засобів (назначення прелегентів, то що).

3) Виділ філії зверне всім прелегентам і промовцям увагу на відповідну літературу про Шевченка.

4) Виділ філії візвє всі установи, щоб увесь дохід обходів у пам'ять Шевченка переслали до Львова в користь фонду: „Учітеся, брати мої“. Адресувати: Тов-о „Просвіта“, Ринок ч. 10., або „Дністер“, Львів, Руська 20., ч. кн. щадн. 13.114.

5) З усіма запитами в справі обходу звертатися, про всі заходи, зарядження й уладження обходу слати звідомлення до Тов-а „Просвіта“ у Львові, Ринок 10. II. пов.

Сподіваємося, що наш приказ найде повний послух у нашого громадянства, а вислід свята буде знов одним ступнем наперед у наших змаганнях до світла і знання.

У Львові, дня 22. січня 1922.

ЗА ГОЛОВНИЙ ВИДІЛ ТОВАРИСТВА „ПРОСВІТА“:

Д-р Іван Брик, містоголова.

Степан Шах, секретар.

ЗА ПРОСВІТНО-ОРГАНІЗАЦІЙНУ КОМІСІЮ:

Михайло Галущинський, голова.

Олександр Панейко, секретар.

Коаліційні розходження.

(Загальний нарис європейської політики в р. 1921).

Політичне життя Європи в минулому році все ще розвивалося під знаком великої світової війни і її наслідків. Побідники, що в ф. 1919 подиктували своїм побідженим противникам найбезоглядніші умови мира, працювали далі над тим, щоби розвинути і зміцнити оwoчі побіди. Вимушений мир, котрий являвся цинічним запереченням усіх свободлюбних кличів, дозволив побідникам уладити світ для догодження своїм власним інтересам. Після воєнної хуртовини та переворотів, що стрясали головно-побідженими народами, Європа вступила на шлях повільного, але постійного повороту до нормальних відносин. І те втихомирення світа після найбільшої і найстрашнішої війни, яку тільки знає історія людства, пішлоб далеко гладше і скорше, колиб не супірництво між самими побідниками.

Найважнішою подією 1919 р. був Версальський Трактат, коли то Франція і Англія при чинній або й нечинній співучасті 26 народів, котрі уважали себе побідниками над осередніми державами (Німеччину й Австро-Угорщиною), міцно стиснули за горло Німеччину, щоби раз на все позбутися грізного, небезпечного і впертого супірника. Цілий 1920 р. раз по-раз виказував, що той звязаний дротяними параграфами Версальського трактату супірник злегка починає показувати зуби і зовсім не спішиться вповнювати всіх приказів і приписів Франції та Англії. Отже на цім підкладі часто приходять до сутичок, правда — вже не збройних, тільки словних (дипломатичних), але й вони показують, що легше виграти війну і подиктувати мир, як перевести в діло постанови мирових договорів. Та ми не будемо торкатися всіх проявів тих сутичок між побідниками і побідженими, бо це забралоб нам дуже багато місця. Годиться хіба зазначити, що війна, хоч не збройна, властиво триває далі і триватиме так довго, аж поки побіджений не буде або зовсім роздавлений, або звільнений з ганебних і силою накиннутих умов і зобов'язань. Ми розглянемо тут розходження між

самими побідниками і то так, як вони проявлялися в минулому році.

Із усіх розходжень між старими й новоповсталими державами на перше місце висувається англійсько-французький антагонізм (противенство). Англія все боролася проти великої військової переваги, або, як загально говоритьс, проти мілітаризму. І в цій війні взяла вона участь між иншим тому, щоби повалити німецький мілітаризм, щоби здавити німецьку військовою силу. Та дивними шляхами ходить зрадлива доля. Німецького мілітаризму вже нема, Німеччина обезброєна, але на її місці узброїлася від ніг до голови Франція; замість німецького мілітаризму зав'язався французький. І сьогодні єдиною могутністю на європейським континенті (суходолі) є Франція. Мільонову армію держить Франція через те, що тремтить перед нинішньою побідженою Німеччиною. Здавалосяб, що коли Франція при допомозі Англії, Америки, Італії і багатьох инших менших і більших держав, віднесла побіду, коли вона подиктувала такий понижуючий мир Німеччині, коли вона має гроші, щоби держати таку величезну армію, то певно опливає в гараздах. Та так воно не є. Побідники теж мають свої клопоти. Перш усього Франція понесла величезні воєнні втрати. Опісля втратила на війні півтора мільона мужчин, мусить удержувати майже два мільони інвалідів та відбудувати сім знищених департаментів (округів). Крім того Франція втратила свої ошадности, вміщені в російських позичках. Німці нібито піддалися і зобов'язалися заплатити величезне відшкодування, але кождо рату треба їм просто видирати з горла. До тогож і будуччина стає перед Францією в понурім світлі. Побіда над Німеччиною не одному французькому політикові зганяє сон з повік. Франція всеж таки менша і слабша від Німеччини. І французькі політики трясуться на саму згадку про німецький реванж (відплату). Не диво отже, що в таких умовах єдиним ліком на втихомирення свого сумління що до певної будуччини, свого роду підсичуючим штуц-

ним середником являється велика армія. Вона то має бути ліком на рани, плястром на болі, забезпечкою теперішньої і budouчої Франції. Велика армія має бути пострахом для ворогів і притягаючим магнетом для інших народів, котрі теж потерпають на згадку про відроджену Німеччину. Ділаючи магнетно на менші держави, головню на середноєвропейські, Франція з одного боку, творить великий загороджуючий вал проти Німеччини, а з другого боку, удаючи їх приятелів, хоче їх визискати економічно та тим чином поправити своє сильно надшарпане народне господарство.

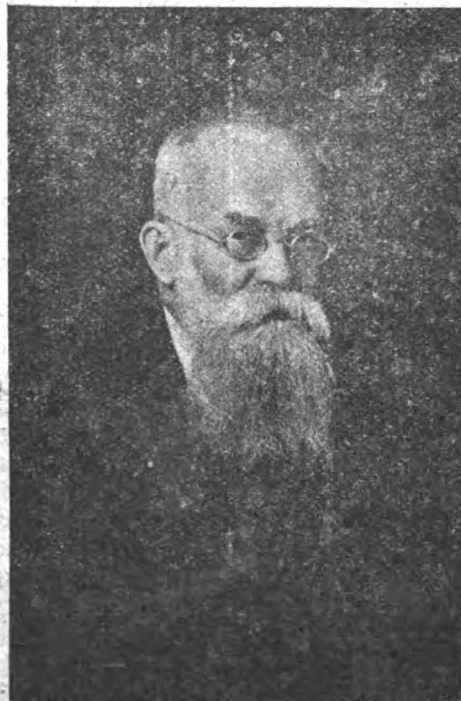
Зовсім инакшою в своїй політиці являється Англія. З війни Франція в порівнянні до своїх жертв у людях і майні властиво не винесла нічого крім страху за свою будучину. Англія за те вийшла з війни такою могутньою, як іще не була нею ніколи. Вона загарбала всі прекрасно загосподоровані німецькі кольонії, забрала торговельну флоту Німеччини, а воєнну затопила. Сьогодні Англія володіє 40 мільонами клм. кв. з 500 мільонами населення. Але вона переживає тяжкі часи. Знищивши своїх супротивників, вона сьогодні не має кому продавати своїх дорогих товарів. Страйки англійських угликопів є знаком, що й багач може бути в тяжкім положенні, коли доведені ним до повного зубожіння бідаки не можуть бути його відбірцями. Англія душиться від надміру товарів. В таких умовах єдиною журбою Англії є пацифікація (заспокоєння) Європи й економічна відбудова, щоби повернути купну здатність європейського суходолу для покупки англійських товарів. Тому-то Англія дуже не любить французького побрязкування шаблею, що може знову сколотити позірний спокій в Європі, тому то Англія все різко виступала проти по-льських воєнних забігань. Англія мимо того, що воювала з Німеччиною, сьогодні хоче відновити економічну силу Німеччини, бо знає, що без цієї держави, без німецької інтелігенції і рухливості неможлива відбудова Європи. Англія — мимо того, що противиться большевицьким прийомам, все таки змагає до того, щоби вишцений большевиками Європейський Схід втягнути в круг всесвітнього торгу і виміни. Одночасно Англія знає, що мирна праця на довшу мету

неможлива, коли над Європою висить страшна мара французької армії. Бо чи треба було вести найстрашнішу в світі війну, щоби замість німецької збройної сили заколочувала спокійну працю французька армія? І тут є джерело англійсько-французького антагонізму (розходження).

Третім зеном в європейській політиці є Італія. Вона відсахнулася в р. 1915 від своїх союзників Німеччини й Австро-Угорщини і виступила у війні по стороні Франції й Англії. Але з війни не вийшла вона з великим удоволенням, а ще з меншими зисками. Замість Тунісу й Альжиру, котрі могла одержати, колиб була воювала рука в руку з середніми державами, замість створення італійської держави в Африці і відібрання італійської Рівери з французьких рук, вона одержала Тридент (полудневий Тироль) із значною німецькою меншістю та Триєст, де є 40% Славян. Головна мета Італії — здобути головний вплив на Балканах — остала мрією, бо замість супірниці Австрії вироста там ще більше завзята супірниця Югославія. До тогож Італія ніколи не відносилася з більшою прихильністю до своєї расової своячки Франції. Між ними ніколи й не було ніякої спільності інтересів. Італія є державою другорядною, знаходиться в досить незавиднім матеріальнім положенні, не може вижити свого населення, не може без чужої допомоги пустити в рух своїх фабрик (брак вугля), як півостров має відслонені свої границі. Зовсім зрозуміло, що такий державі ненавистна всяка гегемонія (верховодство), а тим більше французька. Тому то Італія зараз після підписання мира адавила в собі всяку нехоть до Німеччини, а одночасно в своїй європейській політиці в цілості приєдналася до англійської політики.

Ось так менше-більше в найзагальніших зарисах представляється європейська політика, коли ходить про головні чинники, про побідників. Трохи инакше представиться нам вона, коли будемо говорити про побіджених (як Німеччина і Австро-Угорщина), або про пів побіджених, але знищених революцією (як Росія). Власне біжучий рік (1922) є роком, коли Англія втягає побіджених до співпраці над відбудовою Європи. Та про це будемо говорити иншим разом. **Ф. Федорців.**

МИХАЙЛО ГРУШЕВСЬКИЙ
знаменитий український історик і громадський діяч, статтю котрого тут не містимо, народився 29. вересня 1866 р. в Холмі, але молоді літа прожив на Кавказі, куди перейшов його батько на службу. Гімназію скінчив Грушевський у Тифлісі, а університет у Києві (1890 р.). В 1894 р. засновано на львівському університеті катедру української історії й покликано на неї молодого вченого. Осівши у Львові, бере Грушевський в свої руки провід українського наукового життя. Стає на чолі Наукового Товариства ім. Шевченка і робить із нього Українську Академію Наук. Поза тим бере живу участь у літературнім і громадським життю української Галичини, а згодом стає на чолі української справи й цілої Союзної України. За його почином обстає в Києві Українське Наукове Товариство (1908 р.), виходять гарні

часописи для народу — „Село“ і „Засів“ (1909—1912 рр.).

Світова війна застала Грушевського на Гуцульщині. При помочи своїх приятелів дістає він змогу виїхати до Відня. Але турбуючися за українську справу в Росії, виїздить не гаючися на Україну, у Київ. Тут однак російський уряд арештує його, запроторює в тюрму, а потім на заслання. Та революція увільнює проф. Грушевського й ставить на чолі України. Зайняття большевиками України приневолило Грушевського виїхати за кордон. Тут він однак не складає рук і далі веде українську роботу.

Написав Грушевський дуже багато. Найважливішою його працею є велика 8-томова „Історія України“. Крім того написав він кілька менших книжок про минуле України, як от „Ілюстрована Історія України“, „Про старі часи на Україні“ та ин.

Сибірський дід.

I.

По селах розійшлася чутка: Австрійців гонять з міста на постій, Австріяків.

Хто саме ті Австріяки — ніхто як слід не знав. Хоч у містах бачили їх селяне часто: народ видається, чистий, супокійний, нічого собі народ. Але воно в місті. А впусти його на село, не знати ще, яким він там себе покаже. А ось бунт піднесе, а ось червоного півня пустить, або дівчата і салдатки баламутити стане.

Дід Проф — справжній сибірський кедр, мужик своєвільний, всій семі голова. Він кріпко порішив у своєму серці: ні поганого Австріяка ні другого бусурмана він до себе не впустить.

Усі в селі про це знали і словам Профа вірили.

— У нашого Профа Сілича слово — твердо. Прийшов до Профа вїт:

— Щож, діду, полонника тобі... Як хочеш...

— А це бачив? — гукнув дід і показав війтові кулак.

Прийшов урядник, складати спис.

— Ну, Проф, приймай Австріяця...

— А ти при умі, твоє благородіє!... Здурів ти!

— Закон. Нічого не вдієш — в тебе велика хата.

— Брешеш, твоє благородіє!... Не бути цьому!..

Потягли Профа на кару, на три дні в холодну заперли. Проходиться тамки, другі думки придуть у голову.

Сидить дід за ґратами, не піддається.

— А мені що холодна?.. Та ми її, матінку, цілим селом ставили... І моїх тут три поліна є — та я тут, як у себе на печі; сказатиб, повний хазяїн... Знай — сиди!..

Прийшов у друге пан урядник:

— Ну, як? Згоден?

— Хто? Я?! — блиснув очима Проф, нажився весь, на лисині піт виступив.

— Я в своїй хаті цар і Бог... Не хочу!..

Урядник закашляв у рукав, покрутив лівий вус:

— А коли в тюрму за таке...

— Хоч на каторгу! — затиснув Проф кулак і стукнув ним по столі.

Урядник узяв свою урядову торбину, надяг шапку задом наперед і, засвиставши простуженим носом, вискочив на вулицю.

Ціле село бхнуло, почувши про розмову з дідом.

— От молодець дід! Воювати може!..

— Диви, бра', який завзятуший... А?..

А тимчасом Австрійців привели в село; кому одного, кому двох приділили.

Прийшов до Профа панотець, став його вмовляти. Прийшли до Профа сусіди, приятелі, просять Профа:

— Та що це ти, справді задумав?.. Що ти? Стог з тобою...

Проф довго мовчав. Сидить, важко сопе, сиву бороду перебирає.

А біля нього внучка веться, чорноока Дунька. І сюди і туди зайде, все погляд дідів уловити хоче.

Як кине на неї дід очима, защипало морозом у пятах босої Дуньки. А таки пригорнулася до діда і запищала:

— Дідусю... А, дідсю... Ддусю...

— Ну?

— Прийми Стрияка... Прийми...

— Пішла!.. мов упік її старий, але зараже всміхнувся. А як усміхнувся, махнув рукою:

— Ну, так що, хрещені вони... Так і буде... Давайте мені його, собаку...

Ціле село, дізнавшись, зареготало:

— От наш Проф... Повертає назад... Ха-ха-ха!

II.

Прийшов Австрієць: на правім боці торба через плече, при торбі чайничок хитається, по лівий бік жовті черевики. Нічого собі чоловік: чистий, рум'яний, шапка з мідяним гузиком.

Прийшов, пробубонів щось по свому, покловився дідові.

— Забирайся до чорта!.. Щоб ти пропав!.. — відвертаючися, сплюнув дід.

Сімя у діда велика: стара, дві салдатки, дівка і пятеро внучат.

Спати лягли зараня — чого даром спалювати нафту. Повечеряли, чаю напилися доволі, пора й спочити.

Австріяця дід до стола не пустив.

— Хай у порога жре!..

Австрієць попоїв на скрині хліба, шклянку чаю подали — випив, сиру баба підсунула — зїв.

Лежить дід на долівці на кожусі і ворчить, всіх на світі кл не: і урядника і попа і кумів, а найпаче Австріяця.

— Холераб його задушила... Пошесть йому в хвіст... Ще біди якої заподіє анатема.

І все ворчить, все ворчить. А далі себе став сварити:

— Старий пес... Впустив таки в хату змію... Загрів... Вони, діволи, синів наших убивають, а їх тут чаєм — цукром... Ех, пропадай!

Австрієць під пічку лежить, плащ підстелив, мовчить, про щось думає. Про що Австріяцеві думати? Про те, якби до баб дібратався, якби коня украсти, якби дідові сокирою голову відрубати та із скрині калитку потягнути

Дід до скрині кріпко плечем приляг, в головах сокиру положив, боїться очі стулити.

— Стара! а засвіти-но лампу най горить...

На Австріяця споглядає. Той тихенько лежить, думає, очі розплющені. Про що він думає? Про вишневі сади свої думає, про жінку, про сина... Ех, скрипуб йому тут... Загравби на скрипці пісню... Зітхнув Австрієць.

— О диви! зітхнув — думає дід.

Бореться дід зі сном, плечем ще дужче припер скриню, сокиру намацав: „Тут, гостра...“

— Ви!.. Чого ржете? Якого біса радуєтеся?

Спи!..

Затихли салдатки.

— Це Дунька хихочеться...

— А ось я її...

Встав дід, підкинув в залізну пічку дров, душно стало в хаті.

— Ні, його злодія поміж барани би треба... А то ось як розвалився... Стерво!

Розніжився дід в теплі, заснув. І приснився йому страшний сон: буцім свиня ніс йому відкусила, ніби підійшла до діда, захрунькала і цап! старого за ніс.

— Гори!

— Кого? — схопився дід за сокиру.

Стара лямпочку підкручує.

— Мляво горить...

Старий зітхнув з полекшою, перехрестився, ляг і міцно заснув.

III.

Рано, ще й на світ не благословилося, прокинувся Проф. Віконниці скриплять, вітер під дахом завиває.

— Буран. *) — думає дід.

Старуха ладиться топити в печі. Рябий котище третється об Австрійця; хвіст закрутив, мурликає, лісні йому співає, лащить.

Австрієць за вухом йому скребе, гладить — любо котові.

— Буран — говорить дід старій — бач, як виє, як викручує...

Салдатка віконниці відперла, а там снігу до половини вікон насипало, страх!...

— Треба за сіном їхати — стогне дід.

Австрієць живо стрепенувся, валянки**) з печі дістає, кожух хазяйський надягає, за рукавицями глядить.

— Ей ти!... Голова — два вуха! — заревів дід. — Куди це ти, супостате? а?... Скидай!...

Австрієць зупинився, мов укопаний, люльку з рота виймає

— Сіно.. їхай... туди...

— Яке сіно? — роззявивши рота, піднімається Проф з долівки. — Сам поїду.

— Ти старий... борода... сивий.. ти на піч лізай... Спай..

Дід скамянів.

— Та тобі не найти...

— Мальца посилає... Каже...

Дід призадумався, на Австрійця очі вилупив. Лице у Австрійця червоне, лукавства на ньому не видно.

— Ей, Мишка! — гукнув дід до внука. — Зодягайся живо... Гайда з Австріяком!

Умився дід, Богу став молитися „Господи спаси, помилуй... Поїхав.. Робі-і-тник. Ха.. Колиб тільки часом.. хлопя там... Боже, милостивий будь нам *трішнім.. Пся кров!... Алилуй, алилуй, Господи“.

Помолившись дід перетрусив усі річи посто-яльця, торбу вивернув.

— Сохрань Господи, чи нема ножа.. або пі-столі... Книга...

Він вийняв маленьку книжечку в переплеті.

— Ей, стара!... А подивись... Не Богородиця це намальована?

— Вона... Буде вона сама Матінка..

— Так... — здивовано протягнув Проф — диви! — і все акуратно зложив у торбу.

*) Сніжна заметіль.

**) Повстяна обув, сніговики.

Ще піч не протопилась, заскрипів під вікнами сніг.

Дунька давно Австрійця у віконця виглядає, продихала на шибці очко.

Стрияк їде... Віз везе.. Глянь, діду, гля!...

Дід захлиснувся чаєм і закашляв. Австрієць, увесь запорошений снігом, увійшов у хату. Проф витягнув ліву ногу вперед і взявшись за під боки гукнув:

— Ей, служба.. Як твоє імя? Себто, як кли-чуть?

— Вацлав.

— Ну, Асаф так Асаф... Залізай, Асаф, за стіл, сїдай чай пити... Дай йому, стара, капусняку.

Вдень Вацлав бабам води наносив, дров на-колов, сніг прочистив.

— О собака!... Який гарячий... А?... — бубо-нів раз-у-раз дід, підсміхуючися в бороду.

Проф л г спати без сокири, а рано встав пі-зенько.

— А де Австріяк?

— По дрова поїхав.

— Ха!.. Чисто діявол! — засміявся дід і со-лодко потягнувся.

При обіді Вацлав багато розказував своєю ло-маню мовою. Проф, не багато розуміючи, тільки підтакував.

— А ти лупи краще кашу... Не соромись!

На третій день не втерпів дід: витяг зі скрини грошенята, пошепотів зі старою і боками почим-чикував до крамниці.

— Відмір мені, будь ласка, два сорти перка-лю.. з узорами... на пару сорочок... А на третю кумача.. *).

Відмірив купець.

— Покажи ти мені на штани сукна.. Гарно... Відріж, скільки треба..

Охоче відрізав купець.

— Ну, тепер поясок давай... Шапку давай...

— Це кому Проф Сілич? — зацікавився ку-пець.

— А треба... Комусь прийдеться — всміхнув-ся дід.

Приніс додому. Потріпав Австрійця по плечах:

— На, Асаф, це тобі... Тим, що ти вельми га-рячий на роботу, дорожче ти мені всього... Ей, баби!... Валить йому всю амуніцію...

Австрієць широко всміхався, тер носа рукою і з вдовolenня голосно спів.

— А ось як сучку пестреньку задавимо, так вже я тебе рукавиці справлю.. Нічого... Живи з Христом! — сказав Проф і ще раз потріпав Ав-стрійця по плечу.

В Шишков.

(Пер. з російського).

*) Китайка, червона тканина.

ПРИХОДИТЬ ЧАС.

Приходить час, приходять час —

Сказати кожен мусить з нас,

Чи він народу вірний син,

Чи тільки раб похилий він.

Чи раб похилий, чи боєць —

Хай кожен скаже навпростець!

І де він стане: чи до тих,

Що в путах сковані гидких,

Народ і край свій продають

Панам, що кров із його пють, —

А чи до сміливих борців,

Що серед бурь похмурих днів

За рідний край, за нарід свій,

За долю-волю йдуть у бій?

Приходить час — занявся світ

І вільним душам шле привіт:

Озвіться всі, хто є навкруг: —

Хто ниций раб? хто волі друг?

З недавнього минулого.

(Селянство в революції).

На potwierдження висловлених у попередній статті (див. вступну в ч. 5-6) думок, нагадаю де-що, як починалася п'ять літ тому велика революція, в Росії й на Україні.

Я жив тоді на заслання в Москві, куди мене переведено з Казані в осени 1916 року. Хоч мене тримано „під пильним доглядом поліції“, проте я постійно бував як між нашим українським громадянством, так і між російськими радикалами та революціонерами. Українство тоді було, як здавалось, задавлено до решти: всі українські видання, всі інституції були позакривані, і в Києві нічого не можна було друкувати завдяки тяжким ворогам українства, цензорів проф. Флорінському, та його прибічників п. Щоголеву, що використали військові закони воєнного часу на те, аби задушити українство до решти. Тому в Москві тоді зібралося багато українських діячів. Потайки („нелегально“) мешкав В. Винниченко. Наїздив зчаста до своєї родини С. Петлюра, що служив перед тим у Москві, а тоді був приділений до армії. Перебував А. Кримський, М. Шраг, О. Приходько, М. Полозов, З. Маргуліс, О. Саліковський, Абрамович-Бурчак, Маєвський й інші письменники й громадські люди, які потім відігравали більш або менш визначні ролі в революційній добі. Томуж тут був тоді, з моєю участю, завязаний український журнал „Промінь“, який хоч і світив на кожній сторінці білими плямами від цензорського олівця, проте був до самої революції єдиним українським органом. Приїздив до нас Максим Горький, радити в справі видавання задуманого ним радикального дневника, який мав об'єднати всі революційні й поступові сили. Зїздив пізніший диктатор російської Керенський — скликати на нараду в справі спільної акції заступників різних радикальних та революційних течій. Отже був я досить в курсі тодішніх настроїв, сподівань і плянів.

Тоді вже у всіх було переконання, що старий царський режим з війни ціло не вийде. Саме зломився Брусилівський наступ на Волині, і всякими правдами і неправдами втягнена в війну Румунія крок за кроком окуповалась армією Макензена. Крайня неприготованість і легкодушність, з котрою російський уряд, втягнувши сю країну, яка крила Росію від ворога на полудневім заході, дав її Німцям на знищення, і стягнув на себе новий величезний фронт, викликали крайнє обурення в військових і просто в громадських кругах. Серед генералітету, офіцерства, урядництва, не тільки серед ріжної цивільної публіки вже не криючи говорилося про неминучу потребу зробити кінець царському автократизмові. Промисловці і капіталісти з одного боку, ліберальна інтелігенція — з другого, явно організувались, щоб використати сей момент і взяти провід державою в свої руки, — тимчасом як монархісти в роді кн. Юсупова та Пуришкевича думали врятувати монархію, вбивши царського фаворита Распутіна та замінивши нездару Миколая II. котрим небудь з його свояків. Але мало кому уявлялось, що зміна може бути сильніша і глибша ніж проста заміна царського самовільства конституційною, обмеженою монархією, або дуже мало демократичною республікою, в роді французької. І особливо не тішили себе рожевими надіями ми, Українці, знаючи, як неприхильно і

підозріло ставиться до українства російська інтелігенція; яких тяжких ворогів воно має на Україні в буржуазії: чужій і своїй зросійщеній — в поміщиках, чиновниках, промисловцях і всяких інтелігентських професіях; як тяжко розбиті й розпрошені українські сили; як мало вони могли працювати в останніх часах серед робітництва і селянства!.

Ми не вважали тоді можливим рахувати в ближшій будуччині на щось більше, як скасування заборон українського слова — щоб до нього прикладалися ті самі правила, як до мови російської (а се було законом постановлено ще 1906 р.), щоб українську мову допущено до шкіл і в зносинах з урядами. І то з сими побажаннями ми вважали потрібним виступати обережно, можливо тактовно, щоб не наразитися на компромітацію, не маючи за собою ніякої організованої сили. Обережно виступали з сими побажаннями перед урядом петербурзькі Українці, а я, ще сидячи в Москві, пробував з свого боку використати давніші звязки і знайомости. Коли Керенський, вже як член революційного уряду, приїхав до Москви в початках березня, я шукав з ним побачення, як з добрим знайомим з давніших часів, щоб нагадати про українські кривди, про котрі ще так недавно балакав з ним, коли він відвідав мене на заслання в Сібірську. Але тут мав я нагоду відчути, що старі звязки втратили силу, коли мої давні знайомі та приятелі засіли на місцях старих царських міністрів! Люде, до котрих я звертався, попросту відмовили мені побачитися з Керенським: мовляв, не годиться такими дрібними справами забирати час у чоловіка, на котрім тепер спочиває доля Росії! Так наші кривди рахували тепер учорашні приятелі! Не міг я інакше як письменно нагадати Керенському найпильніші справи, котрі повинні були полагодити нові пани Росії: поворот засланих і вивезених Галичан, арештованих і засланих Українців, скасування цензорських та поліційних заборон, відновлення закритих видань та інституцій. І те моє пропамятне письмо, так само як і петербурзькі записки, спочили в шуфлядах нових панів Росії, що за „важнішими справами“ не мали часу клопотатися українською кривдою.

Не диво, що і в Києві, куди я повернув слідом, покликаний на голову Центральної Ради, яка скромно містилася тоді в тіснім покоїку уділенім їй київським магістратом в Педагогічному Музеї, та потихеньку завязувала звязки з розпорощеними українськими громадками, — я також застав такийже скромний настрій. На перших ширших зборах української інтелігенції — т. зв. „Товариства українських поступовців“ (обеднання свідоміших українських елементів, до котрого я належав), прийшлося мені навіть доволі різко виступити проти такого, занадто вже скромного і боязького настрою, та напаминати громадян, щоб не прогавили своїм „мінімалізмом“ моменту — не боялися виступити з серйознішими домаганнями. Проте такий мій радикалізм не дуже то переконав наше громадянство, і перед самим українським національним конгресом, скликаним на великодніх святах, ще довелося мені почути від старих приятелів, українських патріотів докори, що я застрашую російське громадянство великими українськими ви-

могами — а то було тільки слово „автономія“! Російськіж революціонери в київському комітеті таки й без сорому загрозили, що „революційними багнетами“ розженуть Центральну Раду, коли вона буде заводити ту автономію!

І се почало змінятися тільки, як на сцену стало виходити українське селянство та заявляти, що воно теж стоїть за сими домаганнями, які вороги українства називали вигадками купки мрійників, котрі ніби то нікого й не мають за собою. Зіхали сотки селян на національний конгрес, не обсилані, не сповіщені, тільки з часописів довідавшись про нього. Попривозили мандати від громад, від волостей. Не кликані, не прошені з'явилися селянські депутати на з'їзд, уряджений київським (російським) комітетом, коли він по вказівкам із Петербургу попробував перетворитися в комітет краєвий, щоб вибити ґрунт зпід ніг Центр. Ради. Сказали йому своє важке хлопське слово, щоб не забував селян при сій організації, а з селянами — українських домагань винесених конгресом. Сказали своє слово в Петербурзі, коли туди викликано селянських депутатів з України до „всеросійської ради селянських депутатів“, котрою російські централісти хотіли зашахувати „відокремлення“ українське та інших народів.

Навіть виступи військові не мали такого значіння, хоч вони були ніби рішучіші й різкіші. Я бачу, що взагалі в Галичині люде мало освіджені про розвій подій на Україні та уявляють собі „українську армію“, як велику основу, базу української революції, не знаючи, що тої армії не було майже до самого гетьманського перевороту*). Були мільйони українських вояків, розкиданих по мішаних російських полках та інших військових частинах**) на кілька тисяч кілометрів. Були між ними й свідомі Українці, які відразу виступили з гадками про скопелення з Українців окремих частин та переведення їх на український фронт. Такі гадки вони переводили через салдацькі ради, висилалися з тими просьби і депутації до вищого військового начальства, і до Центр. Ради, щоб вона доходила того з свого боку. Але вище військового начальства на се не пристало, всі резолюції і петиції комітетів, і представлення Ц. Ради зіставалися без наслідків. Дозволу на відокремлення в особні українські частини наші вояки так і не доче ались, самі відокремлятися не рішались, і ся мішанина українських і неукраїнських елементів, яка тяглася до самого большевицького наступу, підірвала всі сили супротивлення України. Київ увесь той час фактично зіставався в руках російської залоги, яка нераз збройною силою грозила українському урядові на випадок якого небудь конфлікту (так і полк Б. Хмельницького був змушений вийти на фронт, під загрозою оружно́ї розправи, хоч

фактично становив єдину охорону укр. уряду). Не можу входити тут у подробиці. Хочу тільки з усею рішучістю підчеркнути, що всі українські маніфестації військових з'їздів, місцевих і всеукраїнських, хоч які ефектні були про око, свою властиву демонстраційну силу діставали тільки на тлі селянських маніфестацій, які почалися Національним конгресом, продовжалися потім усякого рода демонстраціями (як ефективний похід селянських депутатів через Петербург під українськими прапорами) і завершилися всеукраїнським селянським з'їздом, який продемонстрував свідомість і солідарність українського селянства Великої України і положив підставу сформулюванню першого українського уряду та проголошенню державних, суверенних прав українського народу першим універсалом Центральної Ради.

Твердість і послідовність, з якою українські селяне-депутати від громад і волостей все і всюди виносили, обстоювали і обороняли резолюції й гасла, винесені провідними організаціями (Центральною Радою, Селянською Спілкою і партією соціалістів-революціонерів, яка головно кермувала селянським рухом) робили глибоке вражіння на російське і своє українське громадянство. Навикши вірити балачкам про національну і політичну невідомість українського селянина та байдужність до національного руху, веденого свідомими Українцями, вони не могли з дива вийти, бачучи таке тверде обстоювання „репаними мужиками“ політичних та соціальних гасел винесених провідниками руху. Вжеж сі тисячі селян, що приходили з далеких сіл, покотом спали на підлозі Центр. Ради й вертали, не діставши навіть на дорогу, не можна було посуджувати, щоб вони були куплені, — як клеветали далі всякі чорносотенці на українську інтелігенцію. Пробували проворні репортери витягати сих депутатів на балачки підчас з'їздів, щоб переконались, наскільки свідомо ставляться вони до резолюцій, до гасел — чи не повторюють їх на память як папуги, і з соромом переконувались, що селяне сі добре розуміють значіння резолюцій, можуть добре їх ростолкувати і умотивувати. І починався глибокий перелом у віках витворених поглядах та з діда-прадіда вивчених фразах про те, що нема ніяких Українців, ні України, ні української мови, ні культури, — єсть тільки один руский народ.

Тому я й сказав, і ще раз, у повній свідомості, підчеркую се: Що взяв український народ від революції, він узяв передусім завдяки свідомості українського селянства і взяв стільки, скільки було сили у трудового народу, себто — у тогож селянства передусім. І візьме в будучині стільки, скільки свідомості, солідарності (одностайності) і організованості розвине у себе наш трудовий народ.

1. січня 1922.

Михайло Грушевський.

*) Тепер єсть уже доволі докладна, документальна історія української революції, написана П. Христюком і видана Українським Соціологічним Інститутом; два перші томи її обговорюють події до німецького (гетьманського) перевороту.

**) В російській армії полки і військові частини набиралися не з певної місцевості, а умисно складалися з рекрутів усіх країн Росії.

ПОСВАРИЛИСЬ.

ДО СПІВЦЯ.

Ні не співай пісень веселих
 Про квіти, про кохання рай,
 Малюнком щастя чарівного
 Ти серця чулого не край.
 Дивись: нещастя, лихо всюди,
 Нудьга і горе скрізь живе...

Чи чуєш стогін той невпинний,
 Той плач, що серце жалем рве?
 Чи бачиш сльози ті лекучі,
 Чи чуєш брязкіт кайданів?
 О, не співай пісень безжурних,
 Не присипляй своїх братів.

ДОПИСИ.

Тернопіль. (Читальняна анкета). За ініціати-вою містоголови філії тов-а „Просвіта“ адвоката д-ра Степана Бриковича скликав виділ філії усіх відпоручників читалень свого району і людей доброї охоти в просвітній праці на нараду, як повести просвітно-читальняне життя, яке так підупало в наслідок воєнних подій в краю, почислити свої сили в повіті та завести поділ праці.

Нарада відбулася дня 23. грудня 1921 р. Була це перша анкета у повоєнним часі. Зіхалися представники майже усіх сіл тернопільського повіта в числі 129 люда. Перебіг анкети був дуже живий і інтер сний, що вказує, що такі анкети є конечно потрібні, бо незвичайно корисні. Щоби дати товчок до обговорення справ, постарався виділ філії про відповідні реферати на теми просвітно-кооперативні, на основі яких опісля вивязалася дискусія присутних відпоручників. І так виголосили: д-р Остап Постригач, канд. адвокатури, про значіння Просвіти для людини і для народа взагалі, а для Українців зокрема. Реферат був всесторонно обдуманий, повний історичних доказів, підбадьорюючий, що видко було на лицах присутних. Другий реферат виголосив д-р Ст. Брикович про читальні тов-а „Просвіта“, їх значіння в організації нашого народа, їх хиби в довоєнним часі та проєкт усунення тих злих сторін на будуче. Реферат був опертий на практиці, тому гадки референта були тим цінніші. В першій мірі звернув референт увагу на поверховну роботу в читальнях, яка за першим подувом недогід упадала, а з нею і вся українська свідомість в даній місцевості. Тому взивав усіх присутних, щоби всяку освітню працю на будуче опирали на духовій праці, на науці, на читанню книжок, на поборюванню неграмотности в селі, бо це одинока запорука нашого кращого будучого. Відтак виголосив реферат відпоручник Головн. Виділу Тов-а „Просвіта“ секретар С. Шах, даючи повний образ теперішнього стану Тов-а „Просвіта“, напряду його праці організаційної і видавничої, обговорюючи перепони, ставлені адміністративними властями та засоби, як треба боротися перед ними.

Четвертий з черги був реферат голови філії, проф. Ів. Боднара про кооперативи взагалі, про співпрацю кооператив з „Просвітами“ по селах у застосованню їх у Тернополі та тернопільським повіті.

З приводу рефератів розвинулася дуже оживлена дискусія над способами поведіння й оживлення читалень в повіті. Замітне, що всі бесідники заявили за введенням кооперативи в своїх місцевостях, що вказує, що ідея кооперативи в нашім народі знайшла вподобу, але заразом із бесід видко було, що не всі присутні добре розуміють, що таке кооператива. Путаються у своїх выводах навіть і інтелігенти, що пропагують кооперативи, що вже няк не повинно бути.

По дискусії склали відпоручники читалень усні та письменні звідомлення із діяльності. Видко, що діяльність читалень залежить від людей доброї волі і що мимо тяжких відносин просвітню працю можна вести, треба тільки хотіти, треба відваги та віри. Без цього ніколи нічого не буде. А найліпшим приміром може послужити читальня „Просвіти“ в Прошовій, делегат якої п. Демків зложив таке гарне звідомлення, що воно може послужити приміром для всіх інших читалень повіта.

Треба зауважити, що на 129 присутних делегатів було всього 4 священників, 5 учителів і 8 студентів університету (яких в тернопільській секції занотовано коло 130 членів!), а решта самі селяне і то в переважній часті молоді люде, що перейшли військову кампанію. І на них є повна надія Тов-а „Просвіта“.

На анкеті був присутний правительственный комісар, який говорив по українськи і занотовував собі усі факти про надужиття і перепони місцевих вийтів та державної поліції.

Слід побажати, щоби за приміром тернопільської філії пішли всі інші філії та скликали також читальняні анкети в найкоротшій часі, бо користь з них велика.

С. Ш.

Микулинці, коло Тернополя. Микулинецька українська громада святкувала ювілей Тов-а „Просвіта“ дня 17. грудня м. р. поминальним богослуженням за померших членів читальні і концертом дня 25. грудня. В програму концерту входили отсі точки: 1) Заповіт, хор мішаний, 2) Гимн Черкасенка, хор мішаний, 3) Золоті зорі і 4) Тим, що впали, хор мужеський, 5) Вязанка пісень і 6) Вербо кучерява, дута музика, 7) Відчит про історію і діяльність Тов-а „Просвіта“, 8) В 52 роковини „Просвіти“ К. Малицької — деклямувала гром. Дарина Юрчуківна, і 9) „Каменярі — Івана Франка“ — Павло Трембач. — Управою хору зайнявся гром. Павло Трембач, а музики гром. Семен Ландяк. Програма була дуже гарно дібрана і на концерт прибуло багато гостей своїх і чужих. На жаль зі своєї задачі вивязалися тільки музика і декляматорка.

Писутний.

Бібрка — (Відновлення культурно-освітнього життя в Бобреччині). — Дня 1. вересня м. р. відбулися загальні збори філії Товариства „Просвіта“ в Бібріці при численній участі духовенства, учительства, академічної молоді і свідомого селянства. Явилось понад 100 учасників. Та не скількість, а якість буде тут мірилом, а це випадє для повіту незвичайно корисно, бо була на відновленню культурно-освітньої праці уся „сіль“ повіту.

Збори відкрив містоголова філії „Просвіти“ о. дек. Евстахій Бартків із Романова, зазначуючи, що задля причин від виділу незалежних культурно-освітня праця в повіті в рр. 1919 і 1920 була зовсім спинена, та щойно саме тепер наступає її відновлення. Теплими словами згадавши про великі заслуги та нічим не заступлену страту, які понесла наша Бобреччина в помершій Дмитрі Дикім, селянині з Бертешова, покликуює містоголова з склад президії о. дек. Миколу Стисловського з Девятник як голову, Григорія Кічеру з Коцурова як товариша голови та уч. Юліяна Максимяка з Підгородищ і Олексу Мацькова з Стрілиск нових як секретарів. По коро кім касовім звіті о. кат. Машака, секретаря філії, були виголошені два реферати. Культурно-освітній реферат виголосив делегат Головного Виділу Тов-а „Просвіта“ д. Корнило Троян, а економічний д. Филипович, дир. Кр. Союзу ревізійного зі Львова. В першій рефераті обговорив і зілюстрував бесідник додатні і відємні сторони дотеперішньої роботи Тов-а „Просвіта“, обговорив усі ті способи, які можна вжити в теперішніх обставинах, щоби просвітні змагання й засоби ширення освіти якнайскорше і найуспішніше доходили до найширших мас народа, обіймаючи всю суспільність та викликаючи таким робом серед неї якнайкращі наслідки.

Сума цих змагань наудумку д. Трояна зводи-

лясяб передовсім: перше: до організації при читальнях „Просвіти“ підготовчих курсів до шкіл середніх і інших, а також курсів для неграмотних та малограмотних, друге: до оживлення просвітнього життя при помочі: 1) грімкочитальні (головна читальня), 2) відчитів (лекцій, викладів), 3) аматорських вистав і концертів, 4) товариських забав. В економічнім рефераті подані були практичні вказівки, як двигнути повіт із економічного занепаду. В дискусії забирали слово коло 6 бесідників, а потім приступлено до вибору нового віділу філії, в склад якого увійшли: як голова: о. Михайло Бобовник, парох із Глібович великих містоголова: Йосиф Вітошинський, управитель шк. в Дзвенигороді; секретар: о. Іван Машак, катехит із Бібрки; касієр: Теодор Біленький, міщанин із Бібрки; бібліотекар: Ілля Чабан, студ. прав; контрольор: Корнило Троян, канд. адвокатури; виділовий: Олекса Мацьків, селянин із Стрілиск нових; і заступники виділових: Григорій Кіцера, селянин із Коцурова; о. Григорій Кармеліта, парох із Сток; Іван Коцюмбас, міщанин із Бібрки; до контрольної Комісії: о. Евстахій Бартків із Романова; учит. Юліян Максимак із Підгородищ; Олекса Кулинич із Бібрки; їх заступники: Микола Мох, селянин із Дзвенигороду; Евген Дорош, студ. унів. з Бриниць церк. —

В члени головного Товариства вписалося тогочасно дня 52 особи, складаючи вкладку по 200 Мп.

На фонд „Рідної Школи“ зібрано 1540 Мк. Негайно по зборах відбулося засідання нововибраного віділу, на яким основно обговорено плян і спосіб праці. Увесь судовий повіт поділено на 7 районів, що обіймають 6—7 громад, а на кожний такий округ приділено районного та заступника його. Рішено на анкетних листах перевести усіх культурно-освітніх робітників в повіті, для суцільного розділу праці.

Черговою задачею по районах є: 1) Відновлення в першій мірі читальень, 2) Притягнення всього свідомого загалу в члени Головного Товариства „Просвіта“ у Львові, 3) Перепис інтелігентних робітників і неграмотних та малограмотних задля чимскоршого приступлення до поборювання неграмотности, 4) Підготовлення ґрунту для заснування кооперативів по селах, 6) Безупинний звяз к кожної читальні зі своєю Філією.

В кожній районі вислано заклик, додаючи взірці подань, як писати до староства про відновлення читальні, і після зібрання про уконститування нового віділу.

Для скорого переведення організації кооперативів вибрано комітет з 12 осіб, який виділив з себе президію з 4 осіб, а саме: о. Романишин з Суходолу як голова; дд. Павх і Старка з Бібрки, як його товариші; о. Іван Машак, як секретар.

Просвіта у Володимирі Волинському. Там, де на протязі сьоми літ чутно було лише зойки-плач нещасного люду, де після великої всесвітньої війни ніби в наругу над вільнолюбним українським народом Волині чиняться великі насильства навіть над свята я святих, — нарешті несміло та глухо, ніби з домовини, почувся клич до самоосвіти серед затурканого лихом люду. 2. січня минулого 1921 р. дістали ми дозвіл на заснування у старо-княжому українському Володимирі товариства „Просвіта“.

Протягом однорічного існування свого тов-о „Просвіта“ зазнало багато всяких перешкод. Одна й та сама польська влада вимагала поновного затвердження статута. Далі тов-о „Просвіта“ береться

до заснування початкових приватних шкіл. Але за всякими причіпками чисто формального характеру й репресіями з боку функціонерів уряду „Просвіта“ дозволи на провадження науки в своїх чотирьох школах на Володимирщині так таки й не отримала.

Тяжкий та тернистий шлях стелеться перед „Просвітами“ Волині. Проте на других з черги загальних зборах Товариства з дискусії про діяльність Тов-а помітно було непохитну надію на кращі для нас часи.

Присутні на зборах члени не могли також не торкнутися й питання про українізацію служби Божої. По думці постанови Волинського Церковного Зїзду у Почаї збори одногосно ухвалили домагатися від нашого духовенства, аби негайно приступило до відправи служби Божої на нашій рідній українській мові. *Присутний.*

Посмертні згадки.

Папа Венедикт XV. Дня 22. січня вночі помер на запалення легких Голова римо-католицької церкви, папа Венедикт XV. Покійний був Італійцем з роду і мав 68 літ, уродився 21. листопада 1854 коло Генуї і звався перед висвяченням Джакомо деля Кьеза. Папою став по смерті Пія X., невдовзі по вибуху світової війни 6. вересня 1914 р. Визначався великими прикметами чисто християнської любови й милосердя. Підчас війни не переставав накликувати воюючі сторони до помирення й згоди, та чимало допомагав жертвам війни, чим придбав симпатії й вдяку по всіх усюдах. Досить пригадати, що Турки, ще за життя його поставили йому пам'ятник у Царгороді за його миротворчу й добродійну діяльність підчас війни.

Імя покійного папи запишеться і у вдячній пам'яті нашого народу. Українською сравою цікавився Венедикт XV. сильно. Митрополит Шептицький тішився його симпатією й гостинністю. Всім нам пам'ятний лист покійного папи до митрополита Андря з дня 24. лютого мин. р., який нароби стільки розголосу в краю й викликав велике невдоволення серед Поляків.

Підчас війни папа приходив із поміччю галицьким Українцям. Також і емігранти з Великої України згадують небіжчика з щирою подякою за ту поміч, яку ніс він нещасним дітям, закинутим лихою долею на чужину разом із батьками-вигнанцями. Годиться зазначити, що Венедикт XV. один із перших визнав Українську Народню Республіку. Зокрема дуже цікавився він Східною Галичиною. У папській книгозбірні у Ватикані є ціла шафа книжок, в яких говориться про наш край. Ця шафа має надпис по латині „Ucraina Occidentalis“, себто „Західна Україна“.

В дев'ятім дні по смерті папи мають зібратися кардинали для вибору нового папи. Називають досі п'ять кандидатів, між ними кардинала Гаспарі, котрий має провадити ту саму політику, що й покійний Венедикт XV, і так само, як він, прихильний до українських змагань.

Ганна Затиркевич-Карпинська. Отсе недавно долетіла до нас сумна вістка про смерть славетної української акторки Ганни Затиркевич Карпинської. Померла вона 12. вересня м. р. в Ромні на Полтавщині. Імя небіжчиці на віки звязане з найкращою добою в розвитку українського народнього театру поруч славних імен М. Кропив-

Заньковецька і Затиркевичева
в „Чорноморцях“.

ницького, братів Тобілевичів (Карпенка-Карого, Садовського, Саксаганського) і М. Заньковецької.

Народилася артистка 23. січня 1856 р. в містечку Срібнім Прилуцького пов. на Полтавщині в сім'ї заможного діда, вчилася в Києві і швидко по скінченню дівочого інституту вийшла заміж за діда Затиркевича. Та родинне життя й господарство не вдовольняло молоду душу — вона мріяла про сцену; рвалася до театру.

В грудні 1882 р. улаштувало в Ромні місцеve громадянство аматорську виставу — „Сватання на Гончарівці“ Квітки-Основ'яненка. Запрошено грати й Затиркевичеву. Вона грала ролю Одарки і дуже гарно. Це рішило її долю. Незабаром по тій виставі поступає вона за поміччю М. Кропивницького в його українську трупу (в маю 1883 р.) і кільканадцять літ служить окрасою українського театру. Грала Затиркевичка головню жартовливих молодичь або старих бабусь і в цих ролях була незрівняна. На нашій малюнку представлена вона власне в одній з своїх улюблених ролей.

Іван Лешега. 25. січня с. р. відбулися похорони інспектора шкіл львівського повіту Івана Лешеги. Покійного усунула польська влада зараз після уступлення українських військ зпід Львова. На своїм становищі опікувався ревно українськими школами, а коли його як невігідного усунено, віддав свої сили на охорону українського шкільництва, котре нищили видавані Краєвою Радою шкільною закони. Працював щиро, серед тяжких умов. Обида, нанесена йому самому, і національні терпіння підкошували його здоровля. Відійшов від нас, не дїждавши ні особистої, ні національної сатисфакції.

По Україні.

ГАЛИЧИНА.

Справа Східної Галичини. В останньому часі справа нашого краю стає на дневний порядок міжнародної політики. 20 серпня 1920 р. держави Антанти заключили в Севр договір з Польщею, Чехо-

словаччиною, Румунією й Югославією що до границь цих останніх на території бувшої австро-угорської монархії. В цім договорі Східна Галичина виступає як окремих край з своїми власними границями. Тепер севрський договір має бути зареєстрований в „Союзі Народів“ і ним оголошений. Це дуже не до подоби Полякам. Вони хотіли б випередити оголошення якоюсь власною розв'язкою східно-галицької справи. Заговорили про автономію не лише польські соціялісти, а навіть вшеполяки. Міністр Довнарівич у розмові з дневниками в Кракові говорив навіть, що не слід „дразнити Українців“. От, казав пан кожух дам та тепле його слово!

Реквізиція метрик. Львівський магістрат домагався від греко-католицького уряду св. Юра предложення виказу вмерлих і нешлюбних уроджень від 1 квітня 1921 р., а коли парохіяльний уряд не вволив сьому жаданню, прийшло кілька панів із магістрату до парохіяльної канцелярії й силою забрали метрики. При цьому мало не пропала шапка о. каноніка Л. Куницького. Сталося це 10 січня. Про реквізицію повідомив парох. уряд дирекцію поліції, побоюючися за долю забраних метрик.

До речи слід до цього додати, що провінціяльні старости теж підняли похід на метрики, розіславши по парохіяльних урядах обіжники, у котрім забороняють ведення метрик по українськи. Домагаються натомість провадження їх по латинськи, а в формулярах (друках) зазначування в рубриці „Держава“ — „Польська Республіка“ (Respublika Polonia). Крім того жадають староства від парохів уживання польської мови в кореспонденції з властями.

Вислід перепису. Останній перепис виказав, що у Східній Галичині мешкає: в богородчанському повіті 57 тисяч, з чого 4 тисяч Поляків, в повіті Ліско 93 000, з чого 23 000 Поляків, в повіті Броди 72 000, з чого 27 000 Поляків, в повіті Зборів 72 000, а Поляків 29 000, в повіті Городенка 84 000, з чого 18 000 Поляків, в повіті Камінка Струмилова 69 000, з чого 35 000 Поляків, в повіті Рава руська 07 000, а Поляків 26 000, в повіті Теревовля 72 000, а Поляків 40 000, в повіті Самбір 87 000 а Поляків 9 000, в повіті Сколе 48 000, Поляків 9 000, в повіті Жовква 90 000, а Поляків 25 000.

В деяких повітах польське населення зменшилося. Це пояснюється тим, що Жиди, які 1910 р. записували себе Поляками, тепер призналися до жидівської національності.

Виступлення українських священників з повітових шкільних рад. На останньому засіданню повітової шкільної ради в Коломиї дня 30. грудня 1921 відчитав представник українського духовенства заяву єпископа Хомишина, в якій він поручає духовним виступити із шкільних повітових рад з тої причини, що закон про шкільні ради кривдить українську церкву і українську націю.

В погоні за тайним українським університетом. В студентських товариствах „Кружок Правників“ і „Медична Громада“ перевела львівська поліція пильну 23/1. ревізію, шукаючи за скриптами (викладами) в українській мові. При цій нагоді забрали всі старі українські скрипти з бібліотеки Кружка, а також купу старих індексів і матуральних свідоцтв.

„Щедрий вечір“ у Львові. В середу 18. січня перевела поліція цілий ряд ревізій у деякого

з Українців, саме коли вони сиділи при вечері. Відбулися ревізії у д. А. Окпиша, дра М. Чубатого, проф. І. Яцкевича та управителя книгарні С. Громницького (в мешканню і в книгарні). Шукано скрізь — на горищі, в пивницях тощо, а в наслідку забрано старі часописи, книжки в червоних окладинах і тому подібні небезпечні річі. Ревізії тривали від 7-ої години вечера до 11-ої ночі.

Подія у львівському суді. Дня 17. січня 1922 у львівському судовому будинку при вулиці Баторія сталася нечувана подія. Того дня гром. Голубовичева, користаючи з сього, що її увязненого сина привели до судді Ангельского, хотіла з ним поговорити в присутності судді, бо саме в тому дні можна було бачитися з вязнем. Дозорцеві вязнів Карвацкому видно це не подобалося і в присутності судді трутив у груди увязненого сина гром. Голубовичевої так, що він від удару і з болю мало не упав. Безпосередно по тім ударив він без найменшої причини гром. Голубовичеву кулаком між очі так сильно, що вона майже утратила тямку. Побоюючися дальшого удару, заслонила Голубовичева торбиною, яку держала в руках — а тоді Карвацкі шаблею рубнув два рази Голубовичеву в руку, тяжко її зранивши Гром. Голубовичева, з рукою, з якої цюркотила кров через рукави убрання, удалася до лікаря. Це все діялося в канцелярії судді Ангельского і в його присутності.

Тиф у тюрмі. В тюрмі при вул. Баторія у Львові появився тиф. Кількох уже відвезено до шпиталю, між іншими агента поліції Маліка. В келії пролежав кілька днів у великій гарячці. По відвезенню переведено дезинфекцію, однак тільки ліжка, на якому хорий лежав. Пошесть прибере більші розміри, бо прибувають нові арештанти з місць заражених, як напр. з бараків на Янівському, де тиф на добре загостив. Чистота в тюрмі лишає багато до бажання. Тиф шириться з водою. Воду з водопроводу можна дістати тільки через кілька годин денно (2—3), воду черпають з одного басейну, в якому вязні (посмітюхи) мацають брудні коновки, різні баняки, а один навіть вліз туди з ногами. Тюремні власти заборонили мати якенебудь начиння до переварення води. Щоб увязнений не міг з дому одержати переварену воду і чай, заборонено подавати це у пляшках.

БЕСАРАБІЯ.

Українське шкільництво. В Бесарабії існує тепер вже 201 українська школа. Найбільше шкіл у Хотинському повіті — 98 і в Акерманському — 61. Ці школи мають 450 учителів і понад 25 тисяч учнів. На жаль в школах велика недостача підручників, навіть букварів.

ЗАКАРПАТСЬКА УКРАЇНА.

Скасування виїмкового стану. Чеська рада міністрів скасувала виїмковий стан на Закарпатській Україні.

Вистава картин. В початках січня в Ужгороді відкрито виставу картин відомого місцевого Українця Йос. Бокшая. На образах своїх змалював артист рідне Закарпаття. Є також і портрети.

Вемлеволодіння. Закарпатська Україна має два мільйони моргів землі, з них: дідичам належить 460.000, державі 640.000, м'стам та більшим власникам селянам 400.000. Таким чином бідне населення, яке становить переважаючу більшість, має в своїм посіданню всього одну п'яту частину землі.

ПІДЛЯШЕ.

Підляше. На Підляшу, як і 300 літ тому, темно, бідно й пусто. Шкіл нема, „Просвіт“ нема, не видко й проблеску громадського життя, навіть церкви замкнено. (Зачинені всі церкви, починаючи від Буга до Межирічча). Замкнено всі церкви і в містах: Межиріччі, Тересполі, Білій, в тій самій Білій, де запорожські козаки, на просьбу православного населення, побили священика Селецького в 1652 р. за перехід на унію. Більський собор (катедра) ніколи не був у руках католиків, а тепер його перероблено на костел. Польське духовенство відбирає церкви на тій підставі, що 150 літ тому діди теперішних православних були уніятами.

Народ без церкви й школи дичавіє. Люде самі ховають вмерлих і самі хрестять дітей, а перероблені на костели церкви стоять тірожними (як от у селах Ортелі, Піщанці, Полосках, Воскресниці й ин.).

Українське життя на чужині.

В теперішнім часі скрізь за кордоном є багато українських емігрантів із Галичини й Великої України. Сливе всі вони дуже бідують, без грошей і роботи. Щоб запобігти лихові, почали вони закладати окремі товариства для помочи й опіки над збігцями. Такі товариства (комітети) повстали вже у Берліні, Варшаві, Відні, Празі й Ризі.

Громадський комітет у Відні. Основано 20. жовтня 1921. В склад його входять як Наддніпрянці, так і Наддністрянці. Головою є д-р Борис Матюшенко з Києва, заступником д-р Ярослав Окуневський, галицький Українець, бувший морський лікар австрійської служби в чині адмірала.

Комітет заходжується коло улаштування притулку (станіці) для українських емігрантів, які не мають мешкань. Серед них дуже багато наших студентів, що вчать на вищих школах у Відні. Адреса комітету: Ukr. Fürsorge-Komitee, Wien, I. Biberstr. 26/7 Oesterreich.

Громадський комітет у Празі. В цілях самопомочи заложили комітет і українські збігці в Празі. 7. VIII. вибрано на загальних зборах управу, на чолі з М. Шаповалом. Управа начеркнула широкий плян за допомогової й просвітньої діяльності: організацію ряду майстерень на кооперативних основах, школи, бібліотеки, лікарської допомоги, то що. Комітет видає й власний часопис „Громадський Вістник“, перше число котрого появилася 10. вересня. Адреса Комітету: Praha III., Šestkova ul. 4/III.

Український комітет у Латвії. Українські збігці, які перебувають у Латвії, для оборони своїх національних інтересів зорганізували комітет, який перейняв на себе також і консульські обовязки, видавши 500 пашпортів українським громадянам, що перебувають у Латвії. Адреса комітету: Rīga, Єлсаветинська ул. 63.

Запомоговий комітет у Берліні. В Німеччині багато українських студентів, котрі дуже бідують. Щоби допомогти їм знайти заробіток і покінчити науку, заснувався у Берліні окремий запомоговий комітет, на чолі котрого стоїть відомий письменник Вол. Винниченко. Його заступником є поет Богдан Лепкий.

„Українське Товариство для запоміги збігцям“ повстало також у Варшаві. Існують подібні товариства і в Кишеневі на Бесарабії й на Прикарпатській Україні в Ужгороді, а також у нас у Львові.

По світу.

Віна міністерства у Франції. В початках січня відбулася конференція (нарада) провідників держав антанті в французьким купелевім місті Канах. Тут заступлені були Англія, Франція, Італія, Бельгія і Японія. Обмірковувалася справа господарської відбудови Європи й відношення в звязку з цим до Росії й Німеччини. Французький президент міністрів Бріан годився з Льюїдом Джорджем що до уступок супроти Німеччини. Це викликало невдоволення, більшости французького парламенту. Наслідком його Бріан уступив, а на чолі французького уряду став Пуанкаре, ворог Німців. Докладніше про це все напишемо в дальшому числі нашого часопису.

300-літний ювілей Молієра. Ціла Франція святкує тристалитні роковини уродження свого великого письменника й актора Жана Молієра. Це свято є святом узагалі всього культурного світа, святом розуму, правди й поступу Молієр написав багато драматичних пієс (штук), в яких висміював і бичував різні суспільні язви свого часу. Його комедії мали великий вплив не лише на рідне письменство, а й на літературу інших європейських народів — німецьку, англійську, скандинавську, російську. Скрізь був Молієр взірцем для наслідування. І досі його річи не постарілися, а живуть і житимуть по-вік, виховуючи кращі почуття, будучи в чоловіку — людину.

Народився Молієр 15. січня 1622 р. в Парижі в родині заможного ремісника. Діставши добру освіту і змалку чуючи потяг до театру, не схотів молодий Молієр йти слідами батька, а взявся до вистав, заснувавши вкупі з іншими акторами й аматорами театральну трупу на товариській основі (1643 р.) Довший час мандрував він із своєю театральною дружиною по цілій Франції і тільки в 1658 р. осідає на стало в Парижі. Тут то він понаписував і відігравав у власнім театрі найкращі річи.

Вмер Молієр як вояк на постерунку — на театральній сцені 17 лютого 1673 р. З численних його творів треба відмітити особливо комедію — „Тартюф“, в якій висміяно девотів (святотобжників) Ця комедія стягнула на Молієра неневисть духовенства й вельможного панства, які й добилися заборони її для вистав.

По українськи переложено не багато: „Тартюф“ у перекладі В. Самійленка (1-е вид Львів 1901, 2-е, Київ 1918), „Лікар-шуткар“ (Коломия 1911) і „Скупар“ (Чернівці 1912). В рахубу не йде давня перерібка одної Молієрової комедії — „Гриць Мазниця або Муж Заманений“, яку видав у 1849 р. І. Наумович.

Український народний Театр у Львові готується святкувати Молієрові роковини виставою його „Тартюфа“.

Від редакції.

Подаємо до відомости шан. Читачів, що ціна на наш часопис **БУДЕ ОБНИЖЕНА**, скоро на це дозволить число передплатників.

Отже просимо чим швидче присилати залеглу передплату і зеднувати нових передплатників, щоби можна було зробити це вже в найближчому часі.

Що читати.

Володимир Дорошенко. Шевченкова Криниця. Думки про Бога, людей і Україну. З творів Шевченка вибрав і впорядкував Львів, 1922. Стр. VIII+256+портрет Шевченка. (Накладом фонду „Учітеся, брати мої“ Ч. 1). Ціна 400 Мп.

Хоч досі появилось вже дві книжки, видані фондом „Учітеся, брати мої“, першою одначе названо „Шевченкову Криницю“. Вона гідно розпочинає низку книжок задля самоосвіти. І то з двох причин. Тому, що це твори-думки того, що дав свої віщі слова яко назву фонду; а також і тому, що праця В. Дорошенка бездоганна в переведенню провідної думки, висказаної у вступі до „Шевченкової Криниці“. Вистарчалоби тут повторити ціле передне слово, а побачилиб ми, якої ваги книжку дав отсим фонд нашій громаді. Це збірка думок і висловів, „котрі навч виявляють світогляд Шевченка, його погляд на всякі справи й прояви життя“. Практична вартість збірки велика. З неї бачимо Шевченка таким, який відповідає дійсному образу. У ріжного рода оцінках, життєписах, відзивах може й надуживаємо часто особи великого Кобзаря, може вибираємо тільки те, що нам до вподоби, а може і так його представляємо, як нам мило. А в збірці В. Дорошенка говорить Шевченко сам за себе, говорить так як у „Кобзарі“, з тою ріжницею, що те, що в „Кобзарі“ скрізь розкинене, тут зібране й упорядковане відповідно до справ і проявів життя, про які доводилося Шевченкові говорити.

Практичне значіння подібної збірки — бачить впорядчик, а ми повторимо ці слова й про його збірку — у тім, що буде вона „необхідним підручником при всяких ювілейних okazіях — для статей, промов і викладів. Крім того буде служити за підручну книжку для учителів і учнів при студіях над поетом, і взагалі буде корисна для широкого громадянства, помагаючи йому охопити світогляд Шевченка в цілости“. В цілости, бо д. Дорошенко використав усі твори поетичні й прозові, писані українською і російською мовою, подаючи ті останні у зразковім перекладі.

Хоч як була трудна річ перевести таку думку, впорядчик довершив її, як не можна краще. Ми повторилиби тут радо заголовки усіх розділів і підрозділів, на які поділив д. Дорошенко всі вислови Шевченка; не робимо одначе того, бо ма-

ємо повну надію, що книжка найдеться в руках кожного свідомого громадянина. Особливо тепер, коли надходить пора святкувати річницю смерті Шевченка; його „Криниця“ стане необхідною для кожного, хто буде мати що небудь спільного із святом. Досить сказати, що д. Дорошенко зібрав 1220 ріжних висловів і золотих думок Тараса.

Видання під кожним оглядом гарне. Перегляд ясний, та показчик імен і річей, доданий на кінці, позволить кожному легко зорієнтуватись у багатім матеріалі.

Одним словом: видання гідне Шевченка, гідне фонду, гідне тої жертвенности, котра уможливила стнування фонду „Учітєся, брати мої“.

М. Галушчинський.

Л. Бачинський — С. Дмоховський Рік в садку і городі. Підручник садівничо-огородничої господарки. Перемишль 1922, ст. 66 + (1). Ціна 300 М.

Хоч і говориться про Україну, що в ній „села купуються в зелені, пишануться роскішними садами“, але се може стосуватися хіба тільки до деяких місцевостей Поділля (по Дністру — від Ямполья до Хотина); до деяких сіл Київщини (на Каневщині) та Зіньківщини на Полтавщині. Там справді в багатьох селах є роскішні сади з чудовими стародавніми гатунками о очевих дерев, яких не найдеш в жадному плодовому ціннику, бо оті наші українські — „Вороньки“, „Кармазинки“, „Лагутки“ російські садоводи попереіменовували в „Королеву Ольгу“, „Імператорське“ і т. д. А в великій більшості України, коли придивитися ближче до сел, то побачиш по городах та кругом хат справді багато вишень, сливок, грушок та яблунь, що найчастійше родять таку кислу (квасну) та терпку овоч, що її можна вживати тільки тоді, коли вона пригниє. Наші селянські садки дають тільки вишні на вареники (пирогои) та сливи, кислиці на узвар і рідко коли дають своїм господарям якийсь грошовий прибуток. А тимчасом майже по всій Україні, як се видно по багатьох панських садах, можна мати дуже добрі садки, бо наші землі вважаються за найкращі не тільки для хліба (збіжжа), але й для овочевого дерева. На наших землях, мало не скрізь, можна викохувати роскішні сади. Тоді наші міста та цукеркові фабрики не вживалиб садовини привезеної здалека, а купувалиб місцеви; тоді селяне наші малиб з своїх садків великий прибуток грошовий, бо відомо, що один морг саду дасть більше зиску, як десять моргів збіжжа. Учений садовод Н. Кичунов розповідає в своїй книжці (Пловодство Подольской губернії), що він бачив в с. Дашківцях Літинського повіту у селянина Купріяна Сазона дерева груш гатунку Глек, що в добре літо давали по 100 пудів (1600 кільо) грушок кожне дерево! Скільки-то той селянин має тепер з них прибутку?! Такі приклади мають особливе значіння для селян Західної України, що попала тепер під Польщу, де тепер нема надії на збільшення селянського землеволодіння і селянам треба як найліпше використовувати ті кавалки землі, що вони мають. Але, як видно з книжечки небіжчика В. Доманицького (Як хазяюють селяне в чужих краях*); селяне в Бельгії, Голяндії, Данії та Франції мають землі ще менше, як наші, а живуть далеко краще за наших, бо з книжок та через кооперацію навчилися добре господарити.

В тійже книжечці В. Доманицький описує го-

*) Добре булоб якби „Просвіта“ видала сю коштовну книжечку тепер другим виданням.

сподарство одного польського селянина Ф. Мостицького в с. Нур, Островського пов. Ломжинської губ. Сей Мостицький дістав від свого батька один морг поля, але з книжки навчився бжільництва і став таким пасішником, що має 100 рамкових улів. Прочитавши книжку про садівництво, він завів собі шкілку садового дерева, придбавши з Варшави живців (галузок) добрих гатунків для щеп і все своє поле засадив садом. Тепер він має в саду 250 штук овочевого дерева найкращих гатунків і з са у та пасіки має такий прибуток, що прикупив собі поля, поставив великий цегловий будинок і вважається одним з заможнійших господарів у своїм селі. Сам він каже, що „сусіди його, що мають по 30—40 моргів, книжок та газет не читають, про краще господарство нічого не знають, то й не диво, що вони що-далі, то все біднішають; а як зберуться до коршми, то й розпочинають балачки про Америку, що там платять багато долларів. Нехай тільки читають книжки та прикладають добре рук до роботи, то матимуть і на своїй землі золото. Я, каже Мостицький, коршму обминаю, в карти не граю, жидівських квасів не пю, а жінка готує мені мед для питва та вино з порічок та агрусу“. До різників Мостицький теж не ходить, бо має свої ковбаси, шинку та усяке мясо. Живучи оттак Мостицький має за що передплатувати газети, книжки і з року в рік багатіє. От, що може зробити корисна книжка, коли в чоловіка є охота по ній вчитися.

От такою вельми корисною книжкою я вважаю й книжку Л. Бачинського та С. Дмоховського.

Написана вона доброю соборно-українською мовою, по добре уложеному плянові. В першій половині розказано про те, як заводити садок та город, про боротьбу з шкідниками, про хвороби дерева, про закладання парників, про гноєння і трохи про бжільництво. В другій половині книжки оповідається як у календарі, по місяцях, які роботи коли робити в садку, городі та пасіці. А 28 добрих малюнків допомагають читачеві зрозуміти розказане.

Побажаємо, щоб се видання швидче розійшлося, а в другому требаб ширше розказати про те, як робиться очкування, як повинно виглядати правильно виховане дерево, як формується корона в дерева і т. д. Про виноград треба розказати в окремім розділі, або й в окремій книжечці, бо підрізка винограду така складна річ, що потребує багато малюнків, щоб її зрозуміти. Ще треба завважити, що віддалення яблунь і груш, показане в книжці (8—12 мет.), за велике. При такому віддаленню треба поміж яблунею та грушою садити по вишні, чи сливи або морелі. Поки дерева зійдуться до купи гілками, то вишні, сливи так постаріються, що їх не шкода буде повикорчовувати, щоб дати простір яблуням та грушам. Треба ще подати спис гатунків літніх і зимових, що здавна ростуть в Західній Україні, добре родять і мають добрий збут на ринку. *Е. Чижолєнко.*

—0—

КНИЖКИ ДО ШЕВЧЕНКОВИХ ОБХОДІВ.

Для всяких відчитів, викладів, рефератів і промов підчас Шевченкових свят поручаємо отсі видання (називаємо лише ті, що їх можна дістати у нас):

І. Кобзарі Шевченка: а) Видання „Просвіти“ в 2-х томах під редакцією й з примітками Ю. Романчука. Ціна 900 Мп.

б) Видання „Українського Видавництва“ в Катеринославі під ред. д-ра В. Сімовича в 1-м томі, з життєписом Шевченка і з численними примітками та статтейками редактора. Ціна 1.000 Мп.

в) Видання „Української Накладні“ (Я. Оренштайна) під ред. Б. Лепкого в 5 томах, з прегарним життєписом і з численними примітками. Видання це досі у нас найповніше, бо обіймає й прозові писання поета (оповідання, дневник і листи), а також його російську поезію. Ціна 10.000 марок п.

г) *K o b z a r*. Wybór poezyj Szewczenka dla tych, szczo znają tyzse po polsky czytaty. Видання д-ра Вол. Охримовича. Ціна 70 Мп.

II. **Вибір думок і висловів Шевченка** з усіх його творів подає книжка Вол. Дорошенка під заг. „Шевченкова Криниця“. Видання фонду „Учітєся, брати мої“. Ціна 400 Мп. Вона повинна рішучо знайтися в кожній читальні і взагалі у кожної освіченої людини.

III. **Книжки про Шевченка:** а) Про Шевченків *K o b z a r*. Написав Богдан Лепкий. Видання „Просвіти“. Ціна 60 Мп

б) Тарас Шевченко. Два взірцеві реферати. Уложили М. Галушинський і В. Радзикович. Видання „Просвіти“. Ціна 30 Мп.

в) Шевченко — поет життя й чину. Написав М. Галушинський. Видання „Української Видавничої Спілки“. Ціна 50 Мп.

г) Шевченко і його думки про громадські справи. Написав Вол. Дорошенко. Видання Бібліотеки „Знання“. Ціна 50 Мп.

Це все популярні, приступні для кожного книжечки.

Хто би хотів довідатися докладніше про поета, його середовище, пляни й думки та впливи, тому слід прочитати ще:

д) Кирило-Методіївське Брацтво. Написав М. Возняк. Видання фонду „Учітєся, брати мої“. Ціна 400 Мп.

е) Тарас Шевченко. Літературна студія. А. Єнаєна. Переклав із німецького д-р І. Мандюк. Видання „Народного Базару“ в Перемишлі. Ціна 300 Мп.

- 0 -

КНИЖКИ НАДІСЛАНІ ДО РЕДАКЦІЇ.

Шевченко. Кобзарь. Народне видання з поясненнями і примітками д-ра Василя Сімовича. Заходами Євг. Вирового. Українське видавництво в Катеринославі. Катеринослав — Кам'янець — Ляйпціг, 1921. Ст. XXIX+431, вкл. 8^о.

М. Ковалев в ий. Історія Греції та Риму для школи й самонауки, з 46 малюнками й 3 картами. Укр. вид. в Катеринославі. К-слав—Ляйпціг 1920, ст. 114+3 карти.

А. Воронець, Ярина — Українська граматка з читанкою, 4-е переробл. вид. З малюнками Ю. Магалецького. Укр. вид. в Катеринославі. К-слав—Ляйпціг 1921, ст. 135+IX, 8^о.

Українські народні кавки. (Зі збірника І. Рудченка). З малюнками Ю. Магалецького. Укр. вид. в Катеринославі. К-слав - Ляйпціг, 1920. Ст. 123+(1), 8^о.

Вісти з „Просвіти“.

Читальня „Просвіти“ в Вовкові, пов. Перемишляни. Воевідство в Тернополі, рескрипт з 8/11 1921. Ч. 2020/рч. подає до відома, що на підставі § 6: устави з 5. мая 1869 не дає дозволу на основи читальні, бо „підписані на подання і статутах члени основателі не дають достаточної поруки, що Товариство буде ведене певним способом і що їм не ходить о бічні недоволені ціли, особливо о політичні агітації“. — В означенім часі внесено рекурс через Воевідство до Міністерства внутрішніх справ.

- 0 -

Новозасновані читальні „Просвіти“ в 1921 році:

- 1) в Кропивнику, пов. Долина, 16. I.
- 2) в Нетребі, пов. Збараж, 12. IV.
- 3) в Любіню. пов. Яворів, 26. IV.
- 4) в Іванівці, пов. Теребовля, 22. IV.
- 5) в Волі Миховій, пов. Ліско, 13. V.
- 6) в Довгомостисках, пов. Мостиска 14. V.
- 7) в Ятвіях, пов. Рудки, 17. V.
- 8) в Тисьмениці, пов. Товмач, 24. V.
- 9) в Гладішові. пов. Горлиця, 25. V.
- 10) в Колодрубках, пов. Рудки, 31. V.
- 11) в Підвисокій, пов. Снятин, 9. VI.
- 12) в Дроздовичах, пов. Городок, 23. VI.
- 13) в Рудольфсдорфі, пов. Снятин, 22. VII.
- 14) в Рудниках, пов. Снятин 22. VII.
- 15) в Себечеві, пов. Сокаль, 22. VII.
- 16) в Микитинцях. пов. Станіславів, 30. VII.
- 17) в Тустоголовах, пов. Зборів, 2. VIII.
- 18) в Криниці, пов. Дрогобич, 13. VIII.
- 19) в Підгатім, пов. Мостиска, 26. VIII.
- 20) в Шоломиничах, пов. Рудки, 25. VIII.
- 21) в Тулиголовах, пов. Мостиска, 26. VIII.
- 22) в Ляцкім, пов. Добромилі, 20. IX.

Звіт зі стану фонду „Учітєся, брати мої“.

З нагоди закінчення першого року існування фонду „Учітєся“ вважаємо своїм обов'язком подати до загального відома отсей короткий звіт зі стану фонду до кінця січня 1922 р.:

Приходи:

Вплинуло зі жертв та відсотки	1,702.430 Мп.
Із продажі паперу невідповідного формату	225 000 „
Із продажі видавництва	103.030 „
Разом приходу	2,030.460 Мп.

Розходи:

На закупно паперу	736 062 Мп.
На друк видань	532.748 „
Автори	369.030 „
Переплет	162.000 „
Адміністрація	104 982 „
Рекляма	12.000 „
Кліші і мапи	85 958 „
Разом розходів	2,002 780 Мп.

Льокація:

На вкладковій книж. ч. 13.114	27 680 Мп.
Разом	2,030.460 Мп.

ОГОЛОШЕННЯ.

(За цей відділ редакція не відповідає).

ЛІКАРСЬКИЙ ПОРАДНИК

Д-ра С. Дрималика питаєте в українських книгарнях. — За 650 Мп висилає поручено: І. Свенціцький, Львів, вул. Мохнацького 42.

Рада Надзирна Кр. Союзу госп. Спілок, торг. синдикату Тов-а „Сільський Господар“ у Львові, Зіморевича 20. ухвалою з дня 26. XII. 1921. рішила підвищити відсоткову стопу і платити від щадничих вкладок в Союзі з важністю від 1. січня 1922. 10 (десять від ста), а при більших вкладах на довший час вищий процент за окремою умовою.

3-3

Складайте жертви на фонд „УЧІТЕСЯ, БРАТИ МОЇ“

Новість для Вп. Господарів!

Нашому селянству дається болючо відчувати брак фахових господарських книжок, бо всі передвоєнні видання вичерпані. Щоби бодай в часті запобігти цьому бракові, доцент Камянецького Університета Л. Бачинський і д-р Ст. Дмоховський зладили цінну змістом книжечку, багато ілюстровану п. з. „РІК У САДКУ І ГОРОДІ“, де крім поради в ріжнородних статтейках для садівничко-огородницької господарки подаються у формі вічного календаря щомісячні роботи садівничко-огородничі. Як звісно, в нас садівництво і огородництво ще дуже занедбане, тому книжечка та дуже на часі і повинна знайти в хаті кожного господаря.

Вже вийшла в друку!

ЦІНА 300 Мп. (з почт. пересилкою 350 Мп.)

ВПов. Отці духовні, пп. учителі, Читальні „Просвіти“, крамниці, кооперативи, які схотілиби зайнятися розпродажею цієї важної новости, отримують значний опуст.

Замовлення у видавця: Д-р С. Дмоховський, Перемишль, вул. Зелена 5.

3-3

На увагу школярів, „Просвітан“, книгарень, кооперативам і Г.смедянстау!

Т. ШЕВЧЕНКО: КОБЗАРЬ

Народне видання, поезія, в 1. томі з поясненнями й примітками проф. В.о. Сімовича

в портреті і біографію Поета Ціна 70 мар. нім. в пересилкою, в оправі 85 мар. нім.

Видання Товариства „Українське Видавцтво в Катеринославі“. К. с. л. — Львів.

2. А. Мещенко: Борці за правду. Історичне оповідання. Ц. 15 мар. нім.
3. : Під Корсунем. Історична повість Ц. 15 м.
4. : Славні побратими Історичне оповідання Ц. 6 м.
5. : Кость Гордієвко Головка, останній лицар Запорозжя. Ц. 6 м.
6. : З Дніпра на Дунай, оповідання з часів славування Запорозжя Січ. Ц. 12 м.
7. А. Чайніський: Козацька помста, оповідання з козацької старовини. Ц. 12 м.
8. Українські народні казки (зі збірника Рудченка) в 42 мал. Ю. Магалецького. Ціна 15 м. Окремо.
9. Рес-мати, Врат і сестра в лісі, 8 мал. Ц. 4 м.
10. Летючий корабель, в 5-ма мал. Ц. 4 м.
11. Царівна Жаба, 5 мал. Ц. 4 м.
12. Гордий Царь. Про царевича Івана та чортову дочку, в 6 мал. Ц. 6 м.
13. Псович Ясат. Правда та неправда, в 9 мал. Ц. 4 м.
14. Убогий та багатий і дівка чорнявка. Безщасний Данило й розумна жінка, в 10 мал. Ц. 6 м.
15. Мамин С біряк: Три оповідання, в 19 мал. Ц. 9 м.
- Окремо: 16. Старий гор. бєдь, в 5 мал. М. Погребяка. Ц. 4 м.
17. Прагди статець і миші, в 7 мал. М. югробяка. Ц. 4 м.
18. Поганий день Василя Івановича, в 7 мал. Ю. Магалецького. Ціна 4 м.
19. Ка ни Гавфа, част. 1 ша, в 86-ма мал. Ц. 20 м.
20. Кави Гавфа, част. 2 га, в 82 ма мал. Ц. 20 м.
21. Бехштайн: Кавки, в 64-ма мал. Ц. 30 м.

Нові шкільні підручники:

22. „Ярина“ Український бунварь, склад А. Версаць, IV, переклад видання з усіма малюнками Ю. Магалецького, в додатку „Для учителя“ „Як учить в бук вія „Ярина“. Ц. 12 м.
23. „Ярина“ Українська граматика в читанню, склад А. Волосець, в 52 малюнками Ю. Магалецького, в додатку „Для учителя“ „Як учить в бук вія „Ярина“ та „Як виступити в читанню з малюнками“ Ц. 22 м.
24. А. Вероньць: Перша читання з малюнками Ю. Магалецького. Ц. 12 м.
25. М. О. Новелеский: Історія Греції та Риму, для школярів і самоучки, в 46 малюнками і 3 карти. Ц. 20 м.

Ціна в німецьких марках, але платити можна всіма грошми по курсу дня. Продаж виключно за г.тінку. Книжки вивідаються негайно. На більш замовлень — звачча зніжка.

Ціна скрізь в пересилкою. Гроші (те еліні суви) можна присилати листом, в врьше переказати на Konto E. Wyrowuj Dresdner Bank, Berlin, або — Wiener Bankverein, Wien, — або просто на адресу:

Eug. Wyrowuj, Berlin SW. 47, Yorkstr. 84 II. bei Salomon.

ЛІТЕРАТУРНО-ПРОСВІТНИЙ ТИЖНЕВИК ПІД РЕДАКЦІЄЮ ВОЛОДИМИРА ДОРОШЕНКА.

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ І АДМІНІСТРАЦІЇ: : ЦІНА ЦЬОГО ЧИСЛА : ПЕРЕДПЛАТА:
 ЛЬВІВ, РИНОК Ч. 10. ІІ. ПОВЕРХ. : мп. 100 мп. : Піврічна 1200 Мп., чвертьрічна 600 Мп.

Пильнуймо свого права!

Переглядаючи щоденно українську періодичну пресу, як „Вперед“, „Український Голос“ з Перемишля, „Письмо з Просвіти“ і кореспонденцію, яка приходить до Тов-а „Просвіта“, бачимо, що просвітний рух в краю підчас сьогорічної зими підіймається незвичайно скорим розгоном. Се дає надію відбудови нашого стану посідання на освітньо-культурному полі в скорім часі. І як би не перепони зі сторони адміністративних властей, які ставляють тами на кождім кроці, ми вернулиб невдовзі до нашого передвоєнного стану. А мали ми тоді 77 філій „Просвіти“ в краю, понад 2.500 читалень та понад чверть мліона членів, згуртованих як у матірнім Тбв-і, так і при читальнях. Нині маємо відновлених уже 51 філій, 750 читалень, та 40 читалень основаних у 1920. і 1921. р. До передвоєнного стану ще далеко. Що новооснованих і відновлених читалень так мало, вина лежить в двох причинах: в адміністративних властях і таки в нас самих.

Приставаючи до реорганізації просвітнього життя в краю Головний Виділ Тов-а „Просвіта“ враз із своєю Просвітно-Організаційною Комісією візвав і взиває осібними комунікатами, обіжниками та перепискою до приватних осіб, щоби відновляли припинені воєнними подіями філії і читальні та приступили вже раз до нормального життя. Більшість заінтересованих та візваних дали й дають послух закликам централі і взялися за роботу. По обов'язуючим ще у нас австрійським законам

про стоваришення з 25. падолиста 1867. року давні члени виділу філій чи читалень повідомляють по думці § 15. закона письменно своє староство згл. поліцію на 3 дні наперед, що скликають загальні збори філії згл. читальні в даній місцевості і подають докладно денний порядок, місце і час зборів. Поступовання легке, кождому знане і не спричиняє для ініціаторів багато труда. Власти однак не хотять приймати до відома такого зголошення, лише жадають предложення статуту філії згл. читальні з датою і числом рескрипту намісництва, яким затверджено в своїм часі філію чи читальню.

І тут лежить камінь преткновенія. В часі воєнних подій статуту читалень наслідком інвазії, пересувань фронтних ліній, перемаршів військ і переслідувань, на які саме просвітні організації були спеціально наражені, загинули і читальні та філії не можуть виказатися такими документами. І це саме є причиною, що багато читалень не можна відновити ізза браку числа рескрипту затвердженого статуту. Запобігти сьому лихові дуже трудно, бо в централі також їх нема. Намісництво, затверджуючи статуту читалень, висилало оригінальні примірники староствам і через староства 1 примірник читальні на руки першого члена-основника, а не до централі Тов-а „Просвіта“. Щоб усе таки помогти якось своїм читальням, головно де читальні мають якісь недвижими маєтки, а маєтки ті муоють мати свого правного господаря,

централю зверталася кілька разів до відповідного департаменту намісництва про дозвіл на вишукання потрібних рескриптів навіть власними коштами, але все безуспішно. Тепер однак з тяжкою бідною успів Гол. Виділ видістати дещо рескриптів і розіслати їх читальням та філіям. І тим способом удалося урухомити вже понад 500 читалень в краю. Робота ця дуже тяжка, але поволі поступає вперед. Тому обов'язком усіх виділів читалень і філій, які ще не відновили своєї діяльності і з за браку рескриптів із намісництва, як найскорше звернутися за ними до канцелярії Т-ва „Просвіта“. Коли однак не можна буде для якоїсь існуючої вже перед війною читальні видістати числа рескрипту, прийдеться з konieczности заснувати її ново, наче в даній місцевості не було її зовсім. І це був би найможливіший ратунок, бо коштував би всього 5 неділів часу. Але що тут стрічається зі сторони адміністративних властей також непоборні труднощі, Гол. Виділ стоїть на становищі не резигнувати із свого стану посідання, а домагатися признання своїх правно узисканих уже стоваришень. По закону про стоваришення з 1867. р. § 4. В. З. Д. 134. можна, як що намісництво по впливі 4 неділів не дасть виразної відмовної відповіді, приступити до отворення читальні. І в такому теж дусі видало Т-во свої інструкції в книжечці „Просвіта до українського народу“, долучаючи до них навіть готові взірці усяких потрібних до сього подань і зголошень. І наші новоосновані читальні так поступають. Однак польські адміністративні власти кажуть, що в Галичині обв'язує ще виїмковий стан, заведений Австрією в 1914. році, якого польська власть в Галичині ще не знесла понині. Тому обв'язує нас також додана до сього закону про стоваришення з 1867. р. новеля з 5. мая 1869, § 6. б. а., по якій не вистарчить лиш чекати 4 неділи по висланню статутів до намісництва згл. тепер до дотичного воевідства, але треба мати виразний дозвіл від згаданої властей, що таку читальню можна отворити. Дятого коли приступиться до отворення читальні по 4 неділях, власти через свої органи збори розганяють, а читальню уважають як неіснуючу, про що дуже часто читаємо в пресі, допускаючися при тім шикан на членах-основниках. Требаб отже чекати на дозвіл. І члени-основники чекають цілими місяцями, заки дібуться відповіді на внесені до намісництва згл. воевідства подання і то звичайно діждуться відмовної відповіді з мотивом, що „підписані члени-основники не дають запоруки, чи читальня буде ведена після статутів постанов і що не буде її діяльність використана до політичних цілей“. Так

мотивують, як показують приміри, усі три воевідства в Сх. Галичині, львівське, станиславівське і тернопільське.

Тим однак зражатися не можна Треба добиватися свого права. Коли не приймуть до відома одного зголошення, вислати нове з новими підписами інших членів-основників, а коли й сьому поданню відмовить власть згаданим чи подібним мотивом, внести третє, як се приміром зробили члени основники чит. „Просвіти“ в Шоломиничах (пов. Рудки), в Іванівці (пов. Тереховля), філія в Добромилі, та інші, які все таки свого добились. При відновлюваннях читалень рівнож не зражуватися, головно коли приходиться мати діло з державною поліцією. Правда, се річ неприємна, але тепер уже так повсякденна, що й більшого заколоту не робить. Не улягати також особистим неграмотним толкуванням закона чи зарядження адміністративних властей з боку півграмотних жовнірів держ. поліції, чи ворожих або хрунівських війтів. Усякі не правильності, надужиття приготувувати, подавати їх до відома вищої властей з доказами правди на факти, а навіть до суду, а винних муситься укарати та укоротити в їх буті чи злоби. Такий примір подала вже одна наша філія. Зібравши всі факти надужить у своїм районі, подала вона їх до відома свого староства, яке відтак оправдувалося урядово перед віділом філії за поступовання поліції у своїм повіті. Представники староств чи воевідств навіть жадають таких даних, бо не хотять вірити голим словам, коли вноситься жалобу. Се заявив також представник тернопільського воевідства на читальняній анкеті тернопільського повіта 23. XII. 1921 р.

Заразом потрібні вони Гол. Виділові до зажалень, які в усіх випадках надужить вносити до найвищих властей у Варшаві, що правда до сього часу все ще безуспішно*).

С. Шах.

*) Прим. автора:

Досвід показує, що люде, які вміють оборонитися, які хотять оборонитися, таки обороняються Тому треба терпеливості, упертості і послідовності. Нею повинна визначатися в першій мірі наша інтелігенція, яка на жаль — що з прикрістю мусимо сконстатувати — мало займається просвітою. Бо де інтелігентні сили беруть керму в руки, читальні гарно розвиваються. А інтелігенції у нас тепер по селах більше ніж до війни, тому робота повинна бути улукшена, а не навпаки. Гарним приміром мабуть на цілу Галичину можуть послужити села Сосниця (коло Радимна), Волчківці (п. Снятин), Красне (п. Золочів), Кривеньке (п. Гусятин), Цигани (п. Борщів) та ще кілька, де вся місцева інтелігенція працює на полі просвіти. Але що інтелігентні сили — се дуже змінна верства, яка дуже скоро і часто зміняє місце побуту, треба виховувати в тім напрямі селян, щоби самі вироблялися на проводирів, як се пр. робиться в читальні в селі Красне, де навіть на засіданнях виділу читальні з черги кождий член виділу проводить для вправи і вироблення. Се примір гарний, гідний наслідування.

Коляда на Гуцульщині.

...Ой зза гірочки, зза калиночки
 Їхали люде з Україночки,
 То в білім, то в чорнім, шовковенькім,
 А коляднички всі молоденькі!
 — Ми д'сему двору ід веселому,
 Ой дай Боже!
 Ой миж до тебе в рік загостили,
 Ой дай Боже!

(З народніх колядок).

Коли зі світлом першої зірки сідає на Свят вечір ціла родина при столі до традиційної вечері, гомонить тоді наше село тисяччю різнородних різдвяних пісень-колядок.

І несеться в цей таємний вечір миру і любови пісня душі українського народу по цілій Україні, почавши від гірських закутин нашої Лемківщини, а скінчивши на берегах Дону і верхівях Кавказу,

скарби народньої душі — всеж таки не позабули наші брати своїх рідних пісень, чи колядок.

Кожний, хто перебував на Придніпрянщині, мав змогу почути цю красу народньої мелодії, як по селах, так і в самому місті Києві на концертах колядок під управою звісного мистця Кошиця.

А про нашу славну Гуцульщину — хай скаже ця пісня-колядка, котрої уривок отсе наводжу:

Коло тих столів все старі люде,
 Ой старі люде й старі газдині,
 Старі газдині радочку радьї:
 Що не так тепер, як стародавнє,
 Що кум до куми з вечерев не йде,
 Син на таточка руку здіймає,
 Донька матери не послушає,
 А брат на брата ніж витьгає,

Колядники з Жабя—Ільці на Гуцульщині. (Серед них о. Василь Глібовицький, недавно випущений з тяжкої в'язниці).

звіщаючи „нову раду“ всім „трудящим і понево-
 леним“.

Хоч у цім році при великій вечері бракувало неодній родині багато до дванайцятьох страв — пісні і слів не забракло. Не обійшлася ніодна родина без колядок (розуміється, більшість співала сумної, а не веселої). Тим-то й самі різдвяні свята називає наш народ часто „колядою“. Народ наш любить ці свята більше, ніж які інші свята, і саме задля їх пісень. А пісень цих багато — більше чисто народніх, як церковних.

Маю на увазі тут саме ті чисто народні різдвяні пісні, або колядки, в котрих і в змісті і в мелодії пробивається душа нашого народу.

Правда, по деяких селах, чи повітах України забуваються ці прегарні народні „колядки“, але всеж таки по більшій частині велика скількість цих пісень заховалася й донині, головно в Карпатах (на Гуцульщині) і на Великій Україні. Не зважаючи на те, що на Великій Україні — церква і царська політика мала чималий вплив на народню культуру і виривала від народніх мас всі найкращі

Сестра на сестру чьїру шукає,
 Сусід сусіда в пана тьгає,
 В пана тьгає, під кару дає,
 Посмутилося, похмурилося,
 По всему світу, маковим цвіту!
 Свйитий вечер!

Які прості слова, а які правдиві! Яка гірка правда пробивається в цій пісні-колядці. Тільки свобідний, вільний син своїх любих гір міг створити таку прекрасну пісню любови і братньої згоди. Не любить він того сусіда, що „тягає“ своїх під кару і того „пана“, що карає. І коли таке діється — то справді „посмутилося і похмурилося по всему світу“ — котрий по мистецьки прирівнює наш Гуцул до макового цвіту.

Подібних колядок, чи радше різдвяних пісень наших вільних „птахів“ кучерявих Карпат, багато. Є різдвяні пісні всім: і священникові й газді й газдині й парубкові й дівчині й молодіці і вдівці і вдові — навіть „нелюбому“ паничеві всім і вся.

А що ширшим кругам нашого громадянства

мало відомо про ті звичаї (будь-щобудь дуже цікаві), як на Гуцульщині відбувається колядування, годиться згадати про них докладніше.

З колядою на Гуцульщині іде вибранець, звичайно старший церковний брат. Він вибирає собі „березу“, або „перешу“. Береза веде перед у колядування і мусить знати всі коляди. Він добирає собі кілька колядників, між ними одного трембітаника, скрипача і коміка („кося“). Крім цих вибирають собі „пльисанників“, з котрих кожний мусить мати топорець. Колядники беруть з церкви для вибірця скарбону і хрест, для берези більший дзвінок, а для себе менші дзвінки. Ці дзвінки припинають собі колядники до правої руки; „кінь“ іде без дзвінка.

Колядники колядують або під вікнами, або в хаті, а дуже часто і під вікнами і в хаті.

Дуже цікаве це, що коли зближаються колядники до хати, перед якою мають колядувати, починають пльисанники іти „пльисучи“ (танцюючи). Танець такий буває нераз дуже поважний, бо виводять його нераз й сивоволосі газди. При плясу подзвонюють дзвінками і приспівують. Припиви бувають дуже різнородні. Ось уривок :

....Я колядую,
 Бо гроші чую.
 Ой скачу, скачу,
 Бо гроші бачу,
 Хоть сі оберну,
 То сі не зверну,
 Шьипочка бирка,
 На гроші дьирка. -

На подвірю трембітає трембітник і дає знати людям у хаті, що колядники наближаються. Наблизившись під вікно, питають позволення на коляду, а коли одержать — заграє скрипник, за ним починає „береза“, — а за березою приспівують колядники.

За кождою переспіваною стрічкою приспівують колядники припів „Ой дай Боже!“, „Святий вечер!“, „Господи Боже!“, „Радуйся, ой радуйся

земле!“ (Цей припів чув я і на Великій Україні), „На Різдво рано“ і т. и., або на нуту то к олядки приспівують „Славен еси по всему світу, славен еси!“ (Цей припів чув я і на Великій Україні, „Повівай, повівай вітре, а все з-тихенька!“, „Ой гордий пане, пане (імя)“ і т. и. Ці припиви бувають що село — інші. По відспіванню припіву (початку) співають колядку.

Колядки, як уже в початку зазначено, бувають дуже різнородні і що до мельодій і що до змісту, а всі на чисто народні мотиви.

Часто одні й ті самі колядки співаються в одних селах на одну, а в других на іншу нуту.

Кожда колядка кінчиться віншованием, відповідно до особи, котрій колядовано, тим то і віншование бувають дуже різнородні що до змісту.

Не по всіх газдах у селі відбувається коляда з цими народніми церемоніями, а переважно в багатих (дуків)

Колиж прийдуть колядники перед хату бідного, затрублять, заколядують, вислухає бідний (калай) коляду в хаті коло вікна, потім насипле миску бобу, або вівса — верх того положить навхрест двоє повісем, а третє бере в руку і виходить до колядників. Повісмо з руки кладе на хрест, цілує його, а миску передає колядникам зі словами :

„Просимо, колядники, на коляду, хоть невелика і небагата, будьте ласкаві, прийміть за велику! Більше не маю!“

Колядники закличуть :

„Велика, велика“ — подякують, повіншують і розпрощаються.

Цього року довелось нашим Гуцулам, що так кохаються в старинних звичаях і обрядах, позістати на „малій“ коляді калая. Не одному бідному Гуцулові не стало надгородити за „звеселення“ колядою та за бажання і жмені вівса. — Але ми побажаємо нашим Гуцулам діждатися незабаром краших „свят“ — миру і любови.

Ст. Батюченко.

Мовчить Гуцул, мов уст не має,
 І мовчки вище в гори йде, —
 За його гірський ліс співає,
 За його Черемош гуде.

За його гори ладан курять,
 І камінь чайкою кричить...
 Він тільки плаче, як одурять,
 Він тільки терпить та мовчить.

Мовчить Гуцул, мов уст не має,
 І далі, вище в гори йде, —
 За його гірський ліс співає,
 За його Черемош гуде.

О. Олесь.

Хто кохає край свій рідний
 Для високої ідеї,
 Я-ж кохаю не для неї,
 А для того, що він бідний.

Хто любов свою до люду
 Прибирає в пишні шати,
 Я-ж не хочу прибирати,
 Бо любов моя без броду.

Хто шукає щастя-долі
 У роскошах та пишанню,
 Я-ж — у щирому братанню,
 Та в труді на ріднім полі.

М. Вороний.

МОЛИТВА.

О, завіщо-ж ці муки, ці карі страшні через край,
 Катування вороже?

Не карай!

Схаменись, лютий Боже...

Чи то-ж любо Тобі чути наші жалі,

Чути в небі стогнання і лемент і дикі прокльони,

Похоронні дзвони

На нещасній землі?

Кинь свій гнів і жорстокі погрози,

Порятуй!

Як людина, всім серцем відчуй,

Придивись, прихили своє вухо, пожалься

[на сльози,

Що кривавою хмарою в небо ідуть, —

І коли тільки може

Твоє серце всю гіркість і біль їх відчуть,

Заридаєш Ти, Боже.

М. Вороний.

„ВИЗВОЛИВСЯ“...

(Оповідання з часу повстання Директорії на Великій Україні).

Тиха і смутна осіння ніч схилилася над землею і здавалося, щось ворожила. Ще треті півні не співали і на селі було мертво, як на цвинтарі. Холодні північні вітри блукали в полях і жалібно скіглили під темними вікнами маленької хатини, що самотно стояла край села. Дві високі тополі співчуваючо схилилися над нею і жалібно шуміли своїми оголеними вітами... В хатині було тепло і затишно, але панувала тривога.

Старому Грицькові чогось не спалося. Та й як його було спати, коли думка за думкою виринала в його сивій голові і непокоїли його старече серце?... Ще тоді, як була сила, так нічого було й турбуватися, а тепер, коли прийшла старість, страшно лишитися самотнім. Мав двох синів, годував їх, доглядав їх, думав, що як виростуть, так утіхою на старість літ будуть... Але чоловік гадає, а Бог свою волю чинить. Як була війна, то старшого сина, Івана, взяли на фронт, де він і загинув. Менший син, Микола ціле літо мусів переховуватися по ярах та долинах, бо його ловили Німці, щоб покарати за землю і волю, якої він добирався під час революції.

Сьогодні прийшла в село звістка, щоб усі люде негайно бралися за зброю та ставали до боротьби з панамі. Село цілий день гомоніло, непокоїлося, турбувалося і не знало, що має робити?.. Микола, як тільки почув про це, так зразу ж знайшов десь стару рушницю і сказав: „Слухайте, люде добрі, тепер не такий час, щоб довго балакати. Всі, як один, мусите йти, бо настала тяжка година! Знайте, що як ви самі не виборете собі землі і волі, так вам її ніхто не дасть! Я думаю, що кожний з вас це добре знає, а через те завтра, вдосвіта повинні вирушити в дорогу“...

Пів села відгукнулося і стали розходитися по хатах, щоб заздалегідь приготувитись, а Микола пішов додому, щоб сказати про це своєму старому батькові. Старий Грицько тільки рота розкрив від такої несподіванки, а далі став умовляти:

— Куди ти підеш, сину мій?... Слава Богу, що хоч Німці тебе вже не шукають! Якже я сам один зостануся, сину?

— Ні, тату, я мушу йти! Треба визволятися якось, бо коли будемо так сидіти, то ніколи добра не дождемося, — відповів Микола. — Хіба ви, тату, не знаєте панської кривди?...

— Роби так, як твоя душа хоче! — сказав старий Грицько і заплакав дрібними сльозами.

— Не плачте, тату мій любий, не плачте!... Дасть Бог, на весну все гаразд буде... Виберемо право своє, здобудемо землю і волю, а тоді заживемо, як Бог приказав.

Батько і син обнялися і їх сльози змішалися.

Вже вечеріло, як Микола пішов на село довідатися, хто піде, а хто ні. До самої півночі чекав його з вечерю старий Грицько, але Микола не вертався. Думка, що він міг піти без батькового благословення, не давала йому спокою. „Колиб хоч треті півні заспівали, так пішов би й сам на село розпитатися“, — думав він про себе. — „Годував, доглядав, ночей не досипляв, в школу посилав, розуму вчив, а тепер діждався... Діждався білого волосу і холодної пустки... Читав усе, читав і дочитався... Земля і воля йому потрібна, а мені, старому, приходиться гинути самому“...

В той час закрипіли сінешні двері і його дум-

ки розпорошилися. Він підвівся і став чекати. В хату ввійшов Микола.

— Добридень, тату! — привітався він.

— Добридень, сину! — відповів старий.

На якийсь час в хаті запанувала мертва тиша так, що обидва чули, як стукає серце в грудях.

— Благословіть, тату! — вирвався придушений голос Миколи.

— Вже? Так скоро? — спитав старий Грицько і встав на ноги. Мовчки перехрестив його, мовчки повісив на його груди свій старий, олов'яний хрестик, який колись покійна жінка принесла з Києва, але коли хотів поцілувати Миколу, то відчув, як у грудях здавилося серце, і зойкнув: — Ой, сину мій!...

Як тіні вийшли оба з хати і коло воріт розлучилися. Велика чорна юрба стояла на дорозі і тихо, майже на пошепки говорила... Микола зник десь у чорній юрбі, а старий Грицько схилився на ворота і плакав. „Ну, пора!“ — сказав хтось і чорна юрба людей заворушилася і тихо посунула в тьму осінньої ночі.

Коли юрба була вже далеко за селом, коли повернулися в село ті, що провозжали її, старий Грицько насилу одірвався од воріт і подався до хати. Він уже не зітхав і не плакав, а тільки якось чудно зігнувся, наче старався ухилитися від удару, що тяжив над ним.

Починало розвиднятися і в хаті засновигали якісь чудні тіні... Стиснувши голову обома руками, серед хати стояв Грицько і відчував себе маленьким і безсилим.

* * *

Сумно й тихо було в полях, серед яких довгою чорною гадиною простягся шлях. Вгорі обважніло холодне небо, а внизу сіріли стерні панських ланів, яких не було кому зорати і засіяти озиминою. По дорозі сунувся важко навантажений віз, коло якого йшов високий, стрункий, молодий парубок і раз-у-раз поганяв коні. Пара сухоребрих, маленьких, мужицьких коненят стомлено плентали ногами і ледви що тягли за собою важкий віз. Цей молодий парубок був не хто інший, як Микола, який уже третій тиждень знаходиться в рядах народніх борців і завзято бється з ворогами волі. Багато дечого зазнав він за цей короткий час змагання з нахабним ворогом, але ще й ні разу йому не приходилося так відчувати на собі силу обов'язку, як тепер. Ось уже третій день, як його частина готується до бою і йому було доручено перевезти зброю до одного села, де були свої люде, які в слушний час могли ударити на ворога з-заду. Завдання було надзвичайно важке і треба було великої обережності, щоб як слід виконати його. На возі лежали рушниці, два кулемети і кілька сот набоїв, які мали збільшити на декілька сот ряди народніх борців і стількиж знищити ворогів народа. За пазухою він тримав лист від самого отамана, якого мав передати ватажкові селянських повстанців. Поганяючи коні, він часто засував за пазуху руку, боючися, щоб не загубити його. Передягнувшись в звичайну свиту і шапку, замаскувавши свою поклажу на возі капустою, він сміливо їхав по знайомій йому дорозі і в глибині душі вже починав навіть тішитися, що поручену справу виконає гарно, — до того села було всьо-

го три версти. Ще з чверть верстви він мав проїхати битим шляхом, а потім треба було звернути на вузьку польову дорогу і тоді просто в село.

Вийнявши зза пояса батіг, він став поганяти коні, але в той час почув за собою якісь голоси. Озирнувся назад і побачив, що слідом за ним їхало де-кілька вершників на панських конях. По їх одязі він зараз же пізнав ворогів, бо тільки вони одні носять настобурчені кашкети і мальовані палети на плечах. Вершники були не далі, як на сорок кроків від нього, і було видно їх озлоблені лиця і люті очі. Вони щось крикливо говорили між собою і гойдалися на сідлах, як п'яні.

Микола на хвилину зупинився, не знаючи, що робити? Спочатку він думав утікати, але з возом втекти на польову дорогу було неможливо, а самому втікати теж не було рації, бо навколо було чисте поле. „Що буде, те й буде!“ — подумав він про себе і байдуже їхав далі.

— Стій! — почувся за ним.

Микола став і озирнувся. До нього підїздило двоє з голими шаблями.

— Ти хто такий? Пропуск маєш? — спитався один.

— Я місцевий. Їду додому і не знав, що на це потрібний пропуск, — відповів Микола.

— А звідкиж ти їдеш і що везеш? — знов спитався той самий.

— Везу капусту. Сьогодні вранці вибрався з дому і думав завезти в місто на базар, але мене на дорозі завернули якісь озброєні люде, — сказав Микола.

— А щож вони капусти не хотіли забрати від тебе? — насмішкувато спитався другий.

— А нащо вона їм здалася? — відповів, удаючи дурного, Микола.

— Так!... — сказав з протягом перший. — Треба подивитись.

Він зіскочив з коня і шаблею став копирсатися в возі. Скинувши де-кілька головок капусти, він побачив зброю і голосно зареготався:

— От капуста, так капуста! Відколи живу, ще не бачив такої капусти.

Тимчасом підїхало ще шість вершників і всі вони по черзі схилялися над розом, розглядали зброю, злобно сміялися і підло позирали на Миколу.

Микола стояв на однім місці і обдумував засоби свого визволення. З його вихром летючих думок найбільше тривожила його думка про отаманів лист. „Мені вже однаково, але що зазнає бідне село, коли вони знайдуть у мене лист?“ — думав він про себе.

Вороги, які досить встигли намілуватися Миколиною зброєю, обступили його звідусіль і голосно говорили:

— От сволоч! — сказав один.

— Справжня скотина, яку варто розстріляти! — говорив другий.

— Ні, розстріляти мало! — загукав той, що першим підїхав до нього і пига́в за пропуск. — Він мусить нам дещо розказати.

— Правда!... Правда!... — загукали всі разом і стали злізати з коней.

Микола відступився на крок назад, але враз в його очах потемніло, — хтось сильно-сильно вдарив в зуби чимсь твердим і гострим. „Скоро кінець... ратунку нема“... — подумав він, стараючись утриматися на ногах. Згадав за отаманів лист і за пістоль, що був за халявою.

Удаючи, що йому закрутилася голова і він падає, нахилився додолу і швидко вихопив свій пістоль. Вороги побачивши його з пістолем, відскочили назад, а він спокійно висгрілював собі в груди, туди, де лежав отаманів лист. Куля пройшла крізь свиту, пронизала отаманів лист і впялася в серце. Мовчки нагнувся вперед, а потім шарпнувся назад і упав горілиць на землю.

Мовчки стояли над ним його вороги і не знали, що робити, а потім один сказав:

— Віз із його капустою забрать, а також обшукайте його кишені.

Двоє взялося вивертати його кишені, але окрім листа до старого батька більше нічого в них не знайшли.

* * *

Над землею снувалися вечірні тіні... Вже смеркало, як із села вирушила валка озброєних вилами і сокирами людей. Мовчки і тихо, наче скрадаючи, пройшли вони польову дорогу і повернули на битий шлях, де лежав труп Миколи. Над трупом зупинилися і довго розглядали його.

— Це з наших хтось поліг головою! — сказав один голос:

— Вічна пам'ять йому! — відповіло де-кілька голосів.

— Щож, закопати його, чи що? — знов озвався один голос.

— А хіба йому вже не все одно. Небезпечно тут стояти нам усім, бо вороги десь близько — промовив хтось і вся юрба зшулилась, принишкла і тихо подалася далі.

Самотній труп Миколи обгорнула мовчазна ніч і спокій вічності. — Він остаточно визволився.

Клим Поліщук.

Знову ранок, знову світ!
Знову квіти і проміння
І надії, і тремтіння,
І усмішка і привіт!

О, сей ранок буде мій!
Від життя так мало взято,
А я хочу ще багато
У дорозі життєвій!

І що хочу, те зроблю,
Бо я сміливий і дужий;

Не схиляюсь я байдужий —
Грім і блискавку люблю!

Душу вільну, молоду
Я на марне не розвію —
Я кохаю ясну мрію,
Я назустріч сонцю йду.

Кров кипить... Ставай на прю!
Хто відважний? хто завзятий?
Згинь-же, вороже проклятий!
Я бажанням жить горю.

М. Вороний.

Микола Вороний.

У Варшаві, на чужій непривітній землі, довелося відсвяткувати п'ятидесятиліття своїх уродин Миколі Вороному, визначному українському поетові, заслуженому знавцеві театрального мистецтва, активному і карному громадянину української землі. Скромно, в гуртку найблизших друзів, з якими в минулому році покинув золотоверхий Київ. Покинув дорогу матір українських городів, спасаючися перед чрезвичайкою. І тепер серед важких умов емігрантського життя віддає свої сили журналістичній праці, ставлячи собі за мету підтримання духа між борцями за державну незалежність України, яких вчорашні „союзники“ посадили за драти, та між численними збігцями з Придніпрянщини, що з далека від рідних осель ковтають гіркий вигнанський хліб.

коли вернув на Україну. У Львові заприятелював з незабутнім Франком, вів з ним відтак оживлену переписку — і творчість Франка, головню його „Зівяле дистя“ — мала значний вплив на Вороного

Творець „Мойсея“ любив молодого друга знад Дніпра. Йому присвятив свою поему „Лісова ідилля“, написав до нього славне своє посланіє, яке зачинається словами:

Миколо, мій дружеко давний,
Ідеалісте непоправний,
Навіяв ти на душу чару
З далекого Катеринодару.

Дорібок літературний М. Вороного небогатий скількістю творів: дві збірки поезій (Ліричні пое-

М. Філянський

М. Вороний

О. Олесь.

Співець Краси, ворог всякої тенденції в поезії, коли прийшла скрутна хвилина для Батьківщини, віддає всі свої сили громадській службі, сповняє твердий обов'язок газетного співробітника.

Мій друже! я Красу люблю,

Її я славлю і хвалю,

І кожду їй хвилину

Готов віддати я без жалю!

Мій друже, я Красу люблю —

Як рідну Україну!

Та замість творити тривкі цінности для української літератури поетові доводиться в силі віку віддавати свій талант на службу потребам біжучого дня емігрантських злиднів.

Микола Кіндратович Вороний уродився 24. листопада 1871 р. Початкову й середню освіту здобув у Харкові та Ростові, на університет ходив у Львові (в половині дев'ятидесятих років). З галицькими письменниками піддержував звязки й опісля,

зій" і „В сьайві мрій“), переклади кількох драматичних творів (Пушкина: „Скупий лицар“ і „Камяний гість“ та „Мазепа“ Словацького), прегарна студія „Театр і драма“ та кілька десятків віршів, розкиданих по журналах — ось майже все, що вийшло з під пера ювілята.

Обставини життя поета не так склалися, щоби можна було спокійно віддатися виключно різбленню своїх творів. Та на всьому, що поет написав, лежить печать визначного таланту

Серед визначних представників української поезії після Франка Вороний займає чільне місце як мистець форми. Ріжноманітністю літературних і головню версифікаційних форм Вороний вибивається з-поміж своїх ровесників на перше місце. Вороний прищипив на українськiм ґрунті краші зразки європейської віршової форми. На чолі другої своєї збірки поставив поет отсей вислів філософа Канта: „Дві річи сповняють душу вічно новим і вічно зростаючим подивом і побожністю: се зоряне небо наді мною і моральний закон в мені“. Цей вислів і є провідною ниткою поетичної творчости

Вороного. Поезія була для нього храмом, в якому молився він красі. Входячи до свого храму, струшував із себе пил будещини. Не знайдете в нього злободневних вигуків, крикливих диссонансів, настирливої пропаганди. Не дивниця, що й серед наймолодших прихильників музи помічається вплив творчості Вороного.

Три роки тому, коли війська Директорії зайняли Київ, підчас загального національного підйому гучно і бучно відсвятковано в Києві 25-літній ювілей літературної діяльності Вороного. В святі взяли участь члени найвищої влади Української Держави. Голова Директорії — В Винниченко відчитав на святі акт, яким визначено ювілятові за його заслуги дожиттєвну пенсію.

Та прийшли дні проби — і поетові не довелося користати з високого відзначення.

Сьогодні в глухий час для цілої нашої нації кличемо до шановного ювілята йогож таки словами:

Хай грає хуртовина!
Багато бур зазнала Україна,
Та не схилилася і не схилиться їй!

М. С.

ЖУРБА ЄВРЕЙСЬКА.

Ой плачте так, як плакали діди
Над вавилонськими ріками!
Розорен храм, родини в нас нема —
Чужі знущаються над нами!
Ой плачте, люде! От її тріски...
Розбилася святая арфа Юди!
У тій землі, де Бог наш панував,
У тій землі панує ворог лютий!
Куди тепер Ізраїль помандрує?
Чи ще сіонську пісню він почує?
Чи ще музика Юди задзвенить?
Чи ще вона нам серце звеселить?
Нещасний люду! сирота—народе!
Куди біжить він? Де він оддыхає?
Ма припутень гніздо, лисиця — „скоту“,
Родину — чоловік, — він і труни не має!

М. Костомарів.

Комплетування бібліотек.

II.

Дуже поважним питанням є, хто саме має взяти на себе комплетування бібліотеки.

Перш за все, це право належить читачам. Вони подають замовлення на книжки, що їх бажають придбати до бібліотеки, в спеціальному зшиткові, який для цього повинен знаходитися в бібліотеці. Далі повинен брати активну участь в цій справі бібліотекар, бо він краще, ніж хто інший, мусить знати попит читачів своєї бібліотеки.

Але треба зауважити, що не слід ставити це діло в напрямі примусового вибору книжок для читачів, і тому комплетування бібліотеки не повинно підлягати обов'язковим каталогом, яким авторитетна установа їх не складала.

При складанні нової бібліотеки виникає питання, в якому відношенні повинен стояти один відділ бібліотеки до другого що до видатків на їх комплетування.

Практика багатьох народних бібліотек дає деякі вказівки для розв'язання цього питання на підставі статистики читання книжок по різних відділах систематичного каталога.

Деякі просвітні товариства, користуючися цією статистикою, встановили загальні норми комплетування бібліотеки по різних її відділах, а саме: релігійний відділ — 5%, красне письменство — 45%, дитячий — 5%, історичний — 15%, природознавство — 15%, суспільствознавство — 5%, медицина — 2%, сільське господарство — 8%.

Такіж приблизно норми прийняті й в громадських бібліотеках Західної Європи. Отже виходить, що скрізь перше місце займає красне письменство.

Треба пам'ятати, що в нас красне письменство має більше значіння, чим на Заході, бо красне письменство не обмежувалося в нас виключно мистецькими інтересами, а завжди було катедрою, з якої подавалося навчальне слово.

Але з навчальним характером нашої літератури не слід змішувати тенденційність, яка неминуче відбивається на правдивості й артистичності твору.

Тому суто-тенденційні твори не повинні знаходити собі місця навіть і в народних бібліотеках, бо народу потрібні не навчальні твори, але артистичні.

При складанні каталога красеного письменства треба мати на увазі дві категорії читачів: одні — це малоосвічені, яких необхідно приваблювати до бібліотеки; другі — хоча з більшою підготовкою, але всеж таки не можуть приступити до серйозного читання.

Для перших доводиться мати в бібліотеці деякі твори, що не мають великої мистецької або ідейної вартості, але мають сталий попит серед широких кругів читачів. Для других необхідно мати клясичні твори в такій кількості, щоб якомога менше було відмови цих творів, при чому для народних бібліотек нема рації купувати повні збірки творів того чи іншого письменника, але краще мати в більшій кількості окремі твори даного письменника.

Необхідно також привчати читачів до читання критичних статей про окремі твори письменників і взагалі до історії письменства, хочаби з популярного нариса красеного письменства, складеного С. Єфремовим („Коротка історія українського письменства“. Київ, 1919 р.).

В релігійній відділі бібліотеки необхідно мати, крім Євангелія й Біблії на славянській і українській мові, життя святих, книжки релігійно-морального змісту, книжки про волю сумління, про ролі церкви нашої в минулому, про церковний устрій, про різні християнські й нехристиянські віри, про початок та історію релігій і т. д.

При складанні цього відділу можна рекомендувати брошури видавництва „Українська автокефальна Церква“ під редакцією проф. І. Огієнка.

Переходячи до інших відділів бібліотеки, ко-

ротенько зупинюся на розгляді тих умов, яким повинна відповідати науково-популярна література.

Загальна умова може бути висловлена так: питання, яке обговорюється в науково популярній книжці, повинно освітлюватися правдиво — без наукових помилок — в живій і зрозумілій формі.

Відносно цієї умови теж є різні погляди. Одні визнають, що наукова докладність має абсолютне значіння, тому не можна рекомендувати читачеві книжку, яка містить в собі наукову неточність; інші визнають що не слід викидати з народної бібліотеки книжку, написану надзвичайно зрозумілою мовою, хоча б вона мала деякі хиби з наукового боку.

Певно, і серйозні наукові книжки не завжди вільні від помилок, і тому, коли доводиться робити вибір між двома книжками по одному питанню, з яких одна — баздоганна з боку наукової докладності, але постійно стоїть на полиці або повертається читачами зовсім нечитаною, а друга, хоча не вільна від деяких наукових помилок, але написана так цікаво, що читач і сам читає її з задоволенням, й рекомендує її іншим читачам, то, звичайно, приходиться зупинитись на другій книжці: наукові помилки, що в ній знаходяться, зясуються читачеві в своїй часі, коли він перейде вже до поважнішого студіювання тогож питання, а на це його підібе якраз та книжка, що він прочитав із таким великим захопленням.

В кожній народній бібліотеці, хоч якаб невеличка була вона своїм розміром, науково популярний відділ повинен бути так складений, щоб зміст його відбивав всесвіт у всіх його явищах, — життя землі, неорганічної й органічної природи, окремої людини й всього люду.

Книжковий склад бібліотеки повинен рости концентрично: спочатку для кожного відділу слід придбати більше доступні книжки, а далі — більше ґрунтовні й серйозні.

Тепер перейду до розгляду тих вимог, яким повинні відповідати науково-популярні книжки по кожній галузі науки.

Почну з історії.

Читання історичних книжок повинно не тільки знайомити читача з минулим життям окремих народів і всього люду, звичайно перш за все, свого народу, — але повинно зясувати йому ті зміни, які повстають в житті, думках і переконаннях народів, а також причини цих змін. Таке еволюційне зрозуміння життя окремих народів і всього люду повинно стати метою історичного читання.

„Історію не творять, історія твориться“, — такий погляд сучасної історичної науки. Був час, — і на цьому ступні знаходиться тепер ще майже вся науково-популярна історична література, коли додержувалися тієї думки, що історію творять герої і через те в історичних книжках переважно зупинялися на їх життєпису.

Тепер починає проходити й в елементарні підручники той погляд, що суть історії полягає не в діяльності окремих осіб, які завжди ділають під впливом оточуючих їх обставин, але в повільних і безперервних змінах, що виникають в житті народів та в їх поглядах. Всеж таки з педагогічного боку краще всього починати читання історичних книжок із життєпису й таких історичних оповідань, в яких опис явища чи особи стоїть в звязку з тогочасним громадським життям.

Від часу останньої світової війни серед нашого громадянства значно виріс інтерес до історичного читання, і через те бібліотекар повинен використати цей інтерес в тому напрямі, щоб дове-

сти читача до розвитку в ньому певного почуття дійсності поруч з розвиненням етичного відношення до життя.

Розуміється, перш за все необхідно звернути увагу читачів на історію рідної землі — України.

„Се найважнійший спосіб національного виховання народу: малюючи спільну долю в минувшині, історія зміцнює солідарність між членами нації в боротьбі за будучність. При тім історія дає все загальний, ширший образ людських відносин в якімсь моменті, через се приготує до зрозуміння більше складного теперішнього життя“*).

Тут можна рекомендувати читачеві перш за все отсі книжки: проф. М. Грушевського — „Про старі часи на Україні“, Б. Грінченка — „Як жив український народ“, Г. Коваленка — „Українська історія“, „Оповідання з української історії“, О. Білоусенка — „Було колись“, Н. Григорієва — „Історія України в народніх думках та піснях“, а також історичні оповідання нашого белетриста романтика А. Кашенка. помершого в Катеринославі 29. березня мин. року**).

Читання географічних книжок має велике значіння не тільки в тім розумінні, що читач засвоює конкретний фактичний матеріал, але й у тім, що він пізнає географічні закони, які пояснюють йому, як повстало дане явище, при яких умовах та через що сталося так, а не інакше.

Але на жаль, сучасна географічна науково популярна література більш усього зупиняється на викладі фактичного матеріалу й тому з цього боку мало чим відрізняється від підручників, які подають відомости по артикулах: поверхня, підсоння, фльора, фавна, річки, гори, населення і т. д.***).

Відділ природознавства повинен дати читачеві знання сил природи й тих законів, по яким воно живе. Це така галузь науки, яку не можливо вистудіювати виключно з книжки. Через те науково-популярна книжка по природознавству повинна давати вказівки, як поставити той чи інший експеримент, як слід робити спостереження, які наслідки дали ті чи інші спостереження чи експерименти різних учених. Така книжка повинна мати якомога більше малюнків, щоб наочно познати читачеві виклад предмету. Крім того, вона повинна не тільки переказувати наукові дані, але zarazом усувати ті помилки та забобони, які ще й досі живуть серед неосвіченого люду.

Читач і тут мусить дійти до зрозуміння еволюційного погляду, який пояснює нам, як ступнево йшов розвиток усіх організованих сотворінь, при чому розвиток психічних, а тим більше розумових і етичних здібностей є вищим ступнем, якого досягнула лише людина та вищі представники ссавців.

А проте, як часто-густо знаходимо в наших популярних книжках по природознавству такі міркування, ніби всі ці вищі душевні прояви в однаковій мірі властиві й низчим тваринам, що розум, матерня любов, моральність і т. и. властиві комахам, павукам, навіть медузам і одноклітним.

В тісному звязку з природознавством стоять практичні науки, — між иншим, сільське господарство.

*) І. Крип'якевич. Народні бібліотеки. Див. „І-й укр. пров. конгрес...“ Л. 1910 р.

**) В. Юноша. Белетрист-роман-ик. „Книгарь“, ч. 16. В. Біднов. А. Ф. Кашенко. „Освіта“, Кам'янець 1918 р. ч. 2.

В. Дорошенко. Над свіжими могилами. „Письмо з Просвіти“ ч. 1—2.

***) Оточе рекомендую книжку В. Корольова-Старого — „Чмелик“, яка власне призначена для юнацтва, але захспить і дорослого читача народної бібліотеки.

Тимчасом, як у Німеччині, Англії, Америці книжки по практичним знанням знаходять дуже високий попит серед дорослих читачів, у нас на такі книжки, можна сказати, зовсім нема попиту, бо перш за все, на цей відділ мало звертається уваги при комплектуванні бібліотеки, друге — не вживається жадних заходів для поширення попиту читачів на книжки практичного характеру.

В Америці, напр., з цією метою організуються при бібліотеці загальноприступні курси різних ремесл, вистави нових книжок по різних галузях практичного знання.

При комплектуванні цього відділу необхідно вибирати книжки відповідно до місцевих умов і потреб, через те для цього відділу менш усього можливо користуватись одноманітним каталогом книжок, складеним для всіх бібліотек, хоча б такої невеличкої округи, як напр., повіт.

Книжки по сільському господарству повинні відповідати тим ростинам, які вживаються в даній місцевості або можуть найти вжиток завдяки її ґрунтовим і іншим умовам.

Необхідно рекомендувати книжки Є. Чикаленка — „Розмова про сільське господарство“, „Як упорядкувати господарство“, В. Корольова — „Як вибрати коня“ і др.

Слід також звернути позважну увагу й на складання каталогу по кооперативним питанням, не тільки таким, що подають знання по кооперації, але й тим, що дають практичні вказівки, як організувати та провадити ту чи іншу кооперативу.

На великий жаль, поки що в нас дуже мало книжок по кооперації, які можна було б рекомендувати мало освіченому читачеві. Питанням про кооперацію більш усього присвячує уваги видавництво „Дніпросоюз“. Нарешті, відділ суспільствознавства, який містить в собі економічні й правничі науки, за останні часи збагатів науково-популярними книжками, але значна частина їх складається з політичних агітаційних брошур, які мали тимчасове значення або й зовсім ніякого, бо видані були виключно з спекулятивною метою.

А проте книжки цього відділу дуже потрібні для народу, особливо по правничим наукам, бо народ ще не перейнявся визнанням того, що в суспільному житті дійсно існує право, як міний культурний чинник. Через те необхідно зясувати народу роллю цього чинника та показати йому, що кожна людина є суб'єкт права, яке він не тільки з погляду власних, але й загальних інтересів повинен захищати.

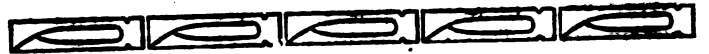
Тим більш стає це необхідним для зміцнення державного тіла. „Для держави, котра хоче бути шанованою на зверх і міцною та непохитною внутрі, — каже пр. Ф. Р. Ерінг, — нема дорожчого добра, котре вона повинна боронити й берегти, над національне почуття права. Піклування про те — се одно з найвищих і найважливіших завдань політичної педагогіки“.

„Ідея права та інтерес держави ідуть тут рука в руку“ *).

Ст. Сіропало.

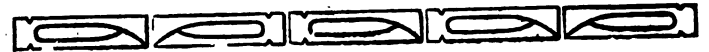
*) Р. Ерінг. Борьба за право. Перекл. М. Павлика. Київ 1909 р.

Краю мій рідний... занедбаний краю!
Деж те сподіване щастя твоє?
Крається серце від болю, одчаю,
Як тільки долю твою нагадаю —
Горе моє!

Люду мій бідний... окрадений люду!
Що у твоїх я побачив очах,
То вже до віку свого не забуду —
Де-б я не був, всюди бачити буду:
Голод і жах!

М. Вороний.

ДОПИСИ.

Красне, пов. Золочів. Дня 14. січня 1922 р. відбулися Загальні Збори Тов-а „Просвіта“ у власній домівці. Вибрано виділ, головою котрого став о. Р. Височанський, заступником Степан Вовк, а секретарем Іван Лада. Усі справи, котрі входять статутувано у круг діяльності читальні, находять у Виділу увагу й опіку. Власна домівка, бібліотека, курс вищої освіти, свято Шевченка, аматорські вистави, Рідна Школа, власна оркестра, суспільна опіка, охорона могил, а також і забави були предметом численних засідань Виділу, котрих відбулося на протязі від 17. IX. 1921 до 18. I. 1922 тринадцять. Не диво, що всі справи приймали корисний оборот, мимо перешкод, яких також не бракувало у тім часі. Членів читальні вписалося 141, з того муштин 94. Аматорський кружок числить 39 членів. Бібліотека має 104 книжок. Оркестра має свої власні інструменти. Касове звітommлення за той час виказує в приходах 132.061 Мп., в розходах 93.091, в чім 20.000 пішло на ріжні добродійні ціли. Інвентар читальні числить 180.250 Мп.

Такий вислід можнаб осуягнути всюди, аби була добра воля працювати.

Бережниця королівська, пов. Жидачів. Минуло пів року, як гурток молодих людей оснував в Бережниці кор. читальню „Просвіта“. Нині числить вона понад 100 членів, має бібліотеку з 90 книжок, при читальні завязався драматичний гурток, котрий в днях 14. і 22. січня виставив з гарним успіхом драму: „Ой не ходи Грицю, та на вечерниці“.

Заразом повстала сільська кооператива „Поступ“. Кооператива доставляє селу необхідних у щоденнім селянським життю мішаних товарів. І от так колись „тверде“ село, що спало сном блаженних, тепер проснулося і йде наперед до сонця й правди. Шлях цей на нинішні обставини тернистий, але це людей не спиняє: на те й лихо, щоб з ним битись.
Член.

Яворів. Дня 16. I. 1922 р. відбулися Загальні збори філії Тов-а „Просвіта“ в Яворові в присутності відпоручника Головного Виділу Тов-а „Просвіта“ у Львові д. Єзерського, який передав привіт загальним зборам і начеркнув програму діяльності Тов-а „Просвіта“. Д. Єзерський підніс головну необхідну конечність плянового діланія в справі поширювання народної освіти серед селянства при помочи засновування та відновлювання читалень, організування курсів для неграмотних, оснoвування

аматорських кружків, читальняних бібліотек, то що. Присутніх на зборах було до 30 відпоручників.

Уступаючому Виділові, який здав звіт зі своєї діяльності, уділено абсолюторію. Виділ протягом своєї піврічної діяльності відновив 19 читалень, з котрими одначе на жаль не мав постійного зв'язку. Винні тут не лише незалежні причини, а також і наша власна байдужність.

В склад нового Виділу вибрано: на голову гром. Дмитра Міськевича, заступника Андрія Мареніна, секретаря Остапа Маслока, скарбника о. Станислава Демкова, бібліотекаря Андрія Чопика, контролера Семена Маделюка, селянина з Старого Яворова.

Є надія, що нововибраний Виділ доложить старань, щоби приневолити місцеве українське громадянство, передовсім інтелігентну верству та численну студентську громаду до співучасті в просвітній діяльності.

Підгайці. Дня 6. жовтня 1921 р. відновлено філію Тов-а „Просвіта“ в Підгайцях. Нововибраний Виділ взявся до діла і поділив цілий округ на райони, а ведення в них культурно-освітньої праці поручив поодиноким інтелігентним одиницям, виготовивши для всіх читалень в повіті програму цієї праці. Досі відновлено 31 читалень, в яких життя мимо ріжних недотач, як недотача власних домів і брак читальняних бібліотек, гарно розвивається. В кожній ділянці на просвітній ниві запримічується енергічну працю, а саме: змагання до перебудови господарського життя шляхом кооперації, рішуча боротьба з неграмотністю, закладання бібліотек по селах, захоронок, віднова руханкових товариств, передання опіки над военними сиротами читальням та кооперативним радам, творення фундацій, заснування своїх шкіл, то що.

Змагання і праця Виділу починають давати добрий вислід. Серед селянської верстви прокидається зацікавлення своїм власним і загально-народним життям, інтелігенція поволі переходить з пасивної (нечинної) байдужности до живої активности. На будову „Народного Дому“ досі зібрано 100.000 Мп., відсвятковано день 8-го грудня 1921 р. богослуженням, святочною академією, та концертом, підчас чого зібрано з добровільних дарів 36.512 Мп. Гроші відіслано на „Дар Просвіти“. Тепер іде праця над улаштуванням великого повітового свята-концерту в честь найбільшого українського генія і громадянина Тараса Шевченка.

Збараж. Господар Іван Телевяк і його жінка бл. п. Варвара Телевяк із села Красноселець жертвували перед війною значний масток на просвітно-культурні цілі збаражського повіта. В тій цілі засновано в 1911 р. просвітно-культурне товариство: „Український Дім“ у Збаражі, оперте на власнім статуті. Перед війною розпочато вступну роботу коло будови Українського Дому в Збаражі, однак війна її припинила.

Думаю, що найвищий вже час і обставини досить сприяють, щоби докінчити це благородне діло. Жертви на докінчення будови дому певно щедро попливуть, бо брак такої хати дається відчувати на кожному кроці аж надто і чимраз більше чути голоси: що є властиво з будовою „Українського Дому“ в Збаражі?!

Товариство „Український Дім“ повинно негайно приступити до будови нового — величавого дому, а зі старою хатою, яку купив і подарував на цілі тов-а „Український Дім“ п. Іван Телевяк, а котра хилиться до упадку, належить зробити якийсь лад.

Своак.

Колодрібка, пов. Заліщики. (О. новання курсу для неграмотних). Курс оснований дня 19. грудня 1921. Учасників 48, з того 12 дівчат, 36 хлопців, всі в позашкільному віці. Наука відбувається в школі. Веде її учителька д. Зиновія Комарницька. В д. Комарницької місця нема, щоб помістити всіх, що зголошуються. Кляса в сільській хаті, лавок мало. Пишуть курсанти, приложивши зошит до стіни, до печі і т. п. Та це не спинює ні учительку ні її учеників.

Труднощів ніяких нема. Є тільки байдужність інтелігентних одиниць, що марнують час, сидячи по селах часто без діла, хоч можуть що небудь робити. А вже справа така, як курси для неграмотних, це прямо розкіш — любо-мило бачити, з якою охотою ученики, нераз 20-літні, складають нескладно свої букви, з якою жадобою ловлять кожне слово учительки. А які вдячні вони і повні віри в свої сили!

За гарним прикладом д. Комарницької треба йти всім нашим інтелігентам на селі.

Ковель (на Волині). 9. січня відбулися загальні збори місцевої „Просвіти“. За минулий рік зазнала „Просвіта“ багато-багато репресій од польського уряду: безпідставно закрито філії в Матіїві й Турійську, траплялися випадки нездолення вистав і навіть викладів із сільського господарства, відмовлено концесії на заснування української гімназії в Ковлю, зарековано „Просвіті“ навіть саме помешкання. При таких умовах праця не є легкою.

З постанов зборів що до діяльності „Просвіти“ в біжучому 1922 р. слід зазначити:

Добровільне складання жертв (самооподаткування) не лише членами „Просвіти“, але всеньким свідомим громадянством на наші культурно-просвітні національні цілі. Розмір самооподаткування один відсоток щомісячного заробітку. За тим, зважаючи на існуючі серед селянства Волині релігійні пересуди, що участь підчас великого посту у виставах та концертах є немов би гріхом — ухвалено вистави, сполучені з ушануванням пам'яті Т. Шевченка, відбувати на масницю. А самий той тиждень, 19—26 (ст. ст.) лютого — оповіщається тижнем всенародної складки на наші культурні цілі. А що Просвітам на Волині годі тепер міцніше об'єднати свою діяльність коло Праматері Просвіт, Просвіти львівської з причин од їх незалежних, то Збори ухвалили, в супереч забороні польської влади, культурно-освітню діяльність волинських Просвіт об'єднати без писаного статуту (і д е й н о) круг якоїсь повітової Просвіти. Як на осередок указано на Просвіту в Луцьку.

Видатки на культурно-освітні цілі в 1921 р. виносили 1,264.100 марок.

Просвітляни.

ПРОКИДАЙТЕСЬ.

Годі вже спати вам заспані очі
Інші часи настають —
Хмари розходяться, темної ночі,
Знаю, не довго вже буде.

Сниться мені вже схід сонця ясного,
Чую вже слово живе:
Гайда вперед задля діла святого!
Жде нас там щастя нове!

Щастя роботи на спільному полі,
Праці, науки, знання,
Щастя святої, народньої волі,
Щастя нового життя!

Л. Красовченко.

Українські кольонії.

I. Зелений Клин.

На Далекому Сході — в Манджурії, Усурійському й Приморському краю (коло Великого Океану) здавна живе дуже багато кольоністів (осадників), що переселилися туди з Великої України. Ця нова далекосхідня Україна відома у нас під назвою „Зелений Клин“.

Коли по революції 1917 р. настала змога й для вільного українського життя, почали тамошні Українці гуртуватися й закладати свої організації та товариства. Повстав ряд громад. Представники цих громад час від часу збираються на спільні зїзди й вибирають тут свої ради, які керують українськими справами. Є зїзди окружні й зїзд загально-краєвий. Недавно на краєвій нараді рішено створити ще одну організацію посередню — областний зїзд і областну раду. Областний зїзд скликано 1-го вересня м. р. в Імані на Приморщині.

Таким чином Українці відтепер гуртуватимуться в селянські, волостні, а по містах міські ради, далі — в окружні (Владивостоцька, Хабаровська, Манджурська) областні й вкінці краєву раду.

Найвища установа — це Всеукраїнський Далекосхідній Зїзд. Досі відбулося пять таких зїздів (5-й — в Хабаровську 1. жовтня 1921 р.). На 4-ім зїзді вибрано Далекосхідній Український Секретаріят, свого роду правительство українське. Секретаріят керує всіма справами Українців Зеленого Клину. Осідок Секретаріату в місті Владивостоці. На чолі Секретаріату стоїть Юрій Мова.

У Владивостоці існують такі українські організації: Товариство „Просвіта“ й кооперативне товариство „Чумак“. В окрузі є кілька шкіл з українською викладовою мовою.

Найбільше помітний український рух у Манджурській Окрузі, де ним керує Українська Манджурська Окружна Рада на чолі з своїм Виконавчим Комітетом. Головою Комітету є І. Осипенко. Осідок комітету місто Харбін. Тут знаходяться такі українські товариства: Український Клуб, що має 500 членів, Музично-драматичне тов о „Бандура“, Тов-о „Просвіта“, Спілка української молоді (понад 100 членів) і кооператива „Згода“. Всі вони містяться в Українськй Народній Домі. Українська міська Рада в Харбіні видає свій орган — місячник „Вимоги Життя“ під редакцією секретеря Виконавчого комітету Ф. Солода

В Харбіні існує з 1921 року українська гімназія, перетворена з вищої початкової школи, крім того є початкова школа і міська школа.

В Хабаровській повіті відкрито сім українських народніх шкіл.

2. Канада.

В Канаді живе поверх 300.000 Українців. Це емігранти з Галичини. Із них поверх 200.000 фармерів (хліборобів) і 100.000 міських робітників. Українці третій по великості народ у Канаді й творять шістьнадцяту частину всього її населення. В провінції Саскачеван половина людности. — Українці.

Наші фармери в Канаді володіють більшою кількістю землі, ніж пів України. В самій Західній Україні належить Українцям одна сьома частина всієї орної землі. Канада могла би багато допомогти старому краєві, якби лише наші люде мали там більше освічених людей. На жаль бракує нашим Канадійцям інтелігентних сил.

Правда, канадійські вищі школи випродукували нам кількох лікарів, пару адвокатів, коло пів тисячки учителів, кількадесять ріжних священників, але цього всього дуже мало в порівнанню з великим числом фармерів і робітників. Особливо відчувається недостача освічених дівчат. В канадійських вищих школах ще дуже мало вчиться наших дівчат. Тому молоді хлопці, що п'кінчили вищі школи, або не женяться, або беруться з дівчатами інших націй. Яка тисяча інтелігентних Українок могла би знайти свою долю в Канаді.

СПОДІВАННЯ.

В душі пекли гарячі муки,
На серце скорбі налягли,
І ми до Бога звівши руки,
Недолю та людей кляли.

Ми сподівались — сонце зійде,
День тьму розгонить навсичу,
Настане світ і правда прийде,
Всім приведе красу — весну...

Ми сподівались, ждали, ждали...
Ждемо й тепер... весни нема,
А перед нами і за нами,
Холодна, темная зима...

О. Кониський.

Українське життя на чужині.

Свято єдинення за кордоном. За почином і старанням Української Академічної Громади в Празі торжественно відсвяткувала українська еміграція на Чехословащині роковини злуки всіх українських земель в одну соборну державу, довершеної вчисто 22. січня 19. 9 р. на Софійській площі в Києві. В торжестві взяли участь усі круги української еміграції, український дипломатичний корпус і частини галицької армії.

Дня 23. січня вечером відбулася святочна академія з багатою програмою, в якій взяли участь всі наші кращі наукові і мистецькі сили, що перебувають на еміграції в Празі.

Український Національний Конгрес. Український Національний Союз у Відні рішив скликати на 20. лютого у Відні з нагоди міжнародньої конференції в Генуї всеукраїнський національний конгрес (зїзд). В сій цілі гурт членів Союзу, що були депутатами Центральної Ради, Українських Установчих Зборів і Трудового Конгресу в Києві випустили відозву до всіх інших депутатів сих вищих представницьких установ України, закликаючи їх зїхатися разом і піднести голос в обороні України перед усесвітнім трибуналом. Члени конгресу, каже відозва, „повинні домагатись, щоб Україна була покликана на конференцію й була визнана, як суверенна й незалежна держава, висловити глибоке переконання й незломну волю свого народу, що він ніколи не зійде з шляху державної самостійности, яка відновилася у вогні революції й густо полита кровію народною; що він ніколи не прийме на себе тих обовязків, які від його імені

накладуть неуповноважені ним чинники, і не визнає тих рішень, які булиб скеровані проти його суверенної волі; що він не припинив і не припинить боротьби, аж поки не досягне своєї мети, і тому не може бути ладу та спокою на українській землі, як і на всьому сході Європи, аж поки сам український народ не буде справжнім сувереном своєї землі через свої народоправні установи“.

Під відозвою підписалися найвизначніші представники української еміграції з усіх партій, що виступають проти большевицького панування на Україні.

По Україні.

ГАЛИЧИНА.

Справа Східної Галичини. (Голоси преси). „Хвіля“ доносить, що варшавські політичні круги дістали з Англії запевнення, що в справах, які дотикають Польщі, нема мови, щоб Англія згодилася на безумовне прилучення цілої Галичини до Польщі. Лондон узалежнює своє становище до справи Східної Галичини від способу розв'язання справи Вільна

„Ржечпосполіта“ передруковує статтю паризької „Ere Nouvelle“ в справі Східної Галичини, в якій підчеркується, що судьба Сх. Галичини мусить бути як найкорше вирішена. В інтересі Франції не лежить вдержування панування Польщі у Східній Галичині, бо здійснення української держави не є ніякою вигадкою, а тільки дійсним фактом. Франція не може замикає очей на терпіння українського народу.

„Petit Parisien“ повідомляє, що англійсько-французька конференція, яка відбудеться в Парижі, займеться між иншим справою управильнення границь в Польщі, а саме справою Східної Галичини. Згаданий часопис боїться, що як у справі Шлецька прийде і тепер до непорозуміння між Англією й Францією.

„Газета поранна“ доносить, що між противниками віддання Польщі Східної Галичини є англійські ліберали, промисловці і соціялісти (Партія Праці).

„Українська Трибуна“ подає таку вістку з Відня: „Генеральний секретаріат Союзу народів прислав повідомлення до галицького Уряду на руки д-ра Костя Левицького, що виконуючий комітет Союзу народів займався справою Східної Галичини, після чого на повній нараді комітету прийнято одностайно постанову обстоювати самостійність галицької держави. Цю постанову подано до відома англійського уряду“.

З Женеви доносять, що канадійська делегація на найблизшому засіданню Союзу народів зажадає остаточного поладнання справи Східної Галичини.

Міжпартійний з'їзд. Дня 28 січня відбувся у Львові 3-й український міжпартійний з'їзд, в якому взяли участь представники трудової, радикальної й християнсько-суспільної партії. Українські соціял-демократи відмовилися від участі в з'їзді. На з'їзді виголошено реферати про політичне положення та данину й винесено ряд резолюцій.

ЗАКАРПАТСЬКА УКРАЇНА.

Населення. Перепис людности, переведений 15. грудня мин року, нараховує 604.522 мешканців. З того Українців 320.648 (53%), 102.998 Мадярів (17%), 82.324 Жидів (13,8%), 19.289 Чехів (3,2%), 10.721 Німців (1,8%), 53.515 Росіян (8,8%), 13.86 Румунів (2,3%) і 1.211 инших народностей (0,1%).

Посмертні згадки.

Іван Охримович, парох Ляховець, пов. Богородчани, помер дня 25. січня в 70 році життя. Покійний майже весь час своєї душпастирської праці пробув у богородчанському повіті і причинився багато до освідомлення населення та розбудження повіту. Брав живу участь у життю нашого народу, а всюди, де був, полишив по собі добру пам'ять та тішився великою симпатією і прихильністю громадян. Покійний цікавився вельми природничими науками, читав у цьому напрямі немало, а тово „Просвіта“ видало дві книжечки його пера: „Про небо і землю“. В „Літературно-науковому Вістнику“ надруковано два його оповідання: „Скором“ (1903 р. т. 24) і „Чари“ (1904 р. т. 28). Полишив троє дітей: д-ра Йосифа, урядника в Мукачеві на Закарпатській Україні, Данила, укіченого правника і Марію Весоловську, жінку судового радника.

Похорано о. Івана при великим здвизі народа. В похороні брали участь 17 священників, багато делегацій з вінцями від філії „Просвіти“, читалень і ин. українських інституцій.

Василь Давидяк, парох Успенської Церкви у Львові помер 10. лютого в 72 році життя. Покійний належав до москвофільської партії.

Від Адміністрації.

До філій, читалень Тов. а „Просвіта“ і всіх, хто дістав у комісову й гуртову продажу „Письмо з Просвіти“.

Адміністрація часопису „Письмо з Просвіти“ просить негайно прислати належитість за вислані їм до продажу числа згаданого часопису від чч. 1—6, абож непродані примірники. За разом усі, що дістали наш часопис як оказові примірники, а не прислали до цього часу передплати, нехай звернуть прислані їм числа, або пришлють за них належну квоту.

Адміністрація.

По світу.

Новий Папа. Збір кардиналів (конкляв) вибрав папою кардинала Ахилія Ратті. Він прийняв імя Пія XI-го. Родився новий папа під Міляном у північній Італії 1857 р. По скінченню науки довго працював у бібліотеках (книгозбірнях) у Міляні й Римі, де між иншим був у останнім часі директором великої ватиканської бібліотеки. В 1918—1919 р. був спочатку папським візитатором, а потім нунцієм у Польщі. В минулому році був іменованим архієпископом у Міляні й кардиналом. Пій XI має бути прихильником Польщі.

Живцем в труні. З Пшеворска вертав Ян Биховскі, везучи на санях труну для своєї помершої жінки в селі Ягелка. На дорозі напали на нього бандити і; ограбивши гроші, замкнули Биховського живого в труні та забили віко цвяхами. Так залишили нещасного в труні серед лісу. Родина Биховського не могла дочекатися його повороту, купила нову труну і похоронила жінку. Аж через кілька днів найдено в лісі труну, а в ній Биховського, який замерз на смерть.

Довги Франції. Довги Франції тепер виносять 320 мільярдів франків. Пропенти з тих довгів — 14 мільярдів, а швидко досягнуть 16 мільярдів франків. Дотеперішній недобір Франції скоро досягне суми одного мільярда доларів.

Майно Америки. Обчислено, що ціле майно американського народу піднеслося з 88,500.000.000 доларів в році 1900 до суми 500,000.000.000 доларів в р. 1920. Тобто на родину з 5 осіб в р. 1900 припадало 5.755 доларів майна, а в році 1920 на таку саму родину 23.500 доларів. Одначе лише 2 проценти населення Зєд. Держав Півн. Америки має на свою власність три четвертих цілого багатства краю, а 98 процентів населення лише одну четверту.

Скільки Америка заробила на світовій війні? В одному 1917 році Америка привезла до себе золота на 977 мільйонів доларів. Одна антанта забрала тоді від Америки воєнних річей на 10 мільярдів доларів. За 7 років війни Сполучені Держави ввезли до себе золота на 2,607.800.000 доларів, тимчасом, як за 32 роки перед війною привезли всього 2,402.200.000 доларів.

Супружний примус у Франції. Французький сенат виготовлює закон про супружний примус. Кожний державний урядник мусить до 25 року життя оженився. Нежонаті мусять служити при війську два рази стільки, як жонаті. Жонаті урядники отримують підмоги і швидкий аванс.

Півтора біліона мешканців. На світі живе коло 1,500.000.000 людей. З того числа що року вмирає 50 мільйонів, що дня 137.736, що години 5.595, що хвилини 90 душ, а за 2 секунди — 3 душі.

Французькі капіталісти закупають польські фабрики. Останніми часами французький капітал випирає польський. Між иншим французькі капіталісти закупили жирардівські фабрики і фабрики домбровського басейну.

Дощі з попелу. В Аргентині упали великі дощі з попелом. Наслідком вибуху вулькану в Андах великі маси попелу перенесли вітри над Аргентину, де вони упали на землю з дощем. Цей дощ з попелу викликав між населенням великий переполох. З деяких сіл і міст населення втекло далеко із своєї вітчизни на північ.

Складайте жертви на фонд „УЧІТЕСЯ, БРАТИ МОЇ“.

Г И М Н.

Побідна пісне, загреми,
Доволі вже терпіли ми
Знуцання, муки і обид —
Терпіти далі навіть стид!
З краю обид, терпінь, могил
Устань, хто краплю має сил —
В кого надії світ не зблід,
Гей, до борні! гей, до побід!

Не виждати нам чудес,
Щоб сам собою ворог щез,
Не скинуть ласки небеса —
Сами творімо чудеса!
Огонь із душ, із серця грім
Міцною волею крешім!

В кого надії світ не зблід!
Гей, до борні! гей до побід!

С. Яричевський.

Що читати.

Михайло Вєзняк: Кирило-Методіївське Братство. (Накладом фонду „Учітєся, брати мої“, ч. 3. Львів, 1921, стор. 238+(2), Ціна 400 Мп.).

В історії українського визвольного руху Кирило-Методіївське Братство, його кличі та змагання вивопнюють одну з найкращих, найясніших сторінок. Програма та круг ідей Кирило-Методіївського Братства виказують такий ідейний зрив українського громадянства, являються таким смілим та виразним висловом нуртуючих серед українського народу змагань до власного державного життя та до витворення гармонії в суспільнім та національнім життю народів, а в розвитку української національної свідомости спричинили такий рішучий і корисний перелім, що тільки з почуттям глибокого самовдоволення та гордощів може історик культури спинитися на сім історичнім моменті. З гордощами можна відслонити отсю сторінку історії української культури саме під нинішню хвилину, коли по всьому світу лунають кличі про права народів на самоозначення та на власне державне життя. Сього почуття самовдоволення й гордощів не в силі усунути навіть протоколи й акти судового слідства, в якому поодинокі члени Братства моталися й путалися нераз у своїх зізнаннях з ясних мотивів: щоб оминути страшних кар, якими уряд царської Росії намагався здавити всякі прояви революції.

З очевидним почуттям гордощів та щирими теплими спочуваннями для тяжкої долі київських ідеалістів сорокових років та їх високих поривів змалював історію Братства д. Михайло Вєзняк у праці „Кирило-Методіївське Братство“, що вийшла накладом фонду „Учітєся, брати мої“. Спіняючися на причинах, що витворили ідейний ґрунт під основини Братства, автор бачить їх у таємних організаціях, які повставзали в межах російської держави („Біблійне Товариство“, „Т-во Зєднаних Славян“, масонська льожа „Любов правди“ в

КОЖДА ЧИТАЛЬНЯ

ПОВИННА ПЕРЕДПЛАТИТИ

„ПИСЬМО з ПРОСВІТИ“!

Полтаві) й змагали до перестрою державного ладу, та у відродинах славянських націй, їх змаганнях до самостійного національного й державного життя. Тільки, коли серед інших славянських племен панславянські мрії приймали імперіялістичну закраску, виявлялися в Поляків в тужних бажаннях про тріумфальний візд польського короля до Київа, а в Москалів в ідеї московського верховодства над іншими славянськими племенами; — на українському ґрунті, згідно з характером нашої демократичної нації, ідеї панславізму виявлялися в змаганню до федерації всіх славянських націй. Сю мрію про збратання всіх славянських народів поетичним ладом висловив Шевченко в словах:

„Щоб усі Славяне стали добрими братами
„І синами сонця правди...“

Взагалі поезія Шевченка була тим святим огнем, котрий споїв різнородні складові чинники в один ідейний ґрунт під організацію товариства та зробив сей ґрунт спільним для овочу Кирило-Методіївського Братства.

В дальших розділах своєї цінної праці розказує автор про ролю поодиноких братчиків у заснуванні та змаганнях Братства, всесторонно розглядає думки й погляди Кирило-Методіївців на основі їх статутів, маніфестів, „Книг Битія українського народу“, основно знайомить читачів з історією доноса студента Петрова, зупиняється на хвилинах арештування, перебігу слідства, просліджує крок за кроком зізнання братчиків, розглядає сумні наслідки засуду, а завершує працю переглядом дальшої життєвої долі та діяльності Костомарова, Куліша, Гулака, Білозерського, Андрузького, Марковича, Савича, Посяди, Олександра Навроцького та донощика Петрова.

Розпадається праця д. Возняка на шіснацять розділів: 1) Шевченко про волю України перед своїм арештуванням; 2) Роля України в політичних плянах до часу Братства; 3) Інші складники ідейного ґрунту під організацію Братства; 4) Романтичне українство Миколи Костомарова в харківських рках; 5) Київський гурток молодих ідеалістів напередодні Братства; 6) Заснування Кирило-Методіївського Братства та його члени; 7) Ідеологія Кирило-Методіївців; 8) „Книги Битія українського народу“; 9) Справа авторства „Книг Битія українського народу“; 10) Час написання „Книг Битія українського народу“; 11) Донос на братчиків і їх арештування; 12) Методи допитів братчиків; 13) Братчики про Братство; 14) Братчики про себе; 15) Думки міністра освіти й шефа жандармів з приводу допитів братчиків; 16) Засуд братчиків у звязку з їх життєвою долею.

Вкінці подана докладна література предмету. Книга прикрашена портретами братчиків і їх катів — гр Орлова і Дубельта.

Совісне, всестороннє опанування нового матеріалу — листів, маніфестів, особистих споминів, протоколів, легкий, приступний спосіб викладу, а в сумнівних питаннях (напр. в справі формальної приналежности Шевченка й Куліша до Братства, або авторства „Книг Битія українського народу“) бистрі помічання та влучна аргументація надають книжці д. Возняка трівкої цілі й повинні вложити її в руки не тільки кожного ідейного ученика середніх шкіл, але й всякого свідомого українського громадянина.

В. Радзкевич.

Господарський порадник.

Відморожування.

Під велику студінь худоба, як і люде, може відморожувати собі деякі частини тіла. Найчастіше відмерзають вуха, ноги та калитка (мошна). Замерзаєж на смерть здебільшого лише дрібна худоба, шож до коней, то вони можуть замерзнути хиба тільки в тім разі, коли не мають чого їсти. Тому в дорозі, як що часом трапиться заблудитися й доведеться під хуртовину чекати в полі до ранку, завсігди треба найсамперед подбати, щоб у коней було доволі корму.

Відмерзлі частини стають дебели, нерухомі й дуже крихкі, так що можуть відламуватися на шматки. А як відогріються й відійдуть, починають набрякати й робляться синьо-червоні.

Щоб повернути до життя одубілі частини тіла, ніколи відразу не слід їх розігрівати, — навпаки поперед треба розтирати снігом та робити холодні оклади. І тільки згодом, як вони вже зовсім відійдуть, треба мастити оливою, ляноліною або васеліною. Частки, що вже геть повідмирають, повинно відрізати, а рани гоїти, як звичайно.

Щоб птиця не відморожувала собі ніг, треба жердки на сідалах узимку обмотувати соломюю.

(З книжки лікаря В. Корольова „Скотолічебник“)

ОГОЛОШЕННЯ.

(За цей відділ редакція не відповідає).

ЛІКАРСЬКИЙ ПОРАДНИК

Д-ра С. Дрималика питайте в українських книгарнях. — За 650 Мп висилає поручено: І. Свенціцький, Львів, вул. Мохнацького 42.

Купуйте видання фонду „УЧІТЕСЯ, БРАТИ МОЇ“!

ДОСІ ВИЙШЛИ:

1. *Володимир Дорошенко*: Шевченкова Криниця.
2. *Степан Рудницький*: Україна — наш рідний край.
3. *Михайло Возняк*: Кирило-Методіївське братство.
4. *Микола Голубець*: Начерк історії українського мистецтва.

Ціна кожної книжки 400 Мп.

В ДРУКУ:

5. *Іван Крип'якевич*: Коротка історія Козаччини.

Запросини до передплати

НА МІСЯЧНИК

„СВІТЛО”

присвячений справам національного і суспільного виховання на рік 1922.

Товариство „Учительська Громада“ у Львові видає від червня 1921 р. часопис „СВІТЛО“. Таким чином виповнено одну з прогалин нашого культурного життя, а саме недостачу загально-освітнього й виховного органу. Такий орган повинен знайти скрізь передплатників, бо справою загальної освіти й виховання заінтересована кожда одиниця народу. Нехай це буде учитель народних, середніх, а навіть найвищих шкіл, нехай

він священник, суддя, адвокат, лікар, інженір, торговець, промисловець — вони всі разом і кожний з осіб стають віч на віч з справами загальної освіти й виховання. Кожда школа, кожде Товариство, від найменшої читальні починаючи, мають на кожному кроці діло з справами національного й суспільного виховання.

Тому, коли тепер почався новий рік і звичайно кожний висилає передплати на часописи, належить, щоби кожда Читальня і кожда читальняна бібліотека передплатила зараз цей важний часопис, висилаючи яко зачет на передплату 500 Мл. на адресу: Адміністрація часопису „СВІТЛО“ Львів, Ринок ч. 10. I. пов.

В надії, що громадянство нас піддержить, вступаємо в новий рік нашого видавництва.

Редакція.

УВАГА. Річник 1921 можна набувати по ціні 300 Мл. Замовлення слати прямо до Адміністрації.

Вийшла з друку й продається в Товаристві „Просвіта“

у Львові, Ринок ч. 10. і по всіх українських книгарнях

НЕОБХІДНА ПІДЧАС ШЕВЧЕНКОВИХ СВЯТ КНИЖКА

„ШЕВЧЕНКОВА КРИНИЦЯ”

Думки про Бога, людей і Україну. З творів Шевченка вибрав і впорядкував Вол. Дорошенко. Ст. VIII+256 з портретом Шевченка. Видання Фонду „Учітєся, брати мої“. ЦІНА 400 Мл.

Ось зміст цього незвичайно актуального видання:

ПЕРЕДМОВА ст. III—VIII.

I. БОГ ст. 1—11
(Бог. — Спаситель. — Християнська віра й наука. — Молитва. — Душа. — Вічна загадка. — Сумніви й нарікання. — Вільнодумні гадки).

II. ЛЮДЕ ст. 12—41
(Люде і їх вдача. — Лихі люде. — Вороги. — Добрі люде. — Добро. — Життя й любов до життя. — Доля й недоля, щастя й нещастя. — Лихо. — Журба. — Надія й безнадійність. — Безсилля. — Час і минуність. — Лихі й добрі прикмети. — Слава)

III. РОДИНА ст. 42—66
(Любов. — Жінка. — Мати. — Діти. — Родина. — Сирота. — Самотність).

IV. ГРОМАДА: суспільність, нація, держава ст. 67—134
(Громада. — Юрба. — Багаті й бідні. — Нація. — Рідний край-Україна й любов до нього. — Славянофільство. — Чужина. — Москалі й Московщина. — Воля й незалежність, особиста й народня. — Неволья. — Правда й неправда. — Царат: абсолютистична й імперіялістична держава. — Військо. — Револуція й загибель царату. — Заклики до поправи й боротьби. — Во-

скресення України й новий лад. — Громадські ідеали. — Освіта й виховання).

V. ДІЯ ст. 135—178
(Історія. — Історія України. — Україна під Польщею, Гайдамаччина й мужицькі повстання. — Україна під Московією. — Герої української історії. — Національна неволя. — Суспільна неволя. — Кріпацтво. — Українська інтелігенція).

VI. КРАСА ст. 179—201
(Творчість. — Натхнення. — Мистецтво й природа. — Краса і її вплив. — Малярство. — Гравюра й фотографія. — Театр. — Описи природи).

VII. СЛОВО: поезія, література, мова 202—241
(Українська поезія й письменство взагалі. — Поезія та її значіння. — Поет і його творчість. — Шевченко про свою і взагалі українську поезію. — Московські писання Шевченка. — Читання задля дівчат. — Нездарні писання. — Переписування. — Відзиви про українських і російських письменників. — Шевченко про себе. — Мова).

VIII. ДОДАТОК: Короткі вислови й народні приповідки ст. 242—250

ПОКАЗЧИК імен і річей ст. 251—256

ЛІТЕРАТУРНО-ПРОСВІТНИЙ ТИЖНЕВИК ПІД РЕДАКЦІЄЮ ВОЛОДИМИРА ДОРОШЕНКА.

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ І АДМІНІСТРАЦІЇ: : ЦІНА ЦЬОГО ЧИСЛА : ПЕРЕДПЛАТА:
 ЛЬВІВ, РИНОК Ч. 10. ІІ. ПОВЕРХ. : мп. 100 мп. : Піврічна 1200 Мп., чвертьрічна 600 Мп.

На Шевченкові роковини.

Велика, могутня сила — слово, живе, огненне, палке слово, що рве душу, будить її зі сну, зриває її до чину, до боротьби. Оттаким словом володів безсмертний Тарас Шевченко. Велику книгу полишив він нам у спадку. Збірник його віршів „Кобзарь“, хоч і малий розмірами своїми, але має ту небуденну силу, про котру говоримо.

Слово Шевченкове „пламенем взялось“ і книга його до нас „огненно заговорила“ й говорить досі й до віку говоритиме. Силою свого могутнього слова пробив, розтопив Шевченко скрізь на нашій Україні серця людські і заставив нас оглянутися на себе й кругом себе.

Оглянутися й опам'ятатися!

Шевченко голосом своїм, могутнім як труба архангела на страшному суді, збудив нас до життя нового. З темряви кличе до світла, з багна неволі вириває до ясного сонця свободи, розбуркуючи в нас приспану гідність людини. Заповідає нам учитися, щоб розум наш був ясний, щоб життя наше було розумне, щоб не поневіряться ми в смердячій калюжі темноти й неволі. Заповідає брататися й гуртуватися, щоби одностайно, спільними силами здобути собі своє людське і народне право, вибороти собі во-

лю й незалежність, збудувати вільну Україну. „Борітеся — поборете“ — говорить він до нас і словом своїм і прикладом своїм заохочує нас видержати в сій боротьбі до кінця:

„Не вмирає душа наша,
 Не вмирає воля,
 І неситий не виоре
 На дні моря поля,
 Не скує душі живої“...

„Встане правда, встане воля“, підбадьорює Шевченко тих, що хитаються й підупадають на дусі, вливаючи в серця їх відвагу й напоюючи душі вірою в перемогу правди й справедливості, в перемогу нашої слушної справи.

„А ви Україну ховайте:
 Не дайте матери, не дайте
 В руках у ката пропадати!“

— промовляє до всіх нас Шевченко.

Та велячи нам боротися за здобуття своєї власної вільної держави, наказуючи не забувати, що „в своїй хаті й своя правда і сила і воля“, ніколи не переставав Шевченко на-учати нас, яким саме має бути ся наша держава.

КОЖДА ЧИТАЛЬНЯ

ПОВИННА ПЕРЕДПЛАТИТИ

„ПИСЬМО з ПРОСВІТИ“!

Наша Україна має бути „сімя вольна, нова“, в ній має панувати лад дійсно новий, оснований на любови й пошанованню людини, на рівности й братерстві всіх її дітей, щоб була вона „без холопа і без пана“:

„Щоб брат брата не різали
Та не окрадали“.

Такі думки й погляди висловлював у своїх огненних поезіях наш безсмертний Кобзарь.

Й „неначе наш Дніпро широкий,
Слова його лились, текли
І в серце падали глибоко,

Огнем невидимим пекли
Холодні душі...“

Вони й досі печуть наші душі і досі во-
рушать їх і не дають нам

„Серцем замирати
І гнилою колодою
На світі лежати...“

Не дають нам „плакати і мовчати“, а кли-
чуть до боротьби, до чину.

І от за се й шануємо ми так нашого
Шевченка й не перестанемо шанувати до
віку.

З поезій Шевченка.

ЗАПОВІТ.

Як умру, то поховайте
Мене на могилі,
Серед стелу широкого,
На Україні милій:
Щоб лани широкополі
І Дніпро, і кручі
Було видно, — було чути,
Як реве ревуций!

Як понесе з України
У синєє море
Кров ворожу, — отоді я
І лани, і гори —
Все покину і полину
До самого Бога
Молитися. А до того —
Я не знаю Бога.

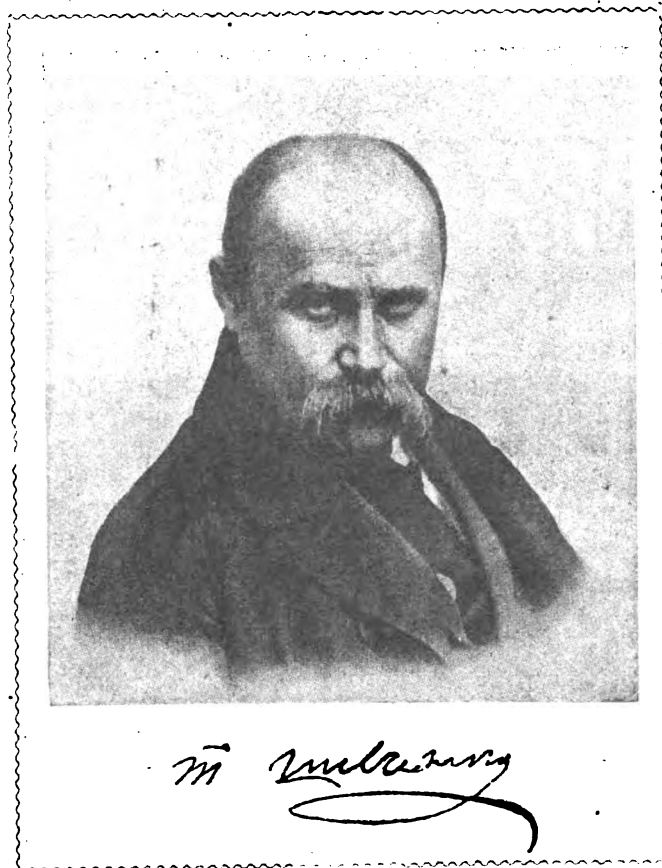
Поховайте та вставайте,
Кайдани порвіте,
І вражою, злою кров'ю
Волю окропіте!

І мене в сім'ї великій,
В сім'ї вольній, новій,
Не забудьте помянути
Незлим, тихим словом.

ПСАЛОМ 43-й.

Боже! Нашими ушима
Чули Твою славу.
І діди нам розказують
Про давні криваві
Тії літа, як рукою
Твердою своєю
Розв'язав Ти наші руки
І покрив землею
Трупи ворогів; і силу
Твою восхвалили
Твої люде, і в покої,
В добрі одпочили,
Славя Господа. А нині
Покрив-еси знову

Срамотою свої люде, —
І вороги нові
Розкрадають, як овець, нас
І жеруть... Без плати
І без ціни оддав-еси
Ворогам проклятим,
Покинув нас на сміх людам,
В наругу сусідам;
Покинув нас, яко в притчу
Нерозумним людам.
І кивають, сміючися,
На нас головами;
І всякий день перед нами —
Стид наш перед нами.
Окрадені, замучені,
В путах умираєм,
Не молимося чужим богам,

А Тебе благаєм:
Поможи нам, ізбави нас
Вражої наруги!
Поборов Ти першу силу,
Побори і другу,
Ще лютийшу. Встань же,
[Боже —
Вскую будеш спати,
Од сліз наших одвертатись,
Скорби забувати?
Смирилася душа наша,
Тяжко жить в оковах!
Встань же, Боже, —
[поможи нам
Встать на ката знову!

Мені однаково, чи буду
Я жить в Україні, чи ні,
Чи хто згадає, чи забуде
Мене в снігу на чужині —
Однаковісінько мені!

В неволі виріс між чужими,
І, неоплаканий своїми,
В неволі плачучи умру,
І все з собою заберу,
Малого сліду не покину
На нашій славній Україні,
На нашій — не своїй землі.
І не помяне батько з сином,
Не скаже синові: „Молись,
Молися, сину! За Україну
Його замучили колись“.

Мені однаково, чи буде
Той син молитися, чи ні.
Та не однаково мені,
Як Укра ну злії люде
Присплять, лукаві, і в огні
Її окрадену збудять...
Ох, не однаково мені!

Україно, Україно!
Ненько моя, ненько!
Як згадаю тебе, краю,
Завяне серденько!

(Тарасова ніч).

О милий Боже України,
Не дай пропасти на чужині,
В неволі вольним козакам!
І сором тут, і сором там;
Вставай з чужої домовини,
На суд Твій праведний
[прийти,
В залізах руки принести,
І перед всіми у кайданах
Стать козакові!..

(Гамалія).

Шевченко й народня освіта.

В історії відродження українського народу замітна дуже цікава поява, а саме, що і Шевченко, Куліш, Костомарів і М. Шашкевич і Федькович живо інтересуються народньою освітою й широко заходяться коло видання книжок для просвіти широких мас народу.

Роблять це найкращі, найсвітліші й найбільші уми України. І це не випадок. Не випадок, бо вони добре розуміють вагу освіти, знають що причиною політичної неволі й бідноти є в першій мірі безпросвітній стан народу. Правда освіта дає людині змогу відчутти й шанувати свою гідність як Українця і чоловіка, вкладає в її руки засоби боротьби за людське існування.

Без широкої освіти народніх має нема ні добробуту, ні культури, ні політичної — а вже найменше державної волі. Під чарівним подихом освіти темна, гнетена, визискувана й кривджена маса людей перемінюється в могутню націю, що не знесе на собі кайданів неволі, а розірве їх і добує собі волі.

Зрозуміли се великі люди різних народів. Зрозумів се і Шевченко. Та він не тільки зрозумів ту велику правду, але потребу освіти відчув цілою своєю великою душею. Син кріпака-мужика бачив на власні очі те страшне пекло, яке терпів український народ тільки ізза недостатчі освіти. Він того гіркого лиха зазнав і сам. З другої сторони він бачив, що коли поталанило йому вийти на волю, з кріпака-невільника стати вільним чоловіком, то се сталося не так завдяки його великому талантові, як завдяки тій освіті, яку здобував собі з трудом, але уперто.

І коли Шевченко став вільним, то тоді кривавилося його серце на саму згадку, що його брати й сестри, його велика рідня — український народ ще й далі пропадають у безпросвітній неволі. І сама думка про те в хвилях найбільшого щастя Поета наводила на нього сум і слізки змивала його розумні очі. І коли Поет. призадумався над тим, якби допомогти своєму народові, дійшов до тої великої думки, що дорога до визволення народу веде тільки черов освіту, а повне щастя можливе тільки у вільній, демократичній й незалежній Україні.

З таким світоглядом приїздить Шевченко в половині 40-х років XIX. століття на Україну. І зовсім природно, що в Києві цілою душею прилягає до гуртка української молодіжи, що поставила собі ціллю видвинути свій народ із кріпацтва й темряви, котра не давала піднятися і розвинути його духовій силі, а через те й нівечила його добробут.

Голосний плач Шевченка по нещасливій землячкій долі будив охоту до праці і розпалював завзяття в серцях тих, що друкованим словом, киданим між народ, бажали ширити освіту, а через неї дійти до культури, добробуту й волі українського народу. Члени Кирило-Методіївського братства поклали в свою програму між іншими високими ідеями, також і те, що би старатися викоринити невольництво та всяке пониження низчих мас, загально поширити грамотність й освіту.

За свої смілі й високо ідейні замисли братчики тяжко спокотували. Та найбільше, бо 10-літню неволею, заплатив за свою гарячу любов України і бажання праці для неї сам Шевченко. І коли пі-

знійше погляди братчиків в дечому змінилися, їх високий сміливий лет дещо обнизився, то все таки не змінилися їх погляди на потребу народньої освіти.

Куліш заєдно повторяє, що для неграмотних неуків треба конечно писати підручники, поучаючі, практичні книжки і заводити школи. В тій цілі видає в 1857 р. „Граматку“ (читаночку для дітей) і неграмотних. Видає її в рідній українській мові, бо тільки українською мовою може Українець навчитися скоро читати, не нудитись і мати якусь користь. Зломаний на тілі і душі 10-літню неволею великий поет і громадянин України радо вітає Кулішеву „Граматку“ і висказує незабутні слова: „се перший промінь світла, що може прокинути в здавлену панами невольничу голову“.

В одним із перших листів Костомарова до вернувшого з неволі Шевченка великий історик довго розписався не про що інше, як про освіту народу. „Мене порадувала „Граматка“, не так сама як та думка щоб писати для народу. Приходить час проснутись нашому народові й розумом працювати. Треба, щоб по селах учили дітвору по нашому, а ддятого треба ще того, по чім учитись. А то тепер всякий сміється з нас: от, каже, писали, писали й повісти і комедії і романи і саме головне забули. Правда і вірші і драми і романи розвивали мову, тільки тепер прийшла пора подумати про що інше. Не поезії треба для народу, а твердої трезвої справи. Тепер нам треба граматики своєї мови, історії, природи, географії та космографії, та книги про закони, наскільки потрібно для народа. От, що нам треба. Тільки Тобі писати вірші, а другі нехай працюють, а не співають“.

Та якраз Шевченко взявся сам за ту тверду працю, про яку згадав Костомарів. Як глибоко запала в серце поета думка про потребу праці над освідомленням темного люду, свідчать останні дні життя Шевченка. Вже тяжко недужий живо інтересується народньою освітою і просить: „в ім'я Боже написати, що діється в не вільних школах“. Се такі школи, де учено в рідній мові не тільки в неділі, а в деяких і в будні дні. Заходом свідомої української інтелігенції востали вони задля освіти народу в 1858 — 1860 роках трохи не по всіх містах України. Що більше, Шевченко взявся сам складати книжки потрібні для народньої освіти. Зладив перш усього „Буквар“, а щоб дістати дозвіл його друкувати, хорий поет мусів кидати хату і ходити благати дозволу. Вже дуже хорий сам розсилає надруковані примірники до недільних, повітових і сільських шкіл на Україні. За букварем задумував Шевченко видати арифметику, етнографію і географію та історію України. „Як би Бог поміг — писав він — от се мале діло зробити, то велике і само зробилось би“.

Освіта і воля українського народу, це останні і найсильніші думки, що з ними на віки заснув поет. І цей тісний звязок між просвітою і волею лишився для нас поетовим приказом-заповітом. Передсмертну проєвітну працю Шевченка мусимо вести далі. Мусять вести її усі, що тільки мають до того хист і змогу. Від сеї роботи відмовлятися — непростимий злочин.

Шевченко та його приятелі

(члени Кирило-Методіївського братства).

Василь Білозерський

Панько Куліш

Микола Гулак

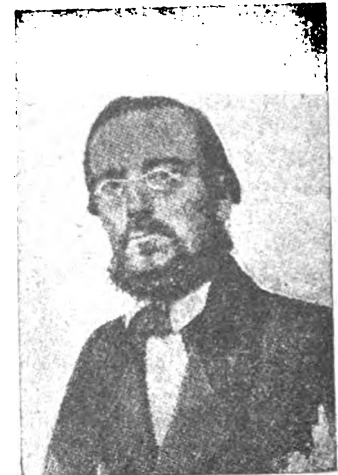
Тарас Шевченко

Дмитро Пильчиків

Опанас Маркович

Микола Костомарів

Страшно впасти у найдани,
Умирати в неволі;
А ще гірше — спати, спати,
І спати на волі,
І заснути на вік-віки,
І сліду не кинуть
Ніякого! однаково —
Чи жить, чи загинуть...

(Минають дні...)

Не дай спати ходячому,
Серцем замирати,
І гнилою колодою
На світі лежати;
А дай жити, серцем жити
І людей любити,
А коли ні, то проклинати
І світ запалити!

Розкуйтеся, братайтеся!
У чужому краю
Не шукайте, не питаєте
Того, що немає
І на небі, а не тільки
На чужому полі...
В своїй хаті — своя й правда,
І сила й воля!

(Посланіє).

Шевченкові обходи й Товариство „Просвіта“ у Львові.

(До історичної традиції.)

День смерті Тараса Шевченка — є нині днем національного свята для Українців. Святкуємо його торжественними академіями, концертами, вечірницями, викладами, театральними виставами, відчитаннями, сходами, святочними виданнями часописів, журналів та іншим способом. Відповідно до сил та можливостей. Але всі почуваються до обов'язку взяти участь у тім святі, чи то як співучасник, чи як гість. Колись одначе не було так. Культ Шевченка зростав з роками. А найвище дійшов культ незабутнього Кобзаря таки у нас у Галичині. Найбільша заслуга в тім безперечно Тов-а „Просвіта“. Тим може Тов-о дійсно похвалитися. Бо ширючи між українським народом Галичини національну свідомість, ширило в зв'язку з цим і культ найвишого духового вождя українського народу — Т. Шевченка. На тім ґрунті стало Тов-о „Просвіта“ в самім початку свого існування і стоїть непохитно на нім по нинішній день.

Культ Шевченка, а передовсім Шевченкові обходи так нерозривно зв'язані з Т-вом „Просвіта“ у Львові, що діяльності цього Тов-а не можна собі представити без Шевченкових обходів. Уряджування Шевченкового свята спочатку у Львові, а потім у краю лежало в програмі діяльності кожодчасного центрального відділу Товариства і лежить по нині в програмі Головного Відділу. І переводив таке свято кожний відділ Тов-а „Просвіта“ від самого початку існування Тов-а по нинішній день, крім звисних кривавих років — 1915 і 1919.

Найзвичайніший спосіб звеличання річниці смерті Тараса у Львові були й по нині є музично-вокальні вечірниці. Хотило тут передовсім спопуляризувати думки безсмертного Поета живим словом у деклямації та співі, заціпити в серця зібраних любов до ідеалів „Апостола Правди і Науки“.

І коли переглянемо всі звіти Тов-а „Просвіта“ від 1868—1920. р., побачимо, що кожного року переводило Тов-о вечірниці в честь Шевченка в день смерті при помочи академічної молодіжи, відтак інших товариств, як „Бесіда“, Т-во ім. Шевченка, „Боян“, „Бандурист“ та інші. Спочатку уряджувало такі вечірниці скромно, відтак величавіше, а останніми часами навіть дуже святочно. Від 1899 р. почавши, уряджувало у Львові подвійні концерти — так звані святочні і народні. Це були так сказатиб офіційні Шевченкові обходи. Крім цього кожне товариство, кожда школа, чи інше заведення — потягнене і заґріте приміром „Просвіти“ — уряджувало у себе свій власний концерт чи вечірниці в честь Шевченка.

Зі Львова перенісся дуже скоро цей звичай на провінцію, до міст, де повставали філії Тов-а „Просвіта“, а згодом (з 1900 р.) і на село до читалень Тов-а. Так отже всюди, де повставала організаційна станиця Тов-а „Просвіта“ в краю, нісся там і культ Т. Шевченка, а з ним і святочні обходи в роковини смерті Поета. Давнійше лишалося віділам читалень та філій повну свободу, чи обходити якимсь способом свято Шевченка, чи ні, а нині вкладається із Головного Відділу Тов-а „Просвіта“ згори примусовий обов'язок відбутися свято відповідно до місцевих сил і обставин. А цього року видано навіть приказ! А має право до того Т-во „Просвіта“. Право це впливає з історичної традиції. Щоби доказати, що так воно є, представмо собі коротесенький образ Шевченкових обходів

на основі звітів із діяльності Тов-а „Просвіта“ від самого його початку.

„Крім відчитів — читаємо у першій звіті „Просвіти“ за 1869. рік (стр. 14) — уряджувало Тов-о вечері декляматорсько-музикальні. Вечері такі в самім почині українського життя у Львові, іменно з 1860. р. оживляли і бодрили дуже духа української молодіжи, образуєчи естетичний смак, і виробляли добрих декляматорів і співаків Наш нарід на полі музики і піснетворства перевищив усі другі славянські народи. Тому не дивниця, що вечері декляматорсько-музикальні стягали усе значне число любовників і плекателів музики. Їх уряджувано звичайно в роковини смерті Т. Шевченка і Маркіяна Шашкевича, представителів літературного руху на Україні і в Галичині і вони вдавалися усе дуже гарно. Запрошувало на такі — можна сказати — народні празники і репрезентантів властей, подаючи їм таким робом нагоду познакомитися з українським духом і пересвідчитися, що їх обов'язком повинно бути йти у поміч розвоєві українського життя і постаратися о рівноуправненні язикове в публичнім життю“.

В 1869. році уладив Виділ Тов-а „Просвіта“ такі Шевченкові вечерниці при помочи академічної молодіжи в льокалі „Бесіди“, а з рамени відділу „Просвіти“ говорили голова Тов-а Анатоль Вахнянин і член відділу Омелян Патрицький. У слідуєчій 1870. році відбуто концерт при співучасті „Бесіди“ на Стрільниці. Відтак у дальших роках уряджувало все з весною Шевченкові вечерниці на переміну то в „Бесіди“, то на Стрільниці, а навіть у великій ратушевій салі (18. III. 1877). На вечерницях крім промов виголошувало також осібні реферати про Шевченка, наприклад у 1880. р. виголосив член відділу „Просвіти“ проф. Григорій Цеглинський свій критичний нарис: „О сучасній Крилиці Т. Шевченка“. В 1881. році промовляв на вечерницях уряджених Тов-ом „Просвіта“ член відділу Вол. Барвінський. В своїй бесіді представив він, яко очевидець, сумний стан могили Т. Шевченка і заґрів присутних до добровільних датків на реставрацію тої могили (стр. 7). Зібрано зараз на тім вечері 58 зол. 80 кр., а протягом цілого 1881. р. впилило ще 2054 зл. добровільних датків, так, що цілий фонд на реставрацію могили Шевченка виносив з 31. XII. 1881 р. 7934 зл. і був уміщений в „Общомь рольничомь кред. заведенію для Галиції и Буковини“. Фонд що року побільшувало.

З 1882. роком почавши уряджувало Товариство „Просвіта“ Шевченкові вечерниці у великій салі „Народного Дому“. З уряджуванням тих вечерниць мав віділ Тов-а „Просвіта“ багато клопотів. Не було сталого зорганізованого музичного Тов-а, яке помагалоб віділові у музичній часті. Мусів отже віділ подбати про зорганізування на вечерниці хору, мусів поносити кошти зв'язані з урядженням вечерниць і рубрики ті бачимо в білянсах Тов-а. Наприклад за роки 1869, 70, 71, 72 і 73 кошти вечерниць коштували Тов-о „Просвіта“ 311 зол., в році 75, 76 половина коштів 35 зол. 93 кр., в 1879. половина коштів вечерниць 47.81 зол. ітд.

Виручило дещо в цій роботі „Просвіту“ новозасноване Тов-о „Боян“, але аж від 1891 року почавши. Від того часу Тов-о „Просвіта“, як найстарше українське культурне Тов-о у Львові, дає ініціативу, а музикальну часть виконує Тов-о „Боян“

Кошти покриває Тов-о „Просвіта“, а дохід призначується на стипендію ім. Шевченка для бідних учеників, яка є під зарядом Т-ва „Просвіта“. „В день 14. н. ст. квітня 1891. р. — (звіт за 1891. р. стр. 6) — занявся Виділ при помочи других українських львівських Товариств, а головно при діяльній участі Тов-а „Боян“ уладженням у великій салі „Нар. Дому“ у Львові музикально-декляматорського вечеру в честь і память незабутнього народнього Поета, Тараса Шевченка. Чистий дохід із Шевченкових вечерниць призначений на стипендію його імени“. Належить зазначити тут, що від першого року існування Тов-а „Просвіта“ і від перших ним уряджених вечерниць основано при Тов-і „Просвіта“ перший стипендійний фонд ім Т. Шевченка для бідної шкільної молодіжи.

І що року на концерті докладано до цієї фундації, а традиція ця заховалася по нинішній день. І ось тепер, не оглядаючися на те, що вартість стипендійного фонду, замінена на польської марки, є дуже маленька, традиційно що року по концерті докладається до стипендійного фонду ім. Шевченка якусь квоту. Фонд ульокований у „Краєвім Союзі Кредитовім“. В 1906. р. долучається до спільної акції Шевченкових вечерниць зорганізований в тов-і „Бандурист“ хор акад. молодіжи і від того часу усе виступають на Шевченкових вечерницях сили сполучених обох хорів „Бояна“ і „Бандуриста“ як на святочних, так і на так званих народніх.

Народні концерти (від 1899 р) призначені були для ширших верств української суспільности й уряджувано їх звичайно в неділі або свята пополудні, щоб і робітнича кляса по знижених цінах вступу могла взяти в них участь.

Практика одначе показувала, що як гарно в останніх часах удавалися так звані святочні маніфестаційні концерти, так не дописували уряджувани з тою самою програмою популярні у Львові. Тому цього року рішив Головний Виділ Тов-а перевести народні концерти в честь Шевченка в усіх дільницях міста Львова, по всіх читальнях, стоваришеннях і організаціях зосібна місцевими силами, або

зорганізованими силами усіх читальень, полишивши ініціативу урядження маніфестаційного святочного концерту укр. музичним т-вам. А що концерти в честь Шевченка є вже нашим національним достоїнством, нашою національною маніфестацією, тому на мою думку належить його уряджувати заходом усіх українських культурних інституцій і товариств у Львові, а не виключно музичних, і провід без застережень повинен належати до Т-ва „Просвіта“ — відповідно до дотеперішньої традиції, усвяченої півстолітньою практикою. По традиції належить також до Головного Виділу Тов-а „Просвіта“ й вибір бесідника на святочнім концерті у Львові, з чого також цього року Головний Виділ зрезигнував. Застеріг собі натомість Головний Виділ ураз із Просвітно-Організаційною Комісією ініціативу у переведенню Шевченкових обходів у цілім краю. Іструкції в тім напрямі враз із відозвою оголосив Головний Виділ у ч. 7—8 „Письма з Просвіти“. Наказує він усім виділам своїх філій і читальень обовязково перевести у себе свято в честь Шевченка.

І навязуючи до акції минулого року, яка розведена була в краю з нагоди 60-літньої річниці смерті Шевченка, тобто до всенародньої збірки на фонд „Учітєся, брати мої“, візвав Головний Виділ продовжати розпочате минулого року діло і перевести знову з нагоди 61-літних роковин смерті Шевченка збірку на фонд „Учітєся, брати мої“, бо це поза народньою моральною користю одинока тревала памятка з тих обходів в нинішній час

Тому, як карні члени суспільности і народу, сповнімо вложений на нас обовязок під кличем: „При сьогорічнім обході в честь Шевченка знову переведемо збірку для видавничого фонду „Учітєся, брати мої!“

С. Шах.

Для історії Шевченкових обходів при Тов-і „Просвіта“ повинна кожда філія і кожда читальня переслати до канцелярії Т-ва „Просвіта“ у Львові звідомлення про обхід. С. Ш.

Засідання Кирило - Методіївців. (Картина Куриласа)

„ТАРАСОВЦІ“.

(Зі споминів).

Тарасовцями називалася таємна організація української молодіжні на Наддніпрянщині, заснована в початку 90-их років мин. сто іття. Від цієї організації чи краще „братства“ починається свідомий український рух, що так буйно проявився в пам'ятних днях недавньої української революції. Перед тим на Великій Україні майже не було Українців у теперішньому розумінню цього слова. Були це здебільшого так звані українофіли, тобто українолюбці, що правда любили рідний край і по своєму працювали для нього, але в життю своїм були властиво Росіянами. По осійськи говорили й писали свої праці про Україну, по російськи вчили й виховували своїх дітей. Тим тільки й відрізнялися від Москалів, що пам'ятали, що вони „Хахли“ або „Ма юроси“. Та вже потроху серед молодіжні шораз більше зростала свідомість національна, а зарозом і свідомість неприродности такого стану. Ці молоді люде почували себе цілком Українцями й почали гуртуватися для активної, чинної роботи задля рідного краю, не задовольняючися роботою старшого покоління. Першою спробою такої молодечої організації нашої молодіжні, котра стала прозивати себе „свідомими Українцями“ в противність до невирзних національно „українофілів“, й були Тарасовці.

Про них досі мало хто знав і на Україні, не то в Галичині і тому ми з великою охотою містимо спомини про гурток Тарасовців д-ра Івана Липи, що був укупі з іншими товаришми (Миколою Байздренком, Михайлом Баськевичем і Витом Боровиком) одним із основників цього гуртка, чи як вони звали „братства“.

Пізніше, з розвитком українського руху на зміну Тарасовців прийшла нова організація „РУП.“ тобто „Революційна Українська а Партія“, перша політична партія на Великій Україні, основана р 1900. З неї вже вийшли майже всі теперішні українські партії Наддніпрянщини. Про Р. У. П. охочі можуть докладніше довідатися з книжечки Вол. Дорошенка „Революційна Українська Партія“, Львів 1921. Загальну історію новішого українського руху останнього віка (аж до світової війни) див. у книжечці тогож автора: Українство в Росії Новішні часи. Відень 1916. Видання „Союза визволення України“.

Ред.

* * *

Українська молодь 80-тих років, це тоді були „Хахли“ — „Малороси“.

По всіх університетських містах закладалися кружки „Української Громади“, де гуртувалися люде ріжних напрямків.

Краще сказати, це були просто земляцтва. Існували вони напів отверто. Найбільша програма їх діяльности була в ширенні легальних книжок у народі як українських, так і російських; далі театральні вистави, хори і студентські бібліотечки.

Такі громади не вдоволяли молоде, живе юнацтво, бо в них не було ні творчої думки, ані боротьби за кращу долю народню, а тому більше чутлива молодь їх уникала і йшла в чужі організації, тоді таємні, де вона мала хоч те моральне оправдання, що ризикувала своїм життям, або сво бодою.

Та вступаючи до чужих організацій, молоді українські сили тим самим творили те, що не було на Україні українських організацій, а лише російські, польські і інші.

Однак як в українських громадах, так і в окремих особах поза громадами почалося розуміння ненормальности такого стану, почала зріти нова світла думка про утворення власних таємних організацій в ім'я боротьби за народне діло, назрівала переоцінка цінностей.

Літом, у самому початку 90-их років Полтавське Губерніяльне Земство зарядило перепис рухомого майна по всій Полтавщині. Цю роботу було доручено відомому статистикові Олександрові Русову.

Він, як один із кращих українофілів-радикалів,

старався запросити на ту роботу молодь, здебільшого українофільську.

І от зіхалося до Полтави до 50 люда такої молоді з ріжних університетських міст. Працюючи молодь знайомилася між собою, ділилася думками, розбивалася на відповідні гуртки. Тут же склався гурток із чотирьох люде, що став до решти цілком окремо.

Ці молоді люде не пристали ні до українофілів, ні до інших течій, а заснували осібний гурток і назвали себе „свідомими Українцями“. Термін тоді новий і він означав, що вони не тільки Українці по походженню, але що вони свідомі сини свого народу. Цей гурток із чотирьох членів завжди був у гострих ідейних суперечках з усіма іншими, а коли члени його обявили, що вони не пристануть ні до українофільських груп, ні до російських, а утворять нову національну українську групу — Мазепинців, тоді його всі осміяли, назвали „вузькими націоналістами“, всі його відцуралися й покинули.

Але в цьому гурткові кипіла ідейна робота.

При переїзді з Кременчука до Ромен цей гурток використав пару вільних днів і поїхав Дніпром на могилу Шевченка.

Тут у присутности духа нашого національного генія, що вітав над святим для кожного Українця місцем, прийшла думка заснувати першу українську таємну організацію і назвати її Тарасовцями.

Молодь дала на могилі Тараса клятву не зраджувати Україну і все життя віддати їй, — і з тим відїхала.

Докладніше про перебування на могилі, про той настрій, що опанував молодіж, можна прочитати у львівській „Зорі“ ч. 3 (1/13 марта) за рік 1892 — й, у статті Івана Степовика „У батька Тараса в гостині“.

Од Ромен недалеко лежить затишне містечко Глинськ.

У тому містечку ця молодь, цей маленький гурток між працею й одпочинком виробив свій статут і програму.

Тепер, коли за самостійну Україну пролилася так багато крови, — усе це виглядає як справа дрібна, але тоді у всьому тому не тільки була новина, а й початок того нового шляху, яким ми ідемо тепер.

Основні точки програми були національно-політичне і соціальне визволення України. Був там і 8-годинний робочий день і соціалізація землі і всякі інші для того часу журавлі в небі.

Справа національна полягала коротко от у чому: Ми, свідомі Українці, рішучо й на завжди пориваємо звязок із українофілами. Ми свідомі Українці одлаємо всі наші сили на творення української культури, на національно-політичне визволення поневоленого українського народу. Ми вживаємо тільки української мови. Ми працюємо тільки для українського народу. Скрізь, деб ми не були, ми мусимо говорити українською мовою. Ми мусимо агітувати за наші думки, переводячи в життя між іншим і тим, що кожен член гуртка повинен на протязі року навчити української грамоти не менше двох неграмотних, освідомити й придбати не менше двох членів для нашої організації.

Але „святая святых“ для Тарасовців це була

самостійна Україна. Іншої України ніхто з Тарасовців собі не уявляв.

Пізнійше, через кілька років, один із членів Тарасовців прилюдно й отверто поставив цю справу в житті тим, що поїхав за кордон і в Карпатах, де знав, що за його спиною не стоїть російський жандарм, написав брошуру: „Самостійна Україна“*). Це був молодий адвокат Микола Міхновський. Ця самостійницька ідея для того часу була страшною річчю, страшнішою ніж соціалістичні гасла і була першою ластівкою нашої сучасної весни.

Коли роботи на Полтавщині покінчилися, то перші Тарасовці розїхалися у різні місця, один до Києва, два до Харкова, а один до Дорпату, й стали там організувати таємні братерські гуртки, до чого в невеликій мірі прислужилися їм студентські громади. Швидко в Харкові повстала таємна організація з 8-х чоловік. Так само в Києві, Одесі, Полтаві, Чернігові і т. д. Зв'язки у Тарасовців були тільки через особисті побачення й зїзди і ніколи через листування. Освідомлення й праця були і по селах.

Тарасовці перші мали щастя бачити свідомих національно і політично селян, що належали до цього таємного братства. Це були здебільшого Полтавці, заробітчани, що працювали в Бесарабії на роботах по знищенню фільоксери.

Належали до цієї першої таємної української організації між іншими такі особи: відомий поет Вол. Самійленко, покійний славіст письменник Михайло Коцюбинський, поет Мусій Кононенко (Школиченко), Іван Зозуля (Іван Спілка), брати Міхновські, Володимир Шемет, Валеріян Боржковський, якого розстріляли більшовики, Віталій Боровик, Євген Тимченко, Микола Байздренко, Черняхівський і багато інших. Пізнійше, в осени 1892 року пристав до Тарасовців Борис Грінченко, а ще пізнійше Микола Вороний.

Всі вони додержали ідеалу великого Кобзаря і все життя віддали Україні.

І не вважаючи на те, що російські кола не одного з них переманювали до себе, як от Коцюбинського, Тарасовці воліли обмежити своє життя лише найконечнішими потребами, а не йти на послуги до чужого народу.

Вони казали так, як і Шевченко: „теплий кожух, тільки шкода, не на мене шитий, а розумне ваше слово брехнею підбите“.

У всіх хвилях свого життя вони були вірними своєму народу. Вони тямали, що покинути свій народ, то значить його зрадити...

Братство Тарасовців енергійно, з захватом працювало і поширилося по всій Україні. Так було до травня 1893 р.

Року 1893 було у Харкові урочисте святкування роковин Шевченка. Урядили його Тарасовці. Зібралася там уся молодь, зібралися старі українофіли і представники від організацій: польської, грузинської, московської й інших.

Тарасовці були так конспіративні, що громади, якими вони керували і давали напрямок, не знали, що є якась таємна організація, що входить в їх склад.

На тих роковинах був прочитаний реферат. Реферат той був програмовий (частина з програми) і не вважаючи на те, що ставився дуже гостро до українофілів, не викликав з їх боку протесту, навпаки сподобався всім, особливо молоді. Таких багатолюдних урочистих і змістових роковин

Харків до того часу не зазнав. Ця доба у житті Тарасівської організації в Харкові була добою її розцвіту.

Кияне-Тарасовці просили передати їм той реферат і хтось їм тоді відвіз. З Києва він був висланий до Львова, де й був видрукований у „Правді“, при чому заголовок дала сама редакція: „Profession de foi“ (себ то по нашому: визнання віри) молодих Українців“ (див. „Правда“ 1893, квітень, ст. 201—207).

Швидко за цими роковинами прийшла катастрофа. Тарасовці, складаючи свої членські внески, придбали кількості рублі, на які вислали за кордон одного члена, щоби привіз українських книжок для братської бібліотеки й для поширення. При помочи пачкарів удалося перевезти зі Львова до Рівного чотири пуди українських нелегальних книжок, які звідти направлені були до Харкова через контору „Наdejда“.

Діло було зроблено чисто й обережно й нікому і в голову не прийшло, що за цими книжками їхав агент таємної поліції.

Коли книжки прийшли до Харкова, Тарасовці, не маючи змоги переховати їх на своїх студентських квартирах, звернулися до українофілів.

Взялася одержати ці книжки д. Софія Русова і при її помочи відобрав їх професор університету Трутовський.

Усе робилося конспіративно (обережно й довірливо) і кожен мав відповідати лише за себе. Коли жандарми побачили, що книжки, за якими вони слідкували, опинилися у професора університету, то вони жажнулися. Вони не мали сміливості зробити трус, аж поки не впевнилися через наймичку професора, що принесла їм на показ ці книжки.

І тільки тоді вони зробили трус, а за цей час більше трьох пудів книжок уже було розібрано молодіжкою і зникло безслідно.

На одну Полтавщину досталося 40 Кобзарів Шевченка, другого тому, що був тоді заборонений.

У ніч на 1. травня було зроблено більш 40 трусів у Харкові і привезено до тюрми більш 15 чоловік. Були це здебільшого молоді люди, студенти, але було й кілька старших людей з українофілів.

Справа тяглася як звичайно дуже довго. До речі сказати тут: організація Тарасовців не була розкрита жандармами, хоч вони й почували, що тут справа далеко серйозніша, ніж студентські громади.

Робили жандарми труси і в Києві і в Одесі і на провінції і всеж ні до чого не докопалися.

Цікаво між іншим, що Степняк у своїй „Підземній Росії“ називає цей процес „Справа Русова“. Покійний Ол. Русів сидів у тюрмі, сам не знаючи, за що, не більше двох тижнів і був випущений першим із усіх заарештованих.

Тепер ми знаємо, що це був перший політичний процес Українців, власне Тарасовців. Одні Тарасовці сиділи в тюрмі, а другі постійно далі працювали. Проминув рік або два і в Харкові повстала друга по черзі українська організація — молода, свіжа, бадьора. Це була так звана Українська Революційна Партія (Р. У. П.). Їй у Харкові досталася в спадщину бібліотека Тарасовців, що належала ніби то до студентської громади.

Іван Лука.

*) Ця брошура, видана вперше у Львові в 1903 році, передрукована вдруге у Вецлярі в р. 1917 заходом О. Ско-рописа-Юлтуховського. — Ред.

Від Кан до Генуї.

Перші три роки після покінчення великої світової війни не увінчалися ані замиренням світа, ані поліпшенням життя і умовгноблених народів як і народів світа взагалі. Не сповнилися надії на краще буття, не здійснено високих гуманних кличів, що їх як із рога достатків так приманливо розсипали обі воюючі сторони. Не стали ділом і сподіванки побідників. Побідна сторона мимо найліпшої волі не змогла до краю знищити й обезсилити свого побідженого противника.

Коли після припинення війни головні побідні держави в товаристві 26 менших держав уклали перший диктат побідженій Німеччині, котрий названо Версальським трактатом (договором), то серед деяких гарячіших народів (як Французи та Поляки) була думка, що тим насильним диктатом поведеться зовсім роздавити противника. Опісля такий самий диктат зроблено Австрії, Угорщині, Болгарії й Туреччині.

Та легше було диктувати договори, де ніхто не договорювався, тільки мовчки мусів скоритися побідникам, як їх виконувати, проводити в життя. Найважнішим, основним трактатом із усіх тих диктатів, був Версальський договір, бо й Німеччина була найважнішим противником антанті. Та коли ще ходило про загарбання безборонних німецьких колоній або знищення німецької воєнної флоти, то справа пішла досить гладко — тим більше, що все те діялося в часі, коли міг ще ділати страх перед побідником. Але згодом страх почав минати і коли прийшлося щонебудь платити, то Німеччина ніколи не проминула нагоди, щоби не показати своїх рогів, щоби не зазначити, що вона зовсім не має наміру платити наложених на неї мільярдів воєнного відшкодування. Знову обкромлена антантою маленька Австрія почала відразу так страшно калікувати й занепадати на силах після перетяття її життєвих жил, що взагалі не видно способу, як удержати при життю цей останок колись великої держави. З Угорщиною має антанта безнастанні клопоти; Угорщина вічно невдоволена, раз-ураз ясно й недвозначно виявляє свою гомінку натуру, і як би не Чехословаччина й Югославія та Румунія, що постійно притримують неспокойних Мадярів, то хто знає, що вийшлоб із того. І Болгарія — мимо того, що перша скапітулювала (піддалася), не дуже похочує слухатись антанті, а Туреччина й чути не хоче про антантський диктат і далі воює собі з Грецією.

Поруч побіджених багато клопоту справляють антанті і нові, так звані національні держави. Кожда з великих держав мала поміж народами і малими державами своїх підручних, і щоби їх привязати до себе, запрягти в шорі своєї політики, почала потурати їх пересадним забаганкам.

Після покінчення великої війни розігралися менші війни, які до решти нищили вже й так знищену Європу. А всемогутня антанта була приневолена безсильно приглядатися цій воєнній метушні. Що більше! Поодинокі держави, що входять в склад антанті, як от Франція — ще й підливали оливи до вогню — в переконанню, що в мутній воді легше можна буде ловити рибу. Ніхто інший, тільки Франція підштовхувала Румунію й Польщу

Наслідком великої війни і повоєнної метушні винищено і в нівець повернено безцінні матеріальні і культурні скарби, здерто з людей всі заслони і випущено на видівню життя звичайного звіря — з дикими інстинктами, а в повоєнній добі викривлено всі завіти нашого століття, найкращі думки і кличі людськості. Велика війна, що мала для культурного будівництва відкрити засипані джерела здавлених сил і цінностей обезправнених народів, не тільки нічого не зробила в тому напрямку, але навпаки — вивищуючи деякі народи, інші зіпхнула в страшну безодню неволі, пониження й безправства. Особливо важка доля стрінула український народ, котрий на своїх плечах ніс непомірні тягарі війни, територія котрої на великому просторі стала видовищем воєнних дій.

Але, як кажуть, ситий голодного не знає. І Європа не хоче нас знати, не спішиться оцінити тієї непомірної жертви, яку принесли ми на жертвеннику європейської культури, холоднокровно дозволяє розривати нас, знеможених і висилених, на чотири займанщини.

* * *

Наслідком воєнного і повоєнного розюшення, насильної загребушости й ненажерливості менше або більше побідних народів, є зірвання тих ниток, що вязали народи в одну цілість, що доповнювали й вирівнювали світове господарство. Іншими словами: виявилось, що народи й держави не можуть існувати одні без одних, що побідники залежні від побіджених у тій самій мірі, що й побіджені від побідників. Що з того, що нпр. побідна держава матиме гроші, коли за них не можна купити потрібних матеріалів чи продуктів, бо побіджені краї не можуть тих матеріалів чи продуктів достарчити через те, що в них знищено народне господарство, залізниця і т. п. Або що з того, що в побідній державі витворюють гарні товари, коли побіджений не має за що їх купити. Що з того, що побідна держава має великі й добірні фабрики, коли не має для тих фабрик сирівця, який може достарчити побіджений. І таких поплутаних війною і подиктованими договорами справ є безліку. Треба отже з того замотиличення вийти на чисту воду, а це можливе тільки тоді, коли між народами наступить порозуміння, коли до участі в життю Європи будуть допущені всі краї і всі народи, коли почне затиратися різниця між побідниками і побідженими, коли наступить обопільне довіря.

Про заспокоєння Європи і вирівнання надмір-

них противенств уже від довшого часу продумують світліші мужі. Особливо пропагує цю думку англійський президент міністрів Льюїс Джордж. Одна поважна французька газета писала в січні, що в Канах, де зібралася була Найвища Рада, Льюїс Джордж домагався, щоби до Гаги скликати великий міжнародний конгрес і там при участі всіх держав і народів докладно й вичерпуючо обговорити справу повного заспокоєння Європи. Правда, цього домагання не узглядено, але здається, що Льюїс Джордж, ставлячи більші вимоги, хотів напевно досягнути хоч менші. І дійсно на конференції в Канах удалося йому перевести постанову про скликання на 8. марта до Генуї загальної міжнародної господарської конференції. На цю конференцію постановлено запросити також усі побіджені держави: Німеччину, Австрію, Угорщину, Болгарію і тзв. Совітську федерацію. Цю останню під умовою, що признає всі публичні довги, що дасть запоруку пошановання приватної власности горожан заграничних держав і що заплатить відшкодованні за їх маєтки, поконфісковані в часі революції.

Бріан в імені Франції виразно застерігся, що генуезька конференція має бути виключно господарсько-фінансова і на ній не можна порушувати ніяких політичних справ. Та це застереження не має ніякого практичного значіння, бо загалом беручи, кожда справа господарська є політичною і навпаки.

Скликання такої міжнародної конференції має велике значіння, бо доказує банкрутство всіх диктатів та стверджує, що без співділання всіх держав і народів неможливо відбудувати європейське господарство і привернути господарську рівновагу світа. Ця постанова стверджує також, що перебудова світа неможлива без співділання Німців і європейського Сходу.

Заки однак приїде до конференції в Генуї, два найповажніші члени антанти мусять вирівнати свої противенства. Тих противенств є багато, але найбільше голосним під теперішню пору являється справа Близького Сходу. Під цєю справою розуміється в європейській пресі турецько-грецький конфлікт. Севрським трактатом з 10. серпня 1920 (котрий не треба мішати з другим севрським трактатом, що відноситься до границь між спадкоємцями Австрії) розчленовано Туреччину. Їй відібрано значну частину азійських областей, віддаючи одні Англії, а другі Франції, з Вірменії створено окрему державу, Смирну віддано на 5 літ Греції, з Константинополя створено вільне місто, проливи знеутралізовано, Тракію прилучено до Греції. Туреччина на це не погодилася і, заключивши договір з большевиками, почала воювати з Грецією. Тимчасом Франція поза плечима Англії, котра хотіла в нівець вести значіння Туреччини, порозумілася з турецьким урядом Кемалю Паші і станула в прихильних відносинах до Туреччини. Таким чином Англія підпирала Грецію, а Франція Туреччи-

ну, отже між двома союзними державами не було згоди що до розв'язки справи Близького Сходу. З тією метою на початку лютого ц. р. мала відбутися в Парижі конференція міністрів закордонних справ держав антанти, де малося цю справу полагодити.

Як бачимо, то злагода між Туреччиною і Грецією (Туреччина домагається звороту Смирни і Тракії) залежна від ревізії (перевірки і зміни) севрського трактату. Колиж почнеться ревізію одного трактату, то послідовно муситься почати й другого. Другим трактатом, основною будівлею сучасного стану Європи, є власне Версальський трактат, провідною думкою котрого є сотворення невільника з німецького народу.

Льюїс Джордж признає, що Німців не можна усунути від співпраці у відбудові Європи задля їх культурної сили, задля їх великих здатностей. А щоби ці здатности могли проявитися, то невідклично треба попустити з тих страшних параграфів Версальського трактату, котрі є кайданами для Німеччини.

Другою, може ще важнішою справою, до якої мусить взятися хоч здебільшого генуезька конференція — це справа Росії, а властиво європейського Сходу. В Генуї перший раз засядуть до нарад із представниками європейських держав відпоручники Совітів. Тим самим їх признається справжніми панами східно-європейських народів. Входячи з ними в умови і переговори, муситься вимагати від них затвердження того порядку, який втворено Версальським трактатом. А Росія — як большевицька, так і протибольшевицька — дотепер не виявляє охоти приймати добровільно порядок, втворений без її участі і згоди. Значить і з цього боку приїде зачіпка до ревізії Версальського договору.

Ясно, що коли під загрозою ревізії стоять такі трактати, які подиктували й підписали найсильніші цього світа (як Англія, Франція, Італія й Японія), то що говорити про трактати, не признані антантою. А одним і найважнішим з таких трактатів є договір у Ризі між Польщею і Росією про поділ українських і білоруських земель. Не улягає сумніву, що заспокоєння світа, мирне життя Європи вимагає взаїмних умов, уступок, перевірки всього насильного, одностороннього

Однак шлях до Генуї, шлях до порозуміння не стелеться рожами. На кождім кроці виростають перепони й непорозуміння. Не будемо тут нагородити всіх тих перепон, але мимо всього можемо з усею певністю сказати, що скорше чи пізніше мусить прийти до міжнародної конференції, бо тільки тим чином можна буде по волі повертати на мирний шлях, гоїти рани і класти підвалини під порозуміння народів.

Ф. Федорців.

Світе тихий, краю милий,
Моя Україно!
За що тебе сплюндровано,
За що, мамо, гинеш?
Чи ти рано до схід сонця
Богу не молилась?
Чи ти діточок непевних
Звичаю не вчила?

І коли тебе забуду,
Єрусалиме,
Забвен буду, покинутий
Рабом на чужині;
І язик мій оніміє.
Висохне лукавий,
Як забуду помянути
Тебе, наша славо!

Свою Україну любіть,
Любіть її!.. Во время люте,
В останню, тяжкую минуту
За неї Господа моліть!

—
Любіться, брати мої,
Україну любіть,
І за неї безталанну
Господа моліть!

Наша старовина.

ЯРОСЛАВ.

Побіч Перемишля і Галича Ярослав є одним із найстарших городів Галицької України.

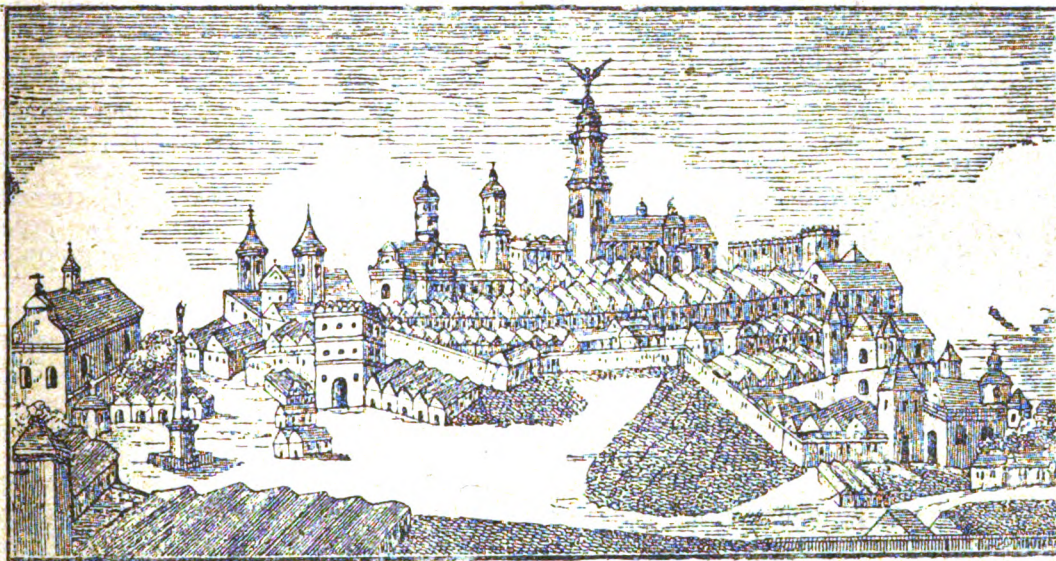
В XI. столітті заснував його український великий князь Ярослав Мудрий, котрий збудував на узгір'ю над рікою Сяном оборонний замок. Коло замку розложилося місто, яке одержало назву свого основателя.

Від початку свого існування Ярослав був славною твердинею, яка нераз повздержала нахабного напасника. І так коли в р. 1247 Мадяри хотіли проти волі українського народу посадити на галицькім престолі зятя свого короля Белі IV. князя Ростислава і пішли на Українців війною, українські війська розбили їх під Ярославом.

Укріплення города складалися з сильних і високих деревляних парканів, на які кожний ярославський громадянин давав один віз дерева. Пізніше обведено місто мурами й валами, сліди котрих можна оглядати ще нині. В часі небезпеки боронили місто йогож мешканці.

попри город ішов головний шлях, який вів із Кракова через Перемишль до Львова і був для купців найкращою сухопутною дорогою. З другої боку коло Ярослава пливе р'ка Сян, яка тоді була важною водяною дорогою. Сяном і Вислою возили на великих тратвах, званих гал'ярами, збіжжя, поташ, прядиво, сушені овочі, дерево й інші матеріали у Варшаву або Гданськ. А надання магдебурзьких прав і це, що в р. 1443. зроблено Ярослав складовим містом**), ще більше причинилося до піднесення торговельного руху в Ярославі.

Ярослав був славний по всій Європі своїми ярмарками. Три з них тревали по чотири тижні, а саме: перший в середу першої неділі великого посту, другий в день Успен'я Пресв. Діви Марії і третій в день св. Андрія. На ці ярмарки приїздили купці з усіх сторін. Можна було тоді бачити в Ярославі людей різних народностей: Персів, Вірмен, Арабів, Турків, Москалів, Мадярів, Італійців, Французів, Шведів і багато інших. Наплив людности в часі ярмарку був такий великий, що всі в

Ярослав у XVII. віці.

В головині XIV. ст. по смерті українського князя Юрія-Болеслава заняв польський король Казимир Великий і від того часу Ярослав дістався під польське панування.

Кільканацять літ пізніше, десь коло р. 1372. угорсько-польський король Людвик віддав Ярослав своєму сестрінкові Володиславу князю Опольському на власність. Володислав Опольський переніс замок у друге місце (коло нинішньої парохіяльної церкви) й сюди перенеслося міське життя. Одним із найважніших добродійств, яке зробив кн. Опольський для Ярослава, то те, що надав місту магдебурзькі права*) і тим не мало причинився до піднесення торговельного життя.

З часом Ярослав став першим торговельним містом не тільки Галичини, але й всеї Західної України. На це зложилися головно три обставини. Вже само положення міста багато пособляло розвиткові торгівлі в Ярославі, бо з одного боку

місті не могли поміститися й більша частина перебувала поза мурами міста, на передмістях.

Кожна з каменниць, що стояли довкола ринку, мала відкриті, обширні й високі, гарно збудовані піддаша, де купці розкладали свої товари й уряджали вистави для купуючих. Ці піддаша лучилися з собою і творили довкола ринку критий хідник. Із цих давніх піддаш удержалися до нашого часу тільки два, т. зв. „велике й мале підсіння“.

З оживленням торгівлі збільшався і добробут міста; будовано гарні й великі, навіть триповерхові каменіці й величаві святині, більша часть котрих існує донині.

Давніше були в Ярославі три церкви. До наших днів лишилася тільки одна велика й гарно

*) Магдебурзькі права надавано містам. Мешканці такого міста не підлягали краєвій адміністрації, а мали свою міську управу й свої власні суди, звані „лавничими“.

**) Складовим містом було таке місто, де переїздяючі купці мусіли задержуватися і пару день продавати свої товари, а що йно потім могли їхати далі. Напр. купець, котрий їхав з Кракова до Львова, не міг переїхати через Ярослав не задержавшись тут. Він мусів задержатися в Ярославі, розложити свій товар на продаж й щойно по пару днях міг їхати далі.

збудована парохіяльна церква Преображення Господнього. Другу дерев'яну церкву Воздвиження Чесного Хреста на передмісті Гарбарі, яка походила ще з XV. в. (деякі кажуть, що з княжих часів), і була цінним пам'ятником українського будівництва, розібрали, бо грозила заваленням. З третьої церкви осталася тільки презбітерія*), удержана як каплиця на старім українським цвинтарі.

Костелів було вісім. Із них тільки в чотирьох відправляється богослуження. Один із них є тепер святинєю протестантів авгсбурзького ісповідання (Лютеран).

Жиди мали колись дві біжниць, нині крім кількох малих молитовних домів мають велику синагогу.

В погоні за багатствами не забували ярославські громадяне також за освіту. Знаємо, що вже в XV. ст. були тут школи, а в 1621 р. навіть друкарня. Шкіл під той час було в Ярославі дві: українська, яка знаходилася при парохіяльній церкві і була удержувана тутешнім церковним братством, і польська т. зв. міська школа. В Ярославі ходив до школи славний борець за волю України гетьман Богдан Хмельницький.

В народньому життю тутешніх Українців мало велике значіння церковне братство. Задачею братства було не тільки удержувати і прикрашати церкву, воно мало дбати також за українську школу і боронити прав українського громадянства. І ярославське братство совісно сповняло свою задачу, а що в нім було згуртоване майже все місцеве українське громадянство, представляло воно поважну силу, з якою Поляки мусіли числитись. І так, коли в XVII. ст. ярославські Поляки не хотіли допустити Українців до урядів у магістраті і в цехах, Українці відважно стали боронити своїх старих прав. Вибори до міської ради кінчилися часто кривавою боротьбою. Поляки побачили вкінці, що з Українцями не легка справа й таки в р. 1672. мусіли признати Українцям повні права.

Загально взявши, Ярослав був у ті часи першим містом краю, а XVI. ст. і початок XVII. це золота доба в історії міста. Але нещастя, яких доля цього городові, як і в загалі цілій нашій країні, не щадила, не дали йому вдержатися на тій висоті, на якій він став у своїх золотих часах.

Часті напади Татар (р. 1489., 1502. і 1624.), Волохів і Турків (1498. р.), морова язва (р. 1622.), то знову великі пожежі (р. 1600 і 1625) нищили на переміну добробут його мешканців.

Найбільше потерпіло місто від пожежі, яка мала місце 1625. р. підчас ярмарку. Згоріло тоді

*) Презбітерією називається та часть церкви, де стоїть головний вівтар.

все місто. Самих товарів пішло з димом, як декотрі оцінюють, на 40 мільонів золотих.

Справді завдяки трудолюбности мешканців і при підмозі княгині Острозької відбудовано помалу місто, але до давнього багатства воно вже не могло дійти.

По заняттю краю Австрією Ярослав починає швидким ходом підноситися із занепаду і нині належить до кращих міст Галичини.

Колись Ярослав був майже чисто українським містом, але в часі польського панування найшло сюди так багато Поляків, Німців та Жидів, що Українці в порівнянні із загальним числом мешканців зійшли на національну меншість. Нині Ярослав числить коло 25.000 душ, з чого коло 5.000 Українців, а решта Жиди, Поляки та Німці.

Хоч Ярослав лежить на границі української території і є посліднім клаптиком української землі, облитим із трьох сторін чужинецьким морем, то тутешнє українське громадянство

не затратило народнього характеру і з цілим українським народом вірить у кращу будучність своєї вітчизни. А щоби не потонути у чужому морі, гуртується воно в товариствах, яких тут відносно до кількості українського населення не мало.

В т-вах „Родина“ і „Українська Бесіда“, з яких перше, маючи свій хор і аматорський кружок, є найбільше рухливим, купчиться товариське життя.

Т-во „Бурса ім. св. Онуфрія“ має гарну одноповерхову каменицю. Тепер тут мають дешеве приміщення українські гімназисти; простору бурсу зайняла польська поліція для своїх цілей, хоч у парусот кроків від бурси стоять порожні казарми, в яких можна би примістити десять постерунків поліції. Всякі заходи, щоб опорожнено бурсу, лишилися без успіхів.

Українська Захоронка на горішньо-лежайським передмісті вщиплює у серця „найменших“ любов до рідного, а Т-во охорони дітей опікується рештою дітвори

З фінансових товариств є кредитове т-во „Добробит“ і агенція т-ва „Дністер“.

Українську кооперативу ярославського повіту репрезентує господарсько-торговельне т-во „Народний Дім“.

Читальня „Просвіти“ на долішньо-лежайським передмісті гуртує коло себе тутешнє українське громадянство.

Ось так у короткому начерку представляється минуле і теперішнє старого українського города Ярослава.

Тадей Скотинський.

Данина - й просвітні та гуманітарні інституції.

На основі арт. 3. уст. 1. закона про надзвичайну державну данину з дня 16. грудня 1921. р. В. з. Р. П. ч. 1. є звільнені від усіх категорій данини: держава, самоуправні союзи (громада, повіт, край), просвітні і гуманітарні інституції, інституції суспільних обезпечень, заводові звязки і апровізаційні кооперативи.

Вичислені вгорі інституції звільнені від усіх категорій данини, отже і від данини від ґрунтів, які є їхньою власністю, і від данини від ужиткова-

них ними ґрунтів і від данини від домів, які є їх власністю, і від данини, як льокатори у винайнятих будинках і від данини від підприємств промислових і торговельних, які вони ведуть, — одним словом від усіх категорій данини.

Годі мені вичерпуючо вичислити всі наші просвітні і гуманітарні інституції. В кождому однак разі звільнені від оплати данини: Т-во „Просвіта“, його Філії і Читальні, „Соколи“ і „Січи“, Українське Педагогічне Товариство і його Кружки, всі наші приватні школи, Бурси, Школи СС. Василіянок, і т. п. Захоронки, Захисти, Приюти, Товариство опіки над дітьми і молодіжю, його філії і т. п.

Це звільнення слідус на основі закону і звільнені інституції не потребують властиво о нього старатися, а скарбові власті самі від себе не повинні уміщувати їх на платних листах. В практиці одначе діється так, що скарбові власті не орієнтуються в характері українських інституцій, не знають про їх завдання й цілі і тому накладають на наші просвітні і гуманітарні інституції надзвичайну державну данину.

Тому обов'язком кожної нашої просвітної чи гуманітарної інституції є переконатися в виложених виказах, чи не наложено на неї якої небудь категорії данини. Коли така інституція переконається, що наложено на неї неправдо данину, — повинна негайно внести зажалення ізза наложення данини до Скарбового Інспекторату через приналежний Податковий Уряд, а у Львові до Скарбової Палати через Уряд Адміністрації Податків. В цім зажаленню слід описати докладно предмет, за який наложено данину, прим. коли дана інституція є власником ґрунту, слід навести як цей ґрунт і в яких гіпотечних книгах записаний і т. п. Крім цього в зажаленню слід покликатися на постанове арт. 3. уст. 1. закона про данину, який звільнюе просвітні і гуманітарні інституції від плачення її. До цього зажалення слід долучити статут товариства, який виказує, що дана інституція є просвітною чи гуманітарною, і можливо звіти з діяльності товариства. Зажалення слід внести в 14-дневному речинці по упливі посліднього дня виложене платничі лист.

В. Целевич

ДОПИСИ.

Стрий. 27. X. 1921 р. скликано у нас Загальні збори філії Тов-а „Просвіта. Присутних на зборах було понад 100 відпоручників і звичайних членів. Зборами проводив о. Пеленський.

Голова уступаючого Виділу д-р Єр. Калитовський зясував діяльність Т-ва від послідніх загальних зборів, тоб-то від дня 25. IV. 1918 р. У цім часі завдяки воєнним подіям здекомплетовано Виділ, через смерть та інтерновання, або перенесенню членів Виділу, тому Виділ відбув всього три засідання. По розпаді Австрії та з хвилею повстання Зах. Укр. Республіки вся українська інтелігенція поступила на військову чи цивільну службу, через що діяльність просвітних організацій знову перейшла на другий плян. По уступленню українського війська в маю 1919 р. і з приходом польського заведено виїмковий стан, по причині якого не можна було не тільки виїхати на село, але навіть відбувати засідань Виділу, не кажучи вже про загальні збори. Уся культурна праця, коли про таку в тім часі можна було говорити, перейшла на Горожанський Комітет, який однак мусів займатися переважно долею арештованих, бранців, сиротами та дітворою. Під літо 1920 р. відносини дещо стали нормальніші, але не на довго, бо по польське наступі знову заведено гострий виїмковий стан. Міцеве староство мимо всіх заходів не дозволяло на діяльність філії.

Аж від марта 1921 р. настала змога щось робити. І от відбуваються зорганізовані заходом філії ювілейні Шевченкові обходи й збірки на фонд „Учітеся, брати мої“, переведення діточих тижнів, та зорганізованя діточих осель у Корчині.

З нагоди ювілейного обходу Шевченкового свята розіслав Виділ відозви до всіх читалень

свого округа, щоби кожда читальня уладженням цього свята розпочала обнову своєї діяльності. Заклик цей зробив своє. На 46 читалень 20 відновило свою діяльність. Причиною припізнення відновлення останніх читалень є брак домів, які по части заняті постерунками, брак книжок, та малий видавничий рух.

На фонд „Учітеся“ філія зложила 37.227 Мп. В бібліотеці, якій в час лихоліття зрабовано коло 300 цінних книжок на загальну вартість 100.000 М, знаходиться тепер для публичного ужитку 1500 томів книжок різного змісту. — переважно українські.

По довгій і гарячій та вичерпуючій дискусії над звітом, в якій забирали голос майже всі присутні, домагалися учасники інтенсивної праці в напрямі притягнення нашої інтелігенції до праці на ниві просвітної організації.

Вкінці на внесення рад. Ерденбергера Збори уділили уступаючому Виділові абсолюторії, з висказанням подяки за труди і працю.

До нового Виділу вибрано: д-ра Єроніма Калитовського, головою, членами Виділу: Білика Михайла, о. Гошовського Мик., Івашка Дм., Конюха Петра, господаря з Нежухова, Бутринка Петра, господаря з Бережниць і Винницького Дмитра. Треба сподіватися, що нововибраному Виділові вдасться відновити та зорганізувати просвітне життя й піднести цілу Стрийщину до тої висоти, на якій оставив її великий громадянин незабутній бл. п. др. Євген Олесницький.

Сосниця, пов. Ярослав. Заходами і старанням о. Рудавського та молодой інтелігенції, яка якраз повернула до родинного місця з дороги воєнного життя, відновлено читальню „Просвіта“. Перед війною існувала тут читальня Качковського, яку в часі воєнної заверухи бувший австрійський уряд заквив, а членів її, невинних селян, які пішли за чужим кличем, арештовано, повивожувано до Талергофа, а по части повішано. Тепер у „Просвіті“ йде праця над просвіченням громади. Громадяне зрозуміли вартість „Просвіти“ і горнуть до неї мов пчоли. Дотепер уписалося 140 членів.

В перших двох тижнях існування читальні дано дві аматорські вистави: „Украдене щастя“ і „Мартин Боруля“, відтак що тижня давалося відчити на теми: 1) Як повстала Русь-Україна, 2) Село під теперішню хвилю, 3) Наші національні змагання, 4) За неграмотність, 5) Ціль бібліотеки.

Підчас кожного відчиту збирано добровільні датки, за які куплено для читальні погруддя Шевченка.

В місяці грудні відсвятковано „Свято Просвіти“.

Туря велика, пов. Долина. Заснована в 1903 р. читальня „Просвіти“ животіла лише на папері. Всякі заходи упр. школи Захаряевича на полі просвітнім і економічним розбивалися о нехіль громадян. Аж з весною 1921 р. з приходом пароха о. Івана Бордуна село зачало будитись. Заходами його і управителя школи скликано на день 11. грудня 1921. р. загальні збори читальні, на яких вибрано новий Виділ з Дмитром Кондраном на чолі. Читальня числить тепер 90 членів, котрі охочо сходяться й багато читають в читальні і дома. О. Бордун, упр. Захаряевич і лісничий Ю. Варивода обдарили читальню книжечками, котрих є разом 86, а крім того читальня вислала до „Просвіти“ 5.000 Мп. на книжечки.

Членами читальні є переважно молодіж; старші, на жаль, чомусь байдужні, оминають читальню

та висиджують далі в корчмі. Читальники заколядували 12.112 Мп., з чого лишено на власні потреби 2.112 Мп., а 10.000 вислано чеком до У. П. Т.

За пораздою упр школи виїхав секретар читальні Данило Фендик на 4-недільний кооперативний курс до Стрия і є надія, що по його повероті заснується в селі кооператива. Молодіж читальняна приготує аматорську виставу. Одна біда: нема власного дому, нема де приміститись.

Делятин. В неділю 22. січня 1922 відбулися конституюючі Загальні Збори Тов-а „Кружок аматорський в Делятині“. На зборах тих були присутні майже всі члени кружка. До Виділу вибрано: головою Мих. Білика, заст. голови Ольгу Колянковську, учительку, режисером Ів. Докторука, правника, секретарем Людвика Коваля, офіц под., касіером і бібліотекарем Остапа Бехметюка, студ. прав, суфлером Ів. Гродзницького ур. суду, господарем Ольгу Завальницьку. Заступниками членів Виділу вибрано: Теодора Маліва, Ол. Сидорука і Михайла Гафитуняка; членами контр. комісії: Дениса Партичевського, Геню Гафитуняківну, Вол. Гродзницького, а заступником Олексу Яворського. Членів числить кружок 26. Кружок сей існує від кільканадцять літ. Сього року перетворено його в статутове товариство. Від 1919 р. дав кількадесять вистав, а про гру свідчить найкраще те, що „Гриця“ grano сім разів у Делятині, а раз у Надвірній при битком набитій салі. В останнім часі виставив кружок 2 рази „Невольника“ і раз комедію „За двома зайцями“. Хор кружка заколядував сього року коло 30.000 Мп., котрі розділено на добродійні ціли. 13. січня 1922. устроєно „Маланчин вечір“, який удався дуже гарно. За короткий протяг свого існування побудував кружок власним коштом сцену, справив декорації, крісла, лялпи, досить поважну бібліотеку музичну і театральну, дав поважні суми на народні ціли, а що головне, розбуджує життя не лише поміж своїми членами, бо одинокий в цілім делятинськiм окрузі щось фактично робить. В найближшiм часі уладжує кружок пораз третій „Невольника“, вечерниці з танцями і робить приготування до Шевченкових вечерниць. Як доведуємось, кружок винаймив осiбний льокаль, заперумерував усі українські часописи, уряджує кождої середи й суботи сталі сходи членів. *Гуцул.*

Лисівці, пов. Заліщики. Просвітне життя в нашiм селі розвивається добре і поступає скорим кроком наперед. По воєнній хуртовині відновлено читальню „Просвіта“, яка по нинішній день числить 87 членів.

При читальні зорганізовано аматорський кружок, який складається виключно із самих селян. Кружок цей під умілим проводом свого режисера Теодора Фотинюка проявляє найкраще життя. Власними силами і зовсім бездоганно вивів на сцену „Наталку Полтавку“, „Сватання на Гончарівці“, „Дай серцю волю“ та „Украдене щастя“. Дохід із аазначених вистав обернено на будову власного дому читальні. Дотепер куплено 9 стосів каміня, 20 дубів (по 13 м. довжини) та 1200 штук цегли.

Вороги нашi, та взагалі просвітного життя не радо глядять на розвиток нашої читальні, стараються робити всякі перешкоди, грозять якимсь процесом. Погрози нам однак не страшні. Працюючи для доброї справи, віримо, що злі сили розступляться і ми цілї нашу осягнемо — тільки геть зневіру, геть байдужність, всі до праці!

Іспас, пов. Коломия. День 7. цвітня 1921 р. останеться на довго в пам'яті громадян с. Іспас,

які прокинулися з просоння та байдужности і взялися до віднови просвітно-культурного осередка — чит. „Просвіта“. Перші загальні Збори відбулися дня 17. IV. 1921 р. і від цього часу життя в читальні і в громаді забилося сильним живчиком. Дім читальні, знищений в часі р. сійської інвазії — відбудовано, бібліотеку доповнено новими докупленими книжками, дано відчити про Франка і Шевченка, уряджено три вистави театральні „Наталка Полтавка“, „Сватання на Гончарівці“ і „Перехитрили“, що дало доходу для читальні 32.956 Мп. Громадяне зрозуміли вагу і значіння читальні, тому гурнуться до неї. Дійсних членів дотепер числить читальня 85. Виділ читальні розуміє як слід своє звання, працює зараз над зорганізуванням при читальні курсу для неграмотних, та заснуванням для жіноцтва т-ва „Жіночий кружок“, яке гуртувало та зєднало жіноцтво до спільної праці над здвигненням із руїн рідної культури.

Кожичі, пов. Львів. Рух просвітний загостив і до нашого селя. Селяне пробудилися з просоння, та по приміру других громад узялися до просвітної праці в громаді.

Дня 29. I. 1922 р. відбулися Загальні Збори, які відкрив короткою промовою гром. Михайло Палюх. Він пояснив цілї і значіння читальні по селах, та яку користь вони приносять взагалі кождому з нас. Адміністратор Домажира о. Васильківський підчеркнув вагу читальні ще раз і завізвав громадян до освітньої праці над собою.

В склад нового Виділу ввійшли: Кусяк Іван, голова, Машовський Іван, заступник, Кшик Мих. секретар. На збори прибули гості з доколичних сіл, а з Зелева прибув п. Іван Павлюк із цілим своїм хором, який звеличав нашi збори концертом і деклямаціями. По відспіванню „Боже Великий Єдиний“ і „Вже воскресла“ закінчено наше свято.

Труд нашого провідника і організатора бл. п. о. Рибчака не пішов на дармо. Думку і бажання його громадяне зрозуміли й оцінили і беруться упрямо до праці на полі просвітної організації.

Що читати.

М. О. Ковалевський. Історія Греції та Риму для школи й самонауки. З 46 малюнками й 3 картами. Українське Видавництво в Катеринославі. Катеринослав — Кам'янець Ляйпціг. 1920, ст. 114, 8^о. Ціна 400 Мп.

Се перший оригінальний український підручник вищого курсу історії старинного світа. Застерегаючи собі докладніше обговорення у відповідній місці, зазначимо тут загально, що підручник робить гарне вражіння. Написаний відповідно до новіших поглядів на завдання навчання історії у середніх школах, обмежує описи воєн і політичних взаємин на найважніші події, лишаючи більше місця на змальовання внутрішнього ладу й культурного розвитку обох найголовніших народів старини. Може надто вже скупо вийшло змальовання найстаршої доби грецької історії, т. зв. мікенської. За се з легким серцем міг би автор пропустити оповідання про римських королів. Стиль підручника дуже простий і ясний, мова, загалом беручи, чиста і гарна, хоча з деякими висловами (прим. оракул зам. пророчня, гавань зам. пристань; повідь зам. повінь або розлив) годі погодитися. Малюнки дiбрані старанно і виконані гарно; мен-

ше вдатно — мабуть з технічних причин — вийшли карти. Підручник д. Ковалевського ліпший чим уживаний в галицьких гімназіях, перекладений з польської мови підручник Закшевського. Се безперечно цінний набуток для нашої ще на жаль невеликої педагогічної літератури.

Мирон Кордуба.

По Україні.

ГАЛИЧИНА.

Арештування в українській церкві у Львові 21. лютого впало кількох поліціантів з агентом Рідлем (бувшим фризійським помічником) до семінаріальної церкви при вул. Коперника, де богослови услуговували при богослуженню, яке правив о. др. Галуцинський.

Молоді богослови молились при престолі. Поліціанти, не зважаючи на богослуження, підійшли до престола, вхопили богословів за ковнір, підняли на ноги, арештували трьох і відвели їх на поліцію.

Арештовано також сторожа Павла з жінкою за це, що вони не хотіли вказати, де знаходяться богослови. Жінку щойно на вулиці випущено.

Згаданих богословів арештовано в церкві за це, що вони втікли з табору інтернованих у Вадовичах.

Після переслухання богословів на поліції, звільнено їх щойно на інтервенцію ректора семінара, який був зі скаргою у директора поліції д-ра Райлендера.

Убийство на поліції. 14. лютого на торзі в м. Отинії продавала селянка яйця, жадаючи по 35 мп. за штуку. Місцева поліція забрала її за це на постерунок, де жандарми дуже побили її. Її муж, Дмитро Денищик, господар з села Голоскова, обстав за нею, оправдуючи її тим, що тепер все дорожче та що треба збирати гроші, щоби заплатити данину.

За свою оборону заплатив він дуже дорого. Жандарми викинули тоді збиту жінку з льокалю, а над Денищиком розпочали езекуцію. Нещасний умер під побоями.

На вістку про його смерть, збіглася товпа людей перед постерунок. Та до убитого не впущено нікого, навіть жінки.

До натовпу зібраних людей вийшло кількох поліціантів і, погрожуючи крісами, приказали розійтися.

Арештування учеників у гімназії. Дня 8-го лютого явилися в українській гімназії в Перемишлі поліційні органи в супроводі уоружених жовнірів і арештували в часі науки 5 учеників: Ярослава Ясеницького, Степана Феїва, Романа Волощака, Володимира Чижовича і Павла Білого. Арештованих скували і під охороною багнетів відвели на поліцію. Причиною арештування було підозріння, що вони нібито захляпали польського орла на гімназійному будинкові.

З цієї нагоди флія перемиської „Учительської Громади“ оголосила протест.

Здирання українських вивісок у Львові. 13. лютого, в білий день, бо в само полудне, функціонарі львівського магістрату здирали українські вивіски при Руській вулиці. Між іншими здерто й вівіску редакції „Впереду“. Функціонар магістрату оправдувався тим, що українські вивіски є... „неестетичні“.

По світу.

Німецько французькі сутички на Горішньому Шлеську. Недавни напали Німці в Петерсдорфі вночі на касарні одного куріня французьких стрільців, щоб пімститися за сконфіскування воєнного матеріялу та відібрати його. В боротьбі убито одного Німця, двох Французів, а 20 ранено. Німці втікли. Припускають, що на Гор. Шлеську існують тайні німецькі організації. Пуанкаре поручив французькому амбасадорові в Берліні зажадати вияснень та відшкодувань від німецького уряду.

Повстання в Індії. З Калькут доносять: Поліція розпочала віче націоналістів й перевела цілу низку арештів. Націоналісти напали на поліцію. Провідник повстанців Абдуль Гадзі, а також читирьох повстанців сховалися в одній з місцевих святинь. Святиню заатакували англійські відділи й розстріляли повстанців.

Білорусини в польських тюрмах. „Славянське бюро“ доносить, що у польських арештах сидить понад 10.000 Білорусинів.

ПЕРЕПИСКА РЕДАКЦІЇ.

І. Б. Полонична. Не піде. Рукопис можна відібрати в канцелярії.

Від Адміністрації.

Всіх П. Т. передплатників, які замовили й одержують наш часопис, а не надіслали передплати, як рівнож тих, що не надіслали щонайменше чвертьрічної передплати (600 Мп.), проситья негайно надіслати належну квоту, бо в противнім разі адміністрація буде змушена здержати дальшу висилку часопису.

Із цим числом висилаємо нашим П. Т. передплатникам проспект видавництва „Книжка“.

Адміністрація.

Долучаємо рівнож чеки „Рідної Школи“ і просимо, щоби кождий передплатник не тільки від себе, але й від своїх знакоми прислав відповідну лепту. Передовсім читальні „Просвіти“ повинні перевести оподаткування своїх членів на „Рідну Школу“ і постійно що місяця прислати щедрю жертву. Зазначаємо, що під теперішню пору видатки на наші школи виносять 3 міліони Мп. місячно та вони безнистанно зростають. Сподіємося, що всі чеки вернуть назад та принесуть поважну суму „Рідній Школі“.

Головна Управа УПТ.

Оповідстка.

Видавництво „СВІТ ДИТИНИ“ повідомляє отсею дорогою, що число 5-е „Світ Дитини“ присвячене пам'яті Т. Шевченка. Адміністрація Видавництва звертається з проханням до всіх Зарядів шкіл, які будуть устроювати Шевченківські свята, та до всіх Комітетів, щоби зволили як найскорше подати їй до відома: яку скількість Шевченківського числа будуть потребувати. Шевченківські роковини дають найкращу нагоду до ширення сього видавництва, що має за ціль національне виховання української дитини, по думці безсмертного Тараса.

Ціна 1 примірника 100 марок поль. Хто замовить більшу скількість, одержить відповідний опуст і пересилку на місце призначення даром.

Замовлення присилати на картках із точною адресою і означенням скількості примірників. Висилка буде за послі платою. При більших замовленнях від 300 примірників почавши, умови заплати можуть бути угоджені, відповідно до бажання дотичного Комітету, чи заряду школи.

Кладемо сю справу на серце всім, що бажують через національне виховання теперішнього, молодого покоління положити тревалі основи під будову нашої незалежності і просимо про переведення сеї акції в життя. — Видавництво: Львів, Віморівича ч. 3.

Весна йде!

Рік річно ще серед гострої зими видає Краєвий Союз господарських Спілок свій весняний цінник, щоби наші рільники могли заздалегідь прислати замовлення, та мимо сього що року більшість замовлень на насіння приходить тоді, коли зачинає вже весняне сонечко припікати, а все з додатком: „Присилайте зараз, бо вже пізно сіяти“, неначе се опізнення не вони, але Союз завинив.

З сього виходить нераз опізнення посилок, бо через великий наплив замовлень не можна їх усіх нараз виконати, часто почта або залізниця опізниться з дорученням посилки, деколи бракне сього або того насіння та вже нема часу його спровадити, бо тепер посилки з заграниці, особливо з Німеччини йдуть дуже довго.

Тому в інтересі всіх П. Т. Рільників є зараз робити замовлення, тим більше, що дорожнеча вже знову росте, а за насінням попит великий, тож і воно в сезоні певно дуже подорожє.

Дирекція Краєвого Союзу
господарських Спілок.

ОГОЛОШЕННЯ.

(За цей відділ редакція не відповідає).

ЛІКАРСЬКИЙ ПОРАДНИК

Д-ра С. Дрималика питайте в українських книгарнях. — За 650 Мп. висилає поручено: 1. Свенціцький, Львів, вул. Мохнацького 42.

Присилайте передплату на
„ПИСЬМО з ПРОСВІТИ“!

Складайте жертви на фонд
„УЧІТЕСЯ, БРАТИ МОЇ“.

На весняний сезон

доставляємо

ЗАЛІЗНІ та ПЛУГИ, БОРОНИ
ДЕРЕВЛЯНІ

ПІЛЬНЕ
і ОГОРОДОВЕ НАСІННЯ

та все потрібне в рільничім і домашнім господарстві

Цінники і окремі спеціальні офerti на жадання. — Нашим членам даємо товарів звороти, які в минулім році вино.или 5% від закупна.

Від уділів і щадничих вкладок платимо 10% відсотків.

Краєв. Союз госп. Спілок
у Львові, Віморівича ч. 20.
СКЛЕП у ЛЬВОВІ, вул. Городецька 95.

НАЙБІЛЬШИЙ, ЩИРОНАРОДНИЙ, УКРАЇНСЬКИЙ ЧАСОПИС

„ГРОМАДСЬКИЙ ВІСТНИК“

виходить у Львові що дня о годині 7-ій рано крім неділь і українських свят.

Адреса редакції і адміністрації: ЛЬВІВ, Ринок 10. II. пов. — Місячна передплата 700 Мп.

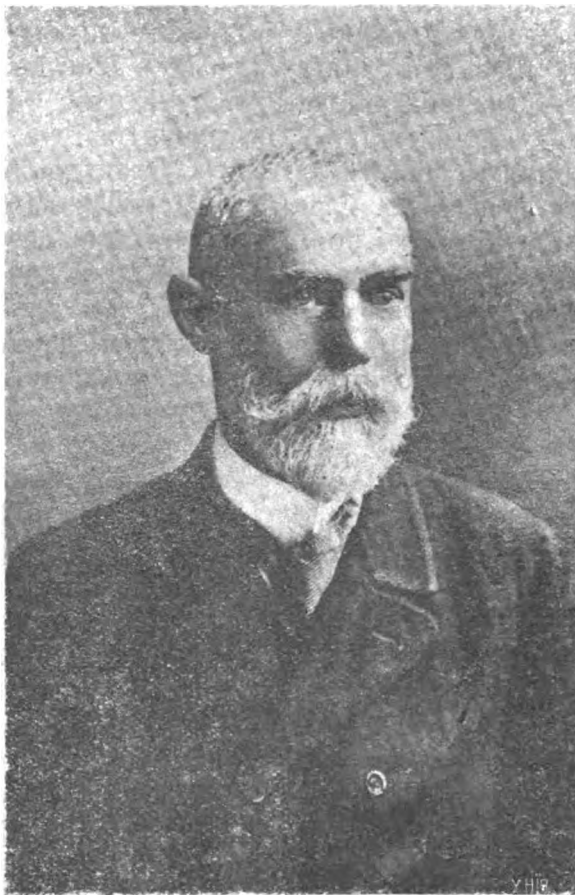
ЛІТЕРАТУРНО - ПРОСВІТНИЙ ТИЖНЕВИК ПІД РЕДАКЦІЄЮ ВОЛОДИМИРА ДОРОШЕНКА.

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ І АДМІНІСТРАЦІЇ: : ЦІНА ЦЬОГО ЧИСЛА : ПЕРЕДПЛАТА:
 ЛЬВІВ, РИНОК Ч. 10. ІІ. ПОВЕРХ. : мп. 100 мп. : Піврічна 1200 Мп., чвертьрічна 600 Мп.

† ІВАН КИВЕЛЮК.

В середу, 1. марта о годині 8:30 увечері помер у Львові по тяжкій хоробі Голова нашого Товариства, радник суду Іван Кивелюк, пер. живши 56 літ.

Покійник визначався незвичайною роботящістю й взірцевою характерністю. Завдяки цим прикметам швидко вибився на передове місце в нашій громадській життю. В 1908 р. вибрано його на посла до краєвого сойму, де незабаром стає членом Виділу краєвого. В 1910 р. оселяється у Львові й від того часу аж до смерти стоїть на чолі нашого Товариства. Після перевороту 1. листопада 1918 р. входить у президію Української Національної Ради як заступник її Голови. По здобуттю Львова Поляками попадає у польську в'язницю — до Баранова й Домб'я. Вийшовши з в'язниці з надломаним здоров'ям, щиро заходиться коло відновлення діяльності „Просвіти“, не зважаючи

на тяжкі особисті переживання (смерть дружини) й матеріальні злидні через позбавлення посади у Виділі краєвим і неприйняття на судову посаду. Але конскрипційні переслідування й особливо безпідставне арештування і в'язнення в в'язниці при вул. Баторія в зв'язку з справою Федюка вкрай підірвали й без того слабе здоров'я покійного. Вийшовши з тюрми, злягає він зломаний тяжкою хоробою до ліжка, щоб уже не встати більше. Вмер, осиротивши троє дрібних дітей, долею котрих занялася „Просвіта“ й ціле українське громадянство.

В суботу 4. марта о 3-й год. попол. відбувся величавий похорон при небувалім здвізі народу. Львівська українська громада й численні делегації з провінції відпровадили на місце вічного спокою свого видатного громадянина, жертву нашого сучасного лихоліття.

Вчімося від наших великих людей!

(З нагоди Шевченкових свят).

Життя й діяльність великих людей має величезне значіння — виховуюче й освідмлююче. Воно вчить нас, як треба жити, як поступати в різних життєвих обставинах, як працювати, щоби бути користними діячами для свого народу й держави. Великі люде не дурно великі — вони підіймаються понад нами, буденними й пересічними людьми. Вони своїми величними вчинками й заслугами світять у нашім життю як зорі. Кожна область, кожна ділянка людського життя має своїх великих, визначних представників, що в своїй царині положили вікопомні заслуги. Один у царині релігійної, церковної діяльності, другий на полі науки й письменства взагалі, третій, як діяч просвітній, інший як великий державний муж, славний полководець і т. д. Всі вони в своїм крузі зробили щось визначне, що наперед посунуло поступ людського життя, часто не лише в даній ділянці, але й взагалі, в цілості народнього життя.

І чим освіченіший, чим свідоміший народ, тим більше шанує й цинить він своїх великих людей, провідників свого життя. А як котрий із них славний на цілий світ, заслужився не лише перед своїм народом, а й для цілої людськості, то ім'я його святе не тільки для його народу, а й для кожного культурного народу загалом. Діла їх і пам'ять їх святі всім без виїмку — для них дійсно „ність Еллін, ні Іудей“.

Але мало шанувати їх пам'ять, цинити їх заслуги, клонитися перед їх діяльністю. Слід знати їх життя, треба вчитися від них і собі.

І освічені, культурні народи так і роблять. Вони знають життя своїх велетнів, вони студіюють (вивчають) його, вони беруть собі його за приклад, витягають із нього науку для себе й своїх дітей.

А чи ми се робимо? Чи ми дійсно знаємо як слід життя й діяльність наших знаменитих людей, чи вміємо, чи хочемо з того життя чогось навчитися, витягнути й собі яку науку?

На жаль, що до сього ми так само відстали, як і під іншими оглядами. Ми все паємо задні, ми все „пізні Івани“. Ми не хочемо покористуватися прикладом великих

своїх діячів, не хочемо йти їх слідами. А тому й робимо нераз дуже багато помилок, яких не зробилиб, якби знали гаразд своє минуле.

От був у нас великий, славний на цілий тодішній світ діяч — знаменитий полководець і державний муж, будівничий нашої держави — невмірущий Богдан Хмельницький.

Здавалосяб, усіб ми повинні знати його роботу, знати способи, шляхи його роботи. А одначе, недавнє минуле навіч показує, що ми були що до сього „славних прадідів великих правнуки погані“. Великий Богдан був тим великий, що в своїй державній роботі знав добре одиноко спасенну державну мудрість і завсігди придержувався її в своїй діяльності. Він умів добирати для державного будівництва відповідних людей, людей, що підходили своїм розумом, хистом і освітою до нього самого, людей не буденних, не пересічних.

Богдан був найбільший серед великих, а не великий серед дрібноти. А наші сучасні провідники, як часто оточували вони себе нікчемними пахолками, мізеротою, що вміла тільки підлабузнюватися, а відштовхували людей дійсно знаючих, але з характером! Вони боялися конкуренції (співзаводництва) з боку сих людей, боялися, щоби котрийсь не зіпхнув їх і не став на їх місце.

Отся дрібна заздрість, отсей легкодушний страх наших сучасних провідників перед хоч трохи визначним, сильним чоловіком велике лихо заподіяли в нашій державній роботі, не дали їй зміцнитися, розхитували справу й кінець-кінців помстилися й на особистій кар'єрі (життєвій долі) самих сих короткозорих провідників.

А хйба ми й наші провідники не чули ніколи про Хмельницького? Ні, всі ми знаємо його заслуги, знаємо і узаємо, шануємо їх. На жаль лише не хочемо в своїй власній діяльності, кожний у своїм крузі ділання, наслідувати його!

І другого велетня маємо, що йому, як і Богданові, безмірно завдячуємо. Маємо Шевченка. Великий Тарас — великий для нас не

Пр. 62/2). В Імени Річпосполитої Польської! Суд окружний карний яко Трибунал прасовий у Львов рішив на внесок Прокураторії Державної, що зміст часопису „Письмо з Просвіти“ число 11-12 з дня 1. марта 1922 в артикулі під т. тулами: 1) „Від Кан до Гену.“ в уступах: а) від слів „Коли побачили...“ до „непольського населення і т. д.“, б) від слів „... до нових.“ до „підприємств.“, ц) від слів „Як коли...“ до „повторюється“, д) від слів „А ризький...“ до „насильств.“ 2) „Наша старовина. Ярослав.“ від слова „ми-мо“ до слова „властей“ містить в собі ество злочину з §.

65а) к. з., узгав доконану в дні 27 лютого 1922 конф'скату за оправдану і заряд. в знищення цілого накладу і видав по думці §. 493 п. к., заказ дальшого розширювання того друкованого письма. Заразом видав відв'чальному редактору той часописи, щоби це рішення помістив безплатно в найближшій числі і то на першій стороні. Неввиконання того наказу потягає за собою наслідки предвиджені в §. 21 зак. друк. з 17. XII. 1862 Д. п. д. ч. б ех 1863, а імено засудження за переступство на гривню до 400 мк. Львів, дня 1. марта 1922. (Підпис нечиткий.)

лиш як письменник, не лиш як поет-віршописець. Його заслуги далеко ширші. Він не тільки підніс наше письменство на небувалу височінь, він не тільки досі непереїдений мистець слова. Він своїми творами розкрив нам очі й показав нам, „хто ми, чії сини, яких батьків, ким, за що закуті“. Шевченко — се другий наш Богдан. Він узагалі великий чоловік для нас, — великий як діяч і як чоловік, як людина.

І знову, чи знаємо ми як слід його життя, чи беремо з нього собі приклад? Ми навчилися, правда, цінити Тараса. Ми що-року підчас ювілейних свят у його честь не забуваємо величати його. А чи приглядаємося як слід, цілим серцем і душею до пружин його життя й діяльності? Застановімся уважно над сим і признаймося до гріха! Ні, здебільшого проходимо мимо них, не вглиблюємося в них. Вони не переходять у нашу свідомість яко такі, з усією своєю силою. Вони ще не є для нас категоричним імперативом, себто непереможним, невідкличним наказом у нашій діяльності, для нашого поступування. І тому так часто ті, що славлять безсмертного Кобзаря, в життю своїм стоять далеко від його заповіту. Так далеко, що як би Шевченко був живий і міг бачити роботу своїх хвалителів, то без сумніву озвасяб і до них так терпко, як говорив до сучасних собі інтелігентів у своїм огненім „Посланію“.

Мало, дуже мало тільки славити Тараса, треба вміти йти його шляхом, наслідувати його в своїм життю — особистім і громад-

ськім. А є чого навчитися в славного Кобзаря! І в кожній хвилині нашого громадського життя, в усяких обставинах його приклад Шевченка може бути для нас пожиточний, гідний засвоєння!

Знавши як слід життя Шевченкове, вмілиб ми так любити правду і справедливість, як він. Так любити рідний народ і Україну, як любив і терпів за них він. Так цінити освіту й працювати для неї, як він. Так боротися за волю й кращу долю, як він. Так твердо стояти за свої переконання і не відступати від них, як він. Так стояти за своїх товаришів, спільників своїх, не зраджувати їх, не видавати їх, як він. Так бути послідовними борцями за права, за кращу долю рідного краю, як він. Так бути завсігди чесними й характерними людьми й громадянами, як він. І так цінити спільну, гуртову громадську роботу для визволення України з неволі й накликувати до неї інших, як він.

Отсей приклад — приклад живого життя великих людей повинен завсігди бути перед нашими очима. І тільки, йдучи за ним, ми як слід пошануємо їх пам'ять і заслуги.

Пам'ятаймож про се й не будьмо як той раб євангельський, що зарив у землю талант, даний йому господарем його!

Вміймо помножити той талант, уміймо використати ту науку, яку дає нам життя світочів наших.

Учімося від них!

Вол. Дорошенко.

Фонд „Учітеся, брати мої!“ — й Товариство „Просвіта“.

Другий рік уже обходимо роковини Шевченка під кличем збірок на видавничий фонд, який названо словами безсмертного Тараса „Учітеся, брати мої!“. Уже сама назва фонду вказує, для кого призначені книжки, видані фондом. Не на строго наукові твори, не на твори мистецького гарного письменства, а для *популяризування науки* серед широких кругів українського народу. Утворення такого видавничого фонду — це будова величавого в наших серцях пам'ятника, якого ані дощ не підмуть, ані вода не забере, ані вогонь не спалить, ані ворожа рука насильно не знищить. Це живий пам'ятник, який найбільше підходить під заповіт геніяльного самоука, сина селянина-крепака із Кирилівки.

Початок до створення цього фонду дало Т-во „Просвіта“ у Львові. Але ініціатором цієї думки є член-основник Тов-а „Просвіта“, член першого відділу і довголітній (п'ятий) голова Тов-а, старенький Юл. Романчук. Він то піддав тамтого (1921) року Красвому Комітетові Шевченкового свята думку створення такого фонду через наложення, вправді

низької, але всенародньої збірки на всіх без виімку Українців у Галичині. Комітет прийняв піддану думку, виготовив плян, постарався про дозвіл від властей на переведення такої збірки та оголосив в українській пресі відозву до українського народу в Галичині враз із інструкціями. Діло повелося, хоча не вповні, по начеркненому плянові. Шевченкові обходи в краю, де лише було можна, уладжено, переведено збірки та прислано гроші до Львова для фонду. Й одно при тім замічалось: Збірки на фонд „Учітеся“ переводилися не лише в часі самих обходів, тоб-то на протязі двох місяців — март і квітень, — як це було назначено у відозві, але протягом цілого року напливали датки із збірки на цей фонд. Ця отже обставина вказує, що українська суспільність відчула, що це не є лиш одноразова принагідна збірка, яких у нас багато, але що тут мається до діла з далекосяглою акцією в той власне спосіб початою. Зрозуміла, що фонд „Учітеся“ має стати сильним і тревалим пам'ятником, побіч багатьох інших, які наша суспільність поставила для свого національного Пророка на

Галицькій землі. Щоб як слід зрозуміти нам вагу цієї розпочатої акції та надати їй повне право громадянства, треба завернути думкою до історії і традиції Товариства „Просвіта“, а там знайдемо джерело її основу нинішнього фонду „Учітеся, брати мої!“.

Думка створення видавничого фонду зведеного з культом Шевченка при Тов-і „Просвіта“ дуже стара. Сягає майже початків самого товариства. Була вона тоді, правда, в іншій формі зясована, але ідея одна і та сама: самоосвіта „найменших братів“.

У річному звіті з діяльності Тов-а „Просвіта“ за час від 15/V. 1874. до 27/V. 1875 читаємо (на 14 стр.), що стипендійний фонд ім. Т. Шевченка, (який засновано з нагоди перших уладжених товариством Шевченкових вечерниць в 1869. р. при Тов-і „Просвіта“ для допомоги бідним ученикам), видрукував на спілку з виділом Товариства популярну книжечку: „Розкази про небо і землю“ для розпродажі. А з протоколів виділу Тов-а з того часу видно, що зроблено це за почином не кого іншого, а таки молодого проф. Юл. Романчука. Ходило йому про використання грошей фонду до двох цілей: побільшення стипендійного фонду ім. Шевченка через зиск, який одержиться з розпродажі книжки, та про поширення знання серед нашого народу за зібрані на фонд гроші. Фонд отже мав сповняти подвійну ціль: матеріальну і духову допомогу. Книжка однак, як видно з рахунків Тов-а в пізніших річних звітах, не дуже розходила, тому й невелика була матеріальна користь з неї для фонду. Це й було мабуть причиною, що пізніше не вживано фондів, якими Т-во завідувало, до подібних видавничих цілей.

Але думка створення подібного видавничого фонду, зведеного з культом Шевченка, не зникла в Тов-і, тим більше, що її перший ініціатор Юл. Романчук живий і культом Шевченка при Тов-і „Просвіта“ у першій мірі інтересується. Вернула вона, здавалосяб, знову майже аж по півстоліттю і то на цей раз у зміненому виді, з більшим розгоном і з кращим успіхом. Це лише здавалосяб, коли би ми не взяли на увагу однієї дуже важкої події в нашій культурній розвитку, що тісно вяжеться з обговорюваною темою. А подією цією є — заснування членами Тов-а „Просвіта“ окремого видавничого товариства ім. Т. Шевченка у Львові в 1874. р., яке після 1. §. свого першого статуту мало за завдання „спомогати розвиток української словесности“ та видавати своїм коштом багато книжок при фінансовій допомозі українських патріотів із Великої України. Мрія отже виділових Тов-а „Просвіта“ сповнилася. З іменем Шевченка зв'язано фінансово забезпечене видавниче Тов-о, яке з 1890. роком розвинулося в поважне наукове Тов-о. І хоча нині Наукове Тов-о ім. Шевченка є нашою найвищою науковою інституцією, нашою будучою Академією Наук, то все таки воно є передтечею нинішнього видавничого фонду „Учітеся, брати мої!“, бо обидва були започатковані з однакових потреб. І ця саме обставина, що Т-во ім. Шевченка з малого видавничого Тов-а розвинулося аж в академію, це для фонду „Учітеся“ може лише ворожити якнайкращі вигляди на будуче. Ця аналогія (подібність) дає неначе запоруку, що й фонд „Учітеся“ розвинеться також з часом у самостійну правну одиницю — товариство чи інституцію, як і багато інших українських культурних і економічних товариств у Львові, що взяли свій початок при Тов-і „Просвіта“.

Потреба була заспокоєна, думка створення видавничого фонду чи товариства зведеного з ім. Шевченка зреалізована, тому первісна думка виділу Тов-а „Просвіта“ була в бігу життя відложена. Але події самі видвигнули її знову на дnevний порядок і щасливим бігом обставин таки устами першого її ініціатора Юл. Романчука в минулім 1921. р. А що ця думка повернула саме тепер „во время люте“, це знак часу. Бо кілька разів упадав смак естетичний і ідейний, губився ліпший літературний напрям, у літературі і науці, зверталися кращі одиниці людства до підставових основ людського знання, тоб-то до клясичної грецької і римської культури і звідти черпали цілющої води оздоровлення. Як жидівський народ упав, проживав найтяжші хвилини свого пониження в неволі, усе звертався за моральною поміччю до книг своїх великих пророків імя котрих увесь народ раз-у-раз мав на своїх устах. Як Чехи попали в насильне німецьке ярмо і не бачили вже кругом себе нічого крім затісняючого і витісняючого їх німецького національного моря, зверталися вони до творів і пам'яток своїх найбільших мужів — мучеників і героїв і черпали у них натхнення і віри в побіду своєї справедливої справи. Так і ми в найтяжше лихоліття нашої доби мимоволі звертаємося до глибокої Шевченкової крилиці і заспокоюємо гірку від жовчи і крові нашу спрагу серед тяжких відкритих ран, а імя нашого батька Тараса стає нам таке дороге, дух Його так пророко могутній, слово таке святе, що хотілиб ми, щоби дух і імя Його витали тепер над усіма нашими справами і ділами, а можеб ми стільки помилок не робили та може й іншої долі булиб зазнали.

Створення отже видавничого фонду зведеного з іменем Шевченка в теперішню пору має ще й символічне значіння.

Тому фонду „Учітеся“ не можна залишити на тім рівні, на яким знаходиться він нині, по річному існуванню. Протягом цілого року зібрано 1,736,821 мп., а за котрі видано 4 книжечки в 20,000 примірниках у 280,000 аркушах. Фонд „Учітеся, брати мої!“ мусить укріпитися, розростися в осібну сильну видавничу правну одиницю, чи то товариство чи інституцію, а кроки до того вже зроблені. Виділ Тов-а „Просвіта“, будучи свідомим завданням фонду „Учітеся“, виділив його в осібну цілість, віддав під управу осібної комісії при Тов-і, яка зорганізувалася як Кураторія фонду*).

І ось при сьогорічних Шевченкових обходах мусить уся українська суспільність, і то не лише в Галичині, перевести знову всенародню збірку на фонд „Учітеся, брати мої!“, а весь дохід збірки переслати до Кураторії фонду при Тов-і „Просвіта“ у Львові.

С. Шах.

* В склад Кураторії фонду „Учітеся, брати мої!“ входять: 1) д-р Іван Раковський, як голова, 2) Вол. Дорошенко як містоголова, 3) Федь Федорців, як секретар, 4) др. Володимир Бачинський, 5) Мих. Галушинський, 6) Степан Шах, 7) Удільний голова „Просвіти“. Кураторія має свого осібного рядника — Семена Українського, студ. філ. (інваліда УГ). Кураторія фонду видала досі отсі книжки: ч. 1) „Шевченкова Крилиця“ (афоризми Т. Шевченка) — укладу Вол. Дорошенка ст. 256, ч. 2) „Україна — наш рідний край“ д. Степана Рудницького ст. 128, ч. 3) „Кирило-Методієве Братство“ — Мих. Возняка ст. 240, ч. 4) „Начерк історії українського мистецтва“, ч. 1) — Миколи Голубця ст. 262. Усі книжки ілюстровані, з одностайною вістною на титльній стороні — роботи Олени Кульчицької. С. Ш.

Вражіння з подорожі на могилу Шевченка

(Спомин).

Часто приходять нам на гадку найдорожчі особи, котрих давно вже нема в живих, котрих покрила могила. Тяжко тоді стає на серцю, невимовний жаль налягає душу. Шукаємо полекші; а ту полекшу для серця, ту розраду для душі знайдемо тоді, коли відвідаємо могилу незабутньої нам людини. Станемо при могилі, скупимо всі свої думки, згадаємо ту низку терпінь, що нас лучить з цею могилою, поговоримо з духом того, що під нею, і стане нам веселійше на душі і легше на серцю. Здавалосяб — вяже нас щось із тою землею, що прикрила тлінні останки найдорожчої нам особи.

Хтож може бути для людини найдорожчим від її ідейного провідника, від її генія. Не дивниця отже, що народ своїм геніям сипле могили, буде величаві пам'ятники, святкує річниці їх уродин і смерті і тим старається оцінити заслуги і увіковічити їх пам'ять.

жуть нам, „чия правда, чия кривда і чиї ми діти“? Ті чудові місця української природи натхнули Шевченка до творчости, впоїли в поета ту велику любов до України, що так ясно пробивається в його піснях.

Рік-річно отже тисячі земляків Українців, з усіх усюдів України, по той і по цей бік Дніпра, ніби велика сім'я, ідуть на могилу укоханого Батька-Тараса. Такі подорожі бувають з весною, головню на Зелені Свята, коли українська природа виступає в повній своїй красі.

Я мав нагоду і щастя бути учасником одної, ніколи незабутньої для мене, подорожі на могилу Шевченка. Вражіння, які я і взагалі кожний з учасників відніс у цій подорожі і побути на могилі — бажаю переказати шановним читачам.

Було це по резолюції — 1917 р. Як що року, так і того року зорганізувався в Києві комітет подорожі на могилу Шевченка. Нам, як адміністра-

Російська поліція облягає могилу Шевченка в р. 1914.

Серед таких, найдорожчих для нас, Українців, осіб є народний співець-пророк, Тарас Шевченко. Ми знаємо, хто такий Шевченко, чим він для нашої великої сім'ї найближчий, які ідеї вяжуть його нерозривно з нами. Та не стало й нашого народнього генія в живих; лишилася дорога нам усім могила.

Хто з нас не носився і не носить з думкою відбути паломництво на могилу незабутнього нашого Кобзаря — Тараса Шевченка? Бажання кожного Українця — віддати поклін тлінним останкам Великого Генія, звидіти українську Мекку; подивитися з могили на той Дніпр крутоберегий, на степ, на широкополі золоті лани пшениці — на ті місця, про котрі Шевченко мріяв до кінця свого життя й де бажав спочити по смерті. Ці місця для кожного з нас є неоціненим скарбом. Вони нам говорять про все те, що так любив і за що терпів наш незабутній Кобзар. Згадаймо лише Дніпро; скільки то картин нашої славної минувшини вяжуться зі згадкою про цю ріку. А ці безкраї українські степи, засіяні кістками і поливані кровю, а ці високі серед степів могили, чиж вони не розка-

тивно висланим, дозволено поїхати з дітьми „Дитячого трудового захисту“. В означений день спішимо раді на пристань. Парохід готовий до відходу і вже переповнений. З великою трудністю втиснулися ми на чердак (поклад). Гостей зібралася сила, бож була це перша вільна подорож без „охрани“. Зразу ми мали товариство своє, опісля, як звичайно підчас подорожі, знайомились і згодом гурток наш більшав, — пішла живійше розмова, а навіть пісня. Та перша, свобідна українська пісня, котрої так давно кожний бажав. Парохід наш відчалив з пристані о пів до дев'ятої години рано. Пливемо скоро доли водою. Прощаємо Київ, котрого золоті верхи церков і монастирів у раннім відблиску сонця представляють чудовий вид. Здалека видніє ще дзвіниця Лаври і Андріївська церква; потім усе ховається на небосклоні, тільки київські гори і Межигіря синіють в далечині. Глянув я на Дніпро і не можу здати собі справи, що це той сам Дніпро-Славути, що носив у Чорне море на чайках наших зав'язятих-чубатих братів. Згадалась минувшина.

Та потонути в гадках не дала чудова україн-

ська природа над берегами Дніпра. Береги місцями стрімкі — високі, як Шевченко згадує — круті — місцями низькі, куди затікає Дніпро кількома рукавами і творить острови. Понад Дніпром, оподалік часто-густо маячать села, як писанки. Біліють хати поміж вишневими садочками. Інколи села не видно з-поміж садків, лише вітряки по 3—4 рядком, та гнучкі, стрункі — високі станом тополі, що є дійсною прикрасою українського краєвиду. Ми наємо село Трипілья по правім березі Дніпра — осідок славного отамана повстанців — Зеленого. Село положене серед чудової української природи. Парохід вкоротці причалює до пристані, положеної на лівому боці Дніпра. Здалека видніє напис „Переяслав“. Памятна історична місцевість. Сходимо на пристань, щоб купити вязочку бубличків. Народу все прибуває; стає гамірно, як на базарі. Між іншими стрічаємо тут правдиві українські типи. Парубки в широких, синіх шараварах, дівчата в плахах і червоних та зелених чобітках. Часто без хусток, у віночках на голові. Всі раді та веселі. Час нам скоро минає. Не спостереглися ми, як сонце звернуло з півдня на захід. Хтось подав вістку, що Канів недалечко. Так і забило серце. Всі очі звернені на полудне, чи не замаячить на горі, над Дніпром хрест, ця свята ціль нашої подорожі. Але це „недалечко“ потривало зо три години. Для нас цей час дождання повинен би був здаватися роком, але знову нові картини української природи: золоті пшеничні лани, синій Дніпро й голубе небо так і манять око. Нараз ми самі запримітили вже, що на яснім обрію, на полудне, в далечині бовваніють горбки й дерева. Це Канів. В хвилю, як ми наблизилися до Канева, увага усіх була звернена не на місто, а в сторону, де знаходиться могила Шевченка. В кілька хвиль докладно зарисувалася на горі, за деревами могила, що видавалася в далечині, як маленький „горбок“ із „хрестиком“. Прочане впали на коліна і відкрили голови. На чердаці зробилося тихо, лише плюскіт хвиль на Дніпрі не втихав. Парохід прибиває поволі до пристані під Каневом. Могила з хрестом сховалася за стрімкою стіною Чернечої гори (нині Тарасової). З пристані до гори буде яких півтори верстви дороги. Спішимо, бо сонце хилиться на спочинок. Ось ми вже і під Тарасовою горою. На гору, де знаходиться могила, провадять деревляні сходи, ступенів 300. Знімаємося по сходах уверх. Ціла гора покрита деревцями і корчами. На верху гори гарна полянка; на ній взноситься сама могила Шевченка. На могилі високий хрест із погруддям поета. Могила простенька, але гарно впорядкована. Ліворуч, кроків з 50 стоїть хата сторожа з кімнатою Шевченка. Хата мабуть побудована на тому місці, де колись мріяв Шевченко на схилку життя про свій хутір. На горі під могилою застали ми багато народу. Всі удалися з відкритими головами по камінних сходах до хреста. Коло хреста молилося кількоро селян; гарна картина. Ми — разом з усіма, віддаючи поклін покійному Батькові — відспівали „Заповіт“. Опісля один із присутніх Галичан у сердечних словах виголосив промову, котра всіх зворушила до сліз. Почулися навіть хлипання дітей і старших. У повітрі пролунало грімке „Вічна пам'ять“, а потім „Не пора“ і „Ще не вмерла“... Діти взялися плести вінок, а ми любувалися видом з могили. На схід широко розливавсь синій Дніпро, за Дніпром степ і ліс і знову степ, — а далі тільки мріє в безкрай далечині. На північний захід видніє місто Канів, на захід і на полудне розстелилися широкі поля, а там у вишневих садочках купаються білі хати села Пе-

карів. Чарівне й мальовниче місце вибрав поет-художник, либонь чи не найкраще на Україні. Та не довелося йому тут за життя відпочити — спочив вічно в могилі. Підніжжя хреста на могилі і залізна огорожа убрана вінцями з живих квітів і покрита написами прочан. Ми зложили й свій вінок.

Налюбувавшись доволі видом з могили, ідемо до хати сторожа, чи то пак до світлиці Шевченка. Світлиця уряджена на взір селянської хати; лави застелені плахами і килимами. На передній стіні видніє гарний портрет поета, убраний рушниками. Коло портрета, в куті, символічний образ воскреслої України, в що так глибоко вірив Шевченко і предказав своїм пророчим слівом. Далі на стінах копії Шевченкових малюнків, рушники і вінки, даровані прочанами. Приступаємо до стола. На столі перо, чорнило і два пам'ятники для вписування адрес. Одна книжка записана зовсім адресами — друга до половини. Багато між іншими прізвищ славних наших людей. Вписуємо і ми свої прізвища, раді, що діждалися цієї хвилини. Навіть діти малими рученятами нескладно записали свої імена. По короткім відпочинку ідемо знову на могилу. Тут здивувала мене досить численна група прочан-селян. Одні приходять, другі відходять. Всі знають докладно ціль своєї подорожі. Ходять тут рік-річно, як довідався я від них, щоб мовляв — земленьку святу на могилі поцілувати і подивитися на хрест; не очима, а душею подивитися на цей образ терпінь замученого народу і — згадуючи того, що цілий свій вік страдав за правду, скріпитися до боротьби з неправдою.

Часто бачимо по містах пам'ятники славних людей — бронзові та мармурові, дорогі статуї; народ нераз, знаючи про ці пам'ятники, іде їх звиджувати. Звиджуючи, подивляє мистецьку сторону пам'ятника і його спосіб виконання, подивляє радше того, хто подав проєкт, хто створив пам'ятник, не застановляючися глибше над тим, яку ціль має цей пам'ятник, що вяже чоловіка з тою особою, в честь котрої цей пам'ятник створений. Тим то пам'ятники по містах стають часто для простолюду і взагалі для народу непомічені, а роблять о стільки вражіння, о скільки кращий мистець-художник їх виконав. А здавалосяб, пам'ятники славним людям малиб бути не лиш окрасою міста, чи околиці, але й причинятися поволі до закорінювання і утвердження поміж масами тих ідей, приклонником котрих являється геній, в честь котрого створено пам'ятник.

Здається, що простенька могила Шевченка, в степу серед чудової української природи, де з могилою „тільки вітер розмовляє“ — вкорінила глибоко святі ідеї поета в душу простолюду, в душу народніх мас. Народ цінить і шанує імя поета і вірить в його віщі слова. Ясно отже, длячого за царських часів берегла могили поліція і — коли вибиралися прочане парохомом на могилу Шевченка, проводили їх городові — поліцейські. Це дає найкращий доказ, чим є могила Шевченка для народа, Які ми чулися щасливі, що від цих сторожів-хоронителів були вільні, що могли не лише в душі, але й словом і то не тихим, а голосним словом згадувати у „вільній новій сімі“ свого незабутнього Батька-Тараса.

Оглянувши докладно околицю, ідемо знову до Шевченкової хати. Вхідимо до світлиці діда сторожа. Застелені столи; на кождім столі самовар. Дід-сторож приймає гостей. По чаю шукаємо нічлігу таки в світлицях діда-сторожа. Три просторі світлиці на це тільки побудовані. Де-хто поклався біля могили на траві, бо ніч була чудова, прав-

дива українська ніч. Із села доходила пісня дівчат. Раненько, ще сонце не сходило, збудив нас дід-сторож.

Оглянули на прощання — може в останнє — могилу і подалися на пристань. Кождий з нас ніс або грудку землиці з могили, або галузку з дерева, або квітку на дорогу пам'ятку. Дійшли до пристані; надходить парохід, вступаємо на чердак. Парохід по кількох хвилях відбиває з пристани, бореться завзято з хвилями і подається горі Дніпром. Сонце сходить, багряною краскою „запалює рай“ і освічує канівські гори. В відблиску сходячого сонця ясніє хрест. Відкриваємо голови; всіх лиця звертаються в сторону могили, в сторону схо-

дячого Сонця Правди і Волі. Поглядом прощають могилу, аж згубилася в далечині.

І мені припімнулися слова одного з російських поетів, що сказав про себе: „Я пам'ятник ваздвіг себе нерукотворний, к нему не зарастет народная трапа...“

І наш Пророк-Геній пам'ятник ваздвіг собі нерукотворний і к ньому народня стежка не заросте, бо це пам'ятник здвигнутий не людською, а вищою силою, силою терпіння за правду, силою любови до народу і України. До такого пам'ятника народня тропа, народня стежка не заросте — „поки живуть люде!“

Ст Батюченко.

Кирило-Методіївське братство.

В попередньому числі ми помістили портрети членів Кирило-Методіївського братства. Коротенько й приступно розкаже про це братство Василь Сімович у передмові до свого народнього видання „Кобзаря“ Шевченка, про яке була в нас недавно згадка. Виймаємо з цієї передмови частину присвячену братству, а тих, хто хотів би докладніше довідатися про нього, відсилаємо до книжки М. Возняка, Кирило-Методіївське братство. — *Ред.*

* * *

В 40-их роках мин. століття склався в Києві гурток української молоді, що поклав собі своїм завданням працювати на користь рідного краю й рідного народу. Із гуртка виросло в 1846. р. товариство, яке назвало себе „Кирило-Методіївським братством“, на згадку про перших просвітників Славян, Кирила й Метода. А назвали вони таким імям товариство через те, бо робота його мала охоплювати всіх Славян, а не тільки Україну. Братчики підносили таку думку, що кожний славянський народ: Москалі, Українці, Білорусини, Поляки, Чехи, Серби, Словінці, Болгари — всі вони повинні жити своїм власним, самостійним життям, складати собі для себе закони, вибирати собі своїх виборних до своїх соймів, словом, мати собі свою власну державу, алеж усі повинні творити спілку таких вільних держав (федерацію). Крім того „Кирило-Методіївське братство“ стояло за загальну освіту, за свободу віри й передусім за знесення кріпацтва (панщини).

Думку заснувати таке товариство подав проф. Микола Костомарів, а пристало до нього, щоб працювати, багато молодих людей: Панько Куліш, Микола Гулак, Василь Білозерський та інші. Шевченкові дуже до серця були думки Кирило-Методіївського братства, і він цілою душею приліг до нього.

З товариством треба було ховатися, бо то були страшні часи царя Миколи I., часи переслідувань кождої, хоч трохи вільнішої думки. Та й без того товариству не вдалося розвинути своєї діяльності. На братчиків зробив у поліцію донос студент Петров, який жив через стіну з одним із

братчиків, що в нього всі сходилися на наради — і братчиків усіх поарештовано. Костомарова заарештували саме перед його шлюбом, Куліша по дорозі за кордон, куди він їхав доучуватися на професора — а Шевченка, що у святочній одежі, повернувшись з весілля Куліша, якому був за боярина, збирався вінчати Костомарова, заарештовано на пороні, як переїздив Дніпро під Києвом. Сталося це 5. квітня 1847 р. А Шевченко саме мав про виїзд до Італії, щоб іще краще пізнати малярство, і молода дружина Куліша, Олександра (Ганна Барвінок) — він про це не знав — дала на його вчення всі свої дорогі намиста..

Арештованих повезено з Києва до Петербурга й замкнено в Петропавловську кріпость — цитаделю. Почалося слідство, яке тяглося до 31. травня. З братчиків зроблено великих політичних злочинців, що хотіли було розвалити Росію, а Шевченка, в якого при трусі найдено багато його віршів (Сон, Кавказ, Великий Льох, Посланіє) зокрема судили за його вірші. На слідстві Шевченко держав себе дуже сміливо: від віршів не відмовлявся, не відрікався своїх думок, а як допитували його, чому він накидається на уряд і на царя, й на панів, то він сказав, що такі думки чув скрізь по Петербурзі.

І як читали присуд 30. травня 1847 р., то Шевченко був дуже спокійний і ще й товаришів піддержував. А присуд був суворий, нелюдський: Шевченка засилали на віки рядовим у москалі (жовніри) в Оренбурзький корпус із заборonoю писати й малювати.

Інших братчиків покарано легше: Костомарів мав висидіти рік у кріпости, потім ішов на заслання до Саратова, Куліша заслано в Тулу, Гулака замкнено на три роки до Шлісельбурга і т. д. — і ніхто з них не смів вертати на Україну.

В. Сімович.

КОЖДА ЧИТАЛЬНЯ

ПОВИННА ПЕРЕДПЛАТИТИ

„ПИСЬМО з ПРОСВІТИ“!

Digitized by Google

Іван Кивелюк.

(1866—1922.)

Бл. п. Іван Кивелюк, це одна з найкращих і найсильніших постатей, які видало наше селянство в другій половині XIX. віку. Він вірний син селянської верстви нашої суспільності, з якої вийшов і з якою звязку ніколи не стратив, мимо того, що пішов іншим суспільним шляхом життя. А життя його склалося здебільша ось як :

Уродився 8. лютого 1866. р. в містечку Скалаті, де його батьки були заможними маломістечковими міщанами. Дітей було у них більше. Тому що батьки матеріально малися добре, що хлопець був талановитий, а на Подільщині вже лунали кличі між селянством посилати діти до шкіл, післяв батько малого Івана спочатку до народної школи в Скалаті, а далі на 11. році життя й до гімназії в Тернополі. Тут скінчив він 7 клас, а до восьмої класи перенісся до Львова до української академічної гімназії, де й покінчив гімназійну науку, здавши іспит зрілості в 1885. р. По maturі записався на богословський відділ львів. університету. Хотів стати згідно з бажанням своїх батьків священником. Приняли його однак лише на екстерну (то зн. не прийняли до духовного семінара). Після скінчення першого півріччя на університеті стався про прийняття до духовного семінара, але безуспішно. Так перебув на екстерні два роки. А коли його і по двох роках богословських студій не прийняли таки до семінара, залишив дальші студії теології і переписався на правничий відділ львівського університету. Причиною неприняття Кивелюка до семінара були українські „переконання“ його, з якими він не крився, а навпаки сильно підчеркував їх в слові і в ділі. Тоді ще в духовнім грецько-католицьким семінарі у Львові треба було критися з українськими народовецькими „переконаннями“, бо в семінарі і в капітулі царив всевладно „староруський“ (москвофільський) дух. А Кивелюк належав до тих юнаків, що не уживали вже „святої“ етимології, що гуртувалися коло академічного Тов-а „Ватра“, працювали в Тов-і „Просвіта“, у-троювали музикально-вокальні вечірниць в честь Т. Шевченка, творили перші українські політичні кружки молодіжи то що. Такого отже прийняти до духовного семінара по думці тодішнього ректорату не ялося.

На правах працював Кивелюк багато. І над собою, приготавляючися до правничих іспитів, і для народу, беручи діяльну участь у громадській щоденній праці. І відтоді зачинається його праця на освітньому полі в Тов-і „Просвіта“, якої вже не залишив до кінця свого життя, посвятившись су-ському званню. В судову службу вступив в 1893. році як авскультант при окружнім суді в Тернополі. Ця правительствена служба стелилася йому терням. Здавалосьяб, що в судейським найсвобіднішим урядовім званню чоловік може бути найменше залежний від своїх наставників і може найсвобідніше заховати свою незалежну думку. Правда, що в судівництві не можна судді накинути згори своєї думки, але „невігідного“ суддю можна иншим способом „усмирити“, а саме перенесенням з місця на місце. Так теж роблено і з Pokійним. Іван Кивелюк як сильна одиниця вмів обстояти й оборонити свою думку, своє „я“ уже в перших по-~~свах~~ своєї судейської кар'єри. Тому вища власть

не злюбила його і кидала з місця на місце, не підвищуючи навіть, як належалося, в ранзі. І так за-раз таки в 1893. р. перенесла його президія тернопільського суду на заступство до Тлустого, де пробув до 2. жовтня 1893. р., звідки вернув назад до Тернополя. За кілька місяців кинено його до Копичинець. Дня 20. грудня 1896. р іменовано його адюнктом і перенесено до повітового суду в Будзанові. По чотирьох роках в 1900. р. іменовано секретарем суду в Товмачі а по трьох літах кинено його як секретаря суду знову до Копичинець. І хто знає, де і як довго були би ще його кидали вищі судові власті, як би 25. лютого 1908. році не вибрано його на посла до галицького сойму з гусятинського повіту. А вибір цей не впав на нього з неба, не наділили його своїм мандатом українські селяне Подільщини з ласки за те, що він Українець а не Поляк, але вибір його на соймове посла — це нагорода за тяжку, повну самопосвяти енергічну, сміливу працю для свого народа. Де лише приходив на посаду, всюди розпочинав працю над національним і становим освідомленням селянських кругів. Він не чув різниці між собою й своїми братами-селянами. Він заховав у себе добру, певну чеснот душу українського селянина, а здобуте в школах знання лише зміцнило його дух у тих прикметах та дало йому вмілу зброю до самооборони. Розумів, що лише власною організацією здобудемо собі належні права, тому переводив організацію, де міг і коли міг, тоб то всюди, де лиш був. Це розуміється не подобалося його наставникам в судівництві і для того навіть не давали його нікуди на самостійне становище, ані навіть не підвищували в належнім авансі. Щойно в 1908. р., коли соймове українське представництво делегувало його як українського члена найвищої тоді автономічної власті в краю, до б. Краєвого Виділу, іменовано Pokійного судовим радником. На тім і скінчилася його судова кар'єра. Дальший шлях життя пішов зовсім иншим напрямом.

Яко посол записався І. Кивелюк на сторінках нашої політичної історії як рішучий оборонець прав українського народа до незалежності Східної Галичини, не схоляючися ніколи і до нікого в угодовий напрям. Самостійницький український стяг був усе у нього найвищим провідним дороговказом. Придбав собі тим повне довіря не лише своїх виборців, які його в 1913. р. вдруге вислали до сойму, але також усього українського громадянства в Галичині. Де був Кивелюк, там ніколи не могло бути ніяких уступок, тим більше з осбистих причин в національній справі

Ставши членом краєвого Виділу, перенісся на стало до Львова, де й оженився в 1910. р. на 46. році життя. Особа посла І. Кивелюка була у Львові як найсимпатичніша. Як селянин із походження, як дійсний демократ із переконання увійшов Кивелюк у найдемократичніші українські львівські установи — до читалень „Просвіти“ (в місті і на передмістях), до робітничих товариств, як „Сила“, „Львівська Русь“ та інші. Не було неділі, щоби Небіжчик не заглянув десь до читальні. А Тов-о „Просвіта“ узяв він під свою особлившу опіку, головню як член Краєвого Виділу. Старався о субвенції (запомоги) для „Просвіти“ із сойму та з Виді-

ду, на цілі освітні, видавничі, економічно-шкільні і не прсминув жадної нагоди, щоби не звести боротьби в президії Краєвого Виділу з маршалками Баденім, Незабітовскім та іншими членами ізза українських справ. От ця боротьба Кивелюка в краєвім Виділі не має в історії нашого політичного життя в Галичині подібних примірів.

Маючи такого великого й розумного приятеля й опікуна в соймі, Краєвім Виділі, Тов-о „Просвіта“ віднеслося до нього з повним довірям, тим більше, що Кивелюк був діяльним членом Тов-а від молодих літ, а випробованим повітовим організатором від десятка літ. Тому запрошувало його на свої важніші анкети, наради, а коли в 1910. р. на загальних зборах хоровитий голова Тов-а Петро Огоновський просився звільнити його з обовязків голови Тов-а, загальні збори одногослосно вибрали Ів. Кивелюка головою Тов-а „Просвіта“. І від того часу стояв Кивелюк на чолі нашого Товариства аж до своєї передчасної смерти — що наступила 1. III с. р. За його головування Тов-о „Просвіта“ дійшло до найвищого свого розвитку, але пережило також і найбільший упадок, спричинений воєнними подіями.

За його головства переведено децентралізацію в Тов-і „Просвіта“, тобто перенесення праці повітової на філіяльні виділи, заведено репрезентаційну систему у загальних зборах, розвинено економічну діяльність Тов-а, отворено фахові сільськогосподарські школи в Милованю, Угерцях вин., торговельну школу у Львові, сплачено усі до вги Тов-а (як із гіпотеки так і з фундації) і зреорганізовано внутрішнє канцелярійне діловодство Тов-а на взір автономних центральних краєвих тіл. Як голова „Просвіти“ — був Небіжчик взірцем роботящого чоловіка, якому дорівнати годі. Увесь вільний час посвячував виключно Тов-у. Тому не було справи в Тов-і, якою би він не займався не було засідання або наради, де би він не взяв участі. А коли прийшли тяжкі часи для Т-ва і не було грошей удержувати урядників, бл. п. Кивелюк сам працював як голова і як найзвичайніший маніпуляційний урядник, а навіть сам книжки носив (як колись будучи студентом університету!) з переплетні до магазину. Тож і смерть такого го-

лови це великий удар для Товариства. А прийшла ця смерть так несподівано, так передчасно! Бо хтож міг сподіватися, коли вибрано його на загальних зборах Тов-а 1. XI. 1921. р. по раз третій головою Т-ва, (його замкненого спільно з С. Федатком в тюрмі при вул. Баторого), що він так скоро покине Тов-о? Таке сильне тіло, такий бадьорий дух, така завзята вдача! А одначе життєві невідгоди, недостача гроша, смерть жінки, безустанні інтернування, замикання по криміналах довершили свого. Кивелюка знищено наперед матеріально, відтак зломано фізично, а смерть прийшла вже сама. А знищила його теперішня біда. Небіжчик упав жертвою теперішнього нашого лихоліття.

Зараз по випертю українських військ із Львова інтерновано Кивелюка як одного з найчільніших українських провідників у Баранові, відтак на Домбю (два рази), де пересидів 10 місяців. Рівночасно усунено його із Краєвого Виділу, не прийнято назад до суду, так що він на старости літ остався без гроша, без усяких засобів до життя. В тім захорувача йому дружина і в 1920. р. умерла, лишаючи на стару голову троє малих дітей Але Покійний зносив усі ці удари з подиву гідним спокоєм, аж останнє арештовання і тюрма на Яхевича та Баторого dokonали свого. Зломили його фізично. Дістав запалення нирок, не міг в тюрмі захарувати діт, з чого повстали ускладнення, які загнали його до сирої могили

Так марно зійшов зі світа чоловік, що міг ще довго прожити, багато доброго для свого народа зробити та підховати свої діточки, з котрих найстарший хлопчик має 10 літ, дівчинка 8, а наймолодший синок 6 літ.

В Кивелюку стратив український народ Галичини упертого, непохитного й безкомпромісового політичного провідника, а „Просвіта“ свого невіджалуваного голову.

Але це лиш тіло його умерло, бо дух його остає між нами, його примір присвічує й присвічуватиме всім нам у боротьбі за національні і державні права українського народу в Галичині, а пам'ять його остане свята од рода в род.

Честь його Імени і спокій його стружденному порохові!

С. Ш.

З ПОЕЗІЙ ШЕВЧЕНКА.

Церква-домовина
Розвалиться, а з-під неї
Встане Україна
І розвіє тьму неволі,
Світ правди засвітить,
І помоляться на волі
Невольничі діти.

(Суботів).

Зажурилась Україна —
Така її доля!
Зажурилась, заплакала,
Як мала дитина.
Ніхто її не рятує,
Козачество гине,
Гине слава, батьківщина,
Немає де дітись.

(Тарасова ніч).

А всім нам вкупі на землі
Єдиномисліє подай
І братолюбіє пошли!
(Молитви, III.)

Учітєся, брати мої!
Думайте, читайте,
І чужому научайтєся,
Й свого не цурайтєся.
(Посланіє).

Роботящим рукам,
Роботящим умам,
Перелого орать,
Думать, с'ять, не ждять,
І посіяне жать —
Роботящим рукам.
(Молитви, IV.)

Пречистая, подай
Рабам німим святу ю силу,
Щоб Іроди не ворушились,
Та більш нічого не давай.
(Марія).

Борітєся, поборєтє!
Вам Бог помагає:
За вас сила, за вас воля
І правда святая!
(Кавказ).

І забудетєся срамотня
Давня година,
І оживє добра слава,
Слава України,
І світ ясний, невечерній,
Тихенько засяє..
(Посланіє).

ЄГИПЕТ.

Наш вік — вік націй, що пробуджуються до нового життя, що допоминаються й собі місця посеред вільних народів світа.

Скрізь іде невгавуча національна боротьба. Подекуди пригноблені колись народи почали жити самостійним життям, але ще не всюди здійснені великі кличі нашого часу про самоозначення націй. Та вже лінія розвитку остаточно виявилася і рано чи пізно й решта гнєблених народів здобуде належне їй право. На це вказує приклад недавнього минулого й нашого сучасного. От хочаб візьмім Ірляндію. Як довго довелося їй боротися за свою волю, а все таки ця боротьба увінчалася гарним успіхом: могутня Англія приневолена поступитися.

Тепер доводиться Англії улаштувати свої відносини й до інших підвладних їй країн, де також населення допоминається незалежності. Ці країни — Єгипет і Індія, багаті англійські посілости, які Англія безоглядно визискує. В цих посіlostях, як і в Ірляндії, давно вже людність бунтується проти чужоземного наїздника. Бунти й повстання не втихають і що раз більше завдають Англії клопоту. Розрухи в Єгипті в останньому часі набрали такої сили, що Англія, не бачучи змоги здавити їх, рішила змінити політику й, щоб удержати свій вплив, піти на значні уступки.

Єгипет ще не так давно був майже самостійною державою, ледви залежною від Туреччини. В 70-их рр. минулого століття підпадає Єгипет під вплив спочатку англо-французький, а незабаром під виключно англійський.

Для Англії Єгипет має велике значіння не тільки як основа, опора її східної торгівлі, а ще найбільше як найкоротший шлях до Індії, коштом котрої вона головно живе.

Цим шляхом є власне Суецький канал, котрий лучить Середземне море з Червоним. Цей канал стереже Англія як свого ока. Пануючи в Єгипті фактично (на ділі), захотіла Англія, користаючи з світової війни й виступленням Туреччини, що була ніби зверхницею Єгипту, запанувати тут цілком.

В грудні 1914 р. оголосила вона свій протекторат (зверхництво) над Єгиптом, а по війні постаралася, що інші великі держави признали їй право володіти окупваною (захопленою) країною.

Але проти цих заходів англійського уряду повстав цілий Єгипет. На чолі єгипетських патріотів став Саад-паша Заглюле, який вимагав самостійності Єгипту, опираючися на право самозначення. А коли Англія й не подумала задовольнити домагання Єгипту, весною 1919 р. вибухло повстання. Англійці здавили повстання, схопили Саада й вивезли на острів Мальту. До Єгипту виїхав на поручення англійського уряду лорд Мільнер провідити відносини й подати про це звіт. В 1920 р. Мільнер запропонував урядові надати Єгиптові повну автономію, забезпечивши тільки охорону Суецького каналу. Після цього уряд скликав до Лондону конференцію (нараду), на яку запросив і провідників єгипетських націоналістів. Але з цієї конференції нічого не вийшло. Єгиптяне не вдоволялися малими уступками, а ждали цілковитого знесення окупації. Переговори зірвано й почалися знову розруги, які перейшли в правдиву війну. Повстання обхопило цілий край, усі верстви населення — від робітництва до урядництва. На вулицях великих міст здвигнено барикади, розпочалися напади на англійське військо, підпали, словом правдива горожанська війна.

Англійський уряд вислав до Єгипту лорда Алембі з диктаторськими правами. Але Алембі нічого не вдівав. Вернувши до Лондону, він заявив, що становище в Єгипті таке, що одинокий вихід із нього — це піти на далекі уступки, як що Англія не хоче втратити свій вплив на Сході.

І англійський уряд пішов цю дорогою. Оголосив, що зрікається протекторату й годиться на самостійність Єгипту під умовою, що на побережжю Суецького каналу полишиться англійська залога і що Єгипет не провадитиме закордонної політики всупереч інтересам Англії.

Бачимо таким чином, що Англія і в справі Єгипту стала на той самий мировий шлях, що й в справі Ірляндії. Не гвалтом, не насильством, а пошануванням прав тубільного населення хоче розв'язати вона спірні справи й знайти дорогу до співжиття. Цій мудрій політиці варто повчитися у неї й іншим народам, що самі ледви вибившись з неволі, зазіхають на землю й волю своїх сусідів.

В. Д.

ДОПИСИ.

Рава Руська. (Діяльніть філії тов-а „Просвіта“ за час від 8. грудня 1921 до 25. січня 1922). Просвітне життя Равщини загалом представлялось і представляється дуже слабо. Ще минулого року вирунула тут справа заснування приватної всенародної школи у місті, та по довгих стараннях і приготуваннях відложено цю справу на „ліпші часи“. Ціла трудність лежала в тім, що не було фахових людей, котріб допильнували переважної справи, а далі певного рода байдужність і оспалість наших „патентованих політиків“, що не рідко сумно відбивалася на загальній праці. Так само зазначено справу бурси для молоді. Мимо старань деяких; щоб до того не довести рішив виділ Народного Дому оснувати „Сирітський Захист“. І не-

ма виглядів ані на сирітський захист, ні на бурсу. Загалом кожда справа починалася проєктом, а кінчалася нічим.

Дня 8. грудня відбулося тут скромненьке свято „Просвіти“, а властиво перша часть сього свята, тоб-то заупокійне богослуження в церкві і збірка датків на „Просвіту“. Всіх датків зібрано коло 5000 Мп. Села помимо візвань досі не відсвяткували сього свята. Є одначе надія що до кінця марта бодай 50 процент наших громад і читальень відсвяткує се свято. Того самого дня відбулися також загальні збори філії.

13. грудня відбулося конститууюче засідання виділу філії, на яким обговорено вже порішений проєкт уладження вистави „Гостина св. о. Николая“. На сю ціль призбирано трохи дарунків для дітвори. Виставу давано двома наворотами з великим поведженням.

27. грудня відбулося засідання виділу, на яким обговорено ряд справ дотично відновлювання читалень, коляди і рішено дати виставу з вечерницями. На уладження вистави й вечерниць обрано осібний комітет. Годиться тут піднести труди п. інсп. Ф. Білінського, який за всіх найбільше докладав старань та допильнував, що одно і друге випало зовсім поправно.

19. січня виставлено „Соколиків“ Цеглинсько-го з великим поводженням. По виставі відбулися вечерниці.

Виділ філії за час своєї півтора місячної праці виказав доволі розмаху до праці. Віднісся масовими відозвами в справі коляди на народні цілі і контролює зібрані датки. Відозв сього змісту вислано 52. Далі розіслано по громадам і читальням відозви в справі віднови читалень. Досі зголошено о відновлення три читальні: Потилич, Верхрата і Гребенне. Та читальні в Потиличі і Гребеннім зараз же старостою закрило по тій мнимій причині, немов би вони вели агітаційну працю в цілі бойкотування польської конскрипції.

В дальшій своїй праці виділ філії плянує отворення всенародньої школи у місті і на сю ціль збирає вже жертви.

Чит. „Просвіти“ в Верхраті (власний, гарний дім) дня 15. січня дала виставу „Вихованець“. Грали самі місцеві селяне, деякі зовсім по майстерськи. Заповіжена друга вистава.

Коляда в повіті пішла досить гарно. Так напр. заколядували: Потилич коло 40.000 Мп., Смолин 40.000, Телетиска 10.000, Любича 15.000, Рава р. коло 30.000. В селі Мостарку заколядували хлопці 40.000. З того лиш 4000 Мп. віддано парохіві Карневичеві на народні цілі, а решту пропили. Сей факт муситься напаятувати публично!

Заулинці, пов. Заліщики. В нашій селі вже не сплять. — На дві неділі перед Різдом утворено за закликком одного громадянина гурток господарів, який навчився за сей короткий час співати хором різні коляди. Сей гурток під назвою „Коляда“ заколядував на Різдво 23.000 Мп. на народні цілі, не зважаючи на те, що наше село невелике і знищене війною, може більше як котре инше. Гроші поділено так: 7000 на Рідну Школу, 5000 на бібліотеку, 6000 на нашу читальню, а за послідних 5000 справлено гарний образ до церкви. За почином тогож гуртка відновлюється у нас читальня „Просвіти“.

Громадянин.

З Волині та Холмщини. Волинь і Холмщина знаходяться в неможливих умовах що до провадження культурно просвітної праці. Холмщина роками не може добитися дозволу на заснування культурно-освітнього товариства „Рідна Хата“. (Холмщаки, боячися самої назви „Просвіта“, міркували було так охрестити своє культурне огнище). На Підляшину, а саме в Берестю, громадянство теж не може дочекатися дозволу на „Просвіту“. На Волиніж найвища там польська влада відмовляє нам у легалізації Союзу Просвіт! (Там кожна повітова Просвіта існує на окремий статут). Замість того засновується якесь „Центральне об'єднання культурно-просвітельних організацій на Волині“. Кого воно „об'єднує“ — це загадка. Нам відомо, що ані жадніська „Просвіта“ на Волині, ні яке инше культурно-освітнє товариство чи гурток, або культурно-освітній відділ якогось одного з наших Союзів кооператив не числиться членом того „Центрального об'єднання“.

Щоби згадане загадкове „Об'єднання“ не ввело наше громадянство в блуд, було вміщено в газе

тах — „Вперед“ і „Українська Трибуна“ відповідне остереження. В цьому остереженні розказано про сумну спробу з українським Об'єднанням Просвіт у один Союз і остережено громадян перед „Об'єднанням“, аби вони, змішуючи ці два різні об'єднання, не далися піддурити.

Услід за цим репресії на Просвіти ще збільшилися. Луцька Просвіта зазнала ревізій (трусів). Рівенську Просвіту замкнуто. На Ковельській Просвіту тутешні відповідальні урядові чинники вигадують усякі наклепи. Наприклад, ревідувавши Український Діточий Захист, що утримується Просвітою, кажуть Поляки що це — трупарня. Доречі треба додати, що на цю „трупарню“ поліція паньствова забороняла робити нам збірку підчас Йордану. Ковельська Просвіта, давши притулок 57 дітям-сиротам, з огляду на убожество місцевого населення й неймовірну ворожнечу до захисту волинських урядових чинників, всяку надію що до його утримання покладає на земляків з Америки та взагалі на поміч з боку

Вкінці громадянству наших українських земель, так званих „кресів“, уже терпець увірвався. Люде в цілі оборони своїх прав на культурно-освітнє життя звертаються на Захід, як про це свідчить отся новинка, поміщена недавно в газеті „Вперед“ (ч. 33, з 12. лютого):

„В справі утисків, переслідувань та нищення культурного життя українського народу на Холмщині, Волині, Підляшшу та Поліссю звернулися тамошні організації до проф. Михайла Грушевського, який сам є родом з Холмщини, і до сенатора Сергія Шелухина з просьбою, щоби вони за кордоном перед лицем культурного світу представили цей гніт та заступилися за українською людністю цих земель. Дотичні письма підписали між иншими: Волинські товариства „Просвіти“, Церковні Братства та один із членів Всеукраїнського Трудового Конгресу“.

Таке-то життя Холмщаків та Волянців.

Марко Луцкевич.

Пошестна інфлюенца.

(Еспанка).

Латинське слово „інфлюенца“ (означає: вплив, впливати) вживалося в давні часи мабуть для висловлення залежності від атмосферичних впливів недуги, що в той час дуже поширювалась, — була так сказати модною недугою. Вживається ще й друге слово для цієї недуги „гріп“, що дословно означає: хапати, тоб то, що ця недуга хапає усіх людей. Різні народи прозивали цю недугу ріжними національними назвами, як наприклад „російська інфлюенца“, „еспанка“ або „гішпанка“, а в одній польській лікарській книжці недавно вичитав я назву навіть „українка“.

Пошестна інфлюенца відома нам уже з давних часів, ще з початку XVI. століття. Вона поновлялася у великих розмірах у XVII., XVIII. та XIX. століттях, найбільше поширеною була вона в 1889/90 та в 1918/1919 роках. Обидві ці пошести безперечно тотожні. Остання пошесть з 1918/1919 рр. була вселюдною пошестю (пандемія); вона шаліла не тільки по Європі, але й в Америці та Японії.

Початком цієї останньої пошести в 1918 році була Еспанія, відкіля вона поширилася майже по всьому світі, та в наслідок чого й назвали її „еспанкою“.

Як уже згадувалося вище, останні дві пошести

були найбільше поширені, та найбільше люті, алеж різниця між ними була. Бо коли в 1889 р. від інфлюенци умірали переважно кволі та старі, то в 1918 19 рр. якраз навпаки, вмірали здебільшого молоді та середнього віку здорові люде. Діти та літні люде дуже рідко умірали від неї; поверх 40 років ніхто майже не занедужував ускладненням запалення легенів.

Після великих, поширених пошестей з'являлася звичайно знов інфлюенца, але вже в легших формах; перебіг недуги не бував уже такий гострий. Досі ще не знаємо іншої якої недуги, щоб так швидко поширювалася та таку велику скількість людей захоплювала, як інфлюенца. Число недужих інфлюенцою доходило підчас пошести до 90%.

Не пощастило ще й дотепер дізнатись, що сприяє такому швидкому поширенню інфлюенци; але знаємо, що підсоння, пора року, край, вік, пол не мають при інфлюенці такого значіння, як при інших хворобах.

Інфлюенца, це гостра пошесть, що спричиняється дрібнотворами (бактеріями). Одноразове занедужання інфлюенцою, хоч би навіть важкою формою її, не залишає після себе несприятливості до поновного занедужання.

Побудника інфлюенци не знаємо ще й дотепер із певністю. Деякі дослідники вважають побудником інфлюенци „двохкульку Пфейфера“ (Пфейфер перший дослідив ці двохкульки), що називають її також „баціллою інфлюенци“. Алеж, хоч і часто цю двохкульку можна достежити при інфлюенці, то все таки вона не одинока, а звичайно спостерігається вкупі з другими дрібнотворами, наприклад з іншими двохкульками, або з породою ланцюжкових дрібнотворів (що спричиняють запалення легенів). Різнородність цих дрібнотворів при інфлюенці впливає на різнородність ускладнень, що звичайно (можна навіть сказати завжди) бувають багатьох важчі, ніж сама первісна недуга. Інфлюенцу краще вважати за недугу, що спричиняється сумішшю різних дрібнотворів, для яких двохкулька Пфейфера є тільки відповідним підложком (грунтом)

Легка форма інфлюенци починається без передвістків, гарячкою та нежитом. Біль голови, болі в різних членах тіла, запалення горла, кашель, незвичайна втома, — оце ознаки інфлюенци. Відміни її та ускладнення бувають дуже різнородні, від найлегчих до найважчих.

В останній пошести інфлюенци найчастішим та найважчим ускладненням було запалення легенів. Нервово-гостцева (ревматична) форма інфлюенци проявляється вельми дошкульними, нестерпними болями в різних членах тіла. Мізкова інфлюенца це або опонниця (запалення опон мозку) або мозковиця (запалення самого мозку); небезпечна її відміна відома по зовнішнім ознакам під назвою „сонна неміч“.

Не менше важким ускладненням інфлюенци є її здібність бути джерелом наступних недуг. Вона викликає або погіршення або нові прояви старих недуг, головним чином сухот (туберкульози).

Найкращим захистом від поширення інфлюенци буде відокремлення хорих від здорових. Треба мати на увазі, що пошесть ця передається крапельками, викашляними, чи вичханими хорими. Не треба отже триматися близько коло хорого інфлюенцою, що кашляє чи чхає, бо легко вдихнути ці викашляні та розпорошені в повітрі крапельки з заразками інфлюенци. Скупчення в театрах, на вечерницях, ярмарках, зборах, та навіть у церквах

повинні бути обмежені, а коли потреба буде цього вимагати, то повинні навіть бути заборонені.

Певного ліку супроти інфлюенци не маємо й через те приходиться доглядати та лікувати її окремі ознаки. Хорого треба як можна швидче покласти до ліжка, де він повинен залишитись аж до цілковитого видужання. Завчасне вставання з ліжка має майже завжди наслідком ускладнення.

Інфлюенца дуже лукава недуга; самі легкі форми її можуть мати вельми неприємні наслідки, тож не можна до неї ставитися байдуже.

Сьогорічна пошесть інфлюенци, що саме тепер почала поширюватися в Європі, не є такою важкою як попередня. По відомостям, що маємо дотепер, можна сказати, що вона не буде мати ні тієї сили, ні того поширення, що в 1918 році.

Др. Е. Лукашевич.

По Україні.

ГАЛИЧИНА.

Справа Східної Галичини.

Головний Виділ французького товариства „Ліга (Союз) Прав Людини“ на внесення Габріеля Сеая ухвалив домагатися, щоби великодержави установили контроль польської влади в Східній Галичині, щоби французький уряд у порозумінню з іншими державами антанти рішив справу політичного статуту для Східної Галичини та щоби цей статут, зладжений по волі більшості населення нашого краю, визнав його незалежність. Це домагання вислано до французького уряду й до Союзу Народів.

Представник уряду Петрушевича в Генуї.

Уряд Петрушевича старается про допущення свого представника на конференцію в Генуї від імені населення Східної Галичини. Це представництво буде домагатися виплати шкід, нанесених двома інвазіями, царської російської армії 1914 1915 року у Східній Галичині. Ці шкоди мають бути винагороджені з німецьких репараційних платень.

Відгомін конскрипційних переслідувань.

Президент польськ. міністрів Поніковський звернувся обіжником ч. 6. з дня 31. січня 1922 р. до всіх урядів, в якому, навязуючи, що до відома польського уряду дійшли вістки про використання конскрипції до цілей політичних репресій, як викидання зі служби, здержування платень, арешти і т. д. за признання „Українець“ або „грожанин Східної Галичини“, звертає увагу всіх урядів, що „поступування урядів є суперечне з дотичними законними приписами та недопустиме“, і жадає звіту про це пос. уповання підчинених урядів.

З цього обіжника виходило би, що примінювані кари, видалювання зі служби, то що, за перепис не законні і всі, що потерпіли, мають бути винагороджені, а урядники натомість покарані за надужиття влади. Та треба побоюватися, що уряди подадуть президентові міністрів, що надужиття узагалі не було, мимо того що такі надужиття практикуються ще й досі, вже по появі обіжника.

Арештування учителів.

Недавно ми доносили про арештування перемиських гімназистів під час науки (їх тепер уже

випущено), а оце доводиться зазначити іншу подібну подію.

21. лютого явилися жандарми до української гімназії в Коломиї й арештували в часі науки шість професорів: Олега Калитовського, Олексу Ковбуза, Антона Микитюка, д-ра Василя Стасюка, Василя Чередарчука й Омеляна Цісика. Арештовано їх за те, що не хотіли прийняти покликань до війська, виставлених по польськи, а жадали українських.

З приводу цієї події увесь збір учительський оголосив протест.

Випущення в тюрми.

7. Марта звільнено з тюрми на Баторія вісім осіб, арештованих п'ять місяців тому в зв'язку з замахом молодшого Ст. Федака на воєводу Грабовського. Звільнені: Бачинський В. лодимир, Залужна Анна, Зелений Роман, Кирилович Володимир, Креховецький Микола, Миколайко Степан, Поритко Іван і наддніпрянець полковник Секрет Микола.

Відібрання Ставропільського Інституту.

25. лютого відібрали москвофіли з українських рук Ставропільський Інститут на підставі розпорядку Дирекції поліції. Сеніор (старшина) Інституту др. Ст. Федак за протестував проти цього, але mimo того поліція передала Інститут представникам москвофільської партії.

Зірвання мосту на Сяні.

26. лютого крига зірвала міст на Сяні, що лучить Перемишль із Засянням. Про зірвання мостів водою доносять також і з інших місцевостей нашого краю.

ВОЛИНЬ.

На Волині польська влада заборонила „Просвітам“ згуртуватися в союз або „Об'єднання культурно-освітніх організацій“. В луцькій і рівенській „Просвітах“ переведено ревізії. В рівенському повіті „Просвіти“ закриті.

Українське життя на чужині.

Закриття газети.

У Варшаві виходила газета „Українська Трибуна“, яку видавали емігранти з Великої України. Тепер її польські влади закрили, помешкання редакції опечатали, а редакторів потягнули до суду за те, що в газеті описувалися порядки на Холмщині й Волині та підносилося становище й домагання галицьких Українців. Перед закриттям „Трибуну“ пару разів сконфісковано, а в редакції переведено ревізію.

Зі смертю „Української Трибуни“ наше громадянство тратить велику й цікаву газету, яка сміливо обстоювала права українського народу на цілій його простороні.

В останній хвилі довідуємося, що замість „Української Трибуни“ виходитиме „Нова Трибуна“.

Клуб імени Шевченка

В Москві відкрито український клуб імени Тараса Шевченка.

По світу.

Мріє Льюїд-Джорджа. Газети доносять, що англійський президент міністрів, Льюїд Джордж має намір запропонувати на Генуезькій конференції десятилітнє перемир'я в цілій Європі. Всі держави мають зобов'язатися перевести у себе зменшення війська, шанувати границі сусідів, не нападати на себе, а зайнятися мирною працею, розвитком торгівлі й промислу, упорядкуванням своїх фінансів і взагалі відбудовою краю.

Конференція ця має зібратися 10. квітня, а не в марті, як було заповіджено.

Страйки в Німеччині і Чехії. В Німеччині вибух страйк залізничників, до якого приступила майже більшість робітників і значне число урядовців. Загальна кількість страйкарів виносить понад 200.000 люда.

А знов у Чехії страйкують гірники в числі 150 тисяч люда.

„Домагання“ немовлят. На мурах Варшави розліпив Американський Червоний Хрест дуже дотепні ілюстровані афіші, які накликають до кращого плекання немовлят. Ілюстрація представляє віче немовлят, до яких промовляє з трибуни такеж саме немовля такими словами: „Домагаємося материнської груди, здорових батьків, сонця і повітря сухих пеленок, власних ложечок, правильного корму, охорони від мух!“.

Кінь вилічив немову. Один парубок на Поморю був 1914 році ранений в голову і відтоді втратив мову. Цього року він несподівано її відзискав а то тим робом: Будучи занятим в конюшині, він зблизився надто до злосливого коня, кінь вкусив його сильно в плечі, а парубок з перестрашу закричав і в кілька минут запримітив, що він знову говорить.

„Княжна“. Подібно як „графи“ і „барони“, виступила недавно арештована одна „пані“ під іменем „княжни Четвертинської“. Вона подавада себе за вдову по польським капітані кн. Четвертинським і тим робом здобула собі симпатії і добру посаду в Королівстві, як управителька Приюту для жінок. На тій посаді допустилася вона численних надужити і крадіжей, які спричинили вкінці її арештування і здемаскування. Та й досі не вдалося поліції добути правдивого назвиска „княжни“, бо вона подає що хвиля інше.

Від канцелярії Тов-а „Просвіта“.

Усіх інтересентів тов-а „Просвіта“, які посилають чеками чи переказами гроші на що інше, як „Письмо з Просвіти“, проситья подавати докладно, на що саме гроші призначені, якщо справа має бути негайно полагоджена. — Рівнож проситья подавати читким письмом точну адресу.

Що читати.

Микола Голубець, Начерк історії українського мистецтва. Перша частина. Львів, 1922. Накладом фонду „Учітеся, брати мої“, ч. 4, стор. VIII+262. Ціна 400 Мп.

Віками творилося українське мистецтво, віками працювали артисти-майстри: малярі, різьбарі, будівничі, вироблюючи своєрідну українську штуку — свій національний стиль.

Але не багато тих памяток минулих століть збереглося до нашого часу, а ті, що залишилися, не всі досліджені, не всі найдені. Тому кожному історикові-дослідникові української культури, української штуки доводиться переборювати величезні труднощі і прикласти багато праці, щоби дати повні й вичерпуючі відомості від найдавніших („до-історичних“) часів аж до наших днів.

Отже не диво, коли в начерках М. Голубця деякі століття представлені докладніше, а про інші говориться замало. Мимо того, книжка дає досить повне представлення про історію розвитку українського мистецтва і може стати цінною не тільки для того, хто спеціально цікавиться справою, але для кожного, хто хоче знати історію українського народу.

В начерках українського мистецтва М. Голубця, які він доводить в першій книжці до XVII століття, найдокладніше й найповніше представлене малярство, особливо галицьке малярство XVI—XVII століть. З певною увагою ставиться автор також до різьбарства і до так званого прикладного мистецтва (ювілерство, ткацтво, емаль, посуда тощо).

Будівництво на загал представлено слабше. Найперше, в огляді історії будівництва нема звязку поміж окремими добами, крім того забагато місця присвячується впливам чужоземної архітектури, чужоземного стилю і натомість не досить яскраво підкреслено характер українського стародавнього будівництва. Таким чином у читача може з'явитися навіть хибне представлення про український архітектурний стиль. Бракує також відомостей про українське будівництво XIII—XIV ст. Ліпше представлено галицьке будівництво і особливо стародавня українська архітектура Львова.

Треба також побажати, щоби в другому виданні було присвячено більше уваги ілюстраціям, які необхідно дати в більшій кількості, друкувати на кращому папері і підібрати уважніше.

Роблячи ці загальні уваги що до видання, мусимо підкреслити, що Начерк М. Голубця є поки що одинокою книжкою, де коротко й досить популярно виложена історія українського мистецтва, і тому ця книжка безперечно корисна для кожного громадянина, що цікавиться минувиною свого народу.

Вол Сичинський.

Шевченко по англійськи. У Вінніпегу (в Канаді) отсе вийшов вибір найкращих поезій з Кобзаря Шевченка в англійському перекладі.

Поперекладав їх канадійський вчений А. Гонтер. Це має бути дуже добрий переклад. Досі на англійську мову переложено ледви кілька поезій Шевченка (переклади пані Войнич).

З інших мов досить переложено з Шевченка на німецьку. Перекладав і то добре між іншими покійний Іван Франко. В часі всесвітньої війни чимало німецьких перекладів оголосив др. О. Грицай. Крім того є у нього багато перекладів у рукописах (майже цілий „Кобзарь“).

З славянських мов найбільше перекладів із „Кобзаря“ є по російськи, чеськи, польськи, словінськи й хорватськи.

КНИЖКИ НАДІСЛАНІ ДО РЕДАКЦІЇ.

Книжка. Вістник українського книжкового руху. Річник І. Станіславів 1921. Ст. 116, 8'. Ціна 500 Мп.

Господарський поради́к.

Розбивайте шкаралупу від яєць!

Певно, шановний читачу, не один раз чули ви при першому сніданні від своєї бабці: „Розбивай шкаралупу від яєць, бо кури перестануть нестись“. Ви сміялись. Ну яке-то може бути відношення одного до другого? Так старенька казна — що говорить.

А старенька правду говорила. Тільки не могла пояснити. Сама не знала. Пояснення-ж дуже просте.

Курка при несенні яєць потребує вапна для створення шкаралупи. Звичайно вона вапна досить має, цей елемент дуже розповсюднений у природі. Разом з зерном проковтує вона пісок, землю, маленькі камінці, котрі їй дуже потрібні при травленні поживи, бо перетирають зерна. Це як би внутрішній млинок курки. При годованні курок картоплею, взагалі при недостатчі вапна, курка несе яйця без шкаралупи, „виливає“ їх. Легко усунути це, треба тільки до їжі курки додавати трохи битого вапняка, вапнякового каміну (ніколи чистого вапна!). Вапняка треба додавати до їжі, коли шкаралупа дуже тоненька. Ознака, що курка замало має вапна.

Потребуючи вапна, курки залюбки ковтають все, що може мати вапно. Все біле. Маленькі камінчики, кавалки шкаралупи. Кожна курка бити шкаралупу ковтає навіть без зерна. Мимо цілого яйця проходить спокійно. Лише до часу. Коли шкаралупа викидається на подвір'я цілою, непоторшеною, раніше чи пізніше курка переконається, що цілу шкаралупу теж можна ковтати, вона теж із вапна, лише треба її подзьобати. І це вже кінець несення яєць. Бо одного разу, знесши яйце, курка дзьобне його, як шкаралупу на смітнику. Зі здивованням побачить, що в середині щось є. Спробує, яйце їй подобається ще більше від шкаралупи. Відтепер курка з нетерплячкою чекає на слідуєче яйце. Знесе, зараз розібе, яйце випе, шкаралупу зість. Що найгірше, одна курка вчить цього другу. В короткому часі курки перестають нестись. Властиво вони несуться, та самі і з'їдають яйця.

Тепер бачите, бабця мала рацію. Розбивайте шкаралупу, інакше кури перестануть нестись.

Е. Г.

Присилайте передплату на
„ПИСЬМО з ПРОСВІТИ“!

З ПОЕЗІЙ ШЕВЧЕНКА.

Немає семі, немає хати,
Немає брата, ні сестри,
Щоб незапlockані ходили,
Не катувалися в тюрмі,
Або в далекій стороні,
В британських, гальських леґіонах,
Не муштрувалися... (Неофіти).

Моліться Богові святому,
Моліться правді на землі,
А більше на землі нікому
Не покlochіться!... (Неофіти).

Людей,
Незлобних праведних дітей
Жрете, скажені, мов шуліка
Хватає в буряні курча,
Ключе і рве його, а люде,
Хоч бачать теє, та мовчать.
(Подражаніє Іезекіілю).

Все розберіть, та й спитайте
Тоді себе: що ми?
Чиї сини? яких батьків?
Ким, за-що закуті? (Послання).

— Боже, Боже,
Великая сило!
Великая славо! зглянься на людей!
Одпочинь од кари у святому раі!
За-що пропадають, за-що Ти караєш
Своїх і покірних і добрих дітей?
За-що закрив їх добрі очі
І вільний розум окував
Кайданами лихої ночі? (Гус).

Кругом неправда і неволя,
Народ замучений мовчить. (Гус).

Посмертні згадки.

Іван Телевяк. 3. марта помер господар у Красносільцях збаразького пов. Іван Телевяк, проживши 85 літ. Він був фундатором „Українського Дому“ в Збаражі й добродієм українських приватних гімназій у Збаражі й Рогатині. 4. марта поховано Телевяка при великім здвизі народу з цілого повіту. В слідуячому числі напишемо докладнійше про цього визначного патріота-селянина.

О. Михайло Ваврисевич. В Городлі на Холмщині помер 75-літній священник о. Михайло Ваврисевич, дуже заслужений робітник на народній ниві. З його смертю Холмщина стратила ідейного борця за народні права, людину, що багато попрацювала на полі освіти рідного народу.

Вісти з „Просвіти“.

Подяка.

Головний Виділ Тов-а „Просвіта“ у Львові почувается до обовязку зложити щирю подяку цілому українському громадянству за участь у похороні невіджалованого голови Тов-а „Просвіта“ бл. п. І в а н а К и в е л ю к а та за виявлену цим способом глибоку пошану до памяти великого нашого Громадянина.

З окрема складає Гол. Виділ свою подяку Всч. Українському Духовенству, а в першій мірі Високопреподобному О. Мітратові Білецькому, котрий мимо свого старечого віку вів похорон через кілька годнн, О. Пралатові Куницькому, що як парох церкви св. Юра позволив на перенесення тлінних останків до катедри і виголосив зворушуючу патріотичну проповідь; далі хорові литомців гр. кат. духовного семинара за безінтересовну участь в Службі Божій і похороні, хорові акад. Тов-а „Бандурист“, Хв. Редакціям часописів „Громадський Вістник“ і „Вперед“ за їх великі статті і присвячення багато місяця памяти Покійного, українському „Пластові“ за почесну сторожу при домовині і удержання порядку підчас похорону, усім бесідникам за їх прощальні промови, усім делегаціям українських Інституцій, Товариств, міщанських і політичних організацій, філій і читалень „Просвіти“ як місцевих, так і краєвих, університетській і шкільній молоді, та усім, що не можучи

взяти особистої участі в похороні, переслили Тов-у заяви щирого спочуття.

За Головний Виділ Тов-а „Просвіта“.

Др. Ів. Брик, м. голова. *С. Шах*, секретар.

КОМУНІКАТ.

Тов-о „Просвіта“ до всіх філій й читалень в краю.

I.

Головний Виділ Тов-а „Просвіта“ у Львові визнає — згідно зі своєю ухвалою з дня 21. лютого с. р. — Виділи всіх своїх філій, щоби прислали **найдалше до кінця місяця марта с. р.** звіти з діяльності філій за рік 1921. включно для долучення їх до звіту діяльності матірнього Тов-а за 1921. рік, який тепер опрацьовується, Виділи усіх читалень, щоби прислали до 15. марта с. р. свої звіти, навіть негативні, приналежним філіям у тій самій цілі.

Звіти мають бути вірні, докладні й короткі.

II.

На поклик Головного Виділу матірнього Тов-а відновили свою діяльність 51 філій і понад 800 читалень Тов-а „Просвіта“ і ведуть оживлену просвітну працю. Цього статутного, горожанського і народнього обовязку не сповнило ще 25 філій мимо численних запитів, ургенсів, а навіть писем до приватних осіб.

Тому Головний Виділ визнає отсею дорогою в останнє усі Виділи філій і читалень, що не відновили ще своєї діяльності, приступити ще цього місяця до обнови життя як філій, так і читалень, бо в противнім випадку буде приневолений оголосити про це в поіменнім списку в українській пресі.

Головний Виділ висказує бажання, щоби бодай до весни ц. р. усі філії скликали загальні Збори, вибрали новий Виділ і приступили до праці кожда у своїм районі.

Львів, дня 23. лютого 1922.

За Головний Виділ Тов-а „Просвіта“

Др. Іван Брик
м. голова.

Степан Шах
секретар.

Філія „Просвіти“ в Турці над Стр.

ПОКЛИК!

До всіх Читалень, Впр. Священства, Вп. Учителства і всього громадянства!

По усіх просторах української землі святкувати муть в марті 61. роковини смерти Кобзаря Тараса Шевченка.

В тій цілі Виділ філії „Просвіти“ в Турці поручає:

1) Всі Читальні в повіті мають в місяці марті або цвітні відповідно відсвяткувати 61. роковини смерти Тараса Шевченка (концерт, представлення або відчит).

2) Всі інтелігенти в повіті, Впр. Священство і Вп. Учителство мають зайнятися в своїх громадах відповідним до сил і засобів обходом у честь Кобзаря.

Де нема читальні, там можна за зіволенням предсідателя місцевої шкільної Ради урядити свято в шкільній салі.

3) В дні свята має зайнятися Виділ Читальні, Впр. Священство і Вп. Учителство збіркою на видавничий фонд „Учітєся, брати мої“. Зібрану квоту вислати на адресу: Товариство „Просвіта“, Львів, Ринок ч. 10. і повідомити Філію.

4) Турка уладжує Шевченкове свято в дні 23. цвітня 1922. (Томина неділя) з отсею програмою:

Вступне слово, „Наталка Полтавка“ укр. оперета, вкінці живий образ. Відтак комерс, або спільне свячене. Булаб пожадана як найчисленніша присутність відпоручників читалень та громад, як також всього Впр. Священства і Вп. Учителства.

При сій нагоді пригадуємо ще раз збірку і присилку **полотна**, потрібного **негайно** на декорації для нашої сцени. Нехай ця пригадка принесе бажані успіхи. Крихітку доброї волі, а можна напевно з кожної громади зібрати кільканацять, або бодай кілька метрів полотна.

Присилайте безпроводочно!

За Виділ:

о. Іван Федегич
голова.

Петро Коцко
секретар.

ОГОЛОШЕННЯ.

(За цей відділ редакція не відповідає).

ПОЗІР КОЗІВЩИНА!

АДВОКАТ І ОБОРОНЕЦЬ В КАРНИХ СПРАВАХ

Д-р Михайло Західний

веде свою канцелярію в КОЗОВІЙ.

КУПУЙТЕ ВИДАННЯ ФОНДУ

„УЧІТЕСЯ, БРАТИ МОЇ“!

Досі вийшли:

1. *Володимир Дорошенко*: Шевченкова Криниця.
2. *Степан Рудницький*: Україна — наш рідний край.
3. *Михайло Возняк*: Кирило-Методіївське братство.
4. *Микола Голубець*: Начерк історії українського мистецтва.

Ціна кожної книжки 400 Мп.

В ДРУКУ:

5. *Іван Крип'якевич*: Коротка Історія Козаччини.

Складайте жертви на фонд
„УЧІТЕСЯ, БРАТИ МОЇ“.

ПОЗІРІ

ПАМ'ЯТАЙТЕ!

Пам'ятайте, що найліпший і найдешевший вибір найновіших книжок під теперішню пору

Є ЛИШЕ В КНИГАРНІ

СТАВРОПІГІЙСЬКОГО ІНСТИТУТУ

яку від 15 II. 1922. піднаймало і зреорганізувало

УКРАЇНСЬКЕ ПЕДАГОГІЧНЕ ТОВАРИСТВО.

У. П. Т. постаралося про всі доступні, найліпші і найновіші українські видання з краю і зза границі і тим способом йде на руку громадянству при комплектуванні бібліотек. Тому в першій мірі повинні звертатися сюди виділи читалень „Просвіта“ та управи народніх шкіл. — Замовлення висилається негайно (строго по купецьки) за гроші або за посліплатою. На всякі запити відповідається дуже радо за надісланням поштової оплати.

Читальні „Просвіти“!

Найліпші книжки!

ЛІТЕРАТУРНО-ПРОСВІТНИЙ ТИЖНЕВИК ПІД РЕДАКЦІЄЮ ВОЛОДИМИРА ДОРОШЕНКА.

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ І АДМІНІСТРАЦІЇ: **ЦІНА ЦЬОГО ЧИСЛА:** ПЕРЕДПЛАТА:
 ЛЬВІВ, РИНОК Ч. 10. ІІ. ПОВЕРХ. **Мп. 100 мп.** Піврічна 1200 Мп., чвертьрічна 600 Мп.

Вертайте до старого краю!

(До наших земляків за океаном).

Ви, яких біда вигнала з рідної країни, маєте її в пам'яті як край нужди і горя, бо в нім добра не зазнали. Тимчасом край сей належить до найбагатших в Європі. Вже старі мудрці звали його землею молоком і медом текучою, хочаби тим способом змалювати його природні багатства.

І справді, чогож у нас нема?

Земля родюча, як рідко де. Видає вона всякого рода збіжжя, картоплю, стручкові рослини і всякі інші рільні плоди, вона має прекрасні пасовища і пребагаті ліси, а неужитків обмаль.

Нутро нашої землі незвичайно багате на житочні копалини і сіль, земний віск, каїніт, будівельне каміння, фосфорити, то що.

Чомуж на тій землі народові так зле живеться?

Головна причина сього, що він на ній не є господарем і овочами його багатой землі і праці багатіють чужинці. Великі простори землі є в чужих руках: великих власників землі — дідичів, до яких також майже всі ліси належать, копальні взяли в свої руки чужинці і вивозять з нашого краю мільйони добутих працею нашого робітника. Та навіть плодами господарства нашого хлібороба користуються чужі, бо збут і перерібка рільничих продуктів головню в чужих руках. Кождий нашім рільнику заробляє: Жид, що скуповує

збіжжя, яйця, ключе, худобу, млинар, пекар, гарбар, різник, горальник і багато других промисловців, що займаються перерібною рільничих плодів, тому не дивниця, що наш рільник здебільша убогий.

Чиж є на се рада і яка? Та й як ви се поправите й поможете?

Щоби на се відповісти, треба нам знати, чого нам недостає. На се скажемо просто: волі, розуму і гроша. За першу тисячі синів нашої святої землі через довгих шість літ проливає свою кров і дасть Бог мимо всяких противностей та невдач кров їх не піде на марне, а принесе нам крашу будучність, друге і третє придбали ви в чужих просвічених краях. Не дали ви першого, не проливали крові за рідний край, бо ви були широкими морями від нього під той великий тяжкий час віддалені, тож принесіть йому в жертву те, що ви тимчасом набули: життєвий досвід, який чиж не більше вартує, як книжна наука і капітали, які ви кривавим трудом добули на чужині. А жертву тоту принесете з великим хісном не тільки для рідної країни, але й для себе та для своїх дітей, бо добудете крашу будучність. Ви на чужині все будете невільниками, що трудяться для чужого добра, там все будете своєю тяжкою працею годувати чужих мільярдерів, які вас доти будуть держати, доки будуть

потребуваті ваших живих рук, а в догідну для себе пору викинуть вас без милосердя, щоби зробити місце своїм. Ви й досі робили там найтяжчу і найгірше платну роботу, якої місцеві люде не хотіли робити. Та як для них іншої не стане, то вони займуть ваші місця. Тож не ждїть на той час, а вертайте поки пора. Ніде не могтиметє так корисно збути свого досвіду придбаного на чужині, ніде заощаджений грїш не принесе вам такої ренти як тут.

Передовсім за ваші гроші дістанете тут такі суми, про які давнійше ви й мріяли не могли, бо ваші гроші стоять дуже високо, а тутешні низько. За ті гроші, які в Америці мусите заплатити за нужденний дїм з дощок, тут набудете в місті каменицю, або на селі прекрасне господарство. Наші каси дадуть вам від вложених грошей процент у кілько-ро більший, а грїш вложений в промислове підприємство вернеться вам сторицею.

За 50 долярів дістанете тут морг прекрасної землі, а за 500 гарний дїм у місточку, за 1000 каменицю. Від акцій або уділу в касі чи іншим інтересі дістанете 6 процент від ста, від вкладки в двоє і троє більше. Та думаємо, що ви, які стільки бачили за морем, ви, що надивилися на такі великі фабрики і підприємства, не вдоволигєся купном поля або хати, тільки приступите до промислових і торговельних підприємств. У нас є вже, як на наші відносини, великі торговельні товариства, які поставили собі за ціль доставити нашим людам всього потрібного до життя під найліпшими умовами. Наш „Союз господарських Спілок“ у Львові доставляє рільникам рільничих машин і знарядів, насіння, залізних виробів, а „Народня Торговля“ споживчих артикулів. Вони змагають до того, щоби вони тільки були одним доставцем для нашого чоловіка, та щоби вони тільки скуповували і перепродували його продукти, та хоронили його від чужого визиску та здирства. Ви тямите ще певне убогих похатників, які, маючи пару ринських в кишені, прийшли до вашого села, а по

літах нераз і його дідичами стали. Звідкиж те їх багатство як не з кривди нашого простолюдина? Чиж усе його працею мають багатіти чужі?!

Ви, вложивши свої гроші до тих наших Товариств на уділи чи вкладки, дістанете високу дивіденду, та допоможете їм узяти в свої руки торговлю в нашім краю, а тоді зиск із неї остане в наших таки руках. Не будуть кривавицею нашою багатіти чужі, а ваші діти не мусітимуть утікати перед голодом за море, а найдуть добре приміщення в тих власне інституціях як їх діловодчики і директори.

Та на тім ще не кінець. Поки селянин продаватиме свою працю в сирім стані, то не матиме з неї великого хісна. Він тому мусить приступити до перерібки рільних продуктів. Нам треба засновувати свої спілкові млини, свої горальні, фабрики свічок і мила, гарбарні, ткальні, треба нам також мати свої тартаки, щоби виробляти найпотрібнійші в господарстві річи. Дещо ми вже і в сім напрямі зробили, та небагато, бо раз, що наш мало просвічений народ не горнеться до таких підприємств, думаючи, що тільки чужинець уміє їх вести, друге, що в нас нема капіталів на се. Тимчасом не один із вас брав і бере участь у промисловім підприємстві, тож має досвід у тім ділі, а також капітал, отже радо візьме й тут у нім участь. Наші спосібні і вчені інженери радо посвятять своє знання веденню тих підприємств. Вложать в них свій грїш і місцеві люде, а як ще й ви до діла приступите, то воно прекрасно поведеться і знову мільони остануть в наших руках, а наші діти, яких не допускають до хліба в державній службі на рідній землі, найдуть куди кращий зарібок у своїх підприємствах і будуть засібними та свободними, ні від кого незалежними горожанами свого краю. Через добробут до свободи — най буде нашим кличем, тож усі свою працю, знання і калітал несім у рідний край, а добудемо напевно для нього та наших дітей кращу долю.

Д. К.

З ПОЕЗІЙ ШЕВЧЕНКА.

Де нема святої волі,
Не буде там добра ніколи.

В свєй хаті — своя правда,
І сила, і воля!

Немає гірше, як в неволі
Про волю згадувать.

Не співають веселої
В далекій неволі.

І спочинуть невольничі
Утомлені руки,
І коліна одпочинуть,
Кайданами куті.
Радуйтеся, вбогодухі,
Не лякайтесь дива!

Се Бог судить, визволяє
Довготерпеливих
Вас убогих, і воздає
Злодіям за злая.

І день іде, і ніч іде..
І, голову схопивши в руки,
Дивуєшся: чому не йде
Апостол правди і науки?!

Гиджерей.

I.

Великий і страшний яр. Починається він десь далеко у лісі, а його край доходить до самісінького озера. Проти яру, по другому боці озера, Лиса Гора. Звідкіляб не зайшов, якби не примоснувався, ніяк не побачиш усього яру з краю в край; хіба колиб виліз на Лису Гору: звідтіля все видно.

Але кудиж нам до Лисої Гори; вона далеко по той бік озера на Кирилівському лану. Треба йти аж поза озером; тай то ще не головне: на Лису Гору відьми злітаються. Боїмося ми Лисої Гори, і не бачимо всього яру відразу. А кортить, хочеться.

Вздовж усього яру дряглина, Бабиним Черевом зветься. Ніхто й ніколи поперек яру не переходив і не переїздив; як тільки ступить ногою в Бабине Череве, так і потягне його на той світ. Борони Боже пустити худобу: затягне. Навіть гайдамаки, коли Ляхів у цьому яру вирізали, то не переходили яру; обійшли вони його через наше село, мандруючи до Лисянки. Від того часу яр зветься Гупалівщиною.

Перелякані Ляхи ховали свої скарби в цьому яру; коло скарбів сторожу постановили. Заскочили гайдамаки в яр, а сторожа — де дітись? та на дерева. Гайдамаки сюди, туди — нема Ляхів; ба зирк! а вони, бідолашні, сидять на самісіньких вершечках.

Почалася робота: гайдамаки бють, а Ляхи, мов груші гнилобок, гупають на землю; гайдамаки бють, а Ляхи гупають. Ні одного не залишили живим. Тоді до скарбів. А скарби в льоху поховані були; коло скарбів залишився характерник, перевертень з наших. Тільки стали добиратися гайдамаки до льоху зі скарбами, а характерник не своїм голосом:

— Одинацять разів по одинацять років, ні в день, ні вночі, як заїпають півні! тай зник.

Гайдамаки так і охолонули: чуб догори піднявся, очі з лоба мало не вискочать, а ноги тільки тіп — тіп — тіп — тіп... так і трусяться. Тут Максим Залізняк мов грім з неба:

— Да воскресне Бог! Ножами, хлопці! вперед!

Кинулися гайдамаки до льоху, а льох зі скарбами в землю пішов; так перед гайдамацьким носом і зник. Не припали гайдамакам скарби. Поховали вони ножі, позабірали все, що було; горілку всю випили; а скарби залишилися чекати свого часу.

Посідали гайдамаки на коней, люльки свої гайдамацькі запалили тай потягли, співаючи, нашим селом на Майданівку до Лисянки. На спомин, як Ляхи з дерев гупали, яр Гупалівщиною назвали.

Коли буває зірветься серед ночі вітер та повіє понад Гупалівщиною, то тільки й чуть:

— Гу уу — у... Гу — уу — уу... віє.

Не можна тоді витримати коло яру... втікай; хіба що сядеш на цямринах коло криниці, в якій воду святять у посуху; та ще потрібно молитов знати, щоб усидіти.

Та цур йому! Далєбі страшно.

II.

Одного ранку пригнали пасти ми худобу до Гупалівщини. Сіли собі над ярмом; на Лису Гору,

на озеро, на Бабине Череве поглядаємо; казок розказуємо. Голиків Петро побіг понад ярмом до криниці з тиковкою по воду.

Ба це женеться Петро назад, мов несамовитий: тиковку розбив, бриля згубив; аж коло нас зупинився. Тіпається Петро, мов трясця його трусить, хлипає так, що навіть слова не вимовить; а сльози з очей тільки кап — кап — кап — кап... Не допитаємося, що таке сталося; самим якось моторно робиться. Аж нарешті каже:

— Копає... копає хтось... тільки земля догори летить... в яру там. Певно скарбів хтось шукає: з ями сиве волося витикається та бриль над ямою лежить. А коло бриля неначе свічка горить.

Ну й оказія! думаєм. Треба взнати, що воно таке скарби викопує? Обовязково узнаємо. Ну, а що, коли нечиста сила? Страшно. Довго радились. Нарешті вислали самих найпрудчих, трьох нас: Голикового Петра, Різникового Дмитра та мене.

От і пішли ми, підкрадаємося, боїмося, а підкрадаємося. Так потроху, потроху тай зовсім уже близько підійшли ми до того місця. Ба це, як не кашлене! аж луна ярмом пішла. Ми хода назад; одбігли гень — гень і посідали собі в рівчаку, назад видивляємося. Не видно нікого; тільки від села йде два чоловіки злопатками на плечах.

Стали ми сміливіші. Петро та Дмитро давай нападати на мене, кажуть, що нібито я перший почав утікати; а я їм говорю так, як було: почали втікати вони першими, а я їх випередив. Так довго сперечались, аж розсердився я на їх і хотів піти до худоби; тоді Петро та Дмитро погодилися, що моя правда, тобто, що всі відразу почали втікати і що я випередив.

А ті два чоловіки, що з села вийшли, так до Гупалівщини і простують. Стали вони в яр ізходити, а ми потихеньку за ними назирці тай посідали собі під бузиною, над самісіньким ярмом. Уже нам геть чисто все видно, як і земля з ями летить догори і як до того місця наближаються Йохрем та Кузьма, діда Загребельного Андрія сини.

Поставали собі над ямою Йохрем та Кузьма, поставали тай дивляться; а звідтіля висовується держално з лопати. Кузьма взяв за держално і витяг із ями і діда Андрія. Оттоді то й ми, я з Петром та Дмитром, почімчикували собі до гурту; зовсім близько вже прийшли. Дивимося: стоять собі вони в трьох з лопатками, а коло їх бриль ділів Андріїв та ще три страстні свічки над ямою горіло. Ба це, ні з цього ні з того, дід Андрій повертається до нас та відразу й побачив, що ми підходимо. Я ніколи не бачив діда Андрія такого сердитого. Як крикне він до нас:

— Геть к бісовому батькові! Держи їх, Йохреме! а голос у діда, неначе старі ворота відчиняють; а і тріщить і скрипить.

Удержиш нас: ми як дременули, то аж коло своєї худоби стали. Зараз же ми всім і розказали про те, як ми бачили діда Андрія з синами, бачили, як вони скарбів шукають; про держално, про бриль, про свічки, про все розказали.

III.

Тогож таки дня всі Будища знали, що дід Андрій скарби викопує. Отже й зібралось до Гупалівщини народу; криницю коли святять,

менше буває; навіть баба Ликеря з правнукою прийшла, каже:

— Господь його милосерний знає, скільки на роду написано віку прожити. Стара вже я стала... недовго вже мабуть, як і землею присиплють... хоч перед смертю побачу скарби...

Та куди там: дід Андрій нікого не пускає, кричить:

— Не підходь! Гаспидський народе, не підходь! Бо хто тільки ближче, як на сто і двацять і один кроків підійде, зарубаю.

От щоб мене грім убив, зарубаю! Тай ще лопаткою махає.

Діда Андрія всі боялися і не то, що на сто і двацять один кроків не підходили, а навіть за триста кроків боялися стояти. Сердитючий дід: візьме тай рубоне.

IV.

Йохрем та Кузьма копають, а дід Андрій на сторожі стоїть. Зате, коли надійде ніч, то дід сам копає, а сини стережуть. Завзяті хлопці, а не витримають вночі під землею: страшно їм. Тільки один дід Андрій не боїться: він знає таких молитов, що ніяка тобі нечиста сила до його не приступить. А копати треба без перерви і вдень і вночі. Колиб тільки припинив роботу хоч на одну—однісіньку хвилину, то зараз же тобі скарб у землю піде ще на стільки, як ти до його прокопав. Дід Андрій знає, як скарби шукать.

За кілька днів вся околиця-знала, що будиський дід Андрій скарби викопує. Розказували, що навіть викопав уже дещо: — хреста золотого заввишки в чоловіка, брус срібла — пудів зо два та ще дрібниці з мішок. Срібло саме звичайнісіньке, а хрест зовсім не такий як наш, все в ньому навпаки зроблено: Ляхи, вони були також з хрестом, але не з таким, як у хрещеного люду; їхній хрест не православний. Ніхто не бачив ні хреста, ні бруса, нічого не бачив, але всі знали, що викопано.

Пів яру свіжої землі накопав дід Андрій.

V.

Днів мабуть з десяток минуло.

Ба це як наїхало до Будищ начальство: пристав, два врядники, ще й слуга коні поганяв. Забрали вони понятих, старосту, соцького та гуртом і прийшли до Гупалівщини. А за ними зо всіх сел околиць збіглося людей, так і пливуть; та не тільки людей — навіть пани поприходили: панська ключниця, економової пані мати, стара матушка і ще з пятеро було всяких. Дід Андрій, як zobачив, зараз же кричати:

— Не підходь! гасп... zobачив начальство й остовпів, а потім таки репетує:

— Не підходьте, ваша благородія! Христом — Богом молю, не підходьте! Я ліпше до вас сам виїду.

Вибіг дід за сто і двацять один кроків, упав навколюшки, схопив пристава за ноги руками, чоботи цілує.

— Батечку! каже, ваша благородія! не підходьте. Не пускайте нікого і сами не підходьте... все загине... не викопую...

Та де там! так і поперли всі. Попереду пристав, з одного боку врядники, з другого староста та соцький, медалями на сонці поблискують, за ними пани, а ще за ними людей видимо-невидимо, просто пливом пливуть.

Заплакав дід. Так і заревів. Аж моторошно на

душі всіх зробилося. Біжить дід Андрій попереду пристава, хлипає. — Підбіг він до ями, а яма далеко під гору підкопана, підбіг тай гукає:

— Йохреме! Кузьмо! голубчики! лебедики мої! тікайте з ями. Ох, швидко!

Ті повискакували поперелякувані.

А пристава підійшов, став, подивився, панську сигарку запалив, лисину почухав, хусточкою носа втер тай каже:

— Гу... а потім почекав трохи та знову: — Гу... Гу.

А за ним все начальство і пани:

— Гу... І пішло понад головами по всьому полі, по всіх до найменшого:

— „Гу?“ що то за „Гу?“ серед білого дня „Гу?“ ..

— Та ти, діду Андрію, погрозкопував тут, наче інжинір! — каже далі пристав. І пішло понад головами, тільки й чуть:

— „Гиджерей?“... дід Андрій, „Гиджерей...“ „Ги—дже—рей“ ..

А пристав:

— Тут без інжинера копать забороняю. Чуєш, ти, діду! за—бо—ро—ня—ю. А зараз поглянемо, що він тут наробив. Тай рушив, а за ним усі.

Дід Андрій очі витрішив, язика висолопив, а коли zobачив, що пристав ноги в яму спустив, то так і крикнув:

— Прокляття!!! неначе болячку в його провало. Так таки й заревів несамовито:

— Про—оо—кляття!!!

Відразу всі три свічки страстні погасли. А все, що дід розкопав, тільки гурр гу!.. завалилося.

Пішла луна вздовж по Гупалівщині аж до самісінького озера і через озеро під Лису Гору; по Бабиному Череву хвилі піднялися. А луна тільки:

— Тя—я—я... Гу—гу—гу...

Тоді всі, хтоб не був у полі, в ростіч. Тільки пятами блиснули. Навіть начальство розбіглося, а про старосту й не говори: аж до Жидівської Балки забіг. Коло скарбів пристав залишився, бо йому ноги землею присипало, та ще чоловіка з десять, котрі поверх підкопаного були повилазили: їх теж поприсипало. Неначе на кутні всі скиглять, поперелякувались, руками махають, а ноги в землі.

Дід Андрій ні з місця, і не поворухнувся, тільки каже:

— От тобі й гиджерей! Я таки дійсний гиджерей... Забрав собі недогарки страстних свічок тай потяг помалу додому; навіть не оглянувся.

А пристава та інших присипаних насилу поодкопували.

Так і залишилися скарби чекати свого часу, аж поки вдруге мине одинацять разів по одинацять років. Тоді хтось викопує. Той викопує, хто молитов знатиме.

А діда Андрія з того часу всі Гиджереєм звуть і за всякими порадами до його ходять.

Г. Юртик.

Присилайте передплату на
„ПИСЬМО з ПРОСВІТИ“!

Digitized by Google

Похорон бл. п. Івана Кивелюка.

Смерть Івана Кивелюка заскочила Тов-о „Просвіта“ в такій самій мірі, як і цілу українську громаду. Усі, правда, знали, що голова тов-а „Просвіта“ уже з початком січня захорів, а з 10. січня положився до ліжка, але ніхто не вірив, знаючи його міцний організм, що він уже більше не підійметься з постелі недуги. І хоча лікар д-р І. Куровець, що опікувався Покійним, як член Гол. Виділу Тов-а „Просвіта“, як його товариш із сойму і польської тюрми, складаючи лікарські звіти на кождім черговім засіданні Гол. Виділу „Просвіти“ із стану здоров'я голови, підчеркував дуже поважний стан хвороби і не робив надії на выздоровлення майже від початку, хоч кождий з виділових, відвідуючи Недужого, на власні очі бачив, як щоденно на силах опадав, то все таки не хотілося вірити, щоби той, всюди суший голова, Іван Кивелюк, міг перенестися туди, „ідже ність болізни, ність печалі, но жизнь безконечная!“ А однак так сталося. Жертва совершилася.

Останні хвили життя провів Покійний мужно і терпеливо, як ціле своє життя. Два дні перед смертю мучився уже дуже; лише з надзвичайним висиленням міг говорити, на очі впала якась більмова заслона, так що не міг дивитися, а кашіль давив його пригніта очо. Память і свідомість заховав до останньої хвилини життя. Сам зробив завіщання, розпорядився що до дітей, що до матеріального їх забезпечення, що до свого похорону то що. Опікуном дітей зробив д-ра Степана Федака і о. рад. Василя Лициняка, а на удержання й виховання їх не пошкодив нічого, крім хатньої обстанови, та дорогоцінної бібліотеки, яку ціле своє життя збирав, скуповуючи усі українські видання і що найкращі чужі, заграничні, і яка зачисляється до найкращих книгозборів приватних людей у Галичині. Що до похорону то в завіщанні виразно зазначив, похоронити його як найскромніше, без усякої паради, в простій деревляній домовині, без вінців, без промов, у звичайнім гробі. Крім виразної волі у завіщанні пр-сив ще Покійний день перед смертю пишучого отсі рядки: „Тільки без усякої паради ховайте мене! Ви знаєте, я парад не узнавав і не любив!“

Але чи ж міг Гол. Виділ і виконавці останньої волі поступити буквально по бажанню Покійного? Чи можна було похоронити видатного Борця за волю народа наглядну жертву нашого лихоліття, непомітно, не давши навіть змоги зробити останній поклін, „последнее цілованіє“ широкій громаді Порохови одного з найхарактерніших синів нашої тіснійшої Батьківщини? Ні! Гол. Виділ тов-а „Просвіта“ не міг так поховати с в о г о Г о л о в у. Старався однак не нарушити останньої волі Покійного; не поховано його ані в металевій труні, лиш у скромній, збитій з чотирьох дощок на чорно помальованих, не у гробниці, лиш у звичайнім гробі, без вінців і лент, крім одного тернового вінця, оповитого червоною китайкою.

Вістка про смерть Івана Кивелюка розійшлася блискавкою по Львові, мимо того, що віддав духа вечером о год. 8½. Усіх обняв глибокий сум. Найліпший вислів тому дала редакція „Громадського Вістника“, котра навіть вже по зломанню до машини числа усунула передовицю, а помістила написану начальним редактором і зложену таки у півночі двошпальтову посмертну згадку на перед-

ній сторінці з чорною обвідкою про смерть голови Тов-а „Просвіта“ Івана Кивелюка. А що „Гром. Вістник“ виходить о 7. годині рано, цілий Львів узнав ранком про цю скоропостижну втрату, а до полудня усі українські інституції й товариства окрилися жалібними чорними хоругвами. Цілий український Львів стояв під знаком смерти Івана Кивелюка. Вулиці міста обліплено великими чорними оповістками від українських інституцій і організацій, що звіщали також і не українським прохожим про смерть незабутнього голови „Просвіти“, якого похорон відбудеться 4. III. з дому жалоби при вул. Льва Сауїги ч. 2.

Однак зайшла відтак мала зміна, бо управа святоюрського собору дозволила перенести тіло Покійного по відправленню в домі жалоби панаксиди дня 3. III. вечером о 6. годині до церкви св. Юра. де перележав цілу ніч.

Похоронний обряд розпочався в суботу 4. III. о год. 10. рано співаною заупокійною службою Божою, відправленою о. пралатом Леонтієм Куницьким в асисті інших священиків при участі хору питомців українського духовного семинара. По відправленню служби Божої і парастасу похоронний обряд перервано обідовою порою. О год. 3-ій розпочато властивий похорон відспіванням „последнього цілованія“ стареньким о. мітратом А. Білецьким в асисті крилошан оо прал. Куницького, Войнаровського, Пясецького, Яцкевича і Бобикевича та інших священиків, яких стануло до похоронного проводу 23. Підчас коли в церкві зносилися останні тужні звуки „моленія“ о упокій душі бл. п. раба Іван, на дворі зібрався величезний здвиг народа, що обляг усі входи і площі святоюрських подвір'я, та простору площу перед мурами св. Юра. Вийшла уся львівська українська громада, яка лише мала змогу вийти, а до неї прилучилися делегації філій та читалень „Просвіти“, які встигли дістатися — мимо перерваної ізза розтопів комунікації — до Львова. По скінченню „цілованія“ винесено скромну домовину з прибитим на віку терновим вінцем з червоною китайкою і уставлено її на середині площі між церквою й митрополичою палатою. На рундуці перед церквою появилася величезна постать нашого золотоустого крилошанина о. пралата Л. Куницького, а на балконі митрополичої палати суддя Вол. Целевич, які виголосили нзд цими тлінними останками глибоко зворушуючі промови. Перший з них, як священик — сповідник Покійного, підніс незвичайні прикмети християнської любови у Покійника до свого народа й усіх людей взагалі — маючи на увазі слова бл. п. І. Кивелюка, сказані ним в останнім огляді свого життя: „Я не маю гніву до нікого і нікого не скривдив я, хоч нераз міг“. Тих кілька слів зробили бесідникові-сповідникові „ясним ціле життя Покійного, ясною цілу його боротьбу. Опертий о вічну правду йшов він шляхами щасливих, по християнському слову щасливих, до яких він зачисляв тих, що плачуть за правдою і за неї вязницю терплять і голод і спрагу і смерть. І ніяк йому було уступити з тої дороги. Йому — синові скалатської землі знад річки Збруча“. І лилися слова бесідника нестримним потоком з його проповідницьких уст та осідали горючим вражінням на серцях перейнятого сумом тисячного збору. Заразом бодрили слова ці духа, бо говорили, що діла му-

жів таких, як Кивелюк, не пропадають, характери не переводяться, а жертви такі, як ось ця на марках, родять нових Кивелюків. Неначе для доповнення цього настрою, відспівав академічний хор „Бандурист“ об'єднаний з хором театру „Української Бесіди“ похоронний марш: „Ви жертвою впали“. А під кінець тої пісні, на її підбадьорюючих крилах залунала могутнім голосом промова відпоручника українських політичних організацій судді Вол. Целевича, яка відбивалася сильним відгомном між мурами сьвятоюрських будинків і неслася горою понад головами кількатисячної народньої маси. Бесідник підніс великі заслуги Покійного як політичного організатора Копичинеччини, як соймового посла, члена краювого Виділу, голови краювого політичного Тов-а „Народня Рада“, заступника голови „Народнього Комітету“ і голови Української Національної Ради. Згадав також про ті переслідування, які впали на Покійного з боку польської влади, часи інтернування в Баранові, на Домбю і пробування в тюремних мурах в останніх місяцях свого життя — на Яховича і Баторія. Закінчив бесідник висловом переконання, що пам'ять Покійного буде вічною, бо муки і терпіння, які він переніс, поставили йому нерукотворний пам'ятник у наших серцях.

А хор відспівав староукраїнську козацьку жалібну пісню: „Ой, Морозе, Морозенку!“

По тім рушив сумний похід похорону в дорогу. Назначені в порядку і сформували похід у такім порядку: 1) процесія, 2) торговельна школа Тов-а „Просвіта“, 3) приватні школи У. П. Т., 4) коєдукаційні семінарійні курси, 5) обі мужеські гімназії, 6) дівоча гімназія, 7) об'єднаний хор „Бандуриста“ й театру „Укр. Бесіди“ в силі 60 співаків, 8) Дівочий пласт в одностроях, 9) делегації філій і читалень Тов-а „Просвіта“ з провінції і Львова та представники львівських товариств та інституцій, 10) відділ мужеського пласту в одностроях, 11) хор питомців дух. семінара, 12) духовенство під проводом о. мітрата А. Білецького, 13) караван з почетною по боках сторожею мужеського пласту, 14) діти і рідня Покійника, 15) Головний Віділ Тов-а „Просвіта“ і визначні представники українського політичного світа та громадянства, 16) відділ мужеського пласту, 17) загальн. Так упорядкований похід рушив з площі св. Юра вулицею Міцкевича і розвинувся у величаву жалібну маніфестацію, якої кінець був на площі св. Юра, а початок процесії досягав будинку б. сойму. Оцінюючи оком військового знавця — в поході було більше ніж 20.000 осіб.

Похід переходив через вулиці Міцкевича, по під будинок б. сойму, 3. Мая, Ягайлонську, пл. св. Духа, коло Єзуїтів, попри „Народню Торговлю“ до Ринку, де перед домом Т-ва „Просвіта“ задержався. З окритого чорною жалобою балькону при сумних повіях чорної хоругви з головної фасади попросив перепоеними палкими неповздержливим жалем словами з рамени Голов. Виділу Тов-а „Просвіта“ свого незабутнього і невіджалованого голову його товариш по праці в Товаристві, як секретар і заступник, д-р Іван Брик. Прощав в о-

станне перед домом Т-ва, до котрого він так радо, не оглядаючися на стан здоров'я і погоди, аж до останніх днів свого життя щоденно доходив, де він тяжко безкорисно працював, займаючися живо усіми проявами і напрямками життя Тов-а та просвітнього руху взагалі. Тому прощав його в останнє від Гол. Виділу Т-ва „Просвіта“, якому 12 літ проводив, прощав від усіх комісій, що працюють при Т-ві, до яких він також належав, прощав від усіх філій і читалень „Просвіти“ як тих, що ще не закриті, так і тих, що вже закриті, від членів Т-ва, як тих що вже по тюрмах сиділи або сидять, так і тих, що ще не сидять.

Зпід „Просвіти“ Руською вул., попри „Дністер“, б. Намісництво, Личаківською вулицею, св. Петра і Павла серед похоронних маршів обох на перемену хорів прийшов вкінці похорон о 7. год. вечером на Личаківський цвинтар. І мимо того, що була вже пізна година, темний вечір покрив землю, а вулиці в наслідок розпочатих розтопів повні води і болота, тисячі народа провозжали Покійника аж до самої могили. Під гріб удалося Гол. Виділові виєднати в магістраті гарне місце, зарав на V. полі, 1. район, недалеко від гробу Івана Франка за оплатою 3.000 мп. з тим, що до року має стати на могилі Покійника пам'ятник.

По відбутім останнім обрядовім „погребенію“ виголошено ще над могилою серед темноти чотири прощальні промови. Перший промовив від співтоваришів останньої тюрми дир. Мих. Галушинський, що є також містоголовою замкненого „Українського Горожанського Комітету“. В промові, виголошеній зі справжнім ораторським хистом, підніс бесідник невміручість людського змагання, чарівну силу великих характерів, які не знають подвійної моралі, подвійної життєвої бухгалтерії, які знають тільки доконечний ідеал і до нього змагають, не дивлячися на ніякі перепони. До таких характерів належав Покійний, Іван Кивелюк! А сумерк вечірний ніс ті слова понад безчисленні могили, понад тисячні хрести, стелив їх тихесенько по гробах, прикривав цвинтарним спокоєм, пригнітав мертвецьким холодом. І серед того цвинтарного вечірнього настрою, мертвецького спокою послідували ще промови представника академічної молоді, бюрового товариша з б. Краєвого Виділу і представника вірної Копичинеччини. А пронизуючі тони болючого напіву: „вічна пам'ять, вічна пам'ять, вічна пам'ять“ помагали вкопувати у головах могили скромний деревляний хрест з написом: „Тут спочиває Іван Кивелюк, голова Тов-а „Просвіта“ у Львові, помер дня 1. марта 1922. в 56. р. життя. Вічна йому Пам'ять!“*).

С. Ш.

* Про участь Гол. Виділу, філій, читалень і членів Товариства „Просвіта“ у похороні, про делегації, вислови співчуття, запомогову акцію на фонд виховання дітей Покійного тощо помістимо — з нестачі місця — у слідуючій числі. — Пр. автора.

КОЖДА ЧИТАЛЬНЯ

ПОВИННА ПЕРЕДПЛАТИТИ

„ПИСЬМО з ПРОСВІТИ“!

Нестор українських пасічників у Галицькій Україні.

Пчолярство було з давен давна важним джерелом добробуту нашого селянства і чимало селян та міщан, також, священників і народніх учителів доходило з підмогою пасіки до значного маєтку. Протягом великої світової війни і ся вітка народного господарства підупала вельми, а коли настає вже крайня пора забратися до відбудови нашого народного господарства, то треба між иншим звернути пильну увагу і на пчолярство, на плекання пасік, що можуть стати у великій пригоді нашому народові.

А коли про се подумаємо, то годиться згадати тут про Нестора українського пчолярства, що положив великі заслуги коло розповсюдження й підєму пчолярства в нашім краю. Се старенький священник о. Микола Михалевич, що весь свій вік на галицькім Поділлію потрудився на ниві пчолярства і причинився до його розвитку знаменитою книжечкою п. з. „Пасіка“, котра діждалася вже чотирьох видань, а тепер появиться в новім, доповненім і справленім п'ятім виданню.

З часу першого видання сеї книжечки минає 45 літ і „Українське Пасічницьке Товариство“ в Рівнім під проводом д. Е. Архипенка устроює в березні с. р. ювілей з нагоди сього видання.

Тим то із сеї нагоди і ми бажаємо вшанувати нашого ювілята і Нестора українських пасічників та подаємо тут згадку про сього вельми заслуженого діяча з його власних споминів.

О. Микола Михалевич родився 1. липня 1843 р. в Рамушівці, в Чортківщині (на галицькім Поділлію), скінчив народню школу в Терєбовлі, гімназію в Тернополі, богослове у Львові і з кінцем 1866 р. став священником.

В 1867 р., прочитавши твір Юліяна Любінецького „Наука для пасічників“ з 1859 р. (часть теоретична), так ним зацікавився, що витвердив його на память і глядів нагоди також практично познакомитися з пасікою. В Глядках, недалеко Тернополя, був старенький старосвітський господар-пасічник, Матвій Сівінський, котрий мав велику пасіку і дуже добре ходив коло неї. Тож при кожній нагоді о. Михалевич заходив до нього. Сівінський багато йому поясняв і так навчився о. Михалевич від нього пасічничої словні тай розпізнавати, чи пень рабує, чи на нього нападка, чи може се і те.

Так приготований о. Михалевич відвідав 26. липня 1867 р. славного тоді на все Поділлія пасічника, народнього учителя, пок. Миколу Лисого в Глубічку великім, біля Тернополя, і пізнав у нім взірцевого пасічника, взірцеву пасіку в рамкових вуліях і побачив десять бочок чистої патоки добутої медовим млинком. Се були перші вчителі о. М. Михалевича.

Того самого таки року о. Михалевич дав собі зробити рамкові вулії на взорець тих, що бачив у Лисого, купив у вчителя з Зарудя кілька пнів у

простих вуліях і з весною 1868 р. став пасічникувати та 1870 р. мав уже 20 пнів у рамкових вуліях. Але повдовівши перенісся до Львова і від 1. січня 1871. був недовго помічним священником при церкві св. Юра, бо ще того самого року став приходником у Чернелеві руськім коло Бірок великих, де й досі живе.

В 1872 р. зробив два рамкові вулії, наклеїв рамки пчильною роботою (від воскобойників) і наповнив сі два вулії двома штучними роями, набутими 24. червня того самого року. А були се такі взірцеві рої, що ще того самого року самим медом із них добути заплатили всі на них ложені видатки.

Дальшими вчителями о. Михалевича були автори всіх тих пасічних книжок і розвідок, які він коли читав, і ті пасічники, що з ними про пасіку колинебудь балакав, бо хотів від них добути користь для власної пасіки і науку для себе.

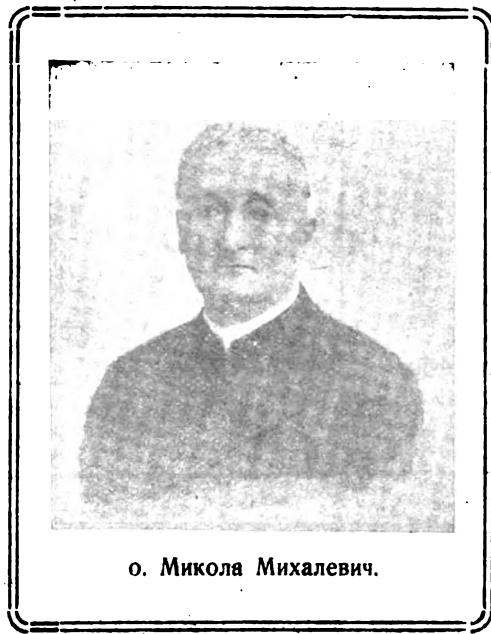
„В 1876 р. відвідав мене (пише в споминах о. Михалевич) тодішній професор учительської семінарї і основник філії „Просвіти“ в Тернополі, Олександр Барвінський, саме тоді, коли я писав собі записки, як маю господарити в пасіці. Він порадив так писати, щоби се писання могло придатися не тільки мені, але й другим людям. Я послухав, передав йому рукопись, він післав її до Товариства „Просвіта“ і се вийшло книжечкою п. в. „Пасіка“ (1877 р.)“. Се було перше її видання, на котрім автор підписаний буквами М. М.

Отсе спомини о. Михалевича про його діяльність.

З того часу розійшлося вже чотири видання його книжечки, котра собі здобула ясным, приступним і влучним викладом таку славу, що автор приготував нове, доповнене видання, котре небагом має п'явитися накладом Українського Педагогічного Товариства.

Бажаємо тут Несторові українських пасічників ще доброго здоров'я і сил, щоби своїм довголітнім досвідом і сновним знанням став у пригоді добрими радами при обнові українського пасічничого господарства.

Олександр Барвінський.

о. Микола Михалевич.

Складайте жертви на фонд
„УЧІТЕСЯ, БРАТИ МОЇ“.

Олекса Новаківський.

Цього року минає одному з наших представників українського мистецтва, маляреві Олексі Новаківському п'ядесят літ від роду. Більш-менш рівночасно минає трицять літ його невсипущої праці на полі українського мистецтва. Трицять літ проведених в чотирьох стінах малярської робітні,

в 1911 році, коли стіни „світлиці Виспянського“ в краківській Палаті Мистецтва заграли веселковими красками його мальовил. Правда, польська мистецька критика промовчала тоді його тріюмф, але з тим моментом еднається дата народин великого артиста для українського мистецтва. Відтоді уже не схе-

О. Новаківський. — Автопортрет.

О. Новаківський. — У хрестної матери.

в боротьбі з труднощами життя і в творчому самозгоранню, це велитенський шмат тернистого шляху, яким доводиться ходити тим, що віддають себе на службу мистецтву. Шлях незміряний, ліс терня, темрява хвиль зневіри, освічених час до часу промінням метеорів успіху і побіди. І коли хтось сказав, що мистець це борець і герой, то в першу чергу борцем і героєм є український мистець — а серед українських одним з перших — Олекса Новаківський. Та всеж таки не з самих терпіль і каміння зложеное життя нашого артиста. Пережив він у своїому життю кілька соняшних моментів, які дали йому змогу витривати на становищі аж до остаточної побіди. Мені здається, що першим із них був момент, коли йому двадцять літ тому вручано золоту медалью по скінченню краківської академії мистецтв. А цього забувати не можна, що тої медалі не вручено йому даремно. Він здобув собі її перебоями, він Українець серед польського середовища.

В друге усміхнулася до нього соняшна богиня мистецтва

О. Новаківський. — Мистецтво.

дить його постать з очей народу, його імя з уст тих, яким дороге національне мистецтво.

І знову десять літ праці в затишу в імя нового тріюмфу, пережитого артистом якраз рік тому. Бо й справді. Збірна вистава картин Новаківського укладена минулого року у Львові була святом не тільки для нього, але й для цілого українського мистецтва.

Великий його талант примусив скоритися перед справжнім мистецтвом навіть тих, які з різних причин його не добачували, які в нього не вірили. Імя Новаківського в парі з його творчим надбанням перейшло побідним походом по шпальтах своєї і чужої преси. Коли мова про наших сусідів, то Новаківському першому з артистів України вдалося завоювати їх так рішуче і неподільно.

Нині проживає Новаківський п'ядесятий рік свого життя. За ним тернистий шлях зусиль, підйомів і упадків. Перед ним широкий, соняшний світ слави і признання, якого проміння паде може й незаслужено і на народ, який його видав.

М. Глубець.

ДОПИСИ.

Тернопіль.

Тернопільська філія Товариства „Просвіти“ відбула дня 1-го лютого 1922 року в салі Міщанського Брацтва другі з ряду після свого відновлення Загальні Збори при участі 76 членів Тернополя, замісцевих читалень і відпоручника Голлового Виділу, гром. Вол. Целевича з таким дневним порядком: 1) відчитання протоколу з послідних загальних Зборів, 2) звіт уступаючого Виділу з 1921 р. 3) звіт ревізійної Комісії і уділення абсолюторії, 4) реферат про напрям діяльності філії в 1922 р. і дискусія, 5) вибір нового Виділу, 6) вибір ревізійної Комісії, 7) внесення і запити.

Голова, відкриваючи загальні Збори, посвятив кілька слів згадки помершим у р. 1921. членам філії бл. п. Володимирові Белеєві і о. Денисові Майковському. Память померших ушанували Збори повстанням з місць. Після того уділено голосу відпоручникові Гол. Виділу, який в довшій промові зясував відносини, серед яких приходиться працювати нашому народові на просвітнім полі, і завізав усіх до праці.

Звіт із діяльності уступаючого виділу зложив гром. Т. Водяний. На протязі від липня 1921 до 1. січня 1922 р. відбув Виділ 12 засідань. Праця його йшла в трьох головних напрямках: 1) щоби відновити читальні по селах у повіті, 2) дати ініціативу до віднови кооперативного життя в повіті і 3) звільнити від ревізії доми філії в Тернополі. В справі відновлювання читалень по селах головною перешкодою було те, що з огляду на відносини не можна було слати по селах своїх відпоручників і люстраторів. Цей брак старався виділ заступити висиланням писем і відозв. Нагоду до цього дали перший раз загальні збори „Просвіти“ у Львові дня 1. падоліста 1921 року, другий раз свято „Просвіти“ 8. грудня 1921 р. і отсі послідні загальні збори. Крім цього для розбудження просвітнього руху скликав виділ спеціальний зїзд — анкету відпоручників читалень дня 23. грудня 1921 р. На анкеті було заступлених 36 місцевостей при участі понад 120 делегатів. Виголошено три реферати, з котрих один про історію, завдання і діяльність Тов-а „Просвіта“ виголосив делегат Головного Виділу Тов-а „Просвіта“ Степан Шах.

За час урядування виділу відновлено в повіті 13 читалень. В заслугу місцевих сил тих сіл, де відновлено читальні, підноситься, що відновлена діяльність у тих читальнях опирається виключно на них самих. Виділ зробив усякі приготування для уладження бухгалтерійно-кооперативного курсу для виобразування кооператорів і канцелярійних сил. Найбільше праці мав Виділ у справі звільнення своїх домів від ревізії. Дальші старання виділу пішли на те, щоби зібрати складки на сплату довгів, що тяжіли на домах. Це осягнуто, довги сплачено в цілости.

Виділ мав власну публичну бібліотеку, з котрої книжки покищо випозичувано тільки місцевим. Рубляться старання, щоби їх можна випозичати і на села (найлучше було би зорганізувати мандрівну бібліотеку).

Звіт прийнято до відома і після вислухання других звітів приступлено до вибору нового виділу, в склад якого ввійшли: Іван Боднар, голова, д-р Степан Брикович, місто голова, Тома Водяний, секретар, д-р Степан Мішко, касієр, Іван Галушинський, контрольор.

Уступаючий виділ оставив нововибраному виділові до дальшого урядування справу зібрання уділів до видавничої кооперативи, заініційованої Гол. виділом „Просвіти“. На внесення уступаючого виділу рішено підвищити річні вкладки для читалень з 240 мп. на 500 мп., з яких 350 мп. могла би філія оставити до своєї розпорядимости. Загальний прихід за рік 1921. виносив 224.387.47 мп.

Нововибраний голова — Іван Боднар замкнув збори, звиваючи учасників подати перебіг загальних зборів філії до відома своїм читальням та весті освітню економічну працю серед громадян.

Краковець, п. Яворів.

Найбільшу діяльність в читальні „Просвіти“ в Краківці протягом 1920 р. проявляв аматорський кружок, який дав отсі вистави: „Дай серцеві волю“, „Соколики“, „Козацькі діти“, „Ілько Пашак“, „Безталанна“, „Перший голова ревкому“, „Назар Стодоля“ і „Тато на заручинах“. О ну виставу („Воєнна любов“) староство заборонило. За старанням виділу читальні відсвятковано концертом Шевченкове свято, а літом уладжено величавий фестин для дооколичних громадян. При читальні існує бібліотека, котра на жаль числить ледви 213 томів. Працю в читальні, яка числить 105 членів, ведуть головно молоді інтелігентні сили та міщанська молодіж. Старше покоління чогось байдужно ставиться до просвітнього життя і відхилюється від праці. Загальний касовий оборот виносив у 1921 р. 103.000 мп. Чистого зиску мала читальня 30.605 мп. З того призначено 4.000 на сироти по бл. п. радникові Кивелюкові, 3.000 мп. на Рідну Школу, 8.000 на полонених у Тухолі. Зимую уряджено коляду з доходом 11.430 мп, котрі призначено на Рідну Школу в Яворові.

Селець, пов. Дрогобич.

Завдяки невтомній праці студентів Іваника Осица і Волоха Дмитра зорганізовано у нас аматорський кружок, який дав дотепер 7 представлень. Вистави добре опрацьовані викликали у громадян якнайкращі вражіння. Гроші, зібрані з представлення, зужито на поправу читальняного дому, мальовання декорацій, шиття строїв та передплату часописів. Крім сього понад 50.000 мп. віддано на ріжні українські ціли. На відновлення читальні „Просвіти“ староство не зізволило, бо, на його думку, читальня не дає достаточної запоруки, що не буде надуживана для політичних цілей.

Лубянки низші, п. Збараж.

В часі воєнної заверухи читальня не проявляла майже жадної діяльності. В 1920 р. читальню відновлено. В тім році ціла діяльність обмежилася до відіграння вистав „Свекруха“ та „Сватання на Гончарівці“. В 1921 р. уряджувано частійші сходини та спільні читання, передплачено часопис „Вперед“, відіграно „Невольника“ — на більше вистав староство не зізволило. На народні ціли зібрано коло 40.000 мп. Що йно з 1922 р. читальняне життя почало розвиватися краще. Члени сходяться три рази в тиждень і свята. Запренумеровано всі українські часописи, зреорганізовано аматорський кружок, який відіграв дотепер „Жидівку вихрестку“, „Іцко сват“, „Над перші буглі“ і приготує „Ой не ходи Грицю“. Членів уписалося 156. При чи-

тальні засновано також хор. Для бібліотеки закуплено 120 книжечок різного змісту — найбільше господарського та популярного.

Воля Болехівська, п. Долина.

26. лютого ц. р. почала наша ціла громада нове життя. В цей день відбулися загальні збори читальні „Просвіти“. В склад виділу ввійшли: о. Мандзик Степан, голова, Бучко Іван, м. голова, Дяків Осип, секретар, Бучко Мих. скарбник, Брецько Василь, господар, Бакур Федір, бібліотекар. В члени читальні вписалося 32 громадян. Між членами проявляється живе зацікавлення просвітним життям. Іде приготування до Шевченкового обходу. Робиться рівнож заходи коло заснування читальняної крамниці. Є надія, що всі громадяне впишуться в члени читальні „Просвіти“.

Заліщики.

15. лютого 1922. відбулися загальні збори філії Тов-а „Просвіта“ в Заліщиках. В склад виділу ввійшли: Василь Бараник, голова, Марія Стажинська, м. голова, Евстахій Слободян, секретар, Олександр Жолевич, касієр. Головним завданням теперішнього виділу є відновити в кождім селі читальню „Просвіти“ та заснування кооператив. В дні заг. зборів відбувся концерт при участі чит. хору з Добровлян та оркестри читальняної з Касперовиць. Весь дохід 25.000 мп. переслано на народні ціли.

Камінка Струмілова.

Філія Тов-а „Просвіта“ в Камінці струм була приневолена обмежити свою діяльність ізза невідрадних відносин у цілім повіті тільки до справ місцевих і адміністрації Народного Дому. Що йно на день 8. грудня 1921 р. скликано заг. збори філії з таким порядком: а) віднова діяльності філії, б) звіт уступаючого виділу, в) вибір нового виділу та г) внески і запити.

На зборах явилосся коло 400 членів. Реферат про значіння „Просвіти“ і її завдання виголосив о. Пришляк. Звіт прийнято до відома, уступаючому виділові уділено абсолюторії. До нового виділу вибрані: о. шамбелян Мих. Цегельський, голова, др. Теодор Яців, м. голова і касієр, Вол. Затхей, секретар, Кирило Годованець, бібліотекар.

Діяльність філії починає поволі оживляться. Уладжено кілька аматорських вистав. Поодинокі читальні в окрузі відновили вже свою діяльність. В цілі успішнійшій праці покликано до життя просвітно-організаційну комісію, яка має зайнятися виключно відновою просвітного життя в повіті та навязанням постійної лучности з читальнями.

Волоське село к. Болехова.

З початком лютого цього року відновлено у нас читальню „Просвіти“. На загальних зборах явилосся велике число членів. По звіті давнього виділу приступлено до вибору нового виділу, який забрався зараз до праці. Членів дотепер вписалося 220. Завязався драматичний і співацький кружок. Співацький кружок підготовляється до Шевченківського концерту. Передплачуємо часописи: „Громадський Вістник“, „Вперед“, „Письмо з Просвіти“, „Український Голос“, „Будяк“ і „Кооперативний часопис“. До читальняної бібліотеки закуплено нових книжок за 24.000 мп., так що бібліотека з попередніми книжками досить гарна. На не-

дільних сходах прочитано дотепер 3 відчити: про тестаменти, про пресу і про світло. — К.

Волиця комарева, п. Сокаль.

25. мая 1921 року відновлено у нас читальню „Просвіти“. На голову вибрано о. Калинського. При читальні зложено аматорський кружок, який дав дотепер 3 вистави: „Як ковбаса та чарка“, „Семе не кради“ і „Безталанна“. Гроші з вистав ужито на закупно декораций, поправу читальняної салі і закупно книжечок до читальняної бібліотеки, яка дотепер числить 105 томів різного змісту. Членів читальня числить 81. Членська вкладка виносить місячно 100 мп. На Рідну Школу зложила читальня 3.200 мп. а на вдови і сироти 2.300 мп.

Боневичі, п. Доброміль.

Читальня „Просвіти“ в Боневичах розпочала свою діяльність загальними зборами, які відбулися 27 марта ц. р. Що неділі і свята відбуваються сходи читальні, на яких постійно читаються книжки та даються виклади з історії України. В члени дотепер вписалося 54 осіб. Доходу мала читальня 13.300 мп., з яких 5.100 вислано на добродійні ціли. Просвітне життя розвивається вправді помалу, але все поступає вперед. Громадяне цікавляться просвітним життям, охочо вступають в члени читальні, радо користають з читальняної бібліотеки та з викладів.

Підярків, п. Бібрка.

Читальню відновлено 17. квітня 1921 р. Членів вписалося 82. При читальні існує аматорський кружок, який відограв 2 штуки: „Мартин Боруля“ і „Дай серцю волю“. Американський заповоговий кружок надіслав до розпорядимости читальні 30 долларів, за які побудовано сцену, поправлено дим читальняний, закуплено 30 метрів полотна на декораций, 42 книжки для бібліотеки та заплачено часописи „Гром. Вістник“ і „Вперед“. Тепер іде приготування до Шевченкового концерту.

Воскресінці, п. Рогатин.

За ініціативою місцевого пароха о. В. Сайкевича відновлено по трилітній перерві діяльність чит. „Просвіти“. На заг. зборах, які відбулися дня 5. марта ц. р., вибрано новий виділ, який приступив негайно до праці. На разі відкрито курс для неграмотних. Відчувається брак власного поміщення. Всч. о. Сайкевичові а рівнож і гром. Панькові Курпці за безінтересовне відступлення будинку складаємо на отсім місці прилюдну подяку, а читальні бажаємо якнайгарнійших успіхів. — Один з присутних.

Ворона, п. Товмач.

Просвітне життя в нашій читальні розвивається. Дотепер уписалося 40 членів. Є надія, що не вдовзі число членів збільшиться, бо громадяне проявляють охоту до просвітної праці. При читальні засновано аматорський кружок, який приготується до представлення. Одного у нас браку а то книжок — передусім театральних штук. З часописів передплачуємо „Письмо з Просвіти“ та „Український Голос“.

Хирів, п. Ст Самбір.

Заг. зборами, які відбулися 2. січня 1921 р. відновлено просвітне життя в Хирові. До читальні вписалося 156 членів. З браку відповідного примі-

щення читальня не може розвинути як слід. За цілий час своєї діяльності дало Т-во 7 забав і одню представлення, з яких чистого доходу було 47.120 мп. Крім цього з рамени Т-ва ходили по коляді, яка дала 11.107 мп. доходу. З згаданих грошей переслано на добродійні цілі 30.020 мп.

Кулачківці, п. Коломия.

Праця наших попередних робітників не пішла на марно. Після воєнної заверухи прокинувся живіший просвітний рух. Читальня „Просвіти“, яку засновано 30. II. 1907 р. за дозволом б'Намісництва, відбула свої чергові заг. збори 22. I 1922 р. В склад виділу ввійшли: о. Стѣпан Крушельницький, голова, Дмитро Соколюк, м. голова, Степан Далавурак, секретар, Павло Слободян, бібліотекар. Програму дальшої своєї праці уложив виділ таку: 1) основи і ведення курсу для неграмотних, 2) ведення хору і аматорського кружка, 3) побільшення читальняної бібліотеки, 4) поширювання ідеї членства та приготування молодого покоління до культурної праці.

Дотепер вписалося до читальні покищо 155 членів. В цілі вияснення значіння освіти Виділ

старається дати цілий ряд викладів на тему: „Вага освіти для народу“.

Будинів, п. Сокаль.

Село Будинів належало перед війною до свідоміших сел, мало читальню у власнім побудованім домі, а також Т-во „Січ“. Світова війна і вслід за цим покликання свідоміших одиниць на війну, було причиною, що в читальні життя до певної міри устало, хоч не зовсім, а то завдяки енергічним старанням голови Івана Леськова. Велику і невіджаловану страту понесла читальня в 1919 році. Дня 27. січня 1919 р. впав жертвою в боротьбі за вбюлю на рідних полях незабутий ініціатор і заснователь читальні і „Січи“ — голова і кошовий — Корнило Сологуб, невтомимій праці котрого завдячує село свій нинішній просвітний рівень. Щойно в 1921 р. замічається в селі живіший рух в читальні завдяки старанням місцевої інтелігенції. Місцевий аматорський кружок відіграв „Назара Стодолю“, що дало приходу 2'553 мп. Взагалі просвітне життя в читальні щораз більше змагається.

З царства „Циганів“.

Після довголітньої воєнної заверухи великий український народ опинився в межах чотирьох держав: Росії, Польщі, Румунії і Чехії. Після тяжкої кривавої боротьби за свою волю його землі поділено і розшматовано чотирма сусідами, з яких лише один (Москалі) має над ним чисельну перевагу, інші є значно слабші, а навіть дуже слабенькі. От хочби Румунія. До війни це була невеличка держава, завбільшки два рази так як Галичина, з населенням, що не доходило й 7 мільонів душ. Самих Румунів було там значно менше. Підступом, циганством і нахабністю Румунія придбала собі в останніх війнах далеко більше як два рази тільки земель і людности. Дісталася під Румунів і частина українського народу.

З розпадом Австрії утворилася була західно-українська держава. В її склад мали входити всі українські землі Габсбурзької держави, отже Східна Галичина з влученням Лемківщини, північно-західна Буковина та українська полоса північно-східної Угорщини. Після 10-місячної завзятої борні з сусідами західно-українська держава улягла ворожій перемозі і коли Східну Галичину окупувала Польща, північна Буковина вже була в руках Румунів. Сталося це зараз на початку існування нашої держави, в першій половині падоліста 1918 р. Спершу буковинські Українці погодилися були з Румунами щодо розмежування краю і на тій основі черновецька делегація українського уряду переняла під свою владу Чернівці та українські повіти Буковини. Та згодом Румуни, чи як їх там називають — Волохи, покликали на Буковину румунські війська, які обсадили цілу Буковину і завели румунську владу. Зайняти Чернівці помагали Румунам польські легіонери. Колиж під кінець мая 1919 р. українські війська під напором переможного ворога стали відступати в сторону Збруча, хитрі Румуни заняли були навіть Покуття. На бажання Поляків мусіли згодом з Галичини забратися, зате румунська окупація Буковини триває до нинішнього дня.

На Буковині живе звиш 350 тисяч Українців, що займають цілий повіт заставненський, вашковецький, вижницький, кіцманецький, черновецький, половину серетського, третину сторожинецького та окраїни повітів довгопільського, радовецького, сучавського і кімплюнзького. Та це не першина була Румунам панувати над українським народом. Українські села знаходяться також у Молдавії, над лиманами, якими Дунай впадає до Чорного моря, та в Добруджі. Останні це потомки славних Запорожців, що осіли тут після зруйнування Січи. Кілько їх там є, з румунського перепису годі дізнатися.

Крім Буковини Румуни заняли також великий і багатий край Бесарабію, а в ній коло пів мільона Українців. Заселяють вони доволі густо південно-східну частину цього краю (повіт акерманський) і північно-західну (повіт хотинський), але розкинені також по інших повітах.

Найбільша національна свідомість є очевидно у буковинських Українців, що довгий час користувалися правами австрійської конституції. Бесарабські Українці щойно після розвалу Росії вийшли зпід московського ярма і ще не мали коли зміркувати, „хто вони і чії діти“, а так само Українцям, що віддавна остають під румунською владою, не дано змоги зазнати національного освідомлення. Теперішній румунський уряд поставив собі за задачу — зрівняти всіх Українців в тім напрямі, або іншими словами — всіх зрумунізувати.

Румунська влада взагалі відноситься до всіх національних меншостей крайно вороже. А є тих меншостей, відорваних від свого матірнього пня, який збільша таки за кордоном живе своїм державним життям, ціла низка. Нехай собі буде Мадяр, Серб, Болгарин, Німець, Москаль, нехай собі буде Українець чи хто інший, румунська влада не признає для них ніяких національних прав, всі вони можуть обертатися лише в рамках румунського національного і культурного життя. Всюди уря-

дова мова лише румунська, урядник, учитель чи інший державний службовець мусить виказатися знанням румунської мови, інакше без пардону тратить посаду. В службі невільно відізватися інакше лише по румунськи, хочби обі сторони, урядовець і інтересент, були приміром української або іншої нерумунської народности. Зрештою Буковину засипано урядовцями Румунами, а місцевих уроженців, отже й Українців переносять до т. зв. регату (королівства). Через те багато нашого пр. учительства зіймає посади в далекій Волохії або Добруджі.

Румунізація українського шкільництва на Буковині йде на цілій лінії. Половина українських народних шкіл по чисто українських селах має вже румунську викладову мову, в інших робиться сильний натиск у тім напрямі. Досить підпису румунського жандарма, сільського писаря або іншого посіпаки, щоб українській дівторі накинути учителя Румуна. З українських гімназій лише черновецька задержала ще свій національний вигляд, інші (в Кіцмані і Вижниці) зрумунізовано. Те саме з учительським семинаром. Як так далі піде, то за кілька літ на Буковині не буде ані одної української школи.

Про якусь культурну, економічну, а тим менше політичну організацію серед Українців нема й мови. Читальні, Січи і кооперативи не відновлені, бо нема кому до того взятися. Давні видніші українські діячі розбрелися поза границями, а ті, що осталися, збайдужніли, опустили руки або погодилися з новими обставинами і вислугуються новим панам. В Чернівцях твориться якась українська правительствена партія під проводом кількох гімназійних професорів, шириться хрунівство, деморалізація. Є навіть такі, що ради хліба визнають себе Румунами, дарма, що деякі з них були старшинами б. української армії. Чимало б. українських старшин служить в румунській армії.

В самих Чернівцях держиться сяк так частина студентства, що після закриття „Союза“ гуртується тепер у відновленій „Січі“ і видає свій орган „Промінь“. З газет виходить тижневик „Робітник“, орган українських соціал-демократів, що зрештою не виявляють більшої організаційної сили, і орган учительства „Каменярі“. Заснована недавно Видавнича спілка з браку капіталу не може на щось путнього здобутися.

Одинку надію покладають всі кращі громадяне буковинської України на вирішення справи Східної Галичини. Вони не забувають, що західно європейські союзні держави (антанта) ще не признали Румунам Буковини та Бессарабії, так само як не вирішена ще приналежність Східної Галичини, яку окупувала Польща. Знаючи те, заграничні представники буковинської України звернулися до Найвищої Ради в Парижі з письмом, в якому описали жорстокі порядки на Буковині і зажадали визволити цю країну від румунської окупації та злучити з українською незалежною Галичиною.

Про українські настрої знає добре румунська влада, бо ціла Буковина засипана шпіонами тайної поліції, так зв. „сігуранци“. Як бояться Румуни проявів українського національного життя, видно з того, що черновецька поліція счеркнула майже всю пр. граму святочного концерту, яким Українці хотіли вшанувати ювілей 30-літн. і літературної праці визначної письменниці Ольги Кобилянської в половині лютого ц. р. і свято не могло відбутися. Душенням українського національного життя хочуть Румуни забезпечити собі володіння україн-

ськими землями, які загарбали хитро мудро, невеликим коштом, не спускаючися на те, що для забезпечення своїх воєнних здобутків літом минулого року Румунія заключила з Польщею союз, яким обі ці держави прирекли собі взаємну поміч на випадок, якби хтось хотів набуті чи там окуповані землі їм відібрати.

Та хоч як неситні Волохи душать Українців та інші неволоські народи, хоч на Буковині, в Бессарабії і Семигороді розкватирсвана майже вся їхня військова сила, вони все таки не мають сили виконати свої заміри. Не мають культурної сили, бо хоч самі державний народ, культурно стоять значно нижче від народів, яких хочуть живцем проковтнути. Знають це підбиті народи і кепкують собі з „Циганів“, як Румунів називають.

Один Француз, що зїздив недавно цілий Балкан і приглянувся також Румунії, пише тепер в одній французькій газеті, що властиві румунські краї — Волохія і Молдавія культурно стоять далеко нижче від прилучених після війни країв: Семигороду, Буковини і Бессарабії. Той Француз каже, що найгірші, найбільше культурно занедбані околиці недавнього австрійського чи т. м. угорського, а тепер до Румунії приналежного Семигороду стоять о ціле небо вище від найкультурніших околиць румунської Волохії або Молдавії. Він бачив страшенно занедбані, темні маси румунського селянства з його низькою, старосвітською хліборобською господаркою, з його загальною неграмотністю і великою нуждою. Дарма, що скрізь земля найпершої класи, земля напричуд родюча, багата. В Молдавії він бачив села, де місто скляних шиб у вікнах уживають ще шкіри з худобячих міхурів! Але в тих самих селах пишаються величаві палати магнатів — бояр, що обставили свої домівки паризькою розкішю.

Про культурне піднесення народних мас не дбає в Румунії ніхто. Ні король, ні правительство, ні приватні люде. Король не має взагалі ніякого гласу, є іграшкою в руках партійних правительств і потерпає різ у різ за свій трон. Походячи з німецької гогенцолернської династії, боїться своєї тіни в державі, що стоїть під французькою опікою, не править, але дається правити румунськими партіями, що друкують за владу і що місяць, два повалюють одно правительство за другим. Щоб забезпечитися на троні, король поспрачується з пануючими балканськими династіями, а тимчасом в державі замішання, урядничі самоволя, підкупство, деморалізація і нелад. В цілім світі не вміють так красти по банках, урядах і державних підприємствах, що в Румунії. І чим більша крадіжка чоби на десятки мільйонів (а румунська валюта належить до послідних), тим краще її затушувується. От хочби такий примір. В Букарешті згорів перед кількома місяцями залізничний дв рець. Підпалено його в кількох місцях. Показалося, що підпалено його тому, щоб затерти мільйонів крадежі при друкуванні білетів. Згоріла друкарня і маленький додаточок — головний дворець! Очевидно, винувників не викрито, бо крук крукові ока не видовбле.

З початком марта ц. р. в Румунії відбулися вибори до парламенту, заряджені правительством міністра Братіану, що обняв свій уряд перед місяцем після упадку правительства Таке Йонеску, котре трвало всього один місяць, обнявши правління від генерала Авереску. Партія ліберальна, консервативна, поступова чи людова — в Румунії однакове зіллячко. Режим анархічної самоволі, осо-

бистої наживи і дикого шовінізму не змінється, чи при державній кермі така або сяка партія (румунські ліберали це найгіршого сорта консерватисти), змінюються лише люде, що обловлюються урядами і державним добром. В Румунії принявся звичай, що зі зміною партійного правительства змінюються всі начальники адміністраційних та інших урядів, щоб зробити місце людям з партії нового правительства, Усунені урядники займають підрядні становища і дожидають лише хвили, к ли їх партія прийде знову до влади. Тоді вони вертають знову на давні начальні становища, усуваючи своїх попередників. І так далі в колісце, бо, сказано, правительства змінюються дуже часто. Те-

перішні вибори до румунського парламента це страшна боротьба за владу і наживу і противники ставали до бою не лише з грішми, але й з палками та револьверами. Такого урядового терору, найдикшого насильства, розбою і проливу крови при виборах, як в царстві „Циганів“, побачиш мало деінде в світі.

Досі в парламенті було кілька українських послів з Буковини. Та тепер при нових виборах завдяки нечуваному теророві сігуранци Українці не здобули жадного мандату.

Таке-то діється з нами в царстві Циганів!

Ол. К-а.

Адріян Кащенко. (В роковини смерти).

Чутки про війну.

Хоч як стомлений і зруйнований світ страшною світовою війною, одначе ще не заноситься на трівкий мир. У повітрі все ще носяться зловісні чутки про можливість нових війн. І не диво, всі ті договори, якими покінчено війну, не тільки не усунули всяку можливість нової збройної сутички, але навпаки, витворили чимало зародків для такої сутички як не тепер, то в четвер. Замість справедливого признання кождому народові його права, вивищено одні, а скривджено другі. І от заплутуються нові клубки непорозумінь, нарікань, жалів і кривд, які тримають цілий світ у напруженню, не даючи йому забратися до зализування ран.

вданих страшною різнею. Повстало кілька більших і менших огнищ, які грозять розгорітися в нову пожежу. В осередку всього стоїть Німеччина, обскубана, позбавлена кількох провінцій, усіх кольоній, фльоти, примушена платити великі грошеві відшкодовання Франції й иншим побідним державам. Вона мріє як не про порахунок із Францією, то бодай про забезпечення супроти неї й додачу природного союзника в Росії, чорній чи червоній, все одно.

А Франція, щоб крити плечі від сторони Німеччини, творить велику Польщу й піддержує Румунію. А що не вважає при цім на права народів

на самоозначення, то лише доливає оливи до вогню, даючи змогу противникам числити на покривджених. І так скрізь на світі заплуталися відносини в якійсь чарівнім колесі — скрізь існує невдоволення або й пряма ворожнеча й бійка. Та такі найбільша непевність на нашій сході. Скільки ми вже не пережили мирових договорів, а мине зима і з весною знову вертає марево війни. От і тепер по цілім світі пробігла чутка, що війна не виключена, що війна близька. Американський сенатор Гардінг мав заявити, що непевність і напруження тепер ще більші, ніж були в 1914 р. Заграничні й краєві газети пишуть, що СРСР ладиться до війни. Мобілізує війська, перекидає їх на західні кордони, переводить маневри, відбуває воєнні наради тощо. Газети вже бачать кулемети й танки, а також кінноту Буденного над Збручем. В Росії і на Україні комуністи розвивають ніби то велику агітацію за війною з Польщею й Румунією, хваляться, що до війни все готове, що Росія не дасться побити і т. д. А знову совітські газети пишуть, що то Франція настренчує проти Росії балтійські держави, Польщу й Румунію, Вранглія й Петлюру. Комісар заграничних справ Чичерин вислав навіть (правда не вперше) досить різку ноту і до Польщі й до Румунії, в якій домагався усунення і непіддержування всіх військових відділів — українських і російських, ворожих Совітам. У-

рядовий часопис совітського правительства „Известия“ пише, що щодня надходять вісти про уруження держав, які сусідують з Росією, що ці зброєння звернені проти Росії, й грозить, що Росія потрапить оборонитися.

Очевидно, від чуток до самої війни ще далеко. Не виключено, що це тільки взаємне страхання перед генуезькою конференцією. Бодай така пишуть польські газети, запевнюючи, що всякі вістки про мобілізацію совітської армії — неправдиві, що ця армія зовсім не така страшна, що й мови не може бути про її пересування через брак перевозових засобів у Росії, що большевики умисне пускають в світ чулки про своє зброєння, аби з ними більше числилися на конференції. В цім є багато імовірного. А в тім, поживемо — побачимо. 10. квітня недалеко. Від висліду конференції має-б то залежати, чи буде війна, чи ні. Війни тепер може й не буде, але грозьба її не устане доти, доки не запанують на світі кличі, які проголосив бувший президент Сполучених Держав Північної Америки Вільсон, себто доки народи не розмежуються між собою на основі взаємного пошанування. Поки цього не настане, все одна чи друга сторона може легко роздмухати нову пожежу.

В. Д.

По світу і на Україні.

Адріян Кашенко. (До портрета). Відомий письменник для народу, що багато причинився своїми численними оповіданнями й повістями з минулого і сучасного життя України до розбудження національної свідомости в найширших кругах нашого народу народився 2. жовтня 1858 р., вмер 20. марта 1921 р. Ширшу згадку про нього див. у ч. 1—2 нашого часопису.

† **О. Мишуга.** З Фрибургу надійшла сумна вістка, що там помер славнозвісний оперовий співак Олександр Мишуга. Покійний уродився в Виткові радеківського повіту. По скінченню учительського семінара у Львові поступив до музичної консерваторії в Міляні. Довгий час як оперовий співак служив у Варшаві. Перед війною провадив школу співу в Києві. Війна заскочила покійного в Італії, звідки він приїхав до Стокгольму, де також вів школу співу. Але й перебуваючи далеко від рідного краю, ніколи не забував Мишуга за нього і завжди посилав дуже щедри дари на народні цілі. Вічна йому пам'ять!

† **М. Ломиш.** Дня 23. марта помер бл. п. Микола Ломиш, народний учитель в Ляховичах зарічних, проживши всего 30 літ. Тюрма підорвала його здоров'я, де набавився недуги, яка невилічена

належито і в сполуці з перестудою загнала його в могилу. Тлінні останки при величавім здвизі народа перевезено з Ляхович до Журавна.

Ювілей Рубчака. Недавно святкував 25 ліття своєї служби в українськім театрі „Бесіди“ відомий актор Іван Рубчак. 17. марта п. представленням, в яким брав участь заслужений артист, відбулося святочне повитання його від товаришів по сцені, від товариства „Українська Бесіда“ і цілої низьки інших наших товариств та окремих громадян. Був привіт також від „Союза польських драматичних артистів“, представники котрого піднесли ювілятові срібну ліру в лавровому вінку.

Українське Наукове Товариство в Петербурзі. При Академії Наук у Петрограді (Петербурзі) заснувалося „Общество любителей украинской литературы, истории и языка“, себто по нашому „Товариство любителів українського письменства, історії та мови“. Мета Товариства — оброблення історичного й літературного матеріалу, який торкається України й знаходиться у Петербурзі. Належать до Товариства академіки: Вол. Перетц, В. Вернадський, А. Лященко, В. Босяновський, Б. Модзалевський, В. Срезневський та інші. На перших загальних зборах Товариства В. Перетц мав виклад про шкільні братства XVII. в. на Україні, опертий на нових архивних джерелах.

Вже вийшов з друку заходом і накладом Українського Педагогічного Товариства та продається у всіх книгарнях підручник одного з перших українських пасічників **МИКОЛИ МИХАЛЕВИЧА**

„ПАСІКА“

П'яте поправлене видання з образками. — Ціна **300 мп.** з поштовою пересилкою 330 мп.

ГОЛОВНИЙ СКЛАД в **Книгарні Українського Педагогічного Тов-а.**
Львів, вул. Руська ч. 3.

Що читати.

Степан Рудницький: Україна — наш рідний край. Коротка географія. Друге видання. Накладом фонду „Учітеся, брати мої“, ч. 2. Львів 1921, сг. 128+мапа+8 таблиць образків, ціна 350 мп.

Степан Рудницький один із кращих наших географів, знавців української землі. З-під його пера вийшло чимало праць, присвячених вивченню нашої батьківщини. Йому належить між іншим простора географія України, видана по німецьки у Відні (р. 1916) накладом „Союза визволення України“. Але крім сеї більшої праці видав досі д-р Рудницький дві коротші — одну трохи ширшу ще перед війною у двох книжках, а другу — приступнішу під заг. „Україна — наш рідний край“. Вони вже давно розійшлися і от тепер накладом фонду появилася нове видання останньої книжечки, переглянене й доповнене. Книжечка ця докладно знайомить нас з усім, що так чи інакше торкається нашої землі: де вона лежить, які її межі, сусіди; які в ній гори, низи, ріки й моря; який її клімат (підсоння), які рослини й звірі; які землі, міста й села на Україні. А крім сього оповідає д-р Рудницький і про сам український народ, що він є та як йому живеться. Так із книжечки довідуємося „хто ми, чий сини, яких батьків...“ Написана незвичайно легко, цікаво, перейнята живою любов'ю до рідного краю й народу, книжка проф. Рудницького і збагатить наші відомости про рідну землю й заставить полюбити її, працювати для її добра, велико причиниться до розбудження й піднесення національної свідомости в найширших кругах нашого народу.

Тому ми дуже поручаємо цю гарну книжечку всім нашим читачам. Видано її гарно, з визерунками до кожного розділу і 16 образками — видів і типів України. До книжки долучена невелика, але докладна карта. В Д.

До української суспільности!

11. січня 1916 р. помер самітно в селі Погариска, равського повіту передчасно знівечений талант нашої літератури — Лесь Мартович.

Його могила в селі Манастирку, що саме зривнялася з землею, вимагає опіки як для зрозумілого пієтизму, так і для пам'яті грядучим поколінням.

Підписаний Комітет поклав собі задачу прибирати потрібний фонд і за нього: привести до ладу могилу покійного письменника й поставити на ній гідний його нагробний пам'ятник.

Збірка на це в однім повіті при теперішнім стані валюти й у відповідно до того вимірюваних датках на це не вистарчить.

Тому обертаємося до всієї суспільности, зокрема до рідних, особисто або ідейно Покійному близьких людей, з прошенням надсилати жертви до Пов. Тов-а кредитового „Віра“ в Раві руській.

Про час відкриття пам'ятника буде сповіщено в часописах.

Всякі запити до Комітету адресувати до Володимира Котовського в Раві руській.

Рава руська, дня 27. марта 1922 р.

Софія Карпівичева, д-р Іван Кунців, Корнело Целевич, Юрій Рудницький, Гіларій Гришевецький, Володимир Котовський, Степан Божик.

Від Адміністрації.

З отсим числом висилаємо нашим Вп. Передплатникам чеки, якими зволють надіслати передплату за друге чвертьріччя. Відноситься це до тих, що заплатили 600 мп. або менше, а одержують наш часопис від першого числа. Щоб оминути реклямацій, проситься негайно вирівняти залеглу передплату. — Рівночасно відкриваємо постійну рубрику на відповіді від адміністрації.

Взивається всі філії, які взяли в комісову продажю „Письмо з Просвіти“, аби надіслали до канцелярії Головного Тов-а гроші з розпроданих часописів або щоби звернули нерозпродані примірники.

Звертаємо увагу наших Шан. Читачів, що дотепер усім передплатникам і особам, які замовили наш тижневик, ми точно вислали кожде число від 1-го до останнього. О скільки хто усіх чисел не одержав, то не з нашої вини. Реклямовані числа висилаємо з найблизшою експедицією. Отсього числа не висилаємо як тим, що часопис замовили, а досі не заплатили, так і тим, що надіслали передплату невистарчаючу на чверть року.

ОГОЛОШЕННЯ.

(За цей відділ редакція не відповідає).

ПОЗІР КОЗІВЩИНА!

АДВОКАТ І ОБОРОНЕЦЬ В КАРНИХ СПРАВАХ

Д-р Михайло Західний

веде свою канцелярію в КОЗОВІЙ.

ВИДАННЯ УКРАЇНСЬКОГО СОЦІОЛОГІЧНОГО ІНСТИТУТУ, також КНИГИ ПРОФ. М. ГРУШЕВСЬКОГО, які є в продажі (в тім останній том Історії України-Руси: Хмельниччина 1648—1650) книгарні можуть замовляти просто: Wien VII. Kirchengasse 41. M. Hruschewskyj.

Дікарський Порадник

Д-ра С. Дрималика питайте в українських книгарнях. — За 750 мп. висилає поручено: І. Свенціцький, Львів, вул. Мохнацького ч. 42.

З квітня місяця починає виходити

Українське Пасішництво

щомісячний ілюстрований часопис поступового пасішництва.

Завдання часопису — правдиво і вичерпуюче відбивати на своїх сторінках пасішницьке життя і бути органом українського пасішника.

Виходить книжками до 1½ аркуша (24 сторінки).

„Українське Пасішництво“ присвячено головним чином практичному пасішництву. На сторінках часопису друкується все нове і видатне, що є в пасішництві в краю і за кордоном.

В часопису пишуть видатніші українські пасішники.

Редактор Е. Архипенко.

1—2

Передплата на р. 1922 вносить:

На рік 2.000 мп. - - На пів року 1.000 мп.

Редакція: Львів, вул. Валога ч. 23.

Передплачуйте гумористичний двотижневик. — Передплата чвертьрічна 900 мп. — Редакція і Адм.: Корняктів ч. 1.

„БУДЯК“

КУПУЙТЕ ВИДАННЯ ФОНДУ

„УЧІТЕСЯ, БРАТИ МОЇ“!

Досі вийшли:

1. Володимир Дорошенко: Шевченкова Криниця.
2. Степан Рудницький: Україна — наш рідний край.
3. Михайло Возняк: Кирило-Методієвське братство.
4. Микола Голубець: Начерк історії українського мистецтва.

Ціна кожної книжки 400 Мп.

В ДРУКУ:

5. Іван Крип'якевич: Коротка історія Коваччини.

Тарас Шевченко

портрет в художніх, українських, різьблених рамах, прикрашених тризубом, більший по 3 500 мп., менший 1.200 мп., у такій самій ціні і таких же рамах є також портрети І. Франка. Поручається українські релігійні образи в різьблених рамах по 6.000 і 8.000 мп. пара, кольоровану картину „Гість із Запор'жжя“ в таких рамах 1.200 мп., великі кольоровані картини „Візд Б. Хмельницького до Києва“, „Гість із Запор'жжя“ і „Гайліки“ (лише!) в рамах дубових або укр. різьблених у ціні від 14.000 до 24.000 мп. Приймається з мовлення й на самі рами різьблені, на всяку міру по цінах загальноприступних. Замовлення і гроші слати на адресу:

1—5

Іван Павлик, Львів, Ринок 10. II.

ПОЗІРІ

ПАМ'ЯТАЙТЕ!

Пам'ятайте, що найліпший і найдешевший вибір найновіших книжок під теперішню пору
Є ЛИШЕ В КНИГАРНІ

СТАВРОПІГІЙСЬКОГО ІНСТИТУТУ

яку від 15. II. 1922. піднаймало і зреорганізувало

УКРАЇНСЬКЕ ПЕДАГОГІЧНЕ ТОВАРИСТВО.

У.-П. Т. постаралося про всі доступні, найліпші і найновіші українські видання з краю і за границі і тим способом йде на руку громадянству при комплектуванні бібліотек. Тому в першій мірі повинні звертатися сюди виділи читальні „Просвіта“ та управи народних шкіл. — Замовлення висилається негайно (строго по купецьки) за гроші або за посліплатою. На всякі запити відповідається дуже радо за надісланим поштової оплати.

2—2

Читальні „Просвіти“!

Найліпші книжки!

ЛІТЕРАТУРНО-ПРОСВІТНИЙ ТИЖНЕВИК під редакцією ВОЛОДИМИРА ДОРОШЕНКА.

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ І АДМІНІСТРАЦІЇ: **ЦІНА ЦЬОГО ЧИСЛА** : ПЕРЕДПЛАТА:
 ЛЬВІВ, РИНОК Ч. 10. II. ПОВЕРХ. : **мп. 100 мп.** : Піврічна 1200 Мп., чвертьрічна 600 Мп.

Христос воскрес!

Дорогою катувань і наруги повели Його вінці на Голгофту. Мучили, глумилися і розіпняли на хресті — Відвічну Правду. Розділили ризи і раділи, що Правді кінець.

Хрестною дорогою повели на Голгофту і наш рідний український народ. Розділили навіть його між себе, хоч він на Голгофті ще живий. Розділили передчасно.

Ми ще й досі на Голгофті серед мук, переслідувань і наруги. На Голгофті увесь наш народ і кожда його установа, починаючи від найменшого курсу неграмотних, а кінчаючи товариством „Просвіта“.

Та на тій горі терпіння, де готується нам смерть, де копається могила високому ідеалові самостійности великого народу, твориться чудо. Український народ не паде. Муки й терпіння його гартують, очищують від поганої половини, що підло стелиться під ноги тим, що його мучать. Замість зневіри — що раз кріпша віра, замість знесилля — що раз більша сила, замість передсмертних судорогів — що раз більше проявів здорового життя могутнього велетня. Бо за ним Правда і Право.

Та чи всі здаємо собі справу з того, як це чудо твориться? Творимо його самі сво-

єю працею, своєю жертвенністю, своїм злученням в одну велику родину, де кождий другому рідний брат, і творимо дорогими жертвами й самопосвятою.

На Голгофті хрест. А на нім скатоване тіло Христа з терновим вінцем на голові. Побіч нього ще два хрести товаришів, присуджених на смерть. І у важній, рішачій хвилі один наворачтається до Христа, а другий з насміхом відвертається. В однім прокидається глибока віра, в другім зневіра й нічність.

На Голгофті хрест народу. І у відповідальну історичну хвилю або з ним, або від нього. Іншого виходу нема.

Хто з народом, в кого віра — і свідомість переважної хвилі, той в ряді робітників, той діяльним членом освітньої або економічної організації, той не щадить ні здоровля, ні часу, ні гроша там, де кується ясна будучність України, де ратується від голодної смерти, де лагодиться сирітську й вдовину долю.

А хто від праці над народом стоїть осторонь, хто сліпий і глухий на всі його потреби й недостачі, хто хоч на хвилю не призадумується над тим, чим живуть і движуться

КОЖДА ЧИТАЛЬНЯ

ПОВИННА ПЕРЕДПЛАТИТИ

„ПИСЬМО З ПРОСВІТИ“!

вперед „Просвіта“, „Рідна Школа“, хто не подав помочі сиротам, вдовам, калікам-інвалідам, — а живе в безділю і байдужности та жалує на народні потреби марку, той відвертається від народу, чорним тавром укриває своє чисте імя Українця, Українки.

Христос воскрес! Воскресла Правда. Воскресне і мучений народ. Ясне сяєво ослі-

пить і до землі повалить ворогів, байдужих і невіруючих. Воно дасть щастя тим, що стояли при своїм народі.

Нехай же це щастя не мине ні дитини, ні сивої голови, — ні муштини, ні жінки, — ні бідного, ні багатого!

Бо во істину воскресення прийде!

Іван Брик.

ГОЛГОФТА.

ХРИСТОС ВОСКРЕС!

Христос воскрес! Воскрес із мертвих
Замучений Жидами Спас!
За правду Він пішов на муки,
За правду вмер Він — і за нас!

Христос воскрес! Народ в святині
Пісню воскресную співа...
Жиди убили тільки тіло,
Та правда в гробі не лягла.

Христос воскрес! Він поміж нами —
Ми чуємо Його слова —
Його наука нам святая,
Його наука - все жива.

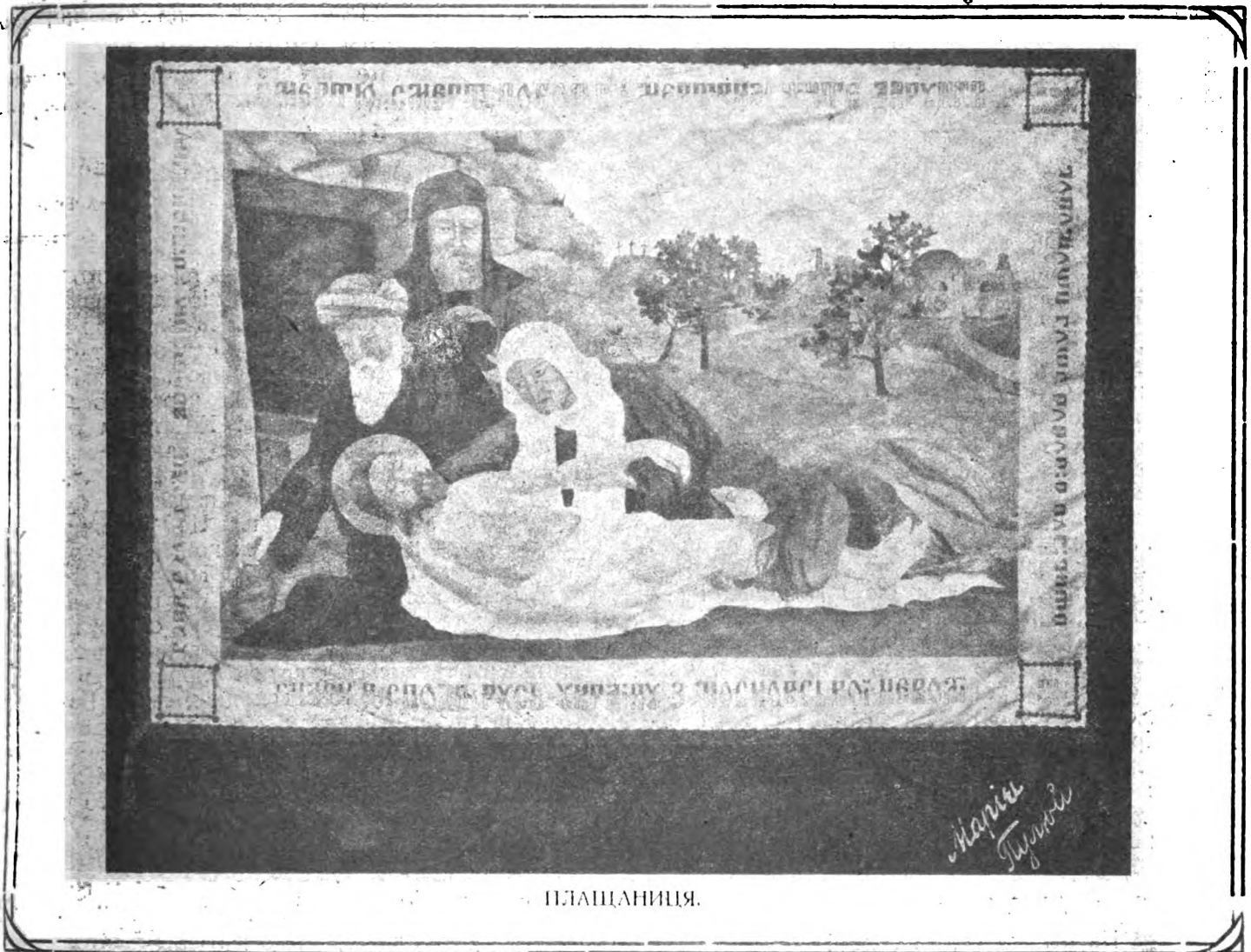
Христос воскрес! Колиж воскресне
Із мертвих ненька—удова,

Колиж устане Україна,
Що теж за правду полягла?!

Коли вона ребра покаже
Усім невірним тим Фомам,
Що не життя її бажать,
А тільки муки і кайдан?

Коли віддасть вона заплату
Своєму кожному Юді —
Й тим, що на гробі ще торгують
Сорочку латану її?

Чи довго нам ще дождити,
Воскресший Спасе пресвятий,
Аж по Україні задзвонять
Скрізь на Великдень той новий?

ПЛАЩАНИЦЯ.

Великдень, воєнні могили — й читальні „Просвіти“.

Багато обов'язків тяжить на виділах читалень „Просвіти“. Виділи читалень є тою властивою, хоча найнижшою по організації, виконуючою владою в Тов-а „Просвіта“. Тому всі зазиви Головного Виділу або філіяльних виділів звертаються в першій мірі до виділів читалень, а вони щойно переводять ці зазиви згори й поучення в чин на місці. Обсяг ділання виділу читальні зазначений дуже виразно в статуті Тов-а „Просвіта“ і до нього нема що і не можна нічого додати. Але статут поучає й упорядковує роботу чисто організаційну в самій читальні. Але що до напряму і характеру суспільної (громадської) праці на місці — лишає статут Тов-а кожному виділові читальні довільну руку після місцевих потреб, після змінених обставин часу та політичного положення. І до тих саме, так сказатиб принагідних потреб відносять зазиви, комунікати, оголошення Гол. Виділу чи виділів філій або й статті поодиноким людям, що працюють на просвітній ниві і впливають на нормальний розвій цього нашого культурного руху. В році навивається дуже багато нагод, навіть відповідно до пори року, щоби відізватися до членів, виділів читалень Тов-а „Просвіта“ з певною пригадкою, чи з якимсь пляном, або навіть з зазивом.

І от святкуємо найбільше свято весни — великдень. Великдень — як день Світлого Воскресення

Христового із мертвих — є найвеличавішим церковним святом серед поневоленого українського народу, який у своїй глибокій християнській вірі вірить також у день свого воскресення із тьми неволі й поневолення. І то не лише в освічених одиницях, свідомих суспільних верствах, але навіть у широких несвідомих етнографічних масах нашого народу, які при співі на воскресній утрени „Христос воскрес із мертвих, смертю смерті п прав..“ вірять несвідомо, хоча й може інстинктивно, що й український народ воскресне, що й для нього прийде день визволення, день світла і правди, час кращої та легшої долі.

Але поки це прийде, сіра дійсність велить нам не замикаати очей на потреби дня, велить пр цювати нам щиро, з повною вірою в успіх нашої прці. А праці багато. Багато для всіх без виімків. Читальні „Просвіти“ повинні стояти на сторожі цієї праці й мусять світити чесним приміром. Бож у виділах читалень зорганізовані — правду говорячи — таки найсвідоміші і найліпші одиниці в селі. Вони знають місцеві відносини, знають людей і мають вплив на них. І я бажав би цими коротенькими моїми рядками використати цей вплив виділових читалень „Просвіти“ підчас великодних свят в одному напрямі, а саме в напрямі пошани памяти тих, що головами наложили за волю України, та охорони могил.

У кождім селі — по цілій нашій Батьківщині — сумують могили українських жовнів, що полягли в боях за Рідний Край в 19.8.19 р. На зазив Красового Комітету воєнних могил у минулім 1921. р. попереношувано тіла українських жовнів із усіх тих розсіяних по полях, огородах та при дорогах гробів на цвинтарі, висипано їм братські або осібні могили, а навіть поставлено у більшості хрести з памятними написами. Отже за рік зроблено дуже багато. Не можна однік залишити тої надпочатї благородної роботи. Треба довести її до кінця. Конечно є поставити на гробах хрести, де їх ще бракує, і то з написними табличками, направити гроби, де обсунулися, — а як би ще який гріб був не перенесений на цвинтар, то його чимскорше перенести. Коло тої роботи повинна згуртуватися вся молодіж села за почином виділу читалень „Просвіти“. Комітет охорони воєнних могил вправді назначив памятним днем для погибших українських жовнів перший і другий день зелених свят, але це може відноситися в більшості лише до міст. Наше село однак посвячує памяти померших другий або третій день великодних свят. Ідуть усі з процесією на цвинтар, священник відправляє одну спільну панахиду посеред цвинтаря, а відтак іде по гробах і прарить воскресний парастас, хто собі замовить. Обряд цей дуже гарний і свідчить, що наш народ вміє шанувати побожно память доргих йому померших осіб. На гробі небіжчика сходиться уся родина, хусіди, а навіть вороги за життя, і при лісні „Христос воскрес“, що заступ є „вічна память“, клонить кожний голову й споминає не злим тихим словом.

Не можна отже при тій нагоді поминути і гробів погибших українських стрільців Вони лежать

там не на родинних сільських цвинтарях. Часто-густо хрести їх навіть безіменні. До них не прийде родина — не заплаче по них мати, не уцілує землі їх гробу жінка, не пом'ється на них рідна дитина, не замовить ні батько ні брат парастаса на їх гробі. Тому обовязком кожного виділу читальні „Просвіти“, де йде процесія на великдень на цвинтар, замовити у місцевого священника воскресний парастас і то перший на тих могилах наших жовнів та зібрати нзд їх гробами якнайбільше людей, а головно молодіж, щоби й наших найменших навчити молитися за тих, що лягли головами за незалежність Рідного Краю. При тім узгляднити треба й місцевих українських борців, які полягли підчас боїв за волю України або поверли як інтерновані по таборах та тюрмах, і яких могили, хто знає, де сіріють, в яким стані знаходяться. Тому при кожній церкві повинен находитися розісланий Краєвим Комітетом охорони воєнних могил „Помяник“, де належить вписати цих місцевих упавших героїв і тих „чужих“, що на цвинтарі спочивають, і підчас парастаса священник най усіх відчитає та „помяне“. Це не вимагає ані багато старання, ані більших коштів, а користь є велика. Користь — моральна! Тому усі виділи читалень „Просвіти“ вивяжуться із цього важного обовязку та положать цього року основу під благородну, високо-патріотичну традицію звеличування памяти геройських жертв і охорони українських воєнних могил підчас великодних свят! Бо ці могили, ці гроби є наочним символом та запорукою нашого національно-державного воскресення, яке нам так пригадає Світле Воскресеніє Христ ве і в яке український народ непохитно, чи то свідомо чи інстинктивно вірить.

С. Шох.

На Великдень, на соломі
Проти сонця, діти
Грались собі крашанкам,
Та й стали хвалитись
Обновами. Тому к святкам
З лиштвою пошили
Сорочечку, а тій стьожку,
Тій стрічку купили;
Кому шапочку смушеву,
Чобітки шкапові,
Кому свитку... Одна тільки
Сидить без обнови
Сиріточка, рученята
Сховавши в рукава.
— „Мені мати купувала...“
— „Мені батько справив...“
— „А мені хрещена мати
Лиштву вишивала“.
— „А я в попа обідал!“
Сирітка сказала.

Т. Шевченко.

Не збувай, що ми — Славяне,
Вкраїні вільної сини,
Що наша слава не завяне, —
Могутній спів старовини.
Не замутиць наш ранок ясный
Вечірній сум — і творчий дух,
Безсмертний, гордий і прекрасний,
Розбудить серця вільний рух.
Розпустить ще ширькі крила
Орел Вкраїни степовий,
Ще не загасла наша сила
І наш народ — народ живий.

В. Тарноградський.

Не треба їхати до Львова

на закупна. - - - - - Обратною почтою висилаємо ПАСІЧНІ ПРИЛАДИ: ситце. Мкп. 600 і 800; підкурач з мішком 2000; лапка на матку 100; клітка на матку 125; вигнений ніж до плястрів 1050; спеціальної конструкції сикавка до роїв (струя несе 10 м.) Мкп. 2400. — Поступовий пасічник розуміє, яку величезну користь приносить уживання штучної вощини. — Продаємо за готівку штучну вощину бажаного розміру — за чистість воску даємо повну гарантію — приймаємо віск до перерібки торг. пром. Спілка з обм. пор. ЛЬВІВ, Осолінських 15. (З замовленнями висилати завдаток).

А. Окпиш і С-ка

Зрадник.

I.

Осінна днина палає, аж на березині лист жовтіє і трубкою корчиться.

Муха січе і кервавить маржину та співає її сльози з великих чорних очей.

Аби сльози не падали в порохи.

Птаха під крильми уприває і отвореним дзьобом собі холод робить

На царинці половик убиває жайворона.

Ліс листом співає сонце, бо сили потрібує.

Аби студінь перезимувати, аби рости у весні, аби вітрові не даватися тай аби війну перебути.

Бо війна корчує ліси, корчує села і озером сльози збирає, життя топить.

Зпід цього ліса дивиться на село Василева хата тай потерпає.

Бо назад плечей її фронт учинився.

Під самим лісом з другого боку до схід-сонця.

А за тими шанцями неприятель зарився в землю і надслухає.

Ворожила Василеві покійничка неня, що приїде рік плідний на птаху і гаде, — то аби син сокотився, бо то чорний гід.

Село дух із себе, дух у себе.

II.

Муха так утjala Василеву чорну корову, що корова звиріла. Виломила собі риг, бовтаючи головою по ясліх, урвала курмей і побігла лісом на стрімголов через військo, через шанці одні і другі, через дріт геть аж на Попадюківський верх.

Через час став неприятель метати гранати в самі шанці противника.

Комендант казиться. Скликає підстаршин і воjakів та сварить за то, що не сперли чорної корови та перепустили зраду....

Чорна корова то був знак для неприятеля — кричить комендант, а жовнірня біситься.

Зрада, зрада!...

Паде бeфель: знайти зрадника і повісити.

Біжить патруля просто на Василеву хату...

III.

Гармати бють — горами хитають.

Василь косить коло хати отаву тай вгадує, що чорнейка забігла вже десь до жіночої нені у темну стайню.

Василиха сидить на отаві і плекає дитину.

Василь усміхається до дитини і питається по-други, чи їх жовнір не кидається від гарматніх стрілів, — а Василиха плеще і цілує дитину тай хвалиться, що її Андрійко не страшків син, гармат не боїться.

Кидає Василь косу і гоцкає хлопця та радіє, що таке воно тверде, таке запечене, таке волохате.

Хлопець гей вовче, нівроку!

Входить патруля.

Твоя чарна кров? — ломлють собі язик до Василя і справляють руками, як корова бігла

Так, то моя корова, вона збицкалася, бо спека велика, муха тне, побігла в темну стайню до жєночої нені, або що?

Жовніри засміялися до себе і вмиль скували руки Василеві тай розглянувшись, схопили його гей зрубане дерево і несли під явір навперед хати.

Василь зразу думав, що жовніри на збитки

його страшать і для того не боронився, лиш усміхався та допитувався їх, що вони від нього хочуть.

Жовніри сміялися і показували на своїх шиях, що хочуть його повісити.

Тоді Василь зумівався і жахався та цілував ненині слова.

Василиха впялила зір у жовнірів і зойкнула несамовито. Дитина на її грудях розплакалася.

Чорна як ніч гадка вдарила Василиху в голову.

Гей, світку, ти мій нещасливий, ви хочете його вбити!

Василь глянув на подругу і на дитину мокрими очима.

Чорний туск сщипив його серце.

Дай ко—ста, Марічко, дитину, най її приголублю!

Маріка ліворуч несла сина, а праворуч відривала мужа з помежи жовнірів.

Жовніри відтрочували її, штовхаючи по соромах, а Василеві очі як ватра розсипали іскри.

Мой брє, не поштуркуйте чилідину!

Жовніри били його прикладами по голові аж кров чюріла, а Марііка гей вірлиця боронила, квиліла, запаскою кров обтираючи.

Жовнірів лютє черленила, а Василя кров повенила.

Небіжка неня йому привиділася.

Не бійтеси, нене, я з цього вийду!

Неня тримала його горячу голову в студених руках і холодила сина

Жовніри закинули курмей на явір тай зашморгнули Василеву шию...

Марііка минається...

Одні його підносять, другі тягнуть посторонок.

Василь вже під галузею гойдається, — вже лице синіє.

Але галузь ломиться і з Василем паде на землю.

Він схоплюється на коліна, відриває з ший зашморг і паде лігма.

Під зеленим явориним гіллям плаче та синіє дитина.

Василеві світ темніє.

Отік — би велика плита на нього впала і йому голову розторошила.

Отік — би тверда кремінця роздавила його Марічку і його дитину.

А от зпід кремінної плити видко Марійчину голову...

І діточе, мохнате тімя біля неї...

Воно висовгується зпід плити і діточі очі гей дві чічці усміхаються.

Ти жиєш, опришку мій любий?

Він збирає всю силу, аби кремінну плиту з Марійчиної голови на бік відкотити.

Гей, Марічко любко!

Підоймався і рвався з землі якби ланцями прикований.

То гора на ньому розсілася, все пропало!...

Глипав білком на Маріку і дитину.

Пізнав Марійчину тварь і заревів ревом.

Маріка пробудилася з болю.

Дитина усміхалася.

Та усмішка підлітала як біленька пташка і сідала на кутках його уст і на його дніх костяних

Жовніри дали собі знак і обступили його ли-
сучою крицею.

Тільки голих ножів!

Роздався жіночий плач, що здригав селом.

Васильку мій, куда тебе ведуть?...

IV.

Видерли його з гнізда і провадили селом під
острими багнетами.

Аби при дорозі на дужчій галузі задавити, аби
не урвався.

Ишов кроком рівно з жовнірами і усміхався
усмішкою, що замерзає і морозить життя.

Отави вяли на сонці, а військо селом холодів
шукало.

Село німіло.

За ним йшла Маріка в рантусі білому.

Ні, то не рантух, — то її тварь як біль біла,
— а на її грудіх великий вінок.

Вона йде до слюбу в кожусі білому, в кіптарі
вовнистому, в жовтих чоботіх, палає на сонці по-
злітка.

Чому її вінок упав на груди, чому?

А може то лишень тінь її?

Коби йшла, коби цих дружбів не скидалася!

Йому ялося таких дружбів мати.

Такі пави навкруг него!

А може він її з'уритився?

Ні, вона деревце на грудіх несе.

Марічко, а ти на-що поклатала деревце в би-
саги?

Сміх морозив дорогу.

А Марічка тулила до грудей дитину і голосила:

А куди-ж я тебе виряжаю, Васильчику любий?

За-що берете мені газду з хати, на-що дитині
дєдю відбираєте?

Хтож мені тепер талан приобріє, хто дитину
приголубить?

Ой ви гори кремінисті, чому не лупаєтеся?

Ой ви громи швидконогі, деж ви поховалися?

Ой головко моя бідна, чому не розсипаєшся?

Дитино моя любя, Андрійку мій маленький,
ану йди на руки дєдеві!

Не пізнає тебе дєдя, небоже, аби їх так дини-
ка не пізнала.

Таже це твій Андрійко, дитина твоя, наша ма-
дія, Васильчику, мій соколе любий!

Підносив сковані руки і намагався спіймати ту
білу пташку, що йому на тварі сиділа.

Але та пташка перемінилася в його дитину,
злопотіла крильцями і полетіла навперед него.

З білих крильців стікала кров на дорогу.

Весь задрожав і скочив наперед як ранений
лев.

Біг і скованими руками ловив дитину.

Вояки розступилися в один ряд, вхопили кріси
на груди і цілили просто в него. Карабіни грим-
нули, Маріка зойкнула, гори то повторили, а Ва-
силь повалився насеред дороги такий усміхнений
гейби пестив свою дитину.

Гейби кинув косу на косовиці і ляг на спо-
чивок...

Чому не говориш, Васильку, чи я тобі надола?

Чи я тобі світок загаїла?

Чи може ти тісареві хлібець переїв?

Андрійко досягнув дєдю ручками і накривав
його рани пальчиками як прутчиками цвітів.

А з дєді чюріла посока і дитині ніжки кра-
сила.

Най цвіт у кєрві бродить, най сонце в кєрві
свій образ видить.

Марійчині плачі розлетілися зозулями понад
село і сіяли тривогу.

Але вояцькі кулі їх доганяли і наскрізь пре-
бивали.....

Марко Черемшинд.

Великдень 1848 р.

(Виймаємо з славної поеми Івана Франка „Панські жарти“ уступ, в яким змальований Великдень 1848 р., коли скасовано панщину в Галичині. — Ред.)

Великдень! Боже мій великий!
Ще як світ світом, не було
Для нас Великодня такого!
Від досвіта шум, гамір, крики,
Мов муравлисько все село
Людьми кишить. Всі дб одного
До церкви пруть. Як перший раз
„Христос воскрес“ заспівали,
То всі мов діти заридали,
Аж плач той церквою потряс...
Так бачилось, що вік ми ждали,
Аж дотерпілись, достраждали,
Що Він воскрес — посеред нас.
І якось так зробилось нам
У душах легко, ясно, тихо,
Що бачилось, готов був всякий
Цілій землі і небесам
Кричать, співають: минуло лихо!
Найзлійші вороги прощались,
Всі обнімались, цілувались,
А дзвони дзвонять, не стають!
А молодь бігає мов п'яна,
Кричить що сили в кождий кут:
„Нема вже панщини, ні пана!

Ми вольні, вольні, вольні всі!“
Ба й дїтвора, що в старших баче,
И собі вигукує, неначе
Перепелята по вівсі.
А як скінчилась божа хвала,
На цвинтар вийшов весь народ,
І як було нас стілько сот, —
Відразу ниць на землю впала
Ціла громада й заспівала
Величний той, хвалебний гимн:
„Тебе, о Господи, хвалим!“
Мов грім зарокотіли зраня
Слова високі, звуки втішні,
Але кінець святої пісні
Покрили голосні ридання!
Дарма-б і силуватись, діти,
Щоб розказать хоч щось не щось,
Що в той дєнь славний довелось
Мені на власні очі здріти.
Народ мов безумів з утіх:
Старі скакали, мов хлоп'ята...
Той пару коників своїх
Цілує кождого мов брата,
Та виговорює, пестить.

А там гуртом сільські дівчата
Всі скиндячки з голов знімають
І бють поклони і складають
Перед іконою. Кричить
Усякий на витання друга:
„Христос воскрес, а панщину
Чорт взяв!“ А там старий дїдуга,
В селі найстарший чоловік,
На давню, лєдві замїтну
Могилку аж грудьми приник,
Обнімає дернину
И кричить що сили: „Тату, тату!
Ми вольні! Тату, озовись!
Таж ти цілих сто літ ту клятву
Неволю двигав, і вмирати
Не хтів, а волі ждав! Дивись,
Ми вольні! Бідний, ти дождати
Не міг, — аж нам той промїнь блис!
Вже моїх внуків пан в палату
Так, як мене, не забере!
Возьміть мене до себе, тату!
Ваш син свобідним вже умре!“

Гетьман Петро Сагайдачний.

(З нагоди 300-ліття смерті).

Петро Сагайдачний був один із наславніших гетьманів українських. Мало кого так шанували і славили на Україні як його. Славився він як щасливий і зручний вожд на війні і як вірний син України, що любив свій народ український щиро і гаряче.

Він родився і виростав під час найгіршого упадку України. Східна Україна на обох боках Дніпра до самого Києва і за Київ, пролежавши довго пустою по татарських пустошеннях, ледви починала залюднюватися під козацькою охороною. В самім Києві окрім кількох старинних монастирів майже ніякого життя не було, а і в монастирях тих усяке життя просвітне, всяка наука і знання завмерли. Життя українське купчилося далі на заході — Волині та Галичині. Та й там завмирало й упадало воно під важким польським пануванням. Українцеві, що держався своєї віри, свого народу українського, не було нікуди ходу — ні в службі, ні в торгівлі, ні в ремеслі. Пани та всякі люде заможні і цікаві, покидали свою українську народність, ставали Поляками, бо тільки будши Поляком можна було чого небудь добитися.

Сагайдачний був родом із Галичини зпід Самбора. Він був цікавий і талановитий чоловік. Коли пішла чутка, що князь Василь Костянтин Острозький заложив у себе в місті Острозі вищу школу українську (в 1570-х роках) Сагайдачний подався туди і там доходив усякої науки. Потім пішов до козаків, довго жив між ними, бував у різних походах у Крим і на Молдаву, на Чорне море, на землі Московські і Ливонські ходив. Уславився як добрий вояка і вибрано його гетьманом. Те гетьманування своє прославив він насамперед походом на Крим в 1616 р. — тоді козаки узяли найкріпше місто Кафу (теперішню Феодосію) і багато невільників українських звідти на свободу вивозили. Потім у 1618 р. уславився Сагайдачний великим походом на Московщину, ратуючи королеви польського Володислава. Того Володислава бо-

яре московські вибрали були царем, а потім відступили від нього. Володислав пішов на Москву з малим військом і не міг нічого зробити. Благов Сагайдачного, щоб прийшов йому допомогти. Сагайдачний повів велике військо козацьке, взяв по дорозі багато кріпостей московських і прийшов під саму Москву, та штурмував її разом із Володиславом. А найбільша слава була Сагайдачному і козакам як він у році 1621 Польщу ратував від султана турецького.

Султан таке велике військо на Польщу привів, що був би Польщі кінець, як би козаки не схотіли допомогти. Самі Поляки признавали, що їх тоді Сагайдачний вирятував, бо цілу війну їх не відступав із великим сороктисячним військом козацьким, призначеним до війни з Татарами і Турками, що чуда хоробрости показувало на тій війні.

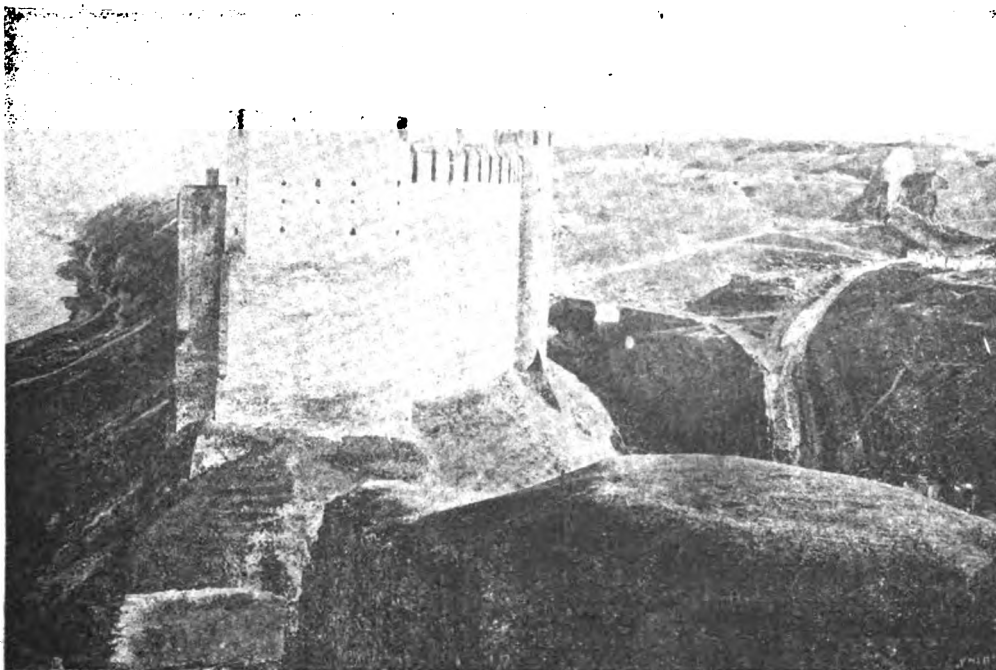
Сагайдачний тому помагав у всякій пригоді Полякам, що сподівався з те від короля польського полекші Українцям за такі великі та славні подвиги козацькі, за таке ратування. Король справді обіцяв за те ріжні права і свободи Українцям. Але не сповнив того. Розвіялися всякі надії на королівську ласку. Тільки те зосталося Українцям, що вони самі собі з своїх бідних грошків наскладали, та козацькою силою собі від правителства відборонили.

Брацтва українські по містах закладали, школи заводили, друкарні споруджали, книжки друкували, наказували всім держатися міцно своєї мови рідної, свого народу. Почалося се в Галичині та на Волині, далі перейшло і в Київщину. Тут у сусідстві війська козацького українського під його охороною було безпечніше всяку таку просвітню та народню роботу робити. Разом із тим гурток учених його зем-

мляків Галичан заходився в Києві заводити українську освітню культурну роботу. Єлисей Плетенецький з Галичини зпід Золочева став 1599 р. архимандритом київської Печерської Лаври, найбагатішого й найславнішого монастиря, та почав великі доходи сього монастиря обертати на освітні цілі, замість на сите монаше життя. Він зало-

ПЕТРО САГАЙДАЧНИЙ.

РУЇНИ ТУРЕЦЬКОГО ЗАМКУ В ХОТИНІ.

усяке життя просвітне, всяка наука і знання завмерли. Життя українське купчилося далі на заході — Волині та Галичині. Та й там завмирало й упадало воно під важким польським пануванням. Українцеві, що держався своєї віри, свого народу українського, не було нікуди ходу — ні в службі, ні в торгівлі, ні в ремеслі. Пани та всякі люде заможні і цікаві, покидали свою українську народність, ставали Поляками, бо тільки будши Поляком можна було чого небудь добитися.

жив при монастирі друкарню, фабрику паперу, словолитню (що робила букви для друку книжок); з рїжних сторїн скликав учених людей — з Галичини головню, бо там заходами брацтва найбільше розвинулася наука; а в Київщині зовсім була підупала. 1615 р. засновано в Києві брацтво, а при нїм школу і першим ректором її був бувший учитель львівської брацької школи Йов Борещкий (що потім був вибраний митрополитом київським). Інші учені Галичане, як Захарій Копрстенський, славний історик, з Перемищини родом, Памва Беринда, славний філолог (язикознавець), автор великого українського словаря і його брати. Касіян Сакович, Подолянини Мелетій Смотрицький, автор славної граматки — разом із Плетенецьким працювали над поширенням науки і освіти. Великі доходи київських монастирів, що досі йшли марно, обертали вони на школи, бурси, видання книжок, підтримування людей учених, висилання на науку за границю. Великим помічником і покровителем їх у тїм ділі був їх славний земляк Сагайдачний. Під охороною козацького війська не боялися вони ні гніву, ні переслідувань короля і панів польських, що сердитим оком дивилися на той український рух, просвітний і громадський. За се славили, любили і шанували Сагайдачного, як найвищого оборонця українського життя, і гїрко побивалися за ним як він умер.

Упокоївся Сагайдачний 20. квітня 1622 року. В війні з Турками він дістав під Хотином рану в руку, що не гоїлася потїм і привела його до смерті. Окрїм того дуже він був зажурений, що король пошив його в дурні, не зробив нічого доброго для Українців за всі ті заслуги і війни, до котрих Сагайдачний заохочував і навіть змушував козаччину, щоб за те добитися від короля полекші для Українців

Та Українці вже не потребували королївської ласки, бо виростала їх власна сила — оружна козацька і просвітня — через українські школи і книжки.

Се зрозумїв Сагайдачний і вмираючи записав свій маєток на брацтво київське, що вело внищу школу в Києві, і на брацьку школу львівську. „на науку і освіту дітей і на виховання людей учених вічними часами“ — так записано було в його духовниці (завіщанні).

Михайло Грушевський.

Заслуги й гарні прикмети Сагайдачного оцінили ще його сучасники. Українець Касіян Сакович написав вірші „На сумний погріб лицаря Петра Сагайдачного“, в котрих прославив покійного гетьмана. Маємо і з польського боку добру оцінку українського гетьмана. Ось як пише про нього Польяк Яків Собеский, котрий нераз бував у походах із Сагайдачним: „Скільки проводив він запорозьким військом, всюди був окритий славою подвигів на морі й на суші та мав незмінне щастя. Був се чоловік великого духа, що сам шукав небезпеки, легковажив життя, в битві був усе перший, а кєли доводилося відступати — останній; був проворний, діяльний, у таборі сторожкий, мало спав і не пїячив; на нарадах був обережний і в усяких розмовах маломовний“.

Про подвиги Сагайдачного ширше пише проф. М. Грушевський у 7 м томї своєї вікопомної „Історії України Руси“. — Гарно й тепло розказує про Сагайдачного наш знаний письменник Андрій Чайковський у книжечці „Петро Конашевич Сагайдачний. Історичний нарис“. Відень 1917. Видання „Союза визволення України“. Крім того д-р Чайковський написав велику повість „Сагайдачний“ у 3-х частях. Досї одначе появилася перша частина сеї повісти під заг. „Побратими“ (Львів, 1918 р.). Часи Сагайдачного малює й цікава повість другого нашого письменника Осипа Маковея під заг. „Ярошенко“ (1-е вид Львів 1905, 2-е Київ 1918). Тут говорить про битви під Хотином. Про Сагайдачного нависав велику повість також Данило Мордовець або з-росїйська Мордовцев, на жаль тільки по росїйськи. Та повість Мордовця перероблена й по нашому аж двїчі: спочатку зукраїншив її Гнат Хоткевич, під заг. „Сагайдачний“

(видала львівська „Просвіта“ в 1908 р.), а згодом Марія Загірня (Грінченкова) під заг. „Гетьман Петро Сагайдачний“ (вийшла в Києві 1919 р.).

Як би хто хотїв докладнїше пїзнати життя й діяльність славного гетьмана, мусить перечитати згадані вище книжки.

В. Д.

Присилайте передплату на
„ПИСЬМО з ПРОСВІТИ“!

Перед генуезькою конференцією.

Цілий світ зацікавлений тепер одною справою — справою великої наради європейських держав у Генуї, призначеної остаточно на 10. квітня. Всі народи розуміють, що війна завдала такі тяжкі рани, які можна загоїти тільки спільним дружнім зусиллям. Адже перед війною цілий світ становив один великий ринок, де товари одної області мінялися на товари другої, часом дуже від неї далекої. З одних країв ішли сировці, другі постачали оброблені вироби (фабрикати — фабричні товари). Жадоба зиску, хіть захопити світові ринки в своє виключне володіння викликала страшну війну, наслідки котрої показалися небезпечними і для побіджених і для побідників. Побіта Німеччина, щоби прийти до себе, щоби сплатити наложені на неї контрибуції, потребує ринку для своєї промисловості. Побідна Англія і Америка також потребують ринку, щоби збути нагромаджені у себе фабрикати. Без того вони не годні дати ради: товару ніде збути, промисловість мимоволі не годна розвиватися далі, а це знову викликає страшне безробіття. І виходить, що отсі могутні промислові краї просто задихаються в своїх нагромадженях багатствах, не маючи де їх збути. І таму вони найбільше зацікавлені в замиренню Європи й налагодженню спокійного торгового обороту. Не боячися вже конкуренції (співзаводництва) Німеччини, вони готові піти їй на зустріч і дати змогу знову стати на ноги. Таке становище вимагає: перше: налагодження відносин із Росією, яка представляє з одного боку величезний ринок збуту для товарів фабричних, а з другого — при упорядкуванні відносин — стає просто невичерпаним джерелом сировцю; друге: перегляду версальського договору, який скрутив Німеччину по руках і ногах; третє: загального замирення на Сході, а задля цього — зменшення армій на суходолі.

Та цього саме найбільше боїться Франція. Їй усе сниться відплата з боку Німеччини, боїться вона союзу Німеччини з Росією й тому досі держить велику армію, не розпускає її, як це зробила Англія. Що більше, підтримує вона воєнне поготівля і в сусідніх з Німеччиною та Росією державах, щоби мати в них союзника в разі потреби, та помагає їм у їх заборчій політиці.

Тому Франція з недовір'ям і страхом дивилася на англійську політику й нізачо не хоче допустити до перегляду версальського договору. Через це розбилася нарада в Каннах, полетів Бріан, через це припізналася й генуезька конференція. Франція все наставала, на те, що конференція не сміє торкатися політичних справ, лише чисто господарських. А що вона була — що до цього відокремлена серед інших держав, бо Італія і незтральні держави (Швеція, Норвегія, Данія, Голяндія і ин.) прихилилися до Англії, то вмисне припізнавала скликання конференції, аби якось за той час скрипити своє стовнище. Дійшло до того, що вже пішли чутки, ніби конференції і не буде, а буде натомість нова війна — з Советами. Але конференція таки відбудеться. Франція встигла порозумітися з так званою малою антантою (Чехія, Югославія і Румунія) та з балтійською антантою (Польща, Латвія, Естонія й Фінляндія), аби виступити разом із ними на конференції проти перегляду всяких договорів. Бо й Чехія боїться Німеччини, а Польща й Румунія крім того хотілиб задержати

при собі українські області, які дісталися їм від Австрії й Росії.

В лютім і марті відбувався ряд поменших нарад між представниками великодержав з одного боку, незтральних із другого, і молодих — з третього. Ішли торги й приготування до генуезької конференції. 25. лютого радилися Льюїс Джордж і Пуанкаре в Бульоні (у Франції), щоби знайти спільну мову. Потім у марті наступила нарада представників Англії, Франції й Італії в Лондоні що до справ економічних, вкінці з'їзд міністрів великодержав у Парижі в справах близького Сходу. В справах малої антанти відбув вкінці лютого поїзд до Парижа й Лондону чеський прем'єр Бенеш. По своїм повороті зїхався Бенеш (з початком марта) із міністром закордонних справ Югославії Нінчічем у Братиславі, а який тиждень пізніше наступила нарада цілої малої антанти у Білгороді з участю також Польщі. Потім почалися наради балтійських держав у Варшаві. На всіх цих нарадах рішено іти за Францією й обстоювати непорушність з одного боку версальського, а з другого договорів, заключених балтійськими державами з совітською Росією.

Про цілі малої антанти недвозначно висловився міністр Нінчіч у розмові з представником одної французької газети. Він сказав, що мала антанта разом із Польщею буде боротися проти вмішування у внутрішні справи поодиноких держав. У кожній з наших держав — говорив він — є народности ще не засимільовані (себто не винародовлені) і ми не можемо дозволити, щоб їх домагання взято поважно під розвагу на генуезькій конференції.

Одначе поза Францією мало знаходиться політиків, котріб поділяли ці погляди. Наприклад відомий італійський політик Нітті рішучо противиться розширенню Польщі поза її природні народні межі. Англіїці також того погляду. Вони хотіли усунути можливі огнища роздору і там, де сусідні держави могли би счепитися із-за якогось смачного шматка, сотворити незтральні держави, свого роду незтральні смуги, що стоялиб під охороною великодержав. Одначе при цім більше думють вони про долю Вірменії, Анатолії, Тракії й Дарданелів, хоч у однім французьким часопису знаходимо згадку й про Східну Галичину. Місячник „Ревю контемпорен“ доносить недавно, що на генуезькій конференції буде порушена також справа Східної Галичини. Він каже, що ця справа була нещодавно обговорена французькими й англійськими політиками, котрі ніби то погодилися в тім, що в інтересі мира треба би зладити польсько-український спір, а задля цього між Польщею й радянською Україною сотворити якусь посередню державу. Скільки в цім правди, сказати тяжко. Очевидно, що Польща буде проти цього. Міністер Скірмунт уже їздив у цій справі до Парижа й Лондона й ніби-то мав дістати потрібні Польщі запевнення в Парижі. В Лондоні не прийняв його міністер закордонних справ лорд Керзон, пославшись на хворобу й переказавши, що матиме змогу побачитися з ним у Генуї.

В усякім разі Польща хоче забезпечити теперішні свої границі. Це доказують усі її наради з сусідами. Треба зазначити ще, що по нараді балтійської антанти в Варшаві, відбулася подібна

конференція у Ризі, але вже з участю совітської Росії. На цій нараді рішено, що Польща, Естонія й Латвія стоятимуть за правне визнання уряду теперішньої Росії, старатимуться жити з нею мирно й на мирній дорозі полагоджуватимуть усякі взаємні спори та не дозвоятимуть громадити на своїх границях ворожих совітській Росії збройних сил і не допускать їм переходити на російську територію. Ця єдине умова не припала до смаку Франції і польський уряд мусить її відпекуватися.

Вкінці зазначимо ще одну передвступну нараду — в середині марта у Стокгольмі відбулася нарада згаданих вище нейтральних держав, щоб виробити собі спільну лінію на конференції в Генуї.

Такі отже були настрої й приготування до цієї конференції. Зїжджаються до Генуї представники майже всіх існуючих держав, крім Сполучених Держав Північної Америки, яка відмовилася брати безпосередню участь з огляду на рішення не переглядати версальського миру. Уряд Сполучених Держав доручив своєму послові у Римі — Чайлдові прислухатися нарадам і доносити йому про їх перебіг, тай тільки. На конференцію запрошені отсі держави: Англія, Росія, Франція, Італія, Японія, Бельгія, Еспанія, Португалія, Норвегія, Швеція, Данія, Чехословаччина, Швейцарія, Німеччина, Ю-

гославія, Болгарія, Греція, Голяндія, Люксембург, Фінляндія, Австрія, Малярщина, Румунія, Польща, Альбанія, Естонія і Литва.

Крім того виїжджають туди й представники урядів Української Народньої Республіки (М. Василько і О. Лотський) і Західно-Української Народньої Республіки (президент Е. Петрушевич, Кость Левицький і о. Назарук).

Конференція потріває 2 або 3 місяці

Годі пророкувати, як вона скінчиться, чи вдасться помирити ріжні розбіжні змагання між Францією й Англією з одного боку й ріжними внутрішніми інтересами в середині тих держав, що творять немов їх табори, сказати важко. Великих одначе надій покладати не слід, особливо нам. Ледви чи вирішить конференція українську справу по нашій думці. Одначе якеб рішення не випало, не годиться нам падати на дусі: наша справа в нас самих, у нашій народній свідомості, у нашій народній силі й нашій власній волі до самостійного життя. Дбаймо за це, не спускаючись на чужу поміч, і певно прийде час, коли й чужинці муситимуть з нами числитися.

В. Д.

Подерті черевики.

(З денника „Обідна“ 17. листопада 1919 р.)

Я один із цілої нашої чети, а може навіть і з цілого куріня мав найбільше подерті і найгірші черевики. В тих черевиках ходив я ще по італійських скалах, в них потім після перевороту був я в Раві, в них лежав я в часі наступів під Белзоом, в них тікав я перший раз із Галичини, а вже в часі другого відвороту вони трохи потріскали і зачали мені дертись. Та жаль мені було, щоб вони цілком мені розлетілись і щоб відтак їх не треба було викинути — бо ж вони були перші мої черевики, які я як австрійський ще жовнір обув на ноги. Тому літом часто носив я їх на плечах, та коли близьке під осінь і с авало холодніше я сам їх зашивав і взував. Та отся моя латанина не багато й помагала. Бувало зашию в однім місці, а тут за годину прорветься відразу в трьох. Мені вкінці остогидда отся латанина і я відтак ходив вже все в подертих черевиках. Щоб не дуже протікало бодото, я встелював у них здоровенькі віхті соломи і так пхав біду далі.

Дня 15. жовтня повели Денікінці наступ біля Оратова. Я в цю пору в своїх подертих черевиках стояв на полевій сторожі. Мав я тоді при собі кілька заощаджених „лопаток“ *) і зграбненький малий бровнінг з набоями, памятка по нещасній Австрії. Колиж почався несподіваний, але скорий відворот, я мерщій скрутився, визув один черевик, викинув з нього часть соломи, а вложив туди „лопатки“ і бровнінг. Та не встиг я затягнути черевика, як обступило мене чотирьох бородатих кавалеристів, вхопили мене в однім черевіку і ведуть в полон. Я прошуся, щоб дозволили мені ще натягнути другий черевик, — та де там, вхопили

мене, як чорти душу, і ведуть та посміхаються ще і бють. Завели мене так в однім черевіку аж у Харків, та по двох днях полону я при допомозі місцевих Українців утік їм. В дорозі впросив я у добрих людей і чоботят і одержину, бо тамтой черевик уже цілком був розлетівся, а одержину здерли ці чорти. По кільканацятьох днях мандрівки, дістався я назад у місцевість, де попав я в полон. Іду я полем, аж дивлюсь, щось чорніє в снігу, підходжу близьче, приглядаюсь, аж це мій подертий, змерзлий черевик твердий як коства. В цюж мить нагадався мені полон, лопатки і бровнінг, сягаю рукою і витягаю разом зі соломою і лопатки змерзали і злепли, справді яки яка лопатка, і бровнінг. Хто в силі описати мою радість! Того самого дня як австрійський „пленний“ перейшов я денікінський фронт, а другого дня був уже серед своїх. Товариші більше оглядали лопатки і бровнінг ніж мене, і більше розпитувалися про долю мого черевика чим про мене самого.

От став у пригоді подертий черевик: і в полоні був і чоботи добрі маю і грошки та бровнінг переховав безпечно.

О. Лещук.

ВИДАННЯ УКРАЇНСЬКОГО СОЦІОЛОГІЧНОГО ІНСТИТУТУ, також КНИГИ ПРОФ. М. ГРУШЕВСЬКОГО, які є в продажі (в тім останній том Історії України-Руси: Хмельниччина 1648—1650) книгарні можуть замовляти просто: Wien VII. Kirchengasse 41. M. Hruschewskyj.

ДОПИСИ.

Глубічок, нов. Борщів.

Читальню „Просвіта“ відновлено в нас 24. липня 921. Виділ читальні під проводом голови о. Антона Казновського, мимо браку власної домівки, мимо перелон із ріжних сторін, виконує своє просвітне завдання як слід. Досі вписалося 41 членів. Сходина відбуваються — хоча й дуже часто розганяє їх поліція — майже що день. На сходинах читають книжки й укр. часописи. СС. Службениці ведуть захоронку (коло 30 дітей). Силами маленьких діточок відбулося у грудні 1921 р. представлення та попис, із програмою релігійно-патріотичною. Серце раділо, як виступали до вправ маленькі діти, приспівуючи притім патріотичні пісні. Цього року члени чит. „Просвіта“ хотіли заснувати кружок УПТ, та воєвідство з незрозумілих для нас причин не дозволило. А що в селі мало що не половина Поляків і школа польська, громадяне хотіли заснувати приватну українську школу — та тут уяють перешкоди, які одначе маємо надію усунути і школу оснувати. Отворено рівнож курс для неграмотних, з якого користає 10 громадян.

Монастирка, п. Ліско.

Діяльність нашої читальні відновлено загальними зборами, які відбулися 7. лютого 1922 р. за старанням гром. Ціпцюри. Новий виділ, у склад якого входять: Дмитро Ціпцюра, голова, Василь Кісик, м. голова, Антін Грабик, секретар, розвинув живу діяльність. Досі вписалося 70 членів, є надія на більше число. Власної домівки не маємо. Сходина відбуваються кожної неділі в домі бібліотекаря читальні. При читальні існує мішаний хор і драматичний кружок, який дав 15. лютого представлення „Різдвяна ніч“. Сходинами проводить у читальні старшина. Підчас свят читальняний хор зібрав 14.000 мп., які вислано через „Дністер“ на народні цілі. Просвітне життя на нашій Лемківщині поволі починає розширюватися по доколичних селах. Сильно дається відчувати недостача книжок. Хоч як прибитий наш Лемко теперішнім лихоліттям, не опускає рук, не тратить надії на ліпшу долю, береться до освітньої праці над собою, змагає до виборення кращого буття. Праця безперечно поступає поволі, та все таки йде вперед. Причиною повільности є брак зацікавлення і співробітництва з боку нашої інтелігенції, яка так отлягається від праці на народній ниві, а яка при добрій волі може дуже багато добра зробити для прибитого Лемка.

Жидачів.

По довгій бездіяльності взялися наші провідники до праці, яку започаткували скликанням заг. зборів філії Тов-а „Просвіта“ в Жидачеві дня 1. марта ц. р. На заг. зборах було присутних 5 священиків, 10 учителів і учительок, двох академиків, 50 селян і селянок. Зацікавлення просвітною роботою і взагалі відновою просвітнього життя серед присутних було значне. Зборами проводив п. Білинський учитель у Пчанах. Привіт Головного Виділу Тов-а „Просвіта“ у Львові, передав зборам делегат суддя Вол. Целевич, указуючи на вагу просвітньої роботи для нашого народу під теперішню хвилю взагалі і на завдання читалень по селах з окрема. В оживленій дискусії брали участь майже всі присутні і майже всі висказалися за по-

требою ведення курсів для управителів аматорських кружків на провінції, для референтів, які давали б по читальнях відповідно займаючи реферати. Громадяне Жидачівщини вірять, що просвітне життя розвинеться як слід і що до праці приступить вся інтелігенція як світська так і духовна, яка дотепер відсувалася від просвітньої праці.

В склад нового Виділу на рік 1922 увійшли: Іван Білинський як голова, о. Павло Чехут місто-голова, о. Омелян Горчинський, секретар, Павло Найда, заступник секретаря, Теодор Пирогівський, касієр.

Золочів.

Перші повоєнні заг. збори філії Тов-а „Просвіта“ в Золочеві відбулися дня 3. січня 921 р. При філії утворено курс шиття і ручних робіт, з якого користає 7 дічат під проводом п. Букової. Наука відбувалася цілу зиму по дві години денно. Крім того ведено курси реторики під проводом о. Пелеха, який читав лекції 3 рази тижнево в вечірних годинах. Кожної неділі вечером відбувалися практичні вправи. Оскільки дозволяли місцеві відносини, виділ філії старався повести свою просвітну працю і на селах. Дотепер відновлено читальні на передмістю Золочева, в Чижеві, Сасові, Краснім, Фирлеївці, Кутах, Шпиколосах і в Трудовичах. При філії існує аматорський гурток, який дав цілий ряд театральних вистав у Золочеві. Такий самий кружок існує при читальні на глинянськім передмістю в Золочеві.

За почином філії уряджено в Золочеві і в повіті збірку на фонд „Учітєся, брати мої“ та концерти в честь Шевченка і Франка. Другі загальні повоєнні збори філії відбулися 24. жовтня 1921 р. В склад нового виділу увійшли: др. Т. Ваньо, голова, В. Домбровський, м. голова, М. Вацик, секретар, о. М. Хмільовський, бібліотекар і Антоняк, касієр.

Працю свою започаткував новий виділ урядженням прилюдної збірки на „Дар Просвіти“ і концерту — академії. Весь дохід зі збірки і концерту переслано на „Дар Просвіти“. Було би вказаним, щоби виділ філії звернув свою увагу більше на відновлення та заснування нових читалень в своїм окрузі.

Гусятин.

Воєнна хуртовина минула, та оставила по собі страшний занепад у кожній області народного життя. Одиниці, яким на серці лежало добро українського народу почали робити старання в першій мірі коло відновлення просвітних інституцій. Думка була щаслива, а щасливіший ще був перший крок, коли тоті одиниці звернули увагу на віднову просвітнього життя в Гусятинщині.

Початок був трудний — одначе добра воля й охота зробили своє. Пішла тиха муравлина праця, котра по році видала надсподівані користи. Повіт покrywся читальнями, аматорськими кружками, хорами. Організація народних сил у повітнім ході. Національна свідомість надсподівана. Доконано не словом, а ділом. Повітові провідники, підмогані довірям села, не пропустили ні одної нагоди, щоби її не використати. Ні одна самоволя не залишена мовчанкою. Інтензивна, уперта праця поборла незаметно всякі недомагання і перешкоди з чієї би то не було сторони. В повіті закипіла

просвітна робота. Найбільше діяльні і найбільше повоження мають аматорські кружки. Тут належить підчеркнути, що селянство, особливо молоде покоління, вже не бачить в аматорських виставах передвоєнних комедій. Селяне зрозуміли значіння і вагу рідної штуки, тож на кождім представленню салі переповнені громадянами. Дається відчувати велика недостача театральних штук. Цю прогалину конечно треба виповнити і то якнайшвидше кількома випусками театральних штук патріотичного змісту. Коли нині маємо села, з котрих даються чути глухі і немилі слухи, у котрих неслідне просвітне життя — то вину поносить виключно інтелігентний загаль та його байдужність.

Гульків, п. Перемишляни.

Завдяки невідрадним відносинам протягом останніх двох літ чит. „Просвіти“ не проявляла майже ніякого життя. Щойно 22. січня ц. р. скликано перші повоєнні заг. збори в цілі відновлення просвітної життя в нашій громаді. Збори відбулися при досить великій числі громадян. До нового виділу увійшли: Василь Кушнір, голова, Михайло Оленчин, м. голова, Олекса Задорожний, секретар, Іван Нагірний, касієр, Мик. Квасінський, бібліотекар, Микола Дума, господар. Читальня міститься у власній домівці, будову якої укінчено у 1921 р. завдяки допомозі членів добродіїв. Виділ читальні поставив собі за цілю в першій мірі викоринити серед громадян темноту при помочи курсу для неграмотних та прилюдного читання книжечок кожного вечера в читальні. На перешкоді тому стоїть брак гроша — перешкода вправді невелика, бо можна її скоро усунути при добрій волі самих членів читальні.

Кути, пов. Золочів.

Дня 9. жовтня 1921 р. відбулися заг. збори чит. „Просвіти“. На голову вибрано о. Віктора Цебровського. При читальні існує аматорський кружок, який досі відіграв дві штуки „Ой не ходи Грицю“ і „Наталка Полтавка“. Чистий дохід 16.000 мп. зужито на поправу читальняного дому, який сильно знищений, а поправа його вимагає багато вкладів. Теперішній виділ задумує заложити нову бібліотеку, щоби прийти з духовою поміччю своїм членам. Читальня розвивається гарно, громадяне зрозуміли її значіння і йдуть на стрічу старанням Виділу читальні.

Стинява нижна, п. Стрий.

15. лютого ц. р. відбулися заг. збори читальні „Просвіти“, діяльність якої відновлено 17 липня 1921 р. заходом кружка молодіжи. В склад виділу увійшли: Мик. Мельник, голова, Мик. Васильчук, м. голова, Мик. Васильчук, скарбник, Іван Шетречко, писар, Стась Цьомак, бібліотекар.

Членів уписалось 86. Бібліотека числить 256 томів. Виділ передплачує всі українські часописи, які на жаль правильно до нас не приходять. Заходом виділу кождої неділі і свята читається для членів і взагалі для громадян Історію українського народу. Досі перероблено першу добу. Крім того читають книжки новіших видань.

Заходом читальні відсвятковано Свято Просвіти, а дохід із концерту 2 000 мп. вислано через стрийську філію до Головного Тов-а у Львові. На український сирітський Захист у Сколім зібрано 2 кірці бульби, 2 кірці капусти, пів кірця сушених

грушок, 35 кіля пшениці. На відбудову української бурси в Стрию зібрано 2.500 мп. Чит. „Просвіти“ власної хати не має, міститься покищо в громадським домі. Всього прихід за р. 1921 виносив 42.017 мп. Розхід виносить 30.542 мп. Осталось в касі 11.475 мп. Теперішній виділ робить старання, щоби для читальні побудувати власний дім.

Синьків, пов. Заліщики.

Дня 25. вересня 1921 р. скликано у нас заг. збори чит. „Просвіти“. До нового виділу вибрано Олександра Ганусевича, головою, Василя Когута, м. головою, Івана Танчака, секретарем, Петра Слободяна, бібліотекарем, Гната Когута, касієром. Читальня міститься у власній домівці, яка в цілій нашій околиці одинока осталась незнищена в часі воєнної заверухи. Одно дається сильно відчувати — це брак бібліотеки, яку знищили війська. Є надія, що вкортці вдається нам закупити на більшу суму книжечок, з яких могли би користати члени. Громадяне радо горнутья до читальні і жертвують на народні цілі, приміром на Рідну Школу зложили 5.655 мп. Для читальні передплачують всі українські часописи.

Зелів, пов. Городок.

По кількох літах мертвого сну, який спровадила на наше село світова війна, пробудилася серед наших селян жадоба освіти. Діяльніші громадяне взялися до діла як слід і 19. лютого ц. р. скликали заг. збори чит. „Просвіти“, яку заложено в нашій селі 24. серпня 1903 р. Збори відбулися при численній участі громадян та відпоручника Гол. Тов-а „Просвіти“ гром. Мих. Палюха, який у довшій промові вияснив цілю і значіння читальні та користь, яку мають громадяне з читальні, представив наслідки темноти та візвав до праці над самоосвітою.

З загального звіту, який зложив гром. Ів. Павлюк, член давного виділу, довідуємося, що чит. „Просвіти“ на протязі світової війни не проявляла ніякої діяльності, бібліотека знищена — остався тільки одинокий читальняний дім о двох кімнатах, з котрих одну відступлено під школу, яка за 1922 рік має заплатити 10 000 мп.

В склад нового виділу ввійшли: Гринь Шатій голова, Франко Гембусь, заступник голови, Петро Матіяшек, секретар, Марта Павлюк, бібліотекарка, Антін Гембусь, касієр, Іван Горбаль, господар.

Збори закінчено промовою о. Іллі Васильківського, котрий начеркнув стан освіти, в яким опинився під теперішній момент український нарід, та вказуючи на перших піонірів українського руху, візвав усіх громадян до праці й освіти.

Грабо .ець, пов. Ярослав.

Дня 8. листопада 1921 р. за попереднім повідомленням ярославського староства скликано в нас перші заг. збори чит. „Просвіти“. Та не довго тишилася читальня своїм існуванням, бо дня 12. лютого 1922 р. прислало ярославське староство письмо такого змісту: *Województwo we Lwowie rsekryptem z dnia 2. lutego b. r. L. 7638 ex 1921/1/3 na mocy § 6. lit. a. ustawy z 6. maja 1869 r. Dzpp. Nr. 66. nie zezwala na zawieranie tego stowarzyszenia, poniewaz nie ma rękojmi, że stowarzyszenie będzie prowadzone prawnym sposobem i że nie będzie nadużywane do celów politycznych.*

Цікаво, що на сесіях вїтїв провідники ярославського староства часто звертали увагу та заохо-

чували до заснування читальні та крамниць по селах. Якжеж цю за жхоту погодити з забороною? Адеже за конституційної австрійської держави за порукою кожного Товариства був його виділ, який відповідав за правне ведення Товариства. Та тепер — со інпего!

Зацерківна, п. Долина.

Після воєнної заверухи і у нас взялися громадяне до праці, яку запчаткували відновленням чит. „Просвіти“, котру заложено в 1903 р. До 1914 р. читальня була одною з діяльніших. Рікрічно давала драматичні вистави, дохід із них зуживано на закупно ріжного рода книжок до бібліотеки, часописів, гарних сценічних картин та декорацій до аматорського кружка. В 1911 р. засновано Т-во „Сокіл“, який рівнож дуже гарно і зразково розвивався. Як тільки настала війна, не стало членів наших, життя замерло, війська понижили все майно читальні і нічого не позіставили. Нововибраний виділ мусів взятися до праці, щоби читальню привернути до стану з передвоєнних часів. На стрічу його змаганням ішли і громадяне, які вписалися в члени читальні понад 110. При читальні засновано драматичний аматорський кружок, який протягом 1921 р. дав 4 гарні вистави: „Сільські аристократи“, „Пімста“, „Пропав бефердерунок“ і „Невольник“.

За старанням читальні побудовано пам'ятник тим, що поклали своє молоде життя за волю народу. Посвячення пам'ятника відбулося 13. падолиста 1921. в привіє трьох священиків і великого здвигу народу. На пам'ятнику красується напис: „Пам'ятник борцям за волю України“. Пам'ятник вироблений з каменя і високий на 4 метри.

Бібліотека читальняна під теперішній момент числить 116 томів, річник „Українського Голосу“, „Місіонар“ і „Наш приятель“. Виділ читальні не забуває також і про народні цілі. На Рідну Школу зложено 1000 мп., на українських інвалідів 1000 мп. Не від речі буде згадати, що до війни ще 1912 року куплено для „Сокола Батька“ у Львові 6 метрів землі.

Дня 29. січня ц. р. відбулися заг. зб. ри читальні. Головою читальні вибрано Миколу Гука. Вписалося багато нових членів. Новий виділ продовжує працю далі.

З ВОЛИНИ.

(Шевченкові свята).

У дні наших національних свят, 10. та 11. березня, а також і пізнійше протягом цілого місяця по містах і селах Волині відбулися прилюдні свята в честь Т. Шевченка. Між иншим на тих святочних зборах відбулись у нас і добровільні датки на фонд „Учітєся, брати мої“. На ту ціль зібрано в Ковлі 8.891 мп. і в містечку Турійську на Ковельщині 4.087 мп.

Почаїв.

Культурно-освітня праця в Почаїві набуває чим-раз більше ваги й сили. Працею цієї керує культурно-освітній відділ Почаївської кооперативи і в деякій мірі існуюча тут 7-класова українська

школа. (Філії Тов-а „Просвіта“, не вважаючи на всі старання місцевої інтелігенції, не вдалося відкрити). Протягом зими відбулося у нас 5 вистав. На масницю було дві вистави. Дня 22. лютого українська школа виставляла: „Бувальщину“ і „Москаль чарівник“. Перша пєса, в котрій в більшій половині приймали участь учителі, пройшла досить гарно, а в другій, котру грали учні, помічався невдалий добір граючих осіб. 24. лютого культурно-освітній відділ виставив комедію „Мартин Боруля“. Старанням існуючого тут при кооперативі Жіночого гуртка саля була гарно убрана ялинками і рушниками і чудово виконані програмки. Пєсу виконали досить добре, ліпшого й бажати не приходитьсь. Одно тільки зле — шкільна саля для вистав за мала. Та мимо всьогє вечірка на присутніх зробила гарне вражіння.

Для улаштування Шевченкового свята в задалегідь вибрали у нас окремих комітет: В день смерті поета 11. березня, в Троїцькому соборі Почаївської Лаври була відправлена панахида. Завдяки намісникові Лаври архимандритові Дамаскину, котрий дуже цікавиться й з прихильністю відноситься до українського просвітнього руху, панахида відправлена була „сборне“ дуже урочисто. Відрадно було бачити, що більшість присутніх була — селяне, що доказує зріст національної свідомости поміж нашим селянством. По відправленню панахиди о. архимандрит виголосив проповідь в українській мові. 12. березня в неділю в українській школі комітет улаштував у пам'ять поета літературну вечірку. Вечірка носила строге-урочистий характер. Саля була гарно удекорована в українському стилі килимами, ядинками, рушниками. Вечірка почалася співом „Ще не вмерла Україна“. Далі йшли два реферати: 1) біографічно-критичний нарис і 2) „Геніяльний Кобзарь“ та деклямації: „На смерть Шевченка“, „Великий льох“, „Чернець“ і багато других віршів. Хор гарно виконав „Заповіт“ і „Думи“. Вечірка закінчилася співом „Ще не вмерла Україна“ при гучних окликах „Слава“!

Нето.

Кременець.

Так само урочисто відсвятковано пам'ять великого Кобзаря в Кременці і кременецьким повіті. Зайнявся цим особливий Громадський Комітет. Заходом цього комітету зладжено й видано на свята й невеличкий вибір поезій Шевченка під заголовком „Малий Кобзар“ з коротким життєписом поета.

Складайте жертви на фонд
„УЧІТЕСЯ, БРАТИ МОЇ“.

Кождий Українець і кожда Українка повинні стати членами Товариства „ПРОСВІТА“. Річна вкладка 240 Мп.

Українське життя на чужині.

Українське товариство в Букарешті. В Букарешті відновлено українське студентське товариство „Зоря“. При товаристві засновано окремих літературно-науковий відділ. Головою товариства вибрано студ. Ів. Рожка, писарем студ. Кл. Поуціка.

По нашому краю.

Нищення українських часописів. Звідусіль доходять скарги, що різні старости своєю волею конфіскують на пошти і в бюрах продажі часописів українські часописи — „Вперед“, „Громадський Вістник“. В тернопільському воєвідстві такі конфіскати зробились якоюсь потештю.

Заборона часописів. Львівська Дирекція поліції закриває газету „Вперед“. У Варшаві заборонено видавати газету „Нова Трибуна“ з тієї причини, що вона ніби-то мала бути продовженням закритої „Української Трибуни“.

Страйк друкарів. Від 16. до 25. марта тривав у Львові страйк друкарських робітників. Наслідком його друк часописів і книжок знів під рожчав. Тому ні жалі ми не маємо обнизити ціни й на наш часопис.

„Данина“. Звідусіль з краю надходять вісти, що за неплатення данини польські влади при допомозі жандармерії, а то й війська забирають у селян що дється. Фантують пологно, кожухи, убрання, коні, корови, падушки, збіжжя то що. При тім часом беруть ще за „труд“ по кількох марок. Грапляються ревізії й арештування. Таке доносься напр. з Скваряви нової жолківського пов., Горожанки великої, Якимчиць і Нового Села комарнянського п.в., Бродок львівського пов., Батятич, Колодинки, Желдця, Кудринців, Гребенців коло Куликова, то що. В Ператині радехівського пов. арештовано й заковано в ланцюхи Остапа Півлюка, бувшого старшину У. Г. А. за неплатення данини.

Арешти. Влади знов узялися за ревізії й арешти. В Торках сокальського пов. арештовано й привезено до Львова у тюрму на вул. Баторія о. П. Гарасимчука. Там же арештовано студентів В. Колясу й Мих. Мончака.

У Львові відбулися ревізії у студ. Ластовецьких і дра М. Чубатого. В останніх днях арештовано учительку Кекишівну. Так само і діється й на Волині. В середині марта в Луцьку арештовано п'ять осіб — одного бувшого вчителя і 4 селян за те, що їздили до Варшави зі скаргами на місцевого команданта жандармерії.

Новий часопис на Буковині. 9. марта появилася в Чернівцях перше число українського часопису „Слово“, ціль якого ширити просвіту серед народу. Так стже виходить тепер на Буковині чотири українські часописи „Каменярі“, „Промінь“, „Робітник“ і „Слово“.

По світу.

Резолюція парламенту Злучених Держав Північної Америки в справі Східної Галичини. 6. марта п. с. о. Джордж Греєм із Пенсильванії поставив отсю резолюцію в палаті послів:

„Палата послів Конгресу рішє звернутися до державного секретаря, щоб їй предложив, як на се дозволяє публичний інтерес; факти у справі окупації України і Східної Галичини (тепер звисної як української республіки) військами польської республіки“.

Сю резолюцію прийнято, ухвалено видрукувати й відіслано до Комісії зкордонних справ.

Резолюція внесена на домгавня України із Східної Галичини, горжан Злучених Держав, заходом Союзу американських громадян українського походження, в Філадельфії.

Смерть 6. австрійського цисаря Карла. 1. го квітня помер наглою смертю на острові Мадері бувший цисар Карло. Мадярські монархісти урядили жлібну маніфестацію з сього приводу й окликали королем Мадярщини старшого сина помершого цисаря — 10-літнього Оттона.

Повстання в Південній Африці. В Кпштаді вибух страйк гірників, який скоро переінівся в справдіше повстання, яке перекинулося також у провінції Наталь і Преторію. Власти оголосили скрізь стан облоги. Вивязалася правдива війна між повстанцями й військом, в якій брали участь навіть літаки, що кидали бомби на страйкарів. По обох сторонах були великі втрати.

Як то є в Англії. Англійське право знайшло вже спосіб, як заопікуватися вязнем, що виходить із тюрми по відбутій карі, щоби він зараз знову не кинувся в обійми злочинів. Передовсім дбають власти, щоби звільнений вязень виглядав на порядного чоловіка, на якого ніхто не вказує пальцями: отже вбирають його в нову одіж, та дають достаточну кількість грошей на прожиток, доки чоловік не знайде собі чесної праці. Крім цього є особні товариства, що опікуються такими людьми і шукать для них відповідного заняття.

Новий болгарський правопис. Всенародні збори Болгарії одобрили новий законопроект фонетичного правопису.

„ТЕАТРАЛЬНЕ МИСТЕЦТВО“ — вістник театрального життя. Виходить раз на місяць. Ціль видавництва: Дати змогу всім нашим театральним організаціям освітлювати на сторінках свого журналу — свої „професійні“ справи. Ознайомлювати широкую публіку з розвитком рідного драматичного мистецтва. Дати змогу організаторам наших народніх аматорських театрів при помочи театального журналу підносити працю аматорських гуртків до висоти справжнього театального мистецтва. Врешті „ТЕАТРАЛЬНЕ МИСТЕЦТВО“ міститиме белетристичні твори з театального життя. Як додаток „ТЕАТРАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА“ виходитиме що місяця з кожним випуском журналу одна особна книжечка — театральна п'єса (у розмірі 1—2 арк. друку) п. н.: **ТЕАТРАЛЬНА БІБЛІОТЕКА**. Передплата на журнал без додатків річно 800 мп., з літ. додатками 1600 мп. Для Австрії: 1600 і 3200 К. Чехословаччини: 200 і 400 Кч. Америки: 1 дол. Адреса: Ріданії: ЛЬВІВ Куркова ч. 10

Що читати.

„Світ Дитини“, ілюстрований часопис для дітей, Львів, вул. Зіморевича ч. 3. 1. пов.

Є се двотижневик, редагований старанно, друкований на добрім папері в великім форматі з численними ілюстраціями і багатий змістом. Часопис ведений у високопатріотичнім дусі, яким навіянн кожда навіть стаття, к жде оповідання; майже на кожній картці видно змагання збудити любов до рідного краю. Між иншим находимо там гарні історичні статейки, в яких розбирається переважно історію культури на Україні, статейки переплітані частю патріотичними поезіями, які мають ціль виховуючу. Навіть діточі гри і забави мають народню закраску. Численні і повні поезії легенди викують в душі дитини релігійні почування.

Нація, що відроджується повинна звернути пильну увагу на виховання молодого покоління, в руках якого лежить будучність народа. Тому поручаємо гарячо нашій суспільности сей часопис. „Світ Дитини“ повинен бути не лише в кожній читальні „Просвіти“, але в домі кожного свідомого Українця, якому залежить на здоровім вихованню його дітей.

При сій нагоді не можемо також поминути і інших видань „Світа Дитини“, як „Вільгельм Тель“, „Чорнокижчик із Чорногори“, „Зоряний Хлопчина“ і інші, які як незвичайно інтересні із патріотичним і ублагородняючим змістом, повинні рівнож найтися в кожній читальній бібліотеці. М. С

Вісти з „Просвіти“.

Комунікат Головного Виділу Тов-а „Просвіта“ у Львові, до всіх Філій і Читалень Тов-а в справі кружків аматорських театрів.

Показується, що за останні два роки діяльність і життя читалень „Просвіти“ пішли головню в напрямі організування кружків аматорських театральних вистав. Як би не перепони, ставлені адміністративними властями, та недостача технічного й артистичного проводу, можна би повести розвій згаданих кружків доцільно під оглядом артистичним і ідейним. Їх значіння під теперішню хвилю першорядне. Тому Головний Виділ звернув з окрема свою увагу на діяльність театральних кружків при читальнях і рішив прийти їм з поміччю в ідейнім, артистичнім і технічнім напрямі.

Тому zorganizував при Тов-і окрему театральну комісію, якій віддав усі справи, що відносяться до аматорських театральних кружків. У склад Комісії увійшли: о. радн. І. Туркевич, як голова, дир. Ол. Загаров, як заст. голови, С. Магальс, як секретар, С. Шах, як референт на Гол. Виділ; як члени: дир. О. Стадник, артист укр. театру Гр. Сіятовський, Вол. Шиян, дир. Мих. Галушчинський і др. І. Брик. Комісія відбула вже 3 засідання і начеркнула плян діяльности на найближшу і дальшу мету.

А) Найближша мета:

І. Взивається всі виділи філій і читалень, при яких існують уже кружки аматорських театрів, прислати їх звіти для реєстру в Комісії після отсих точок: а) коли zorganizувався кружок і чи без перерви працює до останнього часу, б) чи були вистави і скільки, в) в якій салі дає вистави, чи у власній чи чужій і як велика скільки помістити

людей, г) подати розмір сцени (довжину і ширину), д) чи має декорації, е) чи має матеріали до декорацій, є) чи має інструкторів, ж) як відноситься до кружка місцеве населення, а як польська поліція і староство.

II. Прийти кружкам з ідейною і технічно-артистичною поміччю тим, що: а) видасть в найкоротшому часі практичний підручник для ведення аматорських театрів ураз із поданням чисел реєскрипту б. намісництва і дир. львівської поліції дозволу на вист ви найважніших штук, б) видаватиме театральні песни в серії „Нар. Бібліотеки Просвіти“ і оголосить список доручуваних штук цікавих змістом, легких до вистави на сільській сцені, а як перший випуск друкується вже двоактівка „Зимовий вечір“ М. Старицького, в) вироблятиме у власнім заряді і власним коштом необхідні декорації, які можна буде в Тов-і позичати за кавцією та відповідною оплатою. г) вироблятиме комплекти перук, шмижки, крепи (волосся) й инше приладдя до характеристизації, які також можна буде за оплатою позичати або й купувати, а до ведення цієї робітни заангажовано вже фахового чоловіка, який переходить вповні на виключну службу в Тов-і, г) гардероби хвилево не будуться виробляти ізза незвичайно високих цін матеріалів, але Комісія посередничитиме в дирекції театру „Української Бесіди“, щоби за порукою Комісії та відповідною кавцією і оплатою випозичувано кружкам потрібну гардеробу, а головню історичну д) організує із театральних досвідних артистів гурток інструкторів-режисерів до висилки на пр. вінцію для переведення проб і самої вистави, е) увійшла в порозуміння з дирекцією театру „Української Бесіди“, щоби при виїзді трупи на провінцію професіональним артистам давала дозвіл на зразкові вистави по найблизчих читальнях „Просвіти“, які зажадають цього через театральну Комісію при Тов-і „Просвіта“.

Б) На дальшу мету:

І. Комісія вестиме у власнім заряді і на власний кошт майстерню для зладження декорацій для сільських сцен, виробу перук, фарб і шмижок до характеристизації, гардероби, головню історичної і бутафорії (як шаблі, кобзи, чарки й инше).

II. Створить протягом року театральнo-драматичні курси для провідників аматорських театрів, про що в своїм часі докладно оповістисья.

Щоб уже однак із першої хвилі прийти кружкам у поміч із деякими технічно-артистичними проблемами щодо вибору пес, уладження у себе сцени, здобуття перук, а навіть висилки інструктора і т. д. урядує в канцелярії Тов-а від 1. квітня ц. р. театральний референт і сргнізатор артист львівського українського театру, який уділяє всяких порад устно і письменно. Зорганизувавши цим способом свою поміч, при великім накладі і не легкій для Тов-а коштів, висказує Гол. Виділ надію, що Виділи Філій і Читалень та існуючі театральні кружки використають цю нагоду і доложать усіх старань, щоби праця Комісії і добра воля Головного Виділу вишли на добро народа і славу Товариства.

Львів, дня 6. квітня 1922. р.

Ва театральну Комісію:

о. І. Туркевич Ол. Загаров С. Магальс
голова заст. голови секретар.

Ва Головний Виділ Тов-а „Просвіта“

Др Іван Брик Степан Шах
голова секретар.

ОГОЛОШЕННЯ!

(За цей відділ редакція не відповідає).

ПОЗІР КОЗІВЩИНА!

АДВОКАТ І ОБОРОНЕЦЬ В КАРНИХ
СПРАВАХ

Д-р Михайло Західний

веде свою канцелярію в КОЗОВІЙ.

КУПУЙТЕ ВИДАННЯ ФОНДУ

УЧІТЕСЯ, БРАТИ МОЇ!

Досі вийшли:

1. *Володимир Дорошенко*: Шевченкова Криниця.
2. *Степан Рудницький*: Україна — наш рідний край.
3. *Михайло Возняк*: Кирило-Методієвське братство.
4. *Микола Голубець*: Начерк історії українського мистецтва.

Ціна кожної книжки 500 мп.

В ДРУКУ:

5. *Іван Крип'якевич*: Коротка історія Коваччини.

Лікарський Порадник

Д-ра С. Дрималика питайте в українських книгарнях. — За 750 мп, висилає поручено: І. Свенціцький, Львів, вул. Монацького ч. 42.

В квітня місяця починає виходити

Українське Пасішництво

щомісячний ілюстрований часопис поступового пасішництва.

Завдання часопису — правдиво і вичерпуюче відбивати на своїх сторінках пасішницьке життя і бути органом українського пасішника.

Виходить книжками до 1½ аркуша (24 сторінки).

„Українське Пасішництво“ присвячено головним чином практичному пасішництву. На сторінках часопису друкується все нове і видатне, що є в пасішництві в краю і за кордоном.

В часопису пишуть видатніші українські пасішники.

Редактор Е. Архипенко.

2-2

Передплата на р. 1922 вносить:

На рік 2.000 мп. - - На пів року 1.000 мп.

Редакція: Львів, вул. Валова ч. 23.

Тарас Шевченко

портрет у художніх, українських, різьблених рамах, прикрашених тризубом, більший по 3 500 мп., менший 1.200 мп., У такій самій ціні і таких же рамах є також портрети І. Франка. Поручається українські релігійні образи в різьблених рамах по 6.000 і 8.000 мп. пара, кольоровану картину „Гість із Запоріжжя“ в таких рамах 1.200 мп., великі кольоровані картини „Візд Б. Хмельницького до Києва“, „Гість із Запоріжжя“ і „Гайліки“ (лише!) в рамах дубових або укр. різьблених у ціні від 14.000 до 24.000 мп. Приймається замовлення й на самі рами різьблені, на всяку міру по цінах загальноприступних. Замовлення і гроші слати на адресу:

2-5

Іван Павлик, Львів, Ринок 10. II.

Вже вийшов з друку заходом і накладом Українського Педагогічного Товариства та продається у всіх книгарнях підручник одного з перших українських пасішників, МИКОЛИ МИХАЛЕВИЧА

„ПАСІКА“

Пяте поправлене видання з образками. — Ціна 300 мп. з поштовою пересилкою 330 мп.

ГОЛОВНИЙ СКЛАД в Книгарні Українського Педагогічного Тов-а.
Львів, вул. Руська ч. 3.

ЛІТЕРАТУРНО-ПРОСВІТНИЙ ТИЖНЕВИК ПІД РЕДАКЦІЄЮ ВОЛОДИМИРА ДОРОШЕНКА.

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ І АДМІНІСТРАЦІЇ: : ЦІНА ЦЬОГО ЧИСЛА : ПЕРЕДПЛАТА:
 ЛЬВІВ, РИНОК Ч. 10. ІІ. ПОВЕРХ. : мп. 100 мп. : Піврічна 1200 Мп., чвертьрічна 600 Мп.

Свято праці.

Перший май — це робітниче свято. Установлено його р. 1889 у Парижі на міжнародному зїзді робітничих організацій, які звязалися в один великий міжнародний союз, названий Інтернаціоналом. Довший час це свято було святом виключно міського, промислового пролетаріату. Кидаючи по всім світі в день першого мая роботу й уряджуючи маніфестаційні походи, зібрання і представлення, робітництво хотіло цим робом з одного боку показати єдність своїх інтересів, з другого звернути увагу громадянства на своє положення. Звичайно в цім дні робітництво підносило свої домагання — як економічні, напр. збільшення плати, зменшення робочого дня, то що, так і загально-політичні, як от заведення загального виборчого права й таке інше. В ріжних краях ці домагання були ріжні, відповідно до положення робітництва й загалом громадянства в даній країні.

Спочатку святкування 1-го мая заборонювано. В Росії аж до останньої революції не вільно було святкувати 1-го мая. Та тепер

ніде цього не буває й робітництво спокійно і мирно, без перешкод обходить своє свято. Зробилося це свято вже звичайним, так мовити по вченому — традиційним.

З бігом часу стає свято 1-го мая не лише святом самого лише промислового пролетаріату. Поволі ряди святкуючих ширшають. З міст переходить обхід 1-го мая й на села. Починають обходити це свято й сільські працюючі люде і то не лише самі-но робітники якихсь великих рільничих підприємств — панських економій, чи що, а й господарі, що працюють на власнім куснику землі. Що більше, починають святкувати цей день і взагалі люде, що живуть з праці, не лише з праці рук, а й з праці голови — робітники пера, письменники, вчені, мистці, урядники то що.

Подекуди цей день стає вже обов'язковим святом для всіх громадян, державним святом.

І в нашім краю за українських часів оповіщено його саме таким державним святом (в р. 1919-ім).

Пр. 110/22/2. В Імені Річипосполитої Польської! Суд окружний карний яко Трибунал прасовий у Львов рішив на влесок Прокуратурі Державної, що зміст часопису „Письмо з Просвіти“ число 17—18 з дня 15. квітня 1922 в артикулі „Христос воскрес!“ в уступі від слів „Хрестною дорогою“ аж до „твориться чудо“ містить в собі єство злочину з §. 66а) ук. узнав дог. 12. квітня 1922 конфскату за оправдану і зарядив знищення цілого накладу і видав по думці §. 493

п к., заказ дальшого розширювання того друкованого письма. Заразом видав від'ячальному релакторові того часопису, щоби це рішення пом'ив безплатно в найближчім числі і то на першій стороні. Невиконання того наказу потягає за собою наслідки предвиджені в §. 21 зак. друк. з 17. XII. 1862 Д. п. д. ч. б ех 1863, а іменно засудження за переступство на гривну до 400 мк. Львів, дня 1. квітня 1922. (Підпис нечиткий.)

Так ішов розвиток культу, себто обходу дня 1-го мая. З дня демонстрації, протесту одної тільки частини громадянства став цей день подекуди загально-народнім днем пошани для праці. І це добре сталося бо справді — є у нас усякі свята, які справляються чи цілою нацією загалом, чи тільки окремою частиною її. Є церковні свята — празники, є народні свята: обхід якоїсь дуже важної події в життю даного народу, є якісь вузько-станові обходи, які торкаються лише одної якоїсь частини громадянства, є шкільні дні, напр. садження дерев і таке інше.

Наші народні святі дні ми всі знаємо: це день знесення панщини (кріпацтва) у Галичині й на Великій Україні, день народин і смерти Шевченка і ин. Це свята лишень наші, українські, які обходить цілий наш народ незалежно від стану, віри й становища. Церковні свята є вже иншого роду. Вони не загально-народні, а міжнародні: їх обходить кождий ісповідник якоїсь релігії (віри), незалежно від своєї народности.

Свято 1-го мая — також міжнародне. Це свято не одного тільки якогось народу, а всіх трудящих людей кождої народности.

Прибирає воно поволі ще загальніший характер, як свято взагалі праці. Праця лежить в основі громадського ладу, в основі людського співжиття. Чим у кращих умовах

ведеться праця, чим краще вона ведеться, тим краще життя даного народу. Від неї залежить поступ, розвиток людства на землі. Люде віддавна це розуміли. Не дурно й св. Письмо ставить працю за обовязок для чоловіка.

Отже й цілком зрозуміле змагання культурних народів посвятити один день для пошани праці.

Праця улегшила життя людське, зробила його кращим, вільнішим. Праця зблизила людей. Тож і день призначений для пошани цієї праці — має бути днем роздумування над способами зробити життя людське ще кращим, ще вільнішим. Днем роздумування над заложенням нового ладу на світі, того ладу, про котрий мріяв наш Шевченко, говорячи про „сім'ю вольну, нову“. А заразodem зближення народів — миру між ними. Велика світова війна дала якнайкращий доказ, що щастя людське не в кривавих порахунках, а в міжнародній згоді, спільности і взаїмнім пошанівку.

● Отсю правду й повинно підносити й скрипляти між народами нове свято — день творчої, не руйнуючої праці, весняний день 1-го мая!

Генуезька конференція і політика Англії.

Англійська політика побідила — генуезька конференція таки зібралася, не зважаючи на опір Франції. Цілий світ тепер тільки й занятий тим, що прислухується до нарад у Генуї, до того посидинку, який веде там Англія з Францією.

Задача Англії — мир, спокій. Зоставшия побідницею на морі й суші, не потребує вона вже брязчати зброєю, а хоче визискати нарешті своєю побіду для одного — торгівлі. Англійці — це світові купці. Торгувати, збувати свій товар — ціль їхнього життя. Вони воюють лише тоді і з тим, коли хто стає їм у шім упоперек, коли хто відбиває у них ринок, торгові шляхи. Всякого сильного противника Англія завсїгди нищила, утворюючи цілий союз ріжних народів проти свого конкурента, що перебігав їй дорогу.

Так знищила вона колись Еспанію, потім Францію, пізнійше Росію (кримська війна), тепер Німеччину. І все вмїла дібрати собі підпомагачів, менші держави, при помочи котрих як перстнем здавлювала супротивника, а знищивши його, брала ся прискромлювати того з своїх недавніх союзників, який занадто вбивався в силу.

Тепер у Європі наймогутнійша держава — Франція, яка опираючися на підлеглих їй поменших державах нового походження (так зв. мала й балтійська антанта), стає Англії на перешкодї в її замислах і плянах. Німеччини й Росії Англія вже

не потребує боятися. Вони їй на разі не страшні. Навпаки, певні полекці для них в інтересі самої Англії. І от вона хоче відновити рівновагу, нарушену версальським миром, який не дає дихати Німеччині і який поминув Росію.

Тимчасом Франція й думати не хотїла про якісь зміни версальського договору і ніяк не годїлася їхати до Генуї, як що там підніматимуться „політичні“ справи. Льюїс Джорджові вдалося зацїткати Французів приреченням, що обговорюватимуться лишень економічні, господарські справи. Тільки під цєю умовою згодїлася Франція заїсти до стола в Генуї разом із Німцями й Москалями. Тимчасом відразу показалося, що годї розділити економічні справи від політичних, бож вони тісно переплітаються між собою. В Генуї на порядок денний висунулася німецько-російська справа і то у вигляді зовсім небажанім для Франції. Та рзз поїхавши до Генуї, Французи не годні відїхати звідти, зірвавши конференцію. Вони побачили, що хитрий Льюїс Джордж вивів їх у поле. Не зважаючи на своїх прибічників, Франція опинилася в Генуї осамотнена, бо за Англією тягнуть не лише Америка, Італія й невртральні держави, але мимо своєї волї й деякі з союзників Франції, заскочені ріжними несподіванками міжнародньої політики. А таке розеднання Англії тільки на руку. Їй треба прискромити Францію й як найшвидче добити

торгу з Росією. Що в Росії тепер панують большевики — Англійцям байдуже. Не дурно Льюїд Джордж сказав колись, що Англійцям однаковб з ким торгувати, хоч і з лудоїдами.

Завівшись в своїх надіях на знищення большевиків при помочи російських генералів — Колчака, Денікіна й Врангля, Англія рішила йти иншим шляхом: здобути російський ринок мирним шляхом, шляхом навязання зносин із існуючим урядом. Вона домагається від большевиків, аби вони визнали затягнені царським урядом зобов'язання й згодилися на ріжні нові умови щб до охорони майна й свободи торгу чужих капіталістів на території Росії. Большевики крутять, торгуються, пускаються на ріжні хитрощі, але за ціну признання їх з боку Європи готові пристати на англійські умови. Німецьке становище значно змінилося завдяки договорови з большевиками, підписаному таки підчас генуезької конференції в італійському містечку Рапальо (16. IV.). Цей договір торкається ніби-то економічних взаємин, але в дійсности має велике політичне значіння. Між иншим одна з точок його каже, що Німеччина признає Росію в межах передвоєнних. Отже тим самим цей договір цілить просто в Польщу, а посередно і у Францію.

Французи дуже переполошилися, хотіли кидати вже й Геную, та Льюїдові Джорджові вдалося їх здержати від цього. Він ніби-то теж дуже розгнівався на Німців, що ті сміли підчас генуезької конференції, де радиться над російсько-німецькими справами, нишком від зацікавлених держав договоритися з Москалями.

Німцям виписано грізну ноту від великодержав, викинено їх із комісії, котра розглядає росій-

ські справи, та й на тім кінець. Колиж Французи всеж таки загрозували виїздом, Льюїд Джордж натякнув, що вина за розбиття конференції спалаб тоді на Францію. Французам очевидно не хочеться, аби Англіїці добивали торгу з Німеччиною й Росією поза їх плечима — і от мусіли лишитися небораки.

Полякиж опинилися ні в цих, ні в тих. І страшно їм російсько-німецького союзу й бояться знову розбиття конференції, бо першим наслідком того могла би бути німецько-російська інвазія на Польщу.

Тож дуже імовірно, що як кажуть злі язика, польський міністер Скірмунт дуже побивався, щб конференція не розлетілася. Кінець-кінцем „розгніваний“ на Німців Льюїд Джордж дався удобрухати та ше й Французів прискромив і конференція йде далі. Льюїд Джордж висловлює надію, що все буде гаразд, що прийде до згоди, що Англія не хоче війни, лише миру. Це знову відповідь на чутки, що переполошений німецько-російським договором французький уряд зарядив мобілізацію промисловости й готується до збройної окупації пограничних промислових округів Німеччини.

Що вийде з того всього, покаже будучність. Одначе варто піднести одну чутку, що про німецько-російський союз знала Англія давніше, що стався він не без згоди англійського уряду.

Коли це так, то дійсно Англійцям удалося зашахувати Францію.

В. Д.

Українці в Югославії.

Югославія — се нова держава, що повстала при кінці 1918 р., по розпаді Австро-Угорщини. Увійшли до неї ось які землі: Давнішні самостійні держави Сербія й Чорногора (оба королівства), Македонія (здобута ше перед великою війною від Туреччини), полуднево-західна частина Банату й Бачка та деякі частини сусідних комітатів (забрані від Угорщини), Славонія із Сримом, Хорватія, що творили автономні краї в передвоєнній Угорщині, полуднево-східна Каринтія, полуднева Стирія, Країна, Дальматія (з виїмкою деяких частин, признаних Італії), що були провінціями передвоєнної Австрії, вкінці Босна й Герцеговина, що перед війною належали спільно до Австро-Угорщини. Увесь простір Югославії виносить 256.120 квадратних кілометрів і числить коло 12 мільонів душ населення. Таким чином Югославія належить до держав середньої величини.

Українські оселі, ріжні часом осідку і місцем походження, розкинені в Банаті, Бачці, Сримі й Босні. Найстарші з них — оселі в Бачці, дальше у Сримі, Банаті, найновіші в Славонії і в Босні.

Найважніші оселі в Банаті лежать в Арадським та Чанадським комітаті і вони відійшли мабуть*) із більшою частиною Банату до Румунії. Головний контингент кольоністів дав для них Земплин у половині XIX. ст. Оселі в Славонії і Босні повстали в останній десятині XIX. ст., а головний

контингент кольоністів доставила Галичина. Вони складаються з отсих місцевостей:

У Славонії: Брод над Савою, Нова Градішка, Новска.

У Босні: Приявор, Дервента, Банялука, Приєдор, Каменіца.

Число кольоністів у Славонії виносить коло 4.000 душ, у Босні коло 6.000 душ. Заможних між ними нема тому, що по переселенню найбагатші зміж них могли набути ледви 7—12 моргів землі та справляти інвентар, ставити будинки і загалом розгосподаровуватися від малого. Вони побіч господарки знають іше звичайно якесь ремесло та задоволені, коли зі своїми родинами можуть із праці рук вижити. Багато між ними анальфabetів і крім священиків не мають ніякої своєї інтелігенції. Аж в останнім часі дістали подекуди своїх учителів. Мають також пару читальні „Просвіти“. Всі кольоністи греко-католики; банатські належали до румунської епархії в Великім Варадині, бачванські, сримські й славонські до крижевацької епархії, а пороблено заходи, щоби сюди належали й босанські кольоністи. В часі війни занявся ними

*) Докладна границя румунсько-югославянська в Банаті невідома нам іше. Про сі кольонії подані інформації у книжці: В. Гнатюк, Етнографічні матеріали з Угорської Руси, т. IV. (Етнографічний Збірник, т. XXV).

гаряче теперішній крижевацький єпископ д-р Д. Няраді. Його заходами спроваджено до Коцури сестри Службениці з Галичини, які провадять там захоронку, а в Шіді заложено дівочий сиротинець, яким управляють СС. Василянки, що заснували там свій перший монастир.

В отсій статейці буду говорити докладніше про кольоністів у Бачці й Сримі, бо про них є більше відомостей. Їх число подане одначе також тільки приблизно і в округлих числах, бо з урядових статистик не можна його дізнатися, а місцеві інтелігенти не задали собі труду перевести список на власну руку та установити правдиве число своїх земляків.

У Бачці є отсі українські оселі :

Керестур*)	6.000	душ
Коцура	2.600	"
Дюрдево (Шайкаш)	1.800	"
Вербас	750	"
Нові Сад	300	"

У Сримі :

Шід	1.000	душ
Петровці	1.000	"
Міклошевці	800	"
Бачинці	600	"
Беркасово	400	"
Грабово	?	"
Мітровіца	?	"

У Славонії (крім вище згаданих галицьких кольоній) :

Райово Село	500	"
Пішкоревці	400	"
Розсипано в різних місцях	300	"
Разом	16.450	душ

Таким чином число наших кольоністів у Югославії доходить до 30.000 душ та подрібних виказів місцевостей і населення на жаль не маємо.

Кольонізація Бачки на великі державні і деякі приватні добра почалася аж по пожаревацьким мирі (1718 р.), коли Австрія викинула звідти Турків. Та зразу кольонізація була слаба, а зміцнилася вона аж за Марії Тереси (1740—1780) та за Йосифа II., (1780 до 1790). Найстаршою

оселею в Бачці був Керестур, що почав населюватися 1780 р. Тоді осіло в нім 11 пар Руснаків з околиці Мішкольца.

Більше число осіло в 1751 р. і від того року мають вони свою парохію. В 1766 р. числив Керестур 1.384 душі, в 1792 р. 2.100 душ. Коцура почала населюватися Руснаками 1763 р. Обі отсі

Село Керестур.

оселі стали матірними опісля для інших кольоній в Бачці і Сримі. Так у Шіді почали з них населятися 1802 р., у Петровці 1834 р., у Дюрдево також десь коло того часу та по вибуху мадярської революції (1848 р.) повтікали, а пізніше повертали назад.

Найбільший контингент кольоністів походив із західного Земплина та з Шароша, тому то в мові одержав перемогу місцевий, сильно пословачений, так званий „шариський“ діалект. На його основі учені слависти зачисляють усіх, що говорять ним, до Словаків. Так само зачислявали вони й бачванських та сримських кольоністів до Словаків, але самі кольоністи заперотестували проти того*). Тепер сей протест одержав ширшу основу, тому скажу про нього дещо докладніше.

Коли Серби заняли Бачку й Срим, і антанта признала їм ці землі, зібралися представники кольоністів дня 2. липня 1919 р., числом коло 150 осіб у Новім Саді, заснували собі просвітне товариство п. н. „Руске народне просвітне друштво“, ухвалили його статут і подали до затвердження. Власти затвердили його під датою 10. червня 1920 р. і товариство розпочало свою діяльність. Воно приступило насамперед до друку підручників, потрібних для шкіл, і видало досі :

1. Руска Азбука за I. клясу осн. школах.

2. М. Поливка, Читанка за III. класу основних школах.

3—4. Руски календар за южнославянских Русинох на прости рок 1921 і на 1922.

Крім того приготовлено до друку :

Читанку за II. класу осн. школах — і деякі інші книжечки.

Отсі книжки, як і дві видані давніше, а саме:

1) Габор Костелник, З мойого валала (збірка поезій); 2) Д-р Діон. Няраді, Катакис, — творять основу для витворення нової літературної мови руської, коли брати термін „руський“ у ширшій значінню — для означення української мови, білоруської і московської. Мова бачвансько-руська була би в сім ряді четверта, наймолодша і найменша, з огляду на число людности та число видань.

Про потребу піднести бачвансько-руський (шариський) го-вір на ступінь літе-

ратурної мови виголосив на зборах окремих реферат о. Михайло Мудрий з Керестура, вибраний головою нового товариства. Він говорив між иншим :

„Ми вже занадто далеко відійшли від наших братів Руснаків у Карпатах у всім нашім життю і витворили окрему югославянську руську мову і характер, а що всього того не можна перевернути і відмінити на инше, то ми здані самі на себе і самі мусимо власними силами старатися про себе, про своє народне життя, мову, просвіту, бо ніхто инший не буде старатися про нас.

*) Перед великою війною звався він Бач-Керестур, а тепер Рускі Керестур. Про бачванських кольоністів є окрема розвідка: В. Гнатюк, Руські оселі в Бачці (Записки, т. XXII, 1898 р.). Народні пісні й оповідання Бачванців надруковані: В. Гнатюк, Етнографічні Матеріяли з Угорської Руси, т. III, V—VI, (Етнограф. Збірник, т. IX, XXIX—XXX).

*) Пор. розідку: В. Гнатюк, Русини чи Словаки (Записки, т. XXXV—XXXVI).

Ми, югославянські Русини, походимо з різних околиць зпід Карпат. Коли ми опинилися в Бачці, не говорили всі однаково. Одні закидали більше на словацьке, другі примішували мадярські слова, треті трималися чистої руської мови. З протягом часу виробилася з отої мішанини теперішня наша мова. Як видно з неї, перевага була по стороні пословаченої руської мови, значить, що тих Руснаків, які жили поміж Словаками, мусіло бути тут найбільше. Та хоч мова нашого народу сильно пословачена, то її корінь і її дух руський. Кождий наш Русин, і то навіть дитина, пізнає по бесіді Словака. Хоч наш народ жив у сусідстві і помішаний із Словаками у Карпатах, то ніколи з ними не змішався на стілько, що би стратив право на руське ім'я, на руську мову та щоби не заховав свого руського характеру. Ті признаки пробування межі Словаками довели тільки до того, що наші Руснаки віддалилися від своєї чистої руської мови і сотворили окрему руську мову, що їх відріжняє від усіх інших Русинів. Та характер нашого руського народу і його типі вказують виразно на правдивих Русинів, а не Словаків.

Треба нам виразно признати, що обидві літературні руські мови є для нас чужі, тоб-то такі, які наш народ із трудом розуміє, а говорити не годен.

Їх ледви порозуміє й учений Руснак. Ті дві літературні мови — се московська й українська. Про підкарпатську руську літературну мову не згадуємо, бо то мішанина церковної й інших руських мов. Як писала „Недѣля“ *), так не говорено ніде. Колиб ми отже приймали за нашу літературну мову котрунебудь із обох руських літературних мов, ми накиннули би собі і своїму народові, церкві і школі дуже важкий тягар, бо мусіли би виховувати себе й діти наші в такій мові, якою не говорять дома ні мати, ні діти, якої не знає ні священник, ні учитель. Хто писав би книжки й газетки для народа тою мовою, якої не знає? Знаємо з недавньої минувшини, як важко було учителям учити діти в чужій мові, чиж тепер малиб ми се відновлювати? Ми не говоримо, що руські літературні мови зовсім чужі для нас, бо й ми сини руського народа, але на стілько нам чужі, що ми не годні так вимовляти, як вони, що багато слів нам зовсім незрозумілих. Колиб наші діти в школах мусіли вчитися в тих літературних мовзх, то вони ні своєї

не знали би, ні тих не вивчили би. Та що ми бажемо власної літературної мови, се не значить іше, що ми хочемо відірватися зовсім від наших північних братів. Хто буде добре знати сю свою мову, вивчиться легше й тамтої, що так скажемо, прадіної руської літературної мови, коли буде йому сього треба. Та на жаль північні Русини й ми так далеко одні від других, що ледви будемо мати коли з собою який контакт хочби у питаннях просвіти та взагалі народного життя“.

Цікаво, що на зборах делегати з Коцури (числом 3) та один зі Сриму домагалися приймати за літературну мову одну з вироблених уже мов руських, але їх внесення перепало.

Ми не можемо мати нічого проти того, щоби Бачванці писали собі своїм діалектом. Се заховає їх від винародовлення на користь оточення. Та вони повинні ввійти в порозуміння з тими своїми земляками в Земплині, Шароші й Спішу, що гсворять так само шароським діалектом та старатися разом із ними вести видавничу і просвітно-культурну діяльність. Рівночасно повинні вони стояти в культурних зносинах із нами і діставати від нас такі часописи й книжки, я-

ких вони не в силі самі видавати, а які їм можуть придатися.

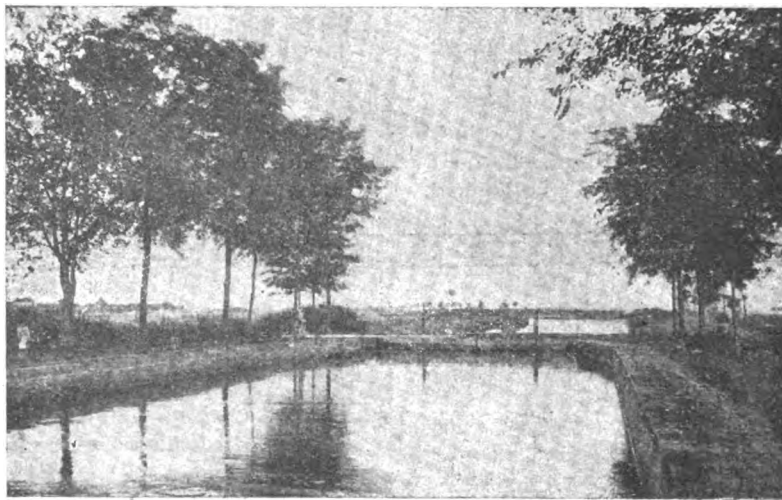
Бачванські й сримські Українці мали перед війною тільки одну більшу організацію, церковну. До 1777 р. їх церква належала до римо-католицької епархії в Калочі. В тім році прилучено їх до греко-католицької епархії в Крижевці, в якій остають і досі. Крижевська епархія має між вірними крім Українців також Хорватів. Отсе було причиною, що єпископами були все Хорвати, які очевидно старалися про своїх, а на Українців не звертали уваги. Вилім зроблено тут аж в останній десятиці XIX ст., коли покликано на крижевацького єпископа ужгородського крилошанина Юлія Дрогобецького. Та вибір не був щасливий і сей єпископ дбав про своїх українських вірних не більше, як його попередники. В 194 р. став крижевацьким (зразу вікарним) єпископом керестурський родич, др. Діонізій Няраді, який певно полишить по собі на церковнім і просвітно-

культурнім полі визначні сліди та схоче в тім напрямі піддержувати зносини зі своїми далекими братами, між якими має також добрих знайомих.

На сім полі може бути йому вельми помічним др. Гавр. Костельник, також Керестурець родом і загребський ученик, що осів у Львові і тут

Чоловік із Керестура.

В околиці Керестура. (Вид на канал Франца I).

*) Популярна газетка, що виходила кільканацять літ у Будапешті.

набув уже горожанські права, але стоїть у постійнім контакті зі своєю родиною та тіснішою вітчизною.

Що до шкільництва, то бачванські і сримські Українці мали свої віроісповідні школи, в яких учили бодай по руськи читати й писати та релігії. Та се тревало до 1899 р., коли школи переіменовано на державні і заведено всю науку виключно в мадярській мові. Сей стан протягся повних 20 літ. Від 1919 р. заведено науку в рідній мові і для того видано вже й деякі підручники.

Югославянські Українці є релігійні, люблять свій обряд, при тім схильні до просвіти й поступу. Є багато між ними дуже заможних господарів, що ведуть поступову господарку машинами. Вони машинами сіють, молотять, луцять кукурудзи і т. д. Управляють найбільше пшениці, далі вівса, ячменю й кукурудзи. Жита сіють мало і то лише для коней. Сіють багато конопель, з яких виробляють дуже тонке й біле полотно; конопельне ткання поробляють часто бавовною. Ярина така, як і в нас, але побіч того управляють іще Бачванці паприку, кавуни, дині, тикви і виноград, із якого виробляють самі вино. Відживляються добре і добре вдягаються (тип ноші німецький). Беруться дуже радо до ремесла й торгівлі. Є між ними свої кравці, шевці, ковалі, слюсарі, столярі, голярі, склепарі й інші. Земля в Бачці урожайна так, що родиться на ній усе, що посіється. Хати просторі, мають багато світла, бо вікна великі, і всі побудовані на один лад і фронтом звернені вони на подвіря, а боком на вулицю. Хата зложена з двох кімнат і „пріклета“, тоб-то наших сіней, тільки той пріклет значно ширший, вибілений і закритий зверху так, що має стелю, як і кімната. Найбільше уживають його в літі; там сплять, їдять і т. д. Кімната, що від пріклета йде на подвіря, служить за пекарню, тому в ній стоїть велика піч із бовдуром; кімната, що виходить від пріклета на вулицю, служить за гостинну. Вона красен прибрана і виложена підлогою.

Що Бачванці схильні до поступу, видно з того, що вони мають свої позичкові каси, каси, на випадок смерті, мають по селах учені акушерки й лікарів, до яких у разі потреби звертаються, а не йдуть до ворожитів, як то роблять у горах селяне. Вони купують і читають радо книжки, по найбільше церковні, або сербські. Передплачують газети, також сербські або словацькі, бо українських годі там дістати, і то навіть по кілька. Цікавляться політикою і національними справами.

Шкода загалом, що ніхто від нас не пробував навязати з ними зносин; видання жовківських Василян знайшли би там певно збут для себе.

Щоби читачі пізнали, як виглядає бачванський (шариський) діалект, наведу кілька відривків. Ось маленька любовна пісня:

Дзівче, дзівче, цо ту рóbиш,
Кóло фáрі¹⁾ ше²⁾ прехóдзіш?
Ходзім, чéкам капланéчка³⁾,
Бо я йóго ффраерéчка⁴⁾,
Бо я йóго ффраерéчка,
Цо вон бóчка⁵⁾ мóйо лічка

Загально відома в нас пісня: „Під дубиною, під зелеңою“ співається там так:

Под дубіно́ю, под зелено́ю,
Сіді́л голу́бка з голубіно́ю.
Сіділі во́ парі, ці́ловáлися,
З білі́мі крідла́мі обіва́лися і т. д.

А ось відривок із мараморської пісні:

Над го́ру вісо́ку голу́бі лега́ю,
Ро́кі мóйо мла́ді, як ше́ мі меняю.
Сто́ї ве́рба ко́ло во́ді, цо́ я ю садзе́ла,
Нет ту то́го і не бóдзе, ко́го я любéла.
Бо ко́го я любі́м, тот мі́ за плеца́мі,
А ко́го не любі́м, тот мі́ пред о́чáмі.

Наведу ще одну строфу з церковної пісні:

Хрiстия́не по́ всем сві́ті по́йте весéло,
Возне́слася́ дiва́ сята́ нині́ на не́бо.
Возне́слася́ зо сла́вою, си́ла на сво́й трон,
Од не́го же́ вірних сво́іх не і́зже́нет вон.

Належить ще завважати, що по письменних Бачванцях ходило багато рукописів у їх діалекті. Дещо з них надруковано в „Угроруських духовних віршах“ та в „Апокріфах“ І. Франка. Багато матеріялу є ще невикористаного. Добре було би, якби бачванські інтелігенти позбирали такі рукописи та передали на сховок до великої бібліотеки, найліпше Наук. Тов-а ім. Шевченка, де їх науково використано би та де вони були би найкращим свідомством ненастанного змагання ріжних племен нашого народа до просвіти і то навіть серед дуже неприхильних політичних обставин.

Вол. Гнатюк.

¹⁾ Попівство. ²⁾ Ся. ³⁾ Священика. ⁴⁾ Любка. ⁵⁾ Ціаує.

О, прийде запевне той день,
Що ми відпочинем від мук
І скинем заліза важкі
З ізв'язаних, стомлених рук.

О, прийде запевне той день,
Що гніт і неволя і кров —
Все зникне на віки й тоді
Подужа святая любов.

Безсилий не знатиме більш
Від дужого в час той наруг,

Народові руку подасть
Народ — його брат, його друг.

О, прийде він, прийде той день,
І хвальний та радісний спів
Поллється по світові скрізь
Із уст у людей, у братів.

Про волю і щастя й любов
Казатимуть дивні пісні,
Віщуючи людськості їх
На довгі, довічні дні.

Б. Грінченко.

Участь „Просвіти” в похороні Івана Кивелюка.

Своїм Головою піклувався Головний Виділ Товариства „Просвіта“ дуже старанно. Як лиш бл. п. Іван Кивелюк положився до ліжка, взяв Гол. Виділ на себе старання усякої матеріальної і лікарської помочі. Усі члени Гол. Виділу вложили на себе обов'язок відвідувати недужого бодай раз на тиждень, а з президії бував у нього хто небудь що дня. Найгорячіше однак з виділових зайнявся Покійником його товариш із сойму і по тюрмі лікар д-р Іван Куровець, який опікувався недужим в повнім того слова значінню. Звіти про стан здоров'я складали на кожнім щотижневім засіданню Гол. Виділу то лікар д-р Куровець, то пишучий сі рядки. Головний Виділ перейняв на себе покриття всіх коштів лічення хорого, рішив навіть перевезти його до санаторії, як лиш трохи потепліє, та несподівана смерть перечеркнула всі пляни й надії. Щоби бодай в маленькій часті відвдячитися Покійникові за безкорисну, для всіх так примірну працю й чисту любов до Тов-а, зайнявся Гол. Виділ переведенням похорону свого Голови власним заходом і на власний кошт.

Ранком 2. марта вивішено з фронтової фасади дому Т-ва чорну хоругву на знак жалоби в Тов-і, а до полудня появилися на мурах міста Львова великі чорні оповістки з трираменним хрестом, що звіщали про смерть голови Тов-а „Просвіта“, отсього змісту: „Головний Виділ Тов-а „Просвіта“ у Львові ділиться з усіма членами Тов-а й цілим українським громадянством сумною вісткою про смерть Голови Тов-а „Просвіта“ Івана Кивелюка, судового радника, б. посла до Краєвого Гол. Сойму і члена бувшого Краєвого Виділу у Львові, голови Тов-а „Народня Рада“, заст. голови „Народнього Комітету“, заст. голови Української Національної Ради, члена надзірних рад краєвого тов-а „Сільський Господар“, тов-а „Дністер“, Зем. Банку Гіпотечного, „Народньої Торговлі“ та члена всіх українських культурно-гуманітарних товариств у Львові, яка наступила по тяжкій недужі дня 1-го марта ц. р. в 56. р. життя по заосмотренню Найсвятійшими Тайнами. Похорон відбудеться в суботу дня 4. III. ц. р. о год. 3. пополудни з дому при вул. Льва Сапіги ч. 2. на Личаківський цвинтар, на який Гол. Виділ усіх членів Тов-а й цілу українську громаду м. Львова просить“. Рівночасно з цим сумним запрошенням своїх членів і громади у Львові вислав Гол. Виділ телеграфічні запрошення до 15 близших філій Т-ва взяти через висилку делегацій участь в похороні Голови Тов-а. Заразом віднеслася президія також з подібним запрошенням до обох українських єпископів в Перемишлі і Станиславові та до митрополичої консисторії у Львові.

Протягом дня зайнявся Виділ враз з д-ром Ст. Федаком приготуванням усього потрібного до устроєння дому жалоби, як урядження катафальку, замовлення домовини, замовлення гробу то що. А під вечір на 5. годину скликала президія Тов-а надзвичайне засідання Гол. Виділу для віддання чести Покійникові та до наряди над похороном, на яке запросила також д-ра Ст. Федака, як опікуна дітей Небіжчика.

На засіданню явилися точно о год. 5. усі члени Гол. Виділу й опікун сиріт по Покійнику д-р Ст. Федак.

Засідання відкрив урядуючий м. голова д-р Іван Брик слідуною жалібною промовою: „Відкриваю надзвичайне це засідання з дуже сумного

приводу, а саме смерті Голови Тов-а, Івана Кивелюка. Двомісячна тяжка недуга, яка грозою висіла над Тов-ом, скінчилася важким ударом для „Просвіти“, бо смертю її Голови дня 1. марта, о год. 8:30 вечером. Бл. п. Голова проводив Товариству від дня 1. падолиста 1910 року. Проводив аж до хвилі, коли мусів лягти на постіль болю і терпіння, щоб з неї більше не піднятися. Перерви в його урядуванню були слідуочі: Кінець 1918 і половина 1919 року, коли польські власти інтернували його в Баранові, а відтак на Домбю, від 8. жовтня до 25. падолиста 1921. року, коли польська власть держала його в слідчій тюрмі при вул. Баторія, вкінці від 10. січня до 1. марта 1922. р., коли не дозволила йому працювати для Тов-а тяжка недуга.

За увесь час свого проводу служив Тов-у щиро і з посвятою, віддаючи йому свої найкращі сили і своє знання. Праця для Тов-а була його духовою потребою так, що коли звільнено його зі служби, він увесь час присвятив Тов-у. В тій праці находив у тяжких своїх хвилях спокій і розраду. Хоч сам лишився без хліба, хоч гіркі матеріальні відносини розлучили його з дітьми, то працював безкорисно для тої інституції, що була для нього найдорожчою дитиною, що виповнила в його серці порожнечу по втраті любної дружини і розлуці з дітьми. Особа Покійного була так тісно звязана з „Просвітою“, що се найкраще виходило з його слів, в котрих можна було вичути висказ „Просвіта — се я“. І се мало глибоку і зовсім зрозумілу психічну основу. Покійний Голова — се зразок незвичайно характерного, як сльоза чистого, неугнутого й упертого громадського робітника. За 12 літню щиро безкорисну працю для Тов-а хай буде Покійному вічна честь і слава! Стверджую, що Високоповажані члени Світлого Виділу віддали вже сю честь вислухавши стоячи мої слова. На вічну пам'ять прошу запротоколувати се в книзі протоколів Тов-а“.

Відтак подав д-р Брик до відома те, що досі зроблено: В присутности д-ра Брика, дир. Я. Колтунюка і сестринця Покійного Цебровського виконавець останньої волі д-р Федак відчитав останню волю Покійника. Покійник пише, що не лишає по собі ніякого маєтку, хіба один свій найбільший скарб, а саме троє сиріт. Дякує Тов-у „Просвіта“ й українському громадянству за прихильність і щирість для його особи та просить, щоби сю прихильність і щирість переляли вони на його круглі сироти. Він бажає, щоб похорон був скромний, не було ні промов, ні вінців. Шануючи вповні скромну волю Покійника Тов-а, а з ним і ціле українське громадянство, замість вінців зложити датки на фонд сиріт Покійного. Однак з огляду на се, що Покійний був визначним членом громадянства та з огляду на нинішні виїмкові відносини, похорон повинен і мусить бути поважною маніфестацією. На доказ, що українська суспільність уміє платити, бодай по смерті, за щирою працю та вшанувати ті терпіння, що спричинили передвчасну смерть Покійника. Присутні сю думку одноголосно одобрили.

По вислуханню й одобренню дотеперішніх заряджень президії, рішено одноголосно: „Товариство „Просвіта“ адоптує троє сиріт Покійника і бере на себе обов'язок удержати

і виховати їх, числячи на те, що ціла суспільність допоможе Тов-у сповнити його завдання". Тов-о „Дністер“ призначило вже на цю ціль 50.000 пм.

В справі похорону рішено однозгідно: а) похорон піде попри дім „Просвіти“ і „Дністра“ на Личаківський цвинтар. б) Промов буде п'ять. Перша з дому Покійника від духовенства, друга від політичної репрезентації, третя з дому „Просвіти“ від Товариства, а на цвинтарі від Українського Горожанського Комітету і політичних в'язнів, від академічної молоді та від Копичинеччини, як що хто приїде. Перші дві промови не можуть протягнутися понад 10 хвиль, а три дальші понад 5 хвиль. в) Назначено впорядчиків похорону. г) Рішено тіло Покійника згідно з його волею поховати в звичайнім гробі, вибравши для цього найвідповідніше місце. д) Рішено віднести до управи пласту, всіх українських товариств і інституцій та цілої української суспільности з зазивом взяти якнайчисленнішу участь у похороні Велико-го Громадянина і В'язня“.

І похорон відбувся дійсно згідно з уложенням пляном, хиба з тою малою зміною, що дня 3-го марта вечером перенесено тіло Покійного до церкви св. Юра і похорон відбувся не з дому жалоби, а з святоюрського собору. На зазив Гол. Виділу відкликнулися усі без виімку українські інституції у Львові та більшість філій, з багатьма читальнями „Просвіти“ в краю. Багато філій вислали свої делегації, а багато — не могучи приїхати ізза перерваної комунікації наслідком снігових розтопів — прислало письма співчуття Гол. Виділові та датки на фонд виховання дітей Покійного з мість вінців.

Із філій Тов-а „Просвіта“ вислали своїх делегатів на похорон отсі: 1) філія „Просвіти“ в Бібрці — о. Іван Машак і п. Калинець, 2) в Городку — о. Галушук, 3) в Гусятині — д-р Левицький, адвокат, 4) в Дрогобичі — о. Попель, 5) в Жовкві — д-р М. Король, 6) в Комарні — Гринь Тершаковець, Утриско й Іван Тершаковець, 7) у Львові — обі філії ім. Т. Шевченка і ім. М. Шашкевича — виділи в комплекті, 8) в Перемишлі — п. Олена Кульчицька, Степан Гера, Вол. Зубрицький і д-р Теофіль Кормош, 9) в Самборі — п. Василь Бережанський, 10) в Стрию — д-р Єронім Калитовський і Дмитро Івасик, 11) в Тернополі — проф. І. Боднар і д-р Мішко. 12) в Ходорові — Лев Ліщинський, 13) Угнові — Пилип Косоноцький, 14) в Щирці — Вол. Могильницький. Крім філій прислали також деякі читальні своїх відпоручників і

то навіть з дальших повітів, як приміром із Стрийщини — читальня „Просвіти“ в Гірнім (Іван Яремко), в Конюхові (Микола Брик), в Ланах (Дмитро Дикун), з Комарнянщини — читальня в Кліцку (Антін Тершаковець), в Якимчицях (Іван Швед), в Дулібах (Петро Утриско і Кошик), а із Станиславщини був всего навсього оден відпоручник читальні в Книгинині-кольонія (Теодор Полянця). Із львівського повіта найчисленніше була заступлеца читальня „Просвіти“ в Сторонятині (Олександр Лотоцький, Максим Хомяк, Микола Мороз, Іван Хомяк, Іван Вегера, Іван Блавацький, Дмитро Курась, Андрій Варениця і о. Михайло Шумило).

Письма і депеші співчуття Гол. Виділові по причині втрати невіджалованого Голови Тов-а прислали такі філії: 1) в Журавні, 2) Камінці стр., 3) Козовій, 4) Коломиї, 5) Любачеві, 6) Станиславові і 7) в Товмачі. (Крім сего прислали також крім делегацій кондоленційні письма філії в Жовкві, Комарні, Самборі і Тернополі). Із читалень такі: в Балинцях коло Коломиї, в Гулькові, Книгинині, Мельниці, Скалі, Скваряві старій і в Шилах коло Підволочиск.

Видали жалібні афіші й уладили поминальне богослуження за бл. п. Голову Тов-а філії в Тернополі і Скалаті.

На фонд виховання дітей прислали виділи філій „Просвіти“ по день 25. квітня 116.911 мп., виділи читалень 39.550 мп, отже філії і читальні „Просвіти“ разом 156.461 мп., при загальній сумі, на яку дотепер на вкладкову книжечку в „Дністрі“ ч. 13.335 і через канцелярію Тов-а „Просвіта“ вплинуло 945.863 мп. Поіменний виказ жертв поміщений в „Гром. Вістнику“ ч. 59. з 3/V. 1922. та буде поміщений в слідуєчому числі „Письма з Просвіти“.

Усі видатки похорону понесло Тов-о „Просвіта“. Вони в загальній сумі виносять: 147.000 мп.

Дітьми занялися назначений опікун д-р Ст. Федак, від Тов-а „Просвіта“ д-р І. Брик і сестра Покійного. Приміщено їх на разі в той спосіб: старшого хлопчика взяли п. Ониськи у Львові до себе, де приготовляється до І. кл. гімназії, дівчинка поїхала до жіночого монастиря в Словіті, а наймолодший хлопчик поїхав до тітки Цебровської, сестри Пскійного, в Скалатщину.

С. Ш.

Дві українські легенди.

У народніх легендах і мітах виявляються релігійні погляди народу і поезія його і звичаї, а подекуди й історія. На весь світ уславилися грецькі міти про їх богів та про всякі явища у природі; гарні є легенди у скандинавських народів і у Німців. Гарні й наші, тільки люде їх не знають та й ми самі їх не всі знаємо. І тому наш обов'язок збирати всі ті перлини нашої народньої творчости й поезії не тільки за тим, щоб вони не погубились, не забулися, а й за тим, що на них ми навчимося знати самих себе, свій народ, його поезію, вдачу, вподобання. Це наш національний обов'язок.

Дуже гарну й поетичну легенду українську по-

дав Гоголь у своїй чудовій повісті „Страшна поєста“. А ось ще дві подаю я на зразок: одна записана з уст народніх, а другу я переробив із народньої пісні (про брата й сестру). Хто може, знає і вміє, нехай збирає ті перлини народньої творчости і подає до „Просвіти“, щоби скласти гарну збірку їх.

* * *

1. Черногуз (бузьок).

Як сотворив Бог усі живі тварини, то спочив і подивився на своє творіння. І здалося йому, що

не все добре вийшло. На що здалися гади, всі ті гадюки, змії, ящірки, скорпіони? Всі ними гиду-ють і користі з них нема нікому, тільки лихо.

От зібрав Бог усю ту погань у мішок, поклик-вав чоловіка, що на той час був десь поблизу і сказав йому: — Ось там, бачиш? — вогонь горить. Візьми оцей мішок, занеси і кинь в огонь. Тільки не розв'язуй і не дивись, що там у се-редині.

Взяв той чоловік мішок на плечі й несе і чує, що щось у ньому ворухиться. Скортіло його таки подивитися і не послухав він божого наказу і роз-в'язав той мішок, щоб подивитися, що в йому є.

А вся та погань вилізла з мішка і знову роз-повзлася по світі.

І сказав Бог тому чоловікові:

— Не послухав єси мене, то маєш тепер зби-рати всіх тих гадів і нищити їх. І будеш ти для того птицею, аж доти, доки всього не визбираєш; аж тоді знову станеш людиною.

І став той чоловік птицею — чорногузом і все збирає гадів і нищить їх.

Але що він усеж таки людина, тільки у птицю перетворена, то гріх його вбивати й полохати. Він любить кублитися коло людей і часто кладе гні-здо своє на хаті. Він розуміє людську мову і, сто-ячи на хаті, слухає в комин, що там у хаті робить-ся. І коли в хаті люде живуть добре, мирно, у праці, коли діти шанують батька й маму, то чор-ногуз радіє і весело клекоче своїм довгим дзьо-бом. Колиж у хаті сваряться, лаються або б'ються, коли діти не слухають тата — маму, то чорногуз сумно схиляє свою голову, стає на одній нозі і журиться, що люде живуть і роблять не по Божій заповіді.

2. Браток.

Було це за давніх часів, ще як вільна була Україна, як славна Січ Запорозька страху завда-вала і Татарам і Туркам.

Одного разу приїхали Запорозці у Київ чи то на прощу до святих Печерських, чи до гетьмана. А походивши у своїх справах, сіли бенкетувати над-вечір у шинку на Подолі.

Весело гуляли славні Запорозці: горілку — оковиту, мед — вино пють, співають славних пі-сень своїх козацьких і грає їм троїста музика; хто охочий та веселий, то й гопака собі танцює.

А серед них був один молодий козак, гарний, стрункий, чорноусий, тільки сумний — невеселий. Прислужувала їм молода гарна дівчина з бла-китними, як небо, очима.

— Подай мені, дівчино, ще вина, — попросив її той молодий козак.

— А чи маєш ти, козаче, чим платити? — спитала шинкарка-господиня. — Щось, бачу я, ду-же драний на тобі жупан.

Козак мовчки зняв із себе широкий ремінний пояс, брязнув ним на стіл і з пояса посипалися золоті червінці.

— Хоч у мене жупан драний — сказав він — але грошей маю багато: буде чим за мед—вино платити.

— Давай йому, Марійко, все, що скаже — зве-ліла господиня дівчині.

— А що, шинкарко — усміхнувся молодий козак; — тепер, як побачила, що я багатий, то й дочку за мене віддала?

І він показав очима на дівчину.

— Віддала-б, козаче, якби мала, — відрікла

шинкарка. — А вона не дочка мені, сирота; шко-да її брати: знайдеш собі багату.

— Чого шкода? — сказав козак. Я сам си-рота... Те, що маю, придбав у походах на Татар, а багатства я не шукаю: аби дівчина щира, душа добра та полюбила мене. А що, дівчино: пішла-б ти за мене? — спитав він молоду служницю.

Вона подивилася на нього, а очі її стали по-вні сліз.

— Не кепкуй, козаче — сказала вона — бо те маю я ні батька, ні брата — нема кому за ме-не заступитися. Гріх тобі жартувати з сиротини...

— Ні, дівчино, — відрік козак — не жартую я і слово моє певне; а ще ні один козак на світі не покривдив сироту. Підеш за мене? — спитав він, беручи її за руку.

Дівчина почервоніла, схилила голову, а довгі вії закрили її чарівні блакитні очі.

— Піду!... сказала вона тихо.

— От і добре! — весело скрикнув молодий козак. — Ось мої свати і бояре, — показав він на товаришів. — Завтра піду попа єднати, а ти готуйся і дружок собі збирай.

— Оце по-козацькому! — гукнули козаки: — де слово, там і діло!

І ще веселіше заграли музики, забрязчали кухлі, залунали співи і довго, весело гуляли За-порозці.

* * *

Другого дня вранці — була то неділя — під-їхав до шинку той самий молодий козак на гар-ному вороному коні, в багатому кармазиновому жупані, при шовковому поясі шабля у нього до-бра, дорогим камінням — самоцвітом цвяхована.

— Чи готова ти, дівчино моя люба? Після служби Божої повинчаємося. Поспішай, не барися.

А господині він висипав на стіл жменю ду-качів і загадав їй готувати бенкет на весілля, не жалюючи ні страв, ні напйтків.

І по шлюбі знову зібралися козаки-Запорозці справляти весілля свого молодого товариша. Ще гучніший був бенкет, ще веселіше грали музики, ще голосніше лунали співи.

До пізньої ночі гуляли гості. Душно стало в хаті.

— Ходім, дружинонько моя люба, у садок, сядемо собі на травиці та побалакаємо годиночку. Я-ж із тобою ще й не поговорив до ладу.

І пішли вони у садок та сіли собі під вишнею на травиці.

— Скажи-ж мені, серденько — сказав моло-дий — звідкіля ти, якого роду, хто був твій бать-ко, як ти стала сиротою і тут опинилась?

— Я родом з Іванькова, батько мій був бон-дарь, звався Марко. Був у мене братік старший Івась. Та набігли Татари, все село сплюндрували, хату нашу спалили, тата — маму вбили, а братіка в неволю забрали. А мене чужі люде взяли й вихо-вали... А ти-ж, мій соколику любий, звідкіля й якого роду і як осиротів і козаком став? — спи-тала молода, горнучися до свого милого.

— І я родом з Іванькова, і мій батько був бондарь, звався Марко; була у мене сестриця Ма-рійка. Та набігли Татари, все село сплюндрували, хату нашу спалили, тата — маму вбили, а мене в неволю взяли. Та відбили мене Запорозці і до себе взяли і став я козаком...

Вже сонце сходило, а гості все ще бенкетували, справляючи весілля. Хватилися, що молодих нема і почали шукати їх. Хтось сказав, що бачив їх у садку, як вони сиділи під вишнею на травиці. Пішли туди шукати молодих та не було вже їх там: тільки на тому місці, де вони сиділи, пиш-

ним цвітом цвів браток і на пелюсточках його промінь раннього сонця грав ріжними кольорами на двох брилянтових сльозах — крапельках роси....

Модест Левицький.

ДОПИСИ.

Боднарів, повіт Станиславів.

(Віднова читальні „Просвіти“).

Кожде село має свої відносини, більш або менше гарні, на які в великій мірі складаються між иншим також характери поодиноких мешканців з окрема, що разом потім творить обличчє того села як цілости.

Коли мешканці держаться цупко традиції по своїх батьках, дідах і прадідах, тоді дуже рідко трапляється випадок т. зв. хрунівства, а вже неможливим стає базарне продавництво людських душ, на що може згодитися чоловік тільки без краю підлий, чи то з огляду на „карієру“, чи для грошей, або чоловік бездумний, без розуму та без найменшої своєї власної волі.

Сказати муситься, на жаль, що в Боднарові є добрий ґрунт для тих хрунів, перекінчиків і переходноів на латинство і на них тут навіть знйшовся своєрідний місцевий вислів: *перешиванці*.

Правда, що ловля душ та упідлювання таким робом народу триває в нашій селі не від учора та що зло хоч би через само лише задавнення зробилося в думках поселян чимось буденним і звичайним, природним, бо вже в давніх, передівоених часах відбувалися, мов татарські, набіги й налети на Боднарів усяких хижих крюків зі Станиславова, в роді таких, як проф. Тадеуш Марковскі, що вдостоївся був навіть прізвища „приватного польського біскупа“, й инших, але й те правда, що народ занадто затурканий і приголомшений.

Вовчу при цім прислугу народній справі робить безглузде в додачу ділення боднарівського селянства на т. зв. „шляхту“ і „хлопів“. Відносини до тієї міри смішні та кумедні, що ви майже ніде в селі, як воно велике, не стрінетеся з Іваном, а всюди почуєте тільки імя „Ян“, „Яниха“ і т. п. Котрий називає себе Іваном, так він — „хлоп“, не „шляхтич“!... Це, розуміється, на руку ковінька нашим любим сусідам.

Так лихо, закорінене в податний ґрунт, тепер дуже трудно, майже аж до неможливости трудно направити. На це вже потрібно знову довшого часу і праці та кращих обставин.

Але ми не тратимо надії й віримо, що як правда завжди — скорше, чи пізнійше — мусить бути горою, так і це село з бігом часу ще дуже гарно піднесеться й може навіть другим селам буде служити за приклад. За цим промовляють такі відрухи, як створення кооперативи й віднова читальні „Просвіти“.

Саме дня 29. січня ц. р. сполудня відбулися загальні збори тутешньої читальні „Просвіти“ у величавому як на село домі молочарсько-торговельної спілки „Єдність“ при участі пів сотні людей.

Відповідним переднім словом відкрив збори

о. Василь Пік, указуючи на обставини, серед яких за української влади був вибраний останній виділ читальні, куди ввійшли головно жінки, та пояснюючи коротко ціль гуртування в освітні товариства.

На пропозицію о. Піка присутні односторонно вибрали предсідницею зборів п-ню Михайлину Ставничу, місцеву вчительку. Вона подякувала за честь і довіря та на вступі уділила голосу дир. Ількові Семянчукові, що явився на зборах як відпоручник філії Т-ва „Просвіта“ в Станиславові.

Гарного його реферату на тему освіти та про економічні справи вислухали селяне з великим зацікавленням і майже з запертим віддыхом ловили кожне слово.

Заохочені бесідником вписалися всі присутні громадно в члени читальні й ухвалили 100 мп. як висоту піврічної вкладки.

Після цього предсідниця зборів зарядила приступлення до вибору нового Виділу й по короткій перерві оголосила такий вислід: о. Василь Пік голова читальні „Просвіти“, студ. Осип Шумський заступник голови, гром. Михайло Ліщинський с. Андрія секретар, гром. Михайло Ліщинський с. Івана скарбник, гром. Петро Дрогомирецький бібліотекар, громадяне Михайло Мельничук і Михайло Дяченко звичайні члени Виділу, а громадяне Іван Старчевський, Михайло Дрогомирецький і Марія Кавінська заступники виділових. У склад Провірної Комісії ввійшли громадяне Яків Бережницький, Дмитро Жураківський та Іван Дяченко.

Під кінець зборів предсідниця звернулася до членів із зазивом гуртуватися в відновленій читальні, висловила надію, що новий Виділ поведе працю як слід, піклуючися про зацікавлення читальною жіноцтва й головно молодіжи.

По замкненню зборів присутні відспівали з запалом народній гимн „Ще не вмерла Україна“ й розійшлися підбадьорені на душі.

Височанка, повіт Станиславів.

(Віднова читальні „Просвіти“).

Праця на освітньому полі йде найкраще близько осередка, яким у нас являється Станиславів і де дуже живу діяльність веде запопадлива філія Т-ва „Просвіта“ з окремою Просвітно-організаційною Комісією. Ця комісія займається у нас спеціально й виключно справою відновлення читальень у всіх селах повіту. Від цього осередка йде почин, потім він переходить на близчі оселі і так шораз то далі аж на сам край повіту.

Дня 26. лютого 1922 р. відбулися у Височанці, яка являється властиво присілком Майдану, доволі численні загальні збори місцевої читальні „Просвіти“.

Сполудня о 4-й годині відкрив їх найдіяльнійший у цій закутині повіту громадський діяч, о. Степан Яськевич відповідним періднім словом до зібраних старших членів читальні і з окрема до молодіжи, пояснюючи, що воно таке „Просвіта“, навіщо людям читальні, яка з неї користь, то що.

Потім промовець покликав на предсідника загальних зборів гром. Степана Жиляка, а на секретаря гром. Михайла Бажанського.

Коли відбувся впис нових членів і ухвалено висоту членської вкладки до читальні на 200 мп., приступили збори до вибору старшини. Вона така: гром. Степан Жиляк голова читальні, гром. Осип Кавінський заступник голови, гром. Михайло Жиляк секретар, гром. Микола Горальчук бібліотекар, гром. Юрій Мельникович скарбник, гром. Михайло Горальчук господар, а громадяне Іван Харандюк, Олекса Пицко і Василь Парцей заступники членів старшини.

В склад Провірної Комісії увійшли: о. Степан Яськевич, гром. Дмитро Третяк і гром. Петро Костюк.

Сподіваємося, що члени ново-відновленої читальні „Просвіти“ в Височанці вплинуть на господарів сумежних сіл та спонукають їх відновити також свої читальні і розпочати разом ревну працю над освідомленням „братів не зрячих“.

Ів. Ст.

Решкова-воля, пов. Ярослав.

Загальні Збори Т-ва Читальні „Просвіти“ відбулися дня 5. лютого 1922 р. Вибрано новий Виділ, головою котрого Іван Вітик. Звіт уступившого Виділу (з головою Вас. Ходанем, секретарем трудолюбивим Ст. Шкільником) представляється так: Засідань Виділу за рік було 12, в справах: свята Шевченка, концерту в честь Ів. Франка (забороненого), обходу для знесення панщини, утворення комітету для здвигнення памятного хреста „Борцям поляглим за волю України“, представлення, спілки молочарської (на жаль безвслідно), забав і ин. Членів мала Читальня 113, муштин 74, женщин 39. Книжок придбано 41. Передплачувано часописи „Вперед“, Український Голос“, тепер і „П. з Просвіти“. Доходу було 21.000 мп., розходу 11.000 мп. — Уступивший Виділ жалувався, що старші господарі линувалися приходити до читальні, а деякі навіть утруднювали працю Виділу. Новому Виділу о бажаємо успішнішого труду і віри, що, „причта о блуднім сині“ завсіди здійснюється, а „байдуужі-гинуть“.

В.

Присилайте передплату на
„ПИСЬМО з ПРОСВІТИ“!

Висипна глуханя.

(Плямистий тиф).

Грецьке слово „тіфос“, по нашому чад, запоморочення, було висловом загальних хоробливих ознак із високою гарячкою, та байдужого стану хорого з затьмареною притомністю. У нас по селах про всякого хорого, що має збільшену теплоту тіла, звикли говорити, що хорий „гарячкою“. Так і в первісному стані старої медицини це слово „тіфос“ прикладалося до різних недуг, але з часом, — після докладного ознайомлення з анатомічними змінами при різних хоробах, — мусіло щезнути. Досліди переконали, що тотожні хоробливі ознаки можуть проявлятися при найріжнманітніших хоробах. Ще й тепер при різних затруйних та пошестних хоробах уживається загальна назва „тифоїдне занедужання“, що одначе не відноситься до недуг, які зачисляємо до тифозних. Тифозні недуги це тільки три відміни тифів, а саме: черевного, поворотного та плямистого тифу.

Українська народня назва для тифу „глуханя“ пояснює якраз вельми влучно значіння грецького слова „тіфос“. Бо під впливом отруйних витворів недуги та високої гарячки хорий тифом лежить байдужий, не звертає уваги на зовнішні зявища, глухне, притомність у нього затьмарюється, — він неначе оглушений. Цей стан запаморочення та омуту при тифі найкраще й переказує слово „глуханя“.

Називають ще висипну глуханю також голодним абор военним тифом, бо великі скупчення людей та злидні сприяють цій пошести.

Підсоння, пора року, грунт не мають ніякого впливу на цю недугу; чоловіки й жінки однаково занедужують на плямистий тиф.

Европі траплялася дуже рідко й була мало знаною хоробою. Туди її заносили мандрівні робітники, зайди та жебраки. Головним кублом плямистого тифу була Росія (включаючи й Польшу), та в деякій мірі Угорщина та Італія.

Відомо нам тепер з певністю, що хороба ця є пошестною, тоб то, що в одній і тійже місцевості може зразу занедужати на плямистий тиф велика кількість людей.

Але недуготворчої причини, побудника висипної глухані, дотепер ще не пощастило дослідити, ні в соках людського тіла, ні в спорощеннях, ані навіть в волі чи то в їжі. Побудник цієї хороби — наш лютий ворог — ще й досі нам невідомий.

Досліжено одначе, що висипкову глуханю можна прищепити здоровій людині. Кров хорого плямистим тифом, прищеплена малпі, спричиняє їй туж саму хоробу. Пересвідчилися також, що воша, знята з хорої плямистим тифом малпи та перенесена на здорову, прищеплює здоровій малпі, коли її вкусить, висипкову глуханю.

Цими досвідами з певністю доведено, що побудник плямистого тифу міститься в крові, та що він безсумнівно передається вошами. Інші чужої шкіри: блохи та блощиці не поширюють висипкової глухані,

Перенесення зарази без воші, повітрям, доторком абор спорощеннями неможливе. Кров хорих плямистим тифом є заразливою від самого початку занедужання аж до видужання.

Кублом плямистого тифу бувають густо заселені, брудні, нужденні помешкання, бо бруд — це найкращий грунт для розведення вошей.

Знаємо три відміни вошей: одежну, головну та пахвинну. Воша одежна, найбільше небезпечна при поширенню висипної глухані. Велика, сіра гніздиться вона в згортках одежі та білизни, відкіля ви-

карку, плечей, пояса та згорток тіла, де щільно пристає до нього одежа. Самиця несе яйця (гниди) в згорках білизни чи то одежі, вона дуже плодюча; протягом тижня може виплодити 5.000 нащадків, а для розвитку яйця треба не більше 3—4 днів. Молоді воші дуже рухливі, легенькі, можуть переноситися навіть вітром. Зараза переноситься ку санням воші, що перелізла з хорої на здорову людину. Заразитися можна також залишеним на шкірі послідом воші, або роздавленою вошою, коли ввітруть у здряпану шкіру заразок.

Висипна глуханя починається одразу. В перших днях першого тижня недуги хорого морозить, трусить, він жаліється на біль голови, дзвін у вухах, та одразу починається у нього велика гарячка, що швидко доходить до самих високих ступнів. Головокруження, біль у хребті, болі в ріжних членах тіла, особливо в кістках, рідше в м'язах, нежит продушок (озявок— бронхіт), це звичайно перші ознаки недуги.

Безсоння, червоні очі, сухий, обложений, аж сірий язик, що тільки на кінчику та трохи по краях червоніє, це все, що в перших 2—3 днях примічається. На 3—4 день, абож часом трохи по знійше з'являється на тілі висипка, спочатку рожева, подібна до корової, хоч і не така густа. Висипка ця виступає на згинах ліктя, на животі та на грудях; найустійше виступають плями в околі дужки, в згинах кінцівок, на передній частині стопи, на животі, хребті й грудях. Обличчя завжди чисте від висипки, а також і долоні. Висипка може бути й незначною, і шезнути в декілька днів; звичайно вона збільшується до 9-го дня недуги. Плями бувають ріжної великості: дрібненькі плямки завбільшки з голівку шпильки, або з просину, а то й більші. Барва цих плям залежить від того чи вони позверхові чи глібші.

З самого початку занедужання стан хорох дуже важкий, вони маячать, зриваються з ліжка, кричать, жаліються на дошкульний біль голови, їх судомить, в них тремтить язик, руки та ноги.

На 2-му тижні недуги збільшуються омут та маячіння, стан хорого важчає, він постійно горить, байдужий до зовнішнього оточення. Рожева висипка перетворюється на буру, внаслідок виливу крові в окремі плями (деколи можуть бути навіть окремі шкірні кровотечі). У хорох висипною глуханню буває особливий нахил до відлежин та спалені (спалень—гангрена). Нежит продушок збільшується та може перейти навіть у запалення легенів, хороі спускають під себе сечу та кал. Такий важкий стан продовжується аж до 14—16 днів. Часом уже за декілька днів до кінця недуги починає блідніти висипка і стан хорого починає кращати. Але звичайно недуга кінчиться раптом, так як і почалась, пониженням теплини серед рясного поту. При нормальном перебігу недуги, незабаром після пониження теплини тіла, починається поліпшення за гального стану хорого та лущення шкіри. Воно може бути вельми сильне, абож навпаки, зовсім непомітне. Звичайно, одначе, навіть при нормальній теплині тіла залишаються ще деякий час в періоді видужування: глухота, байдужість, забутливість та збільшена втома.

Ускладненнями плямистого тифу можуть бути: запалення легенів та слинівок, заушниця, веред середнього вуха, та нервовиці кінцівок.

Передбачення кінця хороби змінється в залежності від характеру пошести; не малий вплив на нього мають одначе стан сил та виживи хорого. В залежності від сили пошести смертність бу-

ває пересічно від 3—30%. Бувають дуже жорстокі пошести, з великими відсотками смертності, але бувають і дуже легкі, з вельми малими. Діти перебувають висипну глуханню звичайно дуже легко, з дуже незначною висипкою, та майже ніколи не умирають. Старі люде навпаки дуже важко переносять цю недугу; відсоток смертності наростає з віком хорох.

Опріч звичайного, тут зазначеного перебігу недуги, бувають і ріжні відміни її, важчі та легчі. Деколи наприклад гарячка спадає вже на 5-ий день і перебіг недуги буває дуже короткий. Все це залежить від отруйної сили побудника недуги, від відпорности хорого, та від ріжних інших життєвих умов.

Людина, що вже раз хорувала висипною глуханню, лишається звичайно несприйнятливою до цієї недуги на все життя, себто вдруге не занедужає. Здається, що навіть нащадки таких люде, що відбули вже плямистий тиф, набувають несприйнятливости, абож коли й захворюють, то перебувають висипну глуханню дуже легко.

Певним засобом захисту від плямистого тифу є відвошивлення. Знищення вошей, це знищення зарази плямистого тифу. Всі хороі плямистим тифом, всі підозрілі на цю недугу, їх оточення, загалом усі савошивлені особи мусять бути від вошей очищені; одежу та помешкання так само необхідно очистити від вошей.

Найкращим засобом для нищення вошей буде розчин сабаділли в оцті, або сіра ртутна масть.

Само собою, що хорого висипною глуханню треба відіслати в шпиталь, а його ліжку, білизну, одежу, кімнату як слід відзаразнити. Одежу та інші речі відзаразнювати найкраще гарячою парою; кімнату прокурюють сіркою або парою синеквасу.

Підчас пошести плямистого тифу треба як можна частійше міняти білизну, та не мати зносин із вошивими. Чистота тіла, одежі та помешкання — це головні умови захисту від цієї недуги.

Д-р Є. Лукасевич.

Складайте жертви на фонд „УЧІТЕСЯ, БРАТИ МОЇ“.

По Україні.

ГАЛИЧИНА.

Справа Східної Галичини. Газети доносять, що представник делегації З. У. Н. Р. д-р Кость Левицький був на послуханню у Льюїд Джорджа, котрий розпитувався в нього про відносини у Сх. Галичині. Льюїд Джордж задумує запрспонувати союзним державам управильнити справу Східної Галичини і в сій ціли має остатися в Генуї до 10. м'я.

Голодівка ув'язнених українських студентів. Не бачучи кінця своему сидженню через проволікання судового слідства, українські студенти, арештовані в звязку з замахом Ст. Федака молдшго, розпочали голодівку. Арештовані домагалися запоруки, що акт оскарження дістануть без проволікання, найдалі в маю сього року і що

розправа відбудеться зараз по дорученню акту обжалування, не пізніше початків червня. З огляду на те, що президія суду згодилася вкінці на сі домагання, голодівку припинено. Тревала вона від 12. IV. до полудня 17. IV. Голодували отсі студенти: М. Матчак, В. Кучабський, О. Коберський, Д. Паліїв, Б. Гнатевич, Зибликевич, Яремійчук, Білецький, Ст. Тофан, Штик, Голубович і Горобійовський.

Замкнення української школи у Львові. Дня 7 квітня замкнено на Клепарові у Львові двокласову народню школу Українського Педагогічного Тов-а, а 47 дітей, хлопців і дівчат, і дві учительські сили розігнані. Школа ця була паралельною школи ім. короля Данила. Не можуть наші клепарівські Українці дістати дозволу й на уладження хочби приватних курсів, тож дітям ніде докінчити науки в цім шкільнім році.

Арештування. Дня 18. квітня арештувала поліція в Долині в льокалі Української Бесіди студента Володимира Горбового за виголошення промови на цвинтарі в день урядження тут свята в честь поляглих за волю борців, хоча в тій промові ні словечком не нарушив публичного спокою. Інтервенція в справі його увільнення не помогла.

Провокатор на Гуцульщині. До Брустур, косівського повіту зайшов недавно якийсь осібняк і почав розбалакувати з Гуцулами про большевиків, похваляючи їх устрій та пробуючи засягнути в Гуцула інформацій про настрої Гуцульщини. Люде пізналися завчасу на провокаторові, звязали його й відставили до староства в Косові. Якеж було їх здивування, коли по упливі одної години побачили того самого панка, як він зовсім свобідно проходжувався по Косові!

Відновлення „Літературно-Наукового Вістника“. Від мая почне наново виходити у Львові накладом „Української Видавничої Спільки“ славний місячник „Літературно-Науковий Вістник“ при участі найкращих наших письменницьких сил. Журнал виходитиме що місяця в розмірі покищо 6 друкованих аркушів. Перша книжка вийде вже з початком мая і міститиме багато цікавих оповідань, поезій і наукових та критичних розвідок.

Відновлення заслуженого журналу викликало правдиву радість у найширших кругах українського громадянства в краю і за кордоном. Досі зголосило участь в журналі понад 50 письменників, в тім велике число старих випробованих наших сил.

Поручасмо увазі наших читачів отсей знаменитий орган.

По світу.

Евангеліє в народній мові. „Білоруський Дзвін“ доносить з Вильна, що виленський єпископ Елєвфєрій благословив переклад Евангел'я на білоруську народню мову, в якій воно читається вже від цього Великодня.

Нарада трьох Інтернаціоналів Перед війською ціле робітництво було зорганізоване в однім міжнароднім союзі — Інтернаціоналі. Заложено його 1889 р., або краще відновлено, бо ще давніше існував уже, хоч і коротко, подібний союз. Тому й звався відновлений інтернаціонал 2-м. Під час війни він розпався. Большевики в Москві заложили свій 3-й Інтернаціонал, котрий ворожо поставився до 2-го. А знов у Відні повстав ще один, прозваний 2½-им Інтернаціоналом, що займав осередне становище між 2-м і 3-м. Тепер з'їхалися в Берліні відпоручники всіх трьох, щоб погодитися бодай вчасти на спільну діяльність.

З промов на цій нараді зазначимо промову провідника 2-го інтернаціоналу Вандервельда, котрий між иншим виступив у обороні України, говорячи про большевицьку політику супроти Вірменії, Грузії й України.

Що читати.

Микола Михалевич. Пасіка. Пяте видання поправлене, з портретом, з одним образком і дев'ятьма рисунками. Львів 1922. Накладом і заходом Українського Педагогічного Товариства. — 80 сторін великої 16-ки. — Ціна .00 мп.

Накладом У. П. Т. вийшло п'яте, поправлене видання знаменитого підручника ветерана галицького пасішництва о. М. Михалевича, який як ми вже згадували, сього року обходить 80-ті роковини.

Потреба видання була вже давно пекуча тому, що останній наклад вичерпався ще перед війною. Книжка, написана в формі катехізму, подає дуже приступно основні відомости про те, що треба знати, чого постаратися, та як, що й коли робити, щоби пасіка все добре велася.

На вступі подає автор найконечніші відомости про життя, хвороби та деякі менше або більше пожадані для пасішника прояви життя пчіл, відтак описує докладно будову галицького („словянського“) вулія. В сій часті книжки є дуже цінний просторий, зілюстрований багатьома рисунками опис виробу солом'яних вуліїв способом пок. о. П. Бажанського, на основі якого кождий, коли лише докладно придержується поданих правил, може сам змайструвати дуже доцільний, а не дорогий вулії. Описом найважніших пасішничих приладів кінчить автор другу частину праці.

Третя — найбільша — частина містить огляд пасішничих робіт на цілий рік, та короткі вказівки про зужиткування меду. У своїм викладі не дає автор теоретичних міркувань, а подає чисто практичні вказівки; се робить книжку дуже приступною не лише для початкуючих пасішників, але й для всякого грамотного; хочби не дуже освіченого чоловіка.

При всіх знаменитих прикметах книжка о. М. Михалевича має одну хибу, яку годі не зауважити навіть у отсій короткій згадці, а саме, що поза галицьким вулієм не узглядає жадної иншої системи. Шановний Ювілят, який має дуже великі заслуги, як один із піонерів запровадження рам-

Кождий Українець і кожда Українка повинні стати членами Товариства „ПРОСВІТА“. Річна вкладка 240 Мп.

кових вуліїв між нашим народом, не спинається на системі вуліїв поза 1875 роком, в яким усталено норми для галицького вулія. Се пояснимо обставиною, що о. Михалевич ціле своє життя перевів на Поділлю, в околицях лише з одним, дуже видатним пожитком (цвіт гречки); а в тих околицях галицький вулії ще й нині уживають з великою користю. Інакше представляється справа в околицях з ріжноманітним, хоч не меншим пожитком, для яких галицький вулії, в яким треба уживати неекономічного способу здушення матки, не надається, і для яких треба доконче оглянутися за іншою, більше відповідною системою вулія.

Ся — правда дуже важна — прогалина в підручнику о. Михалевича, ні в чім не вменшає його вартости, а навіть робить його одноцільним. Коли зважимо, що наше населення уживає (донедавна майже виключно) галицького вулія, від якого переважно всі початкуючі пасішники зачинають свою практику, то годі собі уявити більше пригожого підручника в першій мірі для початкуючих пасішників.

Вкінці треба замітити, що книжка видана, як на воєнні обставини, гарно, має 21 ілюстрацій, а ціна її — 300 мп. — в порівнанні до об'єму (80 стор. великої 16-ки) дуже приступна. М.

Від Адміністрації.

„ПИСЬМО З ПРОСВІТИ“, орган Тов-а „Просвіта“, необхідний провідник у просвітно-організаційних справах і одинокий ілюстрований журнал для родин, містить:

- 1) статті в справах організації просвітної роботи,
- 2) статті на різнородні теми відносно народньої освіти і виховання,
- 3) огляди просвітно-організаційного руху на всіх українських землях,
- 4) огляд просвітно-організаційного руху серед чужих народів,
- 5) огляд діяльності Гол. Виділу Тов-а „Просвіта“, його філій і читалень,
- 6) огляд популярних видавництв,
- 7) інформаційний відділ у справах просвітно-організаційних.

Тому „ПИСЬМО З ПРОСВІТИ“ необхідне для кожного громадського діяча і робітника на народній ниві, **мусить знаходитися в кожній філії і читальні „Просвіти“ і інших народних організаціях, а в першій мірі у всіх наших кооперативах, які згідно з постановами § 5. і 62. статута кооперативів I. ступня обов'язані бути членами Тов-а „Просвіта“, та допомагати в просвітно-організаційній праці**

На жаль досі не всі згадані чинники почувалися до національного обов'язку передплачувати „ПИСЬМО З ПРОСВІТИ“, тому ми — в переконанню, що се сталося лише через забуття — висилаємо нинішнє число на адресу всіх читалень, кооператив і всіх відомих нам діячів, які ще досі нашого органу не запрумерували, долучаючи чеки в надії, що ніхто не найдеться, який відмовився би надіслати передплату і тим причиниться до піддержання нашого органу

Рівнож звертаємося до всіх наших передплатників з просьбою ширити „ПИСЬМО З ПРОСВІТИ“ та приєднувати нових передплатників.

Вкінці зазначуємо, що хто не зверне нам нинішнього числа, того будемо уважати нашім сталим передплатником.

Адміністрація.

Вісти з „Просвіти“.

До українських Письменників!

Головний Виділ Тов-а „Просвіта“ повідомляє, що збирає вже матеріяли до свого 44. річника Великого Ілюстрованого Народнього Календаря „Просвіти“ на 1923. рік, який вийде з початком жовтня, і просить усіх Вп. Письменників, що хотіли би взяти участь в сьогорічнім календарі, присилати статті, держані в популярнім тоні, до канцелярії Тов-а Ринок ч. 10 П. пов. — найдалі до кінця червня. Статті довільні — після знання і вподоби: поезія, новелі, коротенькі історичні оповідання, статті літературні, історичні, політичні, з життя нашої еміграції, просвітні, економічні, кооперативні, технічні, господарські, з медицини, ветеринарії, природи, про забезпечення, правничі поради, інформаційні справи, гумористика, приказки, народній помічник і оголошення,

Статті усі платні, — від аркуша друку, а висота гонорару буде усталена щойно в липні. Крім гонорару авторський примірник календаря.

Об'єм статей не може переходити шість сторін друку формату великої 8^о.

З цензурних оглядів поручається обережність у висновках.

А що невикористані рукописи звернуться Авторам, належить подати свою точну адресу.

Львів, дня 24. квітня 1922. р.

Гол. Виділ „Просвіти“.

— о —

ПРИГАДКА

Філіям, читальням, членам і прихильникам Товариства „Просвіта“.

Уся українська суспільність, а головно та її частина, що вміє думати наперед, ставить до Головного Виділу Тов-а „Просвіта“ домагання видати якнайбільше популярних книжок для народу. Це домагання є вповні слушне, а потребу якнайбільшого оживлення видавничої діяльності відчуває і сам Головний Виділ. Сю потребу відчуває тим більше, що українська популярна книжка потрібна не тільки в Галичині, але й поза її межами. На жаль Головний Виділ позбавлений якихнебудь підмог має під тим оглядом сковані руки браком потрібних фондів. Щоби придбати фонди, Гол. Виділ і його Комісії звернулися ще в грудні 1921. р. відозвою в справі створення видавничої кооперативи. На жаль крім прихильних відповідей від філій в Золочеві, Тернополі і Ярославі досі наш поклик у тій незвичайно важній справі остався без відгону. Тому пригадується нашу відозву поміщену в „Письмі з Просвіти“ ч. 1—2 сторона 9 і проситься справи не легковажити, а в якнайкоротшому часі дати відповідь. Головний Виділ мусить знати, в якій мірі може числитися на поміч своєї суспільности, і відповідно до того вести далі свою видавничу діяльність. Остаточний речинець відповіді є 30. мая ц. р.

Львів, дня 24. квітня 1922. р.

За Головний Виділ Тов-а „Просвіта“

Др *Іван Брик*
м. голова.

Степан Шах
секретар.

ВІД ТЕАТРАЛЬНОЇ КОМІСІЇ.

Театральна Комісія при Головнім Виділі Тов-а „Просвіта“ у Львові, маючи все на увазі велике значіння театру як культурного чинника в життю народа, та хотючи повести рух аматорських вистав у краю доцільно і систематично, приступила на своїм четвертім черговім засіданню до уложення спису драматичних творів, які можна було би поручити аматорським кружкам до вистави. Покищо подається низше для інформації аматорських кружків список лише деяких театральних штук, які можна набути у львівських українських книгарнях і в канцелярії Тов-а „Просвіта“ у Львові, Ринок ч. 10, одобрених театральною Комісією при Тов-і „Просвіта“ і дозволених до вистави бувшим намісництвом і дирекцією львів. поліції:

1) „Запорожець за Дунаєм“ опера в 3 діях Артемовського-Гулака, дозволена Президією Намісництва 9 3 1896 до ч. 1883 і дирек. львів. поліції до ч. 5668 866.

2) „Ясні Зорі“ драма в 5 діях В. Чайченка (Б. Грінченка) дозволена Пр. Нам. 8/4. 1896 ч. 3191 і Дир. львів. пол. ч. 10768/896.

3) „Наталка Полтавка“ опера в 3 діях І. Котляревського, дозв. Пр. Нам. 2 4 1864 ч. 5151 і Дир. льв. пол. ч. 7939 864.

4) „Дай серцю волю, заведе в неволю“ драма в 5 діях М. Кропивницького дозволена Пр. Нам. 24 9 1888 ч. 10268 і Дирекцією львів. поліції ч. 22539/888.

5) „Буря“ драма в 5 діях А. Островського, дозв. Дир. львів пол. ч. 23826 879.

6) „Мартин Боруля“ комедія в 5 діях Карпенка Карого (І. Тобилевича) дозв. Пр. Нам. 11/3 1892 ч. 2396 і Дир. львів. пол. ч. 7603 892.

7) „Наймичка“ драма в 4 діях Карпенка Карого, дозв. Пр. Нам. 9/10 1888 ч. 10682 і Дир. львів. пол. ч. 23687 888.

8) „Хаваян“ комедія в 4 діях Карпенка Карого, дозволена Пр. Нам. 30 12 1902 ч. 15009 і Дир. львів. пол. ч. 454 903.

9) „Учитель“ комедія в 3 діях І. Франка дозволена Пр. Нам. 13 5 1894 ч. 5016 і Дир. львів. пол. ч. 13504 894.

10) „Украдене щастя“, драма в 5 діях Івана Франка, дозв. Пр. Нам. 4 11 1893 ч. 11869 і Дир. льв пол. ч. 30390 893.

11) „Майстер Черняк“ комедія в 1 дії Івана Франка, дозв. Пр. Нам. 11 7 1896 ч. 6636 і Дир. льв пол. ч. 20886 896.

12) „Кара совісти“ драма в 5 діях Гр. Цеглинського, дозв. Пр. Нам. 25 11 1902 ч. 13522 і Дир. львів. пол. ч. 40358 902.

13) „Назар Стодоля“ драма в 3 відслонах Т. Шевченка, дозв. Пр. Нам. 24/3 1864 ч. 4431 і дир. львів. пол. ч. 7146 864.

14) „Настоящі“ комедія в 1 дії О. Бобикевича, дозволена Пр. Нам. 18 6 1903 ч. 6944 і Дир. львів. пол. 22842 903.

15) „Лихий день“ комедія в 1 дії Гр. Цеглинського, дозв. Пр. Нам. 3 2 1886 ч. 852 і Дир. льв. пол. ч. 3140 886.

16) „Підгіряне“ м'єльодрама в 3 діях І. Гушалевича, дозв. Пр. Нам. 13 2 1865 ч. 1334 і Дир. львів. пол. ч. 3760 865.

17) „Невольник“ драма в 5 діях М. Кропивницького.

18) „Ой не ходи Грицю, та на вечерниці“ драма в 5 діях М. Старицького.

19) „Мірандоліна“, комедія в 3 діях Гольдонія.

Три останні цензуровані і грані українським театром у Львові згідно з твердженням Дирекції львівської поліції з дня 21. квітня 1922.

Львів, 25. квітня 1922. р.

За театральну Комісію:

о. І. Туркевич Ол. Загаров С. Магальяс
голова заст. голови секретар.

Жертви.

Всч. о. Стефан Івасик, парох Верчан п. Стрий зложив дня 11. марта 1922 в Тов-і „Дністер“ 500 мп. на сироти по бл. п. раднику Кивелюку, та кличе всіх священників деканату стрийського.

На „Рідну Школу“ зложили в пол. марках в марті отсі читальні „Просвіти“: в Боляновичах 500, Торках 430, на Городецькім передмістю 1000, в Пристанах 1050, Товмачі 1000, Волі вел. 100, Денисові 300, Збоїсках 1800, Нижневі 100, Іспасі 100, Заднишівцях 1000, Боневичах 300, драматичний кружок при „Просвіті“ в Угнові 3000, Славятині 300, Трійчицях 1000, Жидачеві 8000, Синкові 6500, Бабинцях 150, Попельниках 310, Семирівцях 300, Санові 1000, Шешорах 650, Коровиці голод. 700, Сушині 450, Гусакові 1000, Берестечку 1300, Кошляках 1540, Жизномирі 600, Рунгурах 500, Острівці 7000, Балинцях 27.137, Хирові 18.700, Кобаках 3.020, Чартівці 500, Зарванці 300, Ришковій волі 500, Корналовичах 1000, Долинянах 8.710, Верчанах 1000, Велдіжі 5000, Гайворонці 500, Пишівниці 500.

За ці жертви складаємо щиро сердечну подяку і просимо о дальші жертви; прочі читальні „Просвіти“ нехай підуть за їх приміром.

Головна Управа УПТ.

„ТЕАТРАЛЬНЕ МИСТЕЦТВО“ вістник театального життя. Виходить раз на місяць. Ціль видавництва: Дати змогу всім нашим театральним організаціям освітлювати на сторінках свого журналу — свої „професійні“ справи. Ознайомлювати широку публіку з розвитком рідного драматичного мистецтва. Дати змогу організаторам наших народніх аматорських театрів при помочи театального журналу підносити працю аматорських гуртків до висоти справжнього театального мистецтва. Врешті „ТЕАТРАЛЬНЕ МИСТЕЦТВО“ міститиме белетристичні твори з театального життя. Як додаток „ТЕАТРАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА“, виходитиме що місяця з кожним випуском журналу одна особна книжечка — театральна п'єса (у розмірі 1—2 арк. друку) п. н.: **ТЕАТРАЛЬНА БІБЛІОТЕКА**. Передплата на журнал без додатків річно 800 мп., з літ. додатками 1600-мп. Для Австрії: 1600 і 3200 К. Чехословаччини: 200 і 400 Кч. Америки: 1 дол. — Адреса Редакції: ЛЬВІВ, Куркова ч. 10

ОГОЛОШЕННЯ.

(За цей відділ редакція не відповідає).

ПОЗІР КОЗІВЩИНА І

АДВОКАТ І ОБОРОНЕЦЬ В КАРНИХ
СПРАВАХ**Д-р Михайло Західний**

веде свою канцелярію в КОЗОВІЙ.

ВИДАННЯ УКРАЇНСЬКОГО СОЦІО-
ЛЮГІЧНОГО ІНСТИТУТУ, також КНИГИ
ПРОФ. М. ГРУШЕВСЬКОГО, які є в про-
дажі (в тім останній том Історії України-Руси:
Хмельниччина 1648—1650) книгарні мо-
жуть замовляти просто: Wien VII. Kirchen-
gasse 41. M. Hruschewskyj.

КУПУЙТЕ ВИДАННЯ ФОНДУ

„УЧІТЕСЯ, БРАТИ МОЇ“

Досі вийшли:

1. *Володимир Дорошенко*: Шевченкова Криниця.
2. *Степан Рудницький*: Україна - наш рідний край.
3. *Михайло Возняк*: Кирило-Методієвське братство.
4. *Микола Голубець*: Начерк історії українського мистецтва.

Ціна кожної книжки 500 Мп.

В ДРУКУ:

5. *Іван Крип'якевич*: Коротка Історія Козаччини.

ПОРТРЕТИ

в українських, художних, різьблених рамах, прикрашених тризубом Шевченка і Франка більші по 3500 мп., менші по 1200 мп. Поручається українські, релігійні образи в різьблених рамах по 6000 і 8000 мп. пара, кольоровану картину „Гість з Запоріжжя“ в такихже рамах 1200 мп., — великі кольоровані картини „Візд Б. Хмельницького до Києва“, „Гість із Запоріжжя“ та „Гагілки“ (всі лише в рамах дубових або українських в ціні від 14.000 до 24.000 мп. Приймається замовлення й на самі різьблені рами по цінах загальноприступних. Замовлення і гроші (задатки) слати на адресу: ІВАН ПАВЛИК, Львів, Ринок ч. 10, II. пов. 1—3

ВОЗИ дубово-ясеневі перворядно викінчені в однокінні 60.000 мп., двокінні 70.000 мп. **КОЛЕСА** патентово окуті, високі 76 см. 6.000 мп., задні вис. 89 см. 6.500 мп. Неокуті передні 3.400 мп. задні 3.600 мп. — **ВУЛІ** Дадана 6 500 мп., славянські 5.000 мп. Крісла складані I. а 1.000 мп. II. а 700 мп. Двері, вікна, шкільні лавки поручає парова фабрика ДЗЮБІНСЬКИЙ і С-ка, Трушевичі п. Ніжанковичі. 1—2

ШТУЧНУ ВОЩИНУ з чистого пчільного воску досконало виконану доставляє і приймає віск на перерібку „ПАСІЧНИЦЬКА СПІЛКА“ у Львові, вул. Зіморовича ч. 20. Близші інформації на жадання. 1—3

Не треба їхати до Львова

на закупна. --- Оборотною поштою висилаємо ПАСІЧНІ ПРИЛАДИ: ситце Мкп. 600 і 800; підкурач з мішком 2000; лапка на матку 100; клітка на матку 125; вигнений ніж до плястрів 1050; спеціальної конструкції сикавка до роїв (струя несе 10 м.) Мкп. 2400. — Поступовий пасічник розуміє, яку величезну користь приносить уживання штучної вощини. — Продаємо за готівку штучну вощину бажаного розміру — за чистість воску даємо повну гарантію — приймаємо віск до перерібки **А. Оклиш і С-ка** торг. пром. Спілка з обм. пор. Львів, Осолінських 15. (З замовленнями висилати завдаток).

Вже вийшов з друку заходом і накладом Українського Педагогічного Товариства та продається у всіх книгарнях підручник одного з перших українських пасічників **МИКОЛИ МИХАЛЕВИЧА**

„ПАСІКА“

П'яте поправлене видання з образками. — Ціна **300 мп.** з поштовою пересилкою 330 мп.ГОЛОВНИЙ СКЛАД в Книгарні Українського Педагогічного Тов-а. **Львів, вул. Руська ч. 3.**

ЛІТЕРАТУРНО - ПРОСВІТНИЙ ТИЖНЕВИК ПІД РЕДАКЦІЄЮ ВОЛОДИМИРА ДОРОШЕНКА.

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ І АДМІНІСТРАЦІЇ:	: ЦІНА ЦЬОГО ЧИСЛА :	ПЕРЕДПЛАТА:
ЛЬВІВ, РИНОК Ч. 10. ІІ. ПОВЕРХ.	: мп. 100 мп. :	Піврічна 1200 Мп., чвертьрічна 600 Мп.

„Просвіта” й економічні організації.

Катастрофа, яка пересунулася з такими страшними наслідками над нашим краєм, заставила наш загальний забратися з подвійною напругою до тихої, але видатної економічної праці дорогою кооперативи, економічних організацій та приватного почину на полі торгівлі і промислу, щоби тим способом створити тривкі основи для дальшого правильного розвитку нашої народної сили, для здобуття національної незалежності. Шлях сей одиноким правильний і випробований досвідом інших — колись поневолених, а тепер свободних народів. Однак передумовою і основою правильного економічного розвитку народу є освіта серед населення, освіднення народу. Освіта мусить іти в парі з економічною роботою. Будова економічного життя — то будова складної машини, яка для уручлення і справного функціонування потребує, що обслуговували її люде з сильною волею та свідомі своєї мети. Треба в першій мірі виховати добрих кооператорів, торговців і промисловців і то не лише з фахового боку. „Шлях виховання кооператора — сказав на 1-ім краєвім кооперативнім зїзді 2. XI. 1921 р. інж. Павликовський — веде через виховання людини: через розвій умових і моральних цінностей чоловіка та через виховання громадянина, отже людини, у якої поглиблена і суспільна свідомість

і почуття горожанських обовязків, розвинений дух суспільної жертвенности і любови до співгромадян“. — Без освіти не може бути й мови про солідну працю на економічнім полі. Се повинні зрозуміти управи всіх наших кооперативів і інституцій, о скільки їм залежить на належитім розвитку доручених їм інституцій. Хтож має вести отсю культурно-освітню працю? Чи управи економічних інституцій?... Ні! Вони мають вести технічну діяльність своїх інституцій, а просвітню підготовку необхідно полишити Тов-у „Просвіта“, яке вже таку роботу веде від десятків літ, має в тім напрямі за собою багатий досвід, наладану організацію і вироблених діячів. Тов-о „Просвіта“ вважається тому у нас матірню всіх українських культурних і економічних товариств, бо від його основи пішло наше національне відродження, бо з нього або за його починком і на підготовленім ним ґрунті повстали і повстають ще нині найрізноманітніші народні організації та інституції. Поклавши в основу своєї діяльності національну самобутність українського народу, „Просвіта“ поставила своєю ціллю піднесення культурного рівня і економічного добробуту нашого народу. Тому „Просвіта“ повинна і мусить найти підтримку як моральну так і матеріальну від усіх свідомих українських одиниць, яким не бай-

дужна будучність нашого народу, а в першу чергу зі сторони всіх наших економічних інституцій і організацій та приватних підприємств і то не лише з чисто патріотичного — горожанського обов'язку, але також з огляду на їх власний інтерес.

А підтримка така головню з матеріяльного боку для „Просвіти“ є якраз під сю пору необхідна і пекуча, коли з одної сторони „Просвіта“ позбавлена субвенцій і якихнебудь інших сталих доходів, а з другої виявляється пекуча потреба як найживішої діяльності, котру „Просвіта“ веде і мусить вести мимо страшних перепон, на поборення яких витрачає багато гроша й енергії, мусить розвинути живу діяльність на полі популярних видань, недостача яких дається відчувати на всіх ділянках людського знання.

Здавалосяб, що відчуваючи і розуміючи такий невідрадний стан „Просвіти“ і її неміч у розвиненню своєї статуткової діяльності так, якби сього вимагала сучасна хвиля, кожда свідома одиниця поспішить коли не датками, то бодай членською вкладкою, яка виносить на рік 1922 всього 240 мп., скріпити її фонди. Тимчасом численні відозви „Просвіти“ в тім напрямі вінчалися все лише незначними успіхами. Коли таке становище поодиноких осіб можнаб іще бодай в часті оправдати, то ніяк не можна зрозуміти такого відношення до „Просвіти“ збірних одиниць, яких існування і розвиток тісно зв'язані з культурним розвитком широкіх кругів нашого народу.

Таке відношення до „Просвіти“ видається тимбільше дивним, що наші пропагатори сучасного кооперативного руху якраз підчеркують нерозлучність економічної праці з просвітою і навіть статутво зобов'язали кооперативи вписуватися в члени Тов-а „Просвіта“ (диви зразковий статут для кооператив 1-го ступня § 5. і 62.), а Краєвий Кооперативний зїзд 2. XI. 1921. пішов ще далі, бо закликав увесь загаль членів кооператив, що би всі зокрема стали користними членами Тов-а „Просвіти“. Та на жаль і тут виявилася повна недостача станової карности, бо лише кілька кооператив, придержуючися постанов свого статуту, вписалося до „Просвіти“ й лише дуже мале число членів кооператив пішло за ухвалою Кооперативного зїзду.

Досі говорили ми про членські вкладки, але мимоволі насувається питання, чи нема в нас у краю таких інституцій, спілок і приватних підприємців, що могли би крім членської вкладки жертвувати й більші суми на просвітні цілі? В першій чверті сього року відбули загальні збори майже всі інституції в краю, та чи багато найшлось установ, котріб призначили часть чистого зиску на цілі „Просвіти“?... А чейже Рочдельські спілки призначають найменше 2 і пів процент надвишки на просвітні цілі.

Рівнож пригадуємо, що на Великій Україні кооперативи з часів Денікіна удержували власним коштом українські школи, а на Волині тепер головню кооперативи матеріяльно піддержують просвітній рух та крім того пирають його також чинно, поширюючи книжки та часописи. Чи там мала би бути більша свідомість і зрозуміння потреби „Просвіти“, чим у нас? Миж чейже народ, який сьогодня ставить до світа вже певні свої оправдані вимоги, але чи не більші вимоги повинні ми мати до своїх власних одиниць? В першій мірі ми самі повинні сповнити свій обов'язок супроти власного народу і опертися на власні сили, а до сього потреба збирного чину. Здається нам, що не знайдеться ніхто, хто не узнавав би потреби „Просвіти“. Нехай отже не буде нікого, який би відтягнувся від співпраці найстаршого нашого Тов-а „Просвіта“. Я розумію, що у нас багато загальних і місцевих справ, які вимагають великої жертвенности нашого народу, алеж коли „Просвіта“ має бути основою, що на ній будують відродження нації, то на її цілі мусять найтися фонди, і я хочу бути тим непоправним оптимістом та увірити, що отсі мої — може подекуди й не дуже підобрані слова — промовлять до сердець нашого громадянства, й воно, масово вступаючи в члени „Просвіти“, своїми вкладками і щедрими датками дасть їй змогу розвинути якнайширшу діяльність, а перед світом викаже, що ми народ живий, який мимо дихоліття і страшних перепон не стратив надії в свої сили і кращу будучність.

С. Магалак.

Кождий Українець і кожда Українка повинні стати членами Товариства „ПРОСВІТА“. Річна вкладка 240 Мп.

Ходімо за Ним.

(Памяти Бориса Грінченка. — † 6. V. 1910 р.)

В теперішнім тяжкім часі життя українського народу, коли під натиском ворожих сил він віддає всі свої сили на боротьбу за укохану мрію, мрію — волі, коли ум ви його життя сприяють хиба зневірі, в цім часі слова й діла славних наших людей, борців за волю й долю рідного краю, бадьорять нашу душу, зміцнюють наші сили позволяють нам витривати й не угнути.

Одним із таких славних борців був покійний Борис Грінченко, що помер у 1910 р. Серед темної ночі, що здавила живу душу народню в своїх чорних пазурях, пролунав його голосний бадьорий заклик до боротьби за кращу долю й волю.

В тім часі, як почав свою працю Грінченко, українське слово було міцно заковане в тяжкі кайдани. То був час повного безправ'я, глибокого знущання над усім українським. І от, серед тої темної ночі поневолення українського народу Московією — почувся його голос, повний сили й любови до рідного краю.

Дванацять літ минуло, як відійшов від нас Грінченко. За цей час народ наш пройшов великий шлях, зрошений кров'ю найліпших своїх синів, шлях, що вів і на високости перемоги, успіху і в долини упадку та поневірки. І от у хвилину, коли до нашого серця, втомленого тяжкою боротьбою, закрадається гадюка зневіри — невтомна праця Грінченка, його світлі думки та його гаряча й глибока віра в перемогу народньої справи починають сіяти мов проміння великого багатства, вливають у серця наші живу і цілющу силу.

Все життя своє горів Грінченко вогнем любови до свого народу і цей вогонь, раз запалившись, не згасав в ньому й до останньої хвилини.

Ще малим хлопцем полубив малий Борис щиро людей убогих. Бачучи, як тяжко їм живеться, вже тоді руба поставив він питання: „Від чого це все так іде на світлі?“

Щире серце його відповіло, де причина кривди й несправедливості, й повело завзятого юнака в боротьбі за кращу долю рідного народу шляхом тернистим, довело до в'язниці за слово правдиве. Та не зломалася, не засохла молода гілка, навпаки ще буйніше розвивалася вона.

Ця велика жадоба Грінченка до правди та свідомости не дала йому йти крутими стежками.

Вигнали його за революційну роботу з гімназії, він учився самотужки. Самотужки заробляючи „от й хліб насущний“, Грінченко рівночасно щиро працював коло самоосвіти й мріяв стати народнім учителем.

Вибравши собі цей шлях простий, але тернистий, пішов Грінченко ним, не звертаючи на бік, аж до домовини, що хвилини стоячи на сторожі правди та боротьби за волю.

шлях? Шож він бачив навкруги себе такого, що його так уразило?

А бачив він „убогі ниви, убогі села, убогий обшарпаний люд“, смутні все, не веселі картини, та інших не знаходив він у життю українського народу.

А тож були все рідні села...
Тож були його рідні люде...

„То наша Україна сама
Не став би дивитись,
Хотів би забути,
Так сили забути нема“,

— каже він.

Дивувався дехто в той час тій силі любови Грінченка до свого народу, дивувалися його святому поважнню до свого краю. Багатьом незрозуміле було все те.

А яка то була могутня сила тієї любови, ми зрозуміємо, коли пригадаємо те середовище, серед якого довелося йому жити.

От як він сам каже про тих людей, між якими йому доводилося перебувати й працювати:

„Занехаймо думку про тих падлюк, котрі тільки вміють балакати, а самі сидять позгортавши руки. Та хай їм щур! Вони вже мені обридли, ці дармоїди рідно землі, котрі роблять тільки зубами та дурним язиком“.

Одні були ледащі, а другі боязкі.

Дуже вряжало це все щире серце Грінченка.

Бачив бо він усю колотнечу, всю гризню й радив у своїй байці:

— „Як би ми всі гуртом стояли,
Один одного обороняли
Тоді булоб не страшно ворогів
І найдрібнішій тій пташинці.
А то йдуть, куди який схотів,
І ворог їсть нас по одинці.
Замість, щоб боронить гуртом своє життя,
Ми гриземся без пуття.
По айтець, братчики, та схаменіться,
Гуртом усі давайте биться!“

(„Пташина Рада“).

Одказували небіжчикові, що ніби все це ні до чого, що все одно нічого не вийде, а він на те от як відповів:

„Судилося усім колись умерти нам,
Та віддаватися тепер вовкам,
Нам рації нема,
Ми хочем жити!“

Борис Грінченко.

Та щоб жити, треба вибороти собі право життя у вовків.

Своїм життям, своєю працею Грінченко дав нам зразок тої боротьби, а своїми творами, глибоко-національними та демократичними посіяв зерна любови до свого народу в серцях багатьох із нас.

„Не ховатися нам треба, а навпаки сміливіше, гордіше підводити голову“ — каже Грінченко устами Ганни Раденкової в своїй повісті „На Роспутті“. І хиба отся думка не повинна бути провідною для нас і під теперішній час? Розуміється!

Або ота глибока любов до народу й краю Катерини з другої повісті Грінченка: „Соняшний промінь“. Катерина все покинула, щоби тільки служити рідній справі, рідному народові. Покинула вона все на людський погляд гарне: панське життя, достатки й вигоду й пішла на село вчителькою — пішла з гарних покоїв до свого народу, у важку, холодну шкільну кімнату — пішла для того, щоби бути з народом, щоби віддати йому знання, щоби своєю працею допомогти народові визволитися, та здобути належне йому право.

Такою людиною, як Катерина й Ганна, був і сам Грінченко. Він любив рідний край і народ і не міг відвернути свої очі від того лиха та неволі українського народу, які він бачив і як Українець сам переживав. Ні. Відчуваючи всім серцем людське горе та неволю свого народу — він, віруючи в перемогу правди, бадьоро, сміливо серед темної ночі почав кликати братів.

„Годі лякатися! Нумо до праці мерщій“ — чувся його могутній заклик.

„Хоч у неволі й нещасті звікуємо,
Долю онукам дамо,
Ми на роботу на світ народились.
Ми для борні живемо!“

Хоч яке гірке та важке було його особисте життя, хоч як пригнічували його смутні картини українського життя — всеж таки він не зневірився,

не опутив у розпуді рук. Він тим більше рвався до праці й інших закликав до неї, бо

„праця єдина з неволі нас вирве“

— казав він.

Не сподівався він своїми очима бачити наслідки своєї праці, але вірив, що через тую працю, до якої кликав, — прийде доля онукам і це дало йому силу жити й терпіти.

Оце завзяття і впертість покійного нашого діяча й письменника повинні ми взяти собі за приклад.

З його творів повинні зачерпнути ті сили духа, тої віри в слушність нашого права, яку він полишив у них нам у спадщину.

Читаймо-ж його твори, учімося з них, ідім за ним — його слідом і перемога буде на нашій боці!

А. Животко.

* * *

Хто би хотів докладніше познайомитися з життям і працею Б. Грінченка, тому радимо перечитати добру книжечку про покійного нашого письменника, яку написав д-р Іван Брик, а видала наша „Просвіта“: „На народній роботі“. Борис Грінченко. Праця і заслуги. Львів 1910, стор. 46. — Р е д.

Присилайте передплату на
„ПИСЬМО з ПРОСВІТИ“

СПІВЦЕВІ.

Коли ти хочеш, щоб твій спів
Нам серце й душу зворушив,
Співаче рідний, то співай
Про нещасливий рідний край,
Співай про наші кайдани,
Про те, як нас гнітуть вони, —
Щоб наша безліч мук і лих
Відбилась в тих піснях твоїх.

Про стоптаний народ співай,
Про те, що наш безщасний край
Усім роскоші — тільки нам
Він пеклом ставсь — його синам;
Що вбито волю, всі в тюрмі,
Що працює в тяжкій ярмі
На праці силу загубив,
Робивши вік на глитаїв.

Алеж кажи й про волю ти,
Про те, як долі досягти,

Про те, що зникнуть кайдани,
Що краю рідного сини
Посіють на ланах своїх,
Що будуть люде та брати
Там, де раби були й кати.

Співай! До бою й праці клич!
Огонь палкий і гострий меч
Хай буде твій живущий спів,
Щоб той огонь серця палив,
Щоб пута меч рубав тяжкий!
О, гострий меч, огонь палкий
І бур, що мають бути, грім
Хай в співі чується твоїм!

Б. Грінченко.

Ж а х.

(З оповідань старого офіцера).

Я був на чотирьох війнах, я бачив кров і гори людських трупів, я чув страшні прокльони й стогін людей, що віддавали Богу душу, десятки разів ходив в атаки, вбивав і кілька разів був сам ранений. Скільки разів зазірала мені в очі смерть, скільки разів я чув над собою холодний повітря її зловістих чорних крил, скільки страхіття й кошмарів я бачив на війні, але ніколи не почував я такого жаху, як одного разу дома, в себе, на селі, в обстанові цілком спокійного і мирного життя. Це був жах, який ще досі льодовим холодом пробігає в мене по тілу й як го я не забуду ніколи, до останніх хвилин свого життя.

Було це так:

Після війни . . . -го року, на якій я був тричі ранений, мені дали довгу відпустку і для поліпшення свого здоров'я я виїхав до себе, на село.

Живучи спокійним життям ситої безтурботної людини, гуляючи в лісах, у полі, лазячи за дичиною в багнах, я хутко вернув свої сили і почував себе здоровим, як молодий бог.

Вечорами я ходив до нашого о. Івана, в котрого завжди був чудовий пунш, була молода дочка Катруся і завжди можна було пограти в рамс

Одного разу (було це влітку) я вийшов од о. Івана опівночі.

Над селом стояла мертва тиша. Все спало. Лише на цвинтарі біля церкви торохтіла стукачка та де-не-де дрімливо брехали пси.

В тихому небі срібним колом стояв чистий місяць і щедро обливав землю потоками ясного казкового світла.

— Як ясно, — хоч газету читай, — сказав о. Іван, провозаючи мене до воріт.

Перед вечором пройшла гроза з дощем, і на вулиці стояли калюжи, Щоби не йти болотом і для скорочення дороги я переліз через плетінь і пішов до дому росними широкими зеленими левадами.

В голові моїй стояв приємний легкий шум од пуншу і п'яних Катрусиних поцілунків, і на душі було так тихо, спокійно і радісно, як це може бути лише в людини, яку не трівожать ніякі думки і життєві турботи.

Тихо насвистуючи модний романс, який Катруся завжди грала на фортеп'яні, я пройшов стежечкою поміж довгими грядками низьких городних рослин і ввійшов у високі зарослі зелених запашних конопель.

Зірвавши конопляний китях, я розімняв його в руці, понюхав і — ще досі пам'ятаю — подумав, чому люде вживають різних ароматичних перфум і нікому в голову не прийде вигадати пахощі з чудових зелених конопель.

Посвистуючи вийшов я з конопель на зелений муриг і.. раптом інстинктивно подався назад.

Перед моїми очима, кроків за двацять від мене, купаючися в місячному промінні, стояла на зеленій мураві чарівна постать молодої, нагої жінчини. Волосся її було розпущене і довгими пасмами лежало на вигибах гнучкого тіла. Як нині бачу перед собою чарівну білість нагого тіла і божевільний блискіт широко розкритих очей, в яких світився місяць.

— Відьма! — майнуло в мене в голову.

І хоч не вірив я в існування відьом і примар і був далекий од усяких забобонів, але виразно почув, як жах із силою вдарив мені в ноги, швидко пробіг по тілу льодовими мурашками і, видряпавшись на голову, заворушив волосся.

І не встиг я здати собі справи з того, що я бачу, як почув дикий вереск, що різко пронизав сонну тишу навкруги, і побачив, як відьма прожогом кинулася на мене.

Миттю я вихопив із кишені револьвер, націлвся й тремтячим пальцем натиснув курок.

Вибухнув вистріл, блиснув стовпок вогню з рурки, але побачивши, що відьма живе й от-от упеться мені в горло своїми розкарлюченими пальцями, я кинувся бігти назад

Ріжучи в шаленому бігові повітря, я чув за плечима дикий крик і почував страшну близькість блискучих очей і розкарлючених пальців, і це надавало ще більшої прудкості моїм ногам.

З легкістю молодої кішки я перескочив плетінь і кинувся бігти вулицею. Я не вважав уже на болото і калюжи. Я біг так швидко, як тільки може бігти обійняте жахом молоде звіря, з єдиним бажанням кудись ускочити, десь сховатися.

Одна вулиця, друга, третя... Добігши до своєї вулиці, я озирнувся і серед тіні дерев, за два кроки від себе, побачив її, страшну і дику. І ще жажливіший і прудкіший став мій біг.

До дому вже близько. Але жажлива думка прорізала мій мозок: ворота замкнено, дім замкнений. Покіль достукаюся, вона вже впеться мені в горло. І тут-же блиснуло у голові світло надії — не замкнена комора.

— От тільки як я перескочу через високий деревляний паркан, на якому набито зверху безліч гострих цвяхів?

Але думати нема чого — паркан уже тут.

Мов дика кішка, кинувсь я з розгону на паркан, вхопився пальцями за верхню дошку, задряпав ногами і перекотився по той бік в кущі малини. Швидко піднявся на ноги і кинувся прожогом до комори.

— Слава Ісусу, відчинено!

Кулею вскочив у комору, в мить зачинив двері і засунув засув. І боячися, щоби не подалися двері, припер їх плечима.

І стоячи в п'їтмі, я чув за плечима пронизливий жіночий крик, несамошиті наскоки в двері, ляскання зубів і шкряботіння пальців по дошках. І холодом страшних мурашок пробігало в мене по тілу це дике шкряботіння.

Напруживши всі свої м'язи, я задубів в одному жажливому намірі не піддатися. І крізь мертвенний холод жаху, крізь шум крові в висках я чув страшну музику диких звуків за дверима. Там було все: і стукіт у двері, і різке верещання, і гавкання розсатанилих псів, і шкрябання, і крики переляканих людських голосів...

Десь заспівав півень. І стихло все.

І серед моторошної мертвоти страшної тиши я почув ніжний голос матери.

— Боже мій! Боже мій! Шож це таке.

Імя Бога в устах матери, її ласкавий голос привели мене трохи до памяти.

— Невже цей жах скінчився? — подумав я. —

О ні!... Ні, ні... Це сатанинські хитрощі страшної відьми.

Потім почув я голос брата, сестри, другого брата. Потім почулися голоси сусідів. Потім почув я багато голосів за собою... Почув ходу людей на ганках комори... Але ходу якусь тиху, придушину, страшну..

Почав я приходити до пам'яті лише тоді, коли крізь маленьке віконце комори показалося засмучено-сіраве*світло досвітку.

— Сину мій, сину, виходь... — Почув я за собою благальний голос матери. — Виходь, це я, твоя мати... Щож це таке сталося, Господи!...

Я слухав, але не вірив, що то мати. І мовчав.

І вже тоді, коле зовсім розвиднілося і коли в віконці я побачив лице свого брата, що зазирає у середину комори, я відійшов од дверей, нагнувся і заглянув у щілину.

Я побачив матір, сестру, сусідів, побачив пса Сірка і ще щось страшне і незрозуміле на траві біля ганку — немов роскинуте бездихане тіло відьми, круг якої скупчилися люде.

Тихенько відсунув я засув і виглянув з дверей.

Мати з плачем кинулася до мене. Обступили мене люде, щось говорили, питалися, але я мовчав...

Очима, повними жаху, я впився в біле, молоде жіноче тіло, що нерушно лежало на землі, з пишного розпущеним густим волоссям.

— Як це сталося?... Що це таке?... — питалися з усіх боків, але я мовчав мов онімійлий.

Вона нерушно лежала, а з лівого боку грудей,

таких молодих і ніжних, чорніла ранка і з неї темною галючкою стікала кров...

* * *

Вже потім виявилось все.

В жіночому монастирі, що знаходився побіля нашого села, захоріла на тиф сестра-чорничка. В гарячці непомітно вискочила з монастиря й опинилася у нашому селі. Лікар, що оглядав тіло нещасної, знайшов, що вмерла вона від рани, яку дістала від моєї кулі.

Тіло сестри забрали до себе чорниці і поховали в монастирі. А я з місяць пролежав у постелі в тяжкій недужі.

Не один раз після того я просижував подовгу над могилою нещасної сестри. Не один раз згадував її в товариських бесідах. І до цього часу живе вона в моєму серці.

Не вірю я у відьми і досі. Але з того часу боюся темряви, боюся світла місяця й боюся нагих жінок.

А це біле волосся, що бачите на голові у мене, посивіло тоді, як я стояв у коморі.

Ф. Дуцько.

Складайте жертви на фонд
„УЧІТЕСЯ, БРАТИ МОЇ“.

Іван Телевяк.

„І не встануть з праведними
Злиї з домовини;
Діла добрих оновляться,
Діла злих загинуть“.

Т. Шевченко.

В перших днях марта цього року ляг у сиру землю на вічний спочинок український селянин-патріот, Іван Телевяк, котрий велику частину трудів свого життя віддав для добра свого народу.

В Красносельцях, маленькім селі збаразького повіту, над річкою Гнізною прийшов на світ покійний. Було це 1837 р., в тім сумнім часі, коли наш народ пригнітала ще панщина.

Батько Івана, Василь Телевяк, чоловік чесний і незвичайно працюючий належав до маючих господарів. Господарство його, як на ті часи, було досить велике (16 моргів поля). Дітей у хаті було троє, а Іван між ними був найстарший і на нього спадав найбільший тягар господарства. Вже як 10-літній хлопчина робив він разом з батьком панщину.

Прикмети батька майже вповні перейшли на сина. Був працюючий, чесний і ошадний.

18-ти літнім парубком одружився Іван з молоденькою Варваркою, з дому Кальбів, з Розношинець. Весь маєток, що його подруга внесла в дім сзойого мужа — це була молода сила, руки охочі до праці і гарна прикмета ошадности. Аж щойно кілька літ пізніше дав їй батько два морги поля. Тим одначе молоде подружжя не зразилось, воно працювало і щадило.

Коли Іванові вмер батько, він сам став господарем і головою родини. Мати ще жила при нім, але брат, а пізніше й сестра забралися на самостійні господарства. І при тім Іван, як і ялося рідному братові та голові родини, сповнив свій братній обов'язок, показуючи вперше своє добре серце і свою безкористність. Сталося так, що Іванів батько, умираючи, лишив єдиним своїм спадкоємцем Івана. Та Іван сам уже добровільно обділив тим маєтком і брата і сестру, лишаючися сам тільки на 6-тьох моргах. Та невсипуща праця й ошадність довели до того, що Іван став першим господарем у селі.

Та хоч покійний доробився досить значного майна, зберіг він свою чисту вдачу, не зійшов з правої дороги, не набрався гордощів. Маючи дещо запрацьованого гроша, покійник був усе підпорою сусідів та поблизьких сіл. Ішов з поміччю кождому, хто її заслугував. Не було майже випадку людського нещастя, на який не озивалася б жертволюбність покійника. І так, окрім великого числа дрібних датків, зложив він значніші жертви на погорільців Сасова, Збаража і села Базаринець (під Збаражем).

Позичаючи гріш, хочби і в найприкрійші часи, він ніколи не пустився на лихву. Доказом його безкористности нехай буде така пригода. Бувши ще парубком, Іван продав раз Жидові в місті трохи збіжжя. Жид у поспіху дав йому 2 корони більше. Іван так довго не мав спокою, аж поки, навіть по довшим часі, зустрівшись з тим самим

Жидом, не віддав йому ці 2 корони з третьою корною проценту.

В громадському життю покійний, хоч неписьменний і мало освічений, брав досить живу участь. Хоч був багатим чоловіком, не забував, як це на жаль часто трапляється, що є сином хлопського люду і чи при виборах, чи при якихсь інших нагодах усе попирав хлопські справи. За теж і тішився покійник любовю не лише у своїм селі, але і в цілім повіті. Від урядів, на які громада його часто покликувала, відпекувався всіми силами, але мимо всього був вибраний війтом і радним до повітової ради у Збаражі. Але про цей другий уряд сам він сказав: „Правда, сидів я там з панами, навіть обідав. Та я видів, що я чоловік неписьменний, мало й розуміюся на тім, що вони там бувало радять. А до того я сам один. І що я хотів би такого, що хлопам було лекше, то вони мене не послухають. Краще мені між ними не бути“.

І дійсно по трирічнім примусовім урядуванню, при нових виборах не дався вибрати знову.

Але цей уряд повітового радного мав великий вплив на його погляди на нашу народню справу. Там побачив він одну з головних причин нашого поневолення, темноту наших народніх мас.

Тепер клич „Рідна школа це наша воля і будучність“ став йому вповні зрозумілим. І колі серед української суспільности бажання здобути як найбільше число публичних чи приватних шкіл стало на чолі наших культурних і політичних змагань, Іван Телевяк відразу, з молодечим запалом кинувся у вир заходів коло шкільництва, благословляючи працю ширих одиниць і підпираючи їх морально і матеріально.

Іван Телевяк і його жена Варвара.

Своїм хлопським розумом він відразу збагнув і оцінив єдино правдиву й певну дорогу, котрою треба йти нашому народові, щоби здобути краще завтра. „Тільки ми чекали і так довго ми блудали і аж тепер — слава Богу — знайшли правдиву стежку“, — це були його слова.

Але не на самих словах і одушевленню кінчилось у нього! Одушевлений справою українського шкільництва жертвує він на цілі Рідної Школи 52.000 корон; на передвоєнні часи (рік 1911) це був дійсно княжий дар. А українські приватні гімназії у Збаражі і Рогатині не одно завдячують покійникові.

І не було взагалі радісніших хвилин у його життю над ті, коли він бачив своїми старенькими очима образ розвитку українського шкільництва, а з ним і здвоєний поступ і розвиток цілого українського народу.

Люблений і шанований усіми пережив Іван Телевяк 85 літ.

4-го марта цього року поховано старенького Телевяка, а великий здвиг народу з цілого повіта був доказом тої пошани, якою оточувано того селянина-патріота, котрий сво-

ім, хоч невченим, оком потрапив заглянути у потреби нашого народнього життя так глибоко.

Він відійшов уже в інші світи, але своїми ділами ще довго житиме у вдячній памяті Збарацини та всього українського народу і буде приміром для багатьох нових поколінь.

Вічна йому память!

Т. С.

З ПІСЕНЬ ПРО РІДНИЙ КРАЙ.

Я чую: неначе вітри зашуміли —
То волі дихання усюди:
Жидають кайдани з давен занімлі,
Неволею гнічені люде.

Сила і примус топтали ногами
Зке живе поривання, —
А поле широке рясніє борцями,
« Праці! » лунає гукання.

У це я здалека бачу і чую,
Нруг же, у рідному краю,
Ямчучись, тільки покору німую,
Негницький стогін стріваю.

Вже інші дійшли до свого визвоління
А ми як колись, так і нині
Гартуємо мовчки безмірне терпіння,
І тихо і глухо в країні...

До інших дійшла вже їх черга бажана,
Неволя у них уже гине, —
А ти... ти в кайданах і досі кохана
Безщасна Україно — рабине!..

Б. Грінченко.

Справа Східної Галичини на генуезькій конференції.

Доля нашого краю ще не вирішена остаточно. Зайнявши Східну Галичину, Польща ще не володіє нею правно. Великі держави в останнім часі нераз освідчували, що Сх. Галичина знаходиться тільки під польською окупацією, що доля сього краю спочиває в руках побідних великодержав. Під оглядом міжнародного права Сх. Галичина є окремим краєм, не прилученим до польської держави. Ні разу, ніде, ні в яким договорі, які досі заключували великодержави, не віддано нашого краю Польщі. Навпаки. Вже у версальському договорі, в яким ще не означено східних границь Польщі, застерегли собі великодержави визначення сих границь на пізніше. І дійсно невдовзі по тім кілька разів ці границі намічувано, при чому кожного разу Східна Галичина знаходилася поза межами Польщі. Польщу все брано в її чисто-етнографічних границях.

Вперше розмежовано границі між Польщею й нашим краєм 20. листопаду 1919 р. у проєктованім статуті для Сх. Галичини. Основу сього статуту випрацював на поручення Дмовського й Падеревського професор львівського університету Стажинський. Зрозуміло, що цей проєкт був для нас некористний. Він відрізував на користь Західної Галичини такі українські повіті: Чесанів, Добромиль, Ярослав, Перемишль, Ліско і Сянїк, Новий Санч, Новий Торг та частину інших, яка творить Лемківщину (Коросно, Ясло, Грибів).

Однак полякам не вдалося переперти свого проєкту, бо 22. грудня 1919 р. на домагання Льюїда Джорджа відкинула його Найвища Рада.

В межичасі Найвища Рада Мірової Конференції взяла 8. грудня 1919 р. на свої наради справу взагалі цілої східної границі Польщі й розмежувала Польщу від України, зглядно Росії, й Східної Галичини. При сьому Західну Галичину втілено до польської держави як землю чисто польську. Східну Галичину zostавлено поза границями Польщі.

Однак сього рішення великодержави тоді не оголосили, бажаючи, щоби Польща держала якомога далі на схід в д своєї території протибольшевицький фронт. А знову польський уряд починає робити заходи, щоби се рішення уневажнити. Однак з сього нічого не вийшло. Що більше, навіть прихильна до Польщі Франція не згодилася на се. Підчас відомого польського походу проти большевиків у 1920 р. президент Мілеран повідомив польський уряд, що східна границя Польщі не може бути посунена поза лінію, визначену 8. грудня 1920 р. Було се в марті 1920 р.

Польська виправа скінчилася, як знаємо, невдачею. В липні 1920 р. стояли большевики під Варшавою. Саме в тім часі зібралася Найвища Рада в Спа на свої наради.

Польщі грозив упадок і от великодержави ще раз потвердили своє рішення вдержати Польщу в її природних народних границях, а 10. липня заключили з Польщею договір, який підписав в імені Польщі її прем'єр Грабський. Границю означено ту саму, що й 8. грудня 1919 р.

Та тепер сю границю подала Найвища Рада вже урядово до публичної відомости тим способом, що лорд Керзон подав її в телеграмі з 11. липня 1920 р. до Чичеріна, а Бонар Льов оголосив її 14. липня 1920 р. в англійським парламенті. Від того часу східна границя Польщі одержала назву лінії Керзона.

Отсе рішення великодержав лягло в основу й севрського договору, що розмежовував держави, які повстали на руїнах Австро-Угорщини. Договір у Севрі підписано 10. серпня 1920 й пізніше ратифіковано (потверджено) всіма державами антанті. Крім того на внесення теперішнього французького прем'єра Пуанкаре його зареєстровано в Союзі Народів. Таким побитом став він признаним міжнародним чином. У ньому виразно розмежовуються границі всіх держав, що повстали на місці Австро-угорської монархії. Вчислено між ними й нашу Галичину й означено її границі зі сторони Чехословаччини, Польщі й Румунії.

Поляки нераз по сім робили заходи, щоби Антанта відступила від свого рішення й дозволила їм узяти назад їх підпис, але надармо. Навіть Франція перейшла до порядку денного над сими заходами.

3. мая французький уряд ухвалив домагатися в Генуї від Москалів такого: „Росія зобов'язується не нападати своїх західних сусідів і на десять літ признати ті границі, які постановлено версальським мировим договором“, отже границі — Польщі, Румунії — й Східної Галичини!

В цім домаганні ні слова не згадується про ризький договір, який так далеко посунув на Схід польські границі. Не вважаючи на всі заходи польського уряду, ні одна з великих держав не признала ризького договору.

Це все дуже знаменне.

Перед генуезькою конференцією писали польські газети, що на ній рішучо не буде піднята справа Східної Галичини. Однак так не сталося. Вже Франція зачепила сю справу своєю постановою з 3. Мая.

Але ще й перед тим і по тім нераз можа було зауважити, що справа Східної Галичини як чи инакше прийде на порядок нарад конференції. Не дурнож поїхала до Генуї делегація Західної Области УНР. на чолі з президентом Е. Петрушевичем і Костем Левицьким.

Делегація роздавала урядам і членам конференції пропамятні письма, в яких описувала теперішнє становище Східної Галичини, й домагалася створення з нашого краю окремої незалежної держави. Крім того делегація й устно порозумілася з представниками урядів, заступлених на конференції, а предсідатель делегації діставав агієнції у визначних голов конференції. Льюїд Джордж балакав із Костем Левицьким. Польські члени скзржилися, що Українці й Литовці розинули дуже велику агітацію, ворожу польським льянам.

А в тім і самі Поляки рішили піднести справу Східної Галичини та домагатися вирішення її по їх бажанню. На засіданні політичної підкомісії 29. квітня польський міністр Скірмун заявив, що Польща не хоче довести до визнання своїх границь дорогою контрабанди (пачкарства), признає, що ці границі мусять бути визнані державами. Польща, мовляв, уже вирішила для себе сю справу, але дожидає признання сього рішення з боку великодержав. На се Льюїд Джордж відповів, що справа Східної Галичини і польсько-литовський спір за Вільно дійсно мають бути незабаром полагоджені.

Також італійський міністр Скандео стоїть за вирішенням сих справ. Він навіть мав заявити, що „створення самостійної Східно-галицької держави

не було безпекою для Польщі". Підніс галицьку справу й російський делегат Чичерін у відповідь на закиди в справі Грузії, підбитої більшовиками. Він сказав, що представники Східної Галичини можуть ще більше і з більшим правом скаржитися на Польщу, ніж Грузини на Росію.

Врто зазначити, що коли ряд ріжних справ — білоруську, велико-українську, грузинську, вірменську й ин. усунено з нарад політичної підкомісії, то східно-галицьку натомість рішено на ній роз лянути.

Сталося се так. На засіданню конференції 10. мая поставив Льюїд Джордж сю справу руба, заявляючи, що дальше її проволікання грозить мирові на Сході Європи. Представник Франції Барту сказав на се, що донеперішні договори вже порішили сю справу й годі тепер знову про неї говорити. Инакше — сказав він — довелосьб узагалі перекроювати мапу світа й говорити не лише про Галичину й Вільно, а й про Ірляндію то що. Сеж, мовляв, не річ конференції. Та Льюїд Джордж, покликуючися на те, що в Галичині 75 процент Українців терплять під польською владою, заявив рішучо, що справа пильна й її не можна ні в яким разі відкладати. Якби-ж рішено усунути її зпід обрад політичної підкомісії, то він сам поставить

її на повнім засіданню конференції. Супроти сього Барту згодився на передачу галицької й віленської справи до згаданої підкомісії.

Се викликало велике невдоволення серед польської делегації, котра заявила, що в такім разі опустить Геную.

Вістка про рішучу поставу Англії викликала велике обурення і в польськїм соїмі та в польськїх часописах. Поляки бо вважають для себе вирішеною справу своїх східних границь і хочуть тільки згоди на сі границі від великодержав, а не розважування, якими вони мають бути. Та не так сталося. Справа таки буде обговорювана.

Як вона вирішиться, тяжко передбачити. Пки що були такі чутки, що Східну Галичину й Віленщину мають віддати Польщі у застав на 10 літ, ари чому перші три ліга виконуватиме тут владу Союз Народів. Але се поки що лишень чутки. Недалека будучність принесе нарешті розв'язку, якої так довго всі ми дожидаємо. Треба сподіватися, що випаде вона по нашій думці, що воля українського населення Східної Галичини буде пошанована.

ДОПИСИ.

Острівець, п. Коломия.

За старанням о. Д. Сенети, управителя школи О. Демянчука і М. Лесюка засновано у нас 19-го марта ц. р. господарсько-споживчу спілку, яка розпочала свою діяльність з днем 27. марта ц. р. До управи кооперативи вибрані: Ф. Павлюк, голова, М. Мисюк, касієр, Ш. Дзумедзей, секретар. Рівнож за старанням о. Сенети засновано при читальні аматор. кружок, який приготував Шевченкове свято на день 7. марта ц. р. з такою програмою: Вступне слово — Ф. Павлюк, деклямація „Тополя“ — М. Павлюк, мішаний хор і закінчення.

Цигани, п. Борщів.

Завдяки свідомішим громадянам відновлено читальню дня 11. серпня 1921 р. На загальних зборах вписалося 27 членів, а до кінця 1921 р. 48. З днем 20. листопада 1921 р. відкрито читальняну бібліотеку, яка числить 70 томів. Для бібліотеки передплачувано тижневик „Батьківщину“, а по її закриттю передплачується четвергове число „Вперед“, місячник „Світло“ і „Господарський кооперативний часопис“. З бібліотеки користало 42 членів. При читальні існує аматорський кружок, який приготується до театральних вистав. Одною з найбільших перешкід у розвитку читальні являється непредложення звіту з діяльності бувшим виділом, голова якого відмовився вволити слушне жадання і звіту не предложив.

Ваневичі, п. Самбір.

Читальня „Просвіти“ перед війною розвивалася дуже гарно. Щойно з початком війни життя в читальні завмерло завдяки переслідуванню російського уряду. З поворотом австрійських військ не вдалося читальні відновити по причині браку сил, бо свідоміші селяне кляли своє життя на

чужих полях в обороні „фатерлянду“. За увесь час війни існування читальні обмежувалося на читанню часописей. Щойно на зазив філії Тов-а „Просвіта“ в Самборі свідоміші громадяне взялися до праці на ниві просвітної організації, скликали загальні збори 25. січня 1920 р і від цього часу по нинішній день читальня поволі розвивається. При читальні існує бібліотека, яка числить 100 томів ріжного змісту, і аматорський кружок, члени якого приготується до представлень.

Ляшки долішні, п. Бібрка.

Дня 19. марта 1922 р. відбулися у нас загальні збори чит. „Просвіта“ під головством о. Андрухова. Уступаючий виділ зложив звіт із своєї діяльності за 1921 рік, протягом якого закуплено для читальняної бібліотеки книжок, передплачено всі українські часописи, та вплинуло до каси 22.883 мп. Набільше діяльними членами читальні є молодіж, яка гуртується в аматрським кружку. Старші — хоча свідомі громадяне — відтягаються чогось від читальняного життя, та є надія що вкоротці і вони підуть слідами своїх дітей.

Чернів старий, п. Рогатин.

Після 7-літної воєнної заверухи відновлено дня 7. серпня 1921 р. читальню „Просвіти“, яка посідає свій власний дім. Досі вписалося 150 членів. При читальні зорганізовано аматорський кружок, який дав два представлення. Дохід із них обернено на закупно бібліотеки і поправу дому. Заходом читальні упорядковано могилу безіменного стрільця Галицької Армії, котрий поляг під селом в часі визвольної боротьби, та поставлено хрест із відповідним написом. Відновлено також діяльність „Сільського Господаря“ та урухомлено „Касу Райфайзена“. При читальні провадиться курс неграмотних, з котрого користає стало 50 учасників.

Рівнож засновано на членських уділах читальняний sklep, який розвивається дуже гарно.

Корчів рустикальний, п. Сколе.

Завдяки заходам нашого пар. ха о. Гальянта скликано 26. марта ц. р. загальні збори читальні „Просвіта“, яку засновано в 1907 р. за дозволом б. вшого намісництва. З передвоєнного майна читальні не осталося нічого. Уступаючому виділові уділено абсолюторії і приступлено до вибору нового виділу, в склад якого ввійшли: о. Гальянт, голова, Дмитро Бездушко, м. голова, Гринь Боєвський, секретар, Евстахій Златорович, бібліотекар і Гринь Бездушко, господар. За перше завдання поставив собі нововибраний виділ будову власної домівки, недостача якої дається найбільше відчувати. Членів вписалося 41. Серед громадян сильна охота до просвітної праці.

Нове село, к. Підволочиск.

Читальню „Просвіти“ відновлено в нас ще 24. квітня 1921 р. Дотепер вписалося 60 членів, які сходяться що неділі й свята. Заходом читальні відправлено 3. серпня 1921 р. панахиду за упавших на війні з відповідною проповіддю, дня 1. падолиста 1921 р. відсвятковано богослуженням у церкві і сходами в читальні проголошення нашої самостійности, дня 8. грудня відсвятковано Свято Просвіти, відіграно „Верховинці“, з котрих часть доходу (5.000 мп.) вислано на „Дар Просвіти“. В часі Різдва зібрано на Рідну Школу 26.000 мп., а на інвалідів 11.000. Читальня передплачує всі українські часописи. При читальні існує аматорський кружок, який своєю невтомною працею здобув собі гарну славу в цілій околиці. В 1921 р. дав отсі вистави: „Украдене щастя“, „Дай серцю волю“, „Бондарівна“, „Мартин Б руля“, „Ох та не люби двох“ і „Верховинці“.

Нежухів, пов. Стрий.

Наше село не тільки, що відбудувало свою читальню „Просвіти“ знищену війною, але й сама читальня проявляла найбільше життя в повіті. Побудовано з гарними декораціями сцену, дано кільканацять аматорських вистав, бібліотека числить нині наново 100 книжок, передплачувано всі наші часописи в краю, дається жертви на всілякі українські цілі. Це все зроблено протягом одного року від послідніх загальних зборів. На послідніх загальних зборах дня 6. марта 1922 постановлено завести в селі кооперативу, та на внесення делегата пов. філії тов-а „Просвіта“ директора Павлюка постановлено, щоби в члени вступили також всі дівчата й жінки. Запримічується, що в селянго. овно із молодших далеко більше зацікавлення, книжками, чим перед війною. Читають найрадше історичні книжки й оповідання.

Всі розуміють нині, що через „Просвіту“ дійдеться до визволення та добробуту. Признання належить за невтомну працю серед громадян місцевим учителям та господарям: П. Конюхові, Ф. Яцикові, Ів Костеву, Н. Кийові і Ю. Михайличкові.

Коломия.

Просвітний рух у коломийським окрузі зачинає поволі підійматися. А то донедавна здавалося, що Коломийщина спить сном застрашених. Не чути відгуку ніде в часописах. Але коли приглянутися зблизька просвітній роботі, то видно, що багато

вже читалень відновлено, що філія в Коломиї докладає старань, щоби відновити і решту читалень, що були перед війною. Виділ філії відбудув читальняну анкету з відпоручниками читалень цілого повіту, висилає своїх делегатів до читалень із відчитами, звичайно студентів університету, перевів збірку на „Дар Просвіти“, на фонд „Учітеся, брати мої“, устроїв концерти в честь Шевченка, зібрав латки на фонд виховання дітей бл. п. Кивелюка і взагалі стоїть на сторожі нашого культурного життя в місті і в повіті — завдяки енергії свого секретаря проф. Олекси Ковбуза. Виділ звернув увагу в першій мірі на відбудову домів читалень, бо власна домівка є основою всякої роботи. В останнім часі ввійшов виділ філії у співпрацю з Т-вом „Сільський Господар“ у напрямі заснування кооператив у повіті та ведення кооперативних курсів, до яких народ горнеться. Виділ прислав до канцелярії Тов-а „Просвіта“ 76.100 мп. із збірок, а саме: на „Дар Просвіти“ 30.000 мп., на фонд „Учітеся“ 35.000, на фонд виховання дітей бл. п. Кивелюка 11.100 мп. Цей вислід не може, правда, рівнатися з вислідами інших виділів філії „Просвіти“, як Тернопіль, Товмач, Сятин, Копичинці та інші, але як на Коломию — хто знає теперішні місцеві відносини — то досить.

Бориничі.

По тяжких заходах удалося нам відновити дня 17. липня минулого року читальню „Просвіти“ в Бориничах. Під проводом голови читальні бл. п. Степана Шоробури дано два рази сценічну виставу під заголовком „Три празники“ і на цих двох представленнях покінчилися ціла діяльність читальні, бо неперебірлива пошесть забрала нам провідника бл. п. Шоробуру. По вплив 2 місяців постановив виділ читальні скликати загальні збори на день 19. лютого 1922 р. На жаль склалось інакше. Ізза ріжних причин скликано загальні збори щойно 19. марта ц. р. Читальня під проводом теперішнього виділу розвивається гарно. Найбільше дається відчувати нам недостача книжок у читальняній бібліотеці, яка числить всього на всього 43 книжечок, а число читачів зростає з кожним днем. Громадяне не улягають зневірі, працюють по своїм силам на просвітнім полі, знаючи, що тільки спільною працею піднесемо високо прапор „Просвіти“.

Гайворонка, пов. Підгайці.

Підчас воєнної кампанії над Стрипою в 1915—1916 рр. улягло наше село цілковитому знищенню. На місці багатого колись села лишилися лише стрілецькі рови дико порослі бурянами. Всі мешканці нашого села були евакуовані і коли в 1917 році повернули з табору в Гмінді до рідного краю, всі пильно взялися до відбудови знищеного господарства. Та з браку відповідної помочи й піддержки зі сторони урядів робота йшла дуже пиняво. Тому й нині майже по чотирьох літах тяжкої праці бачиться у нас на місці колишніх багатих господарств лишень убогі ліпнянки та землянки, а майже половина землі стоїть перелогом.

З причини такого лихого й тяжкого економічного положення ніхто у нас і думати не хотів про віднову просвітнього життя в селі. Щойно в жовтні минулого року завдяки деяким одиницям приступлено до культурно-освітньої праці.

В першу чергу відновлено читальню „Просвіти“, та з браку відповідного приміщення діяльність її була в початках незначна. Та завдяки добродій-

ности господаря Василя Белзецького, який відступив свою хату на тимчасове приміщення читальні, приступлено до праці. Дотепер уписалося в члени читальні 70 осіб. Старші переважно цураються читальні. За то більша часть молодіжи щиро горнеться до читальні і є повна надія, що всі підуть її слідами. Читальня зорганізувала хор та зібрала бібліотечку в числі коло 80 книжечок. Підчас свят заколядували члени 3000 мп. на Рідну Школу.

В посліднім часі засновано при читальні дра-

матичний кружок, який в першу чергу занявся урядженням концерту в честь Тараса Шевченка. Маємо надію, що комітет кружка візьметься енергично до діла, а головно до вправлення хору, поборе всі ті труднощі, які лише легк одухи кладуть нам перед очі, а тоді й ми не лишимося позаду наших сусідів.

По нашому краю.

Осторога перед провокаторами! До села Торського пов. Заліщики прийшли дня 21. квітня два панки і загостили до господаря Івана Придилюка, представляючись як полонені, що вертають з Росії. Коли добре попоїли, звели балачку про війська, що перетягали через нашу країну, і спитали, котра армія людям сподобалась, та що він думає про польські порядки. На відповідь господаря гості завили, що вони з тайної поліції та стали грозити карами, так що він ледви випросився і спекався їх з хати. Потім підозрілі люді зайшли до Василя Гандзюка і подібним способом застрашили його арештом, так що селянин викупився від біди сумою 10.000 мп., якої вони від нього зажадали. Колиж волокити пробували далі щастя в селі, люде придержали їх і віддали в руки жандармерії. На диво, жандармерія пустила їх незабаром на волю. По селах заліщицького повіту згадані осібники виманили таким способом багаті грошей, бо селяне не знали, з ким мають діло. Нехай це буде осторогою для інших.

Збройні напади на Українців зорганізували бандитські шайки з сіл Давидів і Ганчари коло Львова. Майже що дня нападає уоружена в багнети банда на селян із сіл Звенигорода і Шоломії, які вертають з двірця Давидів, побиває їх до крові й рабує. 23-го квітня напали ті бандити на Степана Жуківського та Семена Зарицького, обох зі Звенигорода, побили їх, забрали їм кримські шапки і втекли. 25-го квітня побили Михайла Вовка і Конрада Лесика, першого так, що він аж другого дня доплентався додому. При тім бандити відгрозувалися, що це стріне кожного „Русіна“ без ріжниці віку і пола.

Ревізії в Бучачі. Ранком 5. ц. м. почала державна поліція при помочі війська переводити ревізії домашні і особисті серед тутешніх Українців. Перші ревізії переведено у дир Сіяка, проф. Винара і д-ра Боцюркова. Опісля пішли поліцаї до монастиря ОО. Василіян. Заповідаються дальші ревізії в місті і по селах.

Ревізії в Устю Зеленому. Тогож самого дня відбулися ревізії в Устю Зеленому. Насамперед перешукано хату гр.-кат. парохії, де тепер живе родина пок. о. Миколи Темницького, далі переведено ревізію у гром. Рузі Крижанівської, Федика-Цибульського, Павла Галібея, Михайла Федика та інших. З Устя Зеленого поїхав поліційний відділ на конях у сусідні села і там переводив дальші ревізії. Всі ці ревізії не дали ніякого висліду.

Що читати.

Сидір Воробкевич. Твори. Том 3-й. (Українська письменність, т. 12, частина 3 я). Видання Тов-а „Просвіта“. Ст. 420 мала 8°. Ціна примірника опр. в полотно 1.200 мп., з пересилкою 1.300 мп.

Недавно вийшов накладом нашого Товариства останній том творів Воробкевича. Містяться в нім вибрані драматичні твори нашого покійного буковинського письменника. В своїм часі (у 80-х роках минулого ст.) дуже часто виставляв галицько-український театр і публіка радо відвідувала сі вистави. Досі вони не були друквані і аж тепер заходом невтомного редактора „Письменности“, сивоголового президента Юліана Ромэнчука появляються в світ.

Книжка почала друкуватися ще 10 літ тому, але через ріжні причини, головно через воєнні обставини вийшла щойно тепер.

Складається вона з отсих шести творів:

1. Гнат Приблуда, мьєлдрама з гуцульського життя в 5-х діях;
2. Убога Марта, народня мьєлдрама в 4-х діях;
3. Новий Двірник, народня драма в 4 діях;
4. Блуний син, образ із народнього життя в 5-х діях;
5. Памандатор, народня комедія-оперетка в 3 діях;
6. Пані молода з Боснії, комічна оперетка в 3-х діях.

Всі вони змістом своїм мають старе наше народне життя на Буковині, овіяні щирою любовю до народу, висмівають лихі сторони життя й підносять добрі.

Треба сподіватися, що нове видання „Просвіти“ знайдеться не тільки в руках любителів нашого письменства, а збудить зацікавлення і ширших кругів, особливо аматорських кружків на селі. Коштує воно, як на теперішній час зовсім не дорого.

Від Адміністрації.

До цього числа долучаємо чеки на членські вкладки до Головного Товариства „Просвіта“. Просітья всіх П. Т. Членів вирівнати залягаючу вкладку, як рівнож пригадується обовязок всім членам приєднування членів так важному просвітному Товариству. Хай не стане ні в одному селі тим більше в місті свідомого Українця (Українки), котрий не був би членом Тов-а „Просвіта“. У злучі наша сила, в просвіті наша будуччина.

Як господарюють селяне в Долішній Австрії.

Земля (грунт) в Долішній (Нижній) Австрії з природи своєї значно гірша за землю на Україні; вона глиняста, навіть глеувата з великою кількістю камінців й дуже малою домішкою черноземлі, тоб-то природнього перегною. Але наукою, досвідом та працею тутешнє населення досягло того, що грунт цей став далеко родючіший, як на Україні; він дає більші врожаї і збіжжя, і окопної городини (ярини) і сіна, ніж найкращі землі на Україні.

Селяне не мають тут по багато землі (грунту), переважно в середньому по 4—6 моргів на господаря, хоч звичайно є й бідніші і багатші. Але всі вони так запопадливо та старанно працюють коло ріллі, що вона дає їм змогу жити значно краще, як живуть наші селяне і на більших кусниках; особливо тепер, коли харчові засоби, як мука, бараболі, набіл (молоко, масло, сир) і т. и. таке дороге. Завдяки своїй працьовитості та умінню люде тут мають переважно в середньому коло 1500 кг. збіжжя з морга поля, а один кг. муки житньої та й пшенишної коштує тут тепер коло 500 кор., тоб-то з одного моргу поля селянин має збіжжя на 75.000 корон. Так само мають селяне великі прибутки (зиск) і з бараболів, бураків, фасолі, гороху та з іншого. Селяне тут держать (виховують) по багато худоби; мало не кожний з них має доброго, великого й ситого коня, або й пару, або пару волів, чи коров, теж великих, широких місцевої раси, ясно-рудой масти, чи полової, як у нас кажуть. Ними він оре, возить і справляє всякі господарські роботи та має багато гною (обірника), а від коров має ще приплідок та набіл. Коли я спитав одного господаря — чи не зменшує робота молока у коров, то він мені відповів: — „В молодіці, що добре їсть (живиться) та не через силу працює, молока не менше або й більше, як у тої пані, що нічого не робить, а тільки вилежується“.

Та воно й правда. Я читав спостереження досвідної стації на Катеринославщині, яка доводить на основі багатьох досвідів, що робота не зменшує молока у корови, коли її добре виживляють (годують), а тому сміливо радить робити коровами, бо це заощаджує в господарстві пашу тим, що не треба тримати осібної худ би до роботи і окремої на молоко, бо корови справляють усяку господарську роботу і дають молоко й приплідок. Дорослої худоби Німці ніколи не пускають на пасовище (та в них і толоки нема), а цілий рік тримають її в стайні, чистючи що-дня згреблом, щіткою; годують її зимою солом'яною січкою з пашними бураками та з сіном, а літом січкою з зеленою конюшиною та всякими бур'янами, підстеляють листя з лісу та садка, м х та тирсу з тартаків, а тому мають зпід худоби багато гною (обірника), який весною і в осені вивозять на поле. У кожного господаря тут посеред двору є з цементованим підложжям гноївка, куди скидають гній з стайні, листя зпід худоби, попіл (золу), неістівні бур'яни та всяке сміття, поливаючи те все сечю з стайні, непотрібними помиями, змилками та перемішуючи все, щоб добре перетлівало, перегнивало.

Тільки молодник тут селяне пускають на все літо на пасовище в ліс, або на кусник сіножати обгородженої воринням, в кого є, або здають багатшим господарям на випас, щоб молода худоба

розминала кости, ходючи на вільному повітрі, на сонці, бо від того вона ліпше росте та складається. А з трьох років, коли коровка отелиться, її ставлять до стайні і тримають там аж до самої смерті; до роботи привчають змалечку; до речі, ярма тут деревляні, але не такі, як у нас; тут худоба тягне лобом, а не шиєю; кажуть, що так їй легше возити і вона в такім ярмі більше може повезти.

Рано весною, коли земля зверху трохи розмерзнеться, мало не кожний господарь розсіває по луках, сіножатах та по конюшині (якої тут насівають дуже багато) то масину (муку з жужелиці Томаса), такий роблений, штучний погній, по 200—300 кг. та по стільки-ж порошка к а і н і т у на морг і добре заскороджують (заволикають) бороною; ці штучні гної побільшують урожай сіна мало не на третину. Так само розсівають ці штучні погної і в осені по ріллі під жито та озиму пшеницю, а весною під ячмінь, овес та яру пшеницю. Літом, як тільки зберуть жито чи ячмінь, то зараз, ще поміже кіп, орють стерню і в сиру ще землю садять розсаду пашних бураків або колярабії. Вони скоро приймаються, особливо коли їх змочить дощ, і до осені розростаються і дають добрий урожай; таким чином тутешні господарі в одно літо з одної ниви збирають два врожаї — жита чи ячменю та бураків чи колярабії. Під бураки, колярабію та під бараболі додають ще по 200 кг. на морг поташової соли, що побільшує збір бараболів (картоплі) мало не вдвоє проти сажених без усякого гною. Німці упевнилися з досвіду, що звичайного стаєнного гною за мало для добрих урожаїв, а тому купують ці штучні погної і додають на поле до стаєнного, і вони окупають видатки из них, ще й дають добрий прибуток, бо значно побільшують урожай всього. Таким чином Німці, багато працюючи коло землі, багато затрачаючи на неї, мають з неї і великі прибутки.

Крім коров вони тримають в господарстві багато свиней (безрог), дробу, кріликів і, маючи чим їх виживляти, і самі добре живляться і мають з них великий грошовий прибуток (зиск), бо один кг. масла або смальцю коштує тут тепер 2500 корон, а яйце 150 кор. З худобою Німці поводяться ласкавіше, як наші селяне з дітьми — вони її не бють, не залякують; навіть курі, голуби та коти тут ідуть до рук усякого і не тікають від людей, як божевільні, бо тут ніхто в них не кидає грудками, камінням, а ще й шматочок хліба кине, коли має коло себе.

Виноградників тут так багато, що ідучи залізницею, часом годинами бачиш — скільки сягне око, що всі південні і південно-західні гірські схили вкриті виноградом. Найбільше вславилося тут своїми винами село Фесляв, коло Відня; вина ті справді добрі і продаються дуже дорого, а тому й дають великий зиск своїм господарям.

Всі поля по межах та дорогах давно пообсажені величезними кислицями (квасницями) та грушами, з яких в осені кожний господар робить вино — „обст-мост“. У кожного з них є такий самородний деревляний гніт (праса), яким видушують сік із овочів, додають до нього води і зливають у бочки, в яких він грає чи ферментує (шумує) і врешті виходить з нього вино, часом таке добре й міцне, що не вважають і поганенькому

виноградному. Це овочеve вино тут продається скрізь по пиварнях та рестораціях і його пють охотнійше, як пиво.

Коло хати у кожного господаря є садок з ліпших гатунків яблук, груш, слив, черешень, які споживаються вдома і продаються свіжими та сушеними.

Кожний господарь належить до якої-небудь спілки (кооперативи), чи сільсько-господарської, чи молочарської, пасішницької, або до всіх разом; через спілки він спродає те, що виробляється в його господарстві та купує через них усе, що йому потрібне, обминаючи таким чином усяких посередників, що наживаються з селян.

Пора й нашим селянам брати приклад із селян інших країв Європи та Америки. Перше всього треба читати книжки про те, як люде по інших краях господарюють; передплачувати газети та закладати спілки (кооперативи) та гуртом братися до ліпших способів господарювання, бо тільки тоді наш народ стане вільним політично і національно, коли він стане дужим, міцним економічно.

Е. Чукаленко.

Подвійна кара.

(З народних легенд).

Зібралися хліби на раду. Кожен про свою долю розказує.

— Ріжуть нас, говорять хліби: вьжуть, цурками закручують, а що найгірше, дуже вже немилосердно ціпами бють. Несолодке наше життя, доля шербата..

Довго гомоніли вони. І вирішили до Бога йти на долю жалітися, кращого щастя просити. А для того, щоб усім не говорити разом і щоб не розказувати кожному зокрема, щоб у Бога часу до рогого не гаяти, доручили вони Ячменеві за всіх говорити. Красномовний він.

Прийняв Бог хліби, під деревом сидючи. Вислухав їх жалі та нарікання; до решти вислухав. А потім звернувся до хлібів тай пита:

— Та невжеж таки й нема нічого доладнього у життю вашому? Хіба вам тільки лихе приходить переживати та бачити, а доброго нічого?

— Нічого нема доброго, загомоніли хліби: нічогісенько. І ріжуть нас, і вьжуть, і цурками крутять, і мотузками шнують; але що найгірше, бють немилосердно, на сухому току розстеливши. Обділив ти нас, Боже, тільки лихе бачимо, а добра не маємо..

Не сподобалася брехня Богові. Не сподобалося, що хліби втаїли правду, що розказали тільки про лихе, не згадавши про ясне сонце, про пестоці вітрів, що закохано розчісують ниви, про блакітні, жовті, червоні та сині квітки, що своїми голівками ховаються номіж хлібами, про птичі пісні, про сріблочисті роси, про дошки дрібненькі, про безодню небес — про все не згадавши.

І не вважив Бог на жалі хлібів. Відіслав він їх назад, доки не навчаться бачити не тільки лихе в життю, а й добре.

Поклонилися хліби Богові й повернулися мовчки назад. Один Ячмінь не витримав. Не вклонився він Богові, а навіть ногою з пересердя тупнув.

Тоді Бог наложив кару на непокірного. Прорік він Ячменеві:

— За гордість твою надмірну подвійну кару на тебе накладаю — будуть тебе бити двічі: раз, як молотитимуть, а раз після молотби, як віяти збиратимуться.

Оттоді й вирости в Ячменя остюки гострі, як голки, а довгі, як щетина. Не можна його молоти на борошно, поки остюків не поодбиваєш. Тож і бють його ще й після того, як змолотять.

Г. Юртик.

Посмертні згадки.

Олександр Алешо. Недавно наспіла з Києва сумна вістка, що там помер на сухоти молодий український учений Олександр Алешо. Алешо, як і багато інших, — передчасна жертва теперішних сумних відносин на Великій Україні. Молодий, здоровий, міцний і бадьорий та повний життя чоловік, який здавалося житиме сто літ, згорів у цвіті літ! Виснажений голодом не видержав незначної простуди і дістав скоротечні сухоти. З Алешо зійшов у могилу неабиякий талант. З нього міг би вийти дуже новажний учений. Родився Алешо в 1890 р. на Уманщині в сімі дрібного управителя. Змалку вже бідував, бо батько передчасно вмер і мати лишилася сама без засобів, з купою дрібних дітей на руках. Але не зважаючи на се, Алешо не змарнувався. Скінчив гімназію й вступив на університет, скрізь заробляючи самотужки на науку й життя. В університеті працював під проводом славного нашого вченого — теж уже покійника — Федора Вовка, займаючися людознавством та народньою творчістю. Війна та резолюція перервали наукову роботу Алешо і тільки в 1918 р. він знову узявся за неї, працюючи в Києві в Українському Науковому Товаристві. Тут улаштував він етнографічний музей, наладив видання збірника Наукового Т-ва присвяченого пам'яті проф. Ф. Вовка й сам написав дві наукові розвідки до сього збірника. Крім того заходжувався коло улаштування такого самого музею при Українській Академії Наук, зредагував багато перекладів наукових книжок із області народознавства на українську мову, снував цілу низку інших робіт, але смерть не дала йому їх довести до краю.

Кирило Стеценко. А по смерті Алешо знову друга втрата й знову страшенно болюча. 29 квітня ц. р. в селі Веприку на Київщині помер від висипного тифу відомий композитор Кирило Стеценко. Це вмирає вже третій видатний український композитор — давнійше втратили ми передчасно М. Леонтовича й Я. Степового.

Стеценко поклав на ноти пісні Вороного, Олеса, Чупринки й ин. наших поетів, упорядкував музику до отсих українських пес (штук): „Як ковбаса та чарка, то минеться й сварка“, „Бувальщина“, „Сватання на Гончарівці“ і „Про що тирса шелестіла“. Крім того поклав він на ноти чимало народніх пісень, — особливо славні його колядки, зладив музику до „Гайдамаків Шевченка“, написав дуже гарну й своєрідну „Панахиду“ в дусі народніх українських псалмів і кантів і багато інших.

Стеценко був ще чоловік молодий, саме в цвіті літ і творчости. Імя його одначе в останніх пяти літах зробилося дуже відомим по цілій Україні. Починаючи від 1917 р., займався він організуванням народніх хорів, їздив з концертами Українського Національного Хору (першим диригентом

був Кошиць, другим Покійник), а пізніше за большевиків — Державної Української Капелі.

За Центральної Ради і гетьмана працював у міністерстві освіти, а опісля в 1919—20 рр. завідував музичною частиною в культурно-освітнім відділі „Дніпросоюза“.

Музика була для нього всім. Щоби цілком їй посвятитися, покинув в 1910 р. Київ, де вчив співу, і висвятивши-я став священником у Головорусаві на Поділлі, де жив до революції. В 1917 р. покидає село, виїздить до Києва і тут робиться поруч Кошиця другим організатором нашого музичного життя.

Лихі умови життя в Києві за большевицької влади й слабе здоровля примусили покійного покинути місто й переїхати на село. Він узяв парафію на Київщині, але невблагана смерть знайшла його й тут. Слабе серце не видержало страшної хвороби.

З Стеценком зійшов у могилу могутній талант, великий патріот і рідкої духової краси людина. Смерть його страшна, болюча втрата для всієї української нації.

Вічна їм пам'ять!

Вісти з „Просвіти“.

Позір Читальні „Просвіти“! Старайтеся, щоби всі члени читальні та якнайбільше українських громадян стали членами Тов-а „Просвіта“ у Львові.

Членам Тов-а „Просвіта“ прислугує при закупні книжок „Просвіти“ 25 процент опусту.

Постанови відносно членських вкладок до Т-ва „Просвіта“ у Львові. 1) Хто був членом Тов-а „Просвіта“ перед війною і за час війни не зложив вкладок, складає за воєнні роки до 1920 включно 100 (сто) мп. 2) За рік 1921 складає 25 мп. 3) За рік 1922 складає 240 мп. (Ухвала Заг. Зборів з 1. XI. 1921). Членові прислугує право купувати видавництва Тов-а з 25% опустом, але тільки прямо в Товаристві. 4) Членом повинен бути кожний Українець і кожда Українка без ріжниць віку і становища. 5) Голови родини повинні складати вкладки ва своїх членів родини. 6) Вплата вкладок до Т-ва „Просвіта“ може поступати радами.

Головний Виділ надіється, що цей поклик не останеться без відгому і що українське громадянство своїм уступленням в члени дасть можливість Тов у розвинути відповідну освітню діяльність.

Просвітно-організаційна Комісія.

Поклик до українських Письменників! Головний Виділ Товариства „Просвіта“ повідомляє, що збирає вже матеріяли до свого 44. річника Великого Ілюстрованого Народнього Календаря „Просвіти“ на 1923. рік, який вийде з початком жовтня, і просить усіх Вп. Письменників, що хотіли би взяти участь в сьогорічнім календарі, присилати статті, держані в популярнім тоні, до канцелярії Тов-а Ринок ч. 10 П. пов. — найдалі до кінця червня. Статті довірливі — після знання і вподоби, поезія, новелі, коротенькі історичні оповідання статті літературні, історичні, політичні, з життя нашої еміграції, просвітні, економічні, кооперативні технічні, господарські, з медицини, ветеринарії, природи, про забезпечення, правничі поради, інформаційні справи, гумористика, приказки, народній по-

Статті усі платні, — від аркуша друку, а висота гонорару буде усталена щойно в липні. Крім гонорару авторський примірник календаря.

Обєм статей не може переходити шість сторін друку формату великої 8^о.

З цензурних оглядів поручається обережність у висновках.

А що невикористані рукописи звернуться Авторам, належить подати свою точну адресу.

Львів, дня 24. квітня 1922. р.

Гол. Виділ „Просвіти“.

Від Комітету-Архиву Визволення України.

Борьба української нації за відновлення своєї державности дала багато памяток, які необхідно схоронити для історії в якійсь неутрачній країні до звільнення України від окупаційної влади.

З ініціативи українських учених цілої України Уряд У. Н. Р. законом із 1. вересня 1921 р. заснував „Музей-Архив Возволення України“, керування яким покладається на Комітет, що складається з представників від 1-го відділу Української Академії Наук — один, Наукового Т-ва ім. Шевченка у Львові — один, Українського Наукового Т-ва в Києві — один, Українського Військово-Історичного Т-ва — один, Українського Державного Університету в Кам'янці — один, від Київського Державного Університету — один та від Уряду — чотири.

Тимчасом місцем осідку „Музею-Архиву“ є Відень.

При сучасному становищі праця Комітету по збиранню матеріялів і по утриманню Музею-Архиву трудна. Зібрати і схоронити національні скарби-пам'ятки визвольного руху Комітет зможе лише при ширій допомозі всього українського громадянства, до якого цим і звертається з проханням — передавати до Музею-Архиву матеріяли, що стосуються до відродження й визволення України, та вступати членами цієї загально-національної інституції. Річний членський внесок 1000 мп., дожиттєвий 25.000 мп. або відповідна сума в иншій валюті.

Ініціатива збору пожертв і допомог на місцях покладається на українські організації.

В справі передачі матеріялів зноситься з Дирекцією Музею-Архиву, тимчасова адреса: Іван Шендрик, Львів, вул. Пекарська 15.

В справі вступу членами, членських внесків, пожертв і допомог зноситься з Президією Комітету, тимч. адреса: Д-р Мирон Кордуба, Львів, вул. Оссолінських 6.

Гроші надсилати: Львів, Т-во „Дністер“ число вкладкової книжки 13.376.

Комітет вірить в активне співчуття всього українського громадянства розпочатій справі без ріжниць земель.

Петро Холодний
голова Комітету

Проф. Д-р Мирон Кордуба
заступник голови Комітету

Вячеслав Прокопович
директор Музею Архиву

Проф. Іван Шендрик
помічник дир. Муз.-Арх.

Михайло Обдний

секретар Комітету.

КОЖДА ЧИТАЛЬНЯ

ПОВИННА ПЕРЕДПЛАТИТИ

„ПИСЬМО з ПРОСВІТИ”!

Виказ жертв

вложених на фонд виховання дітей бл. п. Івана Кивелюка, які вплинули по день 25. квітня ц. р. на вкладкову книжечку „Дністра” ч. 13.335 в марках польських:

Тов.о „Джастер” 50.000 „Українська Бесіда” 20.000, Збірка в Краєвм Видлі 26.200, Збірка в Зсм Гип Банку” 24.500, Персонал Тов. „Просвіта” 22.500, Ред й Адміністр. „Гром. Вістн.” 3.900, Українська ун-в м. Львів 1900, Збірка в залін варстатах Львів 8.000, Український фонд влі і сирт 25.000, Учнт. збір українського семінара Львів 9.600, Тов. „Учнт. Громада” 10.100, Сіяччя на зборах св. П. вла 9.270 Виділ Креєвий 49.750, Муз. Інститут ім. М. Писенка 000, Друкарня Наук Т. в. ім. І. Шевченка 20.000, Тов. „Сила” Львів 5.500 Філія Тов. „Просвіта” Радчів 5.000, Чит. Тов. „Просвіт.” на лічак перлам. і Шербана 50, Чит. Просвітн. Житання 2.000, Городецьке підприємствя 300, Бродки 1.000, Ч. талчя росати Замарстинів 1.000, Фукс Львів 1.000, О. Маслак 1.000, Ф. Прючок 30, Лев Курчицький Клепарів 1.000, Б. Кушніренко Клепарів в 500, Інж. Дурбак 5.000, Т. Голіан 1.000, В. Чума 1.000, д-р І. Копал 1.000, д-р Бережницький 300, Вас. Кивелюк 2.400, Ю. Стефанович 1.000, о. А. Стефанович 1000, А. Грбачевський 5.000, О. Жванитова 1.000, І. Грнеченка 1.000, П. Фарина 400, С. Галан 1.000, С. К. К. цький 100, Т. Яцишин 5.000, М. Коруба Сушно 1.000, д-р В. Охримович 1.000, Кульматийський Братія 2.000, Л. Гузар Галич 5.000, д-р Вітошинський Гернопіль 5.000, о. Дм. Йосифович Хитар 300, Інж. Е. Бородагвич Підгайці 500, А. Терпизяк 5.000, о. В. Чернецький 1.000, д-р І. Кмішкевич 1.000, Івж Дутка і тов. 3.000, о. Ів. Мельник Береги 1.000, Н. Пацкан Стар. Самбр 500, о. М. В. личець Загірчк 500, Ів. Шертило С. Ілмів 300, І. Огоновський 5.000, М. Казатинський 1.000, К. Суцько Ремець 500, о. Дек. Бартків Романів 500, д. о. М. Ш. Львів 15.000, А. Корнелля 2.000, В. Левицький Виннич 2.000, Дм. Ольховий Комарно 500, Л. М. О. Чеме іноскі Будзарів 1.000, Лев Гаврилюк Назарна 1.000, о. Тадей Гацькевич Голівецьк 2.000, Мих. Губчак Станіславів 3.400, о. Ат. Загачівський Збарж 5.000, о. И. Рудницький Торське 1000, Ю. Шмереківський Печеніжин 3.000, о. С. Івскі верцян 500, В. Чубатий Дрогобич 10.610, Й. Савицький Біскопце 1.000, М. Ващук вна Глубицьк вет 500, ст. Ст. Онішевич Купилович (85, о. В. Коляно Лукове 1.000, с. с. Зд. рожний Д. Демітра 1.000, о. Д. Юрицький Д. Демітра 1.000, М. Медвідь Будзарів 1.000, проф. Стіницький 1.000, проф. А. Гисвський 2.000, о. Ів. Каміньський Засся 1.000, о. А. Добрянський Бучач 1.000, о. Е. Моравський Окрев 1.000, Ю. Лікезич Ю. Яцикович, М. Сміх Делятин 2.000, д-р Гр. Гацьмані Тер. б. влі 2.000, Т. Заяць в дікий Я. Ілонія 1.000, о. Ів. Левіцький Оброшин 1.000 з ц. ркви Оброшин (70), о. А. Пилпорський Гарначка 500, о. М. Дурк т. Бо. оз. ва 1.000, д-р Партицький Станіславів 2.000, М. Кицан Бурштин 1.000, д-р

Т. Соневильський Стар Самбр 1.000, А. Біречковський Калуш 500, д-р І. Сохацький 1.000, І. Ч. рний Гуцаяч 500, Д. Савчук 500, о. Зубрицький Перемишль 1.000, Брилинський Янів ад Тер. б. влі 5.000, д-р Грешівський Ширець 2.500, О. Рожановський Сорока 1.000, о. В. Лаврецький Вагач 2.000, о. Макс. Козержко Бродки (з акці) 3.200, о. В. Венгровиц Тарнава іжн. 600, Ір. П. Влюхова Клепарів 2.000, С. Медвідь Мукачів 1.000, о. Б. Бодяньський 200, С. Левицький 200, радн. І. Громницький 1.000, суддя Іва. ець Улянів за 7 вкладч. 9.100.

Члнві Міщ. Брацтва, Львів 10.400 Народн. й Ксмтет 30.000, А. Козак, В. д. влі 1.650, о. Зелод. Андрухів, Ляхів дол. 1.000, М. Фукс 1.000, С. Шпундер, Підгайці 1.000, г. м. назія СС. В. Силіянок, Львів з представлення 14.000, збр. а. Куцьцького від тов. з. Ба. а. в. ач 5.500, Народн. Гостиниця, Львів 3.000, М. мацюрак, Ст. бик. 2.500, Жінска Громада, Снятин 3.000, К. К. збур, Самбр 6.635, Деревянки Скара 1.000, Секц. Тов. Учт. Прав. Сталислава 24.000 Союз Українок, Перемишль 5.000, Український семінар Львів 1.000.

Разом вложено на вкл. книж. Мп. 673.00.

Через кач. т. в. „Просвіта” вложили:

Філія „Просвіти”: Львів повт 3.900, Б. Б. га 2.400, Героденка 28.060, Перемишль 5.000, Рогатив 5.000, Новий Сач 5.000, Тов. в. ач 32.200, Тераполь 1.225, Косів 7.300, Котомія 11.100, Ч. л. ачн. „По. в. та”: Гіне 1.000, Коплюхів 1.000, Дуліби 1.000, Підгороддя 2.000, М. стиска 10.500, Б. б. в. а 5.100, Мельниця 1.000, у. к. а 2.000, Долина 1.000, Шили 2.000, Штутинці 1.000, Л. ж. йськ 5.000, Кни. в. ач. 1.000; Інституції: „Землі”, Львів 30.000, Ук. айськостисти улі: Комарно 10.000, Тов. „Блян” П. е. м. шль 5.000, г. кат. парох. ур. в Чельніхвіці 3.500, укр. яз. ізничники Львів 21.000, громада Протичі 1.900, Українці з Краєва 30.000; Особи: д-р Насага, Галич 2.000, С. Гамачинський 1.000, М. Галушківський 2.000, ради. о. Барвіньський 1.000, І. Палія, Р. в. е. 1.000, А. Бізюк 500, М. Д. лянський, За. ішки 1.000, О. Куріс Жиравак 1.000, д-р Б. хельський, З. араж 3.000, В. Гойдуш, Девятар 1.000, Д. Дрозівський Нове село 1.000, о. В. Гл. б. вицький, Жабі 1.000, Г. Смертько, Гогатин 4.500, Зб. довський, Зубрець 1.000, о. Я. Яля, Зелоко в 200, д-р Кусь, Комарно 2.000, Гр. Терешак вць, Якимчиді 1.000, Іван Ювчак Нове село 1.000, Дм. Вігрикут, М. стн 1.000, Е. Г. лнати, Нове село 2.000, о. М. йскій, Волків 1.000, К. Любка, Волків 500, І. Захаль. Во. в. в. 500.

Разом чрез „Просвіту” Мп. 272.863.

Загална сума Мп. 945.863

ОГОЛОШЕННЯ.

(За цей відділ редакція не відповідає.)

ПОЗІР КОЗІВЩИНА!

АДВОКАТ І ОБОРОНЕЦЬ В КАРНИХ СПРАВАХ

Д-р Михайло Західний

веде свою канцелярію в КОЗОВІЙ.

Передплачуйте гумористичний двотижневик. — Передплата чвертьрічна 900 мп. — Редакція і Адм.: Корняків ч. 1.

„БУДЯК”

НАРОДНА ТОРГОВЛЯ

Львові, Ринок 36 і в о. в. с. іх 19 онкладах по краю

поручає всякі кольоніальні товари, як КАВУ, ЧАЙ, ЦУКОР, РОДЗИНКИ, МИЛО і т. п.

Для Всч. Духовенства церковне і природні богослуж. **ВИНА** угорські і австр.

Пригадується

що товариство платить відшадничих вкладок 10%

ВИДАННЯ УКРАЇНСЬКОГО СОЦІОЛОГІЧНОГО ІНСТИТУТУ, також КНИГИ ПРОФ. М. ГРУШЕВСЬКОГО, які є в продажі (в тім останній том Історії України-Руси: Хмельниччина 1648—1650) книгарні можуть замовляти просто: Wien VII. Kirchengasse 41, M. Hruschewskyj.

ПРОДАМ за доляри господарство: 27 моргів доброї орної землі, 1 морг добірного саду, великі господарські будики і матеріял на будову хати. **Іван Білінський**, управитель школи у Пчанах, п. Жидачів.

Важне для Читалень!

Готові бібліотеки — складені з усякого рода цікавих і пожиточних книжок — висилаємо по ціні за бібл. ч. I. — 15 ріжних книжок — 2.600 мп.
 " " " II. — 50 " " — 4.000 " "
 " " " III. — 100 " " — 20.000 " "

до бібліотеки ч. III. долучаємо велику мапу України.

На бажання висилаємо всякому даром наші два цінники — списи книжок. Пишіть на адресу: „ДОБРА КНИЖКА“, Львів, вул. Содова ч. 4.

П. Т.

Маю честь повідомити, що з днем 11. квітня веду в Турці над Стриєм в домі п. Гр. Щипка адвокатську канцелярію.

З поважанням

Д-р Мирон Кондрат
адвокат.

**КУПУЙТЕ ВИДАННЯ ФОНДУ
„УЧІТЕСЯ, БРАТИ МОЇ“!**

— Досі вийшли:

1. *Володимир Дорошенко*: Шевченкова Криниця.
2. *Степан Рудницький*: Україна — наш рідний край.
3. *Михайло Возняк*: Кирило-Методієвське братство.
4. *Микола Голубець*: Начерк історії українського мистецтва.

== Ціна кожної книжки 500 Мп. ==

В ДРУКУ:

5. *Іван Крип'якевич*: Коротка Історія Козаччини.

УКРАЇНСЬКЕ ПИСЬМЕНСТВО Т. XII. Ч. 3.

вийшло з друку як III. том драматичних творів І. Воробкевича. Ціна примірника оправленого у півполотно — 1.000 мп., ціле полотно — 1.200 мп., з пересилкою о 100 мп. більше. Штуки надаються до вистав. „ЗИМОВИЙ ВЕЧІР“, драматичний етюд М. Старицького на 2 відслони. Ціна 1. примірника 150 мп з пересилкою 200 мп. Замовляти в **Канцелярії Тов. а „Промітль“**, Львів, Ринок 10. 1—3

ПОРТРЕТИ

в українських, художних, різьблених рамах, прикрашених тризубом Шевченка і Франка більші по 3500 мп., менші по 1200 мп. Поручається українські, релігійні образи в різьблених рамах по 6000 і 8000 мп. пара, кольоровану картину „Гість з Запоріжжя“ в такийже рамах 1200 мп., — великі кольоровані картини „Візд Б. Хмельницького до Києва“, „Гість із Запоріжжя“ та „Гайліки“ (всі лише в рамах дубових або українських в ціні від 14.000 до 24.000 мп. Приймається замовлення й на самі різьблені рами по цінах загально приступних Замовлення і гроші (задатки) слати на адресу: **ІВАН ПАВЛИК**, Львів, Ринок ч. 10, II. пов. 2—3

ВОЗИ дубово-ясеневі перворядно викінчені однокінні 60.000 мп., двокінні 70.000 мп. **КОЛЕСА** патентово окуті, високі 76 см. 6.000 мп., задні вис. 89 см. 6.500 мп. Неокуті передні 3.400 мп. задні 3.600 мп. — **ВУЛИЇ** Дадана 6 500 мп., славянські 5.000 мп. Крісла складані I. á 1.000 мп. II. á 700 мп. Двері, вікна, шкільці лавки поручає парова фабрика **ДЗЮБІНСЬКИЙ** і **С-ка, Трушевичі** п. Ніжанковичі. 2—2

ШТУЧНУ ВОЩИНУ з чистого пчільного воску досконало виконану доставляє і приймає віск на перерібку „ПАСІЧНИЦЬКА СПІЛКА“ — у Львові, вул. Зіморовича ч. 20. Близші інформації на жадання. 2—3

Не треба їхати до Львова на закупна. --- - - - - Оборотною поштою висилаємо **ПАСІЧНІ ПРИЛАДИ**: ситце Мкп. 600 і 800; підкурач з мішком 2000; лапка на матку 100; клітка на матку 125; вигнаний ніж до плястрів 1050; спеціальної конструкції сикавка до роїв (струя несе 10 м.) Мкп. 2400. — Поступовий пасічник розуміє, яку величезну користь приносить уживання штучної вощини. — Продаємо за готівку штучну вощину бажаного розміру — за чистість воску даємо повну гарантію — приймаємо віск до перерібки **А. Окпиш і С-ка** торг. пром. Спілка з обм. пор. Львів, Осолінських 15. (З замовленнями висилати завдаток).

ЛІТЕРАТУРНО-ПРОСВІТНИЙ ТИЖНЕВИК ПІД РЕДАКЦІЄЮ ВОЛОДИМИРА ДОРОШЕНКА.

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ І АДМІНІСТРАЦІЇ: : ЦІНА ЦЬОГО ЧИСЛА : ПЕРЕДПЛАТА:
 ЛЬВІВ, РИНОК Ч. 10. ІІ. ПОВЕРХ. : мп. 100 мп. : Піврічна 1200 Мп., чвертьрічна 600 Мп.

У ремісника золота рука.

Хто з нас не знає сеї мудрої народної пословиці та як небагато наших батьків руководиться нею в виборі звання для своїх дітей!

У нас по селах брак добрих майстрів, а наші селяне тиснуть на своїх дрібних господарствах і ділять землю на що раз менші клаптики між своїх дітей, засуджуючи їх на тяжке гарування й бідування замість дати їм інший хліб у руки.

Інакше діється в західних народів. Там звичайно батько передає землю одній дитині, другу дає до школи, ремесла, торгівлі або фабрики відповідно до того, до чого надається і має охоту дитина. Тож там куди краще народові живеться. Що так є, се не один із нас бачив, пробуваючи в чужих краях на заробітках або в часі світової війни.

Тож і нам треба піти тими слідами. Треба для наших дітей шукати різнородного хліба, щоби не дробити й так до краю роздроблених селянських ґрунтів та забезпечити молодіжи достатний і певний хліб.

Тепер ремесло дуже поплатне. Воно ліпше виплачується, ніж праця на ґрунті, а що

важніше варстат не вимагає багато місця і можна його вести навіть в найменшій хаті. Тимчасом завести або поширити рільну господарку дуже трудно, бо землі не прибуває, мало хто її позбувається, ціна її дуже висока, а притім нашому чоловікові серед теперішніх обставин дуже тяжко доступити до купна землі з парцеляції. Навіть як би се змінилося на ліпше, то таки ремесло буде дуже корисним заняттям. Його будучність певна. Спричинила се війна. Перед війною мусіло ремесло боротися з конкуренцією фабрик, які доставляли дешевих виробів. Правда, в нас вище цінилася робота майстра, зроблена, як то кажуть „на уряд“, та все таки не одного манила ціна фабричного виробу й наші ринки що раз більше заливали чужі фабричні дешеві вироби та через се ремесло занепадало. Тепер се змінилося, бо ми раз на все відділені границею від західних промислових країв, тож їх вироби стали для нас дуже дорогі, бо за них треба платити чужими дорогими грішми, а також від них платиться на границі мито. Тому хоча і в нас всякі вироби дуже подорожili, вони

Пр. 143/22/2. В Імені Річпосполитої Польської! Суд окружний карний яко Трибунал прасовий у Львові рішив на ввєсок Прокуратурії Державної, що зміст часопису „Письмо в Просвіти“ число 21—22, з дня 15. мая 1922 в артикулі під заголовком „Справа Східної Галичини на генуезькій конференції“ в уступі від слів „Доля нашого краю“ до слова „правно“ містить в собі єство злочину з §. 65а карн. Кодексу уклад док. 15. мая 1922 р. конфіскату за оправдану злочинця знищення цілого накладу і видав по думці §. 493

п к., заказ дальшого розширювання того друкованого письма. Заразом видав відв'чальному редакторові того часопису, щоби це рішення помістив безплатно в найблизнім числі і то на першій стороні. Невиконання того наказу потягає за собою наслідки предвиджені в §. 21 зак. друк. з 17. XII. 1862 Д. п. д. ч. б ех 1863, а іменно засудження за переступство на гривну до 400 мк. Львів, дня 16. мая 1922 р. (Підпис нечиткий.)

все таки дешевші від заграничних, тому мають великий збут. Наслідком сього ремесло дуже піднеслося і дуже добре виплачується, а в будуччині, коли наші ремісники поширять і поліпшать свої варстати, коли придбають собі машини, які улегшують і прискорюють працю, розвинеться ще краще. Тому ми повинні подбати, щоб як найбільше нашої спосібної й охочої до сього дітвори йшло до ремесла. Ми маємо вже знаменитих майстрів: шевців, кравців, столярів, слюсарів, ковалів і всяких інших по містах і містечках, тож є до кого дати наших дітей на науку. Треба тільки пам'ятати, що не можна давати до ремесла дитину, яка ні до чого не здатна, навпаки, треба давати діти спосібні й цікаві, бо ремесло вимагає багато второпности. Воно вимагає також шкільної науки. Ремісник мусить знати добре писати, читати, числити, рисувати, бо треба йому обчислити собі кожду роботу. Щоби знати, кільки вона його коштує і кільки має за неї брати, він мусить неодноразово найперше собі нарисувати й зробити роботу відповідно до рисунку. Йому треба письма, щоби все записати і вміти рахунок виставити, чи до купця або фабрики написати. Тож дитина, що має стати добрим ремісником, повинна покінчити виділову школу, яка найкраще до ремесла підготовляє, бо вчить багато з того, що треба знати ремісникові, а бодай пару клас середньої школи.

Ще більше пожиточним є покінчення промислової школи, або заводової (фахової), яка має за задачу вивчити ріжного ремесла, будівництва і т. п. Досі ми такої школи не маємо. Є тільки польські школи промислові і заводові (для деревного промислу, ткацькі і інші), які однак для всіх доступні, тож треба з них користати, поки будемо мати подібні власні школи, над чим уже продумує наше Українське Педагогічне Товариство. Та наука в доброго майстра, особливо в свого чоловіка також вистане, тож не гаючись давайте до неї дітей. Не лакомтеся на їх даремну працю в полі. Дайте їх з хати, хоча дитина видається вам конечно потрібна до роботи в полі, бо ви для власного добра не смієте замикаати дитині дорогу до кращої будучности задля вашої хвилиної користи. Вона й так не буде вічно працювати в вас на ґрунті, бо як прийде до своїх літ, зажадає, щоби ви її відділили і посадили на ґрунті. Та на чім її посадите, як у вас його багато немає? Тож заздалегідь подумайте про ту хвилю, коли прийдеться дітей обділити землею, а не буде що ділити. Тому навчіть їх ремесла, чим найкраще сповните свій батьківський і народний обов'язок, бо своїм дітям дасте хліб у руки, а народові придбаєте корисних робітників і засібних громадян.

Д. Коренець.

„Письмо з Просвіти“.

(Історичний огляд органу Тов-а „Просвіта“).

Історія „Письма з Просвіти“ стара. Сягає майже початків самого Тов-а „Просвіта“. Як лише перший статут Тов-а „Просвіта“ змінено в 1870. р. із видавничо-етнографічного на популярно-видавничий, вставлено також точку про часопис Тов-а: „выдаване — ведля потреби — відповідної цїлям часопису“. А що потреба такого часопису ясна була вже тоді, це видно із ухвали загального збору Тов-а „Просвіта“ з 1870 р., коли прийнято отсей внесок Юл. Романчука: „Збір узнає потребу видавання часопису, яко органу Тов-а і поручає переведення того діла як і уложення програми новому виділові“. Однак виділ не міг приступити до зреалізованя цієї ухвали ані в цім році, ані в слідуєчих найблизших з причини недостачі до того фондів та браку фізичної спроможности при видавництві шкільних книжок. Але думка видавання свого органу не сходить уже з програми діяльности Тов-а „Просвіта“.

Проф. Омелян Партицький.

В перший раз приступило Тов-а „Просвіта“ до видавання свого органу в 1877. році. Названо його „Письмо з Просвіти“, а 1-е число вийшло 1. жовтня 1877. р. Виходило воно всього 2 роки, до половини 1879. р. „Но позаяк — читаємо в справозданню Тов-а з р. 1879. — з многих сторін домагалися, щоби „Письмо з Просвіти“ подавало й політичні новини, центральний же Виділ не хотів давати причини до закиду, будьто би Тов-о „Просвіта“ займалося й політикою, рішив центральний Виділ застановити дальше видавництво „Письма з Просвіти“.

Перші три числа цього „Письма з Просвіти“ зредагував член Виділу проф. Омелян Партицький, а від 1. січня 1878. р. до кінця, тоб-то до 1. липня 1879. р. оставав часопис під редакцією проф. Анатолія Вахнянина, першого голови Тов-а. (Редакторський гонорар виносив 30 злр. річно). З 1. липня того року перестало Тов-о „Просвіта“ видавати.

свій орган із за наведених причин, які на вступі цього останнього числа подано передплатникам до відома.

Перервавши тим способом видавання власного органу, було Тов-о повних 15 літ без свого часопису. Щойно в 1894. році, в часі коли Тов-о по зміні статуту в 1892. р. увійшло в період засновувачів читальень і філій в краю, приступив Головний Виділ — за головування Юл. Романчука — до видавництва власного органу 2 рази в місяць п. н. „Читальня — Письмо з Просвіти“, а редакцію обняв член Головного Виділу Кость Паньківський. Річна передплата виносилася 6 кор., а для членів Тов-а 4 кор. Але що видавництво „Читальні“ із за малого числа передплатників не оплачувалося, Гол. Виділ вирішив з початком р. 1897. перестати видавати „Читальню“, а гроші видавані на цей часопис призначив для часопису „Свобода“, що почав виходити під редакцією д-ра Костя Левицького 1897. року як тижневик, за поміщення статей економічного змісту, а також вістей з Тов-а „Просвіта“ і взагалі з просвітнього руху в краю. За безпечивши собі цим способом свій відділ у „Свободі“, обходилося Т-во „Просвіта“ з конечности без власного органу знову повних 10 літ. Аж з 1. січня 1907. р. — за головування Петра Огоновського — приступила „Просвіта“ до віднови власного органу і то упряте під первісною назвою „Письмо з Просвіти“, а редакцію обняв ред. Ярослав Весоловський. „Письмо з Просвіти“ виходило в 1907. р. у форматі чвірки раз на місяць, в об'ємі одного аркуша, по незвичайно низькій ціні по 3 К (а для членів по 2 К) річно. Зроблено це тому, щоби „Письмо з Просвіти“, як орган Тов-а, могло найтисся в хаті кожного члена Тов-а, бо тільки з нього міг він довідатися про стан і розвиток Т-ва, його філій і читальень та про всілякі зарядження й постанови управи Тов-а. Але з огляду на те, що у нас досі не було ще жадного не політичного популярно-наукового часопису для народу, старалася редакція заступити недостачу такого часопису саме своїм „Письмом з Просвіти“. Через те поміщувалося в часопису й патріотичні вірші, добірні оповідання, поучаючі розвідки із всесвітньої й нашої історії, статті про видатних наших письменників і діячів, про гуртові рушення других народів та про їх поступки в про-

світі і добробуті, ширячи рівночасно кличі поступу й серед нашого народу. Щоби зробити часопис ще цікавішим, поміщувалося в нім багато ілюстрацій, хоча це потягало за собою значні видатки. Передплатників було однак мало й Т-во до „Письма з Пр.“ докладало. Не переставало однак його видавати, бо виходило з переконання, що „Письмо з Просвіти“ треба і муситься далі вести. З 1908. р. перемінено „П. з Пр.“ навіть на двотижневик того самого формату без підвищення передплати, через що стало воно ще актуальніше. Число однак передплатників майже не збільшилося, хитаючись між числом 500—1000 („П. з П.“ з 1908. ч. 23). Редагував його тоді емігрант з Великої У-

країни звісний письменник Гнат Хоткевич, який перебував тепер у Харкові, де святкував в цім році ювілей своєї 25-ти літньої літературної праці.

Видавнича Комісія при Тов-і „Просвіта“ рішила з 1909. р. змінити характер органу: із популярно-белетристично-просвітнього на чисто становий освітній орган, усунувши зовсім частку літературну. Таким способом стало „Письмо з Просвіти“ не часописом призначеним до масового ширення в краю, але фаховим журналом, призначеним до лектури тих, що працюють над просвітою народу. Так заповнено давно відчувану недостачу й українська суспільність дістала орган, в яким широко обговорювано просвітні потреби нашого народу. Редагував його сталий редактор видавництва „Просвіти“ Юліян Балицький. Цей напрям був дуже корисний і завдяки йому стало „Письмо з

Проф. Анатоль Бахнянин.

Просвіти“ в трьох останніх роках перед війною дуже поважним фахово освітнім часописом, навіть з чималим числом передплатників. Однак з вибухом війни в 1914. р. перестало виходити „Письмо з Просвіти“ враз з припиненням усеї праці Тов-а „Просвіта“, а редактора Юл. Балицького вивезли Москалі на „ссылку“ на Сибір, звідки не вернув по нині. Про життя його ходять суперечні вісти.

В часі війни була спроба відновити видавництво „Письма з Просвіти“, але неудачна. В липні 1916. р. вийшло одно лише число, але чисто інформативного змісту. Не було відповідного редактора. Тепер, по розвалі Австрії й по упадку української держави в Галичині, коли ми опинилися під Польщею потреба видавання власного органу стала

для Тов-а „Просвіта“ крайно пекучою конечністю. Тому вже в грудні 1919. р. ухвалила Видавнича Комісія при Тов-і „Просвіта“ приступити до видавництва власного ілюстрованого органу п. н. „Живописна Україна“, під редакцією Ф. Федорцева. Недостача фондів, „дієві“ події в краю, шалена дорожня паперу й друку не дозволили тоді Головному Виділові перевести ухвалу Комісії в діло.

Щойно на останніх Загальних Зборах Тов-а „Просвіта“ з 1. листопада 1921. р. рішено з огляду на те, що майже всі політичні українські часописи позакривано — край розбито на чотири воєводства — за всяку ціну приступити до видавництва

редактор докладний плян видавництва і розклад відділів у поодиноких числах, а за первозір узяв собі передвоєнний український журнал „Село“, що виходив у Києві. Для більшої актуальности рішено також ілюструвати цей часопис, а до співпраці запросити найвизначніших наших популяризаторів як з краю, так і з еміграції.

Головний Виділ прийняв усі постанови Видавничої Комісії, постарався о папір і в половині грудня 1921. р. вийшло уже 1—2 число відновленого „Письма з Просвіти“. Малося його видавати тижнево в розмірі 8 сторін. Одначе з огляду на те, що на 8 сторінках не можна багато вмістити

Ярослав Весоловський

Кость Паньківський

Юліан Балицький

власного органу й поповнити бодай в части прикру прогалину в достачі лектури для ширших мас народа та створити видиме звено, яке лучилоб усі організації Тов-а „Просвіта“ в краю в одну цілість. І нововибраний Головний Виділ рішив приступити за всяку ціну до видавання свого власного органу. Плян видавництва відступив Гол. Виділ своїй Видавничій Комісії.

Комісія обговорила на своїм засіданню дня 14. листопада 1921. плян такого видавництва і порішила видавати орган Тов-а п. н. „Письмо з Просвіти“. Принято цю назву тому, що „Письмо з Просвіти“ має вже свою вироблену славу і так сказатиб своє право горожанства в історії Тов-а „Просвіта“. З огляду одначе на те,

що у нас нема під теперішню пору жадного органу літературно-популярного, ані популярно-політичного, рішила Комісія надати відновленому „Письму з Просвіти“ характер популярного літературно-освітнього часопису, а не передвоєнного фахово-освітнього органу Тов-а. Редакцію віддано членові Видавничої Комісії письменникові Володимирові Дорошенкові, родом з Великої України, а на відвічального редактора упрощено д-ра Івана Брика. На другім засіданню Комісії з дня 22. листопада 1921. р. предгожив названий

матеріалу, видається два числа відразу як подвійне число — що 1-го і 15-го кожного місяця, по ціні 100 мп. за подвійне число (навіть тепер по останнім друкарськ'м страйку, коли ціна друку піднеслася о 25 процент).

Видавництво коштує грубі суми, тому забезпечене на разі лише на один рік. Яка доля стріне його в дальших роках, залежить від самих передплатників, а саме від їх скількості. Чим більше передплатників, тим певніша доля „Письма з Просвіти“. Тому в інтересі не лише Тов-а „Просвіта“, але й самих передплатників зеднати як найбільше передплатників для „Письма з Просвіти“ і тим способом забезпечити існування теперішнього органу Тов-а „Просвіта“. Бо яка вартість такого органу, як „Письмо з Просвіти“, для українського народу під теперішню хвилю, звісно кождому. Тому хочемо вірити, що „Письмо з Просвіти“ поконає матеріальні трудності й удержиться на пожиток і славу Т-ва „Просвіта“ й на користь усьому українському народові Галичини, Волині й Холмщини.

Ст. Шах.

Гнат Хоткевич

АЛЬФОНС ДОДЕ.

Прапор.

(Оповідання з часу французько-німецької війни 1871 р.)

I.

Полк зайняв насип залізної дороги. Він служив ціллю для всієї пруської армії, згуртованої в протилежному лісі. Стріляли на ворога з віддалі вісімдесять кроків. Старшина приказувала „На землю!“, але ніхто не слухав. Гордий полк далі стояв кругом свого прапора.

На широкому овиді западаючого сонця, ланів збіжжа, пасовиска, ця громада людей, оповита димом, подобала на череду овець, наположених серед розлогого поля першим вихром грізної бурі.

Залізний дощ падав на збіч! Не чути було нічого, тільки лоскіт стрілів і протяжний стогін куль, що літали з одного кінця побоєвища на другий. Від часу до часу прапор, що маяв на вітрі понад мітрайлезою, зникав серед диму. Раптом залунав виразний і рішучий голос, що покрит собою пальбу, судороги вміраючих, стогін ранених: „Під прапор, мої діти, під прапор!“ Раптом старшина хитається наче тіль у червоній мряці, скаче наперед і прапор знову вириває понад побоєвищем.

Двацять два рази падав прапор. Двацять два рази випадало його держально з уміраючої руки, та інша рука схоплювала знову і піднімала прапор угору. А з заходом сонця що остало з полка — ледви горстка людей — відступало помаленьку, відстрілюючися по дорозі. З прапора zostалися лише шматки в руці сержанта Орні.

II.

Сержант Орні був загартований в боях старий вояка. Ледви вмів підписатися, а служив двацять літ, аж одержав відзнаки сержанта. Зазнав доволі нужди ще яко хлопець-знайда, натерпівся по бар'єках. В стрілецьких закопах жив безжурно, та не дбав за себе.

У пам'ятний вечір після битви полковник сказав йому: „Ти вратував прапор, хоробрий товаришу, за це носитимеш отсю відзнаку“. І почепив на його споловілій шапці золоту відзнаку підпоручника.

З цієї хвилини Орні піднісся. Він, що досі ходив із похиленою головою й очима спущеними до землі, відтепер гордо споглядав перед себе. Не було щасливішого чоловіка над Орні, коли в днях боїв міцно держав у руці полковий прапор.

Не говорив, ані не ворухився, а був поважний, як священик, що береже святощів. Все його життя, вся сила зосереджувалися в пальцях, що держали дручок із куснем пошматованого прапора, на який так уперто вдаряли кулі. Його уся сила зосереджувалася у визиваючих очах, що відважно гляділи Прусакам у лице, наче говорили: „Попробуйте, коли є в вас відвага, відібрати в мене мій прапор!“

Ніхто не важився відібрати. Навіть сама смерть. Після Борні, після Гравельо, цих кривавих боїв, вийшов прапор ще більше пошматований, підірваний, але все ще оставав у руках старого Орні.

III.

Настав вересень.

Ворожа армія докола Мецу. Облога. Гарматі ржавіли серед болота, найгарніші у світі війська, здеморалізовані безділлям, недостачею харчів і ві-

стей, вмірали з пропасниці. Ніхто, ні старшина, ні мужва не мали надії на будуче. Один Орні все ще не тратив надії, його пошарпаний триколовий прапор був йому всім. Доки бачив його, здавалося йому, що ще ніщо не втрачене.

На нещастя, тому що не було вже більше боїв, полковник держав прапор у себе дома на передмісттю Мецу. Нещасний Орні подобав тепер на матір, що втратила своє немовля. Безперестанно думав про прапор. Колиж біль ставав щораз більше невиносний, виходив у Мец. Та коли бачив, що ніщо не змінилось, вертав назад. Вертав повен відваги і спокою, бо спогадав минулі бої, походи вперед із лопотячим понад пруськими закопами прапором.

Денний приказ маршала Базена зробив кінець цій злуді. Пробудившись одного ранку, Орні побачив ціле поле повне війська. Жовніри серед великого зворушення голосно розмовляли, грозили кулаками в одну сторону міста, наче розлючені на якогось злочинця. Чути було виклики: „Геть із ним!“, „Застрілити його!“ Старшина зовсім не зупиняла їх. Старшини стояли на боці з похиленими головами, наче засоромлені, що на них глядять їх вояки. Це дійсно був сором. Приказ маршала щойно прочитано: 150.000 вояків, добре узброєних, все ще повних сили — віддавав ворогові без боротьби!

„А прапори?“ — спитав блідий Орні. Прапори малося також видати з усім іншим, з оружжям, з останками муніції — з усім.

„Д...до ч...ч...орта!“ — загикувався Орні. — „Мого вони не дістануть!“ І він мерщій побіг до міста.

IV.

Тут також було велике замішання: національна гвардія, мирні горожане, серед крику й гомону висилали депутації до маршала. Та цього всього Орні не бачив і не чув зовсім. Цілу дорогу говорив сам до себе:

„Так, візьміть від мене мій прапор! Це неможливо. Вони не мають до цього права! Давайте собі Прусакам, що їх власне, їх позолочувані повозки, цю гарну срібну посудину з Мексика! Але прапор мій! Це моя честь. Не позволю нікому доторкнутися його!“

Ці відірвані речення переривала його скорохода, його гикання. Але у нього був ясний і означений замір — забрати прапор, віднести його до полка й перебити собі дорогу через пруську армію з усіми тими, що схочуть іти разом із ним.

Коли дійшов до цілі, не дозволили йому навіть увійти до будинку. Полковник, і сам сердитий, не хотів бачити нікого. Але Орні не тратив відваги. Він кричав раз-ураз: „Мій прапор! Жадаю мого прапора!“ Нарешті відчинилося вікно.

— Це ви, Орні?

— Так, пане полковник. Я...

— Прапори всі в арсеналі. Потребуєте лише піти туди, а одержите посвідку.

— Посвідку! Пощо мені?

— Це приказ маршала.

— А леж, пане полковник...

— Оставте мене в спокою.

І вікно зачинилося.

Старий Орні захитався наче п'яний.

— Посвідку, посвідку, — повторював він раз-

ураз несамохіть, ступаючи помалу. Розумів лише одно, що прапор в арсеналі, та що мусить дістати його назад, всеодно за яку ціну.

V.

Брами арсеналу широко відчинені, щоби пруські вози могли свobodно заїздити на подвір'я. Орні здригнувся. Всі інші прапори були тут; п'ятдесят або шістьдесят старшин стояли мовчки, засумовані. Поза ними брудні вози, серед дощу, далі во-яки, познімали шапки, стоять громадками... Все це подобало на похорони.

В куті прапори армії Базена. Лежали в безладній купі на брудному хіднику. Ніщо не могло бути сумнійше, як отсі кусні різнокольорового шовку, ці рештки золотих френзлів, гаптованих прикрас, всі ці святощі кинені на землю, забруджені дощем та болотом. Якийсь старшина брав їх один по другому, а як викликано поодинокі полки, прапорщики підходили наперед за посвідками. Два пруські офіцери, випрямовані і неповоружні, наглядали це торжество.

І мусить вам бути такий кінець, ви святі, славні прапори?! — розпростерті замітаєте сумно землю, наче птиці з підломаними крилами! З кожним із вас відходить частина батьківщини. Підчас усіх довгих походів скривалося сонце у ваших споловілих згортках. В кожному знаку, який оста-

вила у вас куля, міститься спомин про незнаних уміраючих, що падали довкруги прапору!

— Орні, тепер ваша черга! Вас кличуть. Ідїть за посвідкою!

Що йому посвідка...

Ось перед ним прапор. Це його прапор, найгарнійший зусіх! І коли побачив його знову, здалося йому, що він знову на становищі на залізничному шляху. Чує свист куль, чує голос полковника: „Під прапор, мої діти!“ Бачить своїх двацять двох товаришів — лежать мертві. Він сам, двацятьтретій, кинувся наперед, щоби ратувати нещасний прапор, бо цей похилився, потребує рамени. Ах! цього то дня він присяг собі боронити його до смерти — а тепер!

Згадка на це все скривавила його серце.

Збентежений, наче божевільний, прискочив Орні до пруського офіцера, вирвав йому свій улюблений прапор, силкувався піднести його вгору й викликнув: „Під пра...“. Але слова застрягли йому в горлі — чув, як держак задріжав, вислизнувся йому з рук. В цій страшній атмосфері, в атмосфері смерті, що так тяжко тяжить над капітулюючими містами, прапор не міг більше маяти, ніщо славне не могло жити. І старий Орні, прибитий соромом і шалом, упав мертвий.

Переклав М. Л.

Іван Франко.

(В 6-ті роковини смерті).

Шість літ минуло 28. мая, як у сиру землю закопали тлінні останки великого чоловіка землі Галицької.

Зломаний злою хоробою відійшов від нас сей чоловік, — зломаний на тілі й на душі. Сильна, чисто мужицька натура довгих десяти літ супротивлялася хоробі, але остаточно улягла.

Як би не ся хороба, то Франко й досі жив би між нами, тишив нас могутніми творами свого духа, підносив угору нас, бадьорив і кріпив у нещастю.

Та хоч доля поскупила Франкові й здоров'я й довгих літ, проте ніяка сила не спроможна затерти того сліду, який полишив у нашій життї — політичній, громадській і літературній славний син дрогобицького коваля.

Скрізь ми бачимо ці сліди, куди не обернемося; ми самі вже зросли на ниві ним з'ораній, на ґрунті, ним приготованім.

З буйним розмахом своєї живої, кремезної натури увійшов молодий Франко в наше життя, щоб до кінця кращих днів своїх — без спочинку, без утоми — лупити скалу народньої неволі й безправя, народньої темноти й оспалости.

Був він дійсним камінярем, одним із тих, що про них у своїх піснях співав. На кождім полі прокладав він путь — путь правді, путь красі, путь волі, путь щастю народньому.

Був він правдивим учителем нашим, скрізь і всюди, в кожній області. Учив нас любити народ свій, край свій, любити людей убогих, — любити й працювати задля них. А для того учитися,

просвічуватися, пізнавати світ і людей. І сам він любив і свою тіснішу батьківщину, нещасливу „Галилею“ й широку Велику Україну. І любив не на словах, а на ділі, бо щиро працював для рідного краю, щоб допомогти йому стати великим, сильним, вольним та незалежним.

Працював як енергійний агітатор — у робітничих гуртках і на вічах, як здібний політик — у громадянстві й партії, як блискучий газетний робітник, славний письменник і знаменитий учений.

І велику спадщину полишив нам — пісні натхненні, оповідання живі, розумні наукові твори. Сею спадщиною й сильні ми, вона годує нас, виховує, показує, як повинні ми жити й працювати.

Поруч Шевченка — се другий велетень, се другий великий талант або, як по вченому кажуть, геній, такий самий могутній і такий самий близький найширшим кругам нашого народу. І так, як твори великого кріпацького сина з Київщини, так само й твори великого сина бідного коваля з Дрогобиччини тішаться в народі любов'ю, читаються й співаються, живуть у народі.

Як „Заповіт“ Шевченка, так „Не пора“ Франка всім нам відомі й стали вже народніми гимнами. Однаково кличуть оба вони — стояти на своїм, іти твердо, уперто до своєї цілі, не угнути, завзято боротися за своє право, за своє місце серед інших народів, за свою вільну, нерозмежовану самостійну державу.

Іван Франко в силі віку.

І обидва були дійсними народніми революціонерами-пророками.

Обидва будили, ворушили нашу совість, наш розум, наше серце, розбивали старі пересяди й забобони, торували дорогу новим вольним думкам і вірили в щасливу долю рідного краю, пророкували йому осяйну будучність та заповіли нам боротися за сю будучність.

22 роки тому, коли міцно стояла ще й Росія й Австрія, й коли здавалося декому, що справа самостійности України — се байка, неможлива химера, мрія, яка лежить поза межами можливости, Франко не переставив кликати до праці над здійсненням сеї мрії, того ідеала (подуманого образу) нашої будуччини, який ми собі утворили. Він казав: „Нехай і так. Та не забуваймож, що ти сячні стежки, які ведуть до його осушення, лежать просто таки під нашими ногами, і що тільки від нашої свідомости того ідеала, від нашої згоди на нього буде залежати, чи ми підемо тими стежками в напрямі до нього, чи може звернемо на зовсім інші стежки“ („Літературно-Науковий Вістник“ 1900 р. кн. 10, стаття „Поза межами можливого“).

Іван Франко в пізніших роках.

Іван Франко й був одним із тих, що завсігди справляли нас на стежку до самостійности, і коли ми в останнім часі зірвалися піти тою стежкою, то се в значній мірі мусимо йому заздячувати!

Не журімся, що доля нам не пощастила, або ми самі не зуміли дійти до своєї мети!

Добре, що вже раз відважилися — прислухаймосяж краще голосові покійного письменника, берім до серця й розуму його науку, його кличі — і осягнемо своє!

Будьмо лицарями, борцями за волю рідного краю — такими, як був Франко.

Будьмо гідними синами України — такими, як був він, а „решта приложиться“, як каже св. Письмо.

В. Доґошенко.

У зорях небесних великий
Написаний, золотолитий, [закон
Закон над закони: свій
Над все ти повинен любити. [рідний край

З чеського переложив

І. Франко.

З ПОЕЗІЙ ІВАНА ФРАНКА.

КОНКІСТАДОРИ*).

По бурхливім океані
Серед пінявих валів
Наша фльота суне, бється
До незвісних берегів.
Плещуть весла, гнуться щогли...
Ось і пристань затишна!
Завертай! І бік при боці!
І стерно біля стерна!
Кидай якорі! На беріг —
По помостах виходи!
Ні чичирк! Ще ледво дніе...
Пусто скрізь... Ставай в ряди!
Сонний город ще дрімає...
Схопимо його у сні...
Перший крик — наш окрик бою,
І побідні пісні.
Та заким рушать, пускайте
Скрізь огонь по кораблях
Щоб всі знали, що нема нам
Вороття на старий шлях.
Бухнув дим! Хлюпоче море...
Щось мов стогне у судні..

Паруси залопотіли,
Наче крила вогняні.
Гнуться реї, сиплють іскри,
Мов розпалені річки...
Снасть скрипить... Високі щогли
Запалали мов свічки.
Що за нами, хай на віки
Вкриє попіл життєвий!
Або смерть, або побіда! —
Се наш оклик боєвий!
До відважних світ належить,
К чорту боязнь навіснул!
Кров і труд ось тут здвигне нам
Нову, кращу вітчину!

Розвивайся ти, високий дубе,
Весна красна буде!
Розпадуться пута віковії,
Прокинуться люде.

Розпадуться пута віковії,
Тяжкії кайдани,

Непобіджена злими ворогами
Україна встане.

Встане славна мати Україна,
Щаслива і вільна,
Від Кубані аж до Сяна річки
Одна, нероздільна.

Щезнуть межі, що помежували
Чужі між собою,
Згорне мати до себе всі діти
Теплою рукою.

Розвивайся ти, високий дубе,
Весна красна буде!
Гей, уставаймо, єднаймося,
Українські люде!

Єднаймося, братаймося
В товариство чесне,
Хай братерством, щирими
[трусами
Вкраїна воскресне!

*) Конкістадор се еспанське слово й значить „завойовник“. Так називалися ті відважні Еспанці, що в XVI. в. завоювали великі простори в Америці. У своїм віршу хоче Франко, щоб і ми, Українці, були такимж сміливими борцями, але не за чуже, а таки за своє рідне, за власну землю, за збудування своєї незалежної держави.

Евген Чикаленко.

Отсе прийшла до нас сумна вістка, що наш заслужений письменник для народу й видатний громадський діяч, співробітник нашого часопису Евген Чикаленко тяжко захорував.

Викинений недолею з рідного краю, з золотоверхого Київа живе він тепер на еміграції у містечку Рабенштайні в Долішній Австрії разом із своєю дружиною. Тяжкий хліб вигнання. Бідує наш письменник вельми. Жінка його мусить цілий день від 6-тої рано працювати на фабриці, а сам він збирає дрова в громадському лісі. І от раз підважуючи важке дерево, старий, 60-літній наш діяч тяжко підірвався і поважно занедужав. Був він здавна хорий на жолудок, а тепер від напруги ще більше розвередилася жолудкова язва. Щоб прийти до здоров'я, мусів би піддатися в шпиталі операції, але не має на те ніяких засобів. Становище його тим скрутніше, що нікому за ним доглядати, бо жінки цілий день нема вдома. Нема кому зварити старому й їсти або чим іншим йому зпомогти.

Ми не сумніваємося, що наше громадянство не дасть загинати своєму заслуженому громадянину. Знають гаразд Чикаленка і в нас у Галичині. І тут його книжечки „Розмови про сільське хазяйство“, „Розмова про мову“ й ин. добре відомі. А крім того Чикаленкові завдячуємо ми тут не одно добре діло. Він причинився до основання „Академічного Дому“, де перед війною за дешеvu плату мешкали бідні наші студенти університету й інших вищих шкіл. При його помочи купило Наукове Товариство ім. Шевченка величаву каменицю при вул. Чарнецького ч. 24.

Чикаленко багато запомігав грішми українські справи, культурні і політичні. Славна РУП. (Революційна Українська Партія) також завдячує йому не малу матеріальну поміч.

В маєтку Чикаленка в с. Кононівці на Полтавщині влітку завсігди збиралося багато всяких гостей — і старших патріотів і молодших — революційно настроєних студентів. Звідти вийшов не один плян, узяло початок не одно українське підприємство.

Тож не можемо й не сміємо забути за щедрога нашого добродія в хвилині, коли він сам опинився в потребі.

Народився Чикаленко 9 грудня 1861 року на Херсонщині, де у батька його був маєток. Учився в Єлисаветі, а потім у Харківському університеті на природничому відділі, але у 1875 р., коли був на третьому році, посаджено його в тюрму за участь у так званому Драгоманивському Гуртку й вислано під догляд поліції додому, де він прожив до 1900 року майже безвиїздно.

Господарюючи в селі, написав Чикаленко п'ять дуже гарних книжечок для народу — „Розмови про сільське хазяйство“, які досі розійшлися в

кількості коло міліона примірників, бо їх ширили земства (щось як ради повітові у нас, тільки демократичніші і корисніші для народу) та сільсько-господарські товариства. За ці книжечки одержав Чикаленко малий золотий і два великі срібні медалі.

Крім сих „Розмов“ зладив Чикаленко також путящий спі-анік для народу, що видержав пару видань.

В 1900 році вибрано Чикаленка в члени ради потаємної „Української Загальної Організації“, яка в 1907 р. прийняла низву ТУП., себто „Товариство Українських Поступовців“. У сім товаристві об'єдналася тоді майже вся народолюбна наша інтелігенція на Україні. Тоді саме скінчилася в Росії невдачею перша революція й запанувала страшна реакція (поворот назад). Ніяка незалежна партія, тим більше українська, не могла існувати одверто і щоб не допустити громадянство до розтічи та провадити пляново народню роботу, й відновлено тоді згадану загальну всеукраїнську організацію (щось як Національна Рада у нас). До ТУП-у належали крім Чикаленка ще такі люде, як проф. М. Грушевський, письменник С. Єфремов і инші визначні діячі.

Від 1900 р. Чикаленко постійно мешкав у Києві, де мав власну каменицю. Тут він брав участь у редагуванні поважного місячника „Київська Старина“, а від 1906 року видавав разом із гокиїним Василем Семиренком великий український журнал — „Громадську Думку“, а по її забороні — „Раду“, яку закрито з вибухом світової війни в 1914 році.

З початку війни до самої революції мусів Чикаленко ховатися від арешту й жив то у Фінляндії, то в Петербурзі, або Москві, навідуючися до Київа потаємці. Аж за революції виявилось, чого царська охрана чигала на старого українського

діяча. Його обвинувачувано, що був він у Конопшті на нараді у австрійського престолонаслідника Фердинанда разом із небіжчиком Євгеном Оленицьким. Очевидно се була неправда, але московський уряд чіплявся до українського руху, вбачаючи в ньому то австрійську, то німецьку руку.

Підчас першої большевицької навали Чикаленко знову мусів ховатися, бо був записаний большевиками у реєстр закладників, а з закладниками большевики не церемонилися, без жалю їх „пускаючи в розхід“, себто розстрілюючи.

Тож як настала друга большевицька інвазія, Чикаленко не захотів зоставитися у Києві й виїхав до Галичини, де його польські власти конфінували в Перемишлі. Десять місяців перебув Чикаленко в конфінуванні.

Цікаво, що й Денікінці полювали на старого українського діяча. Захопивши Київ, зробили вони трус у його хаті, наміряючися його арештувати. Але Чикаленко на щастя був далеко від Київа.

З Перемишля виїхав Чикаленко до Карлсбаду, де лічився на жолудок, а потім оселився в містечку Рабенштайні в Долішній Австрії, де живуть і інші емігранти з Великої України, як от знаний історик, бувший віденський посол Української Держави Вячеслав Липинський, М. Чудинів-Богун і ин.

Чинної участі в політиці Чикаленко в останніх роках не брав, слабуючи тяжко на жолудок, а писав свої спомини. Продовжує він їх і досі в Рабенштайні. Поза тим він пише популярні статейки про сільське господарство до нашого часопису та забирає голос у справі чистоти української мови. Ще будши в Перемишлі, написав Чикаленко про се дуже гарну книжечку, яку недавно видано вдруге в Берліні.

Ми від щирого серця радимо нашим письменним людям познайомитися з сею гарною книжечкою, де можна знайти неодну добру пораду, як

треба до ладу по нашому писати.

Колись-то дуже заможний чоловік, який щедро рукою сипав гроші на різні українські цілі, живе Чикаленко тепер у бідности. Все його майно загарбали большевики, при чому знищили цілу його велику книгозбірню й рукописи та листи.

Сподіваємося одначе, що доля заслуженого нашого громадянина знайде щирий відгук у всіх, хто цінить його заслуги й добрі діла, й при гуртовій, громадській допомозі прийде він до здоровля й ще довго працюватиме серед нас на добро рідного народу, для котрого стільки зробив. Бажаємо йому сього від щирого серця.

Вол. Дорошенко.

Кінець ґенуезької конференції.

Наради в Ґенуї закінчилися якось раптово. Нараз показалося, що годі далі балакати, пересправляти, сперечатися й торгуватися. Так нераз буває, що великолюдні й гарячі збори, поспоривши пару днів, потім гарячково спішаються перемолоти як найшвидче дневний порядок, здати трудніші спра-

яла на порядку дня — російської справи. Конференція властиво розбилася через упір Франції, за якою пішла Бельгія, і через великі домагання большевиків Большевикам хотілося — дістати визнання совітського уряду й великих кредитів. Визнання на ділі вони осягнули, хоч законно їх не узнала

Льойд Джордж і французький делегат Барту.

Президент французьких міністрів Пуанкаре.

ви до комісії і гайда додому! Так було і в Канах, коли по зірванню пересправ Францією, розпочався ряд поменших нарад усяких міністрів, знавців то що. Те саме й тепер. 21. мая покінчилися нараз усі розмови і розпочався розїзд. По Ґенуї має прийти нова нарада — в Газі в Голяндії. На балакали люде сім мішків гречаної вовни, нанесли великих слів велику силу і розїхалися, не порішивши навіть одної справи, що весь час сто-

ніяка велика держава. За те грошей вони не дістали, бо не хотіли згодитися на ті умови, які ставляли їх держави, чи краще Англія з своїми прибічниками. Франція-ж із своїми не хотіла пристати цілком на уступки Англії большевикам.

Америкаж узагалі не брала чинної участі в нарадах, тримаючися осторонь. І от рішено здати російську справу до окремої комісії, яка має зібратися в Газі. Ця комісія має провірити ріжніці думок

між російським совітським урядом та іншими урядами. Ці ріжници заходять що до справи російських довгів, уділення кредиту Росії й трактовання нею приватної власності чужоземців. Найпізнійше 20. червня мають зіхатися всі члени Комісії до Гаги і, поки вони радитимуть, в Європі має бути спокій. Ніхто не сміє нападати на своїх сусідів протягом сімох місяців. Так гора родила миш. Марив Льюїд Джордж про десятилітній мир у Європі в наслідку генуезької конференції, а кінецькінців з десяти літ справа зійшла на сім місяців.

Так само нічого не вийшло зі справи Східної Галичини. Відгрожувався Льюїд Джордж, що як сю справу не порушить політична комісія, то він сам піднесе її на повнім засіданню конференції, бо — мовляв — се справа така, що непорішення її загрожує європейському мирові. Тимчасом, стрінувши опір Франції і в сій і в інших справах,

згодився дати спокій східногалицькій і віленській справі. Сі справи підуть під обради Найвищої Ради.

Тільки й користи для нас, що справу не вбито цілком, а відложено. Розуміється, мусимо вважати й те великим успіхом, що справу сю взагалі піднесено і то з міродатної сторони. Тим набрала вона великого розголосу та міжнароднього значіння. Про наш край і його кривди заговорив цілий світ. Се в наших умовах також щось значить. Але й те певна річ, що не мусимо будувати своєї долі на прихильности чужих людей. „Людей слухай, а свій розум май!“ Остаточко наша сила в нас самих, у нашій єдності, зорганізованости, нашій праці. Отже передовсім про се мусимо думати й за се дбати. Се треба пам'ятати, скільки-б іще не було всяких конференцій.

В. Д.

ДОПИСИ.

Кривки, п. Тернопіль.

У нас перед війною дуже гарно розвивалося українське життя. Війна і інші лихоліття приспали село зовсім. Трудно було його збудити зі сну. Що йно заходом Волод. Мартиневича з Микулинців відновлено в нас читальню „Просвіти“. Дня 31. мая 1922 р. відбулися перші загальні збори в домі Кирила Гринцишина. В. Мартинович виголосив реферат, у котрім представив цілість і хосен читальень Тов-а „Просвіти“ для нашого села. Ухвалено вкладки 300 мп. для старших а 200 мп. для молодших. Вписалося зараз 50 членів до товариства. До виділу вибрано: А. Заяця, головою, Ів. Годівського містоголовою, Т. Грицишина секретарем, Д. Сохецького касієром і Вол. Заяця бібліотекарем. Заступниками виділових вибрано: Ілію Маталя і Вол. Демчука. Читальню приміщено в домі Данька Сохацького. Запренумеровано „Гром. Вістник“, „Письмо з Просвіти“ і „Землю і Волю“. Проектується також заложити при читальні аматорський гурток з місцевих сил. *Селянин.*

Ковівщина.

Дня 7. мая 1922 р. ушанувала читальня „Просвіти“ в Кривім під проводом голови Дмитра Мартинова пам'яті Т. Шевченка концертом у школі. На свято загостили гості з Бережан, Козови, Кального, Слободи золотої і Струсова. По відспіванню хором „Заповіту“ виголосив патріотичне вступне слово свящ. Ів. Миколайчук. Від філії Т-ва „Просвіти“ з Козови зложив привіт відпоручник філії Петро Орун. Хор під орудою студ. Петра Костева вдачно відспівав кілька народних пісень та закінчив молитвою. Деклямації під вправною рукою місцевої учительки п. Галі Бородайківної і діточа сценка випали прегарно. Деклямували: „Посланіє“ (студ. Степан Галаса), „Кавказ“ (Лев Збир), „Розрита могила“ (Марійка Іванчук), „Хустина“ (9 літній Любка Бородайко з Бережан). З чистого прибутку передала читальня через філію 5.000 мп. на фонд „Учітеся, брати мої“.

Того самого дня відіграли читальня „Просвіти“ в Плотичі пєсу „Ой не ходи Грицю“, а читальня в Городищу „Мартина Борулю“.

Філія Тов-а „Просвіта“ в Козовій закликає отсим виділи відновлених читальень в Геленкові,

Городищу, Золочівці, Кальнім, Каплинцях, Козовій, Кривім, Плаучі вел, Плотичі і Слободі золотої, щоб у найкоротшому часі приготували в своїх громадах театральні вистави з призначенням чистого доходу на фонд Голодуючих України, а інтелігенцію просить зайнятися цією справою ревнійше, ніж як це на жаль було при Шевченківських обходах.

Збірку на сю цілість прийме для передачі філія.

Із Шевченкових обходів зауваємо, що державна поліція в Козовій поставила Шевченка на індексі, виготовляючи проти д-ра Західного карне донесення з приводу деклямації „Посланія“ о... злочин § 65а к. з.

Улично, пов. Дрогобич.

Після 7 літ цілковитого застою на культурно-просвітнім полі наслідком воєнної хуртовини, — пробудилося й наше село з важкого сну. Початок до обнови просвітнього життя дало відновлення читальні „Просвіти“ дня 26. марта ц. р. До виділу читальні увійшли: Лев Ортинський голова, Петро Ортинський місто голова, Михайло Ортинський секретар, Дмитро Білінський скарбник, Адольф Бориславський, бібліотекар і господар. Читальня мститися в домі Петра Ортинського, котрий безінтересовно відступив на сю цілість свою хату.

Про тутешню шляхту годиться запримітити, що з виімкою небагатьох, однак усім вдомих одиниць, — стоїть твердо при національнім прапорі та береже гідно народню честь.

Дня 14. мая ц. р. відновлено діяльність І-шої читальні „Просвіти“, заснованої ще в 1898 році. Загальні Збори відбулися в читальнянім будинку при численній участі громадян і співучасті місцевої інтелігенції. До виділу увійшли: Ів. Кузів голова, Мих. Кінаш місто голова, М. Гамаль секретар, Вас. Сирватка касієр, Гриць Стечик бібліотекар, Яким Костецький господар, студ. прав Іван Вербицький виділовий — Вписалося 59 членів і зложено 18.355 мп. членських вкладок.

На загальних зборах обдумано справу відновлення читальняного дому і постановлено доложити усіх старань, щоби дім, здвигнений перед роками тяжким трудом ідейних одиниць, привсти до порядку. Вправді буде се вимагати великих

коштів, але є надія, що розпочате при добрій волі всіх громадян діло увінчається пожаданим успіхом, а то тим певніше, що відбудовою читальні заінтересувалися й наші емігранти в Канаді, котрі на сю ціль за посередництвом діяльного члена тутешньої читальні Михайла Николина прислали 10 доларів.

Побажатиб, щоби започатковане діло не стрінулося з так частими в нинішних часах перепонами зі сторони таки своїх, деяких одиниць, котрі звикли йти за подувом вітру. — Про розвиток обох читалень напишемо п'зніше. *Учасник.*

Комарнянщина.

За старанням малого гуртка свідомих одиниць, переважно з молодіжи Комарнянщини відновлено 8. грудня 1920 р. філію Тов-а „Просвіта“ в Комарні. Від того часу почалася праця над відновою просвітно-культурного життя в цілім окрузі. Вибраний Виділ поставив собі в чергу справу відновлення читалень та заснування кооператив. Дотепер відновлено в окрузі 11 читалень. Роблено заходи до заснування читальні в Колодрубках та безуспішно. Прийшла відома утерта заборона „нема ренкоймі, же в читальні не бендзе се провадзіць політики“.

На день 24. січня 1921 р. скликано економічно-просвітну анкету, на якій виголошено реферати про кооперацію, її ідею та кооперативні спілки, про організацію читалень, порушено цілий ряд пекучих справ та усталено плян дельшої економічної та просвітної праці. Перші леди проломано. Ідея кооперації здобуває щораз ширші круги. Читальняні виділи працюють рівнож по вказівкам виділу філії, заходом якої утворено 1920 р. Шевченківський комітет та відсвятковано великим концертом 1921 р. в Комарні 60-ті роковини смерті Шевченка. По селах відбулися вже, де скромні концерти, а де знову — реферати.

Другі повоєнні загальні збори філії відбулися 18. грудня 1921 р. Нововибраний виділ під проводом свого голови Осипа Утриска повів працю далі по вибраній дорозі. У відновлених читальнях переведено люстрації, а на день 15. січня ц. р. скликано упять економічно-просвітну анкету, на яку явилися відпоручники всіх економічних і просвітних товариств в окрузі та ідейні одиниці без ріжниць партій. На цій анкеті по широкій та основній дебаті порішено приступити до негайного заложення повітової кооперативи в Комарні. Переведення пляну піднявся виділ філії. По всіх читальнях відбуваються загальні збори, на які філія висилає своїх відпоручників. Читальні одержали інструкції, як приєднувати членів та збирати уділи. По всіх читальнях, які відновили своє життя, виголошували відпоручники філії організаційні реферати. При філії утворено секцію популярних викладів, яка в найблизшому вільному часі має занятися уладженням рефератів по селах. Філія бере чинну участь у веденню приватної 6-класової народної школи та гімназійних курсів, відступила безплатно свій будинок на поміщення школи, та старається про фонди для неї.

ВОЛИНЬ.

Кремінець.

В четвер 20. квітня відбулися в Кремінці Загальні Збори Тов-а „Просвіта“. Властиво ці збори були продовженням попередніх (річних) зборів, на які явилось за мало членів.

Тепер явилася поважна скількість членів, яка

свідчила про те, що життя „Просвіти“ стало на-решті не байдужим для її членів. Присутніми на зборах були як члени з Кремінця, так з повіту — (Бережці, Вишневець, Почаїв). Переведено вибори до Ради Т-ва і до ревізійної Комісії на біжучий рік. До Ради Т-ва вибрані: Д. Олександрович, В. Дорошенко, П. Хомчук, Е. Шостацький, А. Животко. До ревізійної Комісії: проф. В. Біднов, Б. Козубський, В. Гнажевський.

Внесено постанови в справі живого звязку з округою, а також що до підтримки справ переведення українізації церков. Життя потребує праці. Сподіваємось її.

По Україні.

ГАЛИЧИНА.

Справа Федака. „Газета Цодзєнна“ доносить, що справа Федака буде переведена окремо від справи інших „співвинуватих о викликання бунту і оружних заворушень у Східній Галичині“. На першій розправі, яка мабуть не відбудеться в червні, бо до того часу не буде готовий акт обжаловання, стануть тільки Степан Федак і ще два співобжаловані.

Напад польських кольоністів. 4 мая в сел Свитазів, пов. Сокаль, коли населення було в церкві на богослуженню, польські кольоністи без усякого дозволу зі сторони громадської зверхности заняли громадську канцелярію ніби-то в цілі закладання якоїсь читальні. Тому, що зробили це безправно і без дозволу зі сторони громади, кількох хлопців, вийшовши з церкви, прогнали їх із громадського уряду.

Другого дня два жандарми з місцевого постерунку поліції, а саме Повольни і Кремпач арештували місцевих селян: Луця Кошика, Гриньча Бульбака, Івана Журовського і Грицька Катанюка і скувавши у заліза, посадили їх у пивниць хати, де міститься постерунок поліції, а у цій пивниці постійно стоїть по коліна вода.

Колиж рідня арештованих прийшла на постерунок з плачем і проханням помістити деінде арештованих, тому що в цій пивниці мусять сидіти в воді, арештовано і засаджено до того льоху ще дальших шістьох селян, а саме Онуфр Войтка, Гриня Нікіна, Дмитра Калюгу, Прокєпа Микитюка, Івана Нікіна, Пилипа Войтка і Лаха, а на другий день арештовано ще дальших сімох селян з тогож села і всіх їх відставлено до вязниці окружного карного суду у Львові при вул Баторія, де мають відповідати за — злочин насильства і бунту.

ЗАКАРПАТСЬКА УКРАЇНА.

Освіта. В минулому році на Закарпатській Україні було 679 народних шкіл, а в тім: 521 українських, 115 мадярських і 5 румунських; 9 мійських шкіл, з них 7 українських; 5 реальних гімназій, з них 4 укр.; 3 учительські семінарі, 4 торг. школи, 10 промислових шкіл і 115 садків для дітей.

Українське життя на чужині.

Український університет у Празі. Вільний Український Університет, заснований минулого року у Відні, а потому перенесений до Праги, покінчив другий піврік діяльності. Уладжений він на

зразок університету Карла в Празі і складається з двох факультетів: філософського та юридичного. В останньому часі мав університет 702 слухачів, в тім 640 Українців, 15 Румунів, 15 Чехів, 1 Москаль, 2 Білорусів, 3 Німців і 26 Жидів.

Українці у президента Масарика Недавно депутація професорів Вільного Українського Університету у Празі та місцевої української академічної громади була принята президентом Чехословацької Республіки проф. Масариком.

З розмови з президентом виявилось, що чеський уряд прихильно поставився до проекту відчинити українську агрономічну академію в м. Таборі на 300 студентів і 30 професорів. Курс навчання дволітній. Президент Масарик іде на зустріч бажанню української молоді організувати українську агрономічну академію і всім, чим може, допомагає цій справі. В розмові з згаданою депутацією президент між іншим сказав таке:

„Ви знаєте що я раніше стояв за те, щоб Україна була з Росією. Але ми — реальні політики — переконались, що ідея Великої Росії лопнула, тому будемо трактувати Україну нарівні з Росією“.

Українське студентство. По словам альманаху українського студентства „Vivat academia!“ який недавно вийшов у Берліні, всього вчиться за кордоном 2.513 студентів-Українців. З того в Чехословаччині 1.012, Польщі 612, Австрії 320, Німеччині 132, Зєдинених Державах 120, Румунії 97, Югославії 68, Канаді 63, Угорщині 32, Франції 28, Болгарії 25, Швайцарії 7, Данії 7, Бельгії 6, Англії 4.

„Українська агітація“ в Празі. Празький кореспондент „Курер-а Варшавск-ого“ жаліється, що від якогось часу шириться на пражському ґрунті українська агітація, українські студенти уладжують віча, ректори вищих шкіл підписують афіші, вивішені в забудованнях університетів. Діялося це в часі українських протестів проти неприймання укр. студентів на львівський університет. Дня 3. мая розліпили українські агітатори на мурі костела, в якому відбулося торжество конституції 3-го мая, протипольські відозви, які також роздавано публіці.

Концерти хора О. Кошиця. Відновлений український національний хор під орудою О. Кошиця розпочав концерти у Берліні. Перший концерт на Великдень зібрав повну салю публіки, переважно німецької, яка з великим захопленням витала хор і його талановитого диригента. Другий концерт також пройшов з великим успіхом. Хор має ціле літо концертувати по різних містах Німеччини, а потім виїхати до Англії і Америки.

По світу.

Як Німці „відступають“ Горішній Шлеськ. Вже цілий рік ведуться німецько польські переговори в справі передачі Полякам признаної їм частини Гор. Шлеська, а й досі ще справа не покінчена. Про „готовість“ Німців свідчать часті їх замахы, тайні організації зі складами зброї і т. п., чого дуже бояться Поляки, тимбільше, що союзницькі війська мають незабаром опустити плєбісци-товий терен. Ось образок, що свідчить, як Німці „приготовляються“ до евакуації:

Французькому командантові донесено, що на цвинтарі між Глівіцями й Сосніцею знаходиться закопана амуніція. Пішла туди сотня французьких вояків та стала добуватися до пивниці під каплицею, де була зложена зброя. Та тільки що відчинено двері до льоху, як наступив страшний вибух, від якого згинуло на місці 13 Французів, а 12 втекло з ранами на цілому тілі. Це Німці навмисне умістили міну так, що по відчиненню дверей вона мусіла вибухнути. Сила вибуху була така, що частини розірваних тіл порозліталися на віддаль 100 метрів від каплиці.

Завдовження держав Америці. Англійські газети подають, скільки яка держава винна Америці: Англія — 4.166,318 358 доларів та відсотків 407 мільонів; Франція 3.351,000.000 та відсотків 284 мільонів; Італія — 1.448,000.000 і 33 мільонів відсотків; Росія 193,000.000; Польща 136,000.000, Чехословаччина 91,000.000, Сербія 51,000.000, Румунія 36,000.000, Австрія 24,000.000, Греція 15 мільонів, Естонія 14,000.000, Вірменія 12,000.000, Куба 9,000.000, Фінляндія 8,000.000 доларів.

Дрібніші суми винні Латвія, Литва, Угорщина та інші держави. Загалом сума довгів різних держав Америці досягає 10 мільярдів доларів.

Загалом ціле завдовження Польщі, по урядовим відомостям польського міністерства фінансів доходило з днем 31. грудня 1921 р. до 283,379.6'0 доларів, або 1.449,486.707 швайц. франків.

Посмертні згадки.

Олександр Лозовський. В Києві перед Великодними святами якісь невідомі бандити задушили молодого українського маляра Олександра Лозовського. Покійному було не більше 25 років Він з 1917 р вчився в Укр. Академії Мистецтва; спочатку працював в майстерні пок. Юрія Нарбута. Пізнійше в майстерні проф. Бойчука. Покійний звернув на себе увагу своїми талановитими малюнками й між іншим обортками до 3-х збірок поезій Павла Тичини й збірки поезій В. Кобилянського „Мій Дар“.

Юрій Отмарштайн. 2. мая вночі застрілили в Каліші якісь невідомі бандити полковника генерального штабу Української Народньої Республіки Юрія Отмарштайна. Вбивство загадкове, правдоподібно — з політичною метою, бо при вбитім знайдено годинник і гроші, а мали пропасти якісь документи. Отмарштайна знає багато людей і в нашім краю. В своїм часі покійний служив при Січових Стрільцях і був ними люблений. В останнім часі жив стало у Львові, де був осаулом повітової „Січи“. Перед смертю збирався виїхати до рідні у Бєсарабію і мав уже завізований пашпорт.

Митрополит Партеній з України дійшли чутки, що в початку сього року помер там знаний український патріот єпископ Партеній, вибраний недавно митрополитом української православної церкви.

Під доглядом покійного вийшов кільканацять літ тому (1907—1911 рр.) український переклад Євангелія, зладжений Ф. Морачевським ще в 60 рр. мин. століття. В своїм ріднім селі на Полтавщині збудував митр. Партеній дуже гарну церкву в українському стилі.

Вічна їм пам'ять!

Що читати.

М. Старицький. Зимовий вечір. „Народня бібліотека Просвіти“, ч. 10 (Театральна серія, ч. 1), Львів, 1922, ст. 34+(2), 8°. Ціна 150 мп.

Бажаючи прийти на поміч нашим аматорським театральним кружкам на селі, Т-во „Просвіта“ рішило випустити ряд невеличких театральних пес (штурк), головно одноактівок і двоактівок. Як перше число сього задуманого видавництва й появилася отсе легенька песка знаного українського письменника й театального діяча Михайла Старицького. Вона всього на дві відслони. Дієвих осіб 11. Яви звичайно не довгі, зміст легкий і зрозумілий, а ціла штука дуже жива, цікава й зворушлива. Також і обстанова для вистави не тяжка, отже все складається на те, щоби нова книжечка „Просвіти“ стрінула як найщирішу прихильність наших аматорів. Сподіваємося, що вона не залежить на книгарняних полицях.

- 0 -

Видавництво „Світа Дитини“. Доповняючи нашу нотатку в ч. 17—18 в рубриці „Що читати“, де ми поручали читальням видання „Світа Дитини“, подаємо нині спис сих видань та їх ціни. Додаємо, що деякі з них, як прим. „Чорнокнижник з Чорногори“ і „Вільгельм Тель“, надаються на нагороди пильности нашим школярикам, на що звертаємо увагу Управам народніх шкіл:

1. Оскар Уальд — „Зоряний Хлопчина“. Ціна 90 мп.
2. Вільгельм Буш — „Максим і Марко“. Ціна 200 мп.
3. О. Білоусенко — „Пригоди Вовка неситого“. Ціна 200 мп.
4. Вільгельм Буш — „Нечемне вороня“. Ціна 150 мп.
5. Вільшенко Я. — „Чорнокнижник з Чорногори“. Ціна 200 мп.
6. Вільшенко Я. — „Червона Шапочка“. Ціна 150 мп.
7. Антін Лотоцький „Вільгельм Тель“. Ціна 130 мп.
8. Фільгеленес — „За вітчину“. Ціна 120 мп.
9. Микола Ваврисевич — „Лісова казка“. Ціна 70 мп.
10. Грація Товпліс — „Дарунки русалок“. Ціна 70 мп.
11. Вільшенко Я. — „Коник стрибунець“. Ціна 100 мп.
12. Леся Верховинка — „Іменини Влодка“. Ціна 120 мп.
13. Іван Левицький — „Основи теорії музики“. Ціна 150 мп.
14. Іван Левицький — „Нарис історії музики“. Ціна 200 мп.

Книжечки вчислені під ч. 9—12 надаються до діточих театральних вистав.

Вісти з „Просвіти“.

Комунікат Головн. Виділу Тов-а „Просвіта“ до Філій „Просвіти“ в краю.

Видавати для народу книжечки — це найважливіша під теперішню пору задача Т-ва „Просвіта“.

Гол. Виділ свідомий цієї своєї задачі. Крім цього тяжить на нім обовязок — ухвала Загальних Зборів Тов-а, дня 1. падолиста 1921. року, розпочати як найінтензивнішу працю на видавничім полі. Вивязуючися із цієї задачі, приступив Головний Виділ до видавання свого органу „Письмо з Просвіти“, якого досі вийшло 24 чисел з матеріальним недобором. Із книжок видано в цім році лише III. том творів С. Воробкевича (серія „Українське Письменство“) і „Зимовий Вечір“ — М. Старицького (серія „Театральна Бібліотека“). На більше не мало Тов-о спромози, бо гроші з розпродажі старих книжок, навіть передвоєнних, ідуть на адміністраційні і організаційні видатки. А магазини Тов-а вже вичерпуються. Треба доконче поповнити їх новими виданнями. І Гол. Виділ стоїть також під знаменем видавання популярних книжок і в цім напрямі йдуть усі змагання Виділу. Не дали успіху жадні старання, наради Гол. Виділу з Комісіями та з поодинокими людьми у Львові. Позички в банках ані векслевої ані гіпотечної зтягнути тепер мимо великих заходів не можливо, поля продавати в маєтках Тов-а також під теперішню хвилю не вказане, тому Гол. Виділ рішив звернутися ще раз з тою справою до Виділів своїх філій в краю і заангажувати через них та при їх помочи капітали провінції на культурно-освітню працю в краю, бо сам Львів запомогти вже більше не може. Тому скликає Гол. Виділ представників усіх Філій Тов-а „Просвіта“ в краю і представників фінансових кругів провінції на спільну анкету у Львові, яка відбудеться 15. червня 1922. о год. 10. рано в салі засідань Тов-а „Просвіта“ Львів, Ринок 10 II пов.

Дневний порядок поданий в особних запрошеннях, які на руки представників виділів Філій висилається поштою. З огляду на те, що справа незвичайно важна і не терпить проволочки, Гол. Виділ висказує повну надію, що Виділи філій зрозуміють критичне фінансове положення матірнього Тов-а і вишлють своїх уповновласнених відпоручників на згадану анкету.

Спільними силами всі враз до спільної мети!

Львів, дня 15. мая 1922.

За Головний Виділ Тов-а „Просвіта“

Др Іван Брук
м. голова.

Степан Шах
секретар.

- 0 -

Поклик до українських Письменників!

Головний Виділ Т-ва „Просвіта“ повідомляє, що збирає вже матеріали до свого 44. річника Великого Ілюстрованого Народнього Календаря „Просвіти“ на 1923. рік, який вийде з початком жовтня, і просить усіх Вп. Письменників, що хотіли би взяти участь в сьогорічнім календарі, присилати статті, держані в популярнім тоні, до канцелярії Тов-а Ринок ч. 10 II. пов. — найдалі до кінця червня. Статті довільні — після знання і вподоби, поезія, новелі, коротенькі історичні оповідання, статті літературні, історичні, політичні, з життя нашої еміграції, просвітні, економічні, кооперативні, технічні, господарські, з медицини, ветеринарії, природи, про обезпечення, правничі поради, інформаційні справи, гумористика, приказки, народній помяник і оголошення,

Статті усі платні, — від аркуша друку, а ви-

сота гонорару буде усталена щойно в липні. Крім гонорару авторський примірник календаря.

Об'єм статей не може переходити шість сторін друку формату великої 8°.

З цензурних оглядів поручається обережність у висновках.

А що невикористані рукописи звернуться Авторам, належить подати свою точну адресу.

Львів, дня 24. квітня 1922. р.

Гол. Виділ „Просвіти“.

— 0 —

До українських драматургів.

Тов-о „Просвіта“ звертає увагу українських драматургів, що потрібні будуть більші українські драматичні твори літературної вартости — найрадіше з українських визвольних змагань, або патріотично-історичні в числі 5 (пять).

Ближші дані будуть оголошені в своїм часі особним конкурсом у пресі.

— 0 —

До аматорських гуртків.

Ідучи на зустріч потребам аматорських театрів і маючи на увазі цілковиту відсутність на ринку продажі музикалій (нот), Театральна Комісія при Тов-і „Просвіта“ у Львові звернулася до гуртка музичних фаховців і той згодився негайно приступити до літографування ручним способом нот для голосів у супроводі фортепяна до таких штук: 1) „Невольник“ Марка Кропивницького, 2) Ой не ходи Грицю“ М. Старицького, 3) „Вечерниці“ Ніщинського, 4) „Святання на Гончарівці“ Квітки Основ'яненка, 5) „Пошились у дурні“ („Перехитрили“) М. Кропивницького і 6) „Дай серцю волгу — заведе в неволю“ М. Кропивницького.

Кожда музикалія вийде в обмеженій кількості примірників, тому проситься заздалегідь надсилати замовлення, які будуть звдовольнятися по черзі вступу їх до канцелярії Тов-а „Просвіта“ у Львові, Ринок 10. II. пов.

— 0 —

ПРИГАДКА

для Виділів філій і читалень Т-ва „Просвіта“.

День Зелених Свят признав краєвий Комітет охорони воєнних могил святом воєнних могил. Тому в усіх місцевостях, де не ходили процесії підчас Великодних Свят з панахидою на воєнні могили, мусять там піти на Зелені Свята, а припилюють того Виділи філій і читалень „Просвіти“. Щоб одначе ця хвиля випала велично, потреба на правити і гроби, поставити хрести, прикрасити вінцями і китицями живих цвітів та громадно взяти участь в процесіях. Це для тих, що впали. Докажім, що вони „хоч упали — живють!“

— 0 —

Від філії Тов-а „Просвіта“ у Львові.

Замарстинів — се було досі одно з найбільше занедбаних під оглядом народньо-просвітньої праці передмість Львова.

В останніх часах одначе завдяки рухливим і енергійним одиницям просвітне життя на сьому передмістю поплило широким руслом. Воно поглибилось й поширилося, а найкращим доказом сього є розвиток читальні „Просвіти“.

Праця, перервана довголітньою війною, віджила тепер із ще більшою силою і розмахом. Відновлено засновану ще в 1911 р. каплицю в домівці читальні при вул. Львівській ч. 56., сплачене довг, що тяжів на самій домівці, а отсе заходом пп. голови читальні Карася Олексі, Кучми Дмитра та при живій, охочій співпраці цілого виділу відновлено увесь домік та уряджено більшу кімнату на товариські сходини. Тепер приступають до прибудовання ще одної хати, яка була би разом сценою, потрібною на представлення та концерти аматорського та співочого гуртка, що береться також із повним запалом і енергією до підготовки цілого ряду вистав і концертів. Та річ у тому, що така розбудова дому потягає за собою величезні сьогоднішні кошти. А тут уже й найбільша жертвенність самих членів Замарстинівців — не вистарчить. Поможімож тим, що сеї помочи тепер чи не найбільше потребують. Не доведім нашою байдужністю до того, щоби запал до праці тих, що тепер у більшій часті були для нас страченими, не остиг, не зломився під тягаром недоборів. Кожда, хочби найменша лепта буде для них і для народньої справи великою помічю.

Не лишім Замарстинівців на вплив польських костелів, соколів і читалень Т. S. L. і т. и. Поможім стати їм твердою ногою на власній землі, коли самі так палко до сього рвуться.

Жертви в грошах приймає філія „Просвіти“ ім. Т. Шевченка (секретар п. Янів) — Львів, вул. Руська ч. 18. I. пов.

Жертви.

На „Рідну Школу“ зложили в марках польських в місяці квітні отсі читальні „Просвіти“: в Пралківцях 700, в В.лиці комаревій 180, в Борках великих 400, в Лежайську 500, в Волі якуб. 2500, Прокурові 300, Корниці 300, Ніниві дол. 210, Малнівській волі 200, Кривенькім 1000, Щегинях 150, Фільварках 1000, Хриплині 100, Малневі 8000, Дрогоєві 1000, Микулічині 2000, Тишівниці 500.

За сі жертви складаємо щиро-сердечну подяку і просимо о дальші жертви, — а прочі читальні „Просвіти“ нехай підуть за їх приміром.

Зазначаємо з прикрістю, що з кожним місяцем число читалень жертвуючих на „Рідну Школу“ місто зростати — меншає, що хиба не є вказаним.

Головна Управа УПТ.

Від Адміністрації.

До цього числа долучається проспект на коси і серпи Краєвого Союзу господарських Спілок.

Кождий Українець і кожда Українка повинні стати членами Товариства „ПРОСВІТА“. Річна вкладка 240 Мп.

ОГОЛОШЕННЯ.

(За цей відділ редакція не відповідає).

ЦІНА ОГОЛОШЕНЬ: Ціла сторона 25.000 мп.; пів стор. 12.500 мп.; чверть стор. 7.000 мп.; вісімка 3.500 мп. — Між повинками або в редакційній частині подвійно. Дрібні оголошення по 75 мп. рядок. Короткі по 13 мп. слово.

НАРОДНА ТОРГОВЛЯ

Львові, Ринок 36 і в окр. 19 окладах по краю

поручає всякі кольоніяльні товари, як КАВУ, ЧАЙ, ЦУКОР, РОДЗИНКИ, МИЛО і т. п.

Для Всч. Духовенства ^{церковне} СВІТЛО і природні богослуж. ВИНА угорські і австр. Пригадується

що товариство платить від щадничих вкладок 10%.

Не треба їхати до Львова

підручач з мішком 2000; лапка на матку 100; клітка на матку 125; вигнений ніж до плястрів 1050; спеціальної конструкції сикавка до роїв (струя несе 10 м.) Мкп. 2400. — Поступовий пасічник розуміє, яку величезну користь приносить уживання штучної вощини. — Продаємо за готівку штучну вощину бажаного розміру — за чистість воску даємо повну гарантію — приймаємо віск до перерібки А. Окпиш і С-ка

на закупна. --- Оборотною поштою висилаємо ПАСІЧНІ ПРИЛАДИ: ситце Мкп. 600 і 800; вигнений ніж до плястрів 1050; спеціальної конструкції сикавка до роїв (струя несе 10 м.) Мкп. 2400. — Поступовий пасічник розуміє, яку величезну користь приносить уживання штучної вощини. — Продаємо за готівку штучну вощину бажаного розміру — за чистість воску даємо повну гарантію — торг. пром. Спілка з обм. пор. Львів, Осолінських 15. (З замовленнями висилати завдаток).

ЮХТИ — БОКСИ
СКІРА на підошви
ШЕВРО ЛЯКЕРИ
ТЕЛЯЧІ СКІРИ

найкращої якості по приступних цінах
продає

КООПЕРАТИВ

для промислу і торгівлі
СКІРОЮ

СТОВ. ЗАР. З ОБМ. ПОР.

у ЛЬВОВІ, Вірменська 8

(бічна вулиця Краківської).

Кооперативам і купцям дається опуст.

КУПУЙТЕ ВИДАННЯ ФОНДУ „УЧІТЕСЯ, БРАТИ МОЇ“!

Досі вийшли:

1. Володимир Дорошенко: Шевченкова Криниця.
2. Степан Рудницький: Україна — наш рідний край.
3. Михайло Возняк: Кирило-Методієвське братство.
4. Микола Голубець: Начерк історії українського мистецтва.

Ціна кожної книжки 500 Мп.

В ДРУКУ:

5. Іван Крип'якевич: Коротка історія Коваччини.

Присилайте передплату на
„ПИСЬМО з ПРОСВІТИ“!

Всі Українці уживають
тепер цигаретних туюк
з ватою назви

„ОКСАНА“

Виріб першої якості

Часть доходу йде на
фонд українських
інвалідів.

Склад у

„СОЮЗНИМ БАЗАРІ“
Львів, Руська 20.

ЛЬВІВ,
вул. Синстуська 37
напроти головної пошти.

ДО
**АМЕРИКИ
І КАНАДИ**

найшорші і найбільші
кораблі на світі.

Лінія КУНАРД
(CUNARD LINE).

Продає корабельні карти по оригінальних цінах.

Уважайте на число дому 37. вул. Синстуська. — інформації уділяється скоро і даром.

Важне для Читалень!

Готові бібліотеки — складені з усякого рода цікавих і пожиточних книжок — висилаємо по ціні

за бібл. ч. I.	— 15 ріжних книжок	— 2.600 мп.
" " " II.	— 50 " "	— 4.000 "
" " " III.	— 100 " "	— 20.000 "

до бібліотеки ч. III. долучаємо велику мапу України.

На бажання висилаємо всякому даром наші два цінники — списи книжок. Пишіть на адресу:

„ДОБРА КНИЖКА“, Львів, вул. Содова ч. 4.

**Складайте жертви на фонд
„УЧІТЕСЯ, БРАТИ МОЇ“.**

ПОЗІР КОЗІВЩИНА І

**АДВОКАТ І ОБОРОНЕЦЬ В КАРНИХ
СПРАВАХ**

Д-р Михайло Західний

веде свою канцелярію в КОЗОВІЙ.

ПРОДАМ за доляри господарство: 27 моргів доброї орної землі, 1 морг добірного саду, великі господарські будики і матеріял на будову хати. Іван Білинський, управитель школи у Пчанах, п. Жидачів.

УКРАЇНСЬКЕ ПИСЬМЕНСТВО Т. XII. Ч. 3.

вийшло з друку як III. том драматичних творів І. Воробкевича. Ціна примірника оправленого у півполотно — 1.000 мп., ціле полотно — 1.200 мп., з пересилкою о 100 мп. більше. Штуки надаються до вистав. „ЗИМОВИЙ ВЕЧІР“, драматичний етюд М. Старицького на 2 відслони. Ціна 1. примірника 150 мп з пересилкою 200 мп. Замовляти в **Канцелярії Тов-ва „Просвіта“, Львів, Ринок 10.** 2—3

ПОРТРЕТИ

в українських, художних, різьблених рамах, прикрашених тризубом Шевченка і Франка більші по 3500 мп., менші по 1200 мп. Поручається українські, релігійні образи в різьблених рамах по 6000 і 8000 мп. пара, кольоровану картину „Гість з Запоріжжя“ в такихже рамах 1200 мп., — великі кольоровані картини „Візд Б. Хмельницького до Києва“, „Гість із Запоріжжя“ та „Гагілки“ (всі лише в рамах дубових або українських в ціні від 14.000 до 24.000 мп. Приймається замовлення й на самі різьблені рами по цінах загально приступних. Замовлення і гроші (задатки) слати на адресу: **ІВАН ПАВЛИК, Львів, Ринок ч. 10, II. пов.** 3—3

ВОЗИ дубово-ясеневі перворядно викінчені однокінні 60.000 мп., двокінні 70.000 мп. **КОЛЕСА** патентово окуті, високі 76 см. 6.000 мп., задні вис. 89 см. 6.500 мп. Неокуті передні 3.400 мп. задні 3.600 мп. — **ВУЛИЇ** Дадана 6 500 мп., славянські 5.000 мп. Крісла складані I. а 1.000 мп. II. а 700 мп. Двері, вікна, шкільці лавки поручає парова фабрика **ДЗЮБІНСЬКИЙ** і **С-ка, Трушевичі** п. Ніжанковичі. 2—2

ШТУЧНУ ВОЩИНУ з чистого пчільного воску досконало виконану доставляє і приймає віск на перерібку „**ПАСІЧНИЦЬКА СПІЛКА**“ у Львові, вул. Зіморовича ч. 20. Близші інформації на жадання. 3—3

ЛІТЕРАТУРНО-ПРОСВІТНИЙ ТИЖНЕВИК під редакцією ВОЛОДИМИРА ДОРОШЕНКА.

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ І АДМІНІСТРАЦІЇ : ЦІНА ЦЬОГО ЧИСЛА : ПЕРЕДПЛАТА:
 ЛЬВІВ, РИНОК Ч. 10. ІІ. ПОВЕРХ. : мп. 100 мп. : Піврічна 1200 Мп., чвертьрічна 600 Мп.

На допомогу голодній Україні.

ГРОМАДЯНЕ І БРАТИ І СЕСТРИ

Велике горе постигло Українську Землю. Розлилось воно морем сліз і крові від Сяну по Дон, від поліських болот по Чорне море.

Український народ, що зірвався до бою за найвище і найістотніше право, за свою свободу, в надлюдських змаганнях відпираючи ворожу навалу з усіх сторін світа, стер із своєї душі ганебне пятно рабства, але фізично страждає ще в нелюдських кігтях неволі.

В ході визвольної боротьби Українському Народові прийшлося переносити найбільш діймаючі терпіння, найбільш жахливі страждання, найболючішу муку, прийшлося переходити крізь чистилище і пекло, крізь заборони і середньовічні переслідування, крізь ріки крові і море сліз, крізь Жах і Божевілля.

Ця велика драма України продовжується вже сім років. Та навіть у найтяжчих хвилинах народного життя гола дійсність не була така невблагано жорстока, пропадно безвихідна, смертельно жахлива. Серед гуку гармат, тріскотні скорострілів, луни пожарищ, кривавого насилля і всіх страхів боротьби,

все ще втишливою ясністю коїло біль і горе блакитне небо України і щирим золотом усміхалися родючі поля Землі Української.

А тепер? Тепер населення найбагатшої країни попало у найбільшу нужду, у найстрашніше лихоліття. Золоті лани спалила змора-посуха, на загніваній землі запеклася счорніла кров — як пятно дієвого злочину, похилилися під вагою чорної журби до краю виснажені горді сини степів, спохмурніли колись веселі обличчя, в громовій, могильній тиші замовк веселий щебіт дітвори, потахло в людині все людське, а безмежна розпука і всюди суший цар-голод видобули зпід кори віків первісну з'яву чоловіка.

Майже ціла лівобережна й полуднева Україна сьогодні уявляє собою саме дно дантейського пекла, стогне важким стогоном болю, конає в голодових муках, а пошести — тиф і холера — брудним смертельним покривалом сповивають наших братів і сестер. Біснуваті від голодових мук люде ще зимою порили замерзлу землю в пошуканці за корінням, в надії, що в лоні матері-землі найдуть ще життєдайні соки, ще зимою обди-

КОЖДА ЧИТАЛЬНЯ.

ПОВИННА ПЕРЕДПЛАТИТИ

„ПИСЬМО з ПРОСВІТИ“!

рали кору з дерев, у липкій глині дошукувалися поживних складників. Одночасно „щасливіші“ годувалися всякою падлиною, аж вкінці сталася річ найстрашніша: на нашій Україні з'явилося людоджерство.

Поруч з тим лихоліттям на Великій Україні — буруни революції і події на терені Наддніпрянщини викинули поза межі Батьківщини тисячі борців, громадських діячів, мозок Українського Народу. І отсе двигачі української національної думки, культурні робітники і сівачі, деякі з дрібними дітьми, в злиднях і нарузі проводять безпросвітні дні і ночі, в голоді і холоді ковтають гіркий полин еміграційної вегетації. А від них не ділять нас під цю пору ні межі, ні граничні стовпи, ні китайські мури. Чи ж не подамо їм помічної руки, чи не підпремо охлялих, чи не заспокоїмо їхнього голоду, чи ділом не виявимо нашого братерства?

Громадяне! Брати! Сестри!

Закликаємо Вас усіх, синів і дочок одного Народу, і тут у Галичині, на Волині, Полісся, Підляшшу, Холмщині, Буковині, Прикарпатській Україні, і там за океанами — у вільній землі Вашингтона, в британській домінії Канаді, в пралісах Бразилії і Аргентини, і всюди, де тільки бється українське серце, де відчувається кровний зв'язок з Українським Народом і Його Землею, — сповнити пер-

ший національний обов'язок діяльної любови до брата, а одночасно благородний людський вчинок і негайно поспішити з допомогою голодній Україні.

На день 3. червня (задушна субота) проголосилисьмо національний піст, а всі видатки, які призначені на прожиток одного дня, як і заробіток одного дня, просимо жертвувати на допомогу голодним.

Мусимо під загрозою прокляття історією і нашими нащадками напружити усі свої сили, мусимо розвинути як найбільшу акцію, мусимо нею обняти всіх членів нації без виїмки, мусимо піднести наше національне почуття до ступня релігійної, молитовної екстази, а нашу щедрість до найдальших границь спроможности, щоби з челюсти смерти вирвати вмираючих, щоби з мутних хвиль зневіри вратувати потопаючих, щоби кинути їм ясний промінчик надії на життя, а нам самим стати людьми в повному того слова розумінню перед маєстатом Нації і Людськості.

У Львові, дня 29. мая 1922.

*Краєвий Комітет допомоги
голодним України.*

О. Олесь: ГОЛОД НА УКРАЇНІ.

I.

Слухайте, слухайте крик із безодні,
Нашу молитву гарячу...
Ви, що обідали й ситі сьогодні,
Киньте хоч шкіру собачу!

Землю укрили ми трупом холодним,
Чорна земля посиніла...
Хліба нам, хліба нам, хліба голодним,
Вашої крові і тіла!

Як? Ви не знали, що впає посуха,
Як — ви не чули нічого?!
Де-ж ваше серце і очі і вуха,
Де-ж у вас крихта людського!?

М'ясо ви! М'яса нам, м'яса нам вволю!
Падло давно ми поїли,
Гляньте! По нашому тихому полю
Всюди розриті могили.

О, порятуйте, бо ми рятувались,
Іли ми кору і глину,
Крови людської із ран напувались,
Мати варила дитину.

Землю укрили ми трупом холодним,
Згляньтесь, о згляньтесь на муки...
Хліба нам, хліба нам, хліба голодним!
Хліба нам, хліба, звірюки!

II.

Тиждень терпів я від голоду муки...
Плакев, ходив, простягаючи руки,
Врешті й ходити уже я не зміг,
Ледве дійшов і упав на поріг.

Встав би підвітсья... Та зрадили сили...
Плакати діти, баби голосили...
Федір, мій син, на лежанці лежав...
Звісно — каліка, терпів і мовчав...

Рачки над вечір поліз я по двору,
Ледве добрався і вліз у комору,
Наче уже й перемиг я біду.
Істи не хочеться, смерти вже жду.

Вранці на другий день зирк! аж у руки
Хтось мені суне кавалок макухи!
Хто це? Це ти мій сусіда, Петро!
Біг хай віддячить тобі за добро.

Слина пішла. Затрусилася руки...
Боженьку милий! Кавалок макухи!...
Де ти? Пішов вже... Аж нагло онук
Вихопив в мене кавалок із рук.

Хтів я схопитись, побігти, догнати,
Вирвати з рота! На вколішки стати...
Вже я підвожусь і падаю знов.
Впав непритомний, прокинувся — кров.

Мабуть забився... Вже близько до краю...
Крутиться все навкруги... уміраю...
В когоб спитати: — чи зів хоч унук...
Може і в його хтось вирвав із рук,

Уваги на часі.

Всяка хочби найменша організація ґрунтується на двох засадничих умовах: карності і совісним сповнюванню взятих на себе обов'язків кожною складовою частиною і кожною одиницею, яка до зорганізованого тіла належить. Без карності і точного сповнювання своїх обов'язків армія перемінюється в банду, державний лад в анархію, а товариство чи яканебудь інституція мусить занидіти, а вкінці й зовсім упасти. Сі основні засади належить все мати в памяги і членам такої організації, якою єсть Тов о „Просвіта“, а в першій мірі повинні памятати про них філії і читальні „Просвіти“.

Центральна „Просвіта“ у Львові має перед собою високі завдання не тільки ті, що обняті статутом, але й такі, які видвигнула війна і змінені обставини життя. Не тільки члени „Просвіти“, але ціла суспільність, що більше — життєва потреба народу ставить до „Просвіти“ домагання, які вона сповнити мусить на полі просвітної організації, освіти і національного освідомлення мас, заспокоєння голоду на книжку і т. д.

Але відповісти потребам широких мас українського народу може „Просвіта“ тільки при живій співпраці цілого краю і жертвенности цілого народу. Розбите війною і дальшими тяжкими переживаннями просвітне життя ще неживлене, організація не переведена ще всюди, бо не переведена як слід. І Головний Виділ зазиває, статтями, навіть іноді гострими наказами старається се лихо усунути, та на жаль не находить відповідного послуху, зрозуміння і праці серед нашої інтелігенції в краю. Сей висказ не голословний, але опертий на численній кореспонденції, на спостереженнях висланих делегатів і на статтях в українській пресі. Болючо й соромно згадувати, що не відновлено досі 14 філій, які розвивали досить живу діяльність перед війною і придбали навіть поважний маєток.

Дальше домагання в просвітній організації є недостача живійшої акції в напрямі зєднання членів. Сеж не так тяжко зробити. Кожда філія повинна призначити до збирання вкладок одного колектанта, по змозі жінку, а то і певно не найшлася би ні одна українська родина, якаб не вважала своїм обов'язком зложити вкладку і стати членом Тов-а, починаючи від голови родини, а кінчаючи на наймолодшій дитині.

Подібно повинні філії зорганізувати зєднання членів і по читальнях свого округу. Та при збиранні вкладки читальні зобов'язані переслати в цілости філіям, філії-ж по відтягненню статуту належних їм 15 процент на потреби філії мусять решту грошей безумовно відсилати до центральної каси, а не задержувати їх або в цілости або в такім проценті, який їм не належить. Сього вимагає не тільки порядок і карність в Товаристві, але й добро просвітної організації взагалі.

Добро і успішний розвиток просвітної організації вимагає дальше того, щоби філії й читальні безумовно виконували поручення Головного Виділу, та вважали своїм обов'язком письм централі не збувати мовчанкою, але на них хоч би з чистої ввічливости відповісти.

Вкінці мушу порушити ще дуже болючу справу матеріального положення Товариства. Три чвертини видатків, які річно йдуть в десятки мільйонів, спадає на центральний Виділ ізза його про-

світно-організаційної діяльності. Для оживлення просвітної організації в краю, її оборони перед переслідуваннями, для уділювання порад і поучень, для полагоджування величезної переписки з краєм потрібний і відповідний канцелярський персонал, котрий мусить дістати хочби стільки, щоби не примирати голодом, а звісна річ, що при теперішній девальвації марки сі платні творять застрашуючу суму.

Просвітно-організаційній діяльності має відповідати теж видаване Тов-ом „Письмо з Просвіти“, з якого за пів року має Товариство понад 600.000 мп. недобору тільки через те, що філії й читальні за мало стараються про його поширення. На критиці сього органу не збуває, але нема зрозуміння того, що тільки при недостачі дефіциту може Товариство довести до кращого змісту, формату і подешевіння „Письма“.

Дохід з просвітного дому у Львові не вистачає навіть на покриття місячної платні двох урядників, консервація дому при теперішній дорожнечі пожирає великі суми, доходу з маєтків в Милочані і Угерцях нема ніякого, бо вони знищені війною відбудовуються та мусять придбати живий і мертвий інвентар, щоби могли в найближшій будучности приступити до сповнення свого культурного завдання.

Товариство позбавлене якихнебудь підмог дишає тільки доходами з видавництва. Але й се джерело вичерпується, а приплив нових видань при недостачі фонду може йти тільки поволі. Як би „Просвіта“ не мала ніяких інших завдань тільки видавництва, то вона стоялаб сьогодня матеріально сильно, мала би повні магазини книжок і засипала би своїми виданнями усю доступну їй українську територію.

Значить про центральне Товариство повинні памятати в першій мірі філії й читальні, розвинути як найживішу діяльність, щоби приплив гроша до центральної каси збільшити і всякі дефіцити усунути. Се повинні зробити не тільки в той спосіб, що пришлють те, що центральному Т-ву належить, але й подбають, щоби на потреби „Просвіти“ у Львові масово пили добровільні датки, доходи з театральних вистав та добровільні вкладки у висоті 1000 мп. А в тім при добрій волі способів найдеться досить.

„Просвіта“ для народу і нарід певно піддержить її у тяжкій фінансовій скруті. *Іван Брик.*

ГОЛОД НА УКРАЇНІ.

(З „Кобзаря“ Шевченка).

А голод стогне на селі.
Ой стогне він, стогне по всій Україні,
Кара Господева. Тисячами гинуть
Голодні люде...

Аж страх погано
У тім хорошому селі:
Чорнійші чорної землі
Блукають люде; повсихали
Сади зелені; погнили
Біленькі хати, повалялись;
Стави бурьном поросли.
Село неначе погоріло,
Неначе люде подуріли...

Тіни безсмертні.

Сучасна українська легенда. — — Другові щирому д-ру О. Грицаєві.

На Юрія святого оглядав старий Гриць своє поле і зітхав важко:

— Гей, що буде!?... Що буде!?..

Поле, як та дорога бита, тільки де-не-де щось таке зеленіє.

— Не буде добра! Гей, не буде! — думав про себе.

Згадував: тоді, як вийшла воля, зовсім инакше було. Вернувся син з війни, посходилися парубки, як дуби, позбігалися дівчата, як тополі, а старі господарі-сусіди також не полінувалися придибати... Просторе Грицьове подвіря аж гуло... Забавам та веселощам кінця й краю не було. А коли виїхали возами на поле і стали по житі качатися, то, здавалося, саме сонечко з неба всміхалось до них...

— Минулося!.. — зітхає старий Гриць. — Пішло все у світ за вітрами...

Проклятої години пішов син із дому. Пристав до повстанців, тай загинув десь під Києвом. Сталося це в початку Пилипівки, а тільки вже аж перед самісеньким Різдом хтось такий вістку приніс і шапку передав, що від небіжчика зосталася. Вміраючи просив не класти її з ним у могилу, бо ще новісенька була...

Тай не потішила старого батька ця шапка, тільки ще більшого жалю завдала. Всі радощі як помелом замело в хаті...

Згорбатів старий Гриць, пригнула додолу лихая година. Заросло подвіря чортополохом, завітала клуна ребрами, а простора хата на бік похилилася...

І на Юрія святого вже не їздили в поле веселитися. Не прийшли парубки, як дуби, не завітали дівчата, як тополі, тільки старі сусіди не забули старого... Поприходили, скаржилися один одному, журилися спільно, хоч тоді ще й не було справжньої біди...

Минало літо і приходила зима. Знову минала зима і приходило літо. Змінилося життя людське, бо було від чого. — Скільки вже тих гармат регрюкало за селом, під селом і над селом!.. Змагалися, покіль змога була, а потім скорилися й затихли. І тоді заговорила справжня біда. Прийшов голод страшний, нечуваний. Другий рік уже земля не хоче родити. Тому-то такий сумний був день св. Юрія, тому-то не гуртом веселим, а поодиноці приходили господарі дивитися на свої поля. Сумно стоїть старий Гриць на своїм полі. Дивиться у чорну землю, наче нутро її хоче побачити... Слухає власного серця і не знає, що діється з ним. Був син, — Воля взяла, було добро, — чужинці розтягли, сита земелька родити не хоче, а стара на той світ пішла... Важко старому Грицьові! Гей, як важко!..

Та чи не так саме важко й іншим господарям, що на свої поля повиходили!?.. Ой, не ліпше їм, не ліпше!.. Дехто з них, побачивши старого Гриця, вклоняється низько, бо тож колись чоловік і господар був він...

Коли тут підходить до старого його давній приятель, кум Микита. — Колись він небіжчика сина до хреста тримав. — Гей, які то радісні часи були!

Прийшов. Привітався. Закурили люльки і ні

Дивляться на чорне поле і знають добре, що їх чекає.

— Чи чулись, куме, що в Києві вже люде людей їдять? — заговорив тихо Микита.

— Що там слухати нам? — зітхнув старий Гриць. — Голод!..

Підійшло ще двох господарів. Обидва — сусіди близькі. Привіталися і собі люльки закурили. Стоять і дивляться на обрій далекий, де соняшне марево грає, а з уст ні звука.

Мовчать і дивляться. Враз десь щось загуркотіло. Здрігнулися. Думали: — хмара йде, дощ буде. Оглянулися, а навколо них тільки бліде розпалене небо...

— З гармат бють! — сказав один господар.

— Гей, гей! — озвався другий господар. — Все бють, та бють!..

— І не скоро, певне, перестануть бити... — каже замислено Микита.

— Ой, не скоро, не скоро!.. — хитає головою старий Гриць.

— Не скоро це все минеться... — тягнув Микита далі. — Вісім літ гримають та руйнують... За вісімдесят літ не повернути страченого... Ще оті маєтки, або палаци всякі, то нічого, але люде!.. Люде тільки...

— Гей, гей!.. — розлягається по полю господарське зітхання.

— Люде тільки!.. — ще раз каже для чогось Микита.

— Гей, люде, люде! — зітхнув старий Гриць. — Люде, а не полова... Ніхто вже їх не зможе повернути...

— Ой не зможе!.. — хитнув головою Микита.

На мить затихли. Гриць зігнувся низько-низько, наче у землю хотів провалитися. Дивиться в далечинь на обрій і шепоче:

— Дивіться! Дивіться!..

Напружили господарі зір і аж долонями очі позаслонювали. Бачать: хтось велетенський, не то чоловік, не то військовий, не то привид сунеться в соняшнім мареві і ніяк не розібрати — чи він підходить, чи відходить. Видно лише, що босий, без шапки, але в шинелі і з рушницею на плечах.

Господарі на мить аж зацікавилися. Нарешті нерозуміючо подивилися один на одного, але коли знову глянули на обрій, то там уже тільки марево грало...

— Що воно таке? — спитався один з господарів.

Микита якось чудно закашляв:

— А, той, кажуть, що якийсь дивний козак по світу ходить...

Всі уважно повернулися до нього:

— Кажіть!..

— Ходить він скрізь і всюди і ніхто ніде не може затримати його...

— Чудо Боже! — зітхнули господарі.

— А може й кара... — промовив і Микита. — Був отже — ні чоловік, ні військовий, ні привид...

Старий Гриць задивився на обрій.

— Ну, а оте, що ми бачили тільки що, що воно таке?

— Може й він самий!.. — зітхнув Микита. — Був отже — ні чоловік, ні військовий, ні привид

Сонце стояло в середині неба і в полі стояла важка спека.

— Ходить, — заговорив знову Микита. — Ходитиме доти, доки гримітимуть гармати... кажуть люде, — а воно начеб-то й правда, що він більше всього мужикам з'являється... кажуть, що він колись добровільно вступив до українського війська і у всіх боях бився за Україну. Та сталося так, що під одним великим містом, серед залізного пошу та гарматного вогню впав мертвим і так пішов на той світ. Обірваний, босий і голий замислився він над долею своєю — що робити?... „Досі тільки те й робив, що стріляв та рубав, громив та розбивав, а тут така нагла зміна. Звичайна річ, що для таких місце тільки в пеклі“... — подумав він так про себе і пішов просто до пекла. Проїшов крізь чорнозем, просунувся крізь глину, протисся крізь пісок, продовбався крізь камінь і нарешті опинився в самій середині землі, де знаходиться пекло. Побачивши пекельні двері, він сміливо постукав. Вийшов до нього вартовий чорт і питає: — Чого тобі?

— До пекла прийшов! — каже козак. — смертні гріхи маю, бо за життя свого людей мордував!..

Вартовий чорт зневажливо всміхнувся і повів його до пекельного писаря, щоб той справився про кількість його гріхів і по їх мірі призначив йому місце.

— Звідки? — спершу всього запитався його пекельний писар.

— З України! — сказав козак.

— Ну, що? Доборолися до краю, чи ще боретесь? — жартома спитався пекельний писар, а присутні при тому чорти так і залилися сміхом.

— Нарешті пекельний писар став шукати його в св. й книзі. Шукав, шукав, шукав і таки не знайшов його там..

— Нема в нас такого! — каже писар. — Йди собі на митарства, може там знайдеш собі місце...

Пішов козак на митарства.

— На засланні в Сибіру був? — спиталися його на першім митарстві.

— Три роки, та шей за дратами. — відповів він.

І тоді йому добрі душі порадили:

— Чого-ж ти блукаєш тут? Та ти йди простісенько до неба!..

Пішов він полями, лісами, гаями, ярами, горами, туманами, хмарами і так зайшов аж у зоряне небо і прийшов під саму браму святого раю.

Світлоясний сторож тільки глянув на нього, як ураз відчинив браму.

— Що ти за один? — спитався його райський писар, розгортаючи книгу людського життя.

Він розказав про себе все, що тільки міг пригадати, а до того додав ще й те, як саме загинув.

Шукає його райський писар у книзі людського життя раз, шукає другий і шукає третій і ніяк знайти не може. Шукав іще разів зо два, а далі закрив книгу і каже йому:

— Тебе в цій книзі нема, а через те йди собі, куди сам хочеш!..

— Заплакав бідний козак над своїм безталанням і пішов не тільки-що з раю, але й з самого неба. Тільки-що вийшов за небесну границю, як бачить велику блакитну долину, а на ній мильську хатину із солом'яною стріхою. Хата була зовсім така, як та, в якій він народився, а через те й пішов до неї.

Зайшов і дивиться по хаті. Бачить за столом якусь ясну жінку. Став він перед нею і щось чудне з ним зробилося: не то страшно, не то радісно стало йому... Стоїть, дивиться, а сам так і тремтить чогось...

— То ти не пізнаєш мене? — питає ясна жінка.

— Ні... — сказав козак несміливо.

— Та-ж ти навіть поліг за мене! — промовила вона. Отже, не бійся! Як прийде час, то всіх покличу до тебе, бо в моїй книзі ні один з вас не поминений! А покінь той час настане, так вертайсь на рідну землю і не давай спати тим усім, що мене люблять!..

Поклонився козак тій ясній жінці низенько — низенько, тай подався на рідну землю. А йдучи до землі, стрівав багато інших таких, як і сам.

І тепер ходить він від села до села, з поля до поля і скрізь, де тільки бачить одну тугу присипляючу, несподівано з'являється і так якусь надію подає...

Кум Микита скінчив і замислився. Потім схопився, наче пригадав щось, і додав:

— От і той, що з'явився нам, також певне з таких..

— Може бути... — сказали господарі. — Може то син ваш був, діду Грицю?..

— А може й син... — заридав старий бацько, присідаючи додолу..

Клим Поліщук.

Не слід усякого любити без розбору.
Як добрі щепи садівник плекає?
Так, що всі зайві паростні втинає,
Щоб добрі соки йшли все вгору, вгору

Господь сказав: „Яка тобі заслуга,
Коли кохаєш свого брата, друга?
А ви любіте своїх ворогів!“
Подумай добре, що Господь велів!

Не мовив: „Моїх ворогів любіте!“
Отсе, брати, ви добре розумійте,
Що ворог божий, ворог правди й волі
Не варт любови вашої ніколи.

І. Франко.

Ворог батько, ворог мати,
Що не вчили сина!
І піде він в світ блукати
Як та сиротина.

Як між павами ворона
Поваги не має;
Так невчений в товаристві
Голову схиляє.

Хто з всіми добрий хоче бути,
Той швидко втратить добру путь.
Не може при добрі той жить,
Хто хоче злу й добру служити.
Бо хтівши догодить обом,
Він швидко стане зла рабом.

І. Франко

ЛЕСЬ МАРТОВИЧ.

Імя Леся Мартовича широкі відоме у нас як талановитого оповідача. В нашій красній письменстві записане його імя поруч із іменами Івана Франка, Василя Стефаника та Івана Семанюка (Черемшини).

Як і вони, спинявся Мартович у своїх творах головню на життю наших селян, малюючи добрі й лихі сторони сього життя. Знаючи дуже добре з досвіду село, вмів Мартович представити його в своїх писаннях як живе, з усіма його злиднями, горем і радістю. Не зкривав його ніяким серпанком, а описував зовсім тверезо, тому його образки — це правдива картина дійсности, нічим не прикрашеної, цілком реальної, себто такої, якою була на ділі, натуральної.

Цілком природно, що ці образки часто-густо невідрадні, бо деж можна було набрати ясных, відрадних явищ у тяжкім, злиденнім сільськїм життю під обухом скрутних економічних та політичних обставин?

І от перед очима читача переходять картини темноти, несвідомости, загулюканости, сварок, підкупства, розпусти й зіпсуття, картини боротьби за життя, за кусок хліба в тяжких, злиденних умовах. Та Мартович так про все це оповідає, що кождому як на долоні видко, звідки таке лихо взялося, де його причина, хто властиво завинив його. Причина не в самім селянстві, а в тих саме умовах, в яких проходить його життя. Зміняться на краще ці умови, й життя стане радіснійше, лгіднійше й розумнійше. От таким чином мають оповідання Мартовича велике громадське значіння. В них виступає письменник із протестом проти гнету, проти визиску й темноти, бореться за кращу долю нашого мужицтва

Це тим вразнійше виступає, що Мартович ніде не минає нагоди показати кращі сторони мужицького життя й душі, показати змагання мужицтва до просвіти, до оборони своїх людських прав, до улаштування громадських порядків на кращих, справедливійших основах.

Поруч із темняком, котрий боїться читальні й хилиться перед владою, яка хоче його як найбільше принизити, бачимо світлійших людей, що горнуться до просвіти, що цінять читальню, що обстоюють свою людську гідність і вмюють боротися за свої політичні права.

Отже кінець-кінців читач переконується що наше село має всі задатки до розвитку, що воно не занепадає, а розвивається та йде вперед.

І Мартович ніби кличе всіх письменних, освічених людей піти на зустріч народнім потребам, допомогти народові вибитися з його злиднів і темноти.

Таке громадське значіння творів Мартовича, а мистецька їх вага у тім, що змалював він життя й душу мужицьку незвичайно майстерно та дотепно.

Селянин Мартовича — який би він не був — стоїть перед нами як живий. Так знав його на-

скрізь покійний письменник і так яскраво потрапив відтворити перед нами.

Та не тільки селян малював Мартович. Малював він і сільську та міську інтелігенцію, попів та урядників і ріжних посіпаків, що живуть мужицьким коштом.

І також добре малював, умюючи підмітити найтонші їх рисочки. Але вдношення його до селян і до панів инакше. До інтелігенції ставився він суворійше й любив висміяти її, але ніде правди діти — здебільшого по заслугі.

Написав Мартович парудесять коротших оповідань: „Не читальник“, „Мужицька смерть“, „Хитрий Панько“ і ин. та одну більшу повість „Забобон“. Оповідання походили в ріжнім часі окремими збірками, а отсе друкується повний їх збір у видавництві „Народ“.

* * *

Життя Мартовича — нескладне й повне злиднів. Народився він під сільською стріхою 12. лютого 1871 р. в Торговиці Городенського повіту. Учився в гімназії в Коломиї, звідки його викинули за „політику“, й у Дрогобичі. По скінченню гімназії пішов на права на університет — спершу в Чернівці, а потім до Львова. Цілий свій недовгий вік не дбав за себе, а віддавав свій час і свій хист на службу народові. Належав до радикальної партії, брав дуже діяльну й чинну участь у партійному й політичному життю, був політичним агітатором, редагував пару разів „Громадський Голос“ і писав свої оповідання. Завдяки цьому студії його протягнулися й докторський іспит здав він аж перед війною. Довший час перед тим служив у ріжних адвокатських канцеляріях, як кандидат на адвоката, й показався добрим і знаючим правником.

Підчас інвазії зостався в краю, а по відпертю Москалів із Галичини служив якийсь час збіжевим комісаром. Хорий вже здавна на боляк у жолуду помер несподівано 11. січня 1916 р. у Погариску, самітний, в опущеній і знищеній сільській школі. 13. січня поховано його в с. Монастирку (равського повіту).

Тепер місцеві люди з приятелем письменника, адвокатом др. Іваном Кунцевом на чолі заходжують коло опорядження його могили й поставлення нагробника. За для цього ще в марті завзявся окремий комітет, а незабаром, має наступити й торжество відслонення пам'ятника незабутньому письменникові-народолюбцеві.

Вол. Дорошенко.

Кураторія фонду „Учітєся, брати мої“ звертається отсим до всіх П. Т. Флій і Читальень Тов-а „Просвіта“ з уклінною просьбою, прислати негайно всі гроші зібрані на фонд при нагоді сьогорічних святочних сходів у честь Т. Шевченка, щоб кураторія фонду могла закупити папір на нові видання. Виказ жертв оголоситься в найближшому часі. — Львів, дня 7. червня 1922. — За кураторію фонду „Учітєся, брати мої“ І. Раковський, голова, Ф. Федорців, секретар.

Провідники делегацій на ґенуезькій конференції.

1. Франція: Барту, міністер справедливости, 2. Швайцарія: Шультес, член Союзної Ради, 3. Лойд Джордж Англія, предсідатель міністрів, 4. Італія: Факта, предсідатель міністрів, 5. Японія: барон Гаяші, 6. Німеччина: д-р Вірт, державний канцлер, 7. Швеція: Брантінг, предсідатель міністрів, 8. Югославія: Пасіч, предсідатель міністрів, 9. Австрія: Шобер, канцлер, 10. Росія: Чичерин, комісар закордонних справ, 11. Сполучені Держави Північної Америки: банкир Вандерлін (як „спостерігач“), 12. Литва: Гальванаскас, предсідатель міністрів, 13. Данія: камергер Бернгофт, 14. Естонія: Піін, міністер закордон. справ, 15. Фінляндія: Гольсті, міністер закордон. справ, 16. Бельгія: Теніс, предсідатель мініст., 17. Польща: Скірмунт, міністер закордонних справ, 18. Болгарія: Стамболійський, предсідатель міністрів, 19. Нрвегія: Мовінкель, державний радник, 20. Греція: Гунаріс, предсідатель міністрів, 21. Мадярщина: граф Бетлен, предсідатель міністрів, 22. Голяндія: Карнебек, міністер закордон. справ, 23. Чехословаччина: Бенеш, предсідатель міністрів.

З ПОЕЗІЙ ІВАНА ФРАНКА.

З прольогу: „Великі Роковини“.

У Богдана сльози в оці,
Та вогонь в душі, в словах:
„Згинем, браття, або вгору
Піднесем свободи стяг!
Згинуть, — нам одна дорога,
Чи в кайданах, чи в війні;
Хто ненавидить кайдани —
Тому війни не страшні!
Чи послабли ваші сили?
Потупилися шаблі?
Чи в серцях ви погасили
Дух лицарський взагалі?“
І гучнійше хвиль Дніпрових
Крик козацтва заревів:
Або ляжем головами,
Або вибем ворогів!“
В жовтім світлі смолоскипів,
Що горіли серед нас,
У очах козацьких блиско
Десять тисяч іскор враз.
Гей, тих десять тисяч іскор
То був, браття, той підпал,
Що підняв страшну пожежу
Аж по Буга й Сяну вал.
Гей, тих десять тисяч іскор,
То був, браття, той розмах,
Що історію України

Повернув на інший шлях.
Бачу, бачу тії іскри!..
Мовиш: „Мало їх?“ Невжеж?
Що? На трицять мільонів
Десять тисяч не знайдеш?
Мовиш: „Де нам взять Богдана?“
Тільки ти придатний будь
На святе, велике діло!
Загартуй думки і грудь!
До високого літання
Ненастанно пробуй крил,
А Богдан прийде як сума
Ваших змагань, ваших сил.
До великого моменту
Будь готовий кожний з вас —
Кожний може стать Богданом,
Як настане слухний час.
Мовиш: „Нині інші війни“.
Ну, то іншу зброю куй,
Ум гостри, настальною волю,
Лиш воюй, а не тоскуй!
Лиш борися, не мирися,
Радше впадь, а сил не трать,
Гордо стій і не корися,
Хоч пропадь, але не зрадь!
Кожний думай, що на тобі
Мільонів стан стоїть,
Що за долю мільонів
Мусиш дати ти одвіт.

Кожний думай: тут, в тім місці,
Де стою я у вогні,
Важиться тепер вся доля
Величезної війни.
Як подамся, не достою,
Захитаюся мов тїнь, —
Пропаде кривава праця
Многих, многих поколінь.
У таких думках держися
І дітей своїх ховай!
Коб лиш чистая пшениця, —
Буде паска й коровай.
Чи побіди довго ждати?
Ждати довго. То й не жди-ж!
Нині вчися побіждати,
Завтра певно побідиш.
Таж не даром пробудився
Український жвавий рід,
Таж не даром іскри грають
У очах тих молодих!
Чей нові мечі засяють
У правицях у твердих.
Довго нас недоля жерла,
Досі нас наруга жре,
Та ми крикнім: „Ще не вмерла,
Ще не вмерла і не вмер!“

По генуезькій конференції.

Генуезька конференція не порішила всіх тих важних справ, задля яких зібралася. Це була тільки проба порозуміння, проба вияснення спірних питань у мирній дорозі, шляхом переговорів і взаїмних уступок. Так і треба дивитися на її значіння. Дальшим продовженням таких переговорів буде нарада в Голяндії, в Газі. Чи й ця нарада принесе якісь безпосередні наслідки й порішить хоч одну важну справу, передбачити не легко. Надто вже велика розбіжність між інтересами двох сучасних великодержав — Англії та Франції. Про сю розбіжність ми вже писали. Поки що вона не вирівняна. Обидві сторони, себто Англіїці й Французи й по конференції стоять далі на протилежних становищах і не проявляють охоти зблизитися, поступитися своїм. Видко це і з голосів часописів обох таборів, з їх оцінки роботи конференції й з промов голов обох великодержав — французького прем'єра міністрів Пуанкаре й англійського — Льюїс Джорджа.

Як їх послухати, то з конференції побідно вийшла саме одна сторона, а друга потерпіла невдачу. Англіїці кажуть, що побідив Льюїс Джордж, а Французи й від них залежні народи, що переміг Пуанкаре. Льюїс Джордж заявляє, що коли Франція не піде на уступки в деяких важніших справах (німецькі відшкодовання, тощо), то може прийти до розриву антанти, а в разі війни — налякають англійські газети — Англія не обстане за Францією. Пуанкаре-ж знову голосить, що Франція не подарує Німеччині нічого й не зречеться

своїх прав на відшкодовання, хоч би довелось доходити їх силою. Обидві сторони одначе кінчать запевненнями, що дасть Біг — не дійде до нового кровопроливу.

Таке взаїмне розходження недавніх союзників, недавніх товаришів зброї ми вже пояснювали. Причина його неоднаковість економічних, торговельних інтересів, які по знищенню спільного ворога — Німеччини, що була однаково страшним конкурентом, виступила на яв. Франція — більше хліборобська, Англія — купецька й промислова країна. Це одна причина, яка велико важить у світовій політиці. Далі, Франція, сусідуючи з Німеччиною, її жахається, Англія-ж уже Німеччини не боїться, скоро зломала її морську потугу і увільнилася від німецької конкуренції в Азії. Франція, що вложила в царську Росію багато гроша, за всяку ціну хоче сплати російських довгів, що для Англії байдуже. Позатим іде завзята боротьба між великими нафтовими компаніями, французькою, чи краще французько-американською з одного боку й англійською з другого. Кожда компанія хотілаб зосередити в своїх руках експлуатацію (себто використання) величезних нафтових джерел у Європі. І отся боротьба за нафту зачіпає безпосередньо й нас, бо в Європі копальні нафти знаходяться на Кавказі (Баку), Галичині (Дрогобич — Борислав) і Румунії. Франція піддержує Польщу не тільки тому, щоби мати союзника проти Німеччини, а й тому, щоби тримати в своїх руках галицьку нафту. Недурно італійські газети, обговорюючи

з приводу генуезької конференції галицько-українську справу, назвали французьку поміч Польщі у війні Поляків з галицькими Українцями 1919 р. „нафтовим походом“.

Отсе мзбуть чи не найважнійша пружина зацікавлення Англії галицькою справою. Шукати її в „справедливості“ наших домагань годі. Адже не менше справедливі й бажання Наддніпрянської України вибитися з під московського ярма, але що ні в Києві, ні в Полтаві, ніде інде на Україні нема нафтових джерел, то велико-українську справу цілком усунено з порядку дня конференції.

Отже завдяки нафті наша Галичина попала в круг світової політики і це дає право сподіватися, що галицько-українська справа не стратить свого міжнародного інтересу. Досі наприклад ніякі заходи Польщі що до признання їй Східної Галичини не осягнули успіху. Східні границі Польщі й досі не вирішені великодержавамч, і хоч у Генуї Льюїс Джордж так-таки їх і не порушив, то всеж він далі лякає Польщу переглядом цих границь. Має ніби-то їх порішити ще цього літа Найвища Рада.

В усякім разі так чи інакше, чи на Найвищій Раді, чи на газькій конференції, чи позатим справа східних границь Польщі чи навідворот — західних границь Росії раніше чи пізніше прийде на порядок дня. Можна думати, що порушить її й Росія. Бодай в Генуї Чичерин уже підносив га-

лицьку справу. Що так чи інакше, а справа ця муітима покінчитися — це ясно, бо без окончного рішення вона все буде огнищем непокоїв.

Так отже генуезька конференція не довела до загального миру. Навпаки, непорішення багатьох важних справ великодержавами Антанти з одного бтку, а німецько-російське зближення в Рапальо з другого хйба тільки заогнили справу. Має Европа тимчасом лише коротку передишку, так званий Божий мир на протяг 7 місяців. Але й цей мир показується мало тривким. От недавно подався до димісії цілий польський уряд. Польські газети вяжуть це з домаганнями начальника польської держави Пілсудського рішучійшої політики й більших кредитів на військову справу, а „Слово польське“ натякає навіть на війну з большевиками й похід на Київ. З другого боку доходять чутки про зброєння большевиків, про їх агітацію за війною. Головний командант червоної армії на Україні Фрунзе мав ніби-то виразно заявити у приказі до війська про недалекий похід на Захід. Кажуть, що такий похід дуже правдоподібний саме з огляду на страшний голод у Росії і на Україні.

Так отже знову збираються чорні хмари на виднокрузі. Чи розвіються вони, як уже нераз було, чи спадуть на наш край знову кривавим дощем, покаже недалека будуччина. В. Д.

Черевна глуханя.

(Черевний тиф).

Первісна назва „черевний тиф“ мала свою історичну підставу в характеристичних, особливих з'явищах, що повстають у шляху травлення, а саме: здуття, проноси та кровотечі кишок. Тепер знаємо вже, що зовнішні ознаки черевної глухані не є одинокою характеристичною рисою цієї недуги, знаємо, що недуга ця проявляється загальним отруєнням крові та що вона спричиняється тифовою палочкою Еберта-Коха. Певним доказом у розпізнанню цієї недуги є не тільки зовнішні хобробливі ознаки черевного тифу, що можуть деколи й не проявлятись, а головним чином досяження у хорой людини побудника недуги — тифової палочки.

Тифова палочка небезпечна для животин тільки в незначній мірі, але вельми вона небезпечна для людини. Вона розплюжується вельми скоро в зараженій нею людині і вилучається виділинами та видалинами людськими, особливож спорожненнями та сечею. Зараза передається або безпосередно від особи особі, абож посередно предметами щоденного вжитку, водою, молоком, харчами. Тифова палочка попадає в наше тіло переважно через рот, відтіля в тонкі кишки та пасошний уклад (лімфатичну систему), а з нього вже пробірається в кровопоточини, в яких кружляє з самого початку гарячки.

Черевною глуханею хоріють частійше люде молодого та середнього віку, особливо між 15—35 роками. Великі тифові пошести мають звязок з лихими, негігієнічними життєвими обставинами, з зараженням харчу та води. Черевний тиф буває частійше влітку, в осени та в першій половині зими, а зменшується звичайно на провесні. Не

мале значіння для занедужання черевним тифом має особиста спринятливість. З одного недуготворчого джерела та при однакових умовах зараження одна людина може занедужати вельми важкою формою черевної глухані, друга тільки легко захоріти, а ще инша залишиться здоровою, хоч і носитиме в собі недуготворчі дрібнотворчі черевної глухані, та навіть може передавати заразу другим, здоровим людам. Хто раз був недужий черевним тифом, той звичайно забезпечений від нього на багато років — він має в собі вироблену кровю свого тіла — відпорність супроти нього.

Від хвилі вникнення тифової палочки в організм людини аж до проявлення перших ознак недуги проходить звичайно 2—3 тижні, після чого починається вже першими своїми з'явищами сама недуга. Біль голови, нехить до їжи, загальна кволість, що вказує на недомагання — це провістні черевної глухані. Гарячка, що спочатку невелика, з кожним днем недуги збільшується і під кінець першого або з початком другого тижня недуги стає вельми високою, доходить до найвищої точки. На цій висоті залишається гарячка на протязі більш менш тижня, а опісля ступнево зменшується, спадає. При нормальному перебізі недуги гарячка наприкінці четвертого тажня шеає, разом з нею закінчуються й усі хобробливі з'явища. Але до цілковитого видужання та повернення сил треба хорому ще довгий час доглядати за собою.

Найважнійші зміни, що їх спричиняє черевна глуханя в людському організмі, це витворення виразок у слизязці тонких кишок, припухання селезінки та запаморочення свідомости. Характеристичною ознакою черевного тифу є ступневий, повільний, повзучий початок недуги, повільне підвищення теплини тіла аж до високої постійної гарячки в 40° та й вище, а опісля такаж повільна розвязка недуги. Гарячка тягнеться від 3—4 тижнів.

Поновлення недуги (рецидиви) та ускладнення можуть затягнути гарячку на місяці. Ще одною особливою прикметою черевного тифу є неладоді поміж гарячкою та живчиком; наприклад при температурі тіла в 40°, число ударів живчика доходить тільки до 80—90. Це й є найважливішою ознакою для розпізнання черевної глухані.

Рівночасно з підвищенням теплоти тіла збільшуються нервові ознаки, сонливість або частіше неспокійність уночі, маячення, запаморочення; глукота.

Скіра хорого суха, гаряча; на ній вже на 2 тижні з'являється висипка, розсіяна в невеликій кількості на животі, грудях, спині та стегнах: Висипка ця буває звичайно ріденька; форми невеличких круглих цятки, завбільшки в сочевичю; блідо-рожевої барви. Цятки ці щ зають при натисненню пальцем.

Хорий з трудом вистроплює сухий язик, що вкритий присохшою до нього темно-бронзовою сміттю; язик тремтить, хорі скрегочуть зубами.

Хорі черевним тифом люде приглухі, заімають часто на запалення вуха, доволі часто буває у них запалення привушної залози.

Вже в самому початку занедужання у хорих з'являється сухий катар продушок (бронхіт), деколи буває навіть запалення легенів.

Живіт здутий, в клубовій кишці чути гуркотіння, запори-ж, що в початку непокоять хорих, замінюються опісля проносамі, барви горохової юшки. Нерідко (5—10%) бувають кровотечі з кишок, що є великою небезпекою для життя.

Внаслідок довгого лежання переважно на спині робляться відлежини, особливо часто на куприку.

Видужання хорої черевною глуханею людини залежить не стільки від ліків та лікаря, скільки від власної здатності організму успішно боротися з недугою, та від добросовісного, справного догляду за хорим. Хорим повинна піклуватися особа досвідчена, для хорого повинна бути ясна, добре провтрювана, чиста, окрема кімната, в зимі теплина кімнати має мати не менше 16° Р. Ліжко хорого повинно стояти так, щоб до нього можна було з усіх боків підійти; для зміни постельної білизни та для перестелення ліжка вигідніше мати два ліжка в кімнаті. Зайвої мебелі не повинно бути в кімнаті. Пильно треба доглядати за ротом та язиком, їх треба часто промивати. Не менше у аги необхідно звертати й на ті о, його також часто треба змивати, щоб захоронити від відлежин.

Страва хорого черевним тифом має бути виключно рідка. Твердої їжі не можна давати аж до шлункового видужання, бо завчасне годування твердою стравою може мати вельми прикрі наслідки. У видужуючих після тифу хорих з'являється звичайно велика хіть до їжі, їх майже мучить голод. І коли таких хорих, у яких виразки кишок ще не зовсім вигоїлись, н годуємо твердою стравою, то легко можуть розірвати тоненькі стінки кишок, та спричинити смерть. Часто бувають випадки поновлення черевного тифу (рецидиви); бувають вони також наслідком завчасного та невідпо відного годування.

Треба добре тямити, що кожна заражена тифовими палочками людина є джерелом зарази навіть у такому разі, коли сама людина є тільки носієм тифових палочок без ознак недуги. Легкі занедужання черевною глуханею найбільше заразливі, через що захоронні заходи супроти зараження черевним тифом мусять уживатися однаково як при легких, так і при важких випадках. Захорона оточення хорого та взагалі суспільства вимагає відокремлення хорого від здорових у шпиталю. Особливо тоді, коли нема змоги відокремити хорого вдома, та коли не вдається обставити хору людину відповідними гігієнічними умовами. Найбільше заразливі спорожнення, сеча та всі видалини, як харкотиння, рота, навіть місяшна.

Заразки тифові покидають тіло хорої людини видалинами, та попадають навіть при пильному догляді на тіло хорого, на його білизну, на постіль. З білизни чи то з постелі можуть заразки попасти на руки хорого, а відтіля на всі предмети, до яких він доторкнеться. Таким чином хора людина може заразити свою рідню, лікаря, тих, що доглядають за нею, та кожного, що має з нею зносини. Через те необхідно білизну хорої людини добре виварити, всі предмети, що були в її руках, відзаразнити, як також і кімнату. Спорожнення не можна виливати без попереднього відзараження.

Здорові люде підчас пошесті черевного тифу повинні для власної самоохорони добре вимивати руки перед кожною їжою, чистити гарно нігті, заховувати особливу чистоту в готуванні страви, і їсти тільки свіжо готований, добре зварений харч, пити тільки переварену воду, тільки праженим локо. Ніякої сирої городини, сирих овочів підчас пошесті їсти не можна. Все сире може передати заразу; розносять заразу навіть мухи.

Д-р Е. Лукаевич.

Голод на Великій Україні.

Московські большевики, завоювавши Україну, своєю господаркою так її виснажили й обрабували, що досить там було посухи, щоб почався страшний голод. Голодує яких 6—7 мільонів люд. й в губерніях: Одеській, Миколаївській, Катеринославській та Запоріжській. Який великий голод там видно з того, що чимраз частіше трапляються випадки людодства. Щоби прийти з поміччю голодним братам, заснувався у нас у Львові „Краєвий Комітет допомоги Голодним Україні“.

Сей комітет оголосив, щоб один день люде постили, а видатки на їжу в сім дні й взагалі цілоденний заробіток віддали на користь нашим

Голодним братам. Крім того Комітет збирає всякі жертви грішми й натурою. Гроші треба слати на адресу „Дністра“ на кчижечку ч. 13.38, а всякого рода харчові продукти (лише такі, що не псується) на адресу „Краєвого Союзу господарських Спілок“, Львів, вул. Зіморовича 20. Всякі запити, звідомлення й листи в справі сих збірок треба посилати до „Краєвого Комітету допомоги Голодній Україні“, Львів, Руська 3. II пов.

Нещастя велике, поміч потрібна негайна й чимала, отже поспішімо з нею, покажімо, що ми діти одного народу, що доля наших голодних братів нам близька й дорога.

Всі на поміч не гаючись!

Економічне та культурно-освітнє життя на Холмщині та Волині.

Опинившись під Польською владою, українське населення Холмщини й Підляшя ввесь час — та все без успіху — змагається й за рідну школу, й за право мати своє рідне огнище освіти поза школою. Ті нечисленні школи, що були на Підляшшю за німецької окупації, польська влада зразу закрила. Дозволу на відкриття навіть приватних українських шкіл не дається. В сучасну пору Холмщина з Підляшем не має ні одної української школи. Статут культурно-освітнього тов-а „Рідна Хата“ в Холмі вже два роки польська влада не затверджує, рівнож не дозволяє й провіз рично працювати тому товариству. Як виявилось на Українському Зїзді в Холмі, що відбувся 18. квітня ц. р., Холмщак з Підляшанами мали коло 500 парафій, тепер же чинних парафій набереться заледво 35. Ключі від замкннутих церков перехвнуються на польції. В останнім часі на Холмщині йде великий рух за відновленням давніших, а також і заснованням нових церковних Брацтв, що провадилиб культурно-освітню працю та завідували би добродчинними справами. Українське населення до того стероризоване, що по розгромленню свого релігійно-парафіяльного життя боїться братися й до економічних справ... (А в тім і тут чекають його також несподіванки, як се має місце вже на Волині). Під економічним оглядом українське населення Холмщини й Підляшя не уявляє собою жадної величини.

Ніби в інших умовах знаходиться Волинь. Твердження польських кругів, що там „нема Русі“ на зверхній вигляд ніби й не стосується Волині. Адже й під польською владою поверх двоміліонне українське населення Волині має кільканацять початкових шкілок та дві гімназії — в Луцьку і Кременці. Волинські „Просвіти“ та їх філії — покищо ще не всі позакривані! Навіть і кооперативи животіють... Правда через репресії на кооперативний рух та переслідування провідників кооперації той творчий рух занепадає. Кооперативний Зїзд Волині, що відбувся в м. Кременці 21—23. квітня, сконстатував цілковиту пустку (під оглядом кооперативним) у повітах понад Бугом, а також і сухотничє існування кооператив далі на схід, близше до кордону з радянською Україною.

Невеселе життя наше під польською владою взагалі... Шкіл на рідній мові не маємо. Економічні та просвітні організації не дозволяються. Арештуючиж безпідставно провідників наших економічних установ (у квітні арештовано двох членів Управи Остріжського Союзу Кооператив і потім відправлено до Любартова за Люблином), влада польська цілковито руйнує кооперацію. Зважаючи на це, Зїзд ухвалив резолюцію, в якій протестується проти сваволі урядових чинників на Волині, апелюється до кооперативних центральної Річипосполитої Польської — щоби вони вплинули на вищий уряд, щоб такі переслідування та гноблення кооперації на Волині були припинені, а поруч із тим Зїзд шукає захисту-оборони для української кооперації на Волині і в Міжнародного Кооперативного Союзу.

Здавалосьб, чуючи таке, присутні на Волинському Коопер. Зїзді гості-делегати з Варшави — повинні Волинякам спочувати: коли вже не обіцянками вдатися до Централі Польських Кооператив з інтервенцією в справі поліпшення долі волинської кооперації, — то бодай мовчки вислу-

хавши кривди наші — всеж таки щось там у Варшаві вони починять. Але сталося цілком протилежне. Представник Союзу польських споживчих товариств („Сполем“) бере есавілю урядових чинників Волині під свій захист. Він запевняє нас, що подібне діється не зі злої волі взагалі, але з незрозуміння суті духа кооперації та значіння того творчого руху. Переносення справи на міжнародний форум, звертання Волинського Кооп. Зїзду до Міжнародного Кооперативного Союзу — на його погляд буде „ляпасом“ польській кооперації від кооператорів братнього українського народу, подібним тому, що мав місце в минулому році на міжнародному кооперативному конгресі в Базелі.

Колиж Зїзд торкнувся питання, чи має рацію існування на Волині (в Луцьку) торговельного відділу польського союзу споживчого, який — що видно було із справоздань представника „Сполем“ — не має ні найменшого контакту з кооперативом, і сливе всіма голосами ухвалив резолюцію, що торговельна філія Варшавського „Сполем-у“ для існування в нас на Волині немає ніякого ґрунту, — тоді представник того польського центрального Союзу пояснює нам, що торговельний відділ у Луцьку відкрито для скуповування місцевих продуктів у цілях виповнення зобовязань польської кооперації перед Англіяцями...

Після таких пояснень „кооператора“ з Варшави нам немов би луда спала з очей. Ми бачимо, що не лише польський уряд та шовіністично настроєне громадянство не знає міри у своїх імперіалістичних стремліннях на схід, але що й польська кооперація в польській експанзії на білоруські та українські землі відограє першорядну роль.

Колиж шкільництво наше нищиться, коли навіть існуючі вже українські школи — або закриваються, або перетворюються на польські, — слід нам звернути ще більшу увагу на позашкільну освіту. І от Волинський Кооперативний Зїзд, памятаючи до того, що освіта є рідна сестра кооперації, звертає свої очі й на сю ділянку громадського життя. На погляд більшости — кооперативні курси повинні мати як найширшу програму; кооперативи мають своїм обовязком — постачати населенню й нашу українську книжку, й поширювати серед людности всі часописи, що причиняються до піднесення культури українського народу.

Коли кооперація Волині всі ті завдання культурно-освітнього характеру переведе в життя, то можна бути певним, що й економічний добробут зруйнованого лихоліттям Волиняка теж буде забезпечений. Тоді всі ті з чужої „ласки“ паразитні нарости кооперації, наче суха гілля з могутнього дуба, самі собою осунуться. Так... Волиняки не лише борються за рідну школу, за широку освіту, але рівночасно звертають належну увагу й на всебічне задоволення матеріяльних потреб щонайширших народних мас, памятаючи — що: „В здоровім тілі й здоровий дух!“

Марко Луцкевич.

Присилайте передплату на
„ПИСЬМО з ПРОСВІТИ“

ДОПИСИ.

Бобреччина.

Філія Тов-а „Просвіта“ в Бібрці відновила своє життя з днем 1. вересня 1921 р. скликанням загальних зборів, на яких вибрано новий виділ. На протяз цілого року першою головною і постійною чинністю виділу філії була віднова читалень в повіті. До 29. марта 1922 р. на 37 читалень відновлено 20 читалень та засновано нову в Пятничанах.

Протягом року відбув виділ філії 12 засідань. Зараз на першій засіданню поділено бобречський повіт на 7 районів, працю розділено поміж членів. В кождім зазначенім районі крім членів виділу просвітно-організаційну працю переняли назначені виділом члени районів. Особливий життєвий підйом дало уладжене по читальнях спільне читання та відсвятковання свята 8. грудня. Це повітове просвітне свято оживило всіх.

На заклик філії уладили це свято осібно поодинокі читальні. На „Дар Просвіти“ зібрано 53.155 мп. На інші народні цілі зложили і переслали читальні в марках п.: Бібрка — 79.876, Бертешів 9.053, Бринці загірні 3.100, Глібовичі великі 10.000, Городиславичі 3.073, Девятники 12.000, Звенигород 33.035, Коцурів 12.115, Миколаїв 635, Підгородище 69.335, Романів 14.500, Соколівка 7.485 і т. д. Найкраще розвивається життя в тих читальнях, при котрих зорганізовано аматорські кружки. В зимі урядила філія на зазив Головного Тов-а курси неграмотних. Ці курси вели читальні: Бібрка 120 учасників, Девятники 55, Бертешів 15, Звенигород 20. Стан бібліотек представляється так: читальня в Бібрці 600 томів, у Вільхівці 150, в Девятниках 180, в Звенигороді 210, в Соколівці 70 і т. д. Членів читалень понад 2.000.

Осібним об'їзником до читалень і громад закликано улаждувати святочні вечери й концерти в честь Шевченка.

Крім просвітно-організаційної праці виділ філії мав усе на увазі розвиток кооперації, а властиво підготовку до цієї праці.

Власні дома має 7 читалень — інші містяться в громадських та приватних домах. На спільній нараді відпоручників читалень та інших інституцій дня 21. грудня 1921 видало вілзову до всіх громадян у цілій Бобреччині ябирати добровільні датки на будову Народнього Дому в Бібрці, де би мали міститися всі українські інституції, де би можна було давати концерти й представлення та відбувати зібрання. На отсю ціль зібрано дотепер 161.500 мп, з чого сама читальня в Бібрці зложила 150.000 мп.

Дня 22. мая 1921. відновлено читальню „Просвіти“ в Бібрці. Вибраний виділ звернув свою увагу в першу чергу на обставини, серед яких під цю пору находиться читальня, і повів свою працю у всіх можливих напрямках, улаштуваючи відчити, деклямації, аматорські вистави, товариські забави, то що. Дня 8. грудня відсвятковано Свято „Просвіти“, в я ім узяло участь велике число як місцевого, так і замісцевого населення. Свято розпочался богослуженням у місцевій церкві, після цього відбулася святочна академія, яку виповнили при віти та концерт.

Вечером відіграно „Не ольника“. Як згадано, виділ улаштував в 1921 р. цілий ряд відчитів, деклямацій, грімких читань, кождої майже недлі і

свята. Деклямації виголошували переважно діти, котрі робили й роблять на слухачах велике вражіння. По довгих переговорах удалося виседнати у місцевих шкільних властей дозвіл на улштування курсу неграмотних, який щойно в 1922 р. розпочав науку в місцевій державній школі.

При читальні засновано аматорський кружок, який за 5 місяців свого існування дав 12 вистав. Своєю невсипущою працею аматорський кружок збудив у місцевого населення зацікавлення українською sztukою. Завдяки жертвенности поодиноких членів, а також аматорського кружка закуплено більше число книжечок найкращих українських письменників як рівнож закуплено більше число книжечок для дітей, так що тепер бібліотека має до розпорядимости понад 600 томів для випозичування своїм членам Читанням книжок займається переважно молодь, а в першу чергу дівчора, яка зі своєї сторони виказує велике зацікавлення в читанню, а також і у виголошуванню деклямацій. Дня 17. липня 1921 зібрано на фонд „Учітєся“ 7.475 мп.

На Рідну Школу“ зібрано 17.300 мп., на охорону воєнних могил 9.500 мп., на церков на Левандівці 2.000 мп. Членів читальня має 229. Читальня передплачує всі українські часописи.

Снятинщина.

Після воєнної заверухи силою обставин вся керма культурно-освітнього руху в Снятинщині перейшла на філію тов-а „Просвіта“. Дня 5. марта ц. р. відбулися загальні збори тої філії в присутности 78 членів-відпоручників читалень. В звіттовленню про діяльність філіяльного виділу за час від 25. марта 1921 по 5. марта 1922 р зазначено, що філіяльний виділ відбув у цім часі 16 засідань в справах організаційних. Завдяки старанням Виділу скликувано на спільне засідання відпоручників повітових товариств, засновано комітет для святкування 60 літних роковин смерти Шевченка та випрацьовано програму діяльности, яку протягом року переведено в життя. Так само філіяльний виділ дав початок до оснвання повітового комітету для відсвяткування 5-літних роковин смерти Івана Франка. Ідучи з духом часу, взяла на себе філія поширення і поглиблення кооперативного руху. Дня 31. липня 1921 урядив виділ просвітно-економічний зїзд у Снятині, в якому взяло участь понад 120 відпоручників поодиноких читалень та інших інституцій. На зїзді цім виголошено реферати: 1) Про задачі і домагання читалень у снятинськім повіті, 2) Значіння кооперативів і як їх оснувувати, 3) Інформаційні вказівки що до читального діловодства. Тому, що кооперативний рух значно поширився, віддано дальше його ведення осібному комітетові для закладання кооперативів у повіті, в склад якого увійшло трьох членів філіяльного виділу. Під цю пору є в повіті на 42 громаді 26 чинних кооперативів.

Найважнішою одначе справою, над якою виділ працював, був нагляд над читальнями, що відновили свою діяльність по воєнній заверусі, відновлення чинних читалень та оснвання нових у тих селах, де їх не було. Для успішнішого ведення праці покликано до життя просвітно-організаційну Комісію.

В цілім повіті на 42 громади є 40 читалень

„Просвіти“. Нагляд над ними ведуть люстратори. Є це люде доброї волі, переважно університетські студенти, в малій кількості учителі. В кождім селі був люстратор два рази, — в деяких навіть більше. Всі читальні в снятинському повіті згуртували 2.184 членів. Це число не повне, бо не всі читальні відповіли на вислані філією квестіонарі. Найбільшою перешкодою в розвитку читалень була недостача власної домівки. Всього 11 читалень мають свої доми — по інших селах збирають фонди на їх будову. Правильне життя з читанням часописів та книжок відбувалося в 25 читальнях. З часописів найбільше читано „Український Вістник“, „Батьківщину“, „Український Голос“, а тільки в 11 читальнях попри інші був і „Вперед“. В останніх часах завізвано всі читальні до передплати „Письма з Просвіти“.

Гарну бібліотеку від 80—275 томів має 16 читалень. Найбільшим чинником помічним у поширюванню ідеї „Просвіти“, зєднуванню членів для неї, у вироблюванні карности були аматорські кружки, які дали на протязі одного року 157 представлень. Перед тут веде Орелець, яке дало 32 представлення. Сценічне урядження з кулісами і гардеробою має 17 читалень — перед роком мало лише 8. У багатьох читальнях давано представлення по стодолах, сцену роблено з верет без ніяких декорацій. Найбільший клопіт мають читальні з доброю штук. Український народ любить веселі комедії або історичні штуки. Перших із моральним підкладом у нас дуже мало, а історичні годі вивести без декорацій і гардероби.

60-літню річницю смерті Шевченка відсвяткувало 25 читалень представленнями та концертами. 5-літні роковини смерті Івана Франка відсвяткувало 15 читалень. На поклик філії займалися читальні в повіті збіркою на народні цілі. З нагоди Шевченкових свят зібрано на фонд „Учітеся“ 39.075 мп, на „Дар Просвіти“ 54.467, на Рідну Школу 71.397 та на пам'ятник Івана Франка 5.500 мп. У виділах по читальнях працюють майже виключно самі селяне. З учителів працювало 6, священників 2. Як голови аматорських кружків визначилися в першій мірі: Курилик в Орелці, котрий вивчив 32 представлення, Книш і Божак у Новоселиці, Берлат у Видині, Ткачук у Задубрівцях, Козаченко в Тучапах і Зеленко в Волчківцях.

Праця на ниві просвітної організації в Снятинщині не обійшлася без опіки наших сердечних сусідів, які слідять наш рух культурний по читальнях, а в останніх часах заборонили аматорську виставу в Княжій та устроєння курсу для неграмотних у Волчківцях. Переслідування однак не відстрашили громадян від праці — навпаки ще більше заохотили.

Синевідсько вижне.

Дня 19. марта 1922 р. за почином свідоміших одиниць скликано Загальні збори читальні, які відбулися при численній участі гостей зі Стрия і місцевих доколичних селян. До нового виділу вибрані: о. К. Колинський голова, І. Капало касієр, І. Мозіль секретар. Членів вписалося 116. При читальні засновано кооперативу, яка має гарні вигляди на будучність. На другий день Великодних свят відсвятковано роковини нашого генія Тараса Шевченка. Читальня задля недостачі власної домівки міститься тимчасом у домі Мозіля. Читальня передплачує всі українські часописи. Намічено заснувати рівнож аматорський кружок, який би став до помочи виділові в поширюванні освіти і знан-

ня серед громадян. Так то Синевідсько вижне по 10 майже літах байдужности відновило своє просвітне життя і з сильною вірою в кращу будучність взялося до праці над собою.

Соснів, псв. Підгайці.

Дня 2. квітня 1922 скликано у нас перші повоєнні Загальні збори, які відкрив о. А. Рибак. Від часу війни наша читальня не проявляла ніякого життя. Всяке майно читальняне було знищено так, що теперішнє Тов-о мусить зачинати життя від самого початку. Членів вписалося 41. Висоту членської вкладки ухвалено на 500 мп. річно для дорослих, а 250 мп. для малолітніх. Вибрано новий виділ, у склад якого увійшли: Боднарець О., Шкаферовський П., Дучановський П., Боднарець М., Коваль П., Чорній О., Боднарець Ам. Заступники: Чорній І, Лазорко С., Боднарець Ан. Постановлено зорганізувати при читальні аматорський кружок та заложити бібліотеку.

Церківна, п. Долина.

Аматорський кружок, який заложено при читальні в квітні 1921, працює безпереривно і дав уже за той час чотири аматорські вистави, а саме: „Сельські аристократи“, „Пімста“, „Невольник“ і „Пропав бєфельдерунок“. Дохід із тих вистав призначено на „Рідну Школу“, фонд „Учітеся“ і на українських інвалідів. За гроші, що ще зісталися, куплено книжок для бібліотеки.

Читальня міститься в громадським будинку, бо власної домівки не має. В тім-то будинку і в шкільній салі дається аматорські вистави. Публики поміститься не більше як 100 людей. Аматори як і інструктори — це самі селяне. Населення відносно дуже прихильно до кружка, а староство в Долині не робило досі ніяких перешкод у діяльності кружка. Дається відчувати недостача відповідних підручників, які позичається в сусідних селах.

Читальня „Просвіти“ спільно з аматорським кружком поставили по середині села кам'яний пам'ятник за поляглих в українській війні, на яким вписано слова: „Пам'ятник борцям за волю України“.

Хімчин, п. Косів.

Читальня наша основана в маю 1907 р. Не мало твердої праці треба було до боротьби з прихильниками общ. Качковського, що закорінилися у нашому селі. Кілька передвоєнних літ читальня майже не животіла і здавалося, що через воєнне лихоліття просвітне життя завмерло. Та правдива пословиця: „де терпіння найтяжші, там поміч Бога найбільша“. Якраз останні літа згорнули молодих кращих синів до „Просвіти“. Просвітний рух оживився головню за старанням гуртка молодих людей. В 1921 р. на причуд гарно відсвятковано роковини Шевченка, а заходом аматорського кружка, який засновано при читальні, дано три вистави. Успіх тих вистав заохотив громадян із сусідних сіл, що взялися також до праці.

Слід згадати також про сьогорічну коляду і празник Воскресення, бо при нагоді тих свят зібрано більші суми і жертвовано їх на ріжні цілі, як: на Укр. Педагогічне Тов-о, інститут у Бучачі, на укр. інвалідів, на будівлю Нар. Дому. Є надія, що сього року будемо мати власну домівку.

Охота до читання і у молодих і у старших велика. Душею читальні і взагалі просвітного життя є місцевий парох о. Маковійчук, учитель Мих.

Наяк, п-на Ткачкєвичівна та Евг. Поліщуківна, яким належитьє велике узнання.

Будвин, п. Товмач.

Діяльність читальні „Просвіти“ відновлено у нас у 1921 р. Життя прозвітне розвивається досить гарно. Істнує бібліотека. З часописів читальня передплачує „Письмо з Просвіти“ і „Укр. Голос“. Та найшлися людці, головню вїт Микола Генсіцкый, які конче стараються діяльність читальні знову припинити. Вїт вишукує ріжні халєпи (як конскрипцію, данину) на читальню. Одначе дотепер усе безуспішно. З 1-го на 2-го квітня хтось вибив йому вікна. Розуміється і це звалив на читальню, буцімто звідти вийшла намова. Таки в неділю 2. квітня сїровадив із села Олєші двох жандармів, котрі всіх тих, що були в неділю в читальні, по одиноко брали на протокол о 11. год. вночі. При-тім поводилися з людьми по звїрськи, бючи куди попало, а саме Петра Жиліяка, секретаря читальні, П. Готюра, І. Ж. лякз, І. Цініка, Осіла Готюра, С. Гуцмана і Д. Коропецького, членів читальні. При-тім грозили жандарми, що замкнуть читальню. Та на тім ще не конєць кириненню вїйта. В селі шко-ла не має власного будинку, бо знищений вїйною. Дерево, яке одержано від будівельної експозитури на відбудову української школи, вїт з кількома римо-католиками забрав на будову польської шко-ли, якої ніколи в селі не було. Громадяне Українці внесли зажалення до повітової Ради шк. і до кр. Шкільної Кураторії, але й до сьогодні нема жад-ної відповіди. Дерево гогове стоїть, школи не бу-дується, а діти в числі понад сотню мусять души-тися в маленькій сільській хаті. *Громадянин.*

Чортків.

Дня 7. квітня 1921. відбуто Загальні збори. Нововибраний виділ не перебрав від старого нія-кого майна, бо все проспало підчас воєнних заве-рух. Заг. збори наложили на нововибраний виділ обовязок передусім навязати звязок із селами і відновити всі доколичні читальні. Тому що за-дача дуже тяжка, зобовязалося багато членів по-могти в тій тяжкій праці. В тій цілі відбув виділ 12 засідань. Задача виділу ще не сповнена, бо по році своєї діяльності виділ філії відновив 11 чи-талень. Великі перешкоди при відновлюванню чи-талень по селах і уряджуванню аматорських еистів робило і робить староство помимо того, що всякі формальности вповнюється як слід. Приміром та-кий випадок: Перед кількома місяцями внесли ви-діли кількох читалень повідомлення про загальні збори. Секретар філії Велигорський вже кілька разів інтервеніював у сій справі, але безуспішно, а коли запитав староства, чи може взагалі не вно-сити ніяких подань, дістав відповідь, що найкраще не вносити, а справи будуть тоді полагоджені, „коли староств/ подобається“. Всеж таки відно-влено 14 читалень, 4 відновилися самі, а з 12 се-лами вже навязано контакт і пороблено заходи, щоби читальні урухомити. Утруднює роботу різнож недостача льокалю. До сього часу секретар філії урядував у себе в помешканню. Сій недостачі треба конєчно зарадити.

Щеплоти, п. Яворів.

Дня 8. грудня 1921 скликано Загальні збори читальні „Просвіти“. Вибрано новий виділ, до якого увійшли: Іван Заяць голова, Григорій Да-шевський містоголова, Микола Кичура секретар, Микола Тимчина касієр, Іван Роїк бібліотекар і 2 заступників виділових: Степан Лихопат і Дмитро Якимів. Членів вписалося 45, членську вкладку у-становлено 100 мп. на рік. При читальні істнує аматорський кружок, котрий дав уже 4 вистави: 1) „Сон на м. гилі Шевченка“, 2) „Свідки“, 3) „По-дорож св. Миколая“, 4) „Вифлеємська ніч“. Дохід із представлень обернено на закупно книжок до читальні та передплату українських часописів. При читальні рішено заснувати кооперативну спілку. Ведення просвітної організації на селі спочиває ви-ключно в руках селян. Біда лиш у тім, що нема відповідної салі до сценічних представлень. Чи-тальня міститься в громадській домі. Приходиться нам усе просити староство і повітову Раду шкіль-ну о позволення на якусь виставу в будинку шкільнім, що вимагає багато труду і клопоту. Крім того мусимо якусь часть доходу давати на поль-ські ціли. Маємо надію невдовзі на власний дім. На це зібрано вже добрі жертви на Рїздво і на Великдень. Цього Великодня післали ми 3 копи яєць до нашої гімназії в Яворові.

Дня 10. марта відбулось у нас Шевченкове свято, при чім зібрено 3.000 мп. на фонд „Учітєся“. На жаль наше селянство мало горнеться до „Про-світи“, старші люде скорше надаються, бо моло-діж б.й.дужна. Вїйна зіпсувала страшенно нашу молодь, трудно їй опам'ятатися. Велика і трудна праця з нашими дрімучими селянами. Інтелігенції у нас нема ніякої крім священника. Учителька Поль-ка і діти даром до школи ходять. Читальня пе-редплачує часописи: „Письмо з Просвіти“ і „Гро-мадський Вістник“.

Як би само великеє страждання
Могло тебе, Україно, відкупити —
Булоб твоє велике панування,
Нікомуб ти не мусіла вступити.

Як би могучість, щастя і свобода
Відмірялись по мірі крови й сліз
Проливих з серця і з очей народа, —
То хтоб з тобою супірництво зніс?

О горе, мамо! Воля, слава, сила
Відмірюються мірою борби;
Лиш в кого праця потом скрань зросила,
На верх той вибється із темної юрби.

Та праці тої, мамо, в нас так мало!
Лежить облогом лан широкий твій,
А кілько нас всю силу спрацювало,
Щоб жить, без дяки, в каторзі чужій!

І. Франко.

Кождий Українець і кожда Українка повинні стати членами Товариства „ПРОСВІТА“. Річна вкладка 240 Мп.

Від Адміністрації.

Подвійне число 19—20 з 1. мая 1922 вислали ми разом із чеками на адреси Читалень, кооператив та відомих нам діячів і отсе вже четверте число висилаємо на вище згадані адреси, але тільки дуже незначне число адресатів надіслало до сьогодні передплату, згл. звернуло вислані числа часопису. Супроти цього уважаємо оставших сталими передплатниками і просимо негайно надіслати передплату.

Адміністрація.

Складайте жертви на фонд „УЧІТЕСЯ, БРАТИ МОЇ“.

Вісти з „Просвіти“.

Поклик до українських Письменників!

Головний Виділ Т-ва „Просвіта“ повідомляє, що збирає вже матеріяли до свого 44. річника Великого Ілюстрованого Народнього Календаря „Просвіти“ на 1923. рік, який вийде з початком жовтня, і просить усіх Вп. Письменників, що хотіли би взяти участь в сьогорічнім календарі, присилати статті, держані в популярнім тоні, до канцелярії Тов-а Ринок ч. 10 П. пов. — найдалі до кінця червня. Статті довільні — після знання і вподоби, поезія, новелі, коротенькі історичні оповідання статті літературні, історичні, політичні, з життя нашої еміграції, просвітні, економічні, кооперативні технічні, господарські, з медицини, ветеринарії, природи, про забезпечення, правничі поради, інформаційні справи, гумористика, приказки, народній пом'яник і оголошення.

Статті усі платні, — від аркуша друку, а висота гонорару буде усталена шойно в липні. Крім гонорару авторський примірник календаря.

Обєм статей не може переходити шість сторін друку формату великої 8^о.

З цензурних оглядів поручається обережність у висновках.

А що невикористані рукописи звернуться Авторам, належить подати свою точну адресу.

Львів, дня 24. квітня 1922. р.

Гол. Виділ „Просвіти“.

ОГОЛОШЕННЯ.

(За цей відділ редакція не відповідає).

ЦІНА ОГОЛОШЕНЬ: Ціла сторона 25.000 мп.; пів стор. 12.500 мп.; чверть стор. 7.000 мп.; вісімка 3.500 мп. — Між новинками або в редакційній часті подвійно. Дрібні оголошення по 75 мп. рядок. Короткі по 13 мп. слово.

Рахівництво для всіх.

Короткий заочний курс поєдичого і подвійного книговодства виходить періодично зошитами. Передплата за зошит виносить 1000 мп., яку проситься слати на адресу: **Т. Т. Костів**, лектор торг. наук, Strzałków, Poznańskie. Poste-restante. 1-1

Книжки до набуття в канцелярії Тов-а „Просвіта“:

1. „З минулого і сучасного“	50 мп.
2. „Наш шлях до освіти“	150 „
3. „Боротьба за волю“	200 „
4. „Сотник Черник“	50 „
5. „Старі і нові держави“	40 „
6. „Метричні міри“	30 „
7. „Національні пісні“ (з нотами)	100 „
8. „Земля у вселенній“	30 „
9. „Зимовий вечір“, драм. етюд на дві відслони М. Старицького	150 „
10. „Бери все, що в хаті“, історичне оповідання з життя задунайських запорожців — В. Недолі	170 „
11. „Твори Воробкевича“ т. III. (Українське письменство) в оправі у півпол.	1000 „
12. „Нахмарило“ — комедія на 3 дії Б. Грінченка, (видана заходом наддніпрянських емігрантів — на цикльє-стилю)	500 „

Позір Учительство!

Видавництво „Світа Дитини“ Львів, вул. Зіморовича ч. 3. поручає отсі книжечки, що найкраще надаються в нагороду пильности школярам:

1. Оскар Уальд — „Зоряний Хлопчина“	90 мп.
2. Вільгельм Буш — „Максим і Марко“	200 „
3. О. Білоусенко — „Пригоди Вовка неситого“	200 „
4. Вільгельм Буш — „Нечемне вороня“	150 „
5. Вільшенко Я. — „Чорногорський книжник з Чорногори“	200 „
6. Вільшенко Я. — „Червона Шапочка“	150 „
7. Антін Лотоцький — „Вільгельм Тель“	130 „
8. Фільгеленес — „За вітчину“	120 „
9. Мікола Ваврисевич — „Лісова казка“	70 „
10. Грація Товпліс — „Дарунки русалок“	70 „
11. Вільшенко Я. — „Коник стрибунець“	100 „
12. Леся Верховинка — „Іменини Влодка“	120 „
13. Іван Левицький — „Основи теорії музики“	150 „
14. Іван Левицький — „Нарис історії музики“	200 „

Книжечки вичислені під ч. 9—12 надаються до діточих театральних вистав.

**ВОЗИ ГОСПОДАРСЬКІ, КОСЯРНИ,
УЛІТ АМЕРИКАНСЬКІ І СЛAVЯНСЬКІ
КОСИ І СЕРПИ та ВСЯКІ РІЛЬНИЧІ
МАШИНИ доставляє**

**Краєвий Союз господарських Спілок
Львів, вул. Зіморовича 20.**

Жадайте зараз цінників.

Не треба їхати до Львова на закупна! Оборотною поштою висилаємо пасічнічі прилади: маски на лице, підкурячі, лапки і кліточки на матку, пасічнічі вигнуті ножі, лапки на трути американські і швайцарські, валочки до відсклеплювання плястрів, перегородові бляхи 44×19, бляшані засівки до очна і т. д. **Продаємо ШТУЧНУ ВОЩИНУ під гарант. чисту!** Вулії американські і сла-
А. Окпиш і С-ка торг.-пром. Сп. з обм. пор. Львів, Осолінських ч. 15.
 вянські. Приймаємо замовлення на медарки. (Разом із замовленням просимо присилати завдатки. — Висилковий відділ полагоджує всякі хочби й найдрібніші заповтребовання домашнього господарства — поштою). 4 5

ПОЗІР КОЗІВЩИНА!

АДВОКАТ І ОБОРОНЕЦЬ В КАРНИХ СПРАВАХ

Д-р Михайло Західний

веде свою канцелярію в КОЗОВІЙ.

МАШИНИ

до виробу цементових дахівок, плужки до обгортання бараболь, хрести, вікна, громозводи, огороження, ваги десятні, ліжка для бурс і всілякі роботи слюсарські виготовляє

Михайло Стефанівський
 Львів, вул. Варстатова ч. 10.

(межи вул. Кордецького і Римарською). 1—4

КУПУЙТЕ ВИДАННЯ ФОНДУ „УЧІТЕСЯ, БРАТИ МОЇ“!

Досі вийшли:

1. *Володимир Дорошенко*: Шевченкова Криниця.
2. *Степан Рудницький*: Україна — наш рідний край.
3. *Михайло Возняк*: Кирило-Методієвське братство.
4. *Микола Голубець*: Начерк історії українського мистецтва.

Ціна кожної книжки 500 Мп.

В ДРУКУ:

5. *Іван Крип'якевич*: Коротка історія Козаччини.

Важне для Читалень!

Готові бібліотеки — складені з усякого рода цікавих і пожиточних книжок — висилаємо по ціні

за бібл. ч. I. — 15 ріжних книжок — 2.600 мп.

„ „ „ II. — 50 „ „ — 4.000 „

„ „ „ III. — 100 „ „ — 20.000 „

до бібліотеки ч. III. долучаємо велику мапу України.

На бажання висилаємо всякому даром наших два цінники — списи книжок. Пишіть на адресу:

„ДОБРА КНИЖКА“, Львів, вул. Содова ч. 4.

Всі Українці уживають тепер цигаретних туток з ватою назви

„ОКСАНА“

Виріб першої якості.

Часть доходу йде на фонд українських інвалідів.

Склад у

„СОЮЗНІМ БАЗАРІ“
 Львів, Руська 20.

УКРАЇНСЬКЕ ПИСЬМЕНСТВО Т. XII. Ч. 3.

вийшло з друку як III. том драматичних творів І. Воробкевича. Ціна примірника оправленого у півполотно — 1.000 мп., ціле полотно — 1.200 мп., з пересилкою о 100 мп. більше. Штуки надаються до вистав. „ЗИМОВИЙ ВЕЧІР“, драматичний етюд М. Старицького на 2 відслони. Ціна 1. примірника 150 мп. з пересилкою 200 мп. Замовляти в **Канцелярії Тов. „Просвіта“, Львів, Ринок 10.** 3—3

ЛІТЕРАТУРНО-ПРОСВІТНИЙ ТИЖНЕВИК ПІД РЕДАКЦІЄЮ ВОЛОДИМИРА ДОРОШЕНКА.

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ І АДМІНІСТРАЦІЇ: : ЦІНА ЦЬОГО ЧИСЛА : ПЕРЕДПЛАТА:
 ЛЬВІВ, РИНОК Ч. 10. ІІ. ПОВЕРХ. : мп. 100 мп. : Піврічна 1200 Мп., чвертьрічна 600 Мп.

Присилайте негайно членські вкладки!

Слово до української молодіжи.

Скінчився шкільний рік і тисячі Вас, молодших і старших товаришів(-шок), розіхалося по тяжкій цілорічній праці до своїх родинних сіл і місточок, щоб відпочити і набрати нових свіжих сил до дальшої праці, до дальшої, іноді тяжкої життєвої борні. І спрагнені свободи, руху і сонця користатимете з вакацій із всею молодечею палкістю так, як се лише молодіж уміє. Загомонять Вашими молодечими голосами і ліси і гори і не знайдеться закутини, де б не проникли Ваші цікаві лискучі очі та дзвінкі безжурні голоси. Внесете нове життя, новий дух на села й місточка, а молодий бадьорий Ваш розмах, який не знає ні перепон, ні стриму, мусить відбитися також і на товариському та суспільнім життю провінції. Забави, прогульки, фестини, концерти і юнацька співпраця в домашніх і польових роботах скриплять Ваші фізичні і духові сили та принесуть вдоволен-

ня. Але се для Вас мало. Годовані цілий рік ідеалами, виховувані традиціями та жадні чинів, коли найдетея серед сірих мас народа, не зможете і не смієте байдужно дивитись, як той народ страждає під тягарем темноти — невіжества, власної безпорадности та нахабно-сти неситих сусідів, але кождий по своїм силам понесете йому щирю і добру прислугу. А в тім, до Вашої помочи має наш люд міський та сільський повне право, бо те, що Ви самі зачерпнули з криниці знання і поширили свій світогляд відомостями йому недоступними, се його заслуга, бо кошти Вашої науки оплачував не раз кривавим потом і самопожертвоуванням. Тому з хвилику, коли Ви зіткнетеся з народом, на Вас спадає неминучий обовязок у першу чергу придивлятися, приучуватися до праці над народом, поділитися з ним частиною набутих Вами відомостей, а поза тим безпосередно взятися до

Пр. 177/22/2. В Імени Річипосполитої Польської! Суд окружний карний яко Трибунал прасовий у Львові рішив на внесок Прокураторії Державної, що зміст часопису „Письмо з Просвіти“ число 25—26, з дня 15. червня 1922 в артикулі під заголовком „Екон мічне та культурно освітне життя на Хоямщині та Волині“ стор 207 в услугах а) від слів „Невеселе життя“ до „руйнує кооперацію“, б) від слів „Ми бачимо, що не лише“ до „нищить ся“ містить в собі злочин згідно ка. узнав док. 13. VI. 1922 конфіскату за оправдаву

і зарядив знищення цілого накладу і видав по думці §. 493 п. к., заказ дальшого розширювання того друкованого письма. Заразом видав відв'чальному редакторові того часопису, щоби це рішення пом'с'ив безплатно в найближчим числі і то на першій стороні. Невиконання того наказу потягає за собою наслідки предвиджені в §. 21 зак. друг. з 17. XII. 1862 Д. п. д. ч. б ех 1863, а іменно засудження за переступство на гривню до 400 мк. Львів, дня 15. червня 1922 р. (Підпис нечиткий.)

роботи, яка кожному з Вас буде по силам.

В першій мірі Ви повинні використати кождо нагоду, і чи то приватними розмовами, чи відчитами піднести духа народу і віру в кращу будучність, якої однак не ждати нам з ласки ріжних антант чи інших могучих сього світа, але здобувати власними силами. Для ілюстрації найдете досить примірів в історії визвольної боротьби нашого народа як також і інших народів, які завдяки ніколи не ослабаючій вірі в слушність своєї справи і невтомній колективній праці здобули собі державну незалежність — сей найвищий ідеал культурної людини. З тим вяжеться конечність пропагування збірної праці дорогою чинного співділання кождої свідомої одиниці в ріжних культурно-освітних та економічних організаціях. Такої праці, оскільки вона ведеться в рамках обовязуючих законів, не можуть спинити ніякі ворожі змагання, ані терористичні акти неприхильних нам чинників. Більшість несвідомих мас не знає прислугуючих їй прав і тому дається чи відстрашити чи знеохотити до суспільної праці. І в тім напрямі Ваші поради і допомога можуть багато причинитися до віднови, оживлення й розросту наших товариств та інституцій, тим більше, що своїми молодечими поривами і розмахом може потягнете за собою й нашу сільську інтелігенцію, яка в більшості сидить безчинно на втіху нашим воюгам.

Передовсім необхідно Вам зайнятись освітньою роботою по читальнях „Просвіти“, бо освіта є передумовою всякого поступу. Тут відкрите перед Вами широке поле до попису: організувати читальні, де їх ще нема, оживлювати вже існуючі, давати аматорські вистави, вести курси для неграмотних, курси вищої освіти, улаждувати виклади і дискусії на цікаві теми, спільні читання, приєднувати членів, збирати фонди на поширення діяльності „Просвіти“ та ширити популярні її видання й інші пожиточні книжки й часописи. Друковане слово має дуже велике значіння в поширенню знання і національної свідомости, але ту книжку чи часопис треба нашому чоловікові прямо втиснути, бо він сам ще часто-густо не знає ні її джерела, ні вартости. Читанням цікавих книжок і порадників викличете зацікавлення книжкою, а тим самим укажете масам дорогу до самоосвіти.

Не забувати Вам також і справ „Рідної

Школи“, яка має на меті виховати народ у рідному дусі та виплекати як найбільше інтелігенції. Пізнавши самі вартість науки, закладайте підготовляючі курси до середніх шкіл, допомагайте приготовлятися до іспитів, щоби придбати нам як найбільше число інтелігентних робітників, та збирайте жертви на Рідну Школу.

Основою правильного розвитку кождого народа є його добробут і тому кождий, що причиняється до піднесення добробуту нашого народа, робить не менше патріотичне діло від того, що несе між народ світло людського знання та національного освідомлення. В тім напрямі можете рівнож багато зробити ширенням ідеї кооперативи, пояснюванням її значіння, поучуванням про вартість існуючих економічних інституцій, та практичною допомогою й порадами в їх роботі.

Великим недомаганням у нашій національно-економічній життю є брак середнього стану, тому Вашим обовязком є пропагувати по селах потребу посилення дітей на науку не лише до школи, але до ремесла і торгівлі. Не маючи торгівлі і промислу в своїх руках, все будемо годувати і збагачувати ворожі нам елементи. Рік-річно повинно кількох хлопців чи дівчат із села піти до науки ремесла чи торгівлі і тим способом будемо зменшувати число бідаків на селі, скріпляти український елемент по містах, здобувати торгівлю і промисл у свої руки, а тим самим ослаблювати експанзію наших ворогів. Ся справа незвичайно важна й повинна у Вас найти гарячих речників.

Великі втрати ноносить рік-річно наш народ через часті пожежі, що ослаблюють його економічну силу, і тому при всяких нагодах звертайте увагу селян на потребу обезпечення будинків у правдивій їх вартости і лише в своїм Тов-і „Дністер“, бо нині, коли наші вороги намагаються знищити наш народ, булоб зрадою і народним злочином підпирати їх ще добровільно власними грішми. Для боротьби з пожежами організуйте і відновляйте пожарничі Тов-а „Січей“ і „Соколів“. Нехай не буде ні одного села, ні одной місцевости, деб не було сеї сторожі громадського добра і школи національної карности та дисципліни.

Піддержуйте також у народі память про борців, що впали в бою за волю, збирайте і записуйте спомини з часів визвольної боротьби, щоби їх заховати для історії. Користаючи з вакаційного відпочинку, сплатіть на-

КОЖДА ЧИТАЛЬНЯ

ПОВИННА ПЕРЕДПЛАТИТИ

„ПИСЬМО з ПРОСВІТИ“!

родові частину довгу, затягненого на Вашу освіту, та вложіть надмір Вашої молодечої енергії і розмаху в народню працю, а праця кожного з Вас буде тревалішою цеголкою в народній будівлі, як та, що її збирають наші сусіди на Вавель, і дасть Вам більше задоволення ніж усі забави і приємности.

А попри ту всю роботу вціплуйте в народ почуття самопошани і національної че-

сти. Викорінюйте духа зради, боріться з провокаторською роботою ворогів, які стараються внести в наші ряди роздор, сталіть народню бадьорість та гартуйте народнього духа під кличем: „Україна для Українців“

С. Магалає.

ДО МОЛОДІ.

На вас, завзяті — юнаки,
Борці за щастя України,
Кладу найкращі думки,
Мої сподіванки єдині.

В вас молода ще грає кров,
У вас в думках немає бруду,
Палає в серці ще любов
До обездоленого люду.

Не занежайте-ж ви її,
Не розгубіть по світу всеу, —
Нехай вона вам дух гартує
У чесній, славній боротьбі.

Бо стоголовий людський кат
Лютує, дужчає що днини...

Не можна тратити і хвилини,
Поки ще стогне темний брат.

Поки живий — мерщій несіть
Сліпому світиво просвіти,
І в серце, смертію повите,
Живу надію закропіть.

Вшануйте рідну його річ,
Назвіть без хитрощів своєю
І розженіте над землею
Ви непрозору, глупу ніч...

Хай кат жене, а ви любіть
Свою окрадену країну,
За неї сили до загину
І навіть душу положіть.

М. Ставицький.

Під „Українським деревом“.

Вражіння із побуту серед українського студентства у Празі.

Посеред високих, повних вдумливої поваги та холодного спокою університетських забудовань, при вул. „Na slupí“, криється привітна студентська домівка „Studentský domov“. Зосереджується тут життя усього празького студентства, велику частину якого становлять ті, що їх незавидна доля прогнала з рідних закутин. Перед домівкою невеличке подвір'я, на як-му довгими рядами уставляються студенти й студентки ріжних націй, жваво розмовляючи та ждучи своєї черги на дешевий обід. На подвір'ю зацвіло білим квітом кілька малих каштанів. Між ними один носить назву „Українського дерева“. Сходяться тут з усіх кінців золотої Праги українські студенти, щоби побачити себе, поговорити, поспорити, розігнати невідступну тугу та потішити себе гомоном рідного слова. Українське дерево єднає їх усіх в одну сімю, свідому мети, додає сили до праці, зганяє тугу з очей, приносить полєкшу в скрутних хвилях життя на чужині. І пливе жива гутірка під „українським деревом“, що простягло молоденькі опікунчі віти над українською університетською молодю, даючи їй на чужій свобідній землі короткі хвилини розради... Що хвилини подибуються знайомі лица, що хвилини дзвенять оклики щирих привітів. Тут і там виринають деколи однострої старшин Української Армії, наче пригадати хочуть, що сторінка

історії боротьби українського народу за державну самостійність не доведена ще до кінця.

В самій домівці крім ідальні знаходяться кілька просторих саль, призначених на науку, розмову, відчити, концерти тощо.

Українське студентство в Празі з усіх широких просторів українських земель і усіх партійних поглядів та відтінків гуртується в товаристві „Українська Громада“, головою якої є тепер д-р Іларій Харак. „Українська Громада“ в Празі під теперішню хвилю є найповажнішою та найсильнішою на зверх студентською організацією в Чехословаччині. Числить 983 членів, при чому число Галичан та Придніпрянців можна означити відношенням 10 : 4. В лоні „Громади“ існує ряд секцій (відділів). Фаховими секціями є: правників, агрономів і лісовиків, філософів і природників, експортовців, техніків („Основа“) і секція конзулярно-дипломатична (числить 3 членів). Медики творять окреме самостійне товариство: „Медичну Громаду“. З нефахових секцій замітні: секція студенток (43), „Січ“ (62), „Драгоманівка“ (79), „Тримбіта“ і кружок плекання пісні. Але не тільки велика кількість секцій свідчить про жваву працю українського студентства, свідчать про се також часті відчити, уладжані заходом „Української Громади“, що мають на меті з одного боку поширити круг

знання самого студентства, а з другого знайомлять чужинців з обставинами, серед яких опинилося українське студентство вищих шкіл, і з ходом української визвольної боротьби взагалі. Завдяки своїм ідейним поривам та великій успішній науковій праці на ріжних відділах чеських університетів та вищих наукових заведень добуло собі українське студентство в Чехословаччині загальне признание чеських професорських кругів та як найкращу славу серед чеського громадянства. Попри те усі студенти вписалися цілою громадою на вільний український університет у Празі

Саме у місяці червні йшла у Празі серед української студентської громади жива гарячкова праця, метою якої було підготовання ґрунту під всеукраїнський студентський конгрес, що відбувся тут 20—27. червня ц. р.

Головна ціль Конгресу: виміна думок, організація усього українського студентства і духовна та матеріальна допомога усім студентам, де вони не нахилилися. Вже дня 17. квітня відбулася в Празі передзїздова нарада, на яку запрошено представників студентських організацій: з Чехії Праги та Берна, а також із Варшави, Берліна і Відня. У сій передзїздовій конференції брали участь такі делегати: Ярослав Чиж — за студентство Галичини; К. Батир — за спілку українського студентства в Німеччині; Олесіюк — за Союз українських академічних громад у Польщі; Ігор Федів та С. Пашенко — за „Січ“ у Відні; А. Черкавський та М. Козицький заступали „правицю“, а Т. Симанців, О. Роздольський і д-р О. Цюпка „лівицю“ (опозиційні групи) У. А. Г. в Празі. Делегатом У. А. Г. в Берні був М. Слюсар, а делегатом „Каменярів“ з Пшібраму Д. Гижій. Від організаційного комітету брали участь в нарадах конференції д-р Харак, д-р К. Паньківський та С. Третяк.

Після реферату студ. Батира про відносини серед українського студентства в Німеччині (Спілка числить 85 членів) слідували звіти студ. Слюсара (від Української Академічної Громади в Берні — 95 членів), Гижія (про життя студентства в Пшібрамі — 52 чл.), Олесіюка (від Українських студентських організацій в Польщі, в яких згурту-

валося понад 600 студентів), І. Федева (про життя віденської „Січі“, де згуртувалося 347 членів). Слідом за тим і йшли промови з рамени У. А. Г. в Празі студ. Черкавськ го та Роздольського і реферат студ. Чижа, що репрезентував українське студентство Галичини.

На сьому передконгресовому зїзді усталено в головному начерку програму нарад Конгресу й намічено основні реферати. На протекторів конгресу рішено запросити ректорів: д-ра Олександра Колессу, д-ра Василя Шурата та представника Української Академії Наук у Києві А. Кримського.

На конгрес заповіли вже свій приїзд делегати студентських організацій з Галичини, Великої України, Австрії, Німеччини, Чехословаччини, Швейцарії (з Женеви), Румунії (з Букарешту), Болгарії (з Софії), Франції (з Парижа), та Америки.

Стільки про ідейний бік життя українського студентства в Чехословаччині. Очевидно у середині поодиноких організацій жива виміна думок та соціальних поглядів доводить часто до прїтїйних терть, які одначе не доводять ніде до повалення товариств, а є гарним доказом живого життя.

Коли ходить о матеріальну сторінку життя українського студентства в Чехословаччині, так вона представляється зовсім не погано. Переведенням матеріального забезпечення студентів займається Студентська Поміч, головою якої є Придніпрянець Одаренко. Студентська Поміч числить 1020 членів. Із тих 844 одержує підмогу від чеського правління, останні живуть коштом поборів з табору. Висота місячної допомоги доходить до 6000 чеськ. корон (48.000 мп.), які на всякий випадок дають змогу існування.

Нема лиха без добра — каже приповідка. Примусова еміґрація українського студентства має також свої добрі, додатні боки. В боротьбі зі супротивностями сталяться характери, а широкий світ учить досвіду життя. Крім того молодіж кинулася на такі поля науки, які досі були в нас занедбаніми. Переважаюча частина кинулася на техніку, агрономію, лісництво, кооперативу, торговельно-експортну академію, музичну консерваторію, а п'ятох вступило в дипломатичну школу. А се віщує користь для нації. *Р-ич.*

ДО ПРАЦІ

Праця єдина з недолі нас вирве!
Нумо до праці, брати!
Годі лякатись! За діло святее
Сміло ми будемо йти.

Праця єдина нам шлях уторує,
Довгий той шлях і важкий,
Що аж до щастя і волі прямує!
Нумо до праці мерщій!

Праця не згине між людьми даремне!
Сонце засвітить колись, —

Дякою нас тоді люде згадають:
Нум же, до праці берись!

Хоч у неволі й нещасті звінуєм, —
Долю онукам дамо!
Ми на роботу на світ народились,
Ми для борні живемо!

Сміливож, браття, до праці ставайте!
Час наступає — ходім!
Дяка і шана робітникам щирим,
Сором недбалим усім!

Б. Грінченко.

Кождий Українець і кожда Українка повинні стати членами Товариства „ПРОСВІТА“. **==** Річна вкладка 1000 Мп.

В. Королів-Старий.

Милосердний Самарянин.

З Яриною стався гріх...

Того дня, як вона вчула, що ось-ось буде матіррю, затулила попередницею обличчя і, похлипаючись від сліз, попрохала „у матушки роцоту“.

— Напитала собі, дівко, біди... Що-ж тепер з тобою буде й куди ти підеш? — хитала головою старенька попада не то спочутливо, не то докірливо.

→ Піду до больницы.

— Та, звісно, не куди-ж. Але потім?

— Що-ж — потім?!... Проситимусь до батьків. Вибачуть — то перечасую, поки буде мале, а далі віддам комусь годувати за гроші. А як батьки виженуть... тоді одна дорога — вкупі з ним у копанку!... — і вона заридала вголос, аже все тіло на ній затрусилось.

— Ех, бідна-ж твоя головонька! — вже з щирим спочуттям промовила попада. — Ну, а той же — негідник! — що говорить?

Ярина безнадійно махнула рукою:

— Хай його Бог покарає!..

Попадя дала дівчині карбованця поверх заслуженого й поцілувала її в чоло:

— Нехай-же тебе захистить свята Варвара Великомучениця!

А увечері, за чаєм говорила старому панотцеві:

— Ніби воно й не годиться нам перед людьми. Та тільки-ж ти й сам поміркуй, Іване Івановичу: куди-ж їй, сердешній, діватись?... Вона говорить: до батьків! Та хіба-ж ми не знаємо, що Дмитро ще-б сюди-туди, а вже ота Секлета — то-ж чиста гадюка, хай Бог простить!... Вони-ж їй так голову гризтимуть, що таки, й справді, доведуть до ополонки...

— Ну, то добре. Все те я знаю, та тільки не розберу, куди ти гачка закидаєш? Говори вже просто: що ти намислила?

— Думала я собі так, Іване Івановичу: діти в нас, благодарить Бога, всі вже пристроєні, а в пекарці-ж місця досить... Нехай би може воно собі, мале, там пицало. Не об'їсть же нас!

— Нерозум кажеш, стара. Звісно: об'їсти — не об'їсть. Та тільки-ж ти сама попереду зазначила, що перед людьми нам не годиться. В нашому стані не випадає потурати беззаконію: покритка-ж бо!

— Так, Ваню, покритка. Але-ж забуваєш ти, що Христос блудницю — і ту пожалів. Та чи ж ми вже ліпші за нього?

Пан отець подивився на жінку довгим поглядом і промовив лагідно:

— Маєш правду, Катю. Та й Ярина ж — не блудниця... Роби, як знаєш: все одно люде плескатимуть, дарма, що з кожним може гріх трапитись. Скажи: хай не плаче.

Ярина доля була щасливо вирішена.

За два тижні вона вже знову вітром літала по церковному дому й просторому подвіррю, раз-у-раз завертаючи до коліски, що перед тим довго валялася без потреби на попівському горищі. Тепер у тій мальованій колісочці п'скало червоне, зморщене немовлятко. Хвильку пристоявала біля нього мати, а коли праця кликала її до курника, до сажá, на вгород чи в поле, — вона мала спо-

кій на серці, бо знала, що „стара матушка“ й догляне й почукаєє малого.

А попада, вносячи малого до покоїв, ніжно промовляла:

— От бачиш, пан отче, і нам веселіще! То було тільки цвіркун сюрчить за грубою, а тепер і Павлусь своє „кува-куві“ виводить... А Ярина за двох робить. Почуває вона вдячність.

Так і почав рости малий Павлусь на попівському подвіррю. Вже через рік він став кругленький, як огірочок; через два — ходив по-під столами й говорив: „діді—бабі“, а коли пішло на третій — вже добре знав, що його зовуть „Павло Іванович“. А через те, що йому припав до вподоби іржавий попівський бриль, пан-отець прозвав його ще „паном Лопушинським“.

Велося панові Лопушинському дуже добре. Дідусь давав йому цукор та показував образки в книгах, бабуня ніколи не забувала лишити пірижка чи коржика, мати часто змінювала сорочечку, розчісувала та вимивала.. Іноді й солоними сльозами, коли носила до другого дідуса та другої бабуні. Але-ж те не часто траплялося. „Вдома“—ж усе було гаразд, аже поки не вмер дід Гаврило, а натомість не прийшов дядько Трохим, що відрізу не дуже вподобав дитину. Та Павлусь мало зв'язав на дядька. Лише інколи й то несвідомо почував він одну-єдину прикрість в своїйому житті: з ним мало бавились, а вся увага до нього була якась надто уривчаста й коротка. Дасть дідусь шматочок цукру та зразу:

— Ну, Павле Івановичу, йди, грайся собі!

А бабуня теж тієї:

— Побіжи лишень по садочку, подививсь, он як соняшники поросли на вгороді! Підскоче Павлусь до мами, а та й собі відріже:

— А, лишечко моє!.. Ну, ця дитина, мов тая тінь за мною ходить!.. Бачиш же, що нема мені часу з тобою воловодитись...

Хіба що часом Павлусь занедужає. От тоді було найкраще: дадуть солодкого инжирю в молці, та й інші ліки не такі вже здебільшого погані, а — головне — увесь час з ним розмовляють, увесь час йому розповідають. А Павлусеві-ж треба без перестанку гозорити, треба про все поділитись вражіннями, про кожну річ докладно довідатись: що воно, до чого й нащо?

Одно слово: бракувало йому товариства.

Поблизу попівської оселі, що стояла на узбіччі, під самою цариною села, не було близьких сусідів, а в найблизчих — не (уло дітей Павлусевого віку. Тільки й були хлопці у багатиря-різника Кобенка, — оті, що перелазили в садок по грушки, так з ними не можна було товаришувати, бож вони були „злодії й розбишаки“. Тим то кожна зустріч з ними доводила Павлуся до плачу, бо Кобенчата не мали для нього иншого слова, як та гідка й образлива назва, що дають її дітям, котрі не мають татка.

Алеж кумпанію треба було знайти, й Павло Іванович її знайшов.

Вірним приятелем у хаті була йому трьохмастна кицька. Вона стійко терпіла всі його знущання й тільки зрідка гладила його своїми гострими пазурами по руках, чи біла лапками по круглих

щічках. А як те було тільки виміною, то взаємини не псувались.

На дворі-ж була сила всяких істот, з якими можна товаришувати. Особливо було весело й цікаво в товаристві подвірньої птиці, бож тут не вгаваючи точилася різноголоса розмова. А Павлусь з великою увагою прислухався до неї й брав у ній жваву участь.

— А куди? На ріку? — зненацька зпитував півень, попереду поплискавши, мов у долоні, своїми крилами, щоб звернути на себе увагу качок.

Качки-ж, кумедно смикаючи своїми голівками, враз йому відповідали:

— Підем, підем, підем!

— А як на ріку? — коначе хотів довідатись півень.

— От так, от так-так! — пояснював йому селезень.

Павлусь швидче летів до хвіртки, широко відчиняв її й тим усував перешкоду качкам до здійснення їх законного бажання. Коли-ж він вертав знов до середини двору й, підложивши до піднесення язика, сюрчав, як стражницький свищик, то його витав блискучий гиндик, роблючи пишний рух крилом:

— Поздоров Боже, коза—аче!...

Павлусь салютував йому знову свищиком й, не слухаючи дальших привітань, вже дрався через перелаз, обминаючи черевату свинню, що дивилась на нього, приплющивши карі очі, й незадоволено охкала:

— Ох—ох—ох, парко! Ох—ох, парко!...

А Павлусь вже біг бурянами по старому саду. Там його теж враз здибували знайомі. На вершечку величезної груші сиділа сорока-білобока й питалася:

— А чий то кінь?... Чий то кінь?

— Наш... на—аш!... — відповідали, пролітаючи ворони.

— А вже-ж, наш! — гукав сороці Павло Іванович. — А ти й не пізнала?

І він знову стрибав до двору, де дядько Трохим розпрягав „нашого“ коня. Але-ж по дорозі Павлусь затримувався, почувши, як нахабна, жовта векша настирливо вимагає:

— Тітко Ярино!... Дайте на пиво!...

— Не дасть тобі мамуся на пиво... Не дасть, бо ти об'їла всі наші черешні! — сварився на неї пальчиком Павло Іванович, і, забувши, куди й чого він біг, спинявся на перелазі, бо зпід стріхи комори, до якої був прироблений перелаз, його жарт влило зачіпали ластівки:

— Павлику, спиш?... Павлику, спиш?...

— Тю-тю на вас!... Давно вже прокинувся; ще раніш, як ви! — одказував їм Павлусь і дрався по зрубіві комори, щоб ще раз переконатись: чи нема лупооких, ротатих ластівчат, яких він бачив там повесні?

Однак з того дряпання явно були незадоволені голуби, що також мали тут, під стріхою свої гнізда. Голуби були лихі й раз-у-раз бились одно з одним. За те Павлусь їх не любив. Вони йому віддячували тим-же, а через те, помітивши його лапатоного бриля, враз почали гукати:

— Павла — буком!... Павла буком!..

— Як ви мене — буком, тож я вас — галузиною! — кричав і кишав на них Павлусь...

На четвертому році Павлусеве щастя урвалось. Тоб то, не можна було сказати, щоб його втято раптом, але-ж дуже швидкою ходою доля перевела його з щасливої Аркадії до сумних умовин. Почалося тим, що дядько Трохим все довше

й довше засиджувався в кухні, а згодом зовсім перестав ходити ночувати на сінник над стайнею. На початку це ні трохи не шкодило Павлусеві. Навіть він помічав, що дядько Трохим став людяніший і ласкавіший до нього. Часом він брав Павлуся й до себе на руки, та тільки Павло Іванович не міг там довго всидіти, бо у дядька були якісь кепські виграшки. То він перевертав його догори ногами і то своєю великою рукою, що відразу душила дьогтем та гноем, затуляв йому все обличчя, аж його рожезі щічки проступали поміж дядьковими товстими пальцями; то щіпав за вуха, абож драпав якимсь іншим способом.

Одже, коли на церковній рузі скінчили жнива, зміни кухенного життя стали більш помітні. Мама то плакала й міцно тулила до серця Павлуся, то зненацька робилась дуже веселою й голосно співала. А одної неділі прибралась, мов на Великдень, причепурила сина і з так само причепуреним та поголеним дядьком Трохимом пішла до церкви, лишивши Павла Івановича з бабунею. Потім у кухні було повно людей, був довгий та смашний обід, і дідусь, і бабуня також обідали з ними, а як вони пішли до покоїв, всі інші до нестями галасували й співали.

Другого-ж дня мама, вся в сльозах, цілувала руки дідусеві й бабуні, звеліла йому сказати:

— „Дякую за все, за все й до віку буду за вас молитися Богові“, а також дати обом чолом.

Потім дядько Трохим запряг „нашого коня“, мама одягла Павлуся в теплий жупанок, перешитий з дідусевого бобрикового каптана, повиносили на воза всякі річі й поїхали кудись далеко, як казала неня: „додому, на хутори“.

Там була маленька хатинка й маленьке подвір'я, на якому спочатку не ходило жадної птиці, не було свині, гиндиків, — а тільки під кривенькою коморою в старому жлукті лежав страшний, кудлатий Бровко, до якого Павлусеві було відразу рішучо заборонено підходити. Замість милої бабуні тут була інша, зовсім не така: вона говорила товстим голосом і все охкала та нарікала.

Правда, була й добра сторона того переселення: у Павла Івановича враз завелось чимало товаришів та приятелів. Але-ж враз почались і обмеження його козацької волі.

— О!... Яж і кажу... Вже штанці распанахав! — враз помітила бабуся, ледве Павлусь вступив у хату й скинув свого бобрикового жупанка. — Подивися, сину! — показала вона дірку.

— Ти мені-б там не надто по тинах лазив, а то я на тебе й штанів не настану! — досить суворо проказав йому дядько Трохим, який тепер вже перестав бути „дядьком“, а зробився „татком“.

— Вони сами подрались, татку Трохиме!

— Знаю, знаю! — хитав Трохим головою. — Тільки ти мені дивись, щоб я тобі чого іншого не подрав, під штаньми... — додав він — а потім звернувся до мами: — А ти, Ярино, відучуй від того — „тату Трохиме“. Не годиться так... Хай вже кличе просто „татом“. Ти-ж знаєш — я не перечу.

В тій розмові для Павлуся було багато загадкових. Не розумів він татового натяку, що саме той має йому подрати, не второпав і того, чому дядька-тата не можна звати Трохимом, коли всі інші зовуть його саме так, а не инакше; не тямив, чому мама якось враз посумніла й замовкла.

(Докінчення буде).

Перегляд праці в центральнім Тов-і „Просвіта“ у Львові

(в часі від 1. листопада 1921 — 31. мая 1922. р.)

Тов-о „Просвіта“, засноване 8. XII. 1868. р. у Львові, числить тепер свою XXXVII. каденцію. Останні загальні Збори відбулися дня 1. падолиста 1921. р. у Львові. Головою вибрано по раз третій бл. п. Івана Кивелюка, який помер 2. марта 1922. Головний Виділ уконституувався в той спосіб, що І. містоголовою вибрано д-ра Івана Брика, ІІ. містоголовою Михайла Галушинського, секретарем Степана Шаха, а касієром Івана Ліщинського. Провід держить тепер в Тов-і І. містоголова д-р Ів. Брик. З виділових зрезигнував о. Йосиф Кишакевич ізза браку часу. В тюрмі на Баторого сиділо до того часу крім Кивелюка ще чотирьох членів Виділу. Члени Г. Виділу беруть правильно участь в засіданнях, які відбуваються стало щотижня у вівторок. Виділ працює позажно, в повній згоді і не безуспішно. За час від 1. XI. 1921. до 31. V. 1922. відбув 28 звичайних засідань, а 1 надзвичайне. На засідання приходять виділові правильно. Рух і життя в Тов-і протягом минулої зими пішли поспішно вперед. Наслідком цього розширено також і канцелярійні відділи, побільшено персонал із 6 осіб на 11, а через канц. лярію перейшло за той час 3134 писем. Управа канцелярії на місце уступившого Ст. Шаха припала дорогою конкурсу С. Магальясові. Гол. Виділ поставив собі за задачу двигнути освітну роботу з центра, якщо вона не може відновитися місцевими чинниками. І під тим кличем іде дальша робота Головного Виділу. А саме: відновити до решти невідновлені ще філії Тов-а в краю, відновити й оживити шораз то більше читалень, основувати нові, обороняти усі існуючі читальні перед адміністративними властями (справа статутів з числом рескрипту Намісництва), надати їм один ідейний напрям праці та згуртувати довкола Тов-а „Просвіта“ як найбільше число добросовісних робітників на освітнім полі. Виконує це через зазиви, комунікати, письма до виділів і приватних людей та через висилку своїх членів як делегатів на загальні збори філій чи читалень в краю. А щоби такі поїздки делегатів у-правильнити і щоби увійти в безпосередній особистий контакт з кр.єм, рішив Гол. Виділ прийняти навіть двох сталих урядників-організаторів, і розписав конкурс з речинцем до 1. липня 1922. Але кожда праця вимагає гроша, а освітня робота дуже дорога. І тут лежить найтяжчий камінь на грудях Гол. Виділу, якого скинути сам у своїх силах до того часу не успів, хоча посвятив цьому змагання багато-багато часу та ініціативи. Товариство „Просвіта“ стоїть серед праці без гроша, а передовсім без гроша на видавничу діяльність. І дальший розвиток Тов-а залежить власне від грошевих засобів, які мусить Тов-о роздобути при допомозі цілої суспільности в краю. Тому приступає Гол. Виділ до оснвання видавничої кооперативи із членів, читалень і філій „Просвіти“ в краю, при помочи якої створив би фонд, потрібний на видавничу діяльність Тов-а.

Щоб облегчити собі працю, пок ивав Гол. Виділ до співпраці ріжні Комісії з людей фахових також зпоза Головного Виділу, які є дорадними органами Тов-а. Комісії ці означають яскраво ті напрямки праці Головного Виділу, які він веде в Тов-і. Комісії працюють під проводом випробованих фаховців, а звязок з Гол. Виділом держить якийсь вибраний Виділом член Виділу, який су-

ває на засіданнях Комісії, реферує на них поручені Виділом справи і складає звіт із засідання Комісії на Гол. Виділі.

Комісії до цього часу працює 7 і вони допомагають в праці Головного Виділу у найважливіших напрямках. Ось вони:

I. Просвітно-організаційна Комісія.

Головою Комісії і референтом на Гол. Виділ є Мих. Галушинський, секретарсе Ол. Панейко. Засідання Комісії відбуваються раз у тиждень. До цього часу (від 1. XI. 1921. до 31. V. 1922.) було засідань 16. Фреквенція членів Комісії досить численна, праця правильна.

Головним завданням просвітно-організаційної Комісії було відновити всі філії і читальні, засновувати нові, виготовити для них інструкції, як повинні вести вони просвітну працю у себе, скликувати читальняні анкети, поширити та зміцнити ідею членства, організувати аматорські кружки, мандрівні бібліотеки, уряджувати відчити, свята, концерти, виготовити взірцевий бібліотечний каталог та взагалі займатися справами, які входять в обсяг ділання філій і читалень.

Працю свою поділила Комісія на три групи по справам — а саме: 1) просвіта праця (філії і читальні) — реф. М. Галушинський, 2) членські вкладки — реф. В. Весоловський, 3) бібліотеки — реф. С. Шах.

Праця Комісії увінчалася досі значним успіхом. На 77 філій, що існували перед війною, відновлено по день 31. V. 1922. р. — 59, на 250.000 читалень, що були перед війною, відновлено 880, нових засновано 68 читалень і одну філію в Кракові.

Число відновлених читалень є тому таке мале, бо не всі філії — а тим більше читальні — надіслали до канцелярії Тов-а свої звіти. Просвітно-організаційна Комісія видала „постанови відносно членських вкладок“, які з кожним письмом з канцелярії розсилається до сторін, та квітарі на збирання вкладок, дала почин до „Свята Просвіти“, у Львові і в краю, до збірки на „Дар Просвіти“, що дала по день 31. V. 1922. суму 1,174.008 мп., до переведення Шевченкового свята і до всенародньої збірки на фонд „Учітеся, брати мої!“

Переведення такого свята у Львові поручила Комісія особному комітетові, який покликала в тій цілі до життя. Зазначений комітет відсвяткував Шевченкове свято перший раз взагалі виключно силами самих львівських і підльвівських читалень Тов-а.

Тепер зміряє Комісія до відновлення тих філій, які мимо зазивів і ургенсів досі ще не відновили свого життя. А сими філіями, що їм забракло доброї волі та почуття національного обовязку, є: 1) Белз, 2) Болехів, 3) Броди, 4) Буськ, 5) Гвоздець, 6) Дрогобич, 7) Кути, 8) Надвірна, 9) Олесько, 10) Скалат, 11) Ясло, 12) Тлусте, 13) Рудки і 14) Мости великі.

На скликання загальних Зборів філій 15) в Радехові і 16) в Глинянах не зізволили політичні власти. Філії 17) в Янові коло Львова і 18) в Тисьмениці поробили вже старання коло відновлення просвітнього життя.

II. Видавнича Комісія.

Головою Комісії є др. І. Раковський, секретарем Вол. Радзикович, референтом на Виділ д-р Ів. Брик. Комісія займається видавництвом Тов-а взагалі, а радше програмою видавництва і рецензією предложених до друку книжок. Від листопада по кінець мая видало Тов-о під редакцією Ф. Федорцева свій 44. річник календаря на 1922. рік, формату 8°, стр. 247, гарно ілюстрований, по ціні 700 мп. в накладі 12.000 примірників. Календар постигла конфіскація аж на 82 місяцях, наслідком чого понесло Тов-о мільйонні втрати; І. випуск театральної бібліотеки п. н. „Зимовий Вечір“ М. Старицького, стр. 34, 8° у 5000 примірників і оповідання з життя запорозьких Запорожців В. Неодолі п. н. „Бери все, що в хаті“, стр. 48, 8°, у 5000 примірників, коштом дару дир. Ом. Саєвича 200.000 мп. на Тов-о „Просвіта“. Від грудня 1921. р. видає Тов-о — згідно з ухвалою Загальних Зборів — відновлений свій орган „Письмо з Просвіти“, як літературно-просвітний ілюстрований двотижневик, по ціні 100 мп. за подвійне число. Редактором є письменник Володимир Дорошенко. По кінець мая вийшло 23—24 число. На жаль орган цей не оплачується. Недобір виказує вже 663.000 мп. Вийшов також з друку III. том творів (театральні) С. Воробкевича, в серії „Українського Письменства“, як її 24. том, викінчується до друку друга частина II. тому „Історії української літератури“ М. Возняка та організується фінансова спроможність видання великої ілюстрованої „Історії України“ Вячеслава Будзиновського. Комісія приступила до видавництва малих місячних книжечок, формату давних членських книжечок, грубости 2 до 3 аркушів друку, з давньою вінеткою, а редакцію тих книжечок віддано Вол. Дорошенкові. Розпочався вже друк популярного календаря „Просвіти“ на 1923. рік, під редакцією С. Шаха. Що Тов-о не видало більше за той час, винен тому брак фондів. І так приміром не можна було до того часу видати виготовлені просв.-організаційною Комісією „Інструкції для філій і читалень Тов-а Просвіта“ власне ізза недостачі гроша. Запас книжних магазинів перед- і воєнних уже не великий, а це найважливіше джерело доходів Тов-а.

Засідання Комісії неперіодичні, скликаються по потребі. За обговорюваний час було 7 засідань.

III. Економічно-господарська Комісія.

Головою Комісії є Д. Коренець, секретарем А. Іванович, реф. С. Кузик. Комісія займається передовсім господарськими справами маєтностей Т-ва в Милованю, Угерцях вин. і Грабівці. З огляду на те, що в Милованю й Угерцях господарять з рамени Головного Виділу уповноважені господарі, а спадковою масою в Грабівці займається особний адміністратор, Комісія задержує характер дорадчий. Для люстрації однак тих маєтностей прийнято в останнім часі одного люстратора, абсолювента рільничої академії у Відні.

Засідань Комісії, неперіодичних, в цій каденції було 8, а 2 спільно з Головн. Виділом. На Комісії порушувалося також справа втягнення американських капіталів до торгівлі і промислу в краю. На спільних засіданнях з Гол. Виділом обговорювалося справа поправки фінансів Тов-а і створення видавничого фонду для популярних видавництв Т-ва „Просвіта“. В наслідку цих нарад скликано 15. червня зїзд відпоручників філій Тов-а в краю.

IV. Комісія для поборювання неграмотности.

Головою Комісії є дир. Микола Мороз (давніше І. Ліщинський), секретарем Вол. Полянський, реф. І. Ліщинський. Комісія дбає головно про зорганізування курсів для дорослих неграмотних при читальнях „Просвіти“ в краю. Комісія — згідно з ухвалою Загальних Зборів — не входить у порозуміння з акцією шкільних властей так званої позашкільної науки. Комісія стрічає дуже багато трудностей, бо влади забороняють також і на такі курси, як приміром у Волчківцях пов. Снятин. Крім того застанається Комісія над виданням нового букваря для неграмотних тому, що буквар М. Солтиса, виданий Т-вом, уже вичерпується. На жаль на перешкоді праці Комісії стоїть недостача фінансових сил і матеріальних засобів.

V. Комісія для кольпортажі книжок.

Головою Комісії є О. Навроцький (давніше В. Весоловський), секретарює С. Громницький, реф. В. Мудрий. Задачею цієї Комісії є поширення книжок Т-ва і побільшення тим способом доходів Тов-а. Дається також уже в комісову розпродажу книжки, як власним філіям за особистою порукою якогось члена виділу філії, так і приватним фірмам та особам-кольпортерам, знаним в Тов-і. Комісія прийшла до переконання, що при „Просвіті“ треба заложити „Синдикат українських видавців“ і поробила вже кроки в тому напрямі. Комісія зміряє усіма силами до отворення власної книгарні „Просвіти“ у Львові. Навязано торгівлі зносини також із американськими фірмами, заграничними, та книгарнями на Волині. Даром не дається книжок взагалі нікому, хіба виїмково для сирітських захистів та політичних в'язнів.

Засідання Комісії неперіодичні, досі засідань було 7.

VI. Комісія персонально-адміністраційна.

Головує урядуючий голова Тов-а, секретарює секретар Тов-а С. Шах. До цієї Комісії входять крім президії Тов-а лише вибрані Виділом члени Головного Виділу. На цій Комісії обговорюються і приготовлюються на Головний Виділ справи персональні і чисто адміністраційні, як от справи приняття урядників, урегулювання їх платень, регуляція чиншів льокаторам Тов-а, справи податкові, еквівалентів, данини тощо.

Засідання Комісії скликаються в міру потреби. Досі було їх 8.

VII. Театральна Комісія.

З огляду на незвичайний розвиток аматорських кружків при читальнях „Просвіти“ та їх першорядне значіння під теперішню хвилю для освітньої праці, Головний Виділ, хочаби прийти їм з помічю в ідейнім, артистичнім і технічнім напрямі, зорганізував окрему театральну Комісію, якій віддав усі справи, що відносяться до аматорських кружків.

Головою Комісії є о. І. Туркевич, секретарює С. Магальяс, референт С. Шах. До Комісії належать між іншими О. Загаров і О. Стадник, директори Укр. Театру у Львові. Комісія зараз на початку начеркнула плян діяльности на близьку і дальшу мету і незвичайно енергічно забралася до роботи. Почала від оголошення комунікату в справі реєстрації аматорських кружків, поробила заходи,

щоби заложити власну майстерню всякого театрального приладдя, потрбного амат. кружкам, маючи на сю ціль 500.000 мп. признаного Головним Виділом кредиту, та на жаль зреалізованню цього пляну стояла і досі ще стоїть на перешкоді недостача льокалю на робітню і мешкання для занегажованого фахівця Придніпрянця з табору інтернованих враз з дружиною.

Комісія робить перегляд усіх досі виданих укр. театральних штук, щоби з них вибрати найбільш підхожі для амат. кружків при чит. „Просвіти“. І перші два такі списки оголошено вже в „П. з Просвіти“ з наведенням чисел рескриптів б. Намісництва, яким дозволено ці штуки грати. На пропозицію Комісії Головний Виділ прийняв навіть окремого урядника, артиста з Українського Театру у Львові (Придніпрянця), якого обов'язком уділяти

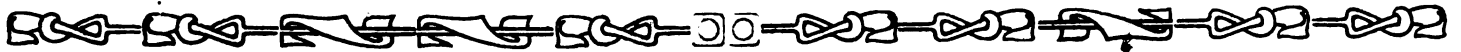
кружкам всяких порад устно і письменно. Роблять-ся також заходи, щоби зорганізувати зразковий мандрівний театр із фахових артистів і вже внесено подання о концесію на ведення такого людського театру до всіх чотирьох галицьких воєвідств.

Взагалі це одна з найдіяльніших Комісій при Головним Виділі, яка проявляє широку ініціативу, а всі без виїмки члени Комісії в почуттю гордованських обов'язків беруть точно участь в кождім засіданню, переводять рецензії нових штук, навіть у рукописах, які впливають до Комісії, складають звіти із своїх праць тощо.

Засідань Комісії від її зорганізованя, тобто від 17. III. до кінця мая — було 8.

С Ш.

(Докінчення буде.)

З „ІРЛЯНДСЬКИХ ПІСЕНЬ“ О' Коннора.

Несуться звідусіль самі недобрі вісти
Про чорні дні нещастя з рідній стороні,
Зове Ірляндія до боротьби й до пімсти,
Збідованою вкрай ввижаючись у сні.
І рветься з серця крик: „Деж речники свободи?
Чого мовчать вони? Ніхтож не піднесе
Меча відплати?“... Йдуть, минають дні, ба й годи...
О Боже! хтож народ змучений спасе?

Весна замрачена. Одійти першим пухом
Ліс непорушно спить. В віддалених полях
Плуг скиби не кладе. Плугатор, впавши духом,
Над кінським падлом став зі слозами в очах,
І бачить в далині свою загнилу хату,
Під нею личенька своїх діток марних,
І знає: кождий день несе йому затрату,
Тягар нових обид і гореч слюз німих.

Не плач, невольнику! Не думай, що мольбою
Умолиш гнів небес, щоб над тобою змяк!
Не думай, що упир, згодований тобою,
Сам схоче кинути засохлий твій кістяк!
Від чуда ждеш собі кінцевого спасіння?
Рим має збавити тебе від хижих лап?

До неба йти ще час! Безцільнеж бо й терпіння —
Спасайся, брате, сам, а ні то гинь, як раб!

Та чи ти гірший всіх? Якаж тобі причина
Не пити з чаші втіх зо сміхом на устах?
Ірландіє моя! Вставай! Твоя година!
Вставай! кайдани рви і розбивай на прах!
Вставай — година бе... Живий огонь тривоги
Запалюй у серцях, народи розбуди,
Кинь нагло смертний страх на панській порогі,
Зловіщії огні — на села й городи!

Вязниці розвали!.. Й ми з нашої могили,
Забуті й за життя поховані мерці,
Позбавлені давно-давно завзяття й сили,
Двигнемся, станемо серед борців борці!
І як що лучший сок пожер огонь страждання,
І як що лучших сил уже не зберемо,
То кров останню в час останнього зітхання,
Тобі, Ірландіє, з захватом віддамо!

Василь Щурат.

По нашому краю.

Радісного в нашім життю на жаль мало можемо принотувати, а про гірке писати — не стало і місця. Раз-у-раз ріжні урядові власти то переводять арешти й ревізії, то надто широко збирають данину, аж у людей боки болять і чуби тріщать, то не дозволяють на нові часописи, на відкриття читалень, курсів, або й просто закривають школи (як от-на Клепарові, або нещавно гімназійні курси в Добромилі). Та й не тільки узброєні люде даються в знаки нашому населенню, але й цивільні оборонці єдності й неподільности польської держави роблять всякі пакости, про які й на воловій шкурі не списав би. Та ми не повинні нічим зражуватися, а навпаки, мимо всього, як найбільше обстоювати своє право й дбати про збільшення своєї народньої сили.

До світлих явищ можна зарахувати широкий

відгомін нашого громадянства на зазив „Краєвого Комітету допомоги голодним України“. Досі зібрано на сю ціль понад 10 мільонів польських марок та багато всяких харчів. Можна би було й ще більше зібрати, як би не перешкоди з боку адміністрації, котра спочатку на провінції виступила проти збірок, а тепер і в самім Львові не завагалася спинити діяльність Комітету. Дирекція поліції не дозволяє Комітетові займатися його людською роботою, вимагаючи, щоби він перетворився в статутове товариство. Таке домагання очевидно готове зовсім убити справу допомоги, бо на затвердження статуту треба довго ждати та й ще не відомо, чи затвердять. А тимчасом подібні польські організації роблять своє діло без усяких перешкод, навпаки з благословення і при допомозі властей.

Другою ясною подією в нашім життю було торжественне відслонення пам'ятника на могиллах Героїв у Винниках під Львовом (у неділю 11. VI.). У відслоненню взяла участь велика сила дооко-

личного селянства й багато львівських Українців. Шкода тільки, що пам'ятник не дописав. У нас стільки гарних архітектів, що могли би спорудити пам'ятник у своїм ріднім українським стилю, тимчасом Комітет віддав справу людині, що на ній мало розуміється. Сього не повинно бути. Такі пам'ятники ставляється не на хвилю, отже повинні бути виконані порядно, в українському дусі, бути правдивим твором українського будівництва, а не простенькою німецькою позичкою.

Вкінці слід згадати про Українську мистецьку виставу, відкриту на Зелені свята в великій килимовій салі Музею Наукового Тов-а ім. Шевченка.

У виставі взяла участь 26 українських артистів-малярів (О. Новаківський, П. Холодний, С. Тимошенко та ін.).

Виставка, не зважаючи на наші сучасні умови, виказала великий поступ українського мистецтва.

Про неї напишемо докладніше.

Ще одно мусимо зазначити. В Празі відбулася 3—7. червня нарада міжнародної спілки товариств Союзу Народів. На цій нараді розглянено східно-галицьку справу й прийнято Східну Галичину як самостійну одиницю до сеї Спілки, бо окрема комісія, що розглядала сю справу, висловилася більшістю голосів за те, що наш край треба вважати окремою землею: 15 голосів було за, 1 проти, а 3 здержалося. Представники всіх великих держав (Англії, Франції й Італії) голосували за цим.

По світу.

В Польщі довший час не було уряду. По генуезькій конференції начальник держави Пілсудський виявив своє невдоволення з міністрів, особливо з міністра заграничних справ Скірмунта, і цілий кабінет подався у відставку. Се викликало велике обурення серед вшехполяків, котрі намагалися витолкувати конституцію так, що прем'єра міністрів призначає не начальник держави, а маршалок Сейму. З цього вийшла правдива криза. З рамени Сейму мав творити кабінет міністрів Пржановський, але супроти опору Пілсудського з того нічого не вийшло. Тепер нарешті справа розв'язалася так, що Пілсудський поручив скласти кабінет послові А. Слівінському, за яким висловилися більшість соймових партій проти вшехполяків.

В половині червня польський уряд почав переймати признану Польщі частину Горішнього Шлеську. В Катовицях уже урядують польське військо. Німці не дуже охочо йдуть під Польщу й на сім ґрунті вибухають раз-у-раз доволі гострі сутички поміж Німцями та Поляками.

В Німеччині що раз більше підносять голову праві, націоналістичні партії, що мріють про відплату Франції. Воїни ворожо відносяться до теперішнього республіканського уряду, який старається мирити з антантою. Правиця в поборюванню уряду не перебирає в засобах, не цурається пускати в рух і зброю, тощо.

Так недавно (24 VI.) убито міністра закордонних справ Ратенава. Убийство се приписують тайній військовій організації, яка поставила собі за ціль усувати всіх політиків, що виказують слабкість супроти антанти.

В Ірландії довший час кипіла боротьба між ірландською радикальною й уміркованою партією з одного боку, а між Ірландцями та Англіяцями з провінції Ульстер з другого. Радикальна з де Валерою на чолі не хотіла згодитися на англійські пропозиції, а домогалася проголошення рідного краю цілком самостійною державою. Тепер однак обидві партії погодилися й відбуваються вибори до ірландського парламенту. За те ніяк не може прийти до згоди між Ірландцями та Ульстерцями. Ульстер — це провінція в Ірландії, суцільно заселена Англіяцями, яка нізащо не хоче належати до Вільної Ірландської держави. Через се між Ірландцями й Ульстерцями і досі не вгає ворожнеча й приходять до оружних сутичок.

Недавно (22. VI.) ірландські революціонери застрілили англійського маршалка Вільсона, що був шефом ген. штабу й виступав проти ірландських повстанців. Вільзон не крився з тим, що є противником мирої політики Льюїс Джорджа, й заявляв, що Ірландію треба здавити силою, а не давати їй уступки.

В Росії та підбитій нею Україні шаліє страшний голод так, що нераз трапляються випадки людоїдства. Країна страшенно знищена і без сторонньої помочи негодна прийти до себе. Большевики потроху відмовляються від своєї комуні, але терор таки ще не втихає, бо вони не хотять стратити владу.

СОНЦЕ ЗАХОДИТЬ.

Сонце заходить, цілюючи гай;
Квіти кивають йому на добраніч,
Шепчуть, листочки звиваючи на ніч:
— „Не покидай, не покидай!..“

„В рідному краї нам долі нема:
Бурі нас нищать, пригноблює тьма,
Студять морози...
Цвіт наш, красу нашу — гублять усе!
З півночі вітер з собою несе
Люті погрози...“

„Мало зазнали ми світле й тепла:
Холод, тумани та сіра імла —“

От наша доля!
Пасербам в рідній своїй стороні,
Нам хіба тільки ввижаються в сні
Щастя та воля“...

Сонце зходить, цілюючи гай;
Квіти кивають йому на добраніч,
Шепчуть, листочки звиваючи на ніч:
„Не покидай, не покидай“...

М. Вороний.

ДОПИСИ.

Молодятин, п. Печеніжин.

Війна та наїзди розбили нам читальню, знівечили усе її майно, а зі смертю виділових і не-присутністю діяльних членів, спинилося всяке жит-тя. Тепер заходом рухливіших одиниць, під про-водом місцевого священика, життя і читальня ожи-ває. Минулого року уладжено урочисто гарний Шевченківський концерт, який попередило бого-служення за рідних борців. Придбані гроші при-значено на конечну відбудову читальняного дому. Сього року в марті відбулися загальні Збори чи-тальні „Просвіта“, на яких вибрано новий вид л а саме: о. Костя Балицького, головою, Дмитра Козьмича, містоголовою, Михайла Сметанюка, се-кретарем, Костя Петранюка, касієром, Миколу Ко-рецького бібліотекарем; заступниками Василя Куш-ніра і Миколу Соколишиного. Серед нелегких умов прийнявся новий виділ за конечну і негайну пола-году хати.

Пикулинці коло Тернополя.

Завдяки читальні „Просвіти“, котра існує в нас від 1894 р. і котру відновлено в маю 1921 р. животіє в нас якийсь український рух. Причини-ється до нього головню своя хата, читальняний дім, де знаходиться і саля на театральні вистави. Дім цей якось перейшов усі лихоліття, хоча було на нього багато замахів із ріжних сторін. Нищили його Москалі від 1914—17 рр. і накінці хотіли спалити перед самою втечею. Уратувало його двох людей, Вол. де Лявоч урядник податковий і Вол. Мартиневич, підкупивши козаків 100 руб. В 1919 р. загарбали його в свої руки наші „сусідоньки“. Герб звалили і мали закольонізувати там свій „Со-кіл“ та вдалося таки їх викинути. В 1921 р. відно-влено Тов-о і зібрано при нім аматорський кру-жок, котрий дав 9 вистав. З приходу, який дали вистави, сплачено читальняний довг і в части від-реставровано дім. Дуже дається відчуті недостача бібліотеки, котру розібрали таки свої люде підчас ріжних інвазій, як і инше майно Тов-а, і не мають охоти звернути. В марті ц. р. відбулися загальні Збори, на котрих прийшло до гострої сутички між молодими і старими. По довгих перепалках вибра-но новий виділ з одних і других. До нового ви-ділу вибрано: о. Евг. Короля, Вол. Савицького, Мих. Гречкосія, Степ. Стебницького, Осипа Юр-чука. Заступниками К. Абрагамовського і В. Ци-бульського. Є надія, що новий виділ більше по-працює на освітнім полі, як попередний. 2. квітня ц. р. заложено в нас кооперативу „Поміч“. Слід би відновити у нас також кружок Укр. Педагогіч-ного Тов-а і „Сокіл“.

Місцевий.

Долиняни, п. Рогатин.

Нашу читальню відновлено 15. січня ц. р. На цім святочнім відновленню був як делегат філії „Просвіти“ з Рогатина д-р Семен Гладкий. Тому, що читальняний будинок зовсім знищений, гром. Панько Масний винаймив тимчасом свою кімнату на читальню й своєю щирою гостинністю довів до того, що читальня стала приемним місцем схо-дин місцевих громадян. З членських вкладок при-значено 9000 мп. на книгозбірню, за що куплено понад 40 книжок; до того один член додав кіль-канацять своїх власних і так повстала невеличка

книгозбірня, що виявляє великий рух. Книгозбірню дуже добре провадить заступник бібліотекаря Ма-сний Іван. Читальня передплачує усі українські ча-сописи, а передовсім „Письмо з Просв ти“.

З початком марта почалися приготівлення до свята з честь незабутнього Кобзаря. При невтом-нім старанні виділу, а головню голови Н. Комаря, писаря Д. Гарасимова і касієра К. Притики відбув-ся 26. марта ц. р. святочний вечір, на який зложи-лися ось такі точки: 1) Вступне слово, 2) „Мені тринадцятий минав“ — декл. Ів. Масний, 3) „Ой зійшлися всі бурлаки“ — муж. хор під проводом М. Сапіги, 4) „Гамалія“ — відчит із поясненням, 5) „Розрита могила“ — деклямація, 6) „Човен хи-тається“ — муж. хор і 7) Закінчення.

Загально випав святочний вечір добре; голо-вно святочно прибрана кімната читальні з портре-том Кобзаря робила гарне вражіння. На жаль кім-ната мала і хоча вечір відбувся два рази, не могла всіх помістити. Зібрану суму 4.000 мп. післано по приказу на фонд „Учітеся“. Тим дав виділ до-каз своєї карности.

Заходом читальні зібрано в лютім і марті ц. р. 8.700 мп. на Рідну Школу, до чого побіч Виділу й заохочення зі сторони місцевого пароха о. Воє-відки причинилася в головній мірі молодіж, що якраз це збирала.

Тепер у читальні заложено драматичний кру-жок і мішаний хор. Драматичний кружок під про-водом М. Сапіги виготовив „Наймичку“ Тобілевича й „Верховинці“ Корженевського. Знову хор під про-водом Л. Біляка приготівляється до концерту в честь Ів. Франка — який на час буде готовий чи-тальняний будинок. Годиться згадати, що при чи-тальні є крамниця, яка дає не малий дохід.

Це є короткий огляд дотеперішньої діяльно-сти читальні. Коли зважимо, що все це зроблено за три місяці по відновленню, то мусимо лише з признанням віднести до виділу, а головню до го-лови читальні, що своєю невтомною працею ве-дуть народ до кращої будуччини. Видно, що до-линянські громадяне зрозуміли вагу читальні, бо горнутья до неї, та по довгім воєннім лихолітті приходять помалу до нормального стану. Побажа-тиб лише, щоби зрозуміли також і те, що в своїй хаті, своя правда і сила і воля, та як найскорше поставили собі так потрібний у нашім селі чи-тальняний будинок.

Кривеньке, пов. Гусятин.

Дня 5. лютого ц. р. відиулися збори читальні „Просвіти“ при участі 80 членів у переважуючій часті молодіжи. Зборами проводив господар Дми-тро Ворох. Звіт із діяльності уступаючого виділу і читальняного життя за час від грудня 1920 р. по кінець грудня 1921. зложив Василь Остапчук. Про-тягом того часу відбув виділ 5 засідань. Першим і головним змаганням виділу було вибудувати як-найшвидше власний читальняний дім, недостача котрого дуже відчувається. Бажання виділу в тім напрямі досі одначе не увінчались успіхом. Голо-вною перешкодою є нестійність теперішньої валюти. На площу будови зведено дотепер 20 стосів ка-міння, куплено 5 дубів та придбано дещо й го-тівки.

Властиве життя в читальні творить молодіж. Всіх членів читальня числить 126. В тім числі на-

ходиться один священник, 3 учителів, 6 учеників вищих шкіл, один адв. кандидат, 20 господарів, 1 господиня, 37 дівчат, 57 парубків. На протязі року дав читальняний аматорський кружок 23 вистави і 3 концерти, не тільки в своїм ріднім селі, але й у доколичних. Виступами своїми зєднав собі кружок голосну славу і великі симпатії в цілій околиці та вдячність усіх громадян.

Старанням цього кружка відсвятковано д. 26. грудня 1920 Свято Просвіти, а 13. марта ц. р. 61. роковини смерті Шевченка.

З нагоди Свята Просвіти 8. грудня 1921 р. відправив голова читальні о. Брикович богослуження з відповідною проповідю. Підчас богослуження зібрано на „Дар Просвіти“ коло 6.000 мп. Найбільшим загальним святом для громадян був день 1. лютого 1921 р. — пмятка проголошення нашої самостійности. З цеї нагоди відправлено торжественне богослуження за погибших у визвольній боротьбі і виголошено високо-патріотичну проповідь. В тім дні зібрано на Рідну Школу коло 8.000 мп.

З нагоди 40-літнього ювілею У. П. Т. і Свята Просвіти відограв аматорський кружок дві штуці. Весь дохід читальні за цілий рік виносив 144.785 мп., 3.722 к. австр., 18 долярів і 20 царських рублів.

Бібліотека читальняна числить 270 книжок. Треба зауважити, що послідними місяцями взялися дуже пильно до читання книжок старші шкільні діти. Щоби переконатися, чи діти дійсно перечитують визичувані книжки, бібліотекар перепитував докладно кожду дитину, яка переповідала зміст перечитаної книжки як найвірніше. За приміром молодіжи пішли й старші. Книжку історичного змісту, як у „Чотирикутнику смерті“, „Червона Калина“ і т. п. навіть не повертають у читальню, а переходять з рук до рук.

До нового виділу вибрані: о. Іван Брикович голова, Роман Остапчук м голова, Павло Миколаєвич секретар, Василь Остапчук касієр. Нововибраний виділ поставив собі за завдання закріпити здобутки попереднього виділу і повести працю на користь читальні.

ВИНОГРАД. *)

Виноград росте мало не по всій Україні; тільки вище (північніше) лінії — Львів, Київ та Харків, він не може рости, бо там для нього за зимно і він там вимерзає. Але й у тій частині України, де він може рости, його на зиму накривають землею, щоб не вимерз, а по берегу Чорного моря, де зими тепліші, його на зиму вже не закривають. Як відомо, виноградні ягоди вживають свіжими та роблять з них вино, а в теплих краях, де підсоння гаряче, його сушать на сонці і розвозять

*) У нас на Україні виноград можна садити в багатьох місцевостях. Колись давно розводили його на Поділлі й Полтавщині. Та й тепер би можна це робити, як показують спроби поодиноких людей. В Галичині також сміло можна розводити виноград у заліщицькій повіті.

Про виноградарство, себто про те, як садити та ходити коло винограду, є окрема книжечка п. Е. Чикаленка з потрібними образками (в його славних „Розмогах про сільське хазяйство“), а про те, як по чужих краях живуть люде з виноградарства є книжечка С. Русової та Ф. Вовка, „Серед виноградарів південної Франції“. — Ред.

Не від речі буде також поділитися з читачами подією, яка лучилася в часі аматорської вистави в сусіднім селі Василькові, яке замешкують в 4/5 України, 1/5 латинники та 2 родині Жидів. Саме село під національним оглядом є наскрізь сідоме. Дня 15. січня ц. р. заїхали Поляки з Товстенського і дали в шкільній салі гучну забаву. Прикрашення салі полишилося до 22. січня. В тім то дні за дозволом староства давав представлення „Кара совісти“ наш аматорський кружок. Перед самим представленням члени аматорського кружка, прибраючи сцену після своєї потреби і смаку, зняли з над куртини польського орла і сховали його перед ушкодженням, а на його місці умістили портрет Шевченка. Та ця переміна наробила великого шуму. Політична власть побачила в тім пониження „годла панства польського“. З'являються жандарми і жадають, щоби вивішено орла і то поруч портрета Шевченка. Коли присутні на се згодилися, жандармерія почала насильно опорожнювати салю і врешті арештувала голову читальні Андрія Андрусика і голову аматорського кружка Олексу Шмату Того послідного бито, передержано цілу ніч у зимній кімнаті і аж рано 23. січня відствлено до арешту в Копичинях, де пересидів 2 тижні. Цілу цю галабурду викликав війт Ян Вітковський та його син Міхал. Вони то вже давно настоювали, щоби бодай одного гайдамаку всадити до тюрми. Що йно на вставлення дра Івана Заваликута прискорено вирішення долі арештованих і їх випущено на волю. Подія та піднесла сильно на душі наших людей та багато причинилася до ще більшого освідомлення мешканців села.

Присилайте передплату на
„ПИСЬМО з ПРОСВІТИ“!

скрізь під назвою „родзинок“. Розводять виноград, як верболіз — прутиками (цибухами), довжиною 2/3 метра, з однорічної виноградної лози. Нарізають їх весною, або в осени, але тоді тримають їх зимою до весни в пивниці, або закопують в землю десь навсонні, щоб не померзли бруньки (очка), а коли розвесниться і вже не буває приморозків (аж у місяці маю), тоді виноградні прутики чи цибухи стромляють в дірки пробиті кілком на глибину пів метра і добре притолочують землею, щоб вона добре кругом облягла цибух, таким чином над землею лишається цибуха сантиметрів з 10.

Грунтом виноград не перебирає, а росте на всяких землях, крім болотяних та солонцюватих; найбільше його садять на пісчуватих ґрунтах та кам'янистих, бо на таких ґрунтах він, хоч і не росте так буйно, як на чорноземлі, але за те ягоди на йому солодші, а тому й вино виходить міцніше. Землю під виноградник треба раз перекопати глибоко, не менше як на 2/3 метра, бо коріння виноградне любить землю м'яку, рушану, тоді воно розростається в глибині і тому не боїться посухи. Садиться виноград або в-шкіліці, або від-

разу на місці рядами — на два метри ряд від ряду, а в рядах по метрові корч (кущ) від корча; так що на моргові поля стане коло двох тисяч корчів. Землю під виноградом треба що весни переорювати або перекопувати на штих, розволікати і раз-ураз сапувати, як на городі, щоб нічого під ним не росло. В перші три роки між виноградом можна садити бараболі (картоплю), бураки, калярбію, кукурудзу, але тоді треба землю добре вигноювати.

Але виноградному корчові не можна давати рости так, як верболозові, бо він тоді так загується, що не буде давати ягід; його треба що року обтинати як розказано далі, тоді він добре родитиметься, аби тільки раз-ураз м'ягчити під ним землю та інколи підгноювати.

На другу весну після посадки виноградних прутиків, всі лози, що на йому вторік вирости, втинають коло самого пенька, а одну найнижчу і найміцнішу втинають на третьому колінці, щоб на ній лишилося тільки два колінця з добрими очками (бруньками), з яких в-літі виростуть дві лозини. Третьої весни знову втинаються всі лози, а на одній лишають два колінця. Четвертої весни вже на двох лозинах лишають по два колінця, з яких виростає літом уже чотири лозини, на яких подекуди вже будуть ягоди винограду, а з п'ятого року він уже почне родити як сліп. І так що-весни на корчі витинають всі гірші лози, а ліпші втинають на третім колінці; коли корч (кущ) добре вкорінився і росте буйно, то на йому можна лишати і по шість лозин з двома колінцями на кожній, щоб літом з їх виростло 12 плідних ліз; а коли корч поганенький, слабкий, то лишають на плід три або тільки дві лозини з двома очками на кожній. Що-весни треба затикати коло корча стільки тичок, скільки має бути на йому ліз, і прив'язувати їх, щоб не повідчахував вітер і щоб сон-

це добре огрівало грони (китяги) винограду, тоді він буде солодчий.

Отже по опису тяжко вивчитися, як треба обтинати виноград, особливо без добрих малюнків, а тому хто заводить виноградник, той мусить або закликати фахового спеціаліста-виноградаря, або поїхати на якийсь добрий виноградник, щоб розпитатися та роздивитися. А коли хоч один чоловік у селі навчиться обтинати (обрізати) виноград, то вже всякий від нього навчиться, бо це не така мудра річ. Так само тяжко з опису навчитися робити вино, та треба самому десь побачити, як воно робиться, або розпитатися у фахового виноградаря.

В Бесарабії, Криму, на нижньому Донові та на Кубані нема села, де б люде не мали виноградників; там люде мають по моргові, а то й більше винограду, роблять з нього вино, правда, поганеньке, дешевеньке, але у добрих господарів і там буває добре й дороге вино. Проте люде й з дешевого вица мають великий зиск, бо морг виноградника дає більший прибуток, як 10 моргів збіжжя, а тому по деяких краях, як напр. у Франції, Іспанії, південній Німеччині, Угорщині та в Долішній Австрії та інших, багато селян зовсім не управляють рілля і не сіють збіжжя, а з якогось морга винограду живуть ліпше, як наші люде, що насівають багато збіжжя, бо їхні вина продаються по всьому світі за дорогу ціну, як напр. французькі — Шмань, Бордо; еспанські — Херес, Маляга; німецький — Райнвайн; угорський — Токай та інші. Треба й нашим селянам братися заводити виноградники, де можна, тоді й вони з них матимуть великий зиск.

Е. Чукаленко.

Що читати.

В. Недоля. „Бери все, що в хаті!“ Оповідання з життя задунайських Запорожців. Видання „Просвіти“. „Народня Бібліотека“ ч. 11. Львів, 1922. Ст. 48, ціна 170 мп.

Хто любить різні пригоди, той прочитає сю книжечку з зацікавленням. У ній оповідається про те, як один Запорожець (із тих, що втікши від Москалів, оселилися в Банаті, в Австро-Угорщині) виратував із неволі молоду чорногорську дівчину, яку багатий Турок підступом купив до свого гарему. Оповідання написане легко й займаючо. Книжечка вийшла як ч. 3 „белетристичної серії“ видаваної „Просвітою“ Народньої бібліотеки. Видано її коштом 200.000 мп., які зложив дир. Омелян Саєвич на „Дар Просвіти“. Як би таких щедрих жертводавців було більше, то наше Тов-о могло б далеко частійше й більше випускати різних цікавих для народу книжечок. Але й небагаті люде можуть прийти на поміч „Просвіти“. — Чейже ціла громада, або й кілька можуть зложитися й вислати до Товариства подібну суму на видання якоїсь користної книжки.

Р. О.

Володимир Островський: „Вівці і пастирі“. Оповідання з життя Холмщини. Львів, 1922. Літературна Бібліотека „Русалки“, випуск 17, стр. 72. Мало є оповідань в нашій повоєнній літера-

турі таких простих, а разом таких гарних і патріотичних, як ось наведена у наголовку збірка. Матеріал до своїх оповідань зачерпнув автор із життя звісної, а так на жаль мало у нас знаної української Холмщини і то не з далекої минувшини, а з кінця минувшого століття, від 1875—1905. року. Цей трицятилітній період новішої історії Холмщини був для неї дуже тяжкий. Він переповнений боротьбою російського уряду й московських батюшок з так званими „уніятськими нововведеннями“, а також з „калакутами“, „перекинчиками“, а офіційно — „упорствующими“. (Цими іменами називали бувших уніятів, які після скасування унії 1875. р. опинилися між двома церквами — православною та католицькою). Багато мук і катування зазнало за своє прив'язання до унії українське населення Холмщини з боку Москалів. Та багато жорстокости, нетерпимости й чоловіконенавистництва виявило тоді й римо-католицьке духовенство, що взялося перетягати уніятів на католицтво. І от на тлі цієї самої боротьби й жорстокостей православних та католиків і оснував автор свої легенько й цікаво змережані оповідання. У першу збірку увійшло чотири оповідання з православними „борцями“, а решта з цього циклу з „героями“ — католицькими ксьондзами — появиться в другій книжці під тою ж назвою „Вівці і пастирі“. Певно, що ця друга збірка буде ще цікавіша для нас, отже добре було б, щоби видавництво „Русалка“ випустило її як найскорше. При нашій сучасній

недостачі доступної для сільського народу літератури оповідання Вол. Островського, якого що до „граничного“ патріотизму можна порівняти з чеським поетом І. Безручем з Тешина, повинні знайти як найбільше поширення. С. Ш.

Кременецьке Повітове Т-во „Просвіта“ на початку місяця липня випускає в продаж такі дитячі книжки власного видання:

1. Х. Майстренко: „Рукавичка“ — казочка для дітей молодшого віку. Ціна 30 мп.
2. А. Животко: „Одної ночі“ — сцена-образок на 1 дію для дітей старшого віку. Ціна 30 мп.

ГОТУЮТЬСЯ ДО ДРУКУ:

1. І. Митрусь: Переполох — казочка для дітей молодшого віку.
2. Липчиця: Леся — оповідання для старшого віку.
3. А. Животко: Снігова баба — сцена-образок на 1 дію для молодшого віку.
4. Л. Старицька-Черняхівська: З Галиного щоденника — для старшого віку.
5. І. Й. П. жмуток рухових забав.

ПЕДАГОГІЧНА БІБЛІОТЕКА: 1. С. Русова — Природознавство в сучасному вихованні.

2. А. Животко: Кара і залякування.

Всі видання Кременецького Тов-а „Просвіта“ можна буде набувати по всіх українських книгарнях як Волині, так і Галичини.

Замовлення слати на адресу: КРЕМІНЕЦЬ, вул. Широка 134.

Товариствам та в гуртовій продажі — знижка.

Складайте жертви на фонд
„УЧІТЕСЯ, БРАТИ МОЇ“.

ПОЗІР!

Для реклами.

Основою всякого успіху в торгівлі, промислі та інших підприємствах є реклама. Тому Американці не щадять грошей аж на пересадну рекламу своїх фірм. У нас реклама слабо практикується. Жалують гроша. Це хибна льогіка. Реклама все оплачується і то 100 процент. А таким засобом реклами у наших відносинах є календарі, а в першу чергу КАЛЕНДАР „ПРОСВІТИ“, який розходиться що найменше у

20.000 примірниках річно. Ціни оголошення не високі і кожда фірма може заплатити.

В КАЛЕНДАРІ „ПРОСВІТИ“ на 1923 рік, який вже друкується, обов'язують такі ціни за оголошення:

1 сторона . . .	34.000 мп.
1/2 сторони . . .	18.000 „
1/4 „ . . .	10.000 „
1/8 „ . . .	8.000 „

На окладинках ціна оголошень о 25 процент дорожша.

До збирання оголошень одиноко уповажнений Тов-ом „Просвіта“ п. М. Матвійчук, як також і до інкасовання грошей в імені Тов-а.

Доказовий примірник календаря дістають ті, що замовили 1 або 1/2 сторони — даром, а ті що замовили 1/4 або 1/8 сторони з доплатою 50 процент продажної ціни примірника.

Гроші просється складати згори при замовленню.

З провінції можна слати прямо до канцелярії Тов-а „Просвіта“ „для редакції календаря“, Львів, Ринок ч. 10. П. пов.

Спис театральних штук

одобреніх театальною Комісією при Тов-і „Просвіта“ і дозволених до вистави бувшим намісництвом і дирекцією львівської поліції, які можна набути в львівських книгарнях і в канцелярії Тов-а „Просвіта“ у Львові, Ринок 10.*)

20. „Зимовий вечір“, драма в 2 діях М. Старицького. Пр. Нам, 23. II. 1905, ч. 13215; Дир. льв. пол. ч. 42930/905.

21. „Медвідь“, („Ведьмідь“), шутка в 1 д. А. Чехова. Пр. Нам. 8. VI. 1908, ч. 8159; Дир. льв. пол. ч. 28067/908.

22. „Настоящі“, ком. в 1 д. О. Бобикевича. Пр. Нам. 18. VI. 1903, ч. 6944; Дир. льв. пол. ч. 22842/903.

23. „Перше повмирали, а потім повінчалися“ („Заручени по смерті“), ком. в 2 д. Паливоди Карпенка. Пр. Нам. 27. II. 1909, ч. 3122; Дир. льв. пол. ч. 464/909.

24. „Параця“, ком. в 3 д. Л. Лопатинського. Пр. Нам. 20. IV. 1906, ч. 5596; Дир. льв. пол. ч. 18201/906.

25. „Він не завдрістний“, ком. в 1 д. З німоцького перекл. Осип Стадник. Пр. Нам. 6. XI. 1884, ч. 10348; Дир. льв. пол. ч. 26806/884.

26. „Шляхта ходачкова“, ком. в 4 д. Гр. Цеглинського. Пр. Нам. 9. XI. 1886; Дир. льв. пол. ч. 26779/886

*) Се вже 2-й спис. 1-ий подали ми в ч. 19—20. „П. з Пр.“ — Р е д.

27. „Соколики“, ком. в 4 д. Гр. Цеглинсько-го. Пр. Нам. 29. XI. 1884, ч. 11213; Дир. льв. пол. ч. 28677 884.

28. „Пожар“, ком. в 1 д. Л. Лопатинського. Пр. Нам. 6. I. 1908 ч. 23085; Дир. львів. поліції ч. 1580 908.

29. „Зравковий муж“, шутка на 1 д. Перекл. з німецького Осип Стадник. (Для міста). Пр. Нам. 27. II. 1909, ч. 3122; Дир. льв. пол. ч. 464,909.

30. „Нахмарило“, ком. в 3 д. Б. Грінченка. Пр. Нам. 11. VII. 1896, ч. 6636; Дир. львів. пол. ч. 28886|896.

31. „Маєві акорди“, картина в 3 д. Николишина.

32. „Новоженці“, ком. в 2 д. Бернштерне-Бернзона. (Для міста). Повідомлення Дир. льв. пол. дня 28. V. 1922, що польський перевід дозволений рескриптом б. Нам. ч. 11361,898.

33. „Перший голова ревкому“, фарса на 1 д. Ле-Ле.

34. „Які хорі — такі доктори“, жарт на 1 д. А. Фредри, пер. із польського Ос. Стадник. Дозволено Дир. льв. пол. дня 28. V. 1922.

35. „Комедія про чоловіка, котрий редагував „Хлібороба“, штука на 2 д. Г. Тімора в перекладі Ос. Стадника. Дозв. Дир. львівської пол. 28. V. 1922.

36. „Свідки“, жарт на 1 д. М. Курцеби. Дозв. Дир. льв. пол. 29. V. 1922 ч. 1153 А. 497|22

37. „Ніч під Івана Купала“, сцен. карт. на 1 д. по М. Старицькому написав М. Степняк. Дозв. Дир. льв. пол. 28. V. 1922.

38. „Заколот“, штука на 5 д. А. Коцебуе. 3 нім. пер. Ос. Залеський. Дозв. Дир. львів. пол. 29. V. 1922. ч. 1153 А. 497|22.

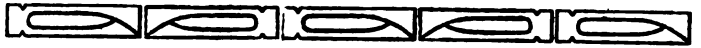
Останні сім пєс надіслано до Дирекції львів. поліції на цензуру.

Театральна Комісія.

Від Адміністрації.

Просимо всіх П. Т. Діячів, Читальні й Управи Кооператив, яким від 1. мая ц. р. висилаємо наш часопис, щоб надіслали передплату, згл. заплатили (звернули) належитість за одержані числа часопису.

Адміністрація.

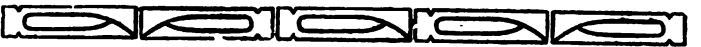
Читай! Зараз присилай! Викликуй трьох!

Просвітна організація вимагає коштів. Матірня „Просвіта“ гроша на стільки не має, але Український народ гріш на сю важну ціль мусить найти і лєвно найде.

Кождий Українець без огляду на свій стан і вік та кожда Українка прише зараз на адресу „ПРОСВІТА“, Львів, Ринок ч. 10. що найменше 1000 мп. одноравової добровільної членської вкладки і подасть на відтинку докладну адресу трьох осіб, нею викликаних.

Так само поступлять — і то негайно — читальні „Просвіти“, філії, кооперативи і т. д., викликаючи по три подібні інституції.

Не відкладайте, а присилайте зараз, щоби повести живу просвітно-організаційну працю в краю.

ОГОЛОШЕННЯ.

(За цей відділ редакція не відповідає).

ЦІНА ОГОЛОШЕНЬ: Ціла сторона 25.000 мп.; пів стор. 12.500 мп.; чверть стор. 7.000 мп.; вісімка 3.500 мп. — Між новинками або в редакційній частині подвійно. Дрібні оголошення по 75 мп. рядок. Короткі по 13 мп. слово.

ПОЗІР КОЗІВЩИНА І

АДВОКАТ І ОБОРОНЕЦЬ В КАРНИХ СПРАВАХ

Д-р Михайло Західний

веде свою канцелярію в КОЗОВІЙ.

Кураторія фонду „Учітєся, брати мої“ звертається отсим до всіх П. Т. Філій і Читалень Тов-а „Просвіта“ з укліною просьбою, прислати негайно всі гроші зібрані на фонд при нагоді сьогорічних святочних обходів у честь Т. Шевченка, щоби кураторія фонду могла закупити папір на нові видання. Виказ жертв оголоситься в найблизшому часі. — Львів, дня 7. червня 1922. — За кураторію фонду „Учітєся, брати мої“, І. Раковський, голова, Ф. Федорців, секретар.

Читайте і передплачуйте одинокий сатирично-гумористичний журнал

„БУДЯК“

який виходить два рази в місяць і коштує тільки 900 мп. чвертьрічно Хто прише передплату по кінець ц. р. одержить даром Календар Будяка на 1922 рік. — Адреса Редакції й Адміністрації: Львів, вул. Корняків ч. 1. 1—2

Важне для Читалень!

Готові бібліотеки — складені з усякого рода цікавих і пожиточних книжок — висилаємо по ціні

за бібл. ч. I. — 15 ріжних книжок — 2.600 мп.
 „ “ „ II. — 50 „ „ — 4.000 „
 „ “ „ III. — 100 „ „ — 20.000 „
 до бібліотеки ч. III. долучаємо велику мапу України.

На бажання висилаємо всякому даром наші два цінники — списи книжок. Пишіть на адресу:

„ДОБРА КНИЖКА“, Львів, вул. Содова ч. 4.

МАШИНИ

до виробу цементових дахівок, плужки до обгортання бараболь, хрести, вікна, громозводи, огороження, ваги десятні, ліжка для бурс і всі лякі роботи слюсарські виготовляє

Михайло Стефанівський

Львів, вул. Варстатова ч. 10.

(межи вул. Кордецького і Римарською). 2—4

Д-ра С. ДРИМАЛИНА

ЛІКАРСЬКИЙ ПОРАДНИК

У ВСІХ НЕДУГАХ ЛЮДЕЙ

стр. 294. Львів 1921 р. висилає поручено за одержанням **1000 мп.** І. Свенціцький, Львів, вул. Мохнацького 42. — За побранням **1060 мп**

Куплю за доляри господарство: коло 20 моргів доброї землі, тільки разом із хатою і господарськими будинками, близько залізниці. — Іван Білинський в Пчанах, п. Жидачів. 1—2

Штучну вощину

до ВУЛИКІВ всякої системи з чистого пчільного воску, найкраще витиснену великою вальцевою прасою доставляє „ПАСІЧНИЧА СПІЛКА“ у Львові, вул. Зіморовича ч. 20. Ціна за 1 кільо **4.500 мп.**, опакування з дощочок і поштова оплата разом около 500 мп. 1—2

ВОЗИ ГОСПОДАРСЬКІ, НОСЯРКИ, УЛІТ АМЕРИКАНСЬКІ І СЛАВЯНСЬКІ КОСИ І СЕРПИ та ВСЯКІ РІЛЬНИЧІ МАШИНИ доставляє

Красвий Союз господарських Спілок
Львів, вул. Зіморовича 20.

Жадайте зараз цінників.

2—2

Книжки до набуття в канцелярії Тов-а „Просвіта“

1. „З минулого і сучасного“	50 мп.
2. „Наш шлях до освіти“	150 „
3. „Боротьба за волю“	200 „
4. „Сотник Черник“	50 „
5. „Старі і нові держави“	40 „
6. „Метричні міри“	30 „
7. „Національні пісні“ (з нотами)	100 „
8. „Земля у вселенній“	30 „
9. „Зимовий вечір“, драм. етюд на дві відслони М. Старицького	150 „
10. „Бери все, що в хаті“, історичне оповідання з життя задунайських заporожців — В. Недолі	170 „
11. „Твори Воробкевича“ т. III. (Українське письменство) в оправі у півпол.	1000 „
12. „Нахмарило“ — комедія на 3 дії Б. Грінченка (видана заходом надніпрянських емігрантів — на цикльстилю)	500 „

Не треба уживати чужих
ТУТОК, бо маємо свої
рідні з ватою назви

„ОКСАНА“

виробу першої якості.

Замовляти у

„СОЮЗНИМ БАЗАРІ“

Львів, Руська 20.

Часть доходу йде на
фонд українських
інвалідів.

3—3

Не треба їхати до Львова на закупна! Оборотною поштою висилаємо пасічнічі прилади: маски на лице, підкурячі, лапки і кліточки на

матку, пасічнічі вигнуті ножі, лапки на трути американські і швейцарські, валочки до відсклеплювання плястрів, перегородові бляхи 44×19, бляшані засувки до очка і т. д. **Продаємо ШТУЧНУ ВОЩИНУ під гарант. чисту!** Вуліі американські і славянські. Приймаємо замовлення на медарки **А. Окпиш і С-ка** торг.-пром. Сп. з обм. пор. Львів, Осолінських ч. 15. (Разом із замовленням просимо присилати завдатки. — Висилковий відділ полагоджує всякі хочби й найдрібніші запотребовання домашнього господарства — поштою). 5—5

ЛІТЕРАТУРНО-ПРОСВІТНИЙ ТИЖНЕВИК ПІД РЕДАКЦІЄЮ ВОЛОДИМИРА ДОРОШЕНКА.

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ І АДМІНІСТРАЦІЇ: **ЦІНА ЦЬОГО ЧИСЛА:** ПЕРЕДПЛАТА:
 ЛЬВІВ, РИНОК Ч. 10. ІІ. ПОВЕРХ. **мп. 100 мп.** Піврічна 1200 Мп., чвертьрічна 600 Мп.

Присилайте негайно членські вкладки!

Обов'язок життя.

В українській пресі, а з окрема і в нашій органі „Письмо з Просвіти“ з прикриттю читав я не раз, що за роки великої війни перервався зв'язок поміж Львовом і краєм, а ще в більшій мірі наступило відчуження між інтелігенцією і широкими масами українського селянства.

На жаль це правда, з якою нам належить числитися, на жаль це таке велике лихо, що його треба старатися усіма силами зменшити, а далі й зовсім усунути. Коли ходять о „Просвіту“, то Головний Виділ вибрав до сього дорогу особистого порозуміння і спільної наради з делегатами наших філій в краю, а вибрав сю дорогу тому, що дотеперішні спроби в напрямі усунення сього лиха чи пресою чи дописами не принесли бажаного успіху. Спільна нарада, яка відбулася у Львові 15. червня ц. р. була незвичайно поучуюча

та важна своєю дискусією і своїми рішеннями. Великий жаль, а ще більша шкода не тільки для самої просвітної організації, але й для нашої національної справи взагалі, що на тій нараді не були заступлені своїми делегатами деякі філії.

Стверджено однозгідно, що для просвітної організації поле далеко пригідніше, ніж се було перед війною. Війна змінила людей, а з тим і душу села. Український народ пізнав вагу „Просвіти“ і потребу організації, він бажає її і домагається її місцями навіть рішучо, та на жаль не все і не легко знаходить таких, що стали б його провідниками. Провідників і то інтелігентних провідників потребує народ не до вічевого пустомельства, але до твердої, тяжкої, щоденної праці на полі освітнім і економічним.

Хто свою бездільність і брак якогоне-

Пр. 20 /22/2. В Імени Річпосполитої Польської Суд окружний карний яко Трибунал прасовий у Львові рішив на вимогу Прокуратури Державної, що зміст часопису „Письмо з Просвіти“ число 27—28. з дня 1. липня 1922 в артикулі під заголовками „Сло о до української молодіжи“ в уступах а) межі словами „безпорадності“ а „але кождей“ б) між словами „у свої руки“ а „ся справа“ в від слів „борються з провокаторською“ до кінця артикулу, 2) „По нашому краю“ в уступі між словами „не стало б місця“ а „Та ми не повинні“ містить в собі злочину з §. 65а карного

закона уз-ав докон. 30. VI. 1922 конф-скату за оправдану і за яд-в знищення цілого накладу і видав по думці §. 493 п. к., заказ дальшого розширювання того друкованого письма. Заразом видав відвічальному редактору того часопису, щоби це рішення пом'єв безплатно в найближчій числі і то на першій стороні. Невиконання того наказу потягає за собою наслідки предвиджені в §. 21 зак. д. уг. з 17. XII. 1862 Д. п. д. ч. 6 ех 1863, а іменно засудження за переступство на гривву до 400 мк. Львів, дня 2. липня 1922 р. (Підпис нечиткий.)

будь заінтересовання працею над народом виправдує теперішнім важким положенням, робить се нещиро. Деякі прегарно зорганізовані філії показують, що при добрій волі й охоті можна витворити таку організацію, що ворожа рука боїться її торкнутись, а коли й торкнеться, то ломиться на зорганізованій силі українського повіту. Тому найвища пора отрястися з заячого страхіття, зрестися може аж надто великої особистої вигоди і матеріальної користи та негайно приступити до просвітної організації по філіям і читальням, а в тих округах, де просвітне життя вже ожило, подвоєними силами, втягаючи до роботи і старшу і молодшу інтелігенцію як муштин так і жінок, дотеперішню працю так повести, щоби до кінця року не було в повіті ні одного села, де не було б читальні „Просвіти“.

Я сказав найвища пора, бо народ здає собі аж надто добре справу з того, що довкруги нього діється, і зовсім певно поставити винувних перед суд. Тоді буде каяття та не буде вороття.

До такої праці покликани в першій мірі ті інтелігенти, що живуть на селі, а саме священик і учитель. Інтелігенція-ж із міст і місточок повинна використати кожду вільну хвилину на те, щоби виїздити на села з освітніми рефератами, будити інтерес до освіти і книжки, та даючи народові ясне світло знання й освідомлення, черпати рівночасно від нього почуття сили й безмежної віри. Філії повинні для піддержання контакту з народом і розбудження цікавості до просвіти завести просвітні канцелярії, де народ міг би зайти за порадою та потрібними вказівками. Філії повинні улажувати теж читальняні анкети з відповідними рефератами, бо досвід показав, що такі анкети зближують інтелігенцію до народу, а рівночасно й вінчаються прегарними успіхами дійсної праці. Вкінці показується потреба, щоби при кожній філії було дві до три летючі бібліотеки, які вандрували би від села до села, призвичаювали народ до книжки, розбуджували цікавість, а тим самим викликували потребу книжки та через те причинювалися до збільшення нашого книжкового руху.

Головний Виділ своє завдання сповнить. Він заложить такі летючі бібліотеки і піддержуватиме свій звязок з краєм своїми делегатами та спеціально на се прийнятими люстраторами-організаторами.

Другою важною справою анкети була справа придбання фонду для центрального виділу на його просвітно-організаційну й видавничу діяльність. Анкета ствердила, що видатки Тов-а дуже великі і на їх покриття мусить дати

гроші український народ. І він їх певно дасть, бо потребу просвітної праці він добре відчуває, а сягаючи думкою вперед, розуміє велику вагу теперішньої хвилі, її завдань і обовязків з огляду на будучу долю української нації. Рішено отже розвинути як найенергічнішу акцію в напрямі придбання нових членів для Товариства. Ні один Українець, ні одна Українка не може не бути членом Тов-а. Се не тільки честь, але й обовязок. І хто від сього обовязку відмовляється, той стягає на себе клеймо вічної ганьби.

Для придбання грошей для Тов-а зараз уся українська суспільність повинна взяти живу участь в початій Головним Виділом допомозі системою трьох. Без огляду на те, чи хто вже вкладку вплатив, чи ні, обовязком кожного прислати на просвітно-організаційний фонд що найменше 1000 мп, викликаючи рівночасно три особи.

Для придбання видавничого фонду анкета уповажнила Головний Виділ приступити до зорганізованя видавничої кооперативи „Просвіти“ та розписати національну позичку. В тім напрямі ведеться при Головнім Виділі підготовна робота, а конкретні внески подасться до відома кожної філії з окрема.

Користь з анкети очевидна і вона дає нам запоруку, що через особисте порозуміння можна посунути справу просвітної організації вперед та на властиві, сучасною хвилею викликані шляхи.

Тисячі української інтелігенції, а головно молоді розсипані в часі ферій по селах. Свій побут серед народу повинні вони використати не тільки для скріплення свого здоровля, але і для освідомлення та освічення тих народніх мас, серед яких доведеться зазнати їм не одної гарної хвилі. Нехай це буде час великого посіву, з якого збиратиме український мужик плоди в-осени і взимі, коли його руки трохи спочинуть від фізичної праці, і відізветься голос культурної людини, жадної читальні і книжки.

Добру половину цієї роботи повинно переняти на себе українське жіноцтво, яке часто, головно серед нинішніх важких обставин, може зробити значно більше ніж мущина.

Був я недавно у Винниках під Львовом. В товаристві місцевого свідомого селянина станув на вершку гори, у якої стіп біліється величний пам'ятник на могилі тих, що за свій народ віддали своє життя. По довшій мовчанці, викликаній важкими думками про минуле і під вражінням чарівного виду на Винники, я запитав, як називається ся

сторона. „Се Кут. Жили там колись наші багаті діди. Та пропили вони свою рідну землю, на якій розсілися і забагатіли чужинці. Відколи повстала в нас читальня, вона відорвала людей від горівки, освідомила і молодших навчила розуму. Молоді не пють, а гірко працюють, та кусник по кусникові відкупувають ізза темноти прогайновану дідами землю. Велике добро з читальні і бідні там люде, де її нема“. Нині Винники можуть бути взірцем української громади. Читальня багата, своїм коштом поставили пам'ятник Шевченка, а коли його

знищено, збирають на другий, поставили пам'ятник українським борцям, складають великі жертви на народні ціли. Сі слова нехай стануть доказом потреби і ваги просвітної праці на селі. Висказані над могилою жертв життя нехай пригадають вони малий обов'язок присвятити хоч хвилину вільного часу і свого знання тим, що зберегли своє життя не для себе, а для народу.

Іван Брик.

Михайло Возняк.

Про славного українського мудрця Грицька Сковороду.

1. Слобідська Україна в XVIII. віці.

Славний український мудрець Грицько Сковорода прожив головну частину свого життя в Слобідській Україні. Слобідська Україна це та частина України по лівім боці Дніпра, котра займає майже всю харківську губернію й сусідні повіти курської й воронізької губерній. Столицею Слобідської України є Харків, заснований в 1654 р., коли Богдан Хмельницький зробив союз із Московщиною. Харків заснувала ватага українських переселенців ізза правого боку Дніпра з ватажком Іваном Каркачем на тім місці, де річка Харків впадає в річку Лопань, на харківським городищі, де за княжих часів був правдоподібно в XII. в. староукраїнський город.

Московщина загородила Татарам до рогу в московські землі лінією пограничних кріпостей, які вибудував московський уряд. За ту московську границу мандрували козаки й инше українське населення з правобічної України, щоб на тешніх слободах найти рятунок перед національним і економічним гнетом польського панування на українській землі. Українські виселенці позакладали тут багато міст, слобод, сіл і хуторів, прийняли на себе військову оборону цього пограниччя перед Татарами та zorganizували для цієї мети пять слобідських полків: сумський, охтирський, харківський, острогоський і ізюмський з подковими містами: Сумами, Охтиркою, Харковом, Острогожськом і Ізюмом.

Знесилені боротьбою за віру й рідну мову, за землю й волю шукали в Слобідській Україні крашої долі й волі також Українці Галицької землі, закладали на дикім полі та степах оселі з назвами своєї закріпощеної батьківщини, як: Золочів, Винники, Озеряни й т. д. та шаблею й рушницею захищали свої ниви від Татарів.

Перше більше переселення на Слобідщину викликало розчарування з Хмельщини, яке зазначилося вже по битві під Берестечком у 1651 р. Але найзначніше переселення було за часів Руїни, коли Правобічна Україна перемінилася в пустиню. В часі таких переселень і зродилася оця пісня:

Покинь батька, покинь матір, покинь всю худобу,
Йди з нами козаками на Україну, на Слободу.
На Україні всього много: і паші і браги,
Не стоять там вражі Ляхи, козацькі враги;
На Україні суха риба із шапраном:
Будеш жити з козаком, як з паном,
А у Польщі суха риба із водою:
Будеш жити з вражим Ляхом, як з бідною.

З змісту пісні виходить, що вона повстала на такій українській землі, де вже вдалося Московщині прищипити до тіснійшої батьківщини того, хто зложив пісню, назву „Малоросія“. Тому й у пісні намовляє козак правдоподібно дівчину йти на Україну, себто на Слобідську Україну, яка мала назву України навіть в тих часах, коли ціла Лівобічна Україна втратила вже свій автономний устрій. Назва Малоросії в значінню цілої української землі й України в значінню Слобідщини приходить і в Сковороди, що говорив: „Мати моя Малоросія і тітка моя Україна“, бо народився він на Полтавщині, а жив і працював у Слобідській Україні.

Як сказано, в тім часі, коли Московщині були потрібні слобідські полки для оборони її перед Татарами, було пять слобідських полків, що ділилися на сотні. Як і в Гетьманщині, правління Слобідської України вибирала старшина, але коли Гетьманщина мала свого гетьмана й через гетьманську канцелярію діставала московські прикази, слобідські полки підлягали безпосередно московським приказам і взагалі були в далеко більшій залежності від Московщини ніж Гетьманщина. На Слобідщині завела Московщина дуже швидко своє московське право й зачала судити відповідно до своїх московських законів, тут кількадесят літ швидче ніж на Гетьманщині почала касувати козацькі порядки й заводити урядові реформи; напр. уже в 1732 р. попробувала Московщина скасувати козацький устрій в Слобідській Україні й завести драгунські полки, але в 1743 знову відновила козацький устрій, який утримався ще до 1764 р., коли на місце козацьких заведено гусарські полки вже невідклично. Так само швидче на Слобідщині ніж у Гетьманщині відбулися инші зміни в формах і умовах громадського

життя згідні з волею московського уряду. Козацтво перейшло в стан дрібних землевласників, хліборобів і чумаків і лишилося без усякого політичного значіння, козацька старшина утворила новий дворянський стан, нарешті всі свободні люде, й земельні власники й безземельні, опинилися в кріпацькій залежності від новоспеченого дворянства.

2. Мандрівні вчителі в старій Україні.

Переселяючися на дику поле й вільні степи, Україні будували там церкви, закладали при них братства, шпиталі та школи і взагалі улажували своє життя на нових місцях таким способом, до якого привикли на старих місцях свого побуту, звідки вигнала їх у світ економічна нужда й політична неволя. На нові оселі приносили переселенці з собою церковні книги, видані в західно-українських друкарнях, рукописні твори старого українського письменства, пісні, казки, оповідання. Заразом почав на Слобожанщині сповняти таку саму культурну роботу, як і в старім краю, мандрівний учитель.

На всій українській землі зпоза Сяну аж гень далеко на схід за Дніпром був звичай ставити разом із церквою також школу. Тут учив дяк. Посада дяка при церкві вязалася тісно з посадою шкільного вчителя. При одній церкві могло бути двох і навіть трьох священників, але завжди був тільки один дяк, якого вибирала громада за добрий голос і за добре знання дяківства. Крім того мав дяк за обовязок учити в школі. Як учитель називався він пан-бакаляр, а як управитель школи мав назву пана-директора. Вивчившись в школі, ставали ученики школи на деякий час помічниками пана-дяка й пана-бакаляра в одній особі, а пізніше робилися самостійними дяками.

Не легко приходилося здобувати всі таємниці дяківського знання молодим шкільникам. Кождий дяк тримався правила: вчи так юнака, щоб він не відбив школи від себе й не сів на твоє місце. Згідно з таким правилом не показували дяки відразу всієї своєї мудрости своїм шкільникам, не вияснявали їм усього потрібного в дяківстві, тільки хто хотів знати більше, мусів шукати інших учителів. Тому шкільники мандрували від слободи до слободи, особливо йшли туди, де були славніші вчителі. Пристановище находив для себе кождий у школі, яка була вільним помешканням для всіх мандрівників. Тут не тільки проживав дяк, але й ті з шкільників, особливо його помічників, котрі не мали де притулитися.

З часом витворилася в дяків звичка мандрувати, шукати пригод і кращої долі. Неодному з них пощастило видряпатися й на попа. Є вістка про одного дяка з Слобожанщини, котрий жив 70 літ і з них провів 50 літ у мандрівках. Він так звик до мандрівок, що не міг всидіти на однім місці, не перестав мандрувати навіть тоді, коли оженився, коли вродився син у нього. Він ходив по монастирях, брав на мандрівку також свого брата з собою; і куди він не ходив: був і в Слобідській Україні й на Вороніжчині й на Дону; був дяком і вчителем у парохіяльних школах, крім того був учителем у приватних осіб, селян і дідичів.

Залюбування до мандрівок було в часах Грицька Сковороди загальне: мандрували світські люде, мандрувало й духовенство. Багато освічених людей мандрувало на Московщину, щоб там дістати якусь добру посаду; вони лишали свій рідний край і марнували свої сили для чужинців у тім часі, коли висилена довгими війнами Україна потребувала як найбільше праці й помочи освічених людей. Так само звичайно не мала Україна користи також із тих Українців, котрі подорожували в XVIII віці по чужих краях, як от із Українця Галицької землі Грицька Скибінського, що перемандрував Італію, був довший час у Римі, зладив його опис і, вернувши, помандрував на Московщину, де оскаржено його в нечистоті його православ'я.

Італію, Єгипет, Сирію і Палестину перемандрував київський Українець — Василь Григорович-Барський. Він виїхав із Києва до Львова, щоб вилічити рану на нозі, а по виліченню вибрався на богомилля до Італії й на Схід. З паличкою в руці, без ніяких засобів до життя мандрував він із одного місця на інше, вчив і вчився серед невигод і нужди й таким робом прожив на чужині двацять чотири роки (1723—1747). До Києва вернув перед самою смертю. Лишив по собі опис своєї мандрівки, який діждався багатьох видань, завжди здобуваючи собі численний круг читачів.

І мандрівного вчителя й подорожника в найкращім розумінню цих слів маємо в Грицьковій Сковороді. Від мандрівних учителів ріжнився наш мудрець тим, що не мав їх злих звичок, напр. нахилу до п'янства; знову ж від інших українських подорожників ріжнився тим, що в час вернувся до рідного краю та старався піднести освіту й мораль рідного народу.

(Продовження буде).

ЛІЛЕЇ.

„На лілеях ніжних
Очі я спинаю
І у білосніжних
Правдоньки питаю:

„Ви скажіть, чи буде
Кров ще довго литись,
Чи вже мусять люде
Нею скоро впитись?“

Жду. Та не сказали
Правдоньки своєї,
Тільки мов повяли
Враз бліді лілеї.

М. Чернявський.

3 ПОЕЗІЙ І. ФРАНКА.

Бережи маєток про чорну годину,
Та віддай маєток за вірну дружину;
А себе довічно бережи без впину,
Та віддай майно і жінку й себе за Україну.

Хоч хто мудрий у життю, а письма не знає,
То він буде мов той пліт, що підпор не має.
Бо як пліт той без підпор вітер валить скорий,
Так безграмотний паде без знання підпори.

В. Королів-Старий.

Милосердний Самаритянин.

(Докінчення).

Незабаром його вилаяно виразнійше за те, що він лазить по болоту й тим псує собі чобітки. А ще за якийсь час він скоштував і першого в своїому житті потилишника. Коли-ж Павлусь розплакався, а мама сказала, що нема за що бити дитину, бож грузько на дворі не з його вини й чобітки йому вона придбала „зі своїх“, то татко дуже розпалився, щось голосно говорив мамі, потім, гукнувши Павлусеві:

— Та цить, ти...

додав те саме гидке слово, що говорили йому різникові хлопці через тин попівського саду.

Тоді заплакала й мама, а тато, насунувши шапку й дуже грюкнувши дверима, вийшов з хати. Тільки щось довго бурмотіла бабуся, а мама все мовчала й плакала.

Далі стало гірше. На нього всі цитькали, а озивались не инакше, як починаючи свою мову з „не“:

— Не лїзь туди!

— Не крутись попід ногами дзигою!...

— Не займай миски, бо знову ростовчеш!...

Хоча те „знову“ було цілком недоречне, бож миски жадної Павлусь ще не ростовк, а шклянка — тож є шклянка, а не миска...

З тим „не“ часто приходило й щось инше: то йому давали ляпаса, то смикали за вухо, то ставили у куточку біля лежанки й примушувати стояти там довго без жадної видимої потреби. І тільки тоді, як не було в хаті тата Трохима та баби, — мама міцно пригорнала його до себе й цілувала, поливаючи теплими слізьми.

Взимку Павлусь переважно сидів у хаті. І що менше його випускали на двір, то більш і більш заживав він прикростей. Помалу-малу його вільні рухи ставали все більш спутаними, дзвінкий голосочок тихшав, а червоні раніше щічки перестали бути такі, мов пищиком надуті, як були колись. І що з того, що в дворі вже зявилося кілька курей та маленьке веселе поросятко, що все питалося: „Коли-коли-коли?“ — винесе йому мама їсти? — як з ними не було змоги розмовляти. А в хаті, крім тих розмов з „не“, інших майже теж не було, бо, як Павлусь хтів про щось дізнатись, то здебільшого чув одну й ту саму відповідь:

— Та відчепися ти!...

При тому раз-по-раз додавалось якесь круте слово, зовсім не подібне на його попередні наймення: „Павлусь“, „Павло Іванович“ чи „Пан Лопушинський“...

Тількиж яка не буває люта зима, всеж таки часом і серед неї несподівано приходиться відлига. Заграє й засміється ясне сонечко з блакитного, неначе літнього, неба, вулицею й подвір'ям потечуть веселими річками холодні сніги, навіть десь попідтинно зазеленіє низенький спориш, а там — дива — заіскриться в ньому біло-рожева стокротка... Вільнійше стане на серці. Розстебнеш набридлу кожушину й підставиш груди під тепле повітря, що так запахне весняною радістю й надією...

Прийшла така весняна відлига й для Павлуся, коли надійшли Різдвяні Свята.

Увечері на Багату Кутю тато вистриг йому кострубату голову, неня гарно вимила в ночвах та одягла найкращу одіж. А коли смашно повечеряли,

мама наложила куті й узвару до близняток і вкупі з Павлусем подалась під блискучими зорями в подорож до бабуні й дідуся, що жили в тому просторому й затишному церковному домі.

— Тиж там дивись, коли питатимуть, кажи, що тобі тут добре! — попередила Павлуся перед відходом тутешня бабуся й навіть обсмикала на ньому кожушок та пригладила чубика на голіві...

Давно вже не заживав Павлусь такого щастя. За синім небом, що було, мов синя мамина хустка, поточена міллю, палали вогні, а їхні промені дірочками просвічували на білу землю. Під чобітками весело кигикав сніг. Іхали й сюди й туди саннями балакучі люде з дітьми, а за ними бігли кудлаті й веселі пси, не такі великі й не такі лихі, як їхній Бровко. Під самим селом спіткали дітей, що йшли пішки з вузликками в руках і так само несли своїм бабуням кутю. В селі-ж зустріли два великі гурти з розсвіченою „звіздою“.

Павлусь і не помітив, як пройшов чималий шлях і що йому щіпало за вуха. А як же весело й радісно було у бабуні й дідуся!... Йому давали білої куті з горіхами, давали солодкого-солодкого варення, знову звали Павлом Івановичем та паном Лопушинським, дозволяли бігати скрізь, все мацати руками і нарешті лишили з мамою ночувати, ще й поклали не в кухні, а в кімнаті на широким канапах з білими подушками. Тільки немов у імлі, чи то — ві сні, бачив він на одну мить, як мамуня плакала, сидючи на своїй канапі, а бабуня зітхала й гладила її по голові...

Другого дня Павлусь був у церкві, де здибали й тата, а вже з ним укупі знову прийшли до старого житла. І тільки аж після смашного обіду, коли ще в кишені у Павлуся було повно крихких вергунів, почали збиратись додому.

Ще вранці та й перед обідом Павлусь встиг оббігати всі знайомі й любі місця, повітався з усіма приятелями: півнем, качками, гиндиком. Навіть сорока-білобока заскреготала йому зверхешка клуні, а знайомі глинясті та сизі голуби хитали своїми прилизаними голівками й прикро белькотали якісь дурниці, нагадуючи про прута:

— Прут-прут!... Прут-пру-ут!...

Але-ж чого там зважати на всякі дурниці?!...

Пізнала його й трьохмастна кішка. Вона наче навмисне зробила йому радість, бо мала двоє гарнесеньких, вусатих котятенок.

Коли сказали збиратись додому, Павлусь засмутився й почав був хлипати. Та саме бабуня промовила:

— Ти-б, Яринко, вибрала собі одно котятко: і мишей ловитиме, і дитині взимі буде забавка!...

— Оце! Оце! — враз припинив Павло Іванович слези й ухопив на руки сіренького котика з трьома темними смужечками на чолі.

Алеж звірятко приснуло, немов плюнуло на нього, найжачило на спинці вовночку, розпушило, мов ялівець, хвоста й чкурнуло під піч.

Довго лазив за ним Павлусь, поки врешті витяг його на світло, за що дістав на памятку від котика кілька червоних смужок на руках, а від тата знайомий суворий погляд, що став зрозумілий після сухих слів:

— Обтрисися-ж бодай... Бач, як вимазав нову одежу...

Всю дорогу Павлусь тримав кошенятко за пазухою й заглядав йому в рожевий ротик, коли воно жалібно нявчало, намагаючись видряпатись у нього з рук.

Кошенятко стало світлим промінем в потьмареному Павлусевому житті на хуторах. Він не розлучався в ним ні вдень, ні вночі, провадив безкраї розмови. А втішне й притульне кошенятко, бачучи хлопцеву ласку, враз призвичаїлось до нього, бо-ж і йому жилося тут не досить солодко. Й тяжкий татів чобіт не раз наступав на його мнягенькі лапки чи хвостик, і баба часом шпурляла його з печі додолу, та й мама біла по мордочці, коли воно — з голоду чи цікавості — совало свого рожевого носика в якийсь глечик чи горщик. Іноді й зовсім безжально товкли його, коли воно робило „шкоду“. Тоді вкупі з ним плакав і Павлусь, не чув і не помічав, чи його ляляли, чи штовхали за те спочуття до безсилового звірятка.

Однакова доля міцно вязала їх до купи. Цілими годинами сиділи вони вдвох десь у куточку, гралась і розмовляли, тремтіли й плакали. Мала дитина вивчила кожен рух свого безсловесного товариша, знала й розуміла кожне його бажання, кожну його потребу, — й тим часто допомагала йому уникнути зайвої бійки, а лайку байдужно приймала на себе за обох...

Одного дня щось дуже зачаділа піч. Тато лаявся, гримала й баба, що „невісточка, котра вміє всякі штуки“, не навчилася ще ходити біля печі. По обіді-ж тато засукав рукава й поліз у челюсти. Виявилось, що там упала якась печина. З того приводу у хаті завелась цікаві речі: цебро з глиною, кілька червоних цеглин та жмут тонкого дроту. Тато кілька разів лазив у піч, тільки з причілка смішно бовтались його великі ноги, на яких дуже зручно було-б погойдатись, як на колодках. Потім він вилазив відтіль такий кумедний, з такими чорними плямами на носі й під очима, що Павлусь сміявся голоснійше, як звичайно.

Коли було справлено піч, лишився невеличкий шматочок дроту.

— Тату, дайте мені оту залізну нитку! — не-сміливо попрохав Павлусь, здалеку показуючи на дротину.

— Та бери!... Бодай ти на ньому завісився! — була відповідь.

Хлопчик вхопив дротинку, довго вовтузився з нею й нарешті вигадав котикові забавку: прикрутив до одного кінця шматочок паперу. Надзвичайно сподобалася кошеняті та нехитра виграшка. До самої ночі воно смикало папірець, то било його лапками, то, пришулившись до долівки, тими руками підповзало до нього, щоб потім зненацька нагло стрибнути зо всіх чотирьох на свою здобич. Потім воно вигадало ще й інший спосіб: перекинувшись на спинку, всіма лапками й зубами ловило папірчик й що-сили тягло його з Павлусевих рук.

Хоча Павлусь вже й відзвичаївся від голосних забав, однак бабуня дуже розгнівалася на нього за той „гармидер та метушнину“.

— Треба-ж дитині хоч кістки промняти! Воно-ж собі грається тихесенько й нікому не завважає! — заступилася неня.

— І, ще-б пак!... Оступайся за нього, оступайся, поки він нам усім по головах ходитиме!... Так, так... Притули його до грудей та поцілуй... Воно-ж тобі когось і нагадає... У, ти, хвойдо!...

Мати все частійш плакала й що-раз менше зважала на пам'ятку свого „гріха“. А Павлусь з котиком ще тихше гралась біля лежанки.

Забави не набридла й за кілька днів. Аж ось одного разу Павлусь дуже смикнув дротинку, а кошеня голосно занявчало й почало собі лизати під шийкою. Відтіль тонісеньким струмочком потекла червона кров. Видимо, дротина розігнулась і подряпала котикові його тендітну шкурку. Павлусь злякався, вхопив котика й кинувся до мами:

— Ненечко!... Подивись, що сталося?... Що робити?...

— А, нічого, пусте, — відповіла вона, — само залиже.

І справді, котенятко почало зализувати ранку. Тільки не знати, з чого: чи то воно почуло вперше живу кров, чи може ранка була болюча, — що-далі воно лизало виразку все більше й довше. Вже на другий день навколо ранки об'явилась кругленька, завбільшки срібний пятачок, лисинка.

Знов стурбувався Павлусь.

— Притруси йому попелом, — порадила мама.

Павлусь пильно токмачив попіл на ранку, алеж як не змагався з кошеням, воно раз-по-раз злизувало попіл й почало дряпати виразку лапкою. За три дні вже пів шийки було в нього голої. На почервонілій шкурці об'явились рубці та тріщинки.

Хлопчик був у роспуці, бож усі його лікування не доводили ні до чого. Помалу-малу котик все більше й більше чухався, аж поки по ріжних містинах його пухнатого тільця з'явилися лисини, шерсть від безнастанного зализування зачучвірилася, й все воно стало виглядати зовсім мізерним, миршавим. Змінилась і його вдача: вже його не цікавили забавки, бо за отим зализуванням та дряпаніною не було часу на виграшки.

Одного дня, коли Павлусь безпорадно тримав на руках свого хворого товариша, на них кинув погляд батько.

— Що то кошеняті поробилось? — спитав він маму.

— Та хто його знає, що з ним сталося. Якось замиршавіло.

— Звісно, що, — озвалася баба, — короста на ньому, от що... Ще й на всіх нападе чухачка!..

— Цього саме нам і бракувало, — сказав тато. — Втопить його к чортовому батькові, та й край!...

Повна хата була плачу. Однак скінчилося тим, що кошеняті не вбили, а тільки викинули надвір, дозволивши йому жити на горищі...

Павлусь тяжко переживав нову біду й, чим міг, силкувався допомогти своєму товаришові. На горищі він знайшов старий деревляний коробок, намостив туди прядива, приволік якийсь дрантя й тим рятував кошеня від загибелі...

Тимчасом на дворі вже ставало теплійше: повертало на Великдень.

Однак, видимо, кошеняті було невинно холодно під старою стріхою. Нещасна тваринка цілими днями нявчала під дверима, а, врешті, пішла на свою-руч шукати милосердя. І знайшла. Отой страшний, лихий, кудлатий пес Бровко пустив котика до свого широкого жлукта.

За кілька днів Павлусь радісно помітив, що Бровко не тільки захистив своїми куделями його приятеля від холоду, а ще й почав його лікувати, облизуючи йому хворі містини своїм великим червоним язиком. Однак сам Павлусь все ще не наважувався підійти до жлукта, щоб прийнятливо погладити кудлатого собаку.

Минуло ще кілька днів і Павлусь помітив, що

у кошеняти починають заростати його лисини. Сам не свій від втіхи, він ухопив свого коханця й розлетівся в хату.

— Дивіться, мамо, котик...

Та не встиг похвалитись своїм щастям. Дебела змозолена рука вхопила його за вухо й дужий стусан випхав його за двері.

— Не я тобі казав, щоб ти не смів його брати на руки? — кричав розгніваний тато. — Геть к чортовій матері з хати!... Щоб ні його, ані твого духу тут не було, чуєш?!... Поткнись тільки мені...

Павлусь зі своїм приятелем вилетів у сні. В кількох місцях йому боліло, а як вибігав він до котика тільки на хвилинку, то тепер, неодягнений він мерз і тремтів від холоду, стоячи під сінешними дверима. Він тихо хлипав, однак ніхто на те не озивався...

Отямившись і більше дбаючи про котика, як про себе самого, хлопчик зважився підійти до Бровка. Бровка не виявив жадної злости, навіть привітно замахав хвостом, побачивши свого квартиранта. Тоді перемерзла дитина набралася відваги й полізла за котом у Бровкове жлукто. Той роззявив свою червону пащу й теплим язиком почав лизати одубілі Павлусеві рученята...

* * *

Отець Іван в останнє обїздив своїх парафіян „з молитвою“. По Великодні виходило 35 років його чесної служби, й він мав перейти в „заштатну пенсію“. Тим то тепер вирішив не минати жадної оселі, щоб попрощатись зо всіма своїми „овечками“, яких він пас 35 років і яких добру половину знав ще з пелюшок.

Коли рипнули Трохимові ворота й лихий Бровка, дзвонючи ланцюгом, вискочив із свого житла, панотців наймит аж припинив коня.

— Чиж не штукерія! — сказав він, — погляньте-но, батюшко! В одній буді: пес, кішка й дитина!...

Отець Іван подивився під комору своїми підсліпуватими очима й широко здивувався:

— То ти там, Павле Івановичу? — гукнув він, посміхаючись. — Чого ти там сидиш?... Біжи сюди мерщій — гостинця дам!

Алеж Павло Іванович тільки жалібно запищав, а з жлукта не виліз.

З хати, углядивши значного гостя, вискочили Трохим та його мати. Ярина-ж похапцем чепурила світлицю. Зняковілі підійшли господарі до комори, де вже стояв пан-отець, вилізши з великих гринджолів, якими він виїхав з дому, з огляду на

малий сніг. Посинілий Павлусь напівсонними, байдужими очима дивився на свого любого дідуса.

— Негарний ти хлопчик, — говорив лагідно старий піп, — я тебе кличу, а ти не хочеш навіть до мене вилізи!... Й чогож ти там сидиш неодягнений?

— Таж воно задубіло зовсім! — озвався попів парубок.

— Мене вигнано з котиком... — тихо шепотів Павлусь.

Трохим, навіть не „взявши благословення“ у попа, метнувся до жлукта витягати відтіля хлопця. Але кудлатий Бровка, видимо, зіритований прудким рухом господаря, вищирив зуби й недвозначно загарчав. Трохим кинувся до тину по ломаку, а тимчасом баба улесливо замазувала гостеві очі:

— Ну, такеж, не вам кажучи, пан-отченьку, неслухняне, таке неслухняне... Чисто те звіриня якесь... Не одягнеться, вискочить, мов той вихор... Від людей тікає, а тільки все то з кішкою, то з псом...

Пан-отець слухав мовчки. Колиж Трохим знов підскочив до собаки з костуром в руках, то Бровка, передчуваючи бійку, зготовився відбиватись і палаючими очима стежив за кожним Трохимовим рухом.

— Стривай, Трохиме! Не гарячись... — притримав його за руку пан-отець. — Дай лишень там з саней шматок сала, Остапе!... Та бери більший! — звернувся він до свого нового наймита.

А коли той подав сало, отець Іван спокійно підійшов до Бровка, поклав йому просто в рота величезний шматок і погладив його кудлату голову:

— Славний ти... „Милосердний Самаритянин!“ — ніжно промовив він і сміливо взяв на руки одубілого Павлуся...

* * *

— Ну, пані-матко! сказав на порозі отець Іван до старої попаді. — Роби, що знаєш: привіз тобі з книшами ще й пана Лопушинського з його котом... Колись ти мені стара говорила, що Христос і блудниць милував, а тепер я тобі нагадаю, що він казав: „коли пожалієте одного з малих цих, пожалієте мене самого!“... А як уже його пожалів собака на ретязі, то нам і Бог велить.. Отож маєш великодну писанку: побався на старість...

Гринджели — маленькі сани, жлукто — золітник або зіньниця, де золять білля, кішка — кітка.

Читай! Зараз присилай! Викликуй трьох!

Просвітна організація вимагає коштів. Матір'на „Просвіта“ гроша на стільки не має, але Український народ гріш на сю важну ціль мусить найти і певно найде.

Кожний Українець без огляду на свій стан і вік та кожда Українка пришле зараз на адресу „ПРОСВІТА“ Львів Ринок ч. 10, що найменше

1000 мп одноразової добровільної членської вкладки і подасть на відтинку докладну адресу трьох осіб, нею викликаних.

Так само поступлять — і то негайно — читальні „Просвіти“, філії, кооперативи і т. д., викликаючи по три подібні інституції.

Не відкладайте, а присилайте зараз, щоби повести живу просвітно-організаційну працю в краю.

Перегляд праці в центральнім Тов-і „Просвіта“ у Львові

(в часі від 1. листопада 1921 — 31. мая 1922. р.)

(Докінчення).

VIII. Кураторія фонду „Учітєся, брати мої“.

З нагоди Шевченкових свят у 1921. р. переведено кинений найстаршим членом-основником Товариства і членом першого Виділу Тов-а „Просвіта“ Юл. Романчуком клич всенародньої збірки на видавничий фонд, який названо словами Тараса „Учітєся, брати мої“. Фонд дав позитивний успіх, бо зібрано від початку по 31. V. 1922. на цю ціль суму 2,411.341 мп. (з чого в 1922. лиш 674.136 мп.)

Фондом завідує осібна кураторія, яка має самостійний обсяг ділання. Головою Кураторії є др. І. Раковський, секретарем Ф. Федорців, а членами д-р Вол. Бачинський, д-р Іван Брик, Мих. Галущинський, Вол. Дорошенко і Ст. Шах. Накладом фонду видано 4 гарні книжки, які продаються в канцелярії Тов-а і в книгарнях. Книжки мають один формат (мала 8°) 15 аркушів друку, стали вінету — роботи О. Кульчицької — і своєю нумерацією, а саме: ч. 1. „Шевченкова Криниця“ (золоті слова Шевченка) укладу В. Дорошенка, ч. 2. „Кирило-Методіївське Братство“ М. Возняка, ч. 3. „Начерк історії українського мистецтва“ ч. І. М. Голубця, ч. 4. „Україна наш рідний край“ д-ра С. Рудницького. В друку ілюстрована „Історія Козаччини“ д-ра І. Крип'якевича. Книжечки продаються по ціні 500 мп., а разом представляють тепер вартість 8,880.000 мп. Розпродано на жаль із 200.000 примірників — усього 2.240 примірників! Готівка фонду вичерпана, бо куплено папір, ще й затягнуто довг на 312.000 мп. Довг покривається з продажі книжок.

Засідання фонду неперіодичні, скликаються в міру потреби. Від початку — по 31. V. ц. р. було 14. Кураторія держить для справ фонду осібного урядника, якого оплачує на спілку з Тов-ом „Просвіта“.

IX. Кураторія торговельної школи Товариства „Просвіта“ у Львові.

Одинокую українською торговельною школою, основаною Тов-ом „Просвіта“ в 1909 році у Львові, займається осібна кураторія, зложена з представників усіх краєвих українських культурних і фінансових інституцій у Львові, що субвенціонують цю школу. Формальний провід у кураторії веде урядуючий голова Тов-а „Просвіти“, а управляє школою безплатно проф. Д. Коренець, який має на це відпустку з державної гімназії. Школа є коедукційна, має дворічну науку: рік І. і II., однорічний курс (Abiturientenkurs) в двох відділах для абсолютетів середніх шкіл і курс англійської мови. В дволітній школі учиться 104 (учеників 55, учениць 49), на однорічній курсі 95 (83 учеників, 12 учениць), на курсі англійської мови 42 (хлопців 33, дівчат 9). Разом отже користає із школи 241 учеників. Учительський збір числить 15 сил крім управителя. Школу візитував в днях від 8—17. XII. 1921. з рамени шк. львівської кураторії рад. Павліковський, а вислід тої візитації випав для школи корисно.

X. Милованс.

(Садівничо-огородниче заведення).

В Милованю, пов. Товмач, має Тов-о свою маєтність, яку в части дарував митрополит Шеп-

тицький, а в части докуплено готівкою. Складається вона із 99 моргів ріллі, 6 саду, 6 шкілки, 4 забудовання, 3 городу, 6 ліса, 108 пасовиска, 12 неужитків, разом 244 моргів. Від осени 1921. господарить там на місце уступившого А. Терпиляка інж. агро. Гриць Стефурак. Господарка урухомлена, але вимагає ще багато вкладів, щоби привести її до нормального стану. Нема приміром ніякої огорожі, є лиш одна пара коней, мало господарського знаряддя. Господарсько-садівниче заведення, як школа, не чинне. В грудні зіхала на місце Комісія, зложена з Президії Товариства, вибраних членів економічної комісії, представників філій „Просвіти“ в Станіславові і Товмачі і куратора заведення д-ра І. Макуха, адвоката в Товмачі, оглянула ціле заведення, заключила службовий договір із новим управителем і рішила отворити негайно від 21. I. до 21. III. 1922. молочарсько-годівельний курс, як що зголоситься бодай 20 учасників за оплатою 12.000 мп. в місяць. Розписано конкурс, підготовлено усе до отворення курсу, але що зголосилося всього лише два кандидати, курс не відбувся. На урядження інвентаря школи рішив Головний Виділ відступити 40% із сьогорічного „Дару Просвіти“. При заведенню є гарна шкілка щеп, з якої продаються весною зразкові щепи, молочарня (тепер нечинна) та пасіка. Будинок школи гарний, одноповерховий, мурований, на щастя не знищений інвазіями. Референтом милованських справ на Головний Виділ є інж. Юл. Павліковський. На його внесок в останнім часі прийнято платного фахового господарського люстратора для Милованя і Угерць винявських.

XI. Угерці винявські.

Маєток Тов-а в Угерцях винявських, пов. Рудки, дарований бл. п. А. Малешкїм складається з 148 моргів ріллі, 26 сіножати, 10 саду й городу, 64 ліса, разом 248 моргів і цілого забудовання. Обняв над ним управу з рамени Головного Виділу на 12 літ б. дир. канцелярії Тов-а А. Гап'як. Знищену зо всім господарку урухомив, вимурував stodолу і пивницю, вибудував і утворив дахівкарню, тепер приступив до будови стайні. Школи однак сільського жіночого господарства, яка від осени 1918 нечинна, ще не урухомлено, але вона стоїть в найближшій програмі праць Головного Виділу й управителя дїбр.

XII. Грабовець.

Справу зі спадком по бл. п. Антоні Книгницькїм з Грабівця рушено вкінці з мертвої точки, на якій вона стояла кілька літ не з вини Тов-а „Просвіта“. В цвітні ц. р. закінчено її з користю для загального добра і самого Товариства виєднанням декрету наслідства, яким спадок по вище названім Покійнику-власителю звиш 100-моргового господарства в Грабівці — признано Тов-у „Просвіта“ з тим застереженням, що поля в дослівнім значінню з виключенням будівельних парцель, городів і лісів мають бути в своїм часі розпарцельовані. З одержаної квоти, по доданню до неї скапіталізованої до того часу квоти за аренди згаданого вище поля — по потрученню коштів меліорації і адміністрації — має бути утворена стипендійна фундація ім. А. Книгницького для

аїнської молоті. В той спосіб майно вище даного Покійника сталося в часті (поля в до- слівному значінню) майном стипендійної фундації, а в часті (будівельні парцелі, городи і ліси) разом близько 40 моргів необмеженою власністю Т-ва „Просвіта“, яке рішило утворити на тій часті зимову кошикарську школу для укр. інвалідів, а на літо вакаційні оселі.

Ці наміри одначе є дуже далекі до здійснення з причини недостачі відповідних фондів на поміщення і урядження, бо з будинків згоріла шоба і стодола, остався лише дім о чотирьох покоях і кухнею без жадних меблів, а в додатку сильно знищений, та шоба довга на 36 метрів і широка на 10 метрів здатна на перероблення і ви- адоптовання помешкання. З тої одначе шоби стар- рство в Богородчанах здерло в 1919 році бляш- ний дах і бляхою, о скільки її в Богордчанах не розкрадено, покрито часть даху повітового виділу. Мимо того, що в тій справі списано стоси паперу і вкінці варшавське міністерство внутрішних справ рішенням з дня 19. квітня 1921. Ч. А. О. 2100/3 узнало поступок богородчанського староства за безправство, кажучи компетентним чинникам вина- городити шкоди, а винуватців потягнути до відпо- відальности, справа не посунулася вперед, а вину- ватцям не спав волос з голови. Противно, голов- ний винуватець комісар староства Костшевський а- ванзував на старосту в Печеніжині.

Супроти такої „підмоги“ зі сторони наших су- сідів мусить Т-во „Просвіта“ напружити усі сили, щоби при евентуальній допомозі укр. суспільности ввести в життя вище згадані конечно потрібні ін- ституції, а тим самим поставити бл. п. Антонові Книгиницькому живий пам'ятник в місці його уро- дження, всесторонньої вельми користної громад- ської праці і смерті.

XIII. Переплетня.

Переплетня Тов-а одна з ліпших у Львові, має модерне урядження і працює по найновішим

вимогам. Стоїть під управою концесіонованого майстра Д. Хомяка. Виконує усі праці Т-ва, фонду „Учітєся“ та приватні роботи. Працює в ній тепер 11 осіб і 2 учеників, яких Т-во удержує власним кош- том, як сиріт, в українській ремісничій бурсі у Льво- ві. Рух у переплетні від 1. XI. 1921. до 31. V. 22. представляється у цифрах так: для Т-ва зброшу- ровано 35.553, зшито 8.586, переплетено 1508, ра- зом 46.647 прим., для приватних сторін зброшуро- вано 70.100, переплетено 318 — разом 70.418. За- галом перейшло за той час через переплетню „Просвіти“ 117.065 примірників робіт.

XIV. Клішарня.

Т-во „Поосвіта“ одинокє в краю має збір у- порядкованих і скатальогованих клішів, які випо- зичає за кавцією з оплатою також иншим україн- ським видавництвам. Усіх скатальогованих чисел є 2480, ще не скатальогованих 150. З огляду на те, що кліші тепер страшно дорогі, клішарня Тов-а представляє собою велику вартість.

За час від 1. XI. 1921. до 31. V. 22. позичало в Т-ві кліші 5 видавництв: випозичено 98 штук за кавцією і оплатою 25% від вартости кліші. Клі- шарня усе збільшується новими клішами.

XV. Бібліотека Т-ва.

Бібліотека числить тепер 8527 чисел в 11.559 томах. Організується при випозичальні „Український лектор“ із найновіших творів української беле- тристики. Бібліотека отворена була від 18. IX. 1921 до 25. II. 22. три рази в тижні: в понеділок, се- реду і суботу від 5—7 год. вечером. Бібліотека загально доступна і безплатна. Позичається по одному томові додому за реверсами. На провінцію книжок не видається.

Рух у випозичальні за час від 18. IX. 21. до 25. II. 22. представляється в статистичнім зіставлен- ню так:

Статистика позичаючих з бібліотеки Тов-а „Просвіта“ в шк. р. 1921/22. від 18 IX. 21. до 25 II. 22.

Загальне число позичаючих	мущин	жінок	Академічна гімназія	Жіноча гімназія СС. Василянок	Державна учит. семин. і с. УПТ.	Виділова школа ім. М. Шашкевича	Торговельна школа Т-ва „Просвіта“	Професорі української гімназії	Школа разом	Приватні особи, урядовці	Робітники, ремісники
312	202	110	149	42	43	44	4	12	294	13	5

Статистика випозичених книжок в бібл. Тов-а „Просвіта“ в шк. р. 1921/22. від 18 IX. до 25 II. 22.

Загальне число	Оригінальні українські твори	Чужі твори			Красне письменство				Наукові твори (Історія та іст. лпг., природа іт.)	Фільософія політ.-сусп. твори	Журнали і збірники
		В українському перекладі	В оригіналі	Разом чужих	Поезія	Повість і оповідання	Драма	Казки			
2697	1943	730	24	754	220	1910	159	91	144	98	75

Бібліотека зросла о кілька тисяч томів дарованих почесним членом і добродієм „Просвіти“ п. Н. Ці книжки тепер катальогоується і упорядковується у двох нових шафах, що коштують 300.000 мп. Бі-

бліотека міститься на II. поверсі в каменіці ТОВА- риства, займає три кімнати і має гарне урядження. Референтом бібліотеки є д-р В. Ривюк.

XIV. Фундації при Товаристві.

Під зарядом Тов а є тепер 61 фундації і стипендійних записів, з чого 12 ще не зреалізованих. З огляду на те, що передвоєнна вартість корон перемінених на польські марки стратила майже на значінню, фонди не приносять суспільности користей і Т-во не може навіть розписати конкурсу, хочаб і повинно. Не помоглоб як би зложити навіть 2—3 або й кілька стипендій разом. Стипендійним референтом є далі дир. Яр. Колтунюк.

Контрольором Т-ва на цю каденцію вибраний найстарший віком член Головного Виділу д-р Ів.

Куровець, а правним референтом член Виділу суд. радник Юл. Федусевич.

Тов-о міститься у власнім двоповерховім, трифронтовім домі в Ринку ч. 10, Руська ч. 1. і Бляхарська ч. 18 (число катастральне м. Львова 179, обняте виказом гіпотечним середмістя ч. 156), купленім заходом д-ра Костя Левицького 30. III. 1895 р. від родини Леваковських. Дім походить з XVII. століття і належав до родини князів Любомірських.

С. Шах.

КОЖДА ЧИТАЛЬНЯ
ПОВИННА ПЕРЕДПЛАТИТИ „ПИСЬМО з ПРОСВІТИ”!

По нашому краю.

Серед повіни дрібніших подій, що день-у-день доводиться нам переживати, мусимо зазначити пару важніших, бо списати всі не сталоб у нас ні місяця, ні часу. Отже з таких подій, що мають більшу вагу й значніше відбилися на наших людях, слід принотувати найсамперед вибух у будинку поліційної команди в Судовій Вишні, який трапився при кінці мин. місяця. Хтось підложив міну, що вибухла й знищила частину будинку. Підозріння впало зараз на місцевих Українців, що то вони ніби-то утворили якусь боївку і вчинили замах. Наслідком такого підозріння в днях 28. VI. до 2. VII. переведено труси майже у кожній українській хаті, арештовано велику скількість людей без розбору, чи загалом є які підстави до арештовання. Українські інституції, а з окрема Народний Дім опечатано. З усіх арештованих задержано досі в detenції 12 осіб, а саме: Вол. Кольця, гімн., Вас. Баляка, абітур., Вол. Струсевича, директора Народного Дому, о. Ст. Шеремету місцевого сотрудника, Фр. Заяця, студ. прав., Осипа Третьяка, ст. прав, Ів. Молешія ст. фільос., Іванну Гнатишакову, жену урядника суду, Ст. Пітя, касієра Нар. Дому, Ант. Шота, робітника, Фр. Григоровича, ст. прав і Мик. Шота, господаря. Обох останніх випущено на другий день, а о Шеремету 1. ц. м., Кольця-ж, Молешія і Гнатишакову перевезено 3. ц. м. до Львова в арешти пов. команди поліції при вул. Сапіги ч. 1., а Пітя і Ант. Шота задержано ще на постерунку в поліції. Всіх інших поміщено в арештах в Судовій Вишні. При ревізіях не знайдено нічого. Нема ніяких основ для найменших підозрінь що до тих людей. В місці оповідають собі люде дивоглядні річи про спосіб арештовання та добування зізнань від арештантів. Зокрема доходять вісти, що студ. Кольця побито до безпритомности.

Подібні випадки бували вже не раз, що з якоїсь причини арештовано найневинніших людей. Десь перервуть телеграфічні дроти, десь вийде поїзд з шин, або згорить стація чи панська або мазурська садиба, зараз з правила починається хапання людей на право й ліво за те тільки, що вони Українці. Се легше зробити, ніж пильнувати, аби розбишаки не розбивали й не мордували та не грабили людей. Тимчасом дійшло до того, що бандити, часто-густо всякі дезертири нападають по лісах, по дорогах, а то й наїзжають на домівки по селах. В західній Галичині появилися бандити, що уживають при своїх нападах навіть авта.

Друга подія, що зворушила наше громадянство — се відобрання будинку, в яким здавна містився український духовний семінар. б. ц. м. прийшло до наших духовних властей письмо з львівського воєвідства, що на підставі рішення варшавського міністерства просвіти й віроісповідань будинок семінара має відійти під почту. Очевидно, Митрополичий Ординаріят протестуватиме проти такого рішення.

З ясних явищ у нашім громадськім життю треба зазначити численний зїзд народнього учительства, скликаний учительською „Взаїмною Поміччю“ 6. липня. В зїзді брало участь близько 800 осіб — і перейшов він при незвичайно піднесенім настрою учасників.

З життя на Волині можемо принотувати учительський курс у Кремінці, що почався 3. ц. м. Він обовязковий для учителів державних шкіл — польських і українських. Викладають на нім польську мову, літературу, історію та географію. Українських предметів нема, не вважаючи навіть на те, що Волинь чисто-український край.

ТОМАСИНУ і СУПЕРФОСФАТ

вагоново і поодинокими міхами доставляє

Краєвий Союз господарських Спілок, Львів, Зіморовича 20.

ДОПИСИ.

Козівщина.

В січні 1922 Виділ читальні „Просвіти“ в Плаучі великій подав до староства в Бережанах просьбу о віднову читальні. Замість дозволу спали на членів виділу ревізії. Дня 25. лютого ц. р. о 10-ї годині вночі з'явилася в селі державна поліція в асисті писаря, вїйта і двох громадських поліцаїв. Перевели ревізію у Івана Карпина, у котрого забрали одно число „Впереду“ і заборонили йому читати часопис, заявляючи: „Na danie niema a na gaze u macie, radzę wam nie zajmować się polityką“. Потім переведено ревізію у Михайла Марцюха (цього року вже пята з'явля, де нашли два числа „Впереду“, що велів функціонер державної поліції запротоколувати. Після того переведено ще ревізію у Михайла Алексеви́ча, у котрого забрали книжечки видання „Просвіти“ про виховання дітей, про годівлю кріликів, про Турків і Татар і т. п., при чім функціонер поліції заявив, що всі ті книжечки конфіскує тому, що жадна з них не цензурована.

На нову просьбу виділу читальні староство письмом з 28. лютого 1922 ч. 3392/3 дозволило відбути загальні збори читальні 19. марта 1922 о годині 3 пополудні. Але вже о 1. попол. того дня з'явився функціонер державної поліції з постерунку в Плаучі малій в льокалі, де мали відбутися збори, та заявив, що о скільки зботи не відбудуться зараз, то він має припоручення до загальних зборів не допустити.

Наборзі зійшлося кільканацять членів читальні, збори відкрив бувший голова читальні Мих. Алексеви́ч. На жадання жандарма читав він і пояснював статут Тов-а, який видно жандармові не подобався, бо велів перервати дальше читання і пояснення тай сказав, що на кожодчасні сходи́ни чи то виділу чи членів читальні мусить бути спеціальний дозвіл староства. На пояснення голови, що таке його зарядження противиться постановам владою дозволеного статуту, відповів, що такі сходи́ни буде силою розганяти. Про такі надужиття поліції повідомила читальня староство в Бережанах, просячи, щоб висилаючи жандармів, на просвітні збори, повчило їх шанувати розпорядки влади та заборонило їм шиканувати людей при їх освітній роботі і охоті до самоосвіти.

Таку жалобу подала читальня через філію Товариства „Просвіти“ в Козовій. Замість відповіді покликав 21. мая 1922 командант постерунку держ. поліції заступника голови читальні на постерунок та заявив йому, що на приказ староства з Бережан замикає читальню „Просвіти“ в Плаучі великій, а то тому, що вже Австрія в 1914 р. позамикала всі читальні, а до віднови їх треба легалізації польської влади.

Приватно пояснив пан командант, що причиною замкнення читальні є те, що члени її виступили з жалобою проти надужиття поліції перед д-ром Західним, перед філією і перед бережанським староством. Заступник голови просив одоручення наказу припинення діяльності читальні на письмі, на що відповів командант, що це зробить староство.

17. і 23. квітня ц. р. дала читальня „Просвіти“ в Слободі золотій аматорську виставу. Удачно відіграно силами місцевої молоді комедію Янчука: „Вихованець“. Прихід з вистави призначений на віднову читальняного дому.

30. квітня відбулися в Каплинцях заг. Збори відновленої читальні „Просвіти“ в присутности відпоручника філії Василя Чаплі з Козової та двох жандармів з постерунку в Плотичі. Вписалося 27 членів. Членську вкладку устанавлено на 500 мп. річно (для молоді до 18 літ — 250 мп.). Запрошений парох о. Антін Радомський виїхав на час зборів із села, не оправдуючи своєї відсутности.

До виділу вибрано: головою Дмитра Пирога, а далі Ілька Петрова, Павла Лісевича, Гр. Поповича, Мих. Жуковського, Ів. Павлишина, Льва Поповича, а заступниками Миколу Кота, Мик. Райковського та Василя Мурованого. Каплинці — село невеличке, числить 70 господарств та славиться тим, що передплачує 12 примірників української преси. Освітню роботу в селі спиноє наказний вїйт, теж „Українець“, котрий вихвалювався в день зборів, що колиб захотів, то зараз розігнав би просвітні збори.

30. квітня відбулися загальні Збори відновленої читальні „Просвіти“ в Городищу в присутности відпоручника філії Петра Оруна з Козови. Жандарм із Кізлова на жадання відпоручника філії вилегітимувався наказом староства що до участі в зборах. Про збори повідомив в церкві громадян о. Іван Мінко і збори випали дуже численно.

Головою читальні вибрано Сем. Ремеза, а до виділу увійшли: Вас. Кривокульський, Вас. Мілян, Ол. Мілян, Кость Кульматицький, Мих. Дубовий, Данило Табака. В зборах взяли участь відпоручники сіл: Плотичі, Слобідки і Млинця. На зборах домагалися члени заснування в Городищу кооперативи, про яку інформував відпоручник філії.

За дозволом староства в Бережанах відіграли члени читальні в Городищу комедію Тобілевича „Мартин Боруля“ 7. мая в stodолі Семка Ремеза. Вистава випала бездоганно, а читальня бажаючи придбати фонди „Голодним України“, подала просьбу до староства о дозвіл повторення тієї самої вистави в тій самій stodолі на день 21. мая ц. р.

І от староство рескриптом з дня 17. мая 1922 ч. 10.572 3 відмовило дозволу повторення цієї вистави, „a to dlatego, ponieważ wedle zamiaru inicjatorów miało się to odbyć w stodole Semka Remeza w Horodyszczu, na co Starostwo ze względów polityczno ogniowych zezwolić nie może“.

Чому бляхою крита stodола Семка Ремеза була по думці того самого староства перед огнем забезпечена і на аматорське представлення відповідна дня 7. мая 1922., а на повторення представлення та сама stodола на день 21. мая сталася непридатною, на це може дасть відповідь воєвідство в Тернополі, куди читальня подалася в дорозі рекурсу проти старостинського закау.

Рескриптом з дня 11. мая 1922 ч. 10099/3 заборонило староство по думці § 6. буква. а. закона з 3. мая 1869 дальшу діяльність читальні „Просвіти“ в Плаучі великій, мотивуючи свій заказ тим, що читальню в Плаучі розвязало намісництво рескриптом з дня 26. серпня 1906 ч. 11.989, а виділ читальні, перевівши за дозволом староства загальні Збори дня 19. марта 1922. і вибравши виділ на ново, — свідомо впровадив владу в блуд. „Ponieważ w Małopolsce wschodniej — каже дослівно рескрипт — stan wyjątkowy zaprowadzony w czasie wojny światowej na podstawie ustawy z dnia 5. maja 1869 nie został dotychczas zniesiony a nadal istnieje

i ponieważ po myśli § 6. lit. a. tej ustawy stowarzyszenia lub ich filie podpadające pod postanowienia ustawy z dnia 16/11 1867. nie mogą być zawiązywane bez zezwolenia władzy państwowej, zwołanie walnego zgromadzenia stowarzyszenia rozwiązanego w roku 1906 było bezprawiem, zwracanie się zaś do starostwa z prośbą o pozwolenie na odbycie walnego zgromadzenia przez Michała Aleksiewicza i Hnatę Turczyńską, jako tych, którzy odnośną prośbę podpisali, było świadomym wprowadzeniem w błąd władzy”.

Тимчасом поправді ввели владу в блуд її власні поліційні органи, котрі перепроводжуючи доходження, знайшли рескрипт про розв'язання читальні з р. 1906 (тоді справді розв'язувало намісництво читальні з приводу рільних страйків), одначе ті органи забули ствердити що до читальні в Плаучі ту правдиву обставину, що вже в р. 1908 намісництво прийняло до відома новий статут читальні, що на основі потвердженого тимже намісництвом статуту читальня без перерви від 1908 до 1914 року правно існувала, а на загальних Зборах в 1914 р. вибрала до виділу Мих. Алексевича головою, а Гната Турчина секретарем, отже вони були в праві підписати просьбу до староства о віднову правно існуючої читальні. Проти розпорядку староства внесла читальня рекурс.

З тих самих мотивів відмовило староство дозволу на відсвяткування роковин смерті Шевченка в дні 5. червня ц. р.

Кооперативна „Воля“ в Козовій просила староство в Бережанах о дозвіл на уладження в Козовій в часі від 1. до 30. червня 1922. безплатного одномісячного підготовного кооперативного курсу. У відповідь одержала такий рескрипт староства:

„Starostwo L. 169/pr Brzezany dnia 29. maja 1922 Do Zarządu gospodarczo-s. ożywczej spółki „Wola“ do rąk p. Mi. hała Zachidnego w Kozowej. Odnośnie do wniesionej prośby o udzielenie zezwolenia na urządzenie wzywam Zarząd do zapoznania starostwu imi n i nazwisk oraz miejsca zamieszkania osób m. jących na kursie wykładać oraz przedłożenia starostwu deklaracji imieniem zarządu spółki, że odbyć się mający kurs nie będzie nadużywany do niedozwolonych celów a w szczególności z s do szerzenia wrogiej dla Państwa polskiego agitacji. Ze względu na to, że kurs nie będzie mógł rozpocząć się już dnia 1. czerwca br. jak było początkowo zamierzone zechce Zarząd Spółki termin rozpoczęcia kursu stosownie przesunąć i donieść o tem sia ostwu. Starosta Jakubsze mp.“

З огляду на цей рескрипт та беручи під увагу близькі жнива, котрі булиб перепорою для учасників курсу кооперативи „Воля“ в Козовій, перекладається заповіджений кооперативний курс на час від 15. вересня до 15. жовтня 1922 з такою програмою: 1) Історія кооперації, 2) Купецькі рахунки, 3) Засади ділової переписки, 4) Кооперативне діловодство і книговодство, 5) Право торговельне і векслева, 6) Історія і географія рідного краю, 7) Аритметика табличка множення, чотири ділання, правило трьох, рахунок відсотків, наука про міри ваги).

Кандидати зволять зголосити свою участь найдалше до 1. серпня 1922.

Лукавиця, п. Ліско.

За старанням Миколи Ціпцюри відбулися у нас загальні Збори, якими відновлено передвоєнну діяльність читальні „Просвіти“. На зборах явилися численно дівчата і хлопці та молоді громадяне. Зі старших не було нікого. Не було навіть тих, що

мають дітей в українській гімназії, ні тих, що дос вважалися за свідомих громадян. Вписалось 50 членів. Передплачується „Письмо з Просвіти“, „Укр. Голос“, „Гром. Вістник“ і „Світ Дитини“.

Є надія на гарний розвиток читальні під проводом дібраного виділу, та що Лукавиця і Монастирець стануть приміром для цілого ліського повіту. Читальня міститься в домі Осипа Кобзаря.

До виділу увійшли: гол. Мик. Белюх, містогол. Дм. Худоба, секр. Осип Кобзар, скарб. Ів. Худоба, бібліотекар Совирка.

Хлопці і дівчата зібрани підчас Різдвяних свят 4800 мп. як коляду. Гроші ці вислано на народні цілі. У селян є охота до просвіти, колиб лише місцева інтелігенція не була така полохлива.

Свій.

Замарстинів.

Аматорський кружок при читальні „Просвіти“ в Замарстинові дав недавно виставу зложену із трьох одноактових жартів. Представлення йшло при заповненій салі, та випроданих білетах, що свідчить про загальне заінтересовання замарстинівських Українців працею гуртка.

Аматорський гурток, зреорганізований п. Петром Мурським, виставляючи під проводом його на не вигідній, малій, на швидко заімпровізованій сцені згадані одноактівки, дав доказ, що серед членів його є і велика охота і запал до праці, а коли зважимо ще й те, що штучки зовсім гарно випали, то можна сміло сказати, що гурток має в собі дуже інтелігентні та талановиті сили. Загал аматорів вивязався зі своїх роль зовсім добре, хоч більшість членів щойно вперше появилася на сцені.

Вистава почалася жартом в 1 дії С. Николаєва п. з. „Артисти“, що випала дещо слабше від других двох, а то мабуть тому, що попав під перший найбільший огонь трети і неосвоєння. За те „Зразковий муж“ пішов далеко краще. Гарною і доброю була роля молоденької жінки професора Катрусі, зовсім поправно була віддана теж і роля самого професора, хоч дещо більше життя і розсіяности булоб не пошкодило. Доброю була теж і покоївка Маруся, та візник, котрий своєю появою викликав на салі бурю сміху. Та вже найкраще пішла третя і головна точка вечора, одноактова комедія А. Фредри п. н. „Які хорі такі доктори“ в перекладі О. Стадника.

Темпо гри, як на аматорів гідне подиву. На тій послідній штучці слідно було велику і старанну підготовку усього гуртка. Усі ролі без виімку випали як слід, а все таки Петро Баран, хорий „на імагінацію“ вибився понад усіх. У того добродія талант неабиякий, хоч ніде правди діти, роля не була вивчена як слід. Дуже доброю свого рода відбиткою Барана був слуга Івась, який вложив у свою ролю багато праці, так, що на сцені був певний кожного слова і руху. Незвичайно симпатичною була молоденька Соня, а її мати пані Самуїла та служниця Катря вивязалися зі своїх роль без закиду.

Осібнo згадаю про трійку „докторів“, які відіграли свої трудні ролі прегарно.

Вже з того першого виступу замарстинівського гуртка видно, що будучність його гарна, що при дальшій, щирій та охочій праці вибється він на першу дружину львівських передмість.

Треба теж сподіватися, що на новій сцені, будову якої виділ читальні вже розпочав, вийде наш

гурток із тісного круга одноактових жартів на де-що ширше поважніше поле.

Камінне, пов. Надвірна.

По 9-літній перерві відбулися у нас загальні Збори читальні під проводом бувшого виділового Івана Бойчука. Спершу читальня не проявляла майже ніякого життя. З бібліотеки осталося кільканацять книжечок, які стануть основою нової бібліотеки. В члени читальні вписалося 67 осіб обох полів. Висоту членських вкладок означено для старших 500 мп., для хлопців 250, а для дівчат 200 мп. До виділу увійшли: голова о. Волод. Самотулка, заступник студ. Мих. Бойчук, секретар Осип Вищський, касієр Іван Бойчук, бібліотекар Мих. Гільтайчук. Заступники виділових: Петро Олійник і Василь Данилюк.

Рішено передплачувати „Письмо з Провіти“, „Гром. Вістник“ і „Господарський часопис“ — а решту грошей обертати на закупно книжок.

Упр. школи Мих. Тимчина підніс гадку заложення при читальні орхестри і вже пороблено кроки в цілі переведення сеї гадки в діло.

14. мая відбувся заходом читальні концерт у честь Шевченка, на який зложилися: промова, 7 пісень мішаного хору, 3 деклямації і вистава комедійки „Два домики, одна фіртка“. З чистого доходу вислано половину на фонд „Учітєся“, а по-

ловину задержано на закупно книжок до бібліотеки.

Лисичинці.

За старанням читальні „Провіти“ побудовано у нас 1914 р. пам'ятник Тарасові Шевченкові в столітні роковини уродин поета. Пам'ятник сей стояв на висипаній могилі, котра була обставлена плотом із сіткового дроту. За час війни ворини, до котрих був прибитий дротяний пліт, обломилися, могила розсунулася. А як прийшли війська, що тепер у нас суть, то навіть видовбали очі, ніс та уста.

Сього року в маю зібралось кілька хлопців (поверх 20 літ кождому), щоб посадити коло могили деревця і направити полумані ворини бодай на разі, щоб не заходила худоба. Та як садили вони деревця, місцевий командант державної поліції закликав зпоміж них Дмитра Мерещака і запитав його, чи має позволення на відновлення пам'ятника. На відповідь, що тут не потрібно позволення від староства, бо не робиться жадного відновлення, ані жадного свята чи відчиту, тільки садиться деревця і поправляється попсований пліт, дістав таку відповідь: „*Ty psiakrew agitator, ja ci tego nabiję Ty zginiesz w kryminale i nie masz prawa więcej nic robić, i marsz psiakrew*“. Почім розігнав хлопців.

Поворотна глуханя.

(Поворотний тиф).

До громади тифових недуг належить і поворотна глуханя (поворотний тиф), що також проявляється великими пошестями, що звичайно попереджують висипну глуханю. Побудником поворотної глухані є малі, сверликуваті дрібнотвори, що називаються спірохетами, а по прізвищу дослідника — спірохетами Обермаєра.

Поворотний тиф передається майже виключно вошами, подібно як і висипний тиф. Але коли для зараження висипним тифом необхідно, щоб воша вкусила людину, то для зараження поворотним тифом досить уже самого завошивлення, бо вже само роздавнення воші, та втертя її в роздрапане тіло викликає недугу, а укушення воші не завжди заразливе.

Пошесті поворотного тифу бувають в лихоліття, коли люде живуть в недостатках, бруді, не мають можливости навіть умиватися, та міняти одежі й білизни. А все це якраз сприяє завошивленню. Поворотний тиф найбільше поширюється в зимову пору року.

Кількаднівна висока гарячка (4—5 днів), що поновляється в певних відступах часу, що б або 10 днів, — це головна прикмета поворотної глухані. Вона починається зразу вельми високою гарячкою, хорого бере морозом, недуга враз гостро починається, та кінчиться також враз, наглим пониженням теплини тіла серед рясного потіння.

Перший приступ продовжується від 5—7 днів, дальші приступи (другий, третій, а деколи й четвертий) починаються звичайно через 7—10 днів після попереднього, та продовжуються коротше, ніж перший приступ. Поворотна глуханя не має ніяких провістнів, теплина тіла підіймається враз до

40—41°, починається біль голови, нехить до їжи, болі в різних членах тіла, особливо в литках. Язик звичайно тільки незначчо обложений, обличчя жовте, селезінка завжди припухає. Після 6—7 днів (деколи й раніше, після 3—5 днів) теплина тіла зразу зменшується серед рясного потіння, вона стає іноді навіть нижче від нормальної теплини тіла, наслідком чого хорі мокрі й зовсім зимні.

Дальші приступи ще більше непокоять хорих внаслідок виснаження організму попередними приступами. Виснаження організму доводить у важких випадках до слабости серця, що не може справитися з вимогами надмірної праці, та може доповодити до смерти. Смертність від поворотного тифу невелика, вона доходить тільки до 4%. Ускладненнями поворотного тифу бувають запалення легенів, завушної залози, кровотечі з носа та опухи обличчя.

Поворотні приступи та ускладнення рідко тепер спостерігаються завдяки незрівняним наслідкам лікування сальварсаном. В 95% випадків поворотної глухані сальварсан зменшує теплоту тіла на протязі 24 годин, та нищить сверликуваті недуготворчі дрібнотвори поворотного тифу.

Одиноким захоронним засобом супроти пошестей поворотної глухані є відвошивлення. Догляд за хорим поворотним тифом такий, як при черевному тифі.

Д р Е. Лукасевич.

Складайте жертви на фонд
„УЧІТЕСЯ, БРАТИ МОЇ“.

По світу.

І досі ще не вгаває боротьба на світі, і досі ще нема спокою й доброго ладу. Скрізь метушня, заворушення, страйки, бійки, а то й правдива війна.

В **Німеччині** республіканці борються з монархістами. Після вбійства міністра Ратенава німецький уряд перевів численні ревізії та арештовання серед правих верств, особливо серед членів тайної військової організації „Консуль“, зпосеред котрої мали вийти убійники. Кількох убійників уже схоплено.

В **Ірляндії** замість сподіваної згоди вибухла правдива домова війна між сторонниками угоди з Англіяцями й непримиреними самостійниками, на чолі котрих стоїть Де Валера.

Самостійники ніяк не хотіли згодитися на те, щоб заселений Англіяцями ульстерський округ був незалежний від Ірляндії. Прийшло до бійки між самостійницькими відділами й Ульстерцями. Тоді англійський Уряд загрозив ірляндському (на його чолі стоїть другий, поміркований провідник Ірляндців, Колінс, що згодився на угоду з Англією), що коли він не приборкає неслухняних повстанців-самостійників то Англія вишле своє військо на оборону Ульстерців. Уряд Колінса не хотів допустити Англіяців умішуватися в ірляндські справи й вислав військо проти повстанців. Так зачалася братовбійча війна між Ірляндцями. Як кожда домашня війна, вона немилосердна й завзята. Де-Валеровці становлять упертий опір, але урядові війська всеж беруть над ними гору. В столиці краю — Дебліні шаліє страшна боротьба.

В **Росії** також нема спокою й ладу. Большевики завели замість обіцяного ладу правдиву тюрму, в котрій мучаться всі, що не належать до пануючої партії. В величезній державі панує страшна самоволя комуністичної партії, до котрої пристало багато лихих людей. Большевики завели такі порядки, що люде зітхають за колишніми царськими часами. Наслідком большевицької господарки загинула промисловість, комунікація; реквізіції й податки та драчки знищили селянське господарство. І от настав страшний голод. Але руїна ця не напутила большевиків. Вони й далі тримаються своєї влади та кривою її боронять, не перебіраючи засобами.

З останніх їх подвигів цілий світ обурений комедією суду над есерами (соціялістами революціонерами). Боронити есерів визвалися деякі з видатніших європейських соціялістів, але їх так привітали в Москві, що вони рішили покинути справу й вернути назад, щоб у себе вдома, в Європі розповісти про большевицьке кривосуддя.

Очевидно большевицькі порядки не вдержаться в Росії. Рано чи пізно, мусять большевики зломити карк, бо ненавидить їх поголовно все населення. Але поки що вони тримаються терором і військом.

Оце дуже захорував голова совітської Росії — Ленін, аж мусіли большевики спроваджувати з закордону найкращих лікарів. Ленін тимчасово усунувся від урядування. Кажуть, що він сильно перетомився й мусить відпочити, та були чутки, що хвороба його поважніша й що він уже не верне до влади.

Що читати.

Нові видання творів Івана Франка.

Захар Беркут. Образ громадського життя Карпатської Русі в XIII. віці. 3-є вид. Українська Накладня. Київ—Ляйпціг, Ст. 254, вел. 8°.

З вершин і низин. Збірник поетичних ворів 1873—1893 рр. В додатку: Зівяле Листя й Великі Роківини. 3-є вид. Українська Накладня. Київ—Ляйпціг, ст. 720, вел. 8°.

Перехрестні стежки. Повість. Українська Накладня. Київ—Ляйпціг, ст. 477, вел. 8°.

Лис Микита. 6-е вид. Накладом Вид. Спілки „Франко син і Спілка“. Відень, 1921, стор. XVI + 144, 8°.

Мойсей. Поема. 3-є вид. „Новітня Бібліотека“ ч. 41. Накладом видавництва „Нові Шляхи“ Львів—Київ, 1922, ст. 64, 8°.

Зівяле Листя. Лірична драма. 3-є вид. Накладом Укр. Педагогічного Тов-а і Спілки. Львів—Київ 1922, ст. 74+(2), 8°.

Із днів журби. Поезії. 2-е вид. Накладом Укр. Педаг. Т-ва і Спілки. Львів—Київ, 1922. Ст. 135+(1), 8°.

Панські жарти. Поема з останніх часів панщини. 5-е вид. Накладом Укр. Педаг. Тов-а. Львів—Київ 1922, ст. 140, 8°.

Semper tiro. Збірка поезій. 3-є вид. Накладом Укр. Педаг. Тов-а і Сп. Львів—Київ, 1922. Ст. 130+(2), 8°.

Смерть Франка, воєнні події й неповнолітність доньки покійного письменника були причиною, що довший час українське громадянство було позбавлене його творів, які давно вичерпалися. Щойно останніми часами почали знову появлятися окремими книжками поодинокі твори великого Каміняра. Правда під час революції (1917—1918 р.) дещо вийшло на Великій Україні, але на диво мало (Збірка поезій „Semper tiro“, два вид.: „Криниці“ і „Сіяча“, Коваль Бассім, „Панські Жарти“ вид. „Криниці“, „Поеми“ й Вел Шум, вид. „Сіяча“ Абу-Каземові капці та деякі інші казочки для дітей). Тепер же маємо ряд поважних видань, наголовки яких виписані вгорі. Звісна заслужена видавнича фірма „Українська Накладня“ (Я. Оренштайна) видала під редакцією д-ра Василя Сімовича три книжки: широко знану у нас історичну повість „Захар Беркут“, недостача котрої давно вже болучо відчувалася, особливо шкільною молодіжю, далі повість з новішого часу (80-ті роки у Галичині) „Перехрестні стежки“, яка досі поза відбиткою з „Літературно-Наукового Вістника“, де була спочатку друкована, у нас не виходила*) й нарешті третє, велике й значно доповнене видання відомої збірки Франкозих поезій, його невиміруше „З вершин і низин“.

Всі три книжки видані взірцево: на гарнім папері, з вступним с таттями й примітками редактора й передмовами Франка до попередніх видань.

*) 2-е видання її вийшло в 1913 р. в Америці накладом ред. „Свободи“, отже видання Української Накладні є третім зряду. Так само й найовіше видання „Semper tiro“ є властиво 4-е, а не 3-є, а „Панські жарти“ не 5-е, а 6-е вид.

До збірки з „3 вершин і низин“ додано широкий життєпис Франка, з численими образками (ст. 15—90). Життєпис написано дуже вміло й прозоро. Варто булоб його випустити й окремою книжечкою.

В порівнянню з другим виданням, яке вийшло ще за жтття автора — 30 літ тому! — отсе по-смертне видання значно доповнене. Редактор додав сюди деякі поезії покійного письменника з перших 20 літ творчости, що підходять під своїм змістом до цілої збірки, а крім того ще цілу поему „Великі роковини“.

Таким побитом нове видання дає читачеві заокруглене поняття про Франка як поета за цілу першу половину його письменницької діяльності. Тут і поезії на громадські теми й памфлети, й любовні поезії. Варто пригадати, що в сю збірку ще сам Франко влучив і своє „Зівяле листя“ й „Панські жарти“.

Вийшли вони недавно також і окремими книжками у виданню Українського Педагогічного Тов-ва, що приступило сього року до збірного видання найкращих белетристичних творів незабутнього покійника. Досі видало всно чотири книжечки, а наміряє видати ще кільканацять інших. Видання представляються дуже ладно й чепурно з прекрасними визерунками на окладинках роботи молодого талановитого київського рисівника П. Ковжуна. Редагує книжечки дуже сумлінно ред. Федь Федорців. Треба побажати, щоби наша громада піддержала заходи Педагогічного Тов-а й, розкуповуючи його видання, допомогла йому довести діло до кінця.

Менш елегантно представляється видання „Лиса Микита“, хоч воно живцем наслідіє передвоєнне видання Укр. Видавничої Спілки, але всеж воно чистенько й чепурненько видане й наші малі читачі можуть тільки дякувати, що їх улюблений „Микита“ знову появился в продажі.

Хотілосяб вірити, що всі отсі гарні видання не будуть одиницями, що за ними піде ряд інших. Аджез стільки творів у Франка прегарних, але зовсім уже недоступних широкому читачеві („Без праці“, „В а Constrictor“ та ин.).

Поручати Франкові твори очевидно нема що. Кожда його річ гарна й повинна бути перечитана всякою грамотною людиною.

Вол Дорошенко.

В справі сільського промислу.

По наших селах є досить всяких ремісників: гончарів, кошикарів, боднарів, килимарів, різбярів, які, хоч нераз добрі робітники, заробляють ледви на прожиток, бо або мають мало замовлень або не мають доброго збуту на свої вироби. Те саме відноситься до наших пасічників і садівників. Всі вони звичайно не вміють розглянутися за збутом чи замовленнями дальше, як у найблизчій місточку, й дають себе використовувати всяким пройдисвітам — посередникам, що виманують у них товар

за півдармо, а потім продають кілька разів дорожше.

Всім тим домашнім промисловцям потрібний добрий збут на їх вироби, замовлення на їх працю. Се можуть вони добути двома способами:

1. Входячи в порозуміння з місцевими споживчими кооперативами, а через них з повітовими кооперативними союзами.

2. Там, де ще нема близько кооператив, оголошуючи про себе в часописах, або ще ліпше в „УКР. АДРЕСОВІЙ КНИЗІ“, до якої за почином і під протекторатом Краєвого тов-а господарського „Сільський Господар“ збирає кооперативна накладня „Червона Калина“ адреси всіх українських ремісників, промисловців, купців, спілок і кооператив (також сільських). Книжка ся розійдеться у кількох тисячах примірників і тим способом ті, що будуть там оголошені, стануть звісні в цілім краю і можуть числитися на більше замовлень, як досі, де поза їх селом ніхто про них не знав.

Оповідки до „Української Адресової Книги“ треба посилати до кінця липня ц. р. порученим листом на адресу: Видавництво „Червона Калина“ до рук Осипа Навроцького, Львів, вул. св. Марка ч. 20. В листі треба подати своє ім'я і назвисько, адресу, найблизчу залізничу стацію і заняття (фах) чи продукт, який мається на продаж.

Тому, що друк книжки багато коштує, такі оголошення можуть бути поміщені тільки за оплатою по 150 мп. від слова. Гроші присилати на адресу Земельного Банку Гіпотечного у Львові, Підвале ч. 7. на рахунок „Адресової Книги“.

Не жалуйте грошей на оповідки! Ваші оголошення збільшать попит на Ваші продукти; дадуть Вам можливість кориснішого збуту і звернуть Вам стократно сей видаток на рекламу.

Видавництво „Червона Калина“.

Книжки до набуття в канцелярії Тов-а „Просвіта“:

1. „3 минулого і сучасного“	50 мп.
2. „Наш шлях до освіти“	150 „
3. „Боротьба за волю“	200 „
4. „Сотник Черник“	50 „
5. „Старі і нові держави“	40 „
6. „Метричні міри“	30 „
7. „Національні пісні“ (з нотами)	100 „
8. „Земля у вселенній“	30 „
9. „Зимовий вечір“, драм. етюд на дві відслони М. Старицького	150 „
10. „Бери все, що в хаті“, історичне оповідання з життя задунайських запорожців — В. Недолі	170 „
11. „Твори Воробкевича“ т. III. (Українське письменство) в оправі у півпол.	1000 „
12. „Нахмарило“ — комедія на 3 дії Б. Грінченка (видана заходом наддніпрянських емігрантів — на цикло-стилю)	500 „

Кождий Українець і кожда Українка повинні стати членами Товариства „ПРОСВІТА“. Річна вкладка 1000 Мп.

ОГОЛОШЕННЯ.

(За цей відділ редакція не відповідає).

ЦІНА ОГОЛОШЕНЬ: Ціла сторона 30.000 мп; пів стор 16.000 мп; чверть стор. 8.000 мп.; вісімка 5.000 мп.; шіснайцятка 3.000. — Др:бні оголошення по 30 мп. від слова. В тексті редакційнім 50 процент дорожше.

ПОЗІР КОЗІВЩИНА І

АДВОКАТ І ОБОРОНЕЦЬ В КАРНИХ СПРАВАХ

Д-р Михайло Західний

веде свою канцелярію в КОЗОВІЙ.

Куплю за доляри господарство: коло 20 моргів доброї землі, тільки разом із хатою і господарськими будинками, близько залізниці. — **Іван Білінський в Пчанах, п. Жидачів.** 2—2

Штучну вощину до ВУЛИКІВ всякої системи з чистого пчільного воску, найкраще витиснену великою вальцевою прасою доставляє „ПАСІЧНИ-ЧА СПІЛКА“ у Львові, вул. Зіморовича ч. 20. Ціна за 1 кільо 4.500 мп, опакування з дощинок і поштова оплата разом около 500 мп. 2—2

Читайте і передплачуйте саатирично-гумористичний журнал

„БУДЯК“

який виходить два рази в місяць і коштує тільки 900 мп. чвертьрічно. Хто пришле передплату по кінець ц р. одержить даром Календар Будяка на 1922 рік. — Адреса Редакції й Адміністрації: Львів, вул. Корняктів ч. 1. 2—2

Важне для Читалень! 4—?

Готові бібліотеки — складені з усякого рода цікавих і пожиточних книжок — висилаємо по ціні

за бібл. ч. I. — 15 ріжних книжок — 3.000 мп.

„ „ „ II. — 50 „ „ — 5.000 „

„ „ „ III. — 100 „ „ — 20.000 „

до бібліотеки ч. III. долучаємо велику мапу України.

На бажання висилаємо всякому даром наші два цінники — списи книжок. Пишіть на адресу:

„ДОБРА КНИЖКА“, Львів, вул. Содова ч. 4.

Присилайте передплату на
„ПИСЬМО з ПРОСВІТИ“!

МАШИНИ

до виробу цементових дахівок, плужки до обгортання бараболі, хрести, вікна, громозводи, огороження, ваги десятні, ліжка для бурс і всі лякі роботи слюсарські виготовляє

Михайло Стефанівський
Львів, вул. Варстатова ч. 10.

(межи вул Кордецького і Римарською). 3—4

ПОЗІР!

Для реклями.

Основою всякого успіху в торгівлі, промислі та інших підприємств є рекляма. Тому Американці не щадять грошей аж на пересадну рекляму своїх фірм. У нас рекляма слабо практикується. Жалують гроша Це хибна льоґіка. Рекляма все оплачується і то 100 процент. А таким засобом реклями у наших відносинах є календарі, а в першу чергу КАЛЕНДАР „ПРОСВІТИ“, який розходиться що найменше у 20.000 примірниках річно. Ціни оголошення не високі і кожда фірма може заплатити.

В КАЛЕНДАРІ „ПРОСВІТИ“ на 1923 рік, який вже друкується, обовязують такі ціни за оголошення:

1 сторона	34.000 мп.
1/2 сторони	18.000 „
1/4 „	10.000 „
1/8 „	8.000 „

На окладинках ціна оголошень о 25 процент дорожша.

До збирання оголошень одиноко уповажнений Тов-ом „Просвіта“ п. М. Матвійчук, як також і до інкасовання грошей в імени Тов-а.

Доказовий примірник календаря дістають ті, що замовили 1 або 1/2 сторони — даром, а ті що замовили 1/4 або 1/8 сторони з доплатою 50 процент продажноі ціни примірника.

Гроші просить ся складати згори при замовленню.

З провінції можна слати прямо до канцелярії Тов-а „Просвіта“ „для редакції календаря“, Львів, Ринок ч. 10. II. пов.

ЛІТЕРАТУРНО - ПРОСВІТНИЙ ТИЖНЕВИК ПІД РЕДАКЦІЄЮ ВОЛОДИМИРА ДОРОШЕНКА.

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ І АДМІНІСТРАЦІЇ: : ЦІНА ЦЬОГО ЧИСЛА : ПЕРЕДПЛАТА:
 ЛЬВІВ, РИНОК Ч. 10. ІІ. ПОВЕРХ. : мп. 100 мп. : Піврічна 1200 Мп., чвертьрічна 600 Мп

Прислайте негайно членські вкладки!

Вина і кара.

Страшне діється на Великій Україні.

Голод, мов косар, косить людей тисячами, люди божеволіють із голоду, їдять одні других, навіть — рідні рідних...

Знад берегів Дніпра, з українських степів несуться до цілого світа благання о рятунок від голодової смерті. Благання тих, що так недавно, вчора ще, годували своїм хлібом цілу Європу, половину культурного світа. Благання крізь сльози, крик розпуки...

На іншій місці отсього числа „Письма з Просвіти“ знайдуть читачі опис того величезного нещастя, яке навістило Велику Україну. Тут тільки декілька слів про його головну причину — нам на пересторогу та науку.

Кажуть большевики, тепершні господарі Великої України, що нинішній великий голод на Україні — се наслідок кількох причин: війни, революції і передовсім сонця. Велика війна і революція знищили край, а сонце доконало до решти спекою.

Та виправдуванню тому ніхто на світі не хоче вірити.

Бо війна велася не тільки на Україні, але також на полях Сербії, Бельгії, Франції, Іта-

лії, Румунії, Болгарії, Польщі, Галичини, Буковини і т. д. Та ні в однім із тих країв голоду нема. Нема голоду навіть у Туреччині, де війна ведеться донині — у нутрі і на зовні. Нема також голоду у тих краях, які були під Росією, але відорвалися від неї, як Польща, Лотва, Естонія, Фінляндія і т. д.

Так само і революція була не тільки на Україні. Вона мала місце також у Болгарії, Туреччині, Австро-Угорщині, Німеччині, а навіть у нас, у Галичині, — а хибаж є у тих краях голод?

Та вже найменше вірять скиданню вини на сонце. Бо і як можна вірити тому, щоби сонце завзялося тільки на край, який належить до большевиків, а не зачепило зовсім найблизших сусідних країв, що не належать до большевицької держави. Щоби випало зовсім напр. Одеську губернію, що є в руках большевиків, а не діткнуло ні трохи нпр. Бесарабії, що є у руках Румунів, а яку від Одещини відділює тільки гранична ріка Дністер.

Не війна отже, ні революція, які були також в інших краях, ні сонце, яке не спинається чейже на границях держав, є при-

чиною нинішньої голодової катастрофи на Великій Україні, а щось інше.

Те інше — се господарка нинішних господарів Великої України: б о л ь ш е в и к і в. Господарка тих, які раєм зробити обіцяють цілий світ, а які у себе дома створили правдиве пекло. Господарка, яка багату ще вчора, молоком і медом текучу Україну довела до повної руїни також у всіх інших областях (напр. у промислі, торгівлі і т. д.).

Свідчать про се наглядно цифри, які подає видання Українського Червоного Хреста п. з. Голод на Україні.

І так у 5-тих навіщених нині голодом українських губерніях (Одеській, Миколаївській, Катеринославській, Донецькій і Запоріжській) було зібрано збіжжя в 1916 році 6.800.000 тон, а в 1921 р. тільки 1.600.000 тон (отже в 1921 р. три рази менше, як у 1916). Та сі губернії, кажуть большевики, випалило в 1921 р. сонце і в них був неврожай.

Та в решті українських губерній (Поділля, Волинь, Київщина, Чернигівщина, Харківщина) у 1921 р. сонце не випалило і в них неврожаю не було. А між тим, яка видатність їх у тім році в порівнянні з 1916 роком? 8.200.000 тон у 1916 році і 4.100.000 тон у 1921. Отже в 1921 р. менша на половину!

Щоби врятувати навіщені голодом південні українські губернії, треба по обчисленню урядового Укр. Черв. Хреста ввезти до них понад 1 мільон тон зерна. І той 1 мільон дуже легко доставилиб були недіткнені неврожаєм українські губернії, колиб видатність їх у 1921 р. не зменшилася була аж на 4 мільони тон.

Та яка причина того загального зменшення врожаю на Україні, навіть у губерніях недіткнених неврожаєм?

Перша і найголовніша причина — се голосна на весь світ большевицька так зв. р а з в і о р с т к а (державна данина натурою) у 1919—1920 рр. Відчисливши смішно малі порції на кожду голову селянських родин, большевики всю решту збіжжя безоглядно забрали в українських селян і вивезли його поза межі України. Та і згаданого вище малого останку не лишили вони для вжитку власникам його. Вони кинули на Україну величезну голодну червону армію, яка не тільки держить Україну залізними руками у послузі, не тільки що стягає з неї всякі развйорстки і продналоги (все натурою!), але попри се і сама годується на Україні на кошт тих полишених українським селянам останків. І чи можна відтак дуже дивуватися, що в наслідок такої большевицької господарки на Україні український селянин

з кождим роком обсіває поля чим раз менше і менше — вже хочби тому, що не має чим обсіяти їх...

І нині стоїть на Україні — у недіткнених ще голодом губерніях — величезна червона армія, яка „боронить“ Україну перед українською „контрреволюцією“, стягає продналог (харчовий податок натурою) і — годується сама та ще й як годується! Та крім голодної червоної армії нахлинули нині на Україну ще цілі хмари голодних зі східних і центральних губерній Росії, які мов саранча обідають її до решти.

Та і то ще не все.

Як подає урядове справоздання Центр. Комісії допомоги голодним, большевики наложили на 7 укр. губерній (Поділля, Волинь, Чернигівщину, Полтавщину, Київщину, Кременчужчину і Харківщину) 2 932.200 пудів примусової данини на допомогу голодним і зібрали з того та вислали досі 935 вагонів харчів в голодні губернії. Та як вони розділили ті 935 вагонів харчів?

По У. С. Р. Р.: Донщині 8 ваг., Запоріжжю 113, Катеринославщині 18, Миколаївщині 44 ваг. Разом 183 ваг.

По Р. С. Ф. Р. Р.: Самарщині 184, Саратовщині 204, Царицинщині 221, Уральщині 84, Москві 59. Разом 752 ваг.

Отже з 935 ваг. відібраних українським селянам від уст харчів большевики післали аж 752 вагони М о с к о в щ и н і, а тільки 183 вагони дали У к р а ї н і!

І чиж дивно, що про голод у Московщині вже майже зовсім не чується, тоді як на Україні він займає чим раз ширші полоси краю.

Так господарять московські большевики на Великій Україні. Грабують її та вивозять награвоване до Московщини навіть тоді, коли сама Україна вмирає з голоду!

Та хто винен, що господарями Великої України є московські большевики?

У першій мірі самі В. Українці: українсь а інтелігенція та українське селянство, що не піддержали у свій час своєї Української Держави. І не тільки не піддержали, але ще й самі помагали руйнувати її московським большевикам...

І тепер за се поносять страшну к а р'у.

Т е п е р кождий з них бачить дуже наглядно, що значить ч у ж а влада на українськй землі, що втратили вони, втративши всю У к р а ї н с ь к у Д е р ж а в у.

Ів. Кривецький.

Голод на Україні.

Недавно ми надрукували відозву „Комітету помочи голодним Україні“. Вже з сеї відозви можна бачити, як страшенно лютує голод на Україні та яких великих жертв треба, щоб урятувати хоч трохи наших земляків на Великій Україні. Тепер хочемо докладніше розповісти про розміри голоду та про діяльність у боротьбі з ним на Україні.

Але спершу про причини голоду. Хто завинив його? Большевицька влада любить скидати вину на Господа Бога та на сусідів — „імперіялістів“. Посуха, мовляв, знищила засіви, а до сього ще долучилися воєнні нещастя, викликані ворогами совітських республік.

Розуміється і посуха й різні воєнні акції не без значіння тут, але звалювати все на них годі. В великій мірі завинили саме самі большевики своїм нерозумним господарюванням, своєю руйнацією промислового й рільничого життя на Україні.

Ще до 1921 р., не вважаючи на наслідки війни й революції, на Україні по селах не було голоду — харчів і корму було досить. Бідували

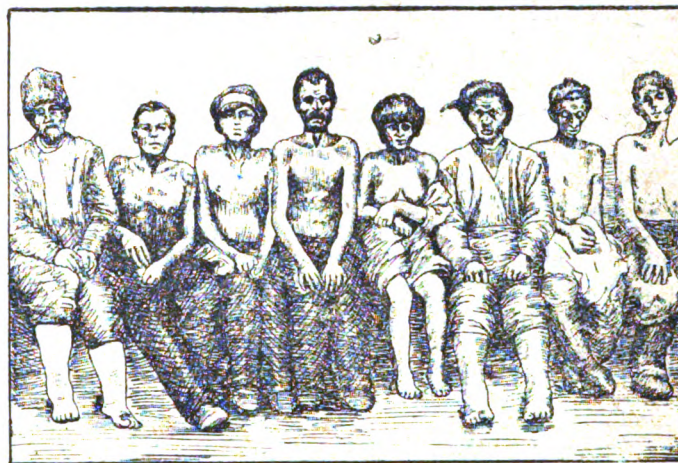
та почалося навіть людоїдство, годі було далі замовчувати дійсний стан річей.

Довго однак усяка допомога обминала Україну, лише останніми часами почали й місцеві чинники й західно європейські заповогові організації звертати увагу й на Україну. На жаль і досі ся запомога дуже мала й невистарчаюча. Ще торік на Україні зовсім голодувало цілих п'ять губерній: Запорізьська, Катеринославська, Миколаївська, Донська й Одеська. Населення в них було 9 і пів мільйонів, в тім 4 мільйони дітей до 16 років. І от уже в грудні мин. року голодувало тут по відомостям самої большевицької влади півтора мільйона, себто коло 12·2%. В Донщині голодувала ціла половина людности, на Запоріжжі 1/3 (Пор. „Справоздання центральної комісії допомоги голодним“. Харків 1922 р.). В дійсности, як каже само се урядове справоздання, голодувало далеко більше, бо не все голодне населення можна було підрахувати.

Та де далі, голод усе поширювався. В кінці мая с. р. Центральна Комісія нарахувала вже

Виснажені голодом діти з Бердянська (губ. Запорізьська).

Прикмета голоду: опухші ноги (Бердянськ).

сильно міста. Але завдяки большевицьким порядкам почався в 1921 р. голод і по селах. Добробут села, особливо на півдні України значно підупав завдяки большевицько-денікінським походам, коли одна й друга сторона без жалю забирала у селян харчі й худобу, а тут іще большевики стягали з селян ще всякі свої развборстки й продналоги (щось в роді харчової „данини“). Спочатку стягали для прогодовання своєї армії й урядництва, а далі — як почався голод у Росії, вивозили збіжжя туди для допомоги голодним.

Реквізиції переводила большевицька влада, не оглядаючися зовсім на потреби місцевого населення, нічого не лишаючи ні на прожиток людям, ні на корм худоби, ні на будучі засіви. Отсе й було безпосередню причиною голоду на Україні. Як би з України не вивозилося збіжжя й худоби до Росії, то не вважаючи на неврожай, голоду в ній не булоб. Полудневі губернії України, де була посуха, моглиб вижитися коштом тих, де посухи не було. Тимчасом большевики тягли все, що далося, до Росії навіть з неврожайних українських губерній. Обдерта Україна почала голодувати ціла ще в мин. році, а помочи не було нізвідки.

І тільки вже при кінці року (в грудні) коли голод набрав на Україні вже жахливих розмірів

3,793.480 голодних, себто 40%. Самих дітей голодувало в квітні, по відомостям сеї комісії 1,894.000, або 48% усього голодного населення.

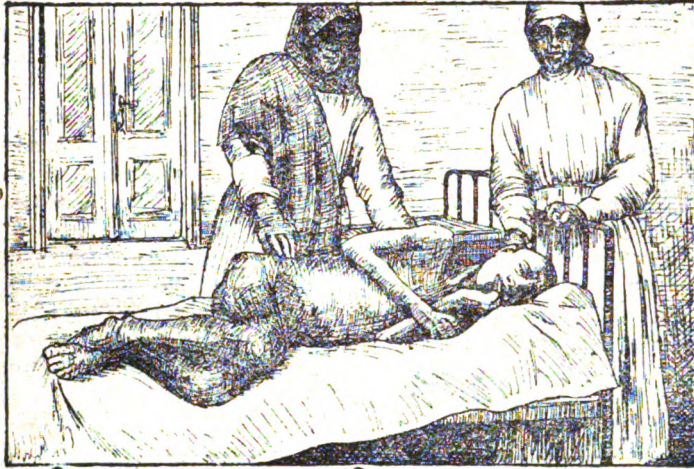
Але справоздання комісії не говорить цілої правди. Ще жахливішу картину розкриває перед нами звіт про капітана В. Квіслінга, котрий працює в Міжнароднім Комітеті помочи голодним Росії, що стоїть під проводом відомого вченого Нансена. (Звіт про його виїзд в маю сього року в Женеві на французькій мові).

Квіслінг оповідає, що страхіття голоду далеко страшніші на Україні, як у Росії. До згаданих вище 5 голодних губерній треба, каже він, долучити ще три — Полтавську, Кременчуцьку й Харківську, котрі також вчасти потерпіли від неврожаю й мають своїх голодних. Квіслінг нараховує на Україні загалом до 5 мільйонів голодуючих, а каже, що вліті (отже саме в сім часі, як пишемо сю статтю!) число їх досягне яких 7 мільйонів!

Звіт про капітана Квіслінга се правдивий акт обвинувачення проти большевиків, які не вважаючи на голод, здирали навіть з голодних українських губерній продналог, або вивозили звідти харчі на Поволжжя. В січні сього року напр., збирали вони продналог у Донецькій губ., в марті в Миколаїві збирали на допомогу Поволжжю, хоч у

самій миколаївській губ. голодувало вже 700.000 людей, і т. д.

Тимчасом минулорічні жнива на Україні дали тільки 350 мільйонів пудів, себто всього 35% звичайних зборів. Але большевики всеж таки вивезли звідти в 1921 р. понад 30 мільйонів пудів на допомогу голодним московської губ., крім того ретельно зібрали продналог так, що на Україні залишилося менше ніж 165 мільйонів пудів і на харч людям і на корм худобі й на засів, себто менше ніж 1/3 того, що звичайно перед тим на Україні споживалося.

Гагрена спричинена голодом.

Голодні російські губернії були аж до 20. мая сього року приписані до „урожайних“ українських. Тільки 20. V. московський уряд, як каже згадуване вище справоздання центральної комісії, „відлучив їх від УСРР., зважаючи на дуже тяжкий стан на Україні“. Але всеж таки, як згадує справоздання, до 1. V. з України на допомогу голодним відправлено 935 вагонів, з чого тільки 183 пішло для голодних України (на Донщину 8 ваг., Запоріжжя 113, Катеринославщину 18, Миколаївщину 44), а

Мерці в голодному Донецькому районі.

решту, 752 ваг. вислано до Росії (609 ваг. на Поволжє, 84 на Урал і 59 у Москву).

А щеж треба додати сюди й те, що Україна мусіла прохарчовувати понад 100.000 голодних зайд із Росії й силу червоної армії. Не дивно отже, що почався страшний голод, від котрого тисячами гинули й гинуть люде й худоба. В Донеччині напр., каже капітан Квіслінг, від осені мин. року до лютого сього року здохло 30% худоби і коней, в мариупольському пов. здохло понад 50%,

на Запоріжжю не менше 1/3, і т. д. і т. д. Є цілі села, де нема ні коней ні худоби, або є по 20—30 коней на ціле велике село.

Так само страшно мруть люде. На Запоріжжі, каже Квіслінг, мре денно 30—40 люда, на Херсоні 3. III. влада нарахувала 42 трупи. В дійсности сі числа за малі, в дійсности гине на Україні від голоду й пошестей не менше як 10.000 люде денно!

Допомога тимчасом мала. От які відомости про неї подає згадуване справоздання Центр. Комісії: Український Червоний Хрест харчував у по-

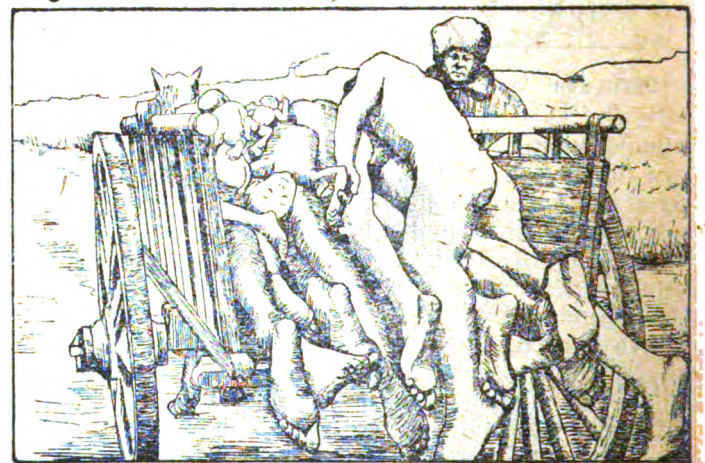

Каннібаль з Запоріжжя; зїв свою сестру.

ловині травня 35.250 голодних у 72-х харчових пунктах (станіцях), й має надію поширити харчування на яких 50.000 люда.

З чужоземних організацій працюють на Україні: Ара, Нансена й Чехословацька. Вони годують загалом 315.000 люда в голодних губерніях, а крім того видають ще 645.000 дитячих пайок на цілу Україну.

Коли візьмемо на увагу, що досі голодує вже яких 9 мільйонів, то виразно побачимо цілу мізерність

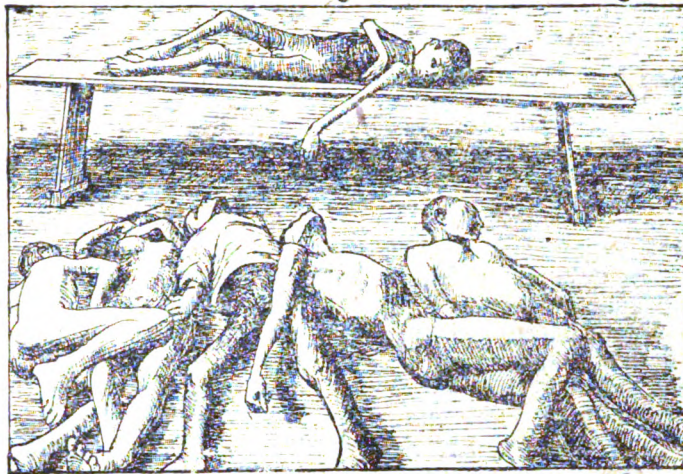

Катафалка в Херсоні.

сеї допомоги. Не дивно, що доведене до краю населення дичавіє й подекуди зївши все, що можна було — всяку пададь то що, доходить до людодійства! Їдять мертвяків і живих, головно дітей. Страшні картини описує кап. Квіслінг. От напр. виїмок із його опису Запоріжжя, яке большевики чи не навмисне нищать, бо там люде найбільше проти них бунтувалися.

„Запоріжжя — безперечно найважче страдає від голоду, Хто не бачив того нещастя, той не

зможе собі уявити страхіття, що твориться по селах Запоріжжя. Коли описують війну, революцію та всякі інші катастрофи, то все це дрібниці в порівнянні з тим жахом, що лютує по голодним селам Запоріжжя, та загалом на Україні. Ви бачите селян, що втікають перед голодом в світ за очі, в хатах сільських, в шпиталях побачите такі трагедії, яких не можна собі навіть вимарити. Поле спалене, без рослинності, майже чорне. Дахи обдерті з соломи, що використовувалась як пожива для скотини а то й для людей. Люде їли спочатку собак, котів, ворон, а опісля шкіру з сидел, шкіру з чобіт, дерево з меблів. Почуєте всюди оповідання про людодїство, та навіть самі побачите докази того. Та не тільки людодїства, але навіть мертводїства. Вам доводиться говорити з людьми, що їли своїх дітей, братів або сестер. Побачите живі ще людські кістяки, що распостерті чи то в хаті на долівці, чи серед вулиці, чи на майдані, лежать в очікуванні смерті, або вже мертві. Часто зустрічаються купи трупів, страшних, жакливих, з одчиненими очима, бож нікому їх причиняти, ніхто не старается та нема і сили до того, щоб їх закопати в яму.

Катафалка в Херсоні.

Не кращий стан річей в повітах, що оточують Україну з боку Чорного моря — в Таганрозі, Маріуполі, Дніпровську, Херсоні, Миколаїві й Одесі“.

Подані образки навч показують нам усі страхіття того „раю“, який зготовили Україні північні наїздники. Нехайже ці числа й образки промовлять до серця наших читачів і спонукають їх до як найшвидшого відгуку на змальовані нещастя. Годі отягатися й надумуватися, треба спішити з поміччю, бо кожда хвилина дорога — найменша жертва велико важить, бо врятує життя бодай одному з наших братів та сестер у тім пеклі, що зоветься У. С. Р. Р. (Українська Соціалістична Радянська Республіка).

В. Д.

Складайте жертви на фонд „УЧІТЕСЯ, БРАТИ МОЇ“.

ПОЗІР!

Для реклями.

ПОЗІР!

Основою всякого успіху в торгівлі, промислі та інших підприємствах є рекляма. Тому Американці не щадять грошей аж на персадну рекляму своїх фірм. У нас рекляма слабо практикується. Жалують гроша Це хибна льогіка. Рекляма все оплачується і то 100 процент. А таким засобом реклями у наших відносинах є календарі, а в першу чергу КАЛЕНДАР „ПРОСВІТИ“, який розходиться що найменше у 20.000 примірниках річно. Ціни оголошення не високі і кожда фірма може заплатити.

В КАЛЕНДАРІ „ПРОСВІТИ“ на 1923 рік, який вже друкується, обовязують такі ціни за оголошення :

1 сторона	34.000 мп.
1/2 сторони	18.000 „

1/4	„	10.000 мп.
1/8	„	8.000 „

На окладинках ціна оголошень о 25 процент дорожша.

До збирання оголошень одиноко уповажнений Тов-ом „Просвіта“ п. М. Матвійчук, як також і до інкасовання грошей в імени Тов-а.

Доказовий примірник календаря дістають ті, що замовили 1 або 1/2 сторони — даром, а ті що замовили 1/4 або 1/8 сторони з доплатою 50 процент продажноі ціни примірника.

Гроші проситься складати згори при замовленню.

З провінції можна слати прямо до канцелярії Тов-а „Просвіта“ „для редакції календаря“, Львів, Ринок ч. 10. II. пов.

КОЖДА ЧИТАЛЬНЯ ПОВИННА ПЕРЕДПЛАТИТИ

„ПИСЬМО з ПРОСВІТИ“!

Читай! Зараз присилай! Викликуй трьох!

Просвітна організація вимагає коштів. Матірня „Просвіта“ гроша на стільки не має, але Український Народ гріш на сю важну ціль мусить найти і певно найде.

Кожний Українець без огляду на свій стан і вік та кожда Українка пришле зараз на адресу

Велико-українська суспільність в боротьбі за державність.

Серед шляхів, якими йшла українська державність, одно з перших місць, без сумніву, належить тим формам суспільної організації, в яких гуртувалося наше громадянство поза державними установами. Треба зазначити, що й перший камінь відновленої української державности положила саме така організація — Центральна Рада, що лише пізніше перетворилася з інституції громадської в державну, ставши провізоричним парламентом України.

В дальших рядках цієї статті автор ставить своїм завданням в загальних рисах зазначити всі ті організаційно-суспільні форми всеукраїнського масштабу, які пройшли на наших очах в період часу 1917—1922 рр., та їх політичну працю.

I. На Україні.

Перший період: Центральна Рада. — Німецько-гетьманський переворот: Український Національний Союз. — Кам'янецький період: Українська Національна Рада. — Угода з Поляками: Київський Громадський Комітет.

В. Винниченко у своєму „Відродженню нації“ дуже влучно зазначив ту силу, яка в перший період революції утворила чудо величезного національного підняття на Україні після 270 літ московського гнету. Цєю силою була Пробуджена Ніжність до свого, до рідного, придушеного та напівзабутого. „Приспаний, приглушений, заляканий і замучений інстинкт затвердження себе серед суцього з чудодійною стихійною силою вибухнув по всіх галузях, по всіх напрямках національного організму. Всі до купи! Всі сили, всі до крихотки, всі без ріжниць фарб у єдину силу!“ (т. I. стр. 72).

Виразницею цієї єдності була Центральна Рада, яка виконала в перші місяці свого існування величезну організаційну працю і так сумно закінчила свої дні підчас німецько-гетьманського перевороту 29. квітня 1918 р.

Само по собі зрозуміло, що причини упадку Центральної Ради полягали не тільки в зовнішніх ворожих їй силах, не тільки в союзі Німців з Скоропадським, але й у ній самій і тут може їх, отих причин, було більше, ніж деінде. Сила Центральної Ради виродилася і поступово перетворилася в безсилля, в слабкість найсамперед тому, що зникла єдність. Вона замінилася загостреною партійністю і внутрішньою боротьбою. Може ця причина й не далаб так швидко і в такій важкій формі своїх сумних наслідків, як би на Україні був свій міцний національно-український державний, адміністративний і судовий апарат та малося досить людей з широким державно-адміністративним досвідом. Але утворення такого апарату і становило одно з головних завдань Центральної Ради. Взагалі перед українською революцією стояли

„ПРОСВІТА“, Львів, Ринок ч. 10. що найменше 1000 мп одноразової добровільної членської вкладки і подасть на відтинку докладну адресу трьох осіб, нею викликаних.

Так само поступлять — і то негайно — читальні „Просвіти“, філії, кооперативи і т. д., викликаючи по три подібні інституції.

Не відкладайте, а присилайте зараз, щоб повести живу просвітно-організаційну працю в краю.

ширші, складніші і через це трудніші завдання, ніж перед революцією російською, а сил для їх розв'язання було значно менше: їх висмоктав московський імперіалізм за два з половиною віки свого визиску України. Одночасно він перекидав сюди й зміцнив тут чинники ворожі до всього, що не було в згоді з асиміляторською політикою Петербурга.

Але на цім власне я зупинятися тут не можу. Я оце хочу підкреслити ту сумну роль, яку відіграла в житті й смерті Центральної Ради й у всьому дальшому ході подій на Україні друга спадщина Росії — ота „кружковщина“ (гуртківство), оте партійне сектанство з їх дрібязковістю, непримирністю, політиканством та інтригами. В період „пробудженої ніжності“ на Україні було не більше трьох політичних партій та й ті виступали перед спільним ворогом дружньо, єдиним національним фронтом. Перед гетьманським переворотом кількість українських національних партій вже подвоїлася та до тогож повстало розходження, диференціація в лоні окремих партійних груп, як наприклад у есерів. Далі цей процес розпорошення організованих національних сил невпинно продовжувався і в сучасний момент кількість українських національних партій досягає що найменше 10-ти. Я кажу „що найменше“, бо не торкаюся тут партій галицьких та окремих груп і течій в середині одноіменних партій. Соціал-демократи, соціалісти-революціонери (три ворогуючі між собою групи), соціялісти-федералісти (бувші радикальні демократи), соціялісти-самостійники, селянські соціялісти, народні республіканці, трудова партія, народня партія, хлібороби-демократи, хлібороби-державники, українські комуністи — ото приблизно повний список сучасних українських політичних партій.

Власне кажучи, це в останні роки не так партії, як випадкові уламки партійних організацій, позбавлені своїх правомочних центрів. Деякі з них об'єднують відповідні групи скоріше зв'язками особистого характеру та конкретними політичними завданнями найблизчого моменту, ніж загальною політично-соціальною ідеологією (світоглядом) та програмою. Як що візьмемо, наприклад, стару партію соціялістів-федералістів од правого до лівого її відтинку, то в цю партію цілком свobodно могли увійти і селянські соціялісти і соціялісти самостійники і трудова партія і певні елементи народно-республіканської партії; а тим часом фактично поміж одними партіями спостерігається відокремленість, відчуженість, а часом навіть і гострий антагонізм.

Мушу одначе зазначити, що ця відчуженість і антагонізм, що так сумно відбиваються на творчій національній праці і вже відіграли незвичайно шкідливу роль в історії молодого української дер-

жавности, боляче переживаються всіма партійними організаціями і дуже ясно ними визнаються. Давно вже, одною з найбільш улюблених тем для обміркування та дискусій в нашому суспільстві являється єдиний національно-державний фронт, консолідація всіх живих наших суспільних сил. І не тільки дискутується ця тема, але час від часу виникають діяльні спроби до переведення зазначеної ідеї в життя. Треба сказати ще більше, а саме — що оті, зазначені щойно спроби організованого громадянства об'єднати свою політичну працю і виступати в дружній згоді не залишались без добрих наслідків. Ці спроби дали вже низку цікавих виявів одностайної та однодушної праці, але на жаль ніколи вони довго не тривали. Тяжить над нами сумна спадщина вікового національного пригноблення й безправности й бракує нам витриманости та тривкої політичної культури, щоб оту консолідацію політичних сил закріпити на довгий час. Вона швидко розкладається, щоб через якийсь час — звичайно в моменти загостреної небезпеки — виникнути знову.

Не торкаючися тут офіційних органів народного представництва, себто таких державних інституцій, як Центральна Рада другого періоду, Трудовий Конгрес, Рада Республіки, які теж виконували ролю консолідуючих чинників у нашому суспільстві, зупинимось найсамперед на всеукраїнським об'єднанню суспільних сил у часі гетьманщини. В перші дні нового режиму розпочалося збирання до купи активних політичних елементів, що опинилися в різкій до того режиму опозиції, і за кілька тижнів утворилася міцна організація — Український Національний Союз. На чолі його стояв спочатку один з лідерів (провідників) с.-ф. партії, яка була ініціативною у цій справі, А. В. Ніковський (недавній міністр закорд. справ У. Н. Р.), а з вересня 1918 р. с.-д. Вол. Винниченко (потім голова Директорії).

Національний Союз складався з представників усіх республіканських політичних партій, а також з представників професійних, національно-культурних і суспільних організацій всеукраїнського масштабу і в короткому часі набрав великого авторитету й поваги не тільки в громадянстві, але до певної міри і у ворожих йому німецько-гетьманських урядових кругах.

Союз, основним гаслом якого була Самостійна Україна, діяльно провадив об'єднання всіх республіканських національно-свідомих сил, інтенсивно поширювався і скоро покрити своїми філіями Україну. Всі вони вели невпинну боротьбу з московськими тенденціями гетьманщини. В лоні Національного Союзу в-осени 1918 р. повстала думка про ліквідацію гетьманського ладу шляхом збройного повстання, і з Союзу, для здійснення цієї думки, вийшла група, яка поспішила розвинути велику акцію в країні і повела за собою повставші народні маси. Вже через місяць Київ захопила народня армія і гетьманщина впала.

На місце гетьмана встала Директорія, яка поспішила скликати Трудовий Конгрес; але новий лад не довго втримався в Києві. Вже в лютому 1919 р. столицю України захопила червона армія, а в скорому часі і майже всю Київщину окупувала московська комуністична влада. Уряд У. Н. Р. з Директорією на чолі утримував у своїх руках невелику частину Київщини, Волинь і Поділля, а резиденцію мав в Кам'янці.

Ця доба нашої державности, так і відома під назвою кам'янецької, тяглася досить довго. В часі її, аж до 1920 р., суспільні сили були репрезенто-

вані в Українській Національній Раді. Ця Рада була утворена на взір Національного Союзу і поклала своїм завданням підтримку державної влади, моральну допомогу їй, а до певної міри й контролю над нею та вплив на її діяльність. Натурально, вона була слабша своїм персональним складом, ніж Національний Союз, бо частина видатних національних діячів залишилася в межах окупованої України, але в своєму, так би мовити, скороченому масштабі Рада сповняла, що й він функції, координувала діяльність всіх політичних угруповань і користувалася досить сильним авторитетом. Офіційного значіння вона не мала, але уряд поважно рахувався з нею і в найважливіших випадках уважно прислуховувався до її думки та навіть просто звертався за порадою. Цікаво між іншим зазначити тут одну дуже важливу історичну подію, звязану з діяльністю кам'янецької Ради.

В квітні 1920 р. уряд У. Н. Р. зробив у Варшаві згоду з Польщею, яка *de jure* визнавала самостійність України і на дуже важких для нас умовах заклучала військову конвенцію для оборони обох країн від московських большевиків. Одні вважали і вважають цей акт величезною помилкою і навіть злочином перед українською національною справою, другі-ж дивилися на нього як на сумну необхідність, викликану трагічним збігом подій, що поставив українську державність, як їм здавалося, на краю загибелі: Уряд вагався і вимагав апробати Національної Ради, і вона врешті ту апробату дала, хоч також після довгих вагань. Цікаво зазначити, що ніхто з Наддніпрянців не зважився виступити з докладом в Раді про санкцію згоди з Польщею і цей доклад зробив Галичанин, який, по його словам, зовсім тверезо дивився на справу, нічого у ній не ідеалізував, але гадав, що в такі важкі, майже безвихідні моменти треба мати рішучість на чин, хочаб і найнеприємніший, коли уникнути його не можна.

Викладаючи, хоч і в самім лише зарисі, історію боротьби українського суспільства за рідну державність, я не міг поминути й згаданий вище, безперечно дуже важний момент цієї боротьби. Не висловлюю ні на чю адресу ні виправдань, ні обвинувачень; подаю лише самий факт великої ваги, що так різко відбився на дальших подіях.

Щоб закінчити цей період організаційних змагань українського суспільства до незалежної української державности, треба зазначити, що й на території окупованій большевиками, в жахливих умовах режиму совітів і чрезвычайок не переставав жевріти вогник патріотичної праці громадянства. Коли Київ укінци квітня 1920 р. знов опинився в руках українських, і як здавалося тоді — вже достаточо, то зараз же розпочав там діяльну працю Київський Громадський Комітет. Це не була організація місцевого характеру. Громадський Комітет, у склад якого увійшли найвидатніші наші громадяне, об'єднував, так би мовити, всі „недобитки“ большевизму і виявив незвичайно корисну для нашої державности ініціативність. Він, між іншим, дав своїх кандидатів на вищі посади, допомагав праці урядових установ, а потім взяв найблизчу участь у сформуванні правительства У. Н. Р., на чолі якого став член комітету, відомий громадський діяч і педагог В. К. Прокопович, що був міністром освіти за Центральної Ради.

На жаль цьому урядові не довго судилося провадити свою працю на рідних теренах, бо в липні він разом з українською армією приневольний був відійти за Збруч.

Досвід св. Петра.

(З народних легенд).

Одного разу Господь з Петром мандрували собі степами.

Ніде ні одної деревини, ні річечки, ні кринички. А сонце так і палить, пече... Поморилися подорожні, пити їм хочеться. Господь ще сяк-так дйба, не подається, а Петро ніяк не втне старістю; ноги йому плутаються, у вічу чорніє. Не витримає святий нарешті тай каже:

— Господи! Ноги мої вклякли, в роті посохло, нема більше сили; як не одпочину десь у холодочку та не напюся, хочби трошки — загину.

— Так ось же тутечки й одпочинемо, — показав Господь рукою.

Зявилася перед ними балка, а в балці верба — джерело зпід коріння холодною водою бє. Оттут вони й попростягалися. Довгенько лежали.

Петро вилежався, одпочив, тай ну думати, щоб його таке загадати Господеві, якеб ще добро людям зробити. Прийшла йому на думку жіноча доля нещаслива; все найтяжче у світі переносить бідолашна жінка, день і ніч товчється, діточки дрібненькі доглядаючи, просвітлої годиноньки не має, а до того всього щей чоловіка боїться. Пригадав Петро, які то люті та несправедливі чоловіки трапляються...

І звернувся Петро до Господа, прохаючи, щоб той зробив жіночу долю кращою, щоб не боялася жінка чоловіка, щоб вона була старшою в родині.

Господь уволів Петрову волю. Він сказав:

— Нехай буде так, як хочеш.

А Петро додав: — Амінь.

Забрали вони свої клунки тай потягли далі. Надвечір думають, деб його переночувати. Ні села, ні хутора. А в степу ночувати просто неможливо. Як надійде божа ніч, то комарі так і тнуть — не заснеш. Ба дивляться, аж стоїть собі одна — однісінька хатиночка біля пригорка; неможливий видно господар оселився серед степу — невеличка і вбога хатина.

— Зайдемо? — пита Петро.

— А зайдемо, — одповів Господь.

Підійшли вони до хатини; просяться. Вийшов господар. Нужденний чоловік, а такий жалісливий; каже:

— Ну що я з вами, люде добрі, робитиму? Деж таки видано, щоби подорожніх та до хати не пустити? Деж ви у світі божому переночуєте? Звірюка має пристановище, птиця гнізда шукає, а виж таки люде хрещені... Але боюся вас пустити: повернеться жінка — вас вижене і мене пополупить. Боюся. Ідіть, люде добрі, може знайдете десь кращу господу, де нема такої лютої жінки, як у мене.

Господь пита: — Підемо, Петре?

Та Петро зморився зовсім. Отож давай він просити господаря не проганяти їх із хати на поталу всякій нечисті.

— Ми, каже, десь у куточку притулимося, а ти, чоловіче добрий, не похвалися жінці про нас, коли сердита прийде, то якось і переночуємо. Бо гріх душі твоєї буде, як загинемо в степу.

Господарь — добра душа — погодився. Зняли вони свої клунки і прилягли під лавою, біля мисника. Тільки почали куняти, ба це, чують, галасує:

— Одчиняй!... Чоловіче! одчиняй двері!

Схопився бідний чоловічина, світла не засвітив, побіг двері одчиняти. Одхилив двері тай чекає. Підійшла жінка до дверей, подивилася, та як не закричить:

— Що я собака, у щілину лізтиму?! Одчиняй ти, опудало, по людськи...

Одчинив чоловік навстіж, а жінка знову:

— Що я возом їду?!... Скажи дурневі Богу молитися, то він і лоба побє.

Але таки увійшла в хату. Переступила через поріг і зачепилася ногою за Петрову торбу, яку він необережно поклав біля порога; зачепилася ногою тай простяглася вздовж хати; так і гепнула головою просто у Петрову бороду... Як залящить!

— Сатано! — каже — світи світло; навіщо ти овець у хату понапускав?... під лавою лежать.

Засвітив чоловік. Побачила жінка Петра та Господа і розлютувалася. Кричить на їх:

— Ач старцюги! Поналазили мені в хату, порозлягалися, гевали, та щей торби свої по всій хаті пороскидали. Десь у мене поліно було... Я вас навчу, як лад у хаті тримати.

— Ухопила вона ізпід припічка поліно і почала гатити Петра і по руках, і по ногах, і по ребрах і межі плечі. Крутиться бідний Петро на всі боки, руками затуляється; проситься, аж матінкою рідною назива люту жінку. А Господь прищулився під стіною і пари з рота не пускає, неначе його в хаті нема. Ба це поліно трісь — на дві половини. Плюнула жінка і побігла на двір за другим поліном.

Звернувся бідолашний Петро до Господа:

— Господе! помилуй — ляж на моєму місці, а я під стіну заховаюся, бо убє мене жінка, коли міцне поліно знайде.

Господь мовчки переліг на край, а Петро пересунувся під стіну. Вбігла жінка з поліном у хату тай сичить:

— Цьому, що з краю, перелічила ребра, а ну лиш ти, під стіною заховався, ще й тебе помасликую...

І ну періщити бідного Петра знову. Періщила, періщила і вигнала обох з хати, ще й торбами вслід жбурнула.

— Нечисті всякої, каже, мені повну хату понапускаєте, що тоді й не оберешся. Геть!...

До самого ранку довелося Господеві з Петром комарів годувати. До самого ранку ойойоикав Петро, синяки чухаючи:

А коли заблищало вранішнє сонце понад степами, упав Петро навколюшки перед Господом, благаючи:

— Господе! гріх превеликий на свою душу прийняв я необачно. Зіпсував життя цілого світу... Ти можеш зробити — прошу Тебе й благаю, поверни так, як було — нехай буде в родині чоловік старший.

— Нехай буде так, як просиш, — прорік Господь.

А Петро додав: — Амінь.

І пішли вони далі, повчаючи людей добрих діл.

Г. Юрчук,

Про славного українського мудрця Грицька Сковороду.

(Продовження).

3. Грицько Сковорода вчиться.

Грицько Сковорода народився 1722 р. в козацькій родині в Чорнухах, лохвицького повіту, на Полтавщині. Як звичайно буває з сільськими й маломістечковими дітьми, малий Грицько певне проводив дитячі літа в теплих порах року в вишневій садку, кленовім гайку й над рідною річкою; вербова дудка товаришила йому в гайку й над річкою, а спів пташок виробляв його музикальний слух. Те, що Сковорода любив у пізнішій життєвості і був вдумливий, зародилося з певністю у Сковороди вже в його дитячих літах і було наслідком того, що Сковорода провів їх самотньо на лоні природи.

В сьомім році життя, як оповідає життєписець Сковороди, він виявив замітну побожність, талант до музики й охоту до науки. Він радо ходив на крилос і співав дуже приємно. Навчившись читати, він почув непереможний нахил до книжки, а батько, бачучи його охоту до науки, віддав його до київської академії; чи бажав бачити сина козацьким старшиною, чи священиком, для одного й другого треба було науки.

Коли мав коло 18 літ, звербовано його за його гарний голос до надвірної капелі цариці Єлисавети, що любила музику й особливо в українських піснях. З цього залюбування цариці користали деякі укр співаки й устроювали собі вигідне життя: син козака Розума з Лемішок на Чернігівщині дістав титул графа, перезвався на Розумовського й одружився з самою царицею, а сліпий бандурист Грицько Любисток отримав дворянський титул і дуже розбагатів. Та видко це не манило Грицька. До того він дружив за рідним краєм, тому покористувався першою подорожжю цариці Єлисавети до Києва в 1744 р., по звичайній побуті в Петербурзі вернув на Україну та знову вступив до київської академії.

Київська академія мала духовний характер і приготувала в першій мірі кандидатів духовного стану. Батько Грицька хотів бачити сина священиком, на священика бажав його висвятити й київський митрополит. Бачучи це, Грицько пустився на хитрощі, почав удавати навіженого, перемінив голос і почав загикуватися. Обурений архиєрей прогнав його з бурси, признав його нездатним до духовного стану й дозволив йому жити, де захоче. Цього тільки й бажав Сковорода; коли видістався на волю, уважав її великою нагородою за нестерпних для нього шість літ у київській академії. Зрештою, хоч не став священиком, він використав свій побут в академії дуже, бо здобув за той час широке знання.

Та він не вдоволився цим. Він бажав побачити більше світу й ще повчитися. Щастя хотіло, що генерал Вишневський, вибираючися на Угорщину за токайським вином для цариці, хотів узяти з собою дяка для будапештенської православної церкви. Генералові вказано на Сковороду як на такого, що дуже знав спів і музику, а крім того розумів кілька мов, грецьку, латинську й німецьку. Коло 1750 р. й вибрався Грицько Сковорода з генералом Вишневським до Буди. Однак цікава річ, що Сковорода не закріпив місця на дяківській посаді, але почав мандрувати по Німеччині, північній Італії, Пруссії й Польщі. Не маючи жадних за-

собів, відбував він свою мандрівку з паличкою в руці. Немає двох думок, що звиш півтрьохлітня мандрівка Сковороди по чужині навчила його не одного, дала йому не один досвід, а в першій мірі приневольовала його порівнювати життя на чужині з життям у своїй рідній землі. Відомо бо, що подорожі по чужих культурних краях вельми поучаючі й можуть бути користні нації, до якої належить подорожник, коли він поспробує перещипити здобутки вищої культури на рідний ґрунт.

Затужив Сковорода за рідним краєм і пішки з паличкою у руці пустився на Україну. Як же забилось у нього серце, коли побачив деревляну дзвіницю рідного села! Верби, які посадив батько, коли Грицько був ще дитиною, розпростирали своє галуззя на дах хати. Він ішов попри цвинтар, де кидалося в очі багато нових хрестів. Не один спочив у могилі за той час, як мене тут не було, — подумав Грицько, перескочив через огорожу й почав переходити з могили на могилу, поки на кутовім каміні не вичитав, що вже й у нього нема батька. Пізніше він довідався, що вся його рідня перенеслася на вічний спочинок, крім одного брата, про котрого не знав навіть, де живе. Побувши в ріднім селі, Сковорода взяв знову свою подорожню паличку й пішов до Харкова обхідною дорогою, проживаючи тут і там у приятеля або знайомого.

4. Роки вчителства.

Правда, Сковорода вернув із чужини з великим знанням, але з порожньою кишенею. Тому його приятелі та знайомі шукали для нього посади, на якій він міг би з користю працювати для свого громадянства. Саме відкрилася посада вчителя поезії (віршування) в переяславській колегії, пізнішій духовній семінарії. На цю посаду закликав його тамошній єпископ. Познайомлений зо своїми й чужими способами віршування, з його давнім і новим ладом, Сковорода вибрав новий спосіб віршування, його вчив у колегії й написав підручник віршування. Дізнавшись про це, звелів єпископ Сковороді навчати по давньому, а коли Сковорода не послухав цього, запитав його через консисторію, чому не виконує його наказу. Сковорода відповів тою самою дорогою, що поступ науки вимагає зміни викладу, й додав латинську приповідку, що інша річ архипастирська патериця, а інша спілка пастуха. Ця приповідка, що нагадує українську приповідку, щоб не пхати носа туди, де не треба, позбавила Сковороду посади в переяславській колегії.

Так опинився Сковорода знову без хліба. Перейшов він до приятеля, що знав про його внутрішню вартість, але не знав про його нужду. Сковорода не любив просити, хоч про його нужду вимовно говорить те, що він мав усього пару поганеньких сорочок, жупан, пару черевиків і пару шкарпеток.

Недалеко жив знаменитий український шляхтич Степан Тамара, що потребував учителя для сина. Тамарі захвалено Сковороду, його й взяв він на домового вчителя. А був Сковорода дуже розумним учителем: він не набивав голови свого ученика масою вісток, як робили інші, але старався мати вплив на серце свого вихованця, збаг-

нути його вроджений хист і розвинути вроджені спосібності. Не диво, що ученик широко полюбив свого вчителя. За те батько вихованця дуже холодно ставився до Сковороди. Цілий рік уже тривала наука, що дня стрічалися вони, а гордий шляхтич не промовив слова до нього, тільки тому, що він не міг виказатися родовими гербами та славним родом. Боліло це дуже Сковороду й він ждав тільки нагоди, яка визволилаб його від панської гордості. Вмовився цілий рік учити й хотів дотримати обіцянки. Та визволення прийшло. Раз розмовляв Сковорода з своїм вихованцем про щось і потім запитав його, що він думає про те, що вони обидва говорили. Малий Тамара сказав щось не до ладу, а Сковорода відрізав йому, що він думає як свиняча голова. Це підслухала служба й донесла матері сина. Вона розплакалася перед чоловіком, що й вимовив Сковороді місце. При його відході заговорив перший раз до нього словами: „Вибачай, мій пане! Мені жаль тебе!“

І знов опинився Сковорода без захисту. Без усяких засобів до життя приїхав він до свого приятеля, одного переяславського сотника, і тут несподівано дістав нагоду поїхати до Москви. Там намовлювано його лишитися вчителювати в одній монастирській школі; але любов до рідного краю пігнула його на Україну. Та не вспів Сковорода приїхати до Переяслава, як Тамара, в котрого вчив сина Сковорода, поросив своїх знайомих намовляти його далі вчити свого вихованця. Тамара пізнав внутрішню вартість Сковороди й коли його привезено вночі сплячого до шляхтича, він прийняв його ласкаво, по приятельськи та просив бути приятелем його сина й помічником у здобуванні освіти. А що Сковорода ставив над усе любов і ширість людей, лишився у Тамари вчити його сина, навіть не умовившись про плату.

Тимчасом слава про його вченість робила своє. Білгородському єпископові захвалив її його давній приятель, один ігумен, і єпископ запросив Сковороду в 1759 р. на вчителя „поезії“ в харківській колегії. Не тільки вченість і красномовність Сковороди, але й його спосіб життя звернули увагу громадянства на нього. Він одягався просто, їв рясні й молочні страви раз на день по заході сонця, не їв м'яса й риби, спав не більше чотирьох годин на добу, вставав перед сходом сонця й, коли дозволяла на це погода, ходив трохи за місто на прохід, завжди був веселий, усім вдоволенний, любив розмову, відвідував хорих, давав розраду зажуреним. Минув рік і на вакації приїхав Сковорода на відпочинок до Білгорода. Бажаючи затримати Сковороду для харківської колегії, поручив єпископ своєму приятелю — ігуменові намовляти Сковороду постригтися в черці, обіцяючи йому високе становище. Вислухавши переказані бажання єпископа й вияснення користей з чернецтва, Сковорода відпавив: „Чи ви хочете, щоб я побільшив число фарисеїв? І жте ласо, пийте солодко, одягайтеся м'яко й чершуйте! А Сковорода бачить чернецтво в незахланнім життю, вдоволенню малим, уміркованості, в позбавленню всього непотрібного, щоб придбати те, що з усього найпотрібніше, у відкиненню всіх витребеньків, аби

зберігти себе самого в цілості, в погамуванні самолюбства, щоб краще виповнити заповідь любови до ближнього, в шуканні божої слави, а не людської слави“. Коли ігумен указував на ласку та приязнь, яка ждалаб Сковороду в разі, колиб він прийняв чернецтво, Сковорода сказав: „Дякую за ласку, за приязнь, за похвалу, я не заслуговую на ніщо з цього за мій непослух до вас у цім разі“. Знаючи його бідність, задумав ігумен вплинути на нього тим робом, що став холоднішим до нього. Це відчув відразу Сковорода й на третій день свого побуту в Білгороді, діждавшись в передпокою його виходу, підійшов до нього та просив благословення на дорогу. Не дивлячися на нього, поблагословив його ігумен із досадою.

Тепер пішов Сковорода до свого нового приятеля, що жив в околиці Білгорода. Село було багате лісом, водами й дуже подобалося Сковороді, що любив природу й самотність. Тут він почав сильну працю над пізнанням самого себе, почав роздумувати над самими основами життя людини та світу, доходить найперших причин усього. Людину, що займається такими речами, називаємо філософом. Тут робили з ним знайомості різні люде, між ними один пан, що припав до вподоби Сковороді. Цей пан просив Сковороду познайомитися, як буде в Харкові, з його свояком Михайлом Ковалінським і не залишити його без доброго слова. Приїхавши до Харкова, щоб відвідати когось із знайомих, задумав Сковорода побачити молодого Ковалінського; подивившись на нього, сподобав собі його й полюбив його до самої смерті.

Білгородський єпископ не погнівався на Сковороду за те, що не хотів постригтися в черці, навпаки він бажав усяким способом притягнути Сковороду назад до харківської колегії, щоб громадянство мало користь із його хисту та знання, та предкладав йому вчительську посаду, якої сам захоче. Хотячи зайнятися молодим приятелем Ковалінським, Сковорода згодився вчити в колегії, а разом із тим вчив свого приятеля. Та не його розумові присвячував він головну увагу, а в першій мірі звертав увагу на його душу: силою, змістом і ціллю їх наукових зайнятть було серце, себто основа щасливого життя. Сковорода читав із ним старих і нових письменників і майже що дня листувався з ним, аби розбудити його думки в бажанім напрямі. Наслідком цього Ковалінський, що мав зразу зовсім протилежні гадки, почав щораз більше підпадати під вплив Сковороди й нарешті зійшовся з ним зовсім так, що тяжко серед усіх віків і народів підібрати другий приклад такої приязни, яка була між Сковородою й Ковалінським. Сковорода написав багато творів, які викликала саме приязнь учителя й ученика. Вдячний ученик оповів прегарно по смерті свого вчителя його життя.

(Продовження буде).

Мих. Возняк.

Кождий Українець і кожда Українка повинні стати членами Товариства „ПРОСВІТА“. **===** Річна вкладка 1000 Мп.

Робіть збірні замовлення на Томасину.

Від розпаду Австрії були наші господарі позбавлені такого цінного, а в гірських околицях просто необхідного погною, як томасівка, бо в краю її не виробляють, а за границя не продавала її до нас. То, що за великі гроші можна було дістати під назвою томасівки, було безвартісним фальсифікатом.

Тепер відносини поправилися і вже можна набути правдиву томасівку, як перед війною і то на сьогоднішні відносини по дуже приступній ціні. Доставляє її Краєвий Союз Господарських Спілок у Львові вул. Зіморовича ч. 20, який висилає оборотно кожному на жадання умови продажі. З огляду на те, що запас невеликий,

а ціна від серпня ізза подорожіння фрахту піде в гору, треба спішитися з замовленнями. Найкраще замовляти вагонами і тому належить робити збірні замовлення для цілого села і присилати їх разом з готівкою, числячи по 9.000 Мп. за один метричний сотнар, на вище подану адресу. Замічаємо, що Краєвий Союз господарських Спілок провадить свої відділи у Львові при вул. Городецькій ч. 95, в Перемишлі вул. Костюшка ч. 5, в Коломиї Ринок ч. 40 і Стрию Ринок ч. 6 і в тих відділах приймає також замовлення на ціловагонові ладунки та продає томасину у роздріб поодинокими міхами.

ДОПИСИ.

Новосілка, повіт Підгайці.

10. жовтня 1921 р. відбулися у нас Загальні Збори читальні „Просвіти“ і від сього часу зачинає поволі відновлятися і просвітне життя в Новосілці.

До Виділу ввійшли: о. Ап. Осадца голова, Вас. Кам'янський управ. школи містоголова, Захарій Сена секретар, Ст. Лотоцький місц. учитель бібліотекар, Ів. Кубай скарбник, Павло Мекуш господар, Мих. Фофуліт, Петро Гусак, Павло Галька і Мик. Яворський члени Виділу.

Виділ Читальні в перших днях зібрав чимало книжечок між тутешньою інтелігенцією, заперував усі українські часописи. Уложив ряд популярних відчитів з різних областей знання. Учитель В. Кам'янський мав кілька незвичайно цікавих і приступних викладів про лічення худоби й розпочав викладати що неділі про садівництво та пасічництво.

Бажанням наших селян є основання кооперативи. О. Дурбак, катехит із Тереховлі, поучив, як належить братися до діла, та цікаво пояснив ціль і історію кооперативи. Зацікавлення було велике. Виділ спровадив статут й старається довести діло до кінця, однак стрічається з великими перешкодами: недостача льокалю, та фахових, компетентних людей.

При читальні завязався „Аматорський Кружок“, який складається виключно з самих селян, та шире взявся до роботи. Кружок цей під проводом свого режисера п. Оксани Лотоцької проявляє як найкраще життя. В січні виставлено „Заручини по смерті“, в лютім два рази „Ой не ходи Грицю“ і „За сиротою Бог з калитою“, які випали дуже гарно. Далі пішли вистави „Знімчений Юрко“, „Невольник“ і інші. Дохід з вистав ледви що покриває видатки, а це ізза браку відповідного льокалю (вистави відбувалися в столі о. Осадца навіть в найбільші морози), як рівнож тому, що крім молоді та кількох свідоміших селян ніхто не інтересується виставами. При таких поганих відносинах не можливо булоб дати ані одної вистави, як би не поміч п. Кам'янського, що дарував Читальні свою хату. Завдяки цьому є де зійтися на проби, та вримістити бібліотеку. (Новосілка не мала свого будинку під читальню). Рівнож подавав п. Кам'янський гарні декорації і чимало книжечок, за що складає йому Читальня сердечну

подяку. Бракуючі декорації до вистав намалювала п. Тимякова, місц. учителька.

Замітне є зацікавлення книжкою, яке зростає з дня на день, так що тепер треба три рази в тиждень позичати. Вже дається відчувати брак нових книжок — на жаль доходить з вистав та вкладок такі малі, що крім маленьких брошурок годі щось більше купити. Тепер числить бібліотека до 300 книжечок. Провадить її п. Лотоцький. — В лютім відбувся концерт „Просвіти“. Голова Читальні доложив усіх старань, щоб концерт випав величаво. Хорові кусники були гарно підготовлені і дібрані, як також і ціла програма. Дохід вислано на „Дар Просвіти“. Читальня занялася також колядами на „Рідну Школу“ — зібрано коло 20.000 Мп — чи не найбільше з усіх сіл Підгаєччини. Вороги просвітнього життя нерадо глядять на розвиток нашої Читальні і стараються робити всякі перешкоди, але погрози нам не страшні. Працюючи для доброї справи віримо, що ціль осягнемо, лиш геть зневіру, байдужність, а станьмо всі до праці враз!

Клекотів, повіт Броди.

Минула воєнна хуртовина. Громадяне взялися негайно до відновлення просвітнього життя в своїй громаді. В 1921 р. скликали перші повоєнні Загальні Збори читальні „Просвіта“, чим дали почин до нового життя. Читальня с початку находилась в чужій хаті. Завдяки однак деяким одиницям відбудовано власний читальняний дім, який стоїть по середині села і є прикрасою цілої громади. Членів дотепер вписалося понад 100. При читальні засновано аматорський кружок, який під проводом Семена Федуна гарно розвивається і відіграв такі штуки: Назар Стодоля, Перехитрили, Сатана в бочці, Сватання на Гончарівці, Невольник та дано кілька живих картин. Попри працю в самій читальні та над її розвитком не забували члени читальні також на народні цілі, як „Рідна Школа“ то що. За старанням о. Мінка зібрано на „Голодуючих на Україні“ 10.000 Мп., які переслано по призначенню. Село взагалі не до пізнання. Колись була це москвофільська твердиня. Колись процвіталатут коршма, а за читальню ніхто не знав та про неї ніхто не мріяв. Часи минули. По коршмі й сліду не стало. Місто неї красується читальня, яка ширить любов до знання і освіти не тільки серед своїх громадян, але й серед доколичних.

Є надія, що за гарним приміром Клекотівців підуть інші громади, прокинуться з дотеперішної байдужности та візьмуться до просвітної праці над собою для добра громади та взагалі цілого краю.

Доброгостів, повіт Дрогобич.

Читальня наша основана 1903 року.

До 1914 р., тим більше в часі воєнного лихоліття, з браку свідомих, ідейних, та щироприхильних громадян, Читальня мало проявляла свого життя. Що йно 1921 р. заходами о. дек. і пароха Ал. Хтея і гром. Івана Зінка відновлено Читальню ч. маю скликанням загальних зборів — помимо ріжних перепон зі сторони бувшого комісаря і лісничого Йосифа Шнайдра, та паньствової поліції в Гассендорфі. На цих зборах о. Хтея представив ціль і вагу відновлення Читальні. Потім вибрано новий виділ до котрого увійшли: Ал. Хтея, голова Кирило Жагальяк — містоголова, Василь Фарича — касієр, учитель Олекса Фарима — секретар, студент Іван Гарасимяк — бібліотекар. Нововибраний виділ не перебрав від старого ніякого майна, бо все пропало в часі воєнної заверухи. Вписалося членів 34. На закінченню загальних зборів о. Хтея візвав всіх виділових до щирої, енергічної, та поступової праці в напрямі культурно-народнім для добра всього українського народу.

18 і 19 грудня 1921 р. заходом п. Сидіра Хтея улаштувала Читальня виставу: „Гостина св. о. Николая“. Чистий дохід призначено на закупно популярних книжок та передплату українських часописів.

Крім того до читальняної бібліотеки подарував о. Хтея 50 книжочок видання „Просвіта“ До кінця 1921 р. було вже в чит. бібліотеці 130 книжочок, а число членів завдяки праці та енергії деяких виділових збільшилося до 113 і то переважно старших, бо молодіж була байдужна. При Читальні заложено церковний, та світський хор під проводом п. Сидіра Хтея. Цьогож року (1922) завдяки праці п. Сидіра Хтея вписалось ще більше членів і то переважно молодших. Читальня з браку власної хати міститься тимчасом в громадським будинку.

З відновленням Читальні відновлено дня 30. червня 1921 р. тако к кружок „Сільського Господаря“, до виділу якого увійшли: Ал. Хтея — голова, Іван Зінко містоголова, гром. Василь Фарима — касієр, Іван Жагальяк — господар, Степан Гарасимяк — виділовий.

По відновленню цих товариств 1921 р. заходами гром. Івана Зінка, та академіка Івана Гарасимяка, заложено у нас мин. року ще й кружок Українського Педагогічного Товариства, до якого вписалось 23 чл.

І от цього року (1922) заходом членів того кружка, та студентів прав Івана і Михайла Вербицьких і учителя Осипа Тимочка (всіх з сусіднього села Улична) улаштовано в селі на другий день Зелених Свят (5. червня) аматорську виставу: „Виворюжила“ ком. на 1. дію Мик. Курцеби, яка закінчилася вечерницями.

З ПІСЕНЬ ВИГНАНЦЯ.

I.

Барвінком зеленим, любистком пахучим
Бреду я що хвилі, до дому ідучи,
Думками вертаюсь до рідної хати —
Колиж повернуся, не знати.
Я вигнаний з краю за те, що кохаю,
Що край свій кохаю. Зів'яв, умираю...
А там десь далеко матуся чекає,
Людей переїзжих за мене питає.
Надії, надії несуться як хмари,
Завіщож на мене жорстокії кари?
Болить моє серце від муки та жалю
Загину на віки в далекому краю.

II.

Рідієм ми, що дня нові могили,
Щодня когось нестримна смерть бере,
Тяжких страждань немало пережили, —
Ще море сліз чекає наперед.

Судилось нам — любов свою до краю,
Судилось нам — сповніле серце мук
І скорби дум у вічному безкраю
Носить на глум безжалісних наруг.

Десь ляжу я — ніхто не переложить
У рідний край в сумежний предків сон,
Ніхто в труну висильків не положить.
Самотно мій перейде похорон.

Давно, давно покинув я родину,
А дні летять як спогади безлік:
Болить мене — кохати Україну,
Болить — свій край не бачити на вік.

Михайло Обідний.

Не треба їхати до Львова на закупня! Засмічене дерно це велика втра-
та для господарів! Готуйте чисте
зерно під осінні засіви і замовлюйте зараз у фірми **А. ОКПИШ і Ска, Львів, вул. Осолінських ч. 15.**
БАЙЦУ ПРОТИ СНІТІЮ („успулюн“ знаменитий заграничний виріб) пачка на пів кірця зерна коштує з
оплатою почти мп. 700. **СИНИЙ КАМІНЬ** оден кг. оплатно мп. 1200. Всілякі товари і артикули потрібні
в домашньому господарстві висилаємо на замовлення відвортною поштою. Приймаємо замовлення на
ТОМАСІВКУ і СУПЕРФОСФАТ також поодинокими міхами, та вагоново **КАІНІТ. РІПА СТЕРНІВКА** ціна
торгова (около 4000 мп. за оден кг.)

Д І Я Ч.

Я працюю весь вік для народу.
(Як що маю вигоду).

Полягти я для його готовий.
(На перині пуховій).

Я підпора громадського ладу.
(Поки маю я владу).

Людам силу даю тільки певним.
(Небожатам і кривим).

Всіх караю лихих і нечистих.
(Ворогів особистих).

Я мистець на закони державні.
(Переписую давні).

Для проєктів меткі в мене руки.
(Без допомоги науки).

На війні-ж я смілійший за Гонтю.
(Тількиб далі від фронту!...)

В. Сам йленко.

По світу.

Польща.

Ціле політичне життя в Польщі стоїть тепер під знаком кабінетної кризи. Старий кабінет уступив, а на його місце трудно вибрати новий. Діло в тім, що партії ніяк не можуть погодитися у виборі президента міністрів. По довгих спорах і суперечках призначив Начальник Держави на прем'єра міністрів Слівінського (за згодою соймової комісії), та урядування його було недовге. Склавши кабінет міністрів, виступив новий прем'єр із звичайною промовою в Сеймі, в котрій вияснив, в якім напрямі хоче повести свою урядову політику. Та Сейм більшістю голосів висловив Слівінському недовіря і він подався до демісії. Це перемога правих реакційних кругів (шляхти й шхеполяків), котрі поборюють Пілсудського.

Тепер польські назадники висунули на президента міністрів свого чоловіка — Корфангого, котрий і почав складати уряд. Та на Корфанто знову не хоче згодитися Пілсудський, котрий загрожує уступленням, як що буде Корфанти.

Отся криза в уряді й такі події, як недавній жидівській погром у Вильні, очевидно відбилися на курсі польської марки, яка стала сльбно спадати. Спадок цей викликаний, розуміється, загальним становищем польської держави, котра більше витрачує, ніж витворює; продукція (виробництво) у Польщі слабеньке, позбавлене ринків, а армія й урядництво величезне. Польща має по Франції найбільшу армію, більшу як колишня Австрійсько-угорська держава, а урядництва має ще більше, ніж Франція. Видатки на них нема з чого покрити, довг державний великий, а будучність самої держави не зовсім рожева супроти неозначеності східних границь та німецько-російського договору.

Це все спричинює обниження вартости польського гроша. Певна річ, що урядова криза мусить ще більше відбиватися на курсі марки. По-
правді, курс може тільки тоді, коли Польська

держава перестане за всяку ціну пнутися у великодержави, а обмежиться на чисто-польську територію, відмовившись від панування над сусідніми народами. Тоді й не треба буде великої армії — ні військової, ні урядницької.

Австрія.

В Австрії тепер дуже зле людям живеться, бо війна спричинила велику дорожнечу. У Відні коштує один хліб 1000 польських марок. Причиною дорожні є та обставина, що Австрія, як мала держава, не в силі оплатити коштів адміністрації і довгів. Австрійці домагаються прилучення до Німеччини, на що не годиться Франція, побоюючися зміцнення і пімсти Німеччини.

Німеччина.

З огляду на катастрофічне становище німецьких фінансів англійський уряд задумує скликати конференцію європейських держав для обміркування справи ратунку Німеччини перед банкрутством. Є плян уділити Німеччині велику позичку.

Тимчасом німецька марка паде щораз низче.

Франція.

Підчас повороту французького прем'єра міністрів Мілерана з Елізейських Паль, стрілив до нього Густав Буве, молодий анархіст, член комуністичної партії. Мілеран здоров, злочинця арештовано.

Італія.

В Італії від часу до часу вибухає боротьба між націоналістами (фашістами) і соціалістичними партіями.

Президент міністрів Факта розпочав акцію для помирення ворожих партій, але його кабінет стратив довіря і подався до демісії. Має бути вибраний новий, безпартійний уряд.

Конференція в Газі.

Конференція в Газі, як і конференція в Генуї, не дала бажаних успіхів. Непримиренне становище Франції і впертість совітської делегації довели до того, що делегати з Гаги розіжджаються з нічим. Російська делегація ставила такі умови, на які не могла погодитися жадна європейська держава, а Франція взагалі іще спочатку була проти конференції і проти уступок на користь болшевиків.

До П. Т. фірми А. ОКПИШ і Ска у Львові, вул. Осолінських 15.

Почуваємося до милого обов'язку зложити Вам прилюдну подяку за достарчений нам дзвін. Звінкий, металічний, далекозвучний голос, солідне, гарне та мистецьке виконання вирізняють дуже корисно Ваш виріб — а скоро доставка та звісна Ваша точність в обслузі є прикметами, які вповні заслужують на те, що можемо Вашу фірму кождому совісно поручити.

*За Церковний Комітет в Манастирі
п. Вязовниця, свящ. Мих. Була.*

Українське життя на чужині.

Годиться згадати за жваву діяльність американських земляків, котрі не пропускають жадної нагоди, щоби не піднести справи Східної Галичини. В цілім ряді міст, а особливо в Нью-Йорку, Філадельфії та Вашингтоні від кінця мин. року й досі відбулося багато демонстрацій з протестом проти теперішнього ладу у нашім краю. Уряджувано походи дітей і дівчат із відповідними таблицями та прапорами, роздавано листки й книжечки, в яких описувалося життя під польською владою, відбувано велелюдні віча то що. Підчас таких демонстрацій виступали й різні представники американського громадянства та уряду, що висловлювали своє спочуття Українцям. Отсе недавно — в червні місяці явилися у Вашингтоні спочатку у державного секретаря, а потім у самого президента Гардінга відпоручники „Союза Американських Горожан Українського Роду“ в справі незалежності Східної Галичини. Також і перед комісією закордонних справ американського парламенту (конгресу) виступали представники Союзу, домагаючися признання незалежності нашого краю.

Що читати.

„Театральне Мистецтво“, місячник театру і сцени. Вип. 1, 2, 3—4, Львів 1922, стор. 16+16+32, 8°.

Театральний рух у повоєнній добі нашого культурного життя далеко сильніший від передвоєнного. Не можучи — завдяки примусовим обставинам — займатися „політикою“, виладовується енергія в театральнім напрямі. Як у мистецькім, так і в аматорськім. В мистецькім провід веде найстарший український театр в Галичині під фірмою „Української Бесіди“ у Львові, а в аматорськім одноцільного проводу до цього часу ще нема. Аматорські театри й театральні кружки ри виділах філій і читалень Тов-а „Просвіта“ грають на власну руку по своїм силам і розумінню. Щоб уняти цю незвичайно важну галузь культурної роботи читалень „Просвіти“ в один провід та напрям, зорганізував Гол. Виділ Тов-а „Просвіта“ у Львові Театральну Комісію при Тов-і „Просвіта“, яка розпочала свою працю під проводом таких людей, як дир. О. Загаров, О. Стадник і ин. Неначе в поповненню програми прані Комісії — хоча зовсім самочинно й незалежно — зачав видавати відомий рухливий видавець п. Григорій Гануляк, член Театральної Комісії при Тов-і „Просвіта“, свій місячний журнал „Театральне Мистецтво“ з літературними додатками „Театральної Бібліотеки“, що виходять в одноаркушевих книжечках як прилоги до журналу. Появу такого журналу прийнято дуже симпатично, тим більше, що досі видані випуски представляються зовсім удачно. Це вже заслуга літературного редактора журналу, письменника з Великої України Ф. Дутка. Редакція цього скромного журналу поставила собі за завдання — давати безсторонно оцінку пєс і вистав, містити статті про діяльність театрів і театральних організацій як в центрі, так і на провінції, не пропускати нагоди згадувати також про кожний рух театрального життя поза межами краю, подавати статті і замітки про різні удосконалення і винаходи в театральній техніці, слідкувати за розвитком драматичної літератури, містити портрети,

шаржи, карикатури артистів і сценічних діячів, давати пляни театрів і фотографії цікавих сценічних постановок і груп, короткі театральні новелі, вірші, мемуари, пєси, біжучі відомости театральної хроніки — то що. І з поставленою собі програми „Театральне Мистецтво“ — оскільки судити з виданих досі чисел вивязується вповні як під оглядом добору ріжноманітного матеріялу, так і вмілого його оброблення. На особлившу увагу заслугоють поміщені біографічні замітки наших найліпших артистів та артисток з їх фотографіяма (О. Загаров, І. Рубчак в І. числі, І. Стадник, С. Стадникова в ІІ. числі, М. Бенцаль і М. Морська).

Треба також піднести з признанням відділ хроніки і бібліографії, що для аматорських театрів при читальнях „Просвіти“ на провінції є особливо важне. Тому Тов-о „Просвіта“ віднеслося до „Театрального Мистецтва“ від першої хвилі вповні прихильно, Театральна Комісія поміщує в нім свої комунікати, бо „Театральне Мистецтво“ неначе поповняє в театральному напрямі наше „Письмо з Просвіти“, що з недостачі місця не може ширше займатися театральними кружками при читальнях. Тому повинністю кожної читальні „Просвіти“, а обовязком зорганізованого аматорського кружка передплачувати „Театральне Мистецтво“. Передплата його на цей рік коштує 1600 мп., а поодинокє число 150 мп. враз з додатком „Театральної Бібліотеки“, в якій вийшли вже: Чехова „Ведмідь“ комедія на 1 дію (додаток до 1-го числа), „Ніч під Івана Купала“ сценічна картина на 1 дію (дод. до 2 ч.) та ин. Формат журналу книжковий, дуже відповідний до переплету для бібліотек.

С. Шах.

Вісти з „Просвіти“.

КОМУНІКАТ

Головного Виділу Тов-а „Просвіта“ у Львові

І.

До всіх філій Тов-а „Просвіта“.

Згідно з думкою висловленою делегатами філії зібраними на анкеті дня 15. червня ц. р., Головний Виділ взиває філії, щоби:

1. негайно приступили до зорганізованя філіяльної канцелярії, де в разі недостачі постійного урядника, бувби безпереривний дижур — головно в ярмаркові дні;

2. кожда філія має зголосити замовлення на скількість „летючих бібліотек“, які зіставить Головний Виділ не тільки з найінтересніших видань „Просвіти“, але також і інших видавництв. Що йно в залежности від скількості замовлень Головний Виділ зможе закупити відповідну скількість чужих видань;

3. кожда філія зобовязана щонайменше раз в році скликати просвітно-організаційну анкету з представників всіх своїх читалень з відповідними пляновими рефератами;

4. кожда філія мусить зараз приступити до зорганізованя плянної акції в напрямі придбаня нових членів для матірнього Тов-а, масового поширення трійкової системи на просвітно-організаційний фонд та в напрямі поширення української книжки, установляючи метких спеціальних комісіонерів-кольпортерів та закладаючи Союзні Базари.

II.

До всіх Аматорських кружоків в краю.

Згідно з бажанням делегатів філій, зібраних на анкеті 15. червня ц. р. Головний Виділ Тов-а „Просвіта“ у Львові взиває всі аматорські кружки дати одну виставу з призначенням цілого чистого зиску на просвітно-організаційний фонд товариства „Просвіти“, при чім вказаним бул об ужити трівкої системи в той спосіб, що кружок, який вислав цілий свій дохід з вистави, викличе три найблизчі сусідні кружки

Рівночасно подається до відома, що театральна Комісія при Головнім Виділі рішила на своїм засіданню з дня 27. V. ц. р. оподаткувати всі аматорські кружки в висоті 10 процент чистого зиску від кожної вистави на створення центральної майстерні театального приладдя і випозичальні театральних костюмів, перук і т. и.

Іван Брик

С. Магалаєс.

ОГОЛОШЕННЯ.

(За цей відділ редакція не відповідає).

ЦІНА ОГОЛОШЕНЬ: Ціла сторона 30.000 мп.; пів стор 10.000 мп.; чверть стор. 8.000 мп.; вісімка 5.000 мп.; шіснайцятка 3.000. — Дрібні оголошення по 30 мп. від слова. В тексті редакційнім 50 процент дор жше.

ПОЗІР КОЗІВЩИНА!

АДВОКАТ І ОБОРОНЕЦЬ В КАРНИХ СПРАВАХ

Д-р Михайло Західний

веде свою канцелярію в КОЗОВІЙ.

МАШИНИ

до виробу цементових дахівок, плужки до обгортання б-раболь, хрести, вікна. громозводи,

огородження, ваги десятні, ліжка для бурє і всі лякі роботи слюсарські виготовляє

Михайло Стефанівський

Льв. в, вул. Варстатова ч. 10.

(межи вул Кордецького і Римарською). 4—4

Складайте жертви

Голодним України

Книжки до набуття в канцелярії Тов-а „Просвіта“:

1. „З минулого і сучасного“	50 мп.
2. „Наш шлях до освіти“	150 „
3. „Боротьба за волю“	200 „
4. „Сотник Черник“	50 „
5. „Старі і нові держави“	40 „
6. „Метричні міри“	30 „
7. „Національні пісні“ (з нотами)	100 „
8. „Земля у вселенній“	30 „
9. „Зимовий вечір“, драм. етюд на дві відслони М. Старицького	150 „
10. „Бери все, що в хаті“, історичне оповідання з життя задунайських запорожців — В. Недолі	170 „
11. „Твори Воробкевича“ т. III. (Українське письменство) в оправі у півпол. Грінченка (видана заходом наддніпрянських емігрантів)	1000 „
12. „Нахмарило“ — комедія на 3 дії Б. Грінченка (видана заходом наддніпрянських емігрантів)	500 „

КРЕМІНЕЦЬКЕ ПОВІТОВЕ Т-во „ПРОСВІТА“.

Вийшли з друку й поступили в продажю такі дешеві книжечки для дітей:

1. *Х. Майстренко*: „РУКАВИЧКА“ — казочка. Ціна 30 мп.

2. *Арк Животко*: „ОДНОЇ НОЧІ“ — сценічний образок на 1 дію (для старшого віку) 30 мп.

Товариствам, дитячим закладам та гуртовій продажі значна знижка.

Замовлення слати по такій адресі: м. **Кремінець, Волинь**, вул. Широка, 3. Кранца № 134. Тов-о „Просвіта“.

КУПУЙТЕ ВИДАННЯ ФОНДУ „УЧІТЕСЯ, БРАТИ МОЇ“!

Досі вийшли:

1. *Володимир Дорошенко*: Шевченкова Криниця.
2. *Степан Рудницький*: Україна — наш рідний край.
3. *Михайло Возняк*: Кирило-Методієвське братство.
4. *Микола Голубець*: Начерк історії українського мистецтва.

Ціна кожної книжки 500 Мп.

В ДРУКУ:

5. *Іван Крип'якевич*: Коротка сторія Коваччини.

ВІСК

чистий пчільний купуємо в кожній скількості і платимо найвищу ціну. Доставляємо знамениту ШТУЧНУ ВОЩИНУ і приймаємо віск до перерібки на вощину.

ПАСІЧНИЧА СПІЛКА у ЛЬВОВІ вул. Зіморовича ч. 20

ТОМАСИНУ і СУПЕРФОСФАТ

вагоново і поодинокими міхами доставляє

Краєвий Союз господарських Спілок, Львів, Зіморовича 20.

Жадайте зараз умов продажі.

2-2

Важне для Читалень!

5-?

Готові бібліотеки — складені з усякого рода цікавих і пожиточних книжок — висилаємо по ціні

за бібл. ч. I. — 15 різних книжок — 3.000 мп.

" " " II. — 50 " " — 5.000 "

" " " III. — 100 " " — 20.000 "

до бібліотеки ч. III. долучаємо велику мапу України.

На бажання висилаємо всякому д а р о м наші два цінники — списи книжок. Пишіть на адресу:

„ДОБРА КНИЖКА“, Львів, вул. Содова ч. 4.

Присилайте передплату на „ПИСЬМО з ПРОСВІТИ“!

Оповістка.

Сільські кооперативи, українські ремісники і сільські промисловці, гончарі, кошикарі, боднарі, колодії, килимарі, різьбарі, пасічники, садівники! Чи ви подали вже свої адреси першій

„Українській Адресовій Книзі“.

Якщо ні, то прочитайте собі про Адресову Книгу в передостаннім числі „Письма з Просвіти“ і пишіть у вашім власнім інтересі зараз лист на адресу: Осип Навроцький, Львів, вул. св. Марка ч. 20.

Видавництво „Червона Калина“.

Куплю за доляри господарство: коло 20 моргів доброї землі, тільки разом із хатою і господарськими будинками, близько залізниці. — Іван Білинський в Пчанах, п. Жидачів. 3-3

ДО ЕМІГРАНТІВ!

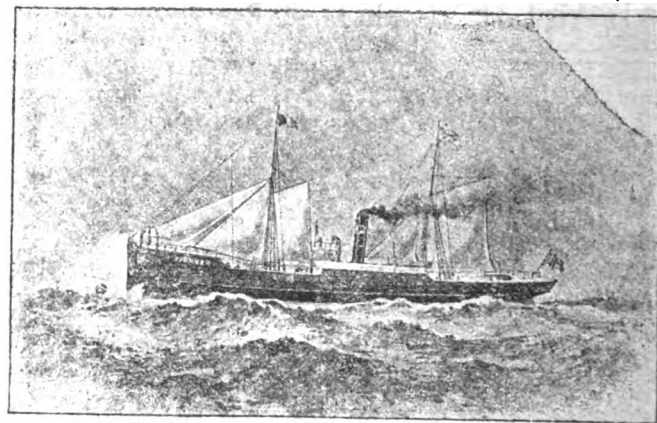
THE ROYAL MAIL STEAM PACKET Co,

R. M. S. P.

СТАНИСЛАВІВ, 3. Мая ч. 7.

полагоджує всі справи для отримання американського віза. Продає КОРАБЕЛЬНІ КАРТИ на переїзд

з ДАНЦІГУ	до НЬЮ-ЙОРКУ	КУБИ
" ШЕРБУРГУ	" БРАЗИЛІ	ЧИЛІ
" ГАМБУРГА	" АРГЕНТИНИ	МЕКСИКО
" SOUTHAMUSTRU	УРАГВАЙН	КАНАДИ

„THE PIONEER.“

R. M. S. P. СТАНИСЛАВІВ, 3. Мая 7.

ЛІТЕРАТУРНО - ПРОСВІТНИЙ ТИЖНЕВИК ПІД РЕДАКЦІЄЮ ВОЛОДИМИРА ДОРОШЕНКА.

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ І АДМІНІСТРАЦІЇ: : ЦІНА ЦЬОГО ЧИСЛА : ПЕРЕДПЛАТА:
 ЛЬВІВ, РИНОК Ч. 10. ІІ. ПОВЕРХ. : МП. 100 МП. : Піврічна 1200 Мп., чвертьрічна 600 Мп.

Прислайте негайно членські вкладки!

Висота членської вкладки Тов-а „Просвіти“ у Львові.

Бути членом тов-а „Просвіти“ у Львові звертається самозрозумілим обов'язком кожного свідомого члена української суспільности. Членська вкладка тов-а „Просвіта“ служить неначе легітимацією приналежности до української нації. Тому бути членом Товариства є не лише обов'язком, але також і почесною. Так відчуває й так розуміє членство тов-а „Просвіта“ наш широкий загаль. На жаль багато із того загалу попри честь забуває на свій обов'язок, а саме обов'язок вплачування членської вкладки, тої найважнішої умови члена кожного товариства. А членська вкладка до тов-а „Просвіта“ під теперішню пору — 240 мп. — є незвичайно низька і не оправдує нікого від невплачування її до каси Тов-а. Щоби піти на стрічу своїм членам й улегшити їм сплату свого довгу до Тов-а, рішив Гол. Віділ вислати кожному почтові чеки, що й приспішує дещо справу, але мало. Для прикладу — від 1. січня до 1. серпня ц. р. вплинуло до каси Тов-а із вкладок **739.140 мп.** від 2.854 членів. Що за сю квоту, що капає в додатку дрібними ратами, можна почати, де решта Українців галицької Волости?

Та не будемо тут докоряти за залеглі

вкладки, а подивімося, як було давнійше, коли то гріш був дорогий, а членська вкладка до тов-а „Просвіта“ висока.

Первісний статут тов-а „Просвіта“ з 1868 р. поставив членську вкладку для своїх членів як на тодішні часи досить високу — 12 К 48 сот. річно, крім 4 К вписового. 12 К 48 сот. рівнається тодішній ціні 1 кірця жита. (Тепер отже повинна би членська вкладка виносити 15—18.000 мп., а щонайменше вже 12.000 мп!). Для ширших верств народу така вкладка дійсно була за тяжка й при найближшій зміні статута тов-а „Просвіти“ (в р. 1870) обнижено вкладку Тов-а на 6 К річно (50 сот. місячно), а вписове на 2 К. Тов-о „Просвіта“ по тій зміні статута перемінилося із науково-етнографічного на народно-освітне Тов-о і почало видавати книжечки для народу. Щоби дати якусь користь членам тов-а матеріяльну, признавав статут кожному членови право діставати по два примірники кожного видання Тов-а за половину книгарської ціни.

В міру розвитку Товариства, поширення його діяльности та зміни обставин треба було знову змінити статут. Се наступило в 1877 р. І от тоді знесено зовсім вписове,

висоту річної членської вкладки знижено до 4 К, а для селян і міщан (що виразно в статуті зазначено!) на 2 К річно. За се діставав кождий член даром щомісячні книжечки видавані Тов-ом і календар. Ся постанова статуту є незвичайно важною в розвитку Тов-а. Вона уможливила широким масам вступати в члени тов-а „Просвіта“, а виданням Тов-а дістатися у великім числі до рук селян по найдальших закутинах краю. Ся постанова про членську вкладку з 1877 р. вдержалася з малою зміною по нинішній день і при пізніших — навіть соновних змінах статуту Тов-а в 1891 і в 1912 рр. В 1891 р. членська вкладка остала непорушена, а в 1912 р., отже при останній зміні статуту Тов-а, змінено постанову про членську вкладку в тім напрямі, що знесено різницю між висотою членської вкладки для селян і інтелігенції, заведено одну лише висоту 4 К, без вписового, а Гол. Виділові Тов-а полишено право незаможним членам Тов-а річну вкладку знизити (§ 13 а).

І владка ся обовязувала членів по 1. листопада 1921 р., себто до останніх загальних зборів Тов-а, коли підвищено вкладку для звичайних членів на 240 мп. на основі § 13 статуту Тов-а, який виразно постановляє, „що висота членської вкладки наступити може тільки на заг. зборах тов-а, що однак зміненою статуту не вважається“.

Вже й передтим піднесено вкладку при зміні у нас валютової системи з австрійських корон на польські марки, а головно відколи розпочалося нестримне обниження останніх. Щоби бодай в приблизній вартості удержати статуту висоту членської вкладки (бо 4 К зрівнялося урядово 2 мп. і 80 фен.) рішив Гол. Виділ на засіданню 30 XI. 1920 додати до висоти річної членської вкладки для звичайних членів доріжняний додток у висоті 22·20 мп., так що членська вкладка для звич. членів на 1921 р. виносила 25 мп. А щоби вирівнати довги за залегли вкладки за воєнні роки 1914—1920. назначив Гол. Виділ на тімже засіданню кругло 100 мп. і се постанова зостались й по нині, бо останні заг. збори одобрили її.

Так отже вкладка звич. члена Тов-а виносить за рр. 1914—20 — 100 мп., за 1921 — 25 мп., за 1922 — 240 мп., або разом, хто від 1914—22 р. не вплатив членської вкладки — винен Тов-у „Просвіта“ 365 мп., які чейже є в спромозі заплатити.

Очевидно, що за таку низьку членську вкладку не може Тов-о висилати своїм членам даром видаваних Тов-ом книжок, тим більше, що місячних членських книжечки з вибухом війни в 1914 р. Тов-о — мабуть безповоротно — перестало видавати. Член-

ської грамоти також Тов-о не може своїм членам висилати, хиба би самі оплачували собі кошта виданне таких грамот. Щоби дати однак якусь виказку своїм членам, що вплатили членську вкладку, видає Гол. Виділ малого формату легітимації, якої повинен зажадати кождий звичайний член Тов-а від Гол. Виділу, як що дотепер її не одержав.

Останні заг. збори рішили дати право кождому звич. членові купувати всі видання Тов-а (крім „Письма з Просвіти“) з 25% опустом.

Членські вкладки у Львові і з краю можна вплачувати просто в канцелярії „Просвіти“ (Львів, Ринок 10), або пересилати через філії, які зобовязані що кварталу (§ 39 б) присилати зібрані в своїм районі вкладки, задержуючи на свої потреби 15% від загальної зібраної квоти (§ 40), а крім того при слугує кождій філії право наложити на своїх заг. зборах якийсь додаток до членської вкладки на місцеві районні потреби (§ 36 е). Усі філії користають з сього 36 е. параграфу, а § 40 статуту рідко котра придержується і до матірнього тов-а грошей не висилають зовсім або задержують бодай з половину для себе.

Правда, освітна робота філії на місці потребує також так само гроша, як і робота матірнього Тов-а, але на те послугуватися може філія § 36 е. і для самого порядку треба виконувати постанови статуту. А коли вже заходить дійсно пекуча потреба задержати всі зібрані гроші із вкладок на місцеві потреби, належало би бодай повідомити про се Гол. Виділ та попросити про дозвіл на задержання, на що Гол. Виділ — узнавши за потрібне — згодиться (§ 40 б).

Читальні Тов-а „Просвіта“ вплачують також свою членську вкладку до матірнього Товариства і то через свої філії (§ 47 б), або коли в данім районі філія ще не відновлена, то просто в канцелярії Тов-а.

Від теперішніх вкладок користи „Просвіта“ має небагато, а субвенцій, як було давніше, не дістає. Та як би люде вписувалися громадою в члени й правильно платили навіть сю низьку вкладку, то „Просвіта“ не потребувала-б журитися. Порахуймо: коли 1.000 членів заплатить по 240 мп., то Тов-о дістане 240.000 мп., коли 10.000 членів, то 2.400.000 мп., коли 100.000 членів — то 24.000.000 мп., а від міліону членів дістала би „Просвіта“ 240 міліонів мп. Отсе й мусить узяти на розум собі все наше громадянство — селяне й інтелігенція.

С. Шах.

Велико-українська суспільність в боротьбі за державність.

II. На еміграції.

Рада Республіки у Тарнові і Всеукраїнська Національна Рада у Відні. — Республікансько-демократичний і Селянсько-парламентський Союз. — Конгрес парламентарів. — Українське товариство Ліги Націй.

Ризька умова Поляків із большевиками, як відомо, була складена без участі представників уряду У. Н. Р. Після неї польський фронт був зліквідований і українська армія полишена на свої власні сили. Ці сили не відповідали величезним ворожим силам, і от українському військові довелося залишити рідні терени, тимчасово ним опановані. Одночасно перенесено за кордон України й державний центр У. Н. Р. Розпочався еміграційний період української державности.

Та й у цім періоді, що тягнеться й досі, спроби консолідації громадянства для політичної боротьби не припинялися. Вже в початку 1921 р. в Тарнові була сконструована, на основі спеціального конституційного закону, Рада Республіки, як орган парламентський. На діяльності Ради Республіки ми спиняємся тут не будемо, з огляду на те, що державні установи в поле нашого зору не входять. Щож торкається інституцій громадських, які офіційної ролі не відгравали, то з них за часів еміграції в першу чергу треба зазначити Всеукраїнську Національну Раду, яку zorganizували поважні українські громадські круги у Відні майже одночасно з відкриттям Ради Республіки в місці осідку державного центру У. Н. Р. І не тільки представники Великої України склали цей поважний суспільний орган, але й репрезентанти інших емігрантських груп. У цім новім українським центрі об'єдналися всі українські політичні групи з виїмком лівих есерів та комуністів. Згуртувавшись під прапором Соборної України, вони розгорнули широкі пляни діяльності — і культурної і політичної. В функції державні Всеукраїнська Національна Рада не втручалася, але охоче йшла на співробітництво з інституціями урядовими в справі оборони національно-державних ідеалів та осягнення конкретних чергових завдань шляхом міжнародної політичної акції.

На жаль проїснувала Всеукраїнська Рада лише кілька місяців і розпалась цілком несподівано через авантуру кількох своїх членів, які, прикриваючися її авторитетом, але без її згоди й відома, розпочали у Варшаві закулісові переговори досить ганебного, щоб не сказати зрадницького змісту.

Розклад Всеукраїнської Національної Ради припав майже на час припинення діяльності Ради Республіки і тому ще болючіше відчувся на еміграції. З цього, можна сказати, моменту, розпочався найглухший період в українському політичному житті на чужині, бо фактично не залишилося ні одного суспільного органу, що об'єднував би окремі розпорошені політичні угруповання. Але потреба в такому об'єднанні всеж таки не вгасала і через якийсь час, а саме в кінці 1921 р. політичні партії і професійні та культурно-громадські організації утворюють два великі об'єднання: Республікансько-Демократичний Союз і

Селянсько-Парламентарний Союз. В склад першого увійшли соціал-демократи, соціалісти-федералісти, союз залізничників, культурно-освітні організації й инш. Другий союз об'єднав у собі соціалістів-самостійників, селянських соціалістів, трудову партію, земський союз й инш. У ці об'єднання не увійшла лише народньо-республіканська партія, яка взагалі тримається осторонь і не користується особливими симпатіями в широких колах українського громадянства, а також не увійшли скрайні політичні елементи: з одного боку хлібороби різного типу — з монархічною підшивкою, а з другого ті національні угруповання, що стоять на радянській платформі (с.-р. і у.-к.-п.).

Але надії, покладані на зазначені політичні об'єднання, не справдилися, ніяких поважніших наслідків у державно-будівничій праці ці партійні союзи не осягнули. Занадто обидві групи були отруєні партійністю, занадто захопило їх політикування та різні програмові й тактичні суперечки, щоб могли вони провадити реальну політичну працю. Так і зійшли ці групи на нівець, не залишивши по собі спадщини. Само собою зрозуміло, що не могли не відограти у цьому поважної ролі й ті з кожним днем тяжкі умови, в яких опинилася українська еміграція під впливом економічних обставин та нового курсу польсько-української політики. Головна увага зосереджувалась на питаннях життя, на порятунку, який треба було подавати людям, що гинули на чужині від тяжкої нужди.

Тим часом наближався момент великої ваги для нашої національно-державної справи: в Генуї зібралася конференція європейських держав, яка повинна була вирішити питання економічної відбудови Сходу Європи. Туди були запрошені і представники московської совітської влади, і це викликало особливу потребу в захисті інтересів українського народу з боку його законних представників. Отже ініціативна група, складена з видатних діячів віденської еміграції, зупинилася на думці скликати Конгрес українських парламентарів, себто перебуваючих на чужині членів Центральної Ради, Українських Установчих Зборів і Трудового Конгресу.

Ця думка знайшла відповідне співчуття серед громадянства, і 22—24. лютого 1922 р. відбувся у Відні конгрес, який зібрав поперх 75 депутатських мандатів.

Що рішення скликати Конгрес парламентарів відповіло справжній потребі моменту — це видно було з того, як пішла праця конгресу. Не вважаючи на те, що в склад конгресу увійшли і ліві, і центральні, і праві політичні елементи, конгрес працював без зайвих суперечок і загострень, в повній згоді, маючи за свою єдину ціль добро рідного краю, спільну всім нам мету — державну незалежність України та негайне визволення її зпід окупантської влади.

(Докінчення буде).

Ол. Саліковський.

МАТИ.

Не йшла, а бігцем бігла та калічила босі ноги по кам'яній, сонцем розпеченій, дорозі. Свої сліди значила кровю. Кровію і потом.

Не зважала на велику утому, не зважала на велику спеку, не зважала на піт, що струями заливав її лице. Утирала його рукавом, і бігла даліше.

Вона забула про все, її цілий світ не обходить нічого. В неї думка одна: скоріше до сина.

Три літа нема вісточки від него. Одні говорили що згинув на сербських зарінках, інші — в волинських лісах, а ще інші, — що згинув у неволі, в сибірських краях.

Аж вчора прийшла правдива вістка, що привели його раненим з італійського фронту до Львова, і він просить віддати його. На скору руку приготувала дещо, і рушила в дорогу.

...Бідний Петрусь. Бідний її одинак... І за щож це так тяжко скарари його вороги прокляті?... Що він їм завинив такого?... Він був таким добрим, таким лагідно ласкавим, що й малої дитини не обидів би... Та щоби лише Петрусь жив, прийшов до здоров'я... А що буде, коли він помре?...

— Ні, ні! Цього не сміє бути!... Він буде жити, він мусить жити для неї. Вона забере його до себе і зіллячком, і ранними росами, і материнською любов'ю буде повертати його до здоров'я.

...А коли виздоровіє Петрусь — вона нікому не віддасть його. Вона нікуди не пустить його. Вона вже більше не пустить його проливати невинну людську кров. Так, так!... А потім?... Буде нивку орати, перелоги. Для нього є мирна праця, йому не потрібно людської крові...

Вечоріло, коли увійшла в місто.

Сонце прощало конаючий день і ховалося на спочинок.

На силу відшукала шпиталь і кинулась розшукувати свого Петруся. В одних дверях стрінула сестричку милосердя і стала розпитувати про сина.

А сестричка співчутливо глянула на неї, сльози заперлилися в її очах і тихом голосом заговорила:

— ...Привезли його до моєї кімнати такого ослабленого. Він мало що тямив, а все кликав вас... Ждав, що побачить, так ждав, та...

— Не дослухала. Крик одчаю вирвався із її грудей і з розпукою кинулась до дверей на котрі вказала сестричка.

А бідний Петрусь таки не дождався її. Умер. І лежить такий невинний, такий мовчазний, з виразом великого болю, великого передсмертного терпіння. Коло серця у нього, велика рана.

— ...Ні, це не він! Це не Петрусь... Петрусь був такий молоденький, а цей заріс, постарівся. Лише кучері... Боже, ці самі кучері, що й у Петруся!... Це саме чоло, ніс, уста...

І мов підята берізка, звалилася вона на труп дорогого сина, заливаючи його рясними сльозами. Тужила, голосила, припадала і гладила його кучерики, тулила до грудей мов малу дитину. Плакала і кам'яніла з жалю. Серце сльозами витікало і лебеділо над утраченим щастям, над утраченою надією.

Піднялася. І вже не плакала, не голосила. На диво — спокійною стала. Утерла сльози з очей, утерла його личко, пригладила кучерики, пригорнула до грудей і гейби сонна заговорила:

— ...Ти втомився? Спатоньки хочеш? Спи мій соколику, я тебе до сну заколишу... До тихого, спокійного сну, і сама засну біля тебе...

Спи мій соколику...

Цить, люлі цить...

Поки ще зброя в степу дзвенить,
Я тебе буду до сну голубить.

А—а—а—

А—а—а—

Ой люлі, люлі, люлі...

Дрожав старечий розбитий голос, і ридала пісня за минулим щастям, за минулими днями. Їй тісно було в мурах старого шпиталю, вона рвалася на волю, на простір, вона намагалася полетіти геть туди — де довгими рядами тягнулися сумні, зажурені постаті, а їм до маршу пригравали голосні гармати.

Михайло Курах.

Присилайте передплату на
„ПИСЬМО з ПРОСВІТИ“!

Читай! Зараз присилай!
Викликуй трьох!

Просвітна організація вимагає коштів. Матір'я „Просвіта“ гроша на стільки не має, але Український Народ гріш на сю важну ціль мусить знайти і певно найде.

Кожний Українець, без огляду на свій стан і вік, та кожда Українка, прийдіть зараз на адресу

„ПРОСВІТА“, Львів, Ринок ч. 10. що найменше 1000 мп. одноразової добровільної членської вкладки і подасть на відтинку докладну адресу трьох осіб, нею викликаних.

Так само поступлять — і то негайно — читальні „Просвіти“, філії, кооперативи і т. д., викликаючи по три подібні інституції.

Не відкладайте, а присилайте зараз, що би повести живу просвітно-організаційну працю в краю.

Про славного українського мудрця Грицька Сковороду.

(Продовження).

Сковорода не вдовольявся розмовами з своїм вихованцем. Влітку робив із ним прогульки пізно увечері за місто й незаметно доводив його до міського цвинтаря. Тут переходжуючися о півночі поміж могилами, навчав його не боятися смерті або співав якусь побожну пісню; деколиж відходив до близького гайку та грав на флейті, а молодого приятеля лишав між могилами, щоб йому приємніше було слухати Сковородиної гри на флейті. В 1764 р. товаришив Сковорода свому приятелеві в подорожі до Київа, вивчав йому історію Київа, звичаї й давні обичаї. Багато з його шкільних товаришів, знайомих і свояків, що були черцями в Печерській Лаврі, намовляли його вступити в черці. „Годі — говорили вони йому — мандрувати по світі, час уже й осісти! Нам відомий твій талант, ти будеш у нас стовпом і окрасою монастиря“. На це відрізав Сковорода: „Ах, преподобні! Я не хочу побільшувати собою стовпотворення, досить і вас неотесаних стовпів у божім храмі“. Замовкли черці, а Сковорода говорив далі: „ризо, ризо! як небагатьох ти зробила преподобними, а як багатьох зробила ти окаянними. Світ ловить людей ріжними сітями, прикриваючи їх багатствами, почестями, славою, приятелями, знайомствами, патронатством, вигодами, втіхами та святощами, але з усіх найнещасливіші останні. Щасливий, хто святости серця, себто свого щастя не сховав у ризу, але в божу волю“. На щастя дзвін покликав черців на молитву.

З Київа вернув Сковорода до Харкова Там був губернатором Щербинин, не вчений у високих школах, але все таки великий прихильник наук, талантів і музики. Щербинин багато наслухався про Сковороду. Раз їхав він вулицею в гарній кареті й побачив Сковороду, що сидів на тротуарі перед якоюсь крамницею. Післав свого адютанта по нього:

- Вас кличе до себе його ясновельможність!
- Яка ясновельможність?
- Пан губернатор!
- Скажіть йому, що ми незнайомі!
- Загикуючися, передав адютант відповідь

Сковороди губернаторові. Губернатор вислав другий раз адютанта:

— Вас просить до себе Євдоким Олексієвич Щербинин!

— А! — відповів Сковорода — про цього я чув; говорять, добра людина й музикант!

Знявши шапку, підійшов Сковорода до карети.

— Чесний чоловіче! чому не візьмеш ти собі якоїсь посади?

— Ласкавий пане! — відповів Сковорода — світ подібний до театру; щоб представити в театрі гру з успіхом і похвалою, беруть ролі відповідно до здібностей. Дієва особа в театрі отримує похвалу не за велику роллю, але за вдатну гру взагалі. Я довго роздумував про це й по довгій випробуванню себе побачив, що не можу представити в театрі світу ніякої особи вдатно крім низької, простої, безпечної, самітньої; я вибрав цю роллю, взяв і задоволений.

Подивившись на нього з вдволенням, полюбив його губернатор і сказав до оточення:

— Ось розумна людина! Він просто щасливий; менше булоб на світі дурачків і невдоволення, колиб так думали люде Щербинин відвів Ско-

вороду на бік і запитав його, чи нема в нього хисту до якоїсь посади, корисної для громадянства. На це відповів Сковорода, що колиб він почув у собі схильність до війська, він пішов би рубати Турків, бо труд для вродженій схильності дає вдволення. Пес береже з вродженої любови день і ніч стада й роздирає з вродженої схильності вовка, не зважаючи на те, що сам наражається на небезпеку, що його роздеруть хижаки.

Свою прихильність до Сковороди виявив Щербинин в 1766 р. Тоді заведено при харківській колегії додаткові класи для шляхетських дітей і на одну посаду вибрав Щербинин Сковороду, а саме викладати правила доброго поведіння, так звану згрецьку етику. Сковороді було тоді 44 роки. Він узявся з такою втіхою викладати правила доброго поведіння шляхетським дітям, що навіть не хотів брати плати за свої виклади. „Увесь світ спить — говорив він у вступнім викладі, — та ще й спить так міцно, начеб приголомшений“. Наставники не тільки не будять його, але й ще неначе потурають йому й говорять: спи, не бійся, місце безпечно, чого боятися? Так почав Сковорода виклад своїх думок про світ, Бога й людей і про обовязки супроти громадянства. Свої думки списав він також в окремім підручнику. Сковородині вороги винайшли в його думках деякі невідповідні та шкідливі. Сковороді прозначено диспуту, на якій мав він обороняти свої думки. На диспуті підсунено йому думки, яких він і не думав висловлювати. Найбільше був невдоволений Сковородою місцевий єпископ. Він застеріг собі право визначувати свого кандидата на ту посаду, котру займав Сковорода, а тимчасом учителя назначив Щербинин і ще якого вчителя: замість катихизму він почав викладати нечужані для сучасних богословів думки. Єпископ велів запитати Сковороду, чому його виклад так дуже ріжниться від звичайного. На це відповів Сковорода: „шляхта ріжниться навіть одежжю від народньої маси й черців. Чомуж не має вона мати й відмінних поглядів про те, що треба їй знати в життю?“ Не помогли переконування Сковороди, він мусів покинути свою посаду й виїхав із Харкова.

5. Сковорода мандрівним учителем.

Втративши посаду в харківській колегії, Сковорода мандрував до кінця життя від місця до місця по території сьгоднішньої Полтавщини й Харківщини. В крайній бідности переходив він від дому до дому, вчив дітей, розмовляв із старшими. Проживши деякий час в однім домі, де завжди ночував влітку в садку під чагарником, а в зимі в стаїни, складав у торбу сіру свиту, пару чобіт, кілька зшитків своїх писань і жидівську біблію, а в кишеню брав свою невідступну товаришку — флейту чи сопілку та йшов далі. Йому давали нераз щедрі дарунки, але на всякі просьби він відмовлявся: „Дайте бідному!“

Таким способом він став подібним до найбільшого мудрця старинної Греції Сократа, коли брати під увагу сам життєвий шлях і спосіб навчання, а не саме навчання. Не дурно називано Сковороду українським Сократом. На його українську вдачу вказувала його невідступна сопілка. Ще з малку бувало, вибрався з нею до гаю й вигравав там на ній набожні пісні. Йі удосконалив

він до того ступня, що міг на ній передавати переливи голосу співучих пташок. Сопілки не покидав до пізньої старости. Ще на кілька літ перед смертю, живучи в Харкові, любив він відвідувати одного старчика, де бували й музичні вечірки; в них брав участь і Сковорода, співав, а що його голос був слабкий, витягував високі тони на своїй флейгі, як називав свою удосконалену сопілку. Сопілка товаришила йому в його мандрівках і він завжди співав або вигравав на сопілці, мандруючи від міста до міста, від села до села. Знаючи його пристрасть до мандрівок, не здивує нас, що саме життя порівнював він із подорожжю: „Що життя? Це подорож. Промошчу собі шлях, не знаючи, куди йти, за чим іти. І завжди блуджу по нещасливих степах, по колючих чагарниках, по гірських шпильях, і буря над головою й нікуди сховатися перед нею. Та не траť відваги!“

В своїх мандрівках найшов Сковорода своє щастя. Як він дивився на щастя, бачимо з його розмов, писань, між іншими і з його пісень. Ось як співав він у своїй одній пісні:

Ой, ти птичко жовтобока,
Не клади гнізда високо!
Клади на зеленій травці
На молоденькій муравці!
От яструб над головою
Висить, хоче ухватить,
Вашою живе він кровю,
От, от кіхті він гострить!

Стоїть явір над горою
Все киває головою;
Буйні вітри повівають,
Руки явору ламають.
А вербочки шумлять низько,
Волокуть мене до сна;
Тут тече потічок близько,
Видно воду аж до дна!

На що мені замишляти,
Що в селі родила мати?

Нехай у тих мозок рветься,
Хто високо вгору дметься.

А я буду собі тихо
Коротати милий вік,
Так мине мене все лихо,
Щаслив буду чоловік.

Ось у чім найшов Сковорода себе, своє вдоволення, своє щастя. І хоч постарівся в своїм мандрівнім учительстві, готов був зробитися гончарем, колиб почув у себе охоту до цього ремесла, бо з Богом булоб для нього зручніше й веселіше виліпляти глиняні сковороди ніж писати книжки без охоти до цього. Щастя людини залежить від внутрішнього задоволення, а внутрішнє задоволення може дати тільки вроджений хист. Становище треба вибирати відповідно до вродженої здібностей. Не треба робити служби, противної природі й не треба вчитися того, до чого не зродилася людина. „Найкраща душа живе тим неспокійнішою й нещасливішою, чим несе на собі важніший обов'язок, для якого не надається“. Така людина втратила найдорожчий скарб: веселість серця. „Як же не втратити — питає Сковорода — коли замість прислуг кривдить приятелів і свояків, близьких і далеких, однородних і чужих? Як нескривдити, коли шкоду приносить громадянству? Як не пошкодити, коли нема безпосередньої дбальості й невтомної праці? А відки зродиться праця, коли нема охоти й пильності? Деж візьмеш охоту без природи? Природа це первісна причина всього та пружина, що сама порушається. Вона матірню охоти. Охота дає запал, схильність і рухливість. Охота сильніша від неволі, як каже приповідка. Охота рветься до праці й тішиться нею, як своїм сином. Праця це живий і невсипучий хід усієї машини доти, доки не зродить досконалого діла, яке сплете свому творцеві вінок радості. Коротко сказавши, природа запалює до діла й дає сили до праці, роблячи працю солодкою“.

(Докінчення буде).

Мих. Возняк.

Жертуйте на відбудову „Нар. Дому“ в Раві руській!

Перед війною в Раві руській пишався гарний „Народний Дім“, що був гордістю міста й повіту. Війна його цілком знищила. Тепер Виділ філії Тов-а „Просвіта“ в Раві Руській приступає до відбудови його, на що потребує що найменше 1 і пів міліона мп. Не маючи грошей, Виділ звертаються до жертволюбности цілого українського громадянства. Ласкаві датки треба складати у касієра філії о. Василя Матківського, завіда-теля в Раві руській.

* * *

Звертаємо увагу наших читачів на сю справу й сподіваємося, що передовсім все українське селянство Равщини в своїм власнім інтересі pomoже відбудувати дім, де

містилася читальня „Просвіти“ й де взагалі знаходився осередок цілого національного життя повіту.

Для тих читачів, що не знають, на просьбу Виділу філії зазначаємо, що сей „Народний Дім“ не є жадним кредитовим стоваришенням.

Редакція.

Складайте жертви на фонд
„УЧІТЕСЯ, БРАТИ МОЇ“.

Лікар Д-р ІВАН ЛЮБА

ординує в ВИННИКАХ коло Львова.

Театр на Закарпатській Україні.

Закарпатська Україна не мала щастя бодай короткий час втішатися тим чинником, що відіграв так важну роль в нашому культурному й національному відродженню на усіх українських землях — не мала свого театру. Одинокa вистава, яка була в столиці Ужгороді 1875 р. та й то не для найширшої публіки, бо в т. зв. „сиротовоспитальниці“ (сирітським заведенню) було т зз. „Семейное празднество“ І. І. Коритнянського „оригінальна прямо из життя руських в Венгрії взятая комедія в 3 дѣйствіях“, (вийшла друком в Коломії 1869 р.). Друга вистава, давана аматорами по селах, бума о. Александра Духновича: „Добродѣтель перевищает богатство, игра в 3 дѣйствіях по простонародному изреченію в пользу народа Карпато-руського“ (видана минулого року „Просвітою“). Позатим крім „різдвяних ігор“ Закарпатська Україна театру не знала.

Перехід країни під владу славянської держави дав спрoмoгу розвинути й цьому чинникові. Заснований під кінець 1919 р. „Українсько-чеський комітет“ із Українців та Чехів для навязання чесько-українських взаємин, перетворився в аматорський драматичний кружок та підчинився заснованому в квітні 1920 р. тов-у „Просвіта“.

Праця цього драматичного кружка творить саме першу добу дотеперішньої історії театру на Закарпатській Україні. Бо загалом можна цю історію поділити на 3 фази: 1) згаданий аматорський кружок, 2) колективно-аматорський театр, 3) директора Миколи Карповича Садовського.

Драматичний кружок працював під адміністрацією Михайла Виняра. Аматорами Українцями та деякими аматорами місцевими виставив дня 7. липня і 15. липня 1920 року в Ужгороді, а 6. VIII. в Мукачеві „Наталку Полтавку, 5. VIII. в Мукачеві, а 9. VIII. в Ужгороді „Жидівку вихрестку“, 21. VIII. в Мукачеві „На першій гулі“ й „Жартівниця“, 14. IX. в Ужгороді „Ой не ходи Грицю“. Як гурт і хор виступало в „Грицю“ товариство „Кобзар“. Це була частина б. Республіканської Капелі, яка вийшла з капелі і переїхала на Закарпатську Україну, де під орудою здібного молодого дiрiгента Михайла Рошахівського давала концерти 28. X. (другі роковини чеської революції) концерт і V. дія Грінченка „Ясні зорі“ (силами „Кобзаря“). 2. XII. 1920 „Наталка Полтавка“ для селянства (силами „Кобзаря“).

Я нарочно подаю список вистав драматичного кружка, бо цеж були наші перші вистави на Закарпатській Україні. Дуже великого заінтересовання вистави не викликали, не лише через їх аматорське виведення, але через те, що публіку лиш що треба було собі робити. Допомоги від нікого не було. Прим. тодішній губернатор д-р Жаткович обіцяв дати кружкові більшу субвенцію, коли кружок виставить якусь штуку в закарпатській мові з місцевого життя. Це було фізично неможливо, бо, значить, найперше треба було написати штуку місцевим діалектом (але котрим, коли їх тут головних є три!), потім наломлювати аматорів-Українців до того діалекту.

Для заінтересування ширшого громадянства справою театру та для піднесення самого театру постановив головний відділ тов-а „Просвіти“, користуючися побутом згаданого тов-а „Кобзар“, заложити сталий театр в Ужгороді. Управу того театру віддано колективній виборній управі „Кобзаря“, а ведення театральних справ із рамени Тов-а

поручено театральній комісії, зложеної з о. Августина Волошина як голови, д-ра Володимира Бирчака — секретаря, Олекси Приходька — артистичного референта. Дано йому назву „Руський театр Тов-а „Просвіта“ в Ужгороді“.

Відкриття „**Колективно-аматорського театру**“ наступило 15. січня 1921 р. виставою „Ой не ходи Грицю“. Театр битком набитий, прийшла численна місцева громада. Та вже на тій виставі багато з неї розчарувалося. Не знаючи мови, не всі могли поняти репліки аматорів, що були добрими співаками, але не акторами й говорили інколи за шпарко. І вийшов такий куріоз: Виходячи з театру хтось із публіки каже: „Є то не наш язык, то український. Ми его добрі не розуміємо. От ворожка — то она одна говорила по нашому!“

Цей куріоз — не ілюструє очевидно настрою загалу публіки до театру. Але театр мусів і до того приноровлюватися: артисти мусіли поволи й чітко вибивати речення, навіть — хочби на цьому терпіла й акція. Часто це для рецензентів було найважливіше...

Зачалося буквально з нічого! „Кобзар“ мав декілька дешевеньких шароварів, солом'яних брилів, 3 киреї, паперові краги (камаші), жінки дещо з жіночого народного строю — це вся гардероба. А декорації! Прим. І. дія „Гриця“ (село в зимі) йде при такій декорації: мадярське пів-село, пів-містечко, на середині безстилева мурована церков, дальше декілька мурованих домиків, нігде ні деревця. Репертуар мусів бути випадковий, бо не було готової бібліотеки. Під тим оглядом трудність була тим більша, що кожда вистава є премією й годі. Більше не можна штуки давати, хиба аж по декілька місяцях і то ризиковно.

За те була добра воля й віра в кращі часи. Театр зачинав правильно що тижня давати вистави. Режисерував спочатку Мих. Біличенко, потім п. Марія Приємська, Дніпрова, член театру Садовського. Театральна комісія, зробивши плян організації театру, статут, і поробивши заходи для видання державної підмоги, зложила повновласти й покликано иншу комісію: голова о. Авг. Волошин, секретар д-р Бирчак, члени: Степан Клогурак (місцевий Українець) і Остап Вахнянин та Роман Кирчів, як представники трупи (оба Галичане). Дня 1. квітня 1921 обняв режисуру б. директор і режисер державного драматичного театру у Києві Борис Крживецький, що й вів її до приїзду Садовського до 1. вересня 1921.

За той час дав театр 44 вистави й концерти, з чого 18 поза Ужгородом. З важніших, виведених із успіхом вистав, треба згадати „Невольника“, „Сушту“ (двічі), „Сватання на Гончарівці“, вкінці „Отець“ чеського драматурга Іроска з нагоди його 70-літнього уродин.

Ця фаза театру визначається великим артистичним успіхом. Час цей мож назвати завзятою боротьбою членів театру за: бути чи не бути. Їх 17 працювало в дуже тяжких матеріяльних обставинах одержуючи платні менше половини потрібної на прожиток суми.

Театр під директорією М. К. Садовського. З кінцем червня 1921 р. одержала „Просвіта“ повідомлення про призначення з фонду президента республіки Томи Масарика допомоги на театр в сумі 250.000 кор. ч. Головний відділ зачав робити

приготування до організації дійсного театру. Зачалася кореспонденція з директором Садовським, якого вкінці з кінцем серпня запрошено приїхати на усні переловори. І вже 21. VIII. відбулося засідання конкурсової комісії для прийняття членів театру. Закуплено театральне майно з бувшого табору полонених Українців у Фрайштаті (Горішній Австрії). Змінено й склад театральної комісії: голова й артистичний референт о. Авг. Волошин, секретар д-р Бирчак, члени: д-р Михайло Бращайко й дир. Садовський, а пізніше кооптований як фінансовий референт д-р Володимир Пежанський. В такому складі працює театральна комісія до сьогодні.

Реорганізований театр дав 22. вересня в день приїзду през. Масарика „Запорожця за Дунаєм“ в нових костюмах та при нових декораціях артиста Миколи Кричевського. Зразу повіяло іншим духом — показався дійсний театр.

Від того дня дає театр часто вистави як в Ужгороді, так і на провінції. Число вистав доходить в деяких місцях до 20. Виставлено між іншими такі річи як „Чорноморці“, „Мартин Боруля“, „Бурлака“, „Бондарівна“, „Суєта“, „Дай серцю волю“, „Наймичка“, „Бояриня“, Островського: „Ліс“, „Бояриня“, „За двома зайцями“, „Молода кров“, „Назар Стодоля“, „Ревізор“ і ин. Дня 30. XII. 1921 гостив театр в себе чеського прем'єра д-ра Бенеша, в якого честь дано „Запорожця“.

Дня 6. червня заїхав театр до Праги і дав у Швендовім театрі на Сміхові 10 вистав з великим успіхом. Особливо про „Ревізора“ писала вся чеська преса з найбільшими похвалами, його мусів театр повторити, — як говорено — на те, щоб всі чеські режисери повчилися, як „Ревізора“ треба ставити.

За час від 1. IX. 1921 до 30. V. 1922 дано 72 вистави, з того 30 на провінції. Тепер складається театр із 31 членів, удержуваних театром. Інвестиції, поїздки на провінцію забирають масу грошей і

колиби не видайна поміч правительства театр мусівби впасти. Саме тепер переходить він гостру кризу й від признання дальшої субвенції залежить його дальше існування.

Роля театру саме в Ужгороді першорядна. Тут же перехрещується три, а навіть чотири культури: малярська, чеська, словацька й українська. Театр іменно має показати чужим велич нашої культури, а в першій мірі засвоїти її відсталим закарпатським братам. Відповідно підобраним репертуаром може театр стати святинею штуки не лиш для своїх, але й чужих, а одночасно сповняти свою місію — українщення країни. — На жаль в тому напрямку театр не сповнив покладаних на него надій. Він став — правда — правдивим „українським театром“, але через це, що не давав чужих штук, не приєднав собі й чужої публіки в тій мірі, як це міг зробити. — І руську публіку не раз не задоволь, бож вона убога на нашу традицію й таких річей як „Бояриня“ не розуміє. Ще в 70-их роках мин. століття сказав Драгоманов, що тут із козаччиною нема що робити...

Та мимо всіх хиб значіння театру дуже велике. Він вже має свою сталу публіку. Робив він свос діло краще як 10 газет. Ціла Закарпатська Україна покрилася сіттю аматорських кружків, яким театр по змозі помагає літературою, гардеробою, інколи артистами й малярем. Тепер ведеться 3-місячний драматичний курс для ознайомлення молодих місцевих сил із працею сцени на селі.

Сподіємося, що історія театру отцим начерком не скінчиться та що, коли нам з вами, дорогі читачі, доведеться дождати другого року, то ми тут знов на цих сторінках із його дальшою історією ще стрінемося.

Антін Дівнич.

ДОПИСИ.

Чортків.

Діяльність філії „Просвіти“ за час від 7. квітня 1921 до марта 1922.

По перерві від 1918 р. що йно 7. квітня 1921. відбула філія тов-а „Просвіти“ свої чергові заг. збори. Нововибраний виділ не перебрав від старого жадного майна, бо все пропало по причині війни. Загальні збори вложили на нововибраний виділ обовязок передовсім навязати контакт зі селами і відновити всі читальні по селах, щоб осягнути передвоєнний стан (45 читалень в 1910 р.). Тому, що задача була дуже тяжка, зобовязалися багаті членів із інтелігенції помощи виділов в тій тяжкій праці і, щоби бути записаними в протоколі, зголосили охоту їхати на села на кожний зазив Виділу. Та з них яких 2/3 ще й не бачили села „страха лядського ради“.

Праця виділу йшла головно в напрямі відновлення читалень по селах. В зазначенім часі відновлено 16 читалень: 14 відновила філія, 2 самі відновилися, 4 читальні внесли подання про відновлення, а з 12 селами навязано коньякт і пороблено заходи, щоб урухомити читальні. На села виїздили: Ів. Велигорський, учит. гімн. (8 разів),

Ів. Гринчишин, канд. адв. (3 рази), Ост. Маньовський, учит. (2 рази), Евг. Яворовський, учит. гімн. і Сава Никифоряк, учит. гімн. (по 1 разу).

Роботу утруднювала недостача власного люкалю. Великі перешкоди при відновлюванню читалень і уряджуванню аматорських вистав робило й робить місцеве староство.

Ладичин, пов. Тернопіль.

Світова війна і звязані з нею лихоліття зруйнували в нашому селі українське життя на полі культурнім, просвітнім і організаційнім, а воно перед війною завдяки нашому парохіві о. М. Світенькому дуже гарно розвивалося. Була в нас читальня „Просвіти“ і при ній крамниця, тов-о „Січ“, а при ній дута музика. Читальня мала свій власний дім, котрий підчас війни зовсім знищили чужі війська. Підчас війни припинили наші місцеві тов-а зовсім свою діяльність і трудно їх було покликати до життя. Що йно за порадою і старанням Вол. Мартиневича з Микулинців і за заохотою і примукою місцевого студ. медицини Мик. Фуртака відновлено в нас чит. „Просвіти“. Заг. збори відбулися 4. червня ц. р. в домі К. Фуртака. Було це

велике свято в селі. На збори явилось багато людей. В. Мартиневич виголосив реферат, в яким пояснив зібраним для чого треба закладати товариства, ціль та користь товариств.

Вписалося 100 громадян у члени читальні. Членську вкладку заг. збори ухвалили 200 мп. для старших, а 100 для молодіжи.

До виділу вибрано: Ант. Тирана, Федя Гриба, Павла Куревича, Мих. Коблянського, Петра Фуртака і Мик. Фуртака. На заступників: Ілька Лісницького, Ол. Гульку і Ів. Ірху.

Рішено передплатити всі українські часописи.

Підчас загальних зборів зібрано 35.000 мп. на відреставрування читальняного дому. Зібрався вже рівнож аматорський гурток при читальні з членів тов-а під проводом Миколи Фуртака і невдовзі виставить якусь гарну народню штуку. Слід би відновити й місцеву музику.

Присутний.

Винятинці, пов. Заліщики.

Заходом кількох інтелігентних одиниць, які тепер перебувають в селі, а яких тут, на жаль, дуже мало, відбулись в неділю 14. мая ц. р. загальні збори чит. тов-а „Просвіти“.

До нововибраного виділу ввійшли: о. М. Ганкевич голова, Вас. Бродер заступник, Ант. Комарницький секретар, опісля: Ів. Чорний, Ів. Передерко, Вас. Тихолаз, Вас. Михайлина, П. Бойко, Ів. Крихтяк, А. Мартинюк і Д. Сенік.

Слід зазначити, що на зборах явилось більше молодших як старших, бо з цих послідних здається кожний боявся лишити саму в хаті свою стару жінку, щоб її хто не вкрав. Тому на таке велике село як Винятинці замало було на зборах, однак збори відбулись дуже гарно. Є надія, що незадовго заложиться також аматорський кружок. По зборах прочитано учасникам часопис і всі вдоволені розійшлись домів.

Громадянин.

Лещків, пов. Сокаль.

Завдяки старанню пароха з Себечова о. Гарасовського та свідоміших наших селян відновлено у нас читальню „Просвіти“ 23. квітня ц. р. членів вписалося 25. При читальні зорганізовано бібліотеку, яка дотепер числить 90 популярних книжечок. Домівки власної не маємо — сходини відбуваються в домі Миколи Цьона. За найбільше завдання поставив собі виділ читальні зорганізувати аматорський кружок та зайнятися справою будови читальняного дому. З часописів передплачує читальня „Письмо з Просвіти“.

Бабинці коло Кривча.

Читальня відновлена в вересні 1921 р. Членів вписалося 56. Власної домівки немає, а міститься в перебудованій читальняній крамниці. При читальні існує бібліотека, що числить велике число томів. Членську вкладку усталено на 50 мп. місячно. З часописів передплачується „Письмо з Просвіти“, „Гром. Вістник“ і „Укр. Голос“. Члени сходяться що неділі і свята, навіть у звичайні дні для прочитання часопису. З книжок найбільше виписується поміж громадянами історичного змісту.

Давня крамниця перестала існувати задля воєнних причин. При читальні існує хор, що наразі привчається до церковного співу. Маємо надію вкортці зорганізувати при читальні аматорський кружок. Гарячим нашим бажанням є передовсім мати свою власну хату.

Метенів-Грабівці.

Аматорський гурток сіл Метенів-Грабівці дав в днях 29. і 30. м. м. в місті Поморянах дві вистави „Москаль чарівник“ і „Наталка Полтавка“. Взявши під увагу всі труднощі, які приходилося поконати — вистави на загальні випали аж надто добре: Села Грабівці-Метенів знищені були війною зовсім. Коли сяк так відбудувались, взялася молодіж до культурної праці. Через брак відповідного льокалю сходилася молодіж на проби по тісних хатах, то в однім, то в другім селі. Не маючи відповідної салі до вистав, звернулася молодіж до поморянської інтелігенції, що вишуквала льокаль, постаралась о позволення і допомогла своїм трудом при устроєнні сцени, декорацій і т. д. Ся поміч і прихильність Поморян дала гурткові заохоту до дальшого діла.

Махнів.

Від 1914 р. читальня не проявляла ніякого життя, тим більше що була зневолена відступити свій власний льокаль на школу, виходячи з того заложення, що справа школи є найбільш пекуча. Майно читальняне знищене, лише дещо переховалося у місцевих громадян.

7. квітня ц. р. відбулися перші повоенні загальні збори читальні. Вибрано новий виділ до якого увійшли: Ол. Равлик містоголова, Вас. Лещишин секретар, Матвій Боднар касієр, Роман Перетятко бібліотекар, Мик. Чорнобай господар, Мих. Дмитрушко член виділу. Заступники виділових: Орест Івашко, Дм. Вербовий, Ол. Вітишин. Ухвалено влучити аматорський кружок до читальні як секцію. Запреномеровано усі укр. часописи.

Ришкова Воля, пов. Ярослав.

Урухомлений в марті ц. р. і переіменований в статутове товариство аматорський гурток при чит. „Просвіти“ в Ришковій Волі розвивається доволі гарно. За короткий час, бо протягом не цілих трьох місяців відіграв гурток дві штуки: одну 17. квітня, другу 7 мая. Д. 17. квітня (на другий день Великодних свят) виставлено „Наталку Полтавку“. Гарна погода на дворі, старанно уладжена сая, як також музика, що грала на перервах, притягнули на представлення велику силу людей. Штукку відіграно вдатно. Зробила вона на присутних дуже гарне вражіння і у кожного лишилась гарним спомином. Доказом цього являється між ин. те, що пісні співані дієвими особами прийнялись зразу сільськими пафубками і дівчатами і їх вони співають тепер при кожній нагоді; а всі байдужі, котрі не були на виставі, не могли пережалувати, що проминули нагоду побачити таку гарну штуку. Та не довго прийшлося їм ждати на нове представлення. 7. мая виставлено комедійку „Які хорі, такі доктори“, що також пройшла з великим успіхом. На Зелені свята в неділю аматорський гурток так само успішно відіграв комедію Гр. Цеглинського „Ворожбит“.

До вдатного переведення вистав, а головно з технічної і матеріальної сторони, як відступлення парохіяльного будинку, уладження салі й сцени, достарчення потрібних матеріалів і т. д. причинився в першій мірі місцевий парох, за що належить йому щира подяка.

Прошова, повіт Тернопіль.

Діяльність нашої читальні відновлено загальними зборами 9. листопада 1921 р., підчас котрих

вписалося в члени 49 людей. З часом при читальні зорганізовано хор і аматорський кружок. За сей час дав хор два концерти „Свято Просвіти“ 25. грудня 1921 р. і „Шевченківський концерт“ 12. марта ц. р., в якім взяли участь і громадяне сусідніх сіл. Се свято зробило сильне вражіння на присутних, може не так виконанням, як змістом. Сеж було перше Шевченкове свято у нашім селі, яке дало доказ, що хоч як стараються знищити наш народ, але дух наш не гине, а більше набирає сил до життя.

Аматорський кружок дав кілька вистав („Заручини по смерті“, „Сто тисяч“ і „Воєнна любов“). Слід зазначити, що приступаючи до праці, читальня не мала ані бібліотеки, ані жадних приладів до урядження сцени, також брак власного дому і салі до представлень. В тім напрямі муситься кожний раз поконувати великі труднощі. Тепер читальня має в своїй бібліотеці 112 книжок, справила куртину до сцени і передплачує усі українські часописи. Передплачує також в У. П. Т. видання Івана Франка.

Заходом читальні зібрано з нагоди 40-літнього ювілею УПТ. і в часі Різдва суму 11.725 мп. • на Рідну Школу, які відослано до УПТ. З концерту на „Дар Просвіти“ відослано 4.859 мп., з Шевченківського свята відослано на фонд „Учітєся“ 10.075 мп. Рух книжок в часі зими був дуже оживлений. Тепер читальня має уже 151 членів. Жаль тільки, що деякі інтелігентні одиниці, які могли б і повинні взятися також до праці і другим помігти, і не зазирають до читальні.

Пишатинці, пов. Борщів.

26. марта ц. р. відбулися у нас загальні збори читальні „Просвіти“. Збори відкрив бувший голова читальні Дм. Галяс, почім о. Хорук доступним способом представив значіння просвіти і читальні на полі нашого національного відродження. В промові своїй згадав про покійного голову матірнього Тов-а радн. Кивелюка. Память небіжчика ушановано повстанням з місць.

Гром. Вас. Штангрет (нар. учитель без посади) згадав про поляглих борців — передовсім з місцевого села. В своїй промові старався порівняти культуру інших народів з українською — підчеркуючи головне те, що кожний з нас повинен читати багато корисних книжок та часописів.

Нових членів читальні вписалося 50. На голову читальні вибрано одноголосно місцевого пароха о. Ів. Хорука, на заступника його Вас. Штангрета, на секретаря Андрія Галяса.

Бориничі.

З відновленням нашої читальні звернено особливо увагу на зорганізування читальняної бібліотеки. Брак книжок давався відчувати на кождому кроці. При допомозі громадян-жертводавців бібліотека піднеслася й числить уже поверх 150 книжок. Жертвували: о. К. Донарович — 32 кн., Продиус 11 кн., Н. Н. 33 і Берта Коль 2 кн. Решту книжок закуплено у Львові. З часописів передплачується: „Письмо з Просвіти“, „Земля і Во-

ля“ та „Український Голос“. Громадяне радо горнуться до читальні та користають з бібліотеки. Одначе просвітний рух не подобався теперішньому комісарові Ант. Дейнеці, який надсилає поліціантів, щоб вони розганяли молодіж з читальні. Рівнож бувший комісар А. Манишин ходить з доносами на постерунок, вигадуючи ріжні брехні та горляючи на весь рот, що то все мамона. Та їх зрадницька робота не відстрашує громадян від просвітної праці, навпаки заохочує та додає відваги.

Читальня числить 96 членів. З бібліотеки користає 66 осіб, котрим визичено дотепер 425 книжок. При читальні засновано рівнож аматорський кружок, під проводом голови Василя Ковальчука.

Микуличин.

Заходами і силами тов-а „Аматорський кружок в Делятині“ устроєно у нас в неділю 4. червня Свято Шевченка і виставу „Невольник“. Програма була знаменито виконана а кульмінаційною точкою свята була деклямація малого легініка і маленької Гуцулочки. Вистава випала рівнож дуже добре. Саля Сестер Служебниць виповнена була по береги Гуцулами, які дуже вдячні були аматорам і хорові з Делятина за устроєння свята Шевченка і „Невольника“. Популярну промову виголосив місцевий парох о. Луців. Хорами диригував п. Михайло Білик.

Другого дня Зелених свят 5. червня виставив згаданий кружок виставу „Підгір'яне“ в Делятині. Гра аматорів, хоч декотрі вперше виступали на сцені, була добра. Саля „Української Каси“ була битком набита.

Учасник.

Стрий-Лани.

21. мая ц. р. відбулися загальні збори читальні „Просвіти“ в Стрию на Ланах. Салю заповнили міщани. З рамени філії „Просвіти“ був присутний проф. Білик. Здаючи звіт з діяльності читальні Онуфер Дибя підніс велику заслугу Пилипа Грущака, який не жалувал часу і праці, щоби зорганізувати хор і драматичний кружок. Головно його заслугою є, що читальня дала виставу („Бабський бунт“) і два концерти. Розвиток читальні йде правильно, члени сходяться і стараються в читальні зібрати всю молодіж, щоби читальня була огнищем просвіти. Проф. Білик заохотив присутних до освітньої праці, представляючи, що міщанство має бути тою найсвідомішою силою, яка повинна охоронити наш народ перед зневірою. Читальня „Просвіти“ повинна відограти ролю Ставропії в XVII. віку. Відси повинно йти життя на села.

До нового виділу увійшли: о. Н. Ліщинський голова, Дм. Дикун заст. голови, Т. Дерко касієр, Вол. Дибя секретар, Оноф. Гладун господар, Вас. Держко, Ів. Голод. Мик. Васильчишин, Пет. Сольман і Мик. Добровольський. По зборах читальні відбулися збори Захоронки, на яких присутні розважали заклик центр. товариств, щоби по всіх селах закладати захоронки і спосіб, як се найкорше перевести.

Кожний Українець і кожда Українка повинні стати членами Товариства „ПРОСВІТА“. Річна вкладка 1000 Мп.

По Україні.

ГАЛИЧИНА.

Справа Східної Галичини.

В справі Східної Галичини в англійському парламенті внесено інтерпеляцію, іменню посол Моелі запитав, чи Польща переведе вибори у Східній Галичині, якою на основі Санжерменського договору мають право розпоряджати тільки союзні держави. Міністр закордонних справ Англії відповів, що в тій справі вислано запит до польського уряду.

Так само Ліга приятелів мира на останньому засіданню домагається вирішення справи Східної Галичини по лінії права самоозначення народів.

Новий польський прем'єр міністрів Новак у своїй промові заявив, що східно-галицьку справу треба полагодити перед виборами до сойму. Тої самої думки є і Пілсудський, який хоче дати Українцям автономію.

Гонять Українців на Захід.

Польська дирекція почт висилає Українців-урядників на Захід, щоб позбутися українського елемента із Східної Галичини. Так вислано Е. Залуського зі Львова на Познанщину, С. Левицького з Бродів до Кельц, А. Фурмана і Бучинського з Сянока до Кельц. Перенесені урядники дуже бідують на чужині.

Підозріла катастрофа в Гиневичах.

В Гиневичах біля Бережан вискочив зі шин мішаний потяг. Сконстантовано, що залізничий міст на просторі 100 метрів знищений невідомою рукою. Керманіч потягу і кондуктор ранені.

Арештування в Тернополі.

Дня 30. липня терновільська поліція перевела ревізії в домах Українців: Волод. Нички, студ., Петра Вацика, В. Кордибана, Т. Демчука, Е. Самбірського, Т. Кучерішки і інших.

Арештовано В. Ничку, Е. Самбірського і П. Вацика.

Процес Федака.

Як доносить польська преса, розправа проти Степана Федака, який виконав замах на начальника польської держави Пілсудського, розпочнеться 6-го вересня перед лавою присяжних. Проводити розправою буде д-р Маєр, обжаловувати прокуратор Гіртлер.

Напад Поляків на українську читальню.

Дня 29. липня підчас проби українського хору в читальні „Просвіти“ на Левандівці під Львовом, польсько-шовіністична молодіж зробила вечером

напад і криво розправилась із членами хору. Тяжко поранено багнетами Антона Змія, учительку Кривівну і Сиротюка. Поліція арештувала 9 учасників нападу.

ХОЛМЩИНА.

Польська влада дала дозвіл на відкриття українського товариства „Рідна Хата“ у Холмі, але із застереженням, що товариство буде не українське а „rusińskie“. Треба зазначити, що старання о дозвіл на це товариство тревали 3 роки.

Робляться заходи в цілі відновлення „Нашого Життя“.

ВОЛИНЬ.

Проганяють Українців.

Кремінецьке староство видало розпорядок, силою якого українські діячі на полі кооперації та шкільництва, Аркадій Животко, Яким Грабів, Антін Гарасименко, Іван Романченко, Сергій Пасічниченко, Марко Трепет і Василь Біднов повинні до 3. серпня покинути м. Кремінець, як особи невідгідні для уряду. Мимо протесту українських культурно-освітніх організацій і мимо заборони міністерства внутрішніх справ, староство домагається опушення кремінецького повіту, продовживши тільки реченець виїзду до місяця жовтня ц. р.

Зїзд культурно-освітніх організацій.

В Луцьку відбувся зїзд культурно-освітніх волинських організацій, скликаний за ініціативою луцької „Просвіти“. На зїзді було 60 делегатів. На зїзді вирішено ряд питань, обмірковано справи культурно-освітньої праці на Волині та ухвалено резолюцію. Є надія, що після програми, наміченої на тім зїзді, культурно-освітній рух на Волині оживиться.

ВЕЛИКА УКРАЇНА.

На Великій Україні панує дальше страшний голод, наслідком якого поширюються епідемії та різні недуги. Холера перекинулася з Одеси і Москви до Києва, на Поділля і на Волинь. Невдоволене населення місцями пробує на ново підняти повстання.

Під Камянцем недавно була сутичка між військами Качоровського і повстанцями. Були навіть чутки, що повстанці заняли Камянець Подільський. В Києві розстрілено кілька осіб за участь в повстанні.

Останніми часами виникають часто непорозуміння між московським урядом і харківським. Діло в тім, що Українці домагаються цілковитої незалежности українських комісаріятів, на що Москва не хоче згодитися. Для вияснення таких справ виїхав Раковський, голова комісаріятів України до Москви.

ЩЕПИ

ЯБОЛОНЬ, ГРУШ, СЛИВ, ВИШЕНЬ і ЧЕРЕШЕНЬ високо і півпенні в ціні 800 — 1.600 мп. за штуку має на продаж Садівничо-огородниче заведення Т-ва „Просвіта“ у Милованню

п. СТРИГАНЦІ н. Дністром. — Опакування 100 мп. від штуки. — Висилку залізницею і продажу на місці розпочинається в половині жовтня, а замовлення полагоджується за надісланням належності. При більших замовленнях відповідний опуст.

Українське життя на чужині.

Українська господарська академія.

Українській Громадській Комітет в Чехословаччині заложив в Подєбрадах коло Праги українську Господарську Академію, в якій наша молодь зможе студіювати агрономію, лісоводство, технольоґію, кооперацію і інші господарські науки.

По світу.

ІТАЛІЯ.

В Італії змагається кривава боротьба між націоналістами (фашистами) і соціалістами. Коли соціалісти проголосили в Італії генеральний страйк і припинили працю у фабриках і залізницях, то фашисти продовжували свою роботу і старалися урухомити всі фабрики і копальні. На тім тлі прий-

шло до великих сутичок між обома партіями. В Римі, Неаполі і інших містах іде кривава боротьба, яка коштує багато жертв. Уряд, ані військо не всилі пввернути спокою.

Після конференції в Газі.

Конференція в Газі, так як і в Генуї, не довела до жадного успіху. Головною причиною невдачі, є непорозуміння і розбіжність інтересів совітських республік і держав західної Європи. Сівіти домагалися великої позички, а Франція хотіла, щоби большевики признали приватну власність. Ані одна, ані друга сторона не згодилася. Делегати на конференції в Газі розіхалися з нічим. На днях має розпочатися ще одна конференція в Лондоні.

Складайте жертви Голодним України.

Посмертні згадки.

В останнім часі померло кілька видатних громадських діячів по обох боках кордону. Подаємо нашим читачам коротенькі життєписні звістки про сих заслужених наших людей.

Трохим Верхола. 18. червня в львівськiм шпиталі помер на сухоти в цвіті віку молодий емігрант із Великої України Трохим Верхола. Він був сином селянина з Сатанова на Поділлі. Родився 20. VI. 1883 р. Десяти літ покинув він рідну хату, шукаючи освіти. По скінченню виділової школи опинився згодом аж у далекому Томську в малярській школі, заробляючи рівночасно на життя як звичайний робітник на фабриці. Опісля перенісся до Києва, де скінчив школу мистецтва, а потім здав іспит до петербурзької Академії Мистецтва. Та тут якраз вибухла війна і молодого маляра взято на фронт простим салдатом.

Вибух революції застав Верхолу у ріднім Проскурові, де він розвинув жваву діяльність і вибився на чоло місцевого громадського життя. Його вибрано спершу головою проскурівської „Просвіти“, а далі й головою повітової Земської Управи. На сій посаді покійний дуже багато зробив для українізації шкільництва в повіті.

За Української Народньої Республіки працював небіжчик то як повітовий комісар, то як голова повітової Земської Управи, то як голова міської Управи.

Був завсїгди гарячим поборником самостійности України. Працював у сім напрямі і під большевиками, але вкінці мусів тікати від чрезувичайки. На еміграції доводилося дуже бідувати, жити в голоді та холоді, й тут остаточно зломилася його зла хвороба — сухоти — якої набавився ще за свого тяжкого життя спершу у Томську, а згодом на війні. Вмер, похоронувашу 10 місяців. На місце вічного спокою відпровадив його гурт земляків-емігрантів — Українців, Москалів, Поляків і Жидів, а також представники галицько-українського громадянства з д-ром Ст. Федаком на чолі.

Омелян Гузар. Сухоти були причиною смерти й другого замітного нашого діяча, проф. Ом. Гузара, одного з провідників сокільської організації. Уродився покійний 8. січня 1890 р. у Львові, тут скінчив народню школу й гімназію й записався в 1910 р. на університет. Підчас університетських студій брав живу участь в українськiм студентськiм життi, а також у роботі „Сокола Батька“, для котрої віддавав увесь свій вільний час. Великий розвиток січово-сокільського руху перед війною був у значній мірі його заслугою. Взятий з вибухом війни до війська, бився над Стиром, де й попав у 1915 р. в полон. Вивезений Москалями в Пермську губ., пробував там аж до революції. З вибухом революції виїхав до Самари й почав там організувати українське шкільництво серед переселенців із України. В 1918 р. інтернували його чеські легіоністи за те, що не хотів до них пристати, і разом з іншими старшинами посадили в табор, де він і набрався сухит.

В таборі довелося жити серед страшних умов при 37° морозу, в неопаленім бараку, де на додачу не було й шиб. Як большевики нагнали Чехів, покійний виїшов на волю й далі працював для українського шкільництва аж до половини марта 1921. Вернув до Галичини зовсім зломаний, але ще якийсь час працював в шк. році 1921/2. як учитель в приватній реальній гімназії в Перемишлянах. В марті сього року виїхав лічитися до Закопаного, але сухоти вже занадто знизили його сильне здоров'я — надії на поправу вже не було. Тому покійний вернув до рідні, щоб у її крузі провести послідні дні свого життя. Помер, полишивши сиротами жінку, двоє малих дітей, та батька, котрий втратив підчас війни обох своїх синів.

Франц Тузяк. 12. мая помер нагло в Станіславові визначний український технік інженер Франц Тузяк. Покійний, син дрібного урядовця, по скінченню гімназії в Самборі записався на відділ інженерії на львівській політехніці. Бувши студентом першого року, належав до основателів товариства українських слухачів політехніки „Основа“. По скінченню політехніки в 1902 р. весь час займався фаховою своєю працею, спочатку в залізнич-

чий службі, а опісля в дирекції водних доріг, при каналізації Висли в Кракові. Перебуваючи в Кракові, багато причинився до згуртування краківських Українців коло читальні „Просвіти“.

В 1918 р. покликано його як знаменитого фаховця до централі відбудови Галичини, та листопадовий переворот на цілий рік перервав його працю, бо Поляки усунули його з посади. Принятий знову на службу працював знову при відбудові, спершу, у Львові, а потім у Станиславові, скрізь роблячи багато добра для українського громадянства, не зважаючи на несприятливі обставини. Помер нагло на удар мозку, спричинений давньою хворобою вуха.

Петро Чорний. 20. червня помер у Золочеві на 79. році життя старшина Української Галицької Армії Петро Чорний. Се був зразковий громадянин і слуга рідного краю. Покійний служив 57 літ в австрійській армії аж до упадку Австро-Угорщини, а потім не зважаючи на свої похилі літа, поспішив у ряди рідного війська. З галицько-українською армією ділив старий всю її долю й недолю. Вернувши по довгих блуканнях з України, занепав на здоровлю й по кілько-місячній хворобі зліг у рідну землю, котру так любив і котрій служив до останку сил.

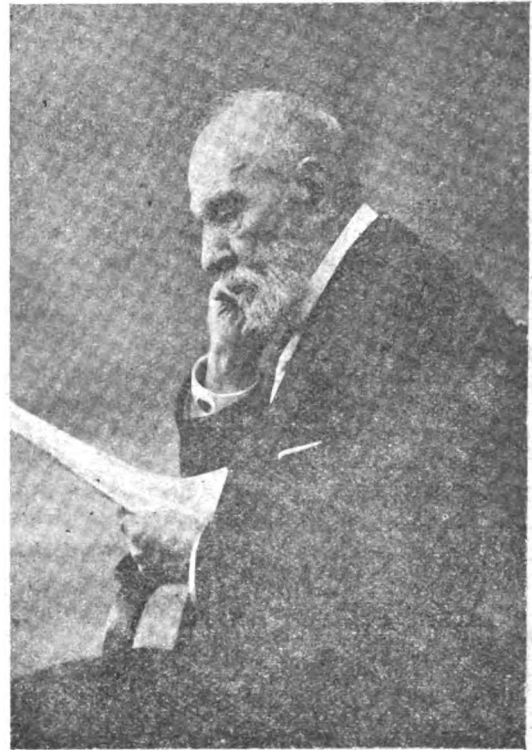
Д-р Щасний Сельський. 20. мая помер нагло у Витвиці коло Болеховє в 70 році життя визначний лікар-гінеколог (жіночих хоріб), дійсний член Наукового Тов-а ім. Шевченка у Львові, бувший президент Управляючої Ради „Народної Торговлі“ і член сливе всіх українських інституцій д-р Щасний Сельський. З покійним сходять у могилу один із визначних діячів 80-х і 90-х років.

Родився в 1852 р. в Колодниці Стрийського повіту, де його батько був посесором. До гімназії ходив у Дрогобичі й Львові, університет скінчив у Відні, будши студентом брав живу участь в українськiм студентськiм життiю й в 1874—5 р. головував у „Січи“. Підчас арештовань січовиків в звязку з нагінкою на українську соціалістичну мокодiж у Львові в 1877 р (відома справа І. Франка, М. Павлика й ин), арештовано й покійного й разом із Остапом Терлецьким привезено до Львова в кайданах. По довшій слідчій вязниці засуджено покійного вкупі з іншими товаришами на 1 місяць тюрми за приналежність до „тайних товариств“. По сій перерві докінчив Щасний Сельський свої медичні студії й здобивши докторат та відбувши дволітню практику у Відні, перенісся до Львова. Тут він скоро вибився на одного з перших знавців свого фаху. Одночасно з медициною практикою займався й наукою та поміщував свої розвідки в німецьких медичних часописах та у виданнях Наукового Тов-а ім. Шевченка, членом котрого був від 1899 р. Кільканацять літ тому осів у своїм маєтку Витвиці, але не усувався від народньої роботи. За української влади в 1919 р. був повітовим лікарем.

Орест Левицький. В Київi помер сього року відомий український історик, автор численних історичних оповідань, проф. Орест Левицький. Він був членом усіх наукових українських інституцій — Наукового Т-ва ім. Шевченка у Львові, та Української Академії Наук і Українського Наукового Товариства в Київi.

Поза численними науковими розвідками українською й російською мовою відмітимо його популярну розвідку, видану Українською Видавничою Спілкою „Про шлюб на Україні-Руси в XVI — XVII. ст.“ під псевдонімом Левко Маячанець та прегарні „Волинські оповідання“.

Народився покійний 13. грудня 1848 р. на Полтавщині в стародавній попівській родині. Учив-

ся в полтавській духовній семінарії, а потім на київському університеті, де його професорами були В. Антонович і М. Драгоманів. Під проводом Антоновича почав ще студентом працювати над давніми актовими книгами в київськiм Центральнiм Архiвi, з котрих узяв неоднo для своїх розвідок та оповідань. По скінченню університету був секретарем київської Археографічної Комісії й довшій час (35 літ) учителював у 4-й київській гімназії. В 1909 р. вийшов у відставку й зайнявся виключно українською науковою роботою.

ЗЕМЕЛЬНИЙ БАНК ГІПОТЕЧНИЙ

Ска Акційна у ЛьВОВІ відкрив дня 10. серпня при площі пілсудського ч. 4. Агенцію в СТАНИСЛАВОВІ

Купно і продажа всіляких ВАЛЮТ, ДЕВІЗ (чеків) і ПЕРЕКАЗІВ по дньовому курсі. —
Купно американських ЧЕКІВ, без огляду на авізо. Digitized by Google 1-4

Вісти з „Просвіти“.

Торговельна Школа Тов-а „Просвіта“ у Львові в шкільнім році 1921/22.

В мин. шкільнім році вписалося до школи 267 осіб, в тім 194 муж., 73 жін. а саме: до двокласової школи 106, на однорічний курс торговельний 98, на курси англійської мови 63. Протягом шкільного року покинуло науку головно ізза недостатці удержання 46 осіб, а саме з 2-класової школи 14, з однор. курсу 12, з курсу англ. мови 20, так, що з кінцем шкільного року остало 221 осіб, найвище число, яке колинебудь школа виказувала.

Вислід клясифікації: в 2-класовій школі і на однорічнім курсі відзначаючий і добрий поступ виказало 152, недостаточний 6, поправку 15, не-клясифіковано 2, до доповняючого іспиту призначено 3.

На курсі англійської мови ведася свобідна наука без кінцевих іспитів.

Поведення молоді було на загальне дуже добре.

Із слухачів(чок) школи зовсім покінчило науку в 2-клас. школі 39, на однорічнім курсі 86, разом 125 осіб, в тім 32 жінок. Можуть вони зайняти місце у всякого рода торговельних, промислових, касових і банкових підприємствах. Наука була ведена з углядженням практики, бо вели її головно такі учителі, що мають крім вищої теоретичної освіти довголітню заводову практику.

Учительський збір складається з управителя і 16 учительських сил, з чого є постійних 3 і 13 доходячих. Поіменний склад збору представляється ось як: Д. Коренець проф. гімн. як управитель двокласової школи і курсів, А. Березовський, І. Голловка, К. Качникевич, І. Лежогубська, Г. Макітра, П. Менчик, д-р І. Чайківський, М. Панчук як учителі двокласової школи, а А. Березовський, адв. д-р М. Волошин, В. Галіковський, радн. К. Качникевич, проф. О. Панейко, секретар скарбу В. Сосенко, суддя Ст. Старосольський, проф. Ом. Терлецький, прокурис Кр. Банку І. Чапельський, апеляційний суддя д-р Р. Чайківський як доценти однорічного торговельного курсу.

Крім сього Е. Нагірний, директор „Народної Торговлі“, мав виклади з товарознавства і показував та пояснював абсолювентам(ткам) школи уладження центрального магазину „Народної Торговлі“ у Львові.

Курси англійської мови вела п. С. Сильвестер-Френкель.

З українського театру.

Не вважаючи на одержану бувшим директором Укр. Державного Театру Орлом Степняком в Міністерстві справ внутрішніх театральну концесію майже на всю Польщу і на всю Галичину (ще в квітні ц. р.), тільки тепер, після всяких перепон і труднощів, львівське воєвідство дозволило йому провадити театр на терені свого воєвідства.

Укр. театр під проводом Миколи Орла-Степняка розпочав свою діяльність з початком серпня ц. р. в районі Дрогобича.

Репертуар театру широкий побутовий, історичний і модерний як ліпших українських драматургів, так і світових.

На меті є виставляти пєси ще незнані або мало знані в Галичині.

В склад театральної дружини покищо увійшли такі артисти: Авсюкевич Марта (арт. держ. театру і театру М. Садовського), Григорій Березовський (арт. держ. театру і театру Садовського), Юрко Вовченко, адміністратор, Ол. Кривецька (арт. держ. театру), Ол. Левицький (арт. держ. театру і театру Садовського), Мар. Миронівна (арт. держ. театру), Орел-Степняк, директор і реж. театру (арт. дирек. і реж. держ. театру), Мик. Підборський, Сем. Помяків, Я. Пухальський, Людмила Раїч (арт. держ. театру), Ол. Скалозуб, суфлер, Ол. Сосницький, Надія Ткаченко (арт. держ. театру), Павло Чугай (арт. держ. театру і театру Садовського) і інші.

Театр має власні театральні одяги та бутафोरію для згаданого репертуару.

ОГОЛОШЕННЯ.

(За цей відділ редакція не відповідає).

ЦІНА ОГОЛОШЕНЬ: Ціла сторіна 30.000 мп.; пів стор 16.000 мп.; чверть стор. 8.000 мп.; вісімка 5.000 мп.; шіснайдцятка 3.000. — Дрібні оголошення по 30 мп. від слова. В тексті редакційнім 50 процент дорожше.

ПОЗІР КОЗИВЩИНА І

АДВОКАТ І ОБОРОНЕЦЬ В КАРНИХ СПРАВАХ

Д-р Михайло Західний

веде свою канцелярію в КОЗОВІЙ.

Книжки до набуття в канцелярії Тов-а „Просвіта“:

1. „З минулого і сучасного“	50 мп.
2. „Наш шлях до освіти“	150 „
3. „Боротьба за волю“	200 „
4. „Сотник Черник“	50 „
5. „Старі і нові держави“	40 „
6. „Метричні міри“	30 „
7. „Національні пісні“ (з нотами)	100 „
8. „Земля у вселенній“	30 „
9. „Зимовий вечір“, драм. етюд на дві відслони М. Старицького	150 „
10. „Бери все, що в хаті“, історичне оповідання з життя задунайських запорожців — В. Недолі	170 „
11. „Твори Воробкевича“ т. III. (Українське письменство) в оправі у півпол.	1000 „
12. „Нахмарило“ — комедія на 3 дії Б. Грінченка (видана заходом надніпрянських емігрантів)	500 „

Важне для читальняних бібліотек!

Накладом „Українського Слова“ вийшли досі:

1. *Виктор Андрієвський. До характеристики українських правих партій.* Берлін, 1921. стор. 24. мп. 140
2. **В 60-і роковини смерті Т. Шевченка.** Збірка. Берлін, 1921. стор. 32. 140
3. *Бандурист. Жах.* Збірка оповідань. Берлін 1921. стор. 32. 140
4. *Богдан Лепкий. Незабутні.* Літературні нариси. Берлін, 1922. стор. 84. 280
5. **Памяти Івана Франка.** Зібрав З. Кузеля. Берлін, 1921. стор. 32. 140
6. *Виктор Андрієвський. З минулого.* Рік 1917 на Полтавщині. 2 частини. Берлін, 1921. стор. 158+212. 1000
7. **Українська літературна мова й правопис.** *Українська Академія Наук.* Найголовніші правила українського правопису і *Е. Чикаленко.* Про українську літературну мову. Берлін, 1922. стор. 52. 210
8. *Іван Котляревський. Твори. Том I. Енеїда.* З передмовою й поясненнями Богдана Лепкого. Берлін, 1922. стор. XVI+208 700
9. *Іван Котляревський. Твори. Том II. Наталка Полтавка, Москаль Чарівник і Ода до князя Куракіна.* З передмовою й поясненнями Б. Лепкого. Берлін, 1922. стор. 112. 420
- 10—12. *Дмитро Дорошенко. Славянський світ в його минулому й сучасному.* Берлін, 1922. 48 арк. друку. Енциклопедія славянознавства. 2100
13. *Володимир Леонтович. Спомини утікача.* Берлін, 1922. стор. 154. Спомини бувшого міністра земельних справ Української Держави з часів його перебування на Україні 1918—1921. р. 560
14. *Іван Герасимович. Життя й відносини на Радянській Україні.* Берлін, 1922. стор. 104. 280
15. *Д-р Степан Томашівський. Під колесами історії.* Нариси і статті. Берлін, 1922. сторін 104. 350
- 15—17. *Олекса Стороженко. Твори. Марко Проклятий і інші оповідання.* Берлін, 1922. 1400

18. **Слово о полку Ігоревім.** Староукраїнська поема з XII. ст. в оригіналі і перекладах, із поясненнями Б. Лепкого. Берлін, 1922. мп. 700
19. **Тарас Шевченко. Кобзар.** З передмовою Б. Лепкого. Берлін 1922. стор. XVI+312 великої 8-ки в два стовбці. Розкішне ілюстроване видання з кольоровою обгорткою. 2100
20. *Тарас Шевченко. Гайдамаки.* Розкішне видання з 8-ма вкладними ілюстраціями. стор. 100+VIII. обр. 1260
- 21—22. *Т Шевченко. Повісти (Артист, Музика й и.),* в перекладі на українську мову, під редакцією Б. Лепкого. Берлін, 1922. 1400
23. *Т. Шевченко. Думки.* Вибір поезій. Берлін 1922. стор. 32, 16°. 70
24. **Достойно есть.** Збірка статей, присвячених пам'яті Т. Шевченка. Берлін, 1922. стор. 24, 16'. 79
25. **Осип Федькович.** Вибір поезій. Берлін, 1922. стор. 32, 16°. 70
26. **Дещо про гроші.** стор 24, 16°. 70
27. **Рідне Слово.** Збірка новель і оповідань українських авторів. Берлін, 1922. стор. 290, 8°. З гарно зробленою обгорткою. 1400
28. *Пант. Куліш. Твори. Т. I. Чорна Рада.* Берлін, 1922. стор. 240. 700
29. *Пант. Куліш. Твори. Т. II. Поезії.* Берлін, 1922. 700
30. *Володимир Леонтович. Хроніка родини Гречок.* Роман в 6 частинах. Берлін, 1922. 350

Спільне видання „Українського Слова“ й „Української Народньої Бібліотеки“:

- Струни.** Антологія української поезії від найдавніших до нинішніх часів. Для вжитку школи і хати влаштував *Богдан Лепкий.* З багатьома ілюстраціями. Берлін 1922. Два томи.
- Том I. Від найдавніших часів до Івана Франка. стор. VIII+248, вел. 8°. 1750
- Том II. Від Івана Франка до найновіших часів. стор. VIII+240, вел. 8°. 1750

Ціни обов'язують на місяць серпень і відповідно до обставин можуть бути змінені на будуче.

„Ukrainske Slowo“, Buch- und Zeitungsverlag, G. m. b. H. Berlin-Schöneberg, Hauptstrasse 11

ТОМАСИНА

марки „ЗВІЗДА“
вже надійшла
до складів

Краєв. Союз госп. Спілок,
Львів, Зіморовича ч 20.

І вул. ГОРОДЕЦЬКА ч. 95, в ПЕРЕМИШЛІ, СТРИЮ і КОЛОМИЇ. — Продається по одиноким міхам і вагоново. Скількість товару обмежена, тож треба спішитися з замовленнями.

Не треба їхати до Львова на закупна! Засмічене зерно це велика втрата для господарів! Готуйте чисте зерно під осінні засіви і замовляйте зараз у фірми **А. ОКПИШ і Ска, Львів, вул. Осолінських ч. 15. БАЙЦУ ПРОТИ СНІТІЮ** („услулюн“ знаменитий заграничний виріб) пачка на пів кірця зерна коштує з оплатою пошти мп. 700. **СИНИЙ КАМІНЬ** оден кг. оплатно мп. 1200. Всілякі товари і артикули потрібні в домашньому господарстві висилаємо на замовлення відвортною поштою. Приймаємо замовлення на **ТОМАСІВКУ і СУПЕРФОСФАТ** також поодинокими міхами, та вагоново **КАНІТ. РІПА СТЕРНІВКА** ціна торгова (около 4000 мп. за оден кг.) 2—2

КРЕМІНЕЦЬКЕ ПОВІТОВЕ Т-во „ПРОСВІТА“.

Вийшли з друку й поступили в продажу такі дешеві книжечки для дітей:

1. *Х. Майстренко*: „РУКАВИЧКА“ — казочка. Ціна 30 мп.

2. *Арк Животко*: „ОДНОЇ НОЧІ“ — сценічний образок на 1 дію (для старшого віку) 30 мп.

Товариствам, дитячим закладам та гуртовій продажі значна знижка.

Замовлення слати по такій адресі: м. **Кременець, Волинь**, вул. Широка, 3. Кранца № 134. Тов-о „Просвіта“. 2—2

Сільські кооперативи, українські ремісники і сільські промисловці, гончарі, кошикарі, боднарі, колодії, килимарі, різьбарі, пасічники, садівники! Чи ви подали вже свої адреси першій

„Українській Адресовій Книзі“.

Якщо ні, то прочитайте собі про Адресову Книгу в передостаннім числі „Письма з Просвіти“ і пишть у вашім власнім інтересі зараз лист на адресу: **Осип Навроцький, Львів, вул. св. Марка ч. 20.**

2—2

Видавництво „Червона Калина“.

ДО ЕМІГРАНТІВ!

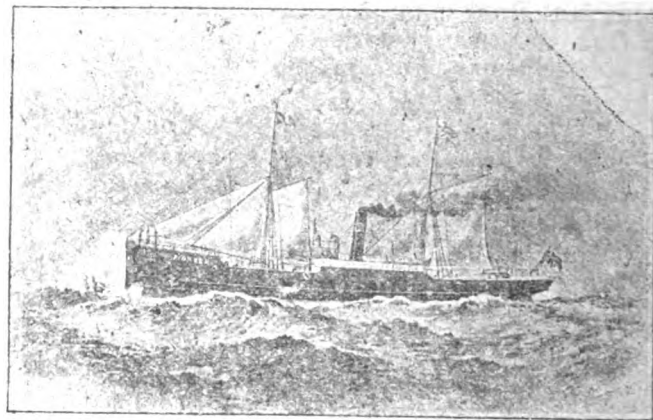
THE ROYAL MAIL STEAM PACKET Co,

R. M. S. P.

СТАНИСЛАВІВ, 3. Мая ч. 7.

полагоджує всі справи для отримання американського віза. Продає **КОРАБЕЛЬНІ КАРТИ** на переїзд

з ДАНЦІГУ	до НЮ-ЙОРКУ	КУБИ
„ ШЕРБУРГУ	„ БРАЗИЛІЇ	ЧИЛІ
„ ГАМБУРГА	„ АРГЕНТИНИ	МЕКСИКО
„ SOUTHAMYSTRU	„ УРАГВАЙН	КАНАДИ

„THE PIONEER.“

Звертаємо увагу П. Т. емігрантів, що на виїзд до Полудневої Америки це є: до **БРАЗИЛІЇ, АРГЕНТИНИ, ЧІЛІ, ПЕРУ** і **КУБИ** крім звиклого пасу потреба других документів — а сама подорож є о половину дешевша чим до Канади і Сполучених Держав. 2—2

R. M. S. P. СТАНИСЛАВІВ, 3. Мая 7.

ВІСК чистий пчільний купуємо в кожній скількості і платимо найвищу ціну. Доставляємо знамениту **ШТУЧНУ ВОЩИНУ** і приймаємо віск до перерібки на вощину. **ПАСІЧНИЧА СПІЛКА** у ЛЬВОВІ вул. Зіморовича ч. 20

ЛІТЕРАТУРНО - ПРОСВІТНИЙ ТИЖНЕВИК під редакцією ВОЛОДИМИРА ДОРОШЕНКА.

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ І АДМІНІСТРАЦІЇ: : ЦІНА ЦЬОГО ЧИСЛА : ПЕРЕДПЛАТА:
 ЛЬВІВ, РИНОК Ч. 10. ІІ. ПОВЕРХ. : мп. 100 мп. : Піврічна 1200 Мп., чвертьрічна 600 Мп.

Прислайте негайно членські вкладки!

Чому ми не маємо своєї держави?

Скрізь, куди не глянемо по світі, бачимо різні держави: більші і менші, багаті і бідні, культурні і варварські. Мають свої держави майже всі народи Європи: великі — Англіяці, Москалі, Німці, Французи, Італійці, середні — Поляки, Чехо-Словаки, Румуни, Юго-Славяни, Еспанці, Греки, малі — Шведи, Норвежці, Данці, Нідерландці, Мадяри, Болгари, Фінляндці, Литовці і т. д. Мають також свої держави народи інших частин світа: Азії, Америки, Африки. Та один тільки великий європейський народ, що своїм простором займає 2-ге, а своїм числом 3-тє місце в Європі, не має своєї держави. Народ сей — се ми, У к р а ї н ц і. Земля наша, Україна, що обіймає простір поверх 1,000.000 км² (а з кольоніями поверх 2,000.000 км²) та числить по найновішим обчисленням коло 60,000.000 населення (з того: 48,000.000 самих Українців), поділена нині між 5 держав: Росію, Польщу, Чехословаччину, Румунію і Японію (Зелений Клині).

Та не завсіди були ми чужою прищипкою:

Вже в ІХ—XIV. вв. по Христі мали ми свою велику Українську Державу, яка в ча-

сах своєї найбільшої могутности займала цілу заселену тоді Східну Європу та була одною з найбільших держав світа взагалі. Її границі були: ріка Висла і Татри (недалеко Кракова!) — на заході, рр. Тиса і Дунай (недалеко Будапешту!) та Чорне море і Кавказ — на півдні, Каспійське море та р. Волга (недалеко границь Азії!) — на сході, Фінський залив (недалеко Петербурга!) — на півночі. В її межах лежали: Новгород Великий і Смоленськ (що нині в Росії), Люблин і Рязів (що нині в Польщі), Спішські міста (що нині в Чехословаччині), Галац (що давно називався Малий Галич — нині в Румунії) і т. д. Вона об'єднувала в собі не тільки всі українські землі від гір Карпат аж по гори Кавказ, але також землі білоруську, московську та ин. Вона стояла у ближших зв'язках з цілим майже тодішнім культурним світом — з Англією і Францією (нпр. донька українського вел. кн. Ярослава Мудрого, Анна, була королевою Франції), з Німеччиною і Римом, з Візантією, Швецією, Угорщиною і т. д. На її чолі стояли такі державні керманічі, як великі князі Володимир Великий, Ярослав Мудрий, Володимир Мономах, гал. кн. Яро-

слав Осмомисл, король Данило й ин., які своїм державним розумом не тільки що дорівнювали своїм коронованим сусідам та сучасникам, але не раз перевищали їх.

Та отся стара Українська Держава не вдержалася довго. Скоро, аж надто скоро вона впала.

Щож було причиною її упадку?

Передовсім — самі Українці.

Вже в XII ст. стала вона стрімголов летіти до упадку. Гнала її туди найперше незгода самих українських князів, які почали між собою міжусобиці. Один нападав на другого, один проганяв другого, один накликав чужинців на другого. А всі разом — руйнували Українську Землю та Українську Державу.

„Переповідати докладно всі змагання (князів) за Київ — каже про ті княжі міжусобиці д-р Ст. Томашівський в своїй книжці „Українська Історія“ I. (Львів, 1919. Ст. 77) — значить уводити читача в непроглядний ліс імен і походів, сидань і прогань. Для характеристики часу нехай послужить факт, що протягом 100 літ, від смерті Всеволода II. до повного політичного упадку Києва (1146—1246) було тут: 47 князювань 24 князів із 7 ліній і 3 династій; з тих князів один засідав 7 разів, п'ять князів засідало по 3 рази, вісім по 2 рази. Що до довжини панування взагалі було: 13-літнє одно князювання, 6-літнє — одно, 5-літні — 2, 4-літнє — одно, 3-літні — троє, 2-літніх — семеро, а 1-літніх і менших — трицять п'ять!“

Се все виїмок з історії одного тільки Києва за одно, останнє тільки, століття державної його самостійності. І чи можна після того дуже дивуватися, що згадане століття й було власне останнім століттям старої Української Держави над Дніпром?..

Та се ще не все.

Крім українських князів — ніде правди діти — причинилися до завалення старої Української Держави також і тогочасні українські селяне.

Як відомо, в 1240 р. напала на Україну велика орда Татар під проводом Батия. Розгромивши найперше українську столицю Київ, якого до останніх сил боронив воевода Дмитро, присланий сюди галицьким королем Данилом, Татари пішли далі на захід: у Київщину, Волинь, Галичину. Тільки деякі міста пробували боронитися і їх Татари оминали. Зрештою — всі тікали, куди вели очі.

Та „тимчасом, як на чутку про прихід Татар — читаємо в „Ілюстрованій історії України“ (Київ—Львів, 1911. Ст. 134—5) проф. М. Грушевського — замикалися міста, а князі, бояри і всякі інші значні й багаті люди розтікалися, куди видко, в тойже час зна-

ходилися люде, оселі й цілі краї, які думали скористати з сього передому, сього пополюху, сеї руїни старого життя. Користаючи з того страху, якого нагнали Татари, хотіли вирватися вони з старого князівсько-дружинного устрою...

„Сі люде цілими громадами піддавалися Татарам... Вони обіцяли давати Татарам данину збіжжем, бути під їх безпосередньою властю в покорі і послуші і не хотіли більше знати ніяких князів: хотіли правитися народоправно своєю старшиною, старцями, чи як вони там звалися (звуться часом і князями).

„Татарам — читаємо — на руку був сей рух: він ослабляв княжу владу і взагалі відпорну силу людної, за безпечував Татарам спокійне панування над сими краями, бо ті відокремлені громади без дружин, без князів не спроможні були дати ніякого відпору. Татари, як каже літописець, наклали на них обов'язок давати дань збіжжем і лишали їх в спокою — „зіставили їх Татари, аби їм орали пшеницю і просо“.

„Не знаємо докладно — читаємо далше — як широко прокинувся сей рух. Маємо припадком згадку про сих „людей татарських“, як їх називають, тільки при нагоді походу на них Данила, що хотів винищити сей небезпечний для княжого устрою (і для Української Держави! — І. К.) рух. Бачимо їх на пограниччю Волині й Київщини, де воював їх тоді Данило: по Случі, Горині, Тетереву, Богу. Але мабуть сей рух обхопив також і Подніпров'я. Татари, поміркувавши, як він добре підтинає князівську силу і владу і старий устрій дружинний (і Українську Державу! — І. К.), самі дбали про те, щоб поширити його яко мога. Тільки не маємо з того часу докладніших відомостей з Подніпр'я.

„Сей рух громад против князів і бояр разом з татарською властю — каже вкінці проф. М. Грушевський — розвалив і без того вже розхитаний князівсько-дружинний уклад на Подніпров'ю“.

А з князівсько-дружинним укладом — і стару Українську Державу.

Бо на місце Української Держави з князівсько-дружинним укладом прийшли: найперш Татари, потім Литва, потім Польща, а вкінці Росія...

І стогнала Україна в тяжкій неволі-ярмі майже 700 літ — аж до 1918 р.

Ів. Кривецький.

Велико-українська суспільність в боротьбі за державність:

(Докінчення).

Конгрес парламентарів У. Н. Р. ухвалив низку важних резолюцій та відозв, але ми не маємо можливості спинятися тут на них і наведемо у витягах лише меморіал Конгресу, спеціально складений для генуезької конференції. У цьому меморіалі коротко викладене то „вірую“, що об'єднає в сучасний момент усе українство.

В меморіалі читаємо:

„Весь світ переживає тяжку політичну і економічну кризу, кінець якої годі передбачити. Одною з основних причин цієї кризи є неупорядкованість Сходу Європи, головні терени брвшої Росії. Від доцільного і правильного розршення питання держав, які виникли по розпаді Російської Імперії, залежить упорядкування і унормування життя світа, а в першу чергу Європи. Тому надаючи найбільшій ваги доцільності й правдивості розв'язання проблеми Сходу Європи як в інтересах українського народу, так і в інтересах держав світа, ми яко брвші не раз уповноважені українським народом 76 українських парламентарів вважаємо своїм обов'язком просити високу конференцію прийняти на увагу низчеподане:

1. Суверенна козацька Українська держава, добровільно прийнята по договору 1654 року під протекторат Московського царя, залишилася й далі суверенною державою. Ознаками суверенности були: точно означена територія, народ, свій власний уряд, власне військо, власна адміністрація, законодавство, суд, церква, власна економічна політика, право дипломатичних зносин і заключення міжнародних договорів. Зносини Московщини з Україною до половини XVIII в. провадилися через міністерство справ закордонних (Посольський приказ, Колегія іностранных дел).

2. Московське правительство від часу самого Гетьмана Богдана Хмельницького проявило максимум злої волі в напрямку нищення політичної і економічної самостійности Української держави, що викликало рішучу боротьбу українського народу в обороні своїх суверенних прав XVII—XIX вв., з чого повстали: союз Богдана Хмельницького з Карлом X, шведським королем, Гадяцька умова з Польщею гетьмана Виговського, союз гетьмана Дорошенка з Туреччиною, союз гетьмана Мазепи з Карлом XII, рішучий виступ проти Московщини гетьмана Полуботка і смерть його у московській в'язниці й ин. Майже при всіх міжнародних конфліктах питання відновлення Української Держави ставало на чергу дня; передостанній такий факт був під час кримської війни, коли у 1854 р. повстав „Комітет визволення України та Бесарабії“, який вступив у зносини з чужоземними державами, шукаючи у них оборони прав українського народу.

3. Україна, маючи всі історичні права на самостійне державне існування, формально і фактично відновила ці права під час російської революції 1917 р., коли всенародній (та всенациональний) парламент її, Центральна Рада, III і IV універсалом оформила що державність, проголосивши суверенність Української Народної Республіки.

4. Відновлена самостійна Українська Держава спочатку вступила в рівноправні відносини з Московською державою та іншими державами, з яких, наприклад, Англія та Франція акредитували свої представників. Піктона Бага та Тобі

порушила Московська республіка совітів, яка виповіла Україні війну, не припинену і до цього часу, військово окупувала Україну і утворила тут свою експозитуру, складену з членів Центрального Комітету російської партії большевиків, що держиться на Україні виключно окупантською військовою силою і терором.

6. Конгрес парламентарів України констатує, що боротьбу українського народу утруднювало, утруднює, а тому і затягає на довше те негативне відношення, яке заняли світові держави що до права українського народу на відбудову (реституцію) й закріплення його суверенної держави.

7. Незалежно від історичних прав українського народу на свою суверенну державу, неможна ставитися до змагань українського народу негативно, поки він кривавиться в тяжкій визвольній боротьбі, яку безупинно провадить вже четвертий рік, бо сучасні держави: Греція, Бельгія, Сербія, Румунія, Італія та Північно-Американські Штати здобули собі державність лише шляхом збройної боротьби, а Північна Америка вимагала й здобула свою незалежність від рідного по походженню народу, маючи допомогу від Франції (Ляфаєт).

9. Московський окупаційний уряд зруйнував економічний добробут України, продовжує і не перестане її нищити виключно в інтересах Московської держави, через що економічне і культурно-національне відродження України виключене в нинішніх і яких би то не було окупаційних умовах, а можливе лише при незалежній національній владі.

10. Державна самостійність України покладе край безмежним імперіялістичним змаганням Московщини стати гегемоном світа і буде міцною підвалиною до політичної рівноваги Європи.

Ми, українські парламентарі, стоячи на ґрунті основних національно-державних прав українського народу і поминаючи свої думки про форму державної влади України, маємо за честь довести до відома Високої Конференції:

а) Український суверенний народ не визнає для себе за обов'язуючі ті міжнародні договори, що підписані з окупаційним урядом Раковського;

б) Український народ не припинить накинutoї йому кривавої жорстокої боротьби аж до остаточної організації своєї держави в етнографічних межах;

б) Поки не буде дана можливість українському народу вільно виявити свою суверенну волю та утворити своє всенародне національне правительство на своєму терені, до того часу не буде спокою в Східній Європі і світ примушений буде переживати тяжку економічну та політичну кризу“.

Меморіал Конгресу українських парламентарів звернув на себе увагу генуезької конференції і в зв'язку з працею нашої дипломатії та деклараціями й меморіалами інших українських громадських організацій (як от Союзу українських інвалідів, місцевих самоврядувань) мав певний вплив. Але сам Конгрес не вважав можливим обмежитися лише цим і висунув ідею скликання в можливо скорому часі Всеукраїнського Національного Конгресу з ширшою репрезентацією та програмою

Щоб закінчити цей побіжний і короткий нарис змагань велико-української суспільности на еміграції в обороні ідеї української державности, треба зупинитися ще на одній інституції, саме на Українськiм Товариствi Лiги Нацiй, яке розпочало свою організацію у тому-ж Відні і в червні цього року дістало остаточну санкцію в чеській Празі на зiздi Мiжнародного Товариства Лiги Нацiй. Значiння Українського Т-ва Лiги Нацiй залежить у першу чергу від його поширення в суспільности, але широкі круги української еміграції чомусь ніяк не можуть цього зрозуміти й виявляють незвичайно мало зацікавлення до цієї важливої справи. Тимчасом Т-во Лiги Нацiй, спiраючися на широкі громадські круги, може чимало зробити в справі охорони прав українського народу на національно-державне самостійне життя, а також у справі охорони прав української людности в межах інших держав. Мiж иншим до цієї пори Українське Т-во Лiги Нацiй порушило в міжнародньому масштабі справу правного характеру української державности, справу національно-персональної автономії для меншостей У. Н. Р., справу правних та економічних відносин України до Московщини, справу становища української еміграції й инші. Все це питання першорядної ваги, і обов'язок українського громадянства дати широкую підтримку свому Т-ву та заснувати якомога більше його філій в місцях осідку еміграції.

З різних поглядів можна дивитися та різною мірою оцінювати діяльність зазначених у цій статті організацій нашого еміграційного суспільства та безпосередні її результати, але не підлягає жад-

ному сумніву, що самий факт існування цих організацій і їх праця на європейському форумі відіграють велику роль, бо наочно маніфестують життєздатність ідеї української державности, підтримуючи разом з тим певні настрої й надії в тім громадянстві, що залишилося під совітською владою. Та не тільки громадянство на Україні, але й взагалі українське населення, що стогне під кривим режимом комуністів, відчуває, що справа його не загинула, поки там, за кордоном, організовано боряться за рідну державність кращі сили його інтелігенції. І це дуже добре розуміє ворожа нам влада. З одного боку вона йде на певні поступки й компроміси в національній справі, як то між иншим визнають і самі комуністи, особливо з наших такі земляків, а по-друге вона страшенно турбується існуванням організованих українських центрів за межами своєї досяжности і сипле грішми та вживає всіх інших заходів, щоб здеморалізувати, розложити, перевабити до себе і взагалі „зліквідувати“ українську еміграцію як зорганізовану силу.

Ол. Саліковський.

Складайте жертви на фонд
„УЧІТЕСЯ, БРАТИ МОЇ“.

Довбайгора.

(Оповідання баштанника).

Колись не ті права були, що тепер. Минулося.

Покликав пан господарів; з усього села зібрав їх. Покликав до себе тай пита:

— Ви бачите мою паню? Ось вона сидить.. Бачите, чи ні?

— А бачимо, вельможний пане! в один голос відповіли господарі: Як же таки ясну паню та не бачити, коли вони отутечки сидять перед нами. Бачимо, паночку, бачимо...

А вона собі сидить коло столика, пелюстки з квіток пальчиками обрива. Тендітна пані. Так і пашисть од неї всякими пахощами. Не погана. Хочби й не хотів бачити, то побачиш.

— Отже і гаразд, що бачите, каже пан. Тож знайте: хоче моя пані, щоби вся Довбайгора садками вкрилася, щоб цвіло все та червоніло, щоб любо подивитися було. Довбайгору я вам оддаю навіки, навіть грамоту про те напишу. Ні я, ні мої нащадки не одберуть гори від вас. Зате мусите Довбайгору поміж собою розділити й негайно садки дбати. Та не абиякі садки дбайте, а такі, щоб не соромно було перед околицьними паначами... А моя пані коло вікна собі сидітиме та на Довбайгору, садками уквітчану, видивлятиметься.

Тай показав пан рукою на Довбайгору.

Стоїть вона собі, де-не-де будяками, бузиною

не памятає, від якого часу, наші люде глину в тих ямах довбали та горшки з неї ліпили. І в я гора безкеття одно. З горшків люде хліб мали, а садки, Господь їх зна, які ще будуть. А що вже праці треба прикласти, то й не говори! Та було таке право: скачи враже, як пан каже...

Хотіли прогнати пана, щоб доз оливи з Довбайгори глину на горшки довбати, як раніш, а садки дбати десь на другому місці. Та насупився пан, що аж очі мов блискавки, засвітилися... Вклонилися господарі й пішли мзвчки додому.

А пані пана свого молодого та доброго любенько поцілувала за те, що вволив її волю

Поділили Довбайгору на клапті й жеребки кинули, кому який припаде. Всім гогані жеребки припали, бо вся Довбайгора з глини неродючої була; та найгірший жеребок Демко Тертиця дістав. Самісінський шпиль бідолашньому прийшовся.

Демко добрий господар був, найкращі на всю околицю горшки робив. А мусів понехати свій заробіток, бо не стало де глину довбати. До садка взявся.

Не рік і не два минуло. Вкрилася садками Довбайгора, зазеленіла вся. Нхтоб не сказав, що колись на тому безкетті тільки будяки, нетройзілля та бузина росли. Позасовували люде ями, гній руками на гору носили, землю заступами рили, водою її поливали. Мало жебраками не поробилися.

Зубожів і Демко. Не було з чого горшків ліпити, зар бітків не стало. Не стало в Демка ні волів, що як соколи були, ні возів, що вся оклиця на їх дивувалася.. Все злидні забрали. Зате сам Демко не подався: колись він найміщнійші та найкращі горшки ліпив, а тепер — найкращий садок викохав.

Свій шпиль зробив Демко широченними східцями, чорноземлі з Ликериної балки клунками зі своєю жінкою Параскою та дітьми наносив, та по східцях розстелив; довго працював. А коли посадив на східцях дерева то рівчачками воду з дощу ловив та все у свій садок спускав. І виріс Демків садок, неначе корона на Довбайгорі. Була та корона весною, мов сріблом, білим цвітом, а в осени, мов золотом, жовтими та червоними яблуками й грушами гаптована. Н. городив Господь за працю гірку.

Ба в той час і воля прийшла. Панщину було скасовано.

Стали потроху люде оклигувати. Садки родити добре почали. Ціни на овоч гарні траплялися. Знову на подвір'ю в Демка засірили бики возами повитки позастановлював. Синів своїх: Степана, Хтодоса та Яроша подружив. Минулися злидні й став знову Демко господарем хоч куди. Тільки Параска йому вмерла, не пережила злиднів, Порвала щось собі в середині, працюючи, та й умерла, не дочекавшись кращих часів. Зостався Демко вдівцем. Кріпкий чоловік він був: не бачили люде, щоб коли небудь заплакав. А коли вмерла Параска, засумував дуже. Як у домовину поклали, то затужив над нею, мов дитина:

— Нещасна ти моя, бідолашна! Забрала твою силу Довбайгора... На шпиль на крутому висмалило сонце красу твою, а земля срицю з тебе висмоктала... І на когоч ти мене покинула одногого...

І цілував Демко Парасчині руки холодні, працюю виснажені, слезами обливав їх.

І всі, хто на похороні був, не вдержалися, щоб не заплакати, бо всі знали, як то тяжко було працювати на Довбайгорі.

Згодом заспокоївся Демко. Тільки синина на голові зявилася. Поділив він своє господарство поміж синами, а сам зі своєю частиною при найменшому, при Ярошеві залишився. Тільки садка, що на Довбайгорі, не розділив, а залишив його вкупі. Всі гуртом доглядали, а найбільше сам Демко. Як прийде весна, то він і днює й ночує на своїй леваді.

А під осінь понасипають вони вози повні з окладками яблуками та грушами тай везуть до Києва, або на степи до Німця продавать. Гарно торгувалося ім. Київські пані та пани геть чисто всі до одного знали Демка та Демкових синів. А знали вони їх тому, що на всю мабуть губернію ні в кого кращої овочі не було. Не одібюгся од купців Німець на степу не одпустить од себе; грошей дає, скільки запровають.

— Теньги первош, фрухта на мой арпа клатьош, а сам тамой етеш... говорить, говорить Німець, що не одчепляться од нього, як од репяха, поки не забере товару.

Грошви привозили додому, що на цілий рік ставало. Так минуло ще років з десять.

Ба це якось в зимі приїхав до нашого села мировий. Зібрав сходку, прочитав якусь бумагу, а потім у двох з писарем на словах розказали, що вийшов такий закон, що Довбайгора не повинна нам належати, бо так не можна, щоб поміж пан-

ською та та мужицка земля була. А тут, як на тотеж, усю Довбайгору панські лани облягли, тільки смужечку вузеньку для проїзду до наших садків нарізано.

— Та тож кривавиця наша, а не Довбайгора! ззгомоніи люде. Не можемо ми одступитися од наших садків. Миж вік цілий на тій горі працювали, як пан казав, і грамоту до того, п ном написану, на руках маємо...

— Ге-ге-ге-ге... зареготався мировий: про ваші садки нічого ні в законі не вказано; а грамота законом скасована, бо закон писаний царем, а грамота паном... Я думаю, що пан дозволить забрати дерева зі собою. Об цьому порозуміться собі з паном...

А Демко як визвіритися:

— Як?! За мої дерева та я буду пана просити? За мою працю... кров мою... долю мою?!... Ні. Брехня — нема такого закону й бути не може. Минулося... Цар тепер за людей стоїть, а не за панів. Це вони сами видумали такий закон. Не віддам своєї леваді, загину, а не віддам!..

Вихопив Демко в мирового папір, в якому неправдивий закон був написаний, передер його на шматки й ногами в землю втоптав.

Побачивши мировий таку рахубу мерщій сів на свого фаїтона й попер до міста.

Демко зібрав коло себе всю громаду й умовляв, щоб усі як один за своє право стояти. Й погодилися всі з Демком.

Та на другий день забрали жандарми Демка до в'язниці. Довгенько довелося йому посидіти, щось місяців з п'ять. Перелякалася громада й поки Демко в в'язниці повернувся, погодилася з паном. За свої дерева господарі ще стільки землі одержали, як під садками на Довбайгорі було. Голісіньку землю одрізали, а на Довбайгорі почав пан господарювати. Овоч Жидам ще на деревах спродав. Кажуть бо: з дужим не борись, а з багатим не судись. Скорилася громада своїй долі.

Демкові нарізали землю, як усім, в той час, коли він у в'язниці бідував. Нарізали, не питаючи його.

Та не скорився Демко. Повернувшись з в'язниці, він подав до суду і на пана і на мирового. Страшенно обурился він на громаду, що погодилася з паном, що господарі за дерева голу землю прийняли — не послушали його. Той клопоть землі, що йому нарізали, не орав Демко і не сів, бо не рахував його своїм. Мав надію, що поверне свою леваду на Довбайгорі.

Як день один, п'ятнацять років пропозивався Демко з паном. В окрузі й поза округом і в палаті й поза палатою — скрізь тягалися вони. Все майно, все, що мав, пропозивав Демко; жебраком став — сини годували, — посивів, лисина в старого на в ю голову зробилася, а не подався. Коли скрізь йому відмовили — подав Демко до сенату, що коло царя засідає! тай там відмовили. Панська сила верх взяла. Думали всі, що на цьому й край буде. Так ні! не піддався кривді Демко. Дуже вже у правду вірив.

Одного разу в неділю, коли люде з церкви виходили, зупинив усіх дід Демко. Було те зимою.

— Громадо! Православні християни! звернувся він до людей. Прощайте мене старого, люде добрі, піду правди, шукати. До самого царя пішки піду. Про всю кривду свою і вашу розкажу. Не покорюся злomu... Не повернуся додому, коли правди не знайду!

І повернувся старий Демко до образу, руки до нього простяг і крикнув:

— Присягаюся! присягаюся, що знайду правду, хочби загинути в дорозі довелося... До царя пішки дійду!..

Аж затрясся старий. В усіх людей сльоза на око набігла, бо всім правди хотілося. А Демко на святого став подібний. Як сьогодні бачу його перед собою. Стоїть він перед моїми очима високий, трохи зігнутий, лисина на морозі блищить, груди всі видко, бо раз-у-раз розхристан й ходив, у лівій руці палиця і смушева шапка, а правою на обр з святого Юрія хреститься.

Прошайте люде! піду..

Бог простить, Бог простить... загомоніла громада.

Вклонився дід низенько громаді й пішов, не надіваючи шапки, за село.

Аж коли зникла Демкова постать за горбами, розійшлися люде. Повірили всі, що дід Демко правду розшукає і з нею в село повернеться.

Щось через пів року, аж у жнива, припрозидили діда Демка до села жандарми. Піймали вони його десь по той бік Києва, аж за лесною, піймали старого й не пустили правди шукать. По етапу *) до нашого села Чичиркозівки приставили.

Зовсім дід Демко став. Насилу до дому доволікся. А дійшовши до дому, як ліг то більше й не вставав. Перед самою смертю попросився, щоб його винесли на призьбу, звідкіля видно було Довбайгору з нашими левадами й панське подвір'я видно було.

Підвівся тоді Демко й звернувшись до Довбайгори, простяг руки до неба й закликав:

*) Цюпсом

— Так будь же ти тричі проклят, анцихристе неокаянний, що кривавицю людську забрав!.. І кодро твоє загине, як загину а праця моя... І коли, прокляті, не дали не дали мені правди знайти на землі, то я з айду її на небі... І будете ви покарані сторицею за кривду, вчинену вами над людем хрещеним!..

Пустив Демко під лоба очі, затіпався і вмер на руках у своїх синів та внуків.

Зібрався народ ховати діда. Ні старого, ні малого дома не залишилося. І плкали всі. Бо з дідом Демком у домовину поклали останню надію на правду. Бо правда була в ньому.

* * *

А перед Семеном, тогоч таки року, на Довбайгорі повісився панський син одинак. Старий пан заборонив йому побратися з коханкою і він сам собі смерть заподіяв — повісився на найвищій груші на Демковій леваді.

Коли взнав про це пан, то відобразо йому мову і розум. Через тиждень умер і пан. Похозали пана на цвинтарі поруч з Демком.

Нові пани наїхали. Мاستок увесь спльондрували, левади наші занедбали.

І дичіє знову Довбайгора, зароста тернами.

Г. Юртик.

ПОЗІР!

Для реклами.

ПОЗІР!

Основою всякого успіху в торгівлі, промислі та інших підприємствах є реклама. Тому Американці не щадять грошей аж на персадану рекламу своїх фірм. У нас реклама слабо практикується. Жалують гроша Це хибна льогіка. Реклама все оплачується і то 100 процент. А таким засобом реклами у наших відносинах є календарі, а в першу чергу КАЛЕНДАР „ПРОСВІТИ“, який розходитьсь що найменше у 20.000 примірниках річно. Ціни оголошення не високі і кожда фірма може заплатити.

В КАЛЕНДАРІ „ПРОСВІТИ“ на 1923 рік, який вже друкується, обов'язують такі ціни за оголошення:

1 сторона	34.000 мп.
1/2 сторони	18.000 „

1/4	„	10.000 мп.
1/8	„	8.000 „

На окладинках ціна оголошень о 25 процент дорожша.

До збирання оголошень одиноко уповажнений Тов ом „Просвіта“ п. М. Матвійчук, як також і до інкасовання грошей в імени Тов-а.

Доказовий примірник календаря дістають ті, що замовили 1 або 1/2 сторони — даром, а ті що замовили 1/4 або 1/8 сторони з доплатою 50 процент продажної ціни примірника.

Гроші проситьсь складати згори при замовленню.

З провінції можна слати прямо до канцелярії Тов-а „Просвіта“ „для редакції календаря“, Львів, Ринок ч. 10. П. пов.

Речинець приймання замовлень означається на 15. вересня.

Про славного українського мудрця Грицька Сковороду.

(Докінчення).

Свої думки проводив Сковорода в своїх писаннях, листах і розмовах. Але найсильніший вплив мав його особистий приклад. Він учив так, як сам жив, а жив так, як учив інших. У нього була повна згідність слова й діла. Й це була його найбільша сила.

Мандруючи від хутора до хутора, від слободи до слободи, від села до села, Сковорода не збирав золота та срібла. Поперед усього любив він жити серед селян, для яких був своєю людиною, близькою їм, рідною. Не маючи золота, ні срібла, він не тим здобував собі їх серця, але добрими порадами, пересторогами, поученнями, приятельськими докорами за незгоди неправду, нетверезість і несумлінність. За його науку обшивали Сковороду, зодягали й обували його та давали йому засоби поживи на дорогу.

На початку своєї мандрівки не довго по 1766 році Сковорода мало що не оженився. Зайшов на хутір, де побачив молоду дівчину, що сиділа на вишні та співала собі пісні. Сковорода поселився недалеко хутора на пасіці. Коли в дівчини занедужав батько, що мав прізвище „Майор“, дівчина довідавшись від пасічника, що Сковорода вмє лічити, прибігла до Сковороди та просила його прийти швидче до батька. Сковорода пішов. Познайомившись, почали розмову на високі теми. За час хвороби привязався батько дівчини до Сковороди так дуже, що не хотів із ним розходитися. Просив Сковороду вчити доньку. Сковорода був за тим, щоб жіноцтво діставало однакову освіту з мущинами, то й згодився. З обопільного привязання учителя й учениці зродилася любов. Батько дівчини почав заговорювати на тему женячки й по кількох розмовах і довших ваганнях і сумнівах рішився Сковорода стати під вінець. Прийшов день весілля, Сковорода зявився до шлюбу, одначе в останній хвилині втік із церкви й пустився в мандрівку. По кількох літах вийшла дівчина щасливо заміж. Довідавшись про це, Сковорода дуже тішився.

Не любив Сковорода товни. Про нього оповідають, що раз вибрався він до Таганрогу до свого приятеля й ученика Ковалінського. Більше року йшов туди. Коли він прийшов до Таганрогу, Ковалінський зібрав багато гостей. Були між ними й визначні люде, що хотіли познайомися з Сковородою. Коли спостеріг це Сковорода, вийшов із кімнати та сховався так, що ніхто не міг найти його, а саме в критій кареті в повітці. До кімнати вернув аж тоді, коли стало зовсім тихо. Подібних оповідань ходило багато про Сковороду. Раз говорив Сковорода про свій один твір перед гуртом людей. Нараз влетів у кімнату один молодий панок, що приїхав із столиці, й дав вислів своєму вдоволенню, що може познайомитися з своїм славним земляком. Одначе Сковорода з словами: „З мене сміються“ щез із кімнати.

Сковорода вчив, де тільки можна було: в школі, в хатах, на базарі, на празниках, на дорозі, на цвинтарі. Були й люде, що сміялися з нього. З приводу цього говорив він: „Надо мною поглузують собі, — хай глузують; про мене говорять, що я ношу свічку перед сліпаками, а без очей не побачиш смолоскипа, — хай говорять; із мене кепкують собі, що я дзвонарь для глухих, а глухому не до гомону, хай кепкують собі; вони знають своє, а я — своє і роблю своє, як знаю“. Це давало йому спокій. Сковорода називав сміш-

ною панську думку, буцім то простий народ чорний. Він питав: „І як із утроби чорного народу вийшли білі пани?... Мудрують: простий народ спить, — хай спить і кріпким сном лицаря; та всякий сон пробуджений і, хто спить, той не мертвечина й не одубіле мертве тіло. А коли виспиться, так проснеться; коли намариться, то очутиться й набере відваги“.

Перед своєю смертю поїхав Сковорода побачитися з своїм приятелем Ковалінським, але прожив у нього недовго, бо передчував скору смерть. Вернув на Україну й заїхав у Пан-Іванівку на Харківщині до поміщика Ковалевського. Був прегарний день. До Ковалевського зіхалося багато сусідів погуляти й повеселитися. За обідом був Сковорода дуже веселий, говорив багато, жартував, оповідав про своє минуле, про свої мандрівки й досвіди. По обіді щез Сковорода. Пішов у садок. Довго-довго хбдив він стежками садка, зривав овочі й роздавав їх хлопцям, що там працювали. Над вечір пішов сам господар шукати Сковороди й застав його під гилястою липою. З рискалем в руці копав він вузьку, довгу яму.

— Що це, друже Григорію, чим то ти зайнятий? — сказав господар, підійшовши до старого.

— Пора, друже, закінчити мандрівку! — відповів Сковорода — й так усе волосся злетіло з бідної голови від мордування, пора успокоїтися!

— І, брате, дурниця! Досить жартувати, ходімо!

— Іду, але я проситиму тебе попереду, мій добродію, хай тут буде моя остання могила.

Пішли в хату. Сковорода недовго тут зостався. Він пішов у кімнатку, перемінив білизну, помолвився Богові й, підложивши під голову свою свої писання і сіру свитку, ляг, зложивши навхрест руки. Довго чекали на нього з вечерєю. Сковорода не зявлявся. Другого дня вранці до чаю теж, до обіду так само. Це здивувало господаря. Він наспівився увійти в його кімнату, щоб розбудити його. Одначе Сковорода лежав уже холодний, за-костенілий. Це було 9. листопада 1794 р.

Над своєю могилою просив дати напис: „Світ ловив мене, та не спіймав“. Цей напис вірно передає в коротких словах зміст життя й думок нашого славного мудрця.

6. Значіння Грицька Сковороди.

Світ ловив Сковороду та не спіймав його тому, що інші звертають усі свої справи на те, щоб дати життя череву, очам, ногам, волоссю чи иншим членам тіла, а Сковороди уважав що инше метою людського життя. Він учив, що головною метою людського життя, яка кермує людськими справами, є дух чоловіка, його думки й серце. Філософія Сковороди звертає всі справи до того, щоб дати життя нашому духові, благородність нашому серцю, а світлість нашим думкам як голові всього. Свої думки висловляв Сковорода в своїх прозових писаннях не на своїй рідній, але у мішаній мові, зближеній до московської, у віршах і піснях в такій самій мові. Його пісні, переважно сатиричного змісту, так припали до смаку народу, що деякі з них досі співають лірники. З пісень Сковороди вище наведена в цілости „Ой, ти птичко залюблена“ має ще найчистішу українську мову та зближена своїм складом до українських пісень, що живуть в устах народу. Не тільки з на-

родом говорив Сковорода без сумніву по українськи, але й писав, як каже його життєписець, по українськи для свого краю, бо й любив завжди свою рідну мову.

Та передовсім його моральний вплив на народні маси був дуже добродійний. З огляду на те, що писання Сковороди доступні тільки освіченішим людям, можна сказати, що в першій мірі мав Сковорода вплив на сучасне собі громадянство своїм особистим життям і устними розмовами. Свідомство великості цього впливу дав наш знаменитий історик Микола Костомарів у таких словах: „На всім просторі від Острогожська на Вороніжчину до Києва висять у багатьох домах його портрети; кождий грамотний Українець знає про нього; його ім'я відоме дуже багатьом із неграмотного народу; його мандрівне життя є предметом оповідань і анекдотів; у деяких місцях знають потомки від батьків і дідів про місце, які він відвідував, де любив жити, та вказують на них із пошаною; добрий настрій Сковороди та дехто з його сучасників творить родинну гордість унуків; мандрівні сліпці присвоїли собі його пісні; на храмовім празнику, на торговиці можна нерідко стрінути товпу народа, яка оточує цих рапсодів (лірників) і зо сльозами від розчулення слухає: „Всякому городу свій нрав і права“. До речі буде тут згадати, що цей вірш Сковороди переробив Іван Котляревський для своєї оперетки „Наталка Полтавка“.

Найбільша заслуга Сковороди це та, що він є першим українським філософом. Але побіч того не мала його заслуга, що він виступив проти панування грубих матеріальних інтересів серед українського громадянства XVIII. віку. Своєю проповіддю, зверненою проти тіла, матерії та світу, за те в обороні всякого вищого, духового, морального, запалював він своїх слухачів, знайомих,

учеників і приятелів до добрих діл. А передовсім прикладом власного життя й устним словом впливав він у них жадою знання. Таким способом він приготував ґрунт для харківського університету, заснованого в першій десятиліттю XIX. в. На його заснування зібрано тоді саме на території, на якій жив і працював Сковорода, велику суму — 618 тисяч рублів сріблом. В числі осіб, що найбільше причинилися до цієї найвищої наукової інституції Слобідської України, бачимо й приятелів і добрих знайомих Сковороди.

Коли так стоять справи, не диво, що вплив Сковороди відбився також на відродженій українській літературі XIX. в.: на Котляревським, Грицькові Квітці, що не без впливу Сковороди вступив до монастиря, навіть на Шевченкові, що за молодости списував набожні пісні й вірші Сковороди, нарешті на Кулішеві. Хто читав або бачив на виставі „Наталку Полтавку“ Котляревського, міг спостерігти, як там дієві особи стараються одна другу перейти в якимсь добрим ділі. Всіх переходить возний. Це перемогла одна з думок Сковороди, що тяжко бути злим, легко бути добрим, очевидно в людей із незіпсованим серцем.

Мих. Возняк.

Присилайте передплату на
„ПИСЬМО з ПРОСВІТИ“!

Роля бібліотекаря.

В попередніх статтях зясував я, які засади необхідно покласти в основу комплектування бібліотеки.*)

Але того мало, щоб бібліотека була складена з відповідних книжок; необхідно, щоб ці книжки дійшли до читачів і як слід засвоювалися ними. Це стає головним завданням бібліотекаря, — себто в уділ йому припадає провід у читанні книжок відвідувачами бібліотеки.

Проте є ціла низка теоретиків і практиків бібліотечного діла, які визнають, що бібліотекар не має морального права звязувати волю читачів що до вибору книжок, бо не кожний бібліотекар підготовлений до ролі духового керовника, помилковіж кроки з його боку під цим оглядом можуть зле відбитися на духовім розвитку читача, надаючи цьому розвитку невідповідний напрямок.

На їх думку, бібліотека мусить служити всім, задовольняючи кожний попит читача, і тому бібліотека повинна відігравати ролю крамниці, де кожний знаходить собі крам, який потребує.

Правда, серед читачів можуть бути такі неосвічені люде, які потребують проводу в виборі книжок до читання, але цей провід може переводитися тим способом, що бібліотека матиме в своєму розпорядженню виключно гарні книжки. Розуміється, читання книжок — і вони погожуються

в цьому — давалоб читачам більшу користь, колиб у кожній бібліотеці читачі знаходили собі пораду з боку бібліотекаря, науково-освіченої людини та до того ще й мистецького критика. А чи багато — запитають вони — знайдеться бібліотекарів, які відповідалиб цим вимогам?

Мені здається, що всі ці міркування не досить переконуючі.

Перш за все бібліотека в жадному разі не може бути зведена до ролі крамниці, бо бібліотека — не забуваймо цього — є культурно-просвітна установа. Далі, присутність в бібліотеці виключно гарних книжок, колиб справді можна було знайти певні ознаки „гарної“ книжки, ще не гарантує, що бібліотека цілком задовольнятиме потреби читачів, бо книга тільки тоді має найбільший вплив на читача, коли вона відповідає особливостям його розуму та взагалі його психіці. Через те бібліотекар і мусить знайомитися з духовим обличчям кожного читача й рекомендувати йому книжку, яка цілком задовольнялаб його.

Розуміється, це діло дуже відповідальне, але не таке воно тяжке, щоб за нього не можна було братися культурним діячам з загально-середньою освітою.

Мені здається, що кожний ідейний бібліотекар, — а йому лише й місце в народніх бібліотеках, мусить бути загально-освіченою людиною, себто мати знання в обсягу курсу середньої школи та бути свідомим бібліотечної справи.

Треба зазначити, що переводити таку роботу улегшує бібліотекареві те, що деякі властивости

*) Див. „П. з Пр.“, ч. 5-6, 9-10.

психології читачів спільні багатьом читачам, і тому стало можливим поділити читачів на декілька типів та прикладати до них відповідну систему проводу читанням. Цяж сама прикмета дала можливість фаховим бібліотекарям на підставі спостережень над психологією читачів та вивчення статистики читання окремих книжок складати рекомендаційні катальоги, які допомагають бібліотекареві керувати читанням відвідувачів бібліотеки.

Відомий російський діяч бібліотечної справи М. Рубакин видав дуже корисну для бібліотекарів і читачів книжку „Практика самоосвіти“, в якій подав вказівки, що слід прочитати читачеві того чи іншого типу з різних галузей знання.

В своїй праці Рубакин виходить з того założення, що між автором і читачем повинно бути „певне споріднення душ“, і чим воно сильніше, тим більший вплив має книжка на читача.

Між иншим він поділяє читачів на такі категорії: є читачі, які люблять факти, инші мають нахил до філософії фактів; одним більше подобається книжка з настроєм, тимчасом як другі вимагають безсторонности й т. д.

Розуміється, я не маю наміру накидати комуб то не було тієї думки, що система Рубакина бездоганна, що нею тільки й можна користуватися бібліотекареві в своїй практичній діяльності.

Навпаки я дуже бажав би, щоб кожний бібліотекар студіював психологію читачів та сам склав таку систему, яка відповідала б читачам тої бібліотеки, якою він керує.

Для цього бібліотекар повинен прислухатися до запитів читача та не залишати їх без відповіді. Як що він не зуміє зразу прийти з допомогою читачеві, то нехай звернеться за вказівками до бібліографічних показчиків та рекомендаційних катальогів.

Такий бібліотекар дасть певні пояснення читачеві про те, як слід читати книжку, він допоможе йому в справі організації гуртка для самоосвіти; він поведе бесіду з читачем про те, що той прочитає; він зверне увагу його на те чи инше питання життя тим, що складе показчик літератури по цьому питанню, або — і це ще краще — розвісить в бібліотеці окладки самих цих книжок (напр., перед ювілеєм письменника виставить список його творів, критичних статей про його твори, коротенький його життєпис і т. д.), зорганізує читання рефератів чи просто книжок по тому питанню, яке в даний момент цікавить населення і т. д.

Задля цього бібліотекар найсамперед повинен стежити за новими книжками та рецензіями на них по тих часописах і журналах, які мають у себе відповідний відділ*).

Далі, бібліотекар повинен мати в своїй розпорядженню бібліографічні показчики, які можуть йому давати вказівки читачеві, що саме читати по тому чи иншому питанню, а також рекомендаційні катальоги, яких у нас — на жаль — майже зовсім бракує що до читання книжок на українській мові**).

За складання рекомендаційних катальогів по-

винні взятися бібліотекарі народних бібліотек, гуртуючися для того в товариства та гуртом опрацьовуючи матеріал, який потім може систематично обробити яка небудь центральна наукова або культурно-просвітня установа.

Нарешті ідейний бібліотекар поставив своїм завданням переводити свою діяльність в тісному звязку з иншими чинниками культурно-просвітної праці.

Такий бібліотекар подбає про те, щоб тема, призначена для читання або реферату в „Просвіті“, була ілюстрована показчиком відповідної літератури; підчас організації екскурсії бібліотека повинна допомогти керовникові екскурсії підготовою екскурсантів до найповнішого використання екскурсії шляхом рекомендації відповідної літератури що до теми екскурсії; в справі організації музею бібліотека допоможе зібрати літературу, яка характеризує місцевий край; перед виставою бібліотекар складе список тої літератури, яка є в бібліотеці що до пєси та її автора і т. д.

При такім відношенню бібліотека до своїх обовязків бібліотека дійсно стане струмочком, який несе чисту воду правдивого знання й просвіти.

І коли наша рідна земля покритється густою сіткою таких бібліотек, то за долю її можна бути спокійним, бо вона матиме духово озброєне національно-свідоме громадянство.

**) По бібліографії маємо м. и. такі показчики:

1. Біднов В. Що читати по історії України. Кам'янець 1919.
2. Білозерський О і Романченко Д, Горадилик для національно-освітних інструкторів в війську. Геремішль—Ланьцут, 1920.
3. Дорошенко В. Список творів І. Франка. Вип. І. Львів, 1918. (4-ий том „Матеріалів до укр. бібліографії“).
4. Дорошенко Д. Показчик нової української літератури в Русії за 1798—1897 рр. Ч. І. Чернівці, 1917.
5. Йогож, Указатель источников для ознайомлення з Южною Русью. СПб. 1904.
6. Єфремов С., Українознавство. Показчик потрібної до самоосвіти літератури. Київ 1920.
7. Каталог книжок для народного читання. Вид. Т-ва „Просвіта“. Київ, 1908.
8. Калинович Ів. Показчик до української соціалістичної і комуністичної літератури. Відень 1921.
9. Комаров М., Бібліографічний показчик нової української літератури (1798—1883 рр.) Київ 1883.
10. Йогож, Українська драматургія (1815—1906 рр.) Одеса, 1906. і Додаток (за рр. 1906—1912), Одеса 1912.
11. Йогож, Т. Шевченко. Бібл. указатель. Одеса 1903.
12. Д-р З. Кузеля, З культурного життя України. Зальцведель 1918. (Українська преса, видавництва, друкарні й книгарні, „Просвіти“ й бібліотеки).
13. Левицький Ів., Галицько-руська бібліографія XIX. ст., Т. І. (1801—1860 рр.) Львів 1888.
14. Йогож, Теж, т. II. (1861—1886 рр.) Львів 1895.
15. Йогож, Українська бібліографія Австро-Угорщини. Вид. Наук. Т-ва ім. Шевченка. 3 томи. Львів, 1909—1911 (за 1887—1893 рр.).
16. Огієнко І. Українська мова. Бібліограф. показчик до вивчення мови. Київ 1918.
17. Павлик М., Список творів Ів. Франка за перше 25-ліття його літературної діяльності. Львів 1898.
18. Поміч учителям в справі національного виховання учнів. Вип. І. Київ 1918.
19. Порадник діячам позашкільної освіти й дошкільного виховання. Вип. І. Київ 1918.
20. Рецензії на шкільні підручники. Вип. І. Київ 1918.
21. Родников В. Українська дитяча література. Київ 1918.
22. Йогож, Огляд літератури по питаннях трудової школи. „Вільна українська школа“ № 8—9, 10, 1918—1919 шк. рік.

*) З вересня 1917 р. по 1920 р. виходив у Києві спеціальний журнал „Книгарь“, який зразково поставив критичний відділ і реєстрацію нових книжок. З 1921 р. виходить у Станіславові журнал „Книжка“, який необхідно передплачувати кожній бібліотеці. Нарешті, в грудні 1921 р. у Відні вийшло І-е число бібліографічного органу „Книга“. Досить добре поставлений був бібліогр. відділ в газеті „Укр. Трибуна“ (припинена І-го березня 1922 р.).

23. Рубакин Н. Среди книг. Т. 3-ий, ч. I. Москва 1915. (Відділ „Україна“).

24. Русова С. Что читать по украинской истории и литературе. СПб. 1913.

25. Сімович В. Рідне письменство. (Що кождей Українець повинен прочитати з рідного письменства). Відень 1918.

26. Сірополко Ст. Взірцевий каталог шкільної та народної бібліотеки. Київ 1919.

Ст. Сірополко.

Складайте жертви Голодним України

ДОПИСИ.

Бродки, пов. Львів.

Дня 23. липня с. р. відкрито в Бродках пам'ятник Борцям за волю України. Збудовано його коштом громади, а заходами осібною комітету при місцевій читальні „Просвіти“, головні бувших вояків У. Г. А. Акт відкриття пам'ятника був святою хвилиною для дооколишнього громадянства, хвилиною, якої не було в нас від величавого обходу берестейського мира в 1918 р. Посвячення відбулося в присутності кількох священиків; панахиду під пам'ятником співав хор Бандуриста під проводом д-ра В. Нєдїлки, а після посвячення зложили делегати позамісцевих та місцевих товариств вінці з поклоном покійним героям, а саме: гром. С. Український від Гол. Виділу Тов-а „Просвіта“, Онисько від Сокола-Батька, д-р І. Волошин від львівської Філії „Просвіти“ ім. М. Шашкевича, дир. І. Лисий від львівського повітового Союзу Кооператив, Дм. Сачинський від читальні „Просвіти“ на Личакові, читальня „Просвіти“ в Миколаєві н. Дн., та місцеві: читальня, Сокіл, церковне братство і уряд громадський.

Львівське староство тільки під різними умовами дозволило на посвячення пам'ятника. Наслано жандармів, агентів, комісарів. Хоч свято відбулося з найбільшою гідністю і спокоєм, львівське вєвідство на доноси і жадання сусідських шовіністів дошукується провокації, а староство вже зачало переслухання комітету та грозило, що надпис на пам'ятнику „Борцям за волю України“ яко провокуючий (!) буде урядово знищений. *Бродецький.*

Переросль.

12. липня 1922 відбулися під проводом о. Мих. Соваківського загальні збори читальні в Перерослі. Вибрано виділ, в склад якого увійшли: о. Мих. Соваківський голова, Дм. Ключинський заступник голови, Ант. Федоришин секретар, Василь Боднарук касієр, Лев Бабій бібліотекар, Мих. Ключинський господар. Членську вкладку устанавлено по кінець 1922 р. на 500 мп. Читальня міститься

в домі Мих. Ключинського. Передплачуємо часописи: „Письмо з Просвіти“, „Громадський Вістник“ і „Український Голос“. Є надія в найкоротшому часі відновити Тов-о „Сільський Господар“.

Худиківці, пов. Борщів.

9. липня с. р. відбулися у нас загальні збори читальні „Просвіти“. Збори відкрив о. Ст. Іскович.

До нового виділу увійшли: о. Ст. Іскович голова, Мих. Пакославський заступник голови, Мих. Криська касієр, Мих. Ларіоник бібліотекар, Дм. Мойсюк секретар. На заступників вибрано Вас. Нагуляка і Мих. Віщуна. На внесення війта Вас. Нагуляка приміщено читальню в громадському домі. Вкладку членську усталено на 50 мп. місячно. З часописів з передплачується „Громадський Вістник“ і „Український Голос“. (Чому нема „Письма з Просвіти“? Сором, щоби читальня не мала свого органу! *Ред.*)

Закомаре, п. Золочів.

Після 7-літньої воєнної заперухи відновлено у нас читальню „Просвіти“ дня 18. квітня с. р. під проводом В. Вороновського з Гумніск. Читальня досі свого будинку не має, а знаходиться в домі господаря Йосифа Литвина, котрому читальня складає за се сердечну подяку.

На заг. зборах вписалося 75 членів, котрі зложили членську вкладку. За ті гроші передплачуємо „Письмо з Просвіти“.

При читальні існує аматорський кружок, який досі дав 3 вистави: „Іцко Сват“, „Настоящі“ та „Свєкруха“. Вистави відбулися дуже гарно. Частину доходу (3000 мп.) дали на Рідну Школу в Золочеві. Послідня вистава „Свєкруха“ відбулася дня 16. липня с. р. Після вистави хор відспівав ряд пісень.

Просвітний рух у нас іно починається і йде дуже помалу, бо бракує провідників.

Опришківці, пов. Станиславів.

З'яйшлися в нашому селі охочі люде до роботи і постановили гідно відсвяткувати пам'ять Івана Франка в 5-ті роковини його смерті. Уложили програму, приготувалися до найменших подробиць і повідомили станиславівське староство, що дня 20. червня 1921 по полудні улаштувуют Франкове свято з такою програмою:

I. Часть: 1) Іван Колодій — Поклін Іванові Франкові, деклямація, 2) Передне слово, 3) М Романченко — О. Залеський: „Не зітхай, а працую“ мішаний хор, 4) Ів. Франко: „Каменярі“ деклямація, 5) Клим Обух „Гей зацвіла черемшина“, народня пісня, мішаний хор, 6) Ів. Франко: „Наймит“ деклямація, 7) Ів. Франко: „Розвивайся, ти висскій дубе“, народня пісня — мішаний хор, 8) Іван Франко „Мойсей“, прольог і уривок із X-ої книги — деклямація. II. Часть: 10) І. К. „Зацькі діти“, аматорська вистава на 2 дії.

Здавалося, що все піде гаразд і що в намічену пору свято відбудеться так, як було приготовано, тимчасом місцева жандармерія в сам день торжества заявила, що воно не сміє відбутися, а староство в Станиславові щодіно дня 24. червня надіслало таке писмо:

Do Wydziału Czytelni Proświta na ręce Przewodniczącego w Opryszkowcach. Starostwo odmawia udzielenia zezwolenia na urządzenie w dniu 20. czerwca 1921. o g. 5. wieczorem w czytelni „Proświta“ w Opryszkowcach obchodu ku uczczeniu śp. Franka, a to z przyczyny, że w odnośnym doniesieniu nie podano treści utworów oddeklamować się mających, ani też treści przedmowy i zamierzonych odczytów. Przeciwnie rezolucji wolno wnieść rekurs do Namiestnictwa, który podać należy do Starostwa w ciągu 14 dni licząc od dnia następującego bezpośrednio po dniu doręczenia. Radca Namiestnictwa Głazewski mр.

Виділ читальні „Просвіти“ в Опришківцях не дав за виграну, але згідно з бажанням староства в Станиславові 5. липня повторив своє повідомлення, призначаючи свято на 12. липня з тією самою програмою, додаючи до повідомлення примірники всіх деклямацій (деякі навіть у польському перекладі) і відписи переднього слова та реферату про творчість Франка. Але між тим речинець свято знову минув і ледви по довгих ходженнях звільнило староство щойно 16. липня видати, датовану 12. липня, формальну вже заборону святкування, такого змісту:

Do Wydziału czytelni „Proświta“ do rąk pana Przewodniczącego w Opryszkowcach. Starostwo nie uwzględnił p. dania z 5. bm. i odmawia udzielenia zezwolenia na urządzenie w dniu 17. lipca br. o godz. 5. popołudniu w sali „Proświta“ w Opryszkowcach obchodu ku uczczeniu śp. Franka, ponieważ treść przedmowy z wyjątkiem części odnoszącej się do życiorysu działalności literackiej Franka nie nadaje się ze względu na spokój i bezpieczeństwo publiczne do wygłoszenia na publicznym zebraniu. Przeciwnie rezolucji wolno wnieść rekurs do Namiestnictwa, który podać należy do starostwa w ciągu 14 dni licząc od dnia następnego po dniu doręczenia. Radca Namiestnictwa Głazewski mр.

Печеніжин, пов. Коломия.

Перші повоєнні загальні збори читальні „Просвіти“ в Печеніжині відбулися 17. марта мин. року в чужій хаті тому, що читальняний дім заняло було польське військо, яке його сильно знищило.

Нововибраний виділ на перших початках своєї праці поставив собі за задачу відбудувати знищений читальняний дім, організувати аматорський кружок та бібліотеку. По причині браку фінансів праця йшла досить пиняво. Та все таки дещо зробилося. Домітку читальні припроваджено до порядку, організовано мішаний хор, який щодні і в свята співає в це квіта бере участь в представленнях і концертах читальні. На весні мин. року за старанням згаданого хору відсвятковано Шевченківське свято концертом. При читальні існує також аматорський кружок, в якому гуртується вся ідейна молодь. Протягом 1921 р. дав кружок такі представлення: „Украдене щастя“, „Вифлеємська ніч“ (три рази), „Ковбаса та чарка“ і „На перші гулі“ (вже у власній хаті). Надто уряджено чотири забави з танцями, що дуже добре удались. Належить зазначити що як у концерті Шевченка, так і в представленнях чинну участь брали майже виключно самі місцеві селяне.

Читальня передплачує усі українські часописи. Помалу збирається бібліотека. В домі читальні міститься кооператива „Будучність“. Читальня числить 112 членів. Сходина відбуваються дуже часто. Касовий оборот читальні виносить 150.000 мп., на який зложилися ріжні датки. Щедрий та добровільний даток зложив гром. Ів. Гениж, учитель з Канади в сумі 7 канадійських доларів. Цілий дохід читальні зужито на відбулову та асекурацію хати, справлення доконче потрібних річей до самої читальні та передплату часописів.

Делятин.

І у нас розпочала „Просвіта“ нове життя. По одержанню статутів з Головного Виділу доповнено виділ філії старими виділовими так, що до виділу входять: Мих. Білик, директор Укр. каси — голова, Ол. Колянковський упр. ур. податкового, заступник голови, Ів. Гродзіцький, урядник залізн. секретар, Людвик Коваль, офіц. пол., касієр, Тадей Онищук, упр. школи в Добротові — контрольор, Карло Микитюк, упр. школи й Ів. Гродзіцький син Дачила, господарь — як члени. Заходами філії „Просвіти“, чит. „Просвіти“ і тов. „Аматорський кружок“ вибрано повітовий Шевченківський Комітет. розіслано по всіх громадах відозви з зазивом відновлювати життя читальні і устроювати Шевченкові Свята.

Дня 16. мая ц. р. (день знесення панщини) відбулися загальні збори читальні в Глинках і Майдані середнім при співучасті делегатів філії пол. Ів. Докторука і Остапа Бехменюка, ст. прав з Делятина. До виділу вибрано в Глинках: о. Ром. Ріпецького головою, Вас. Лукаша заст. гол., Ол. Байляка секр., Вас. Костюка касієром, Дм. Михалкова господарем, Мих. Михалкова бібліотекарем. В Майдані середнім: Федя Андрейчука головою, Дм. Андрейчука заст. голови, Лукьяна Триняка секр. Ст. Андрейчука касієром, Мик. Кінаша господарем і Костя Вовчка бібліотекарем.

21. мая відбулося в Делятині Шевченкове свято і то подвійне. О год. 3 попол. заповнила салю шкільна дітвора і селяне. Свято се зробило незвичайне вражіння на дітворі. О 8 вечером відбувся концерт для ширшої публіки. Гуцул.

Читай! Зараз присилай! Викликуй трьох!

Просвітна організація вимагає коштів. Матірня „Просвіта“ гроша на стільки не має, але Український Народ гріш на сю важну ціль мусить найти і певно найде.

Кождий Українець, без огляду на свій стан і вік, та кожда Українка пришле зараз на адресу

„ПРОСВІТА“, Львів, Ринок ч. 10. що найменше 1000 мп одноразової добровільної членської вкладки і подасть на відтинку докладну адресу трьох осіб, нею викликаних.

Так само поступлять — і то негайно — читальні „Просвіти“, філії, кооперативи і т. д., викликуючи по три подібні інституції.

Не відкладайте, а присилайте зараз, щоби повести живу просвітно-організаційну працю в краю.

По Україні.

ГАЛИЧИНА.

Справа Східної Галичини.

Справа Східної Галичини набирає знову актуальності. Майже всі держави Європи інтересуються цією справою, знаючи, що без її вирішення не можна повернути мирних умов життя на Сході. Недавно в англійському парламенті посол Кут поставив інтерпеляцію, домагаючись, щоб англійський уряд не допустив до виборів у Східній Галичині, мотивуючи це тим, що Галичина має сама право рішати про свою долю. Так само італійський посол професор університету Льомбардо Пелегріно поставив запит в італійському парламенті, чи то правда, що Поляки винаймають східно-галицькі копальні італійському урядові. Дальше, цей посол заявив, що Українці Східної Галичини мають право на державну незалежність. В тій інтерпеляції протестує Пелегріно проти переслідувань українського шкільництва у Східній Галичині та проти недопущення нашої молоді на університет.

Європейська преса присвячує східно-галицькій справі багато місця і загальна тенденція є така, що ця справа повинна вирішитись як найскорше для справи мира і в ім'я права самоозначення народів.

Останньою порою у Східній Галичині досить неспокійно. Невідомі особи виконали ряд замахів на представників влади, понищено мости, телеграфічні дроти. Недавно в Калуші хтось кинув бомбу під помешкання старости в Калуші, наслідком чого впала стіна і вилетіли шиби. Старости не було тоді вдома. Так само в Стрию вночі упали два гранати до будинку директора поліції, а два на подвіря поліційної касарні. На одній стації коло Коломиї підложено динамітовий набій, з метою висадити залізничний міст у воздух. В кількох місцях перервано телеграфічні дроти. Польська влада приписує вину тайним українським організаціям, за якими слідить поліція. В наслідок того в Тернополі, в Калуші і на Гуцульщині арештовано багато осіб, головно студентів.

З Гуцульщини поїхала до Варшави делегація, яку польські міністри намовляли до участі в виборах. Члени делегації заявили, що бояться ставити кандидатів, бо бояться пімсти українського населення, яке не годиться на вибори у Східній Галичині, справа якої ще не вирішена, а її приналежність заквестіонована.

Цього місяця польська влада, бажаючи зменшити кількість Українців в урядах Галичини, переносить урядників Українців на захід, на Познаньщину, а до нас назначує Поляків. В цілім нашім краю, особливо на Поділлію йде енергічна кольо-

нізація. Землю роздано демобілізованим жовнірам. Українські селяне землі не дістають, що викликає обурення по наших селах.

Велика Україна.

На великій Україні ще лютує голод, хоч жнива принесли багато більше збору, як минушого року. Так само епідемії, як тиф і холера, не притихають. В деяких місцях замітний повстанчий рух, який совітська армія давить безпощадно. Розпочато відбудову промислу, але через брак технічних засобів і ізза недостачі звязків з Європою ця справа йде пиняво і помалу.

В Одесі вибух бунт серед червоної армії, за який розстріляно кілька осіб. Серед червоної армії панує деморалізація. Багато невдоволених офіцерів втікає до Бесарабії. Совітський уряд хоче приєднати собі українську інтелігенцію і селянство, але натрапляє на опір свідомих одиниць, які не можуть погодитись з тим, що в совітських урядах панує російська мова, що Україна не має своєї армії і що Москалі під маскою комунізму працюють для добра Росії.

Мимо перепон на Україні розвивається культурно-освітне життя, а кількість українських шкіл та товариств зростає. Український елемент міцніє і примушує Москалів числитися з ним та йти на уступки.

Серед найбільших ворогів українського народу вкорінюється переконання, що сьогодні чи завтра Україна мусить бути незалежною.

По світу.

Росія.

В Москві закінчився великий політичний процес проти соціалістів революцерів, що невдоволені із совітського терору хотіли викликати революцію та працювали в тайних протибольшевицьких організаціях. Процес тягнувся кілька місяців, і остаточно засуджено кількох на кару смерти, на десятилітну та чотиролітну в'язницю, а декого звільнено. Виконання засуду карі смерті відложено до часу, доки соціал-революціонери не відновлять боротьби з большевиками. В іншому разі їм буде кара дарована або зменшена.

В деяких губерніях Росії вибухло повстання. На днях до Москви повернув Ленін, який був довгий час умово хорий, а тепер повернув до здоровля і до праці.

В червоній армії шириться тиф і холера. Армія числить після частинної демобілізації півтора міліона жовніврів, так, що вона є тепер найміцнішою в світі. Особливо міцно зорганізована

кавалерія. Вишколом армій проводять німецькі офіцери.

Польща.

Польський уряд має тепер два великі клопоту: справу Східної Галичини і справу катастрофального упадку польської валюти. Майже що дня відбуваються у Варшаві наради над справою автономії для Українців. За автономією є ліві партії, проти автономії праві, шовіністичні круги. Але серед вшєхполяків даються чути голоси за автономією, тому що Пояки побоюються стратити Галичину взагалі, як Польща не зєднає собі Українців. В польському уряді виготовлено ряд проєктів у тій справі, але без волі Українців годі ті проєкти реалізувати.

Міністерство закордонних справ хоче дати ті проєкти до затвердження державам антанті, але на марно, бо ця справа вимагає й згоди українського населення. Діло стає пекучим головно з огляду на близькі вибори, яких не можна перевести у Східній Галичині, доки її справа не вирішена. З огляду на те, вибори будуть відложені.

Не менший клопіт з польською валютою, вартість якої падає що дня так, що один долар буде незбаром коштувати 10.000 марок.

Зачинається також приготування до виборів, хоч польський уряд ще не вирішив справи, чи переводити вибори і в Галичині, чи ні. Коли польський уряд переведе вибори, то Українці або не схотять кандидувати, або нароблять у соймі багато клопоту, чим заманіфестують свою волю. Коли у Галичині не переведено виборів, то це був би знов явний доказ, що й польський уряд трактує галицьку справу, як не вирішену. Мимо того деякі старости в Галичині ведуть наради з начальниками громад над справою виборів. Начальники громад ставлять опір і не годяться на вибори.

На днях всі українські партії Східної Гали-

чинці ухвалили не брати участі у виборах до сойму, наслідком чого Польща опинилася перед новими клопотами.

Після конференції в Лондоні.

В Лондоні відбулася ще одна конференція, яка не принесла успіху, як і всі попередні. До порозуміння між Англією і Францією не прийшло, бо обі держави виявили розбіжність своїх інтересів. Пуанкаре виголосив у Лондоні промову, тенденція якої викликала невдоволення серед Англіїців. Франція хоче за всяку ціну здавити Німеччину, а на це не годяться інші держави.

Такі непорозуміння можуть довести до осамітнення Франції, чого вона найбільше боїться, бо на випадок війни ніхто Франції не допоможе, а союз з Польщею не багато вартий.

І так знову Європа перебуває в стані непевности, а тисячі справ не можуть дочекатися вирішення. Найбільше актуальною справою є грецько-турецький спір. Греки хотять здобути Константинополь, а держави Антанті не можуть найти спільної думки в тій справі. Кожда держава робить те, що їй вигідніше і корисне, а напруження в лоні самої Антанті зростає. Доходять навіть чулки, що Антанта перестане існувати, тим більше, що багато держав домагається ревізії версальського договору.

Ірландія.

Боротьба за незалежність Ірландії триває далі. Майже що дня доносить преса про сутички між ірландськими повстанцями та англійською армією й національною армією республіканського уряду, який підписав договір з Англією. На днях ірландські повстанці, приклонники Де Валери замордували шефа ірландського уряду Колінса за його угодові тенденції у відношенні до Англії. Взагалі Ірландці винищують всіх угодовців та змагають до цілковитого визволення вітчизни.

КОЖДА ЧИТАЛЬНЯ

ПОВИННА ПЕРЕДПЛАТИТИ

„ПИСЬМО з ПРОСВІТИ“

НЕДУГА.

Життєвою одиницею, що з неї будується організм людини, животини та рослини, є клітина (комірка). Деякі групи животин та рослин залишаються на все своє життя особинами тільки з одною клітиною. Це так звані первістні або перворости. Однак у значної більшості організмів первістна клітина ділиться на дві нащадні клітини, а кожна з них знову поділяється далі. З ростом тіла відбувається постійний поділ клітин так, що в склад тіла людини входять сотні, тисячі, мільйони клітин. Таким чином з одної клітини твориться багатоклітний організм. Майже всі форми ростиного та животинного світу, а також і людина, складаються з мільйонів клітин.

Нормальна чинність цілоти людського організму є наслідком нормальної чинності клітин, що складають людське тіло. Ця нормальна чинність клітин людського тіла є здоровля.

Наскільки легко сказати „Я недужий“, настільки важко пояснити, що таке недуга.

та дитини, ні в молодих, дорослих, абож старих людей; в життєвих проявах є навіть різниця поміж жінкою та чоловіком. Та ще й більше того, навіть у різних чоловіків та у різних жінок різно відбуваються життєві прояви, бо кожна людина має в своєму устрою свої власні, особливі прикмети.

В протилежність розумінню слова „здоровля“ уявляємо собі всяке порушення, всякий нелад у чинностях складових первістків (елементів) тіла, в клітинах, як недугу.

Нормальна життєва чинність може бути порушеною або лишень хвилино, тоб то на короткий момент, абож важко, на довгий час. Інакше кажучи, одна недуга минає швидко, инша затяжно.

Недуга спричиняє зміни в анатомічному устрою органів та їх клітин, а ці зміни викликають ознаки недуги (симптоми).

Причиною більшості недуг вважаємо дрібнотвори (бактерії), причин же деяких недуг і зовсім не знаємо.

Щоб уявити собі докладніше, що таке недуга, та як вона виявляється, необхідно познайомитися зі зміною в устрою та ознаками недуги.

Найважнішою ознакою недуги є запалення. Коли недуготворча причина ввійде в наше тіло, то знаходить перший опір у крові.

Кров, що видається як одностайна течя, вміщує в собі мільйони кульочок двоякого вигляду: одні круглі, жовтаві, що їх звемо червоними кульками крові, розносять по всьому тілі кисень; другі прозорі, що їх багато менше від червоних кульок, звемо білими кульками крові. Ці останні мають особливу прикмету вбирати в себе все, що зустрінуть на своєму шляху. Коли заразки, шкідливі грибки-дрібнотвори, попадуть у наше тіло, тоді білі кульки крові, що багато більші від дрібнотворів, жаденно на них накидаються, та в'ягають їх у себе, неначе їх проковтують. Одночасно плинна частина крові, сироватка, починає неначе бродити, та витворює шкідливі для цих дрібнотворів-бактерій отрути.

На тому місці, в якому втиснулась у наше тіло недуготворча причина, зараза, — скупчуються в великій кількості білі кров'яні кульки крові, та стають в захист організму.

Наслідком напливу в одно місце більшої кількості кров'яних кульочок розширюються жили; щоб цю кров в собі вмістити, вони збільшуються в своєму обсязі, вони, кажемо, пухнуть. Таким чином позстає перша ознака запалення — опух.

Як дальший наслідок цього напливу крові збільшується теплина тіла (температура), шкіра стає гарячою та червоною. Гарячість та червоність — це знов дальші ознаки запалення.

Опух натискає своїм розширенням обсягом на оточення, та давить на тканини, тоб то спричиняє біль.

Ці зявища: червоність, гарячість, опух, біль спричиняють порушення (нелад) нормальних чинностей життєвих прояв, вони й є головними прикметами запалення.

В боротьбі з недуготворчими причинами гинуть білі кров'яні кульки (що пожирають шкідливі дрібно-

твори), та вилучаються з тіла. Місце тих білих кров'яних кульок, що загинули, заступають свіжі кров'яні кульки, що працюють далі аж до цілковитого відновлення звичайної життєвої чинности.

Ці прояви природного захисту організму від недуги проходять однаково як зовні, так і внутрі. Тіло людини має багато способів та багато пристроїв для свого захисту від шкідливих зовнішніх впливів. Вже самі змісли звертають увагу людини на небезпеку, бо коли нас заболить палець, то шукаємо заскаби; коли чуємо, що страва тхне, то не їмо її; коли бачимо брудну воду, не п'ємо її. Шкіра нашого тіла змазана лосем (жиром (туком) лосєвих залоз) та покрита волоссям, не пропускає того, що їй вадить: слиз'янка носа, роздратована курявою, вилучає її чхан'ям, роздратовані продушки (бронхи) викашлюють те, що їм дратує.

Тіло наше вельми багате на такі захоронні засоби та пристрої супроти всяких зовнішніх шкідливостей, а коли всеж таки попаде якийсь лио та спричинить недугу, то це звичайно наслідком нашої безладности та нерозуму.

Др Е. Лукаевич.

Посмертна згадка.

Максим Синицький. 2. мая вмер у Києві, зазявшися плямистим тифом, Максим Синицький, видатний український громадський діяч, дуже добрий організатор. Він дуже багато зробив на культурно-просвітнім полі, стояв на чолі всеукраїнської „Просвіти“ в Києві, був основателем і керманичем українського клубу в Києві й керманичем значного київського видавництва „Час“.

Жертви.

На фонд „Учітеся, брати мої“ зложили в часі від 20. VІ. 1921. до 30. VІ. 1922 р.:

Жертводавці о неточних адресах: Розалія Зайтей 300, Гром. Селиська через о. Качоровського 1.744, Д. і М. Крупські, Репеза 490. — Разом 2.534 мп.

Місто Львів: Инж. Д. Бурачинський 500, Мих. Бадлюк 500, Магдал. Левицька 100, А. Окпиш 1000, д-р Дм. Юркевич 1000, С. Галан 1000, о. Евг. Гаврилюк 500, Дм. Дружбяк 300, Зб. через „Світ Дитини“ 657, Із відчиту д-ра В. Щурата 1550, З концерту Бандуриста і Бояна 30 000, З конц. Філії „Просвіти“ ім. Т. Шевченка 50.000, з конц. гімн. СС. Василянок 10.000, Чит. „Просвіти“ Левандівка 6000, Чит. „Просвіти“ Личак передм. 1500, Чит. „Просвіти“ Горзд. передм. 2000, Чит. „Просвіти“ Богданівка 2251, Центр. Ком. Збіроч (з розд.) 5000, Чит. „Просвіти“ Замарстинів 2000. — Разом 115.858 мп.

Повіт Львів: Чит. „Просвіти“ Кожичі 1000, Чит. „Просвіти“ Містки 4090, Чит. „Просвіти“ Стронятин 3000, Й. Т. 20. — Разом 8.110 мп.

Повіт Бережани: Гром. Золочівка 3575, Гром. Козова 18.000, Гром. Плотича 3492, Гром. Золота Слобода 10.000, Гром. Кальне 1656, Гром. Криве 5000, Гриць Кісь. Тоостянець 500. — Разом 42.223

Повіт Бібрка: Чит. „Просвіти“ Ятвяги 1000, Гром. Соколівка 1705, Кологури 2000, Звенигород 2000, Руда 1458, Чорний Острів 3373, Чит. „Просвіти“ Підгородище 4 000. — Разом 15.536 мп.

Повіт Богородчани: Забавовий Кружок Солотвина 2000, Філія „Просвіти“ Богородчани 10 000, Гром. Глибоке і Хмелівка 1.259, Глесівка 690, Бабче 1.657, Ляхівка 2.057, Хмелівка 200. — Разом 17.873.

Повіт Борщів: Міщ. Апат. Кружок, Борщів 28.239, Скорода Мих., Скала н. Збручем (зб.) 30.000. Разом 58.239 мп.

Повіт Броди: Кость Назаревич Залісе 200.

Повіт Бучач: Філія „Просвіти“, Бучач 25.540, о. І. Шленкевич, Сновидів (збірка) 3000. — Разом 28.540 мп.

Повіт Городенка: Філія „Просвіти“ Городенка 3000, Великанович, Вікно 200, о. Ол. Олесницький, Чортовець 1000, Чит. „Просвіти“ Підвербці 260, О. С. 45. — Разом 4.505 мп.

Повіт Городок: Чит. „Просвіти“, Любінь вел. 12.480, Українські товариства, Городок яг. 6025. — Разом 18.505 мп.

(Продовження буде)

Що читати

Іван Тобілевич (Карпенко Карий). „Безталанна“. Драма на 5 дій. Видання „Просвіти“ у Львові. „Народня бібліотека Просвіти“ ч. 12. (Театр. серія ч. 2.) Львів, 1922 Ст. 55, 8^о, Ціна 500 Мп.

Ідучи на зустріч вимогам життя, видало наше Товариство оце вже другу театральну штуку й має намір і далі збагачувати бібліотеку аматорських кружків так потрібно їм літературою.

Нема потреби підносити вартість виданої книжки. Твори Тобілевича говорять самі за себе й занадто знані серед широких кругів нашого народу, щоби треба було їх реклямувати. Можна би тільки побажати, щоби „Просвіта“ спромоглася видати так гарно й інші пєси покійного драматурга.

Наш ринок досить таки засмічений ріжним дубям, як от усякі „Ціки-Свати“ й інші безглузді „пєси“; тільки видаючи справді артистичні твори відомих наших письменників, можна боротися з дурними лубковими виданнями.

Гаряче поручаємо всім аматорським кружкам безсмертну штуку Тобілевича. Звертаємо їх увагу, що штука ся дозволена до вистави на українській сцені Пр. Намісництва 13/8 1889 ч. 8946, а Дирекцією львівської поліції ч. 20957 1889. Ціна як на теперішню вартість польської марки зовсім доступна й треба сподіватися, що всі читальні поспішать закупити нове видання матірнього Товариства. Першою книжечкою в театральній серії „Просвіти“ є „Зимовий вечір“ М. Старицького. Річ також добра й пригідна до вистав. Ціна її тепер піднесена до 250 Мп. за примірник

Дмитро Дорошенко. Славянський світ в його минулому й сучасному. Том I. Берлін 1922, ст. 240, мал. 8^о. Бібліотека „Українського Слова“ ч. 10.

Рухливе берлінське видавництво „Українське Слово“ видало досі кількадесять цікавих і гарних книжок. Спис їх знайде читач у ч. 33—34 нашого часопису. Тут же хочемо звернути увагу на цікаву славянську енциклопедію, зладжену Дм. Дорошенком.

У нас про Славян знають дуже мало. Поза загальними відомостями, та й то тільки про головні народи, головни сусідні, широке громадянство, можна сказати, майже нічого не знає про славянський світ. Та й видань, з яких моглоб воно зачерпнути потрібні відомости, у нас досі не було. Тим-то не можна не привитати появи книжки Д. Дорошенка, де в короткій енциклопедичній (словарній) формі оповідається про всі славянські племена — про їх минуле й сучасне життя, про їх землю, про їх творчість — письменство, науку, мистецтво, то що.

Поки що появился 1-й том сеї інтересної й користної енциклопедії. В ній по загальнім вступі про славянське плємя в його цілості знаходимо пять статей про окремі народи, а саме про Білорусинів, Болгарів, Великоросів (Москалів), Кашубів і Лужицьких Сербів.

Всі ці статті гарно-написані й подають все найголовніше, що треба знати про даний народ.

Очевидно енциклопедичний характер книжки примушував автора бути скупим на слова, про багато річей годі йому було розводитися. Часто оповідання зводиться до сухого переліку імен і наголовків. Се особливо помітно в статті про Велико-русів. Вона найбільша в цілій книжці, але-ж і є про що оповідати. Краще булоб, як би автор не намагався не пропустити нічого і більше оповідав, ніж перенісся. Про решту помєнших народів оповідання жвавїйше, бо тут уже менше імен. Найкраще на нашу думку — тепло й з любовію — написаний нарис про Білорусинів, про котрих уже давнїйше доводилося авторові говорити.

При кожнім нарисі подана література предмету, при чому автор старанно приготує все, що є по українськи про даний народ. Шкода тільки, що при книзі нема мапи. Без сього ні до чого всі ті подробиці, які подає Д. Дорошенко про границі території того чи іншого народу.

Треба сподіватися, що така мапка буде при кінці цілої праці. Сподіваємося, що дальші томики її не забаряться.

В. Д.

Вісти з „Просвіти“.

Вписи до торговельної школи „Просвіти“ у Львові, вул. Корняктів ч. 1. приймаються в днях 31. VIII. і 1. IX. с. р. від 10—12, вступні іспити 2. IX. о год. 9. а наука почнеться Богослуженням дня 4. вересня о 8^{1/2} рано.

Управа школи.

Лист до „Просвіти“ від заокеанських земляків. До Хвального Виділу Т-ва „Просвіта“ у Львові, Ринок ч. 10. Хвальный Виділе! Члени читальні „Просвіти“ ім. Ів. Франка в Торонто Онт. щиро дякують Хвальному Виділові за прислання нашій читальні так багато гарних книжок.

Книжки ті ми цїнимо вище понад ту квоту, яку ми до „Просвіти“ заслали, тому то, щоби за се віддячитися, посилаємо Вам 5 доларів як жертву на ціли Тов-а „Просвіта“ у Львові.

З правдивим поважанням **Микола Юрєчків**, предсідатель, **Василь Прихода**, секретар.

(Гарний приклад, за котрим повинні піти й інші наші американські організації! — Ред.)

Друкарська помилка. Через недогляд у вступній статті попереднього числа „П. з Пр.“ (33—34) полишилися отсі прикрі друкарські помилки, які просимо справити:

Ст. 261, шпальта 1, рядок 1 згори:
надруковано: звертається
треба: уважається

ibid., рядок 8 здолу:
надруковано: кождому
треба: кождому членові.

Кождий Українець і кожда Українка повинні стати членами Товариства „ПРОСВІТА“. Річна вкладка 1000 Мп.

ОГОЛОШЕННЯ.

(За цей відділ редакція не відповідає).

ЦІНА ОГОЛОШЕНЬ: Ціла сторона 30.000 мп.; пів стор 16.000 мп.; чверть стор. 8.000 мп.; вісімка 5.000 мп.; шіснайцятка 3.000. — Дрібні оголошення по 30 мп. від слова. В тексті редакційнім 50 процент дорожше.

Лівар Д-р ІВАН ЛЮПА

ординує в ВИННИКАХ коло Львова.

Позір! Читайте!

Аматорські театральні гуртки! Товариства „Просвіта“! Відбито на машині до писання пєси, що добре надаються до аматорських вистав по місточках та селах:

1. „Розумний і дурень“, Ів. Тобілевича (Карпенка-Карого), комедія на 5 дій, ціна 900 мп.
2. „Нахмарило“ — Б. Грінченка, на 3 дії, ціна 800 мп.
3. „Не співайте півні — не вменшайте ночі“ — С. Васильченка, на 3 дії, ціна 700 мп.
4. „Як ковбаса та чарка — то минеться й сварка“, М. Старицького на 1 дію, ціна 60 мп. без пересилки.

Замовляти на адресу:

В. ЗАВАДСЬКИЙ, ЛЬВІВ, РИНОК Ч. 41. I. пов.

Можна за післяплатою. 1-3

АДВОКАТ І ОБОРОНЕЦЬ В КАРНИХ СПРАВАХ

Д-р Михайло Західний

веде свою канцелярію в БЕРЕЖАНАХ Ринок.

Книжки до набуття в канцелярії Тов-а „Просвіта“:

1. „З минулого і сучасного“	50 мп.
2. „Наш шлях до освіти“	150 „
3. „Боротьба за волю“	200 „
4. „Сотник Черник“	50 „
5. „Старі і нові держави“	40 „
6. „Метричні міри“	30 „
7. „Національні пісні“ (з нотами)	100 „
8. „Земля у вселенній“	30 „
9. „Зимовий вечір“, драм. етюд на дві відслони М. Старицького	250 „
10. „Бери все, що в хаті“, історичне оповідання з життя задунайських запорожців — В. Недолі	170 „
11. „Твори Воробкевича“ т. III. (Українське письменство) в оправі у півпол.	1000 „
12. „Нахмарило“ — комедія на 3 дії Б. Грінченка (видана заходом наддніпрянських емігрантів	800 „

ЗЕМЕЛЬНИЙ БАНК ГІПОТЕЧНИЙ

Ска Акційна у ЛЬВОВІ відкрив дня 10. серпня Агенцію в СТАНИСЛАВОВІ
при площі пілсудського ч. 4.

Купно і продаж всіляких ВАЛЮТ, ДЕВІЗ (чеків) і ПЕРЕКАЗІВ по дневному курсі. —
 Купно американських ЧЕКІВ без огляду на авізо. 2-4

ЩЕПИ

ЯБЛОНЬ, ГРУШ, СЛИВ, ВИШЕНЬ і ЧЕРЕШЕНЬ високо і півпенні в ціні 800 — 1.600 мп. за штуку
 має на продаж Садівничо-огородниче заведення Т-ва „Просвіта“ у Милованню

п. СТРИГАНЦІ н. Дністром. — Опакування 100 мп. від штуки. — Висилку залізницею і продажу на місці розпочинається в половині жовтня, а замовлення полагоджується за надісланням належитости. При більших замовленнях відповідний опуст. 2-2

ВІСК

чистий пчільний купуємо в кожній скількості і платимо найвищу ціну. Доставляємо знамениту ШТУЧНУ ВОЩИНУ і приймаємо віск до перерібки на вощину. ПАСІЧНИЧА СПІЛКА у ЛЬВОВІ вул. Зіморовича ч. 20

ЛІТЕРАТУРНО-ПРОСВІТНИЙ ТИЖНЕВИК ПІД РЕДАКЦІЄЮ ВОЛОДИМИРА ДОРОШЕНКА.

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ І АДМІНІСТРАЦІЇ: : ЦІНА ЦЬОГО ЧИСЛА : ПЕРЕДПЛАТА:
 ЛЬВІВ, РИНОК Ч. 10. ІІ. ПОВЕРХ. : мп. 100 мп. : Піврічна 1200 Мп., чвертьрічна 600 Мп.

Присилайте негайно членські вкладки!

„Виїмковий стан“ у Галичині й Тов-о „Просвіта“ у Львові.

Нарешті! Неначе в'язневі, що виходить з тюрми, виривається той оклик з грудей кожному, що стоїть ближше Тов-а „Просвіта“, кому лежить на серці народня освіта, по оповіщенню про знесення виїмкового стану над нашим краєм. Нарешті знесено бодай формально ту тяжку змору, що колола неумолимим вістрям у карк кожного, хто хотів піднести голову вище. Нарешті знесено бодай на час виїмковий закон з 25. мая 1869. р., яким завісила небіжка Австрія конституцію в Галичині в липні 1914. р. — на самім передодні світової війни. А що Австрія розпалася і не відкликала свого зарядження, а Польща, по випертю Української Галицької Армії за Збруч в 1919. р., уважала область Східної Галичини за воєнну полосу, не зносила „виїмкового стану“, бо їй з тим було найвигідніше. Бо й яке діло було їй зносити „виїмковий стан“, який в дійсности відносився лише до одної частини населення краю, себто до нас? Ми й так були тай є у виїмковому положенню, і цього виїмкового положення не змінить навіть і формальне знесення „виїмкового стану“, яке в звязку з виборами проголосив польський варшавський уряд дня 3. серпня 1922. р. І не ви-

платилося би може про це й згадувати, колиб нам ходило не про „Просвіту“, а про що инше.

Однак у звязку з „Просвітою“ навіть формальне скасування „виїмкового стану“ може дати деякі реальні користи. А саме: хто працював перед війною по читальнях чи філіях Тов-а „Просвіта“ в краю, той добре собі пригадує, що не було легшої штуки, як заложити читальню „Просвіти“ в селі. Десять господарів підписувало як члени. Основники пять примірників статуту Тов-а „Просвіта“ й подання до намісництва та висилали їх до канцелярії Тов-а „Просвіта“ у Львові, Ринок 10. Канцелярія Тов-а вже сама висилала подання дальше до намісництва, а члени-основники чекали собі спокійно на селі. Канцелярія „Просвіти“ у Львові висилала їм посвідку, що їх подання відійшло до намісництва, і вони на основі тої посвідки по чотирьох неділях письменно повідомляли своє староство, що скликають у себе під числом дому тим а тим, о такій-то годині, з наведенням дневного порядку, перші загальні збори чит. „Просвіти“, яку мають заложити. Староство мусило це повідомлення приймати до відома і збори відбуватися. Коли старо-

ство боялося, щоби селяне не говорили щось „протидержавне“ або „високополітичне“, висилало на збори свого комісаря не раз у супроводі жандарма. То було найпростійше поступовання при заснуванні читалень, опираючись на законі про стоваришення з 1867. р. Але коли закон з 1867. р. про стоваришення через оголошення виїмкового стану завішено і впроваджено закон з 1869. р., справа зовсім змінилася. Тоді вже не вистарчало вислати подання до намісництва (або тепер до воевідства) і за чотири неділі відкривати читальню, але треба було мати виразний дозвіл від намісництва (або тепер воевідства) на отворення читальні. І тут було ціле нещастя. Коли була ще Австрія, то урядники-Поляки все таки були більше вязані і такі подання читалень не стрічали перепони, мимо того навіть, що на фронтах дійсно велася війна. Але коли наш край заняли польські війська і власть виконують у нас польські урядники в імені річипосполитої польської, то застосовують вони букву параграфу закону з 1869. р. з повною стислістю, хоча властиво цей закон відноситься в дійсности до політичних товариств чи організацій. Не дають отже дозволу взагалі, а подання лишають навіть без відповіді. І наші люде чекають на дозвіл, чекають, пишуть, їздять, канцелярія Тов-а „Просвіта“ у Львові запитує воевідства, що діється з поданнями про заснування читальні „Просвіти“ в таким-то селі, але відповіді годі діждатися. А коли вже не раз урядник знетерпеливиться і пришле відповідь, то вона майже все є зборонююча. І форма такої заборони є у всіх трьох воевідствах однозвучна: „на mocy § 6. lit. a z ustawy z dnia 5. maja 1869, Dz. u. p. Nr. 66 nie zezwala się na zawiązanie się takiego Stowarzyszenia, ponieważ podpisani na podaniu założyciele nie dają dostatecznej rękojmi, że im nie chodzi o uboczne cele niedozwolone, a w szczególności o agitację polityczną i że nie będą popierać antypaństwowe dążenia, wobec tego ze względu na obowiązujący dotychczas stan wyjątkowy w Małopolsce nie zezwala się na działalność stowarzyszenia czytelní „Proświty“ z tem, że niniejsze rozporządzenie ma moc obowiązującą aż do odwołania“... І так для ілюстрації нашого виводу скажемо, що в 1921. р. внесено до б. намісництва 26 подань про дозвіл заложення читалень „Просвіти“ в краю, з котрих лише

1 (одно) полагоджено позитивно, (в селі Травотолоках, пов. Зборів), а в 1922. р. на 43 подань до всіх трьох воевідств дозволено лише на 3 (три) читальні (в Стоянові, пов. Радехів, в Межирічу, пов. Жидачів, і в Худиківцях, пов. Борщів). Отже на 69 подань, внесених протягом 1921—22. рр. на заснування нових чит. „Просвіти“, адміністративна власть дозволила лише на 4 читальні, а прочі або дожидають ще на відповідь або вже дістали її в такій формі, як ми її тут навели. Та тепер по знесенню виїмкового стану приходить назад до сили закон про стоваришення з 1867. р., а тим самим приходить і полекша читальням Тов-а „Просвіта“. Тепер можна вже знову засновувати читальні так, як це було перед війною. Тому члени-основники всіх тих читалень „Просвіти“, що внесли протягом 1920. — до 3/VIII. 1922. р. подання до воевідства про заснування читальні „Просвіти“, а не дістали ще жадної відповіді, можуть цілком сміло приступати до відкриття своєї читальні, повідомивши приписаним способом (диви взірець в книжці „Просвіта до українського народу“, ціна 400 мп.) староство. Ті однак, яких поданням відмовлено і відкрити читальню заборонено, мають внести ще раз подання, як передтим вносили, а по 4 неділях приступити до відкриття читальні, скликавши в приписаний спосіб перші загальні збори.

Про це повинні добре тямити всі, що займаються просвітньою справою, та поучити тих, що про це ще не знають. Це є велика полекша для руху і розвитку Тов-а „Просвіта“, яка виходить із знесення виїмкового стану, і на неї звертаємо увагу.

Справа відновлювання старих передвоєнних читалень „Просвіти“ мусить далі йти дотеперішнім шляхом, себ-то на доказ істнування читальні треба долучити до подання до староств число рескрипту б. намісництва, яким свого часу дозволено на заложення даної читальні. Це число може кожда передвоєнна читальня дістати в центральній регістратурі Тов-а „Просвіта“ у Львові.

Можна також зовсім свобідно сходитися до читалень на читання книжок та часописів, на відчити та представлення й обовязком кожного виділу читальні „Просвіти“ розвинути енергічну працю — користаючи із знесення виїмкового стану.

С. Шах.

Кождий Українець і кожда Українка повинні стати членами Товариства „ПРОСВІТА“. — Річна вкладка 1000 Мп.

Альфонс Доде.

Облога.

Ми вертали горі алеєю з Елізейських піль з лікарем В. Розпитували його про стіни, подірвані гранатами, хідник позриваний картачами, себто про історію облоги Парижа. Коли ми дійшли до площі д'Етуаль, лікар зупинився і вказуючи на один із тих гарних наріжних домів, що стоять навкруги Тріумфальної Брами, сказав:

— Чи бачите ось там чотири зачинені вікна понад бальконом?

— В перших днях серпня — сього страшного серпня 70-го року — так багатого на бурі та нещастя, покликано мене сюди до недужого, якого побив страшний грець*). Був се полковник Жув, кірасієр з першого цесарства, старий чоловік, загорілий патріот. Він з початком війни оселився при Елізейських полях, в мешканні з бальконом. Вгадайте, чому? Щоби бути присутнім при побідному повороті наших військ! Бідний старець! Вісти з Візенбурга наспіли до нього саме, як ставав від стола. Коли прочитав підпис Наполеона під звідомленням про поразку, впав наче ражений громом.

— Я застав старого кірасієра, що лежав як довгий на долівці — лице покривавлене, мертвецьке, начеб вдарив його хто в голову киянкою.

— Коли стояв, то мусів бути дуже високий; коли лежав, виглядав на велетня. З гарнимн рисами, чудовими зубами, з гарною головою з білими кучерями, хоч було йому близько вісімдесять, виглядав на шістдесятілітнього. Біля нього клячала його внучка. Була так схожа на нього, що коли глянути було на них обоїх, приходили вам на думку два грецькі медалі. Лише один із них був старий, з невиразними рисами, другий вибитий ясно й чисто, повний блеску, гладкости нової відбитки.

— Смуток сієї дитини зворушив мене. Дочка і внучка вояків — батько її був при головній квартирі Мак-Магона, а вигляд сього великого старця, простягнутого перед нею, нагадував інший, не менше страшний образ.

— Я старався упокоїти її, але в дійсности мав малу надію. Недуга була небезпечна, й тяжко було надіятися видужання на вісімдесятому році. Три дні недужий зоставався в тому самому неповорухному отупінню. Тимчасом наспіли до Парижа вісти з Райхсгофена. Пригадуєте собі, які дивовижні. До вечора всі ми вірили в велику побіду: 20.000 Прусаків убитих, а королевич полонений!

— Не знаю, чи яким чудом, чи при помочі магнетичної струї, відгук народної радості дійшов до нашого нещасного глухо-німого, навіть до його спараліжованих членів. Певне є, що коли я підійшов сього вечора до його постелі, застав його зовсім інакшим чоловіком. Зір його був майже ясний, язик уже не такий задеревілий. Мав силу осміхнутися й заїкуючися двічі промовити слово „по-бі-да!“

— Так, пане полковник; велика побіда!

— А як я оповів йому подробиці про славні успіхи Мак-Магона, бачив, як його риси лагіднішають, лице розяснюється. Коли я вийшов, молода дівчина ждала на мене біля дверей бліда, заплакана.

— Але він вратований! — сказав я, взявши її за руки.

— Нещасне дівчатко не мало відваги відпо-

*) апоплексія.

вісти мені. Вони саме одержали з почти правдиву вістку про Райхсгофен.

— Мак-Магон змушений до втечі, ціла армія розбита Збентежені поглядали ми одно на одного. Вона зажурилася на думку про свого батька.

— Я дріжав за старого. Не було найменшого сумніву, що він не в силі був би перенести сього нового удару. А всеґаки, що могли ми порадити? Зоставити йому його радість — ілюзії, які привернули йому життя? А опісля було би конечним говорити неправду!

— „Дуже добре, отже говоритиму неправду“, сказала хоробра дівчина, мерщій втираючи сльози. І врадована вернула до кімнати дідуся.

— Взятися за тяжке завдання. Перших кілька днів пройшли легко. Голова старця була ослаблена, він давав обманювати себе наче дитина. Але з повертаючим здоров'ям його розум ставав що раз яснійшим.

— Ми мусіли обзнайомлювати його з рухами армії і писати для нього воєнні звідомлення. Дуже прикро було дивитися на се дівчатко, день і ніч похилене над мапами Німеччини, як визначувала бої малесенькими прапорцями й намагалася придумати побідний похід: Базен доходить до Берліна, Фросар у Баварії, Мак-Магон над Балтиком. Для сього всього питала мене про раду. Я помагав їй, скільки міг. Та найліпше помагав нам сам дідуся у сій придуманій офензиві. Він жеж не раз завоював був Німеччину за часів першого цесарства! Наперед уже знав усі рухи: „Глянь-но, тепер вони підуть туди, зроблять так“, і його пророцтва все справджувалися. З сього, само собою, він був дуже гордий.

— На жаль надармо забирали ми міста, відносили побіди. Для сього ненаситного старика ми все поступали за поволі! Щодня, як я прийшов, чув я про нові геройські подвиги французьких армії.

— „Пане доктор, ми зайняли Майнц“, сказало мені дівчатко, виходячи мені на стрічу з осміхом, що ранив серце. І крізь двері чув я радісний голос:

„Йдемо вперед! Йдемо вперед!... За тиждень увійдемо до Берліна!“

— В той час Прусаків не були від Парижа і тиждень дороги... Спочатку питали ми самі себе, чи не було би ліпше перевезти його на село. Але тоді може й був би про все дізнався. Мені здавалося, що він іще за слабкий і занадто прибитий великим ударом, який шойно навістив його, щоби міг дізнатися правду. Тож рішили ми оставити його.

— Першого дня облоги Парижа зайшов я до їх дому, пригадую собі, дуже зворушений тим, що всі брами Парижа замкнено, під мурами міста шаліли бої, а наші села переіменилися в воєнні становища. Старенького полковника застав я розрадуваного й гордого.

— „Отже так, — сказав він — уже зачалася облога!“

Я глянув на його трівожно.

— Що пане полковник; чи ви...?

Його внучка звернулася до мене:

— Ах! так, пане доктор, се важна новина. Зачалася облога Берліна.

Коли говорила се, працювала іглою так преспокійно — тож як міг він підозрівати щонебудь?

Гарматні вистріли з кріпостей! Він не міг чути їх. Париж нещасливий, мучений! Сього не міг він бачити.

Зі своєї постелі міг він бачити лише часть Тріумфальної Брами. Його кімната подобала на склеп старинностей з першого царства; все так уложене, щоби піддержати його ілюзії. Портрети маршалів, гравюри битв, римський король в діточому убранню; великі консолі, прикрашені трофеями, тут же поукладано багато медалів, бронзів, камінь із острова св. Олени, різні мініатури — а всі представляли ту саму жінчину, в кучерях, в балевім строю, в жовтій сукні, очі ясні — все се говорило про побіди і забори, багато більше, чим ми могли би сказати йому, се все веліло старому полковникові так простодушно вірити в облогу Берліна.

З сього дня наші воєнні операції дуже змінилися. Щоби взяти Берлін, треба було лише трохи терпцю.

Від часу до часу, як старий полковник непокоївся, читали ми йому листа від його сина. Само собою придуманий лист, бо тепер ніщо не могло прийти до Парижа. Представте собі розпуку сієї нещасної дівчини, без вісток від власного батька, яка знає, що він попав у полон, може недужає, а мусить удавати, що дістає від його листи з такими радісними новинами. Були се досить короткі листи, як можна було сподіватися по воєкові на полі бою, який все йде вперед у завойованій країні.

Часом недоставало їй сили, і тоді, розуміється, були цілі тижні без ніяких вісток. А тут іще старець нездужав, не міг спати. Потім нараз надійшов лист із Німеччини. Вона відчитала його весело біля постелі, здержуючи сльози. Полковник слухав побожно, осміхався, одобряв, критикував і пояснював нам трудні дороги. Та найгарніші були відповіді його, які посилав своєму синові: „Не забувай ніколи, що ти Француз“ — говорив він. „Будь великодушний для сих нещасних людей. Старайся, щоби наша інвазія не була для них за тяжка“. Потім ішли безконечні поучення, гарні слова про пошанівку власности, чемність супроти жінок — словом справжній кодекс військової чести для ужитку завойовників! Додавав також деякі замітки про політику та умови, які слід поставити завойованим. Під сьм оглядом, мушу признати, був він безпардонний.

— Воєнне відшкодовання і більш нічого. Що за розум займати їх краї? Чи ми в силі зробити Францію з Німеччини?

Це все диктував рішучим голосом, в його словах чути було стільки ширости, таку силу віри в патріотизм, що годі було слухати його без зворушення.

Весь той час облога поступала — не облога Берліна ні! Був се час великих морозів, бомбардування, заразливих недуг, голоду. Але завдяки нашим старанням, опіці, ніщо ні на хвилину не нарушувало спокою старця. До самого кінця міг я доставляти для нього білого хліба й свіжого мяса.

Було сього досить для нього. Та не можете уявити собі щось більше зворушуюче, як сі сніданки дідуся, так невинно самолюбного — старенький чоловік на постелі, свіжий та усміхнений, а серветкою під бородою; біля нього його внучка, досить бліда наслідком недостач, подає йому наптки, помагає йому в усіх сих заборонених до-

брих річах. Потім оживлений минулим, серед вигід теплої кімнати, коли на дворі шаліли зимові вітри, а метелиця завивала попід його вікнами, старий кірасієр пригадував собі свої походи на півночі й сотий раз оповідав нам про сумний відворот із Росії, коли вони нічого не їли, хиба замерзлі сухарі й конину.

— Чи розумієш, моя маленька? Конину їли ми.

Вона розуміла аж занадто. Від двох місяців не їла вона нічого иншого. Та з дня на день, як недужому все більше поліпшувалося, наше завдання ставало все труднішим. Параліж його змислив і всіх його членів, який досі так добре помагав нам, почав уступати. Після двох чи трьох страшних сальв від сторони брами Мельо він зірвався й нащурих уха наче хорт. Ми мусіли придумати останню побіду Базена під Берліном; говорили йому, що се сальви в честь Базена, біля Інвалідів. На другий день пересунено його ліжко до вікна — і він бачив національну гвардію, що зібралася в алеї Великої Армії.

— Що роблять там сі війська? — спитав. — Ми чули, як він говорив крізь зуби: „Зле! зле!“

— Нічого не сталося. Та ми розуміли, що на будуче, мусимо бути дуже обережні. На нещастя ми не були досить обережні.

Коли я прийшов одного вечора, вийшла мені дівчина на стрічу, дуже зажурена.

— Завтра увійдуть вони — сказала.

Чи двері дідуся були відчинені? Бо дійсно, коли я опісля подумав про се, пригадав собі, що сього вечора його лице мало дивний вигляд. Можливо, що він чув нашу розмову.

Лише ми говорили про Прусаків, коли він мав на думці Французів: у сьому тріумфальному поході, якого так довго вижидав — Мак-Магон іде долі алеєю посеред квітів, звуку труб, його син при боці маршала, а він сам старий батько, на своєму бальконі, в повному однострою, як під Ліценом, поздоровляє пошарпані прапори й орлів, покритих курявою.

Нещасний батько Жув! Він без сумніву думав, що ми хочемо, щоби він не був присутний при сьому поході військ, щоби не допустити у його до занадто великого зворушення.

Старався ні до кого не говорити. Але на другий день, у ту саму хвилину, як Прусаци боязко вмаширивували довгою дорогою, що веде від брами Мальо до Тюїльрі, відчинилися лагідно скляні двері на балькон і з'явився полковник у шоломі з великим кавалерійським мечем, у однострою мільдського кірасієра.

Я все ще питаю сам себе, яка сила волі, яка молодеца життєва енергія мусіла повернутися йому, що знову піднесла його на ноги, і в однострою! Як там не було би, він стояв при поруччю, здивований, що бачить широку алею такою пустою, мовчазною: віконниці по домах позамикувані; Париж понурий наче лязарет; усюди прапори, але якіж дивні, всі білі з червоними хрестами, не видно товпи, яка бігла би перед жовнірами.

Можливо, що хвилину думав він, що помиляється...

Але ні! там поза Тріумфальною Брамою, чути якісь змішані крики, якась чорна маса посувається у світлі, що все кріпшає... Потім, поступенно заясніли пікельгавби, почали вдаряти малі тарабани зпід Єни, а зпід Брами Етуаль, доходили звуки Шу-

бертового Маршу Перемоги, супроводжені тяжкими, ритмічними кроками військ і брязкотом шабель.

Потім серед сумної тишини, що панувала на площі, почувся крик, страшний крик: „До зброї! — до зброї! — Прусаци!“ І чотири улани, що віхали яко передня сторожа, побачили вгорі на

бальконі високого, старого чоловіка, який замахав руками, захитався й упав випростований.

Сим разом полковник Жув був дійсно мертвий.

Переклав М. Л.

Як українська громада піддержує „Рідну Школу“?

Канцелярія „Рідної Школи“ висилає постійно що місяця з українськими часописами чеки з проханням, щоби кожний, що одержить чек, не тільки від себе, але й від своїх знайомих прислав відповідну жертву на потреби „Рідної Школи“. І хоч у часописах безнастанно вказувалося на вагу „Рідної Школи“, хоч кожний Українець бачить на кождім кроці незавидну долю українського шкільництва, яке голосить о поміч такими розпучливими голосами, що здається найбільш знечулене серце повинно відгукнутися — українська громада і глуха і сліпа. На 1-го серпня вислали ми 5.000 чеків і пригадали, що й у часі ферій „Рідна Школа“ має видатки, які до того з причини дорожнечі зросли, — та до наших прохань українська громада так привикла, як привикаємо до прохання жебрака, якого що дня стрічаємо: ледви 307 чеків вернуло до нас з квотою 518.671 мп. Крім того в канцелярії „Рідної Школи“ зложено на квітар 411.790 мп. а переказами вплинуло 73.580 мп., отже разом в місяці серпні одержала „Рідна Школа“ 1,004.41 мп. А тільки на виплату платні учительству приватних шкіл УПТ. в самім Львові і службовикам треба 4,000.000 мп. місячно. З вище сказаного виходить, що загал нашого громадянства байдужий на свою дітвору й зовсім не журиться, хто і як її виховує тай чи взагалі її хто виховує. Розуміється, що серед таких відносин ніяк не можна повести праці з повним розгоном. А й ті школи, які досі УПТ. удержує, держаться тільки завдяки ідейній праці патріотичного учительства, яке хоч побирає таку малу платню, що ніяк не може вистарчити на найскромніше удержання, не покидає своєї дітвори і виховує її на свідомих горожан-патріотів. Старанням „Рідної Школи“ існує 21 народня школа, з того 7-кл. три у Львові, а 4 в краю — разом 7.; 4-кл. у Львові 5, а в краю 9, — у 119 клясах, в яких учиться 2523 хлопців і 2217 дівчат; 10 гімназій (45 кляс — 1378 учеників і учениць) 12 гімназійних курсів (600 учеників(ць), 1 муж. і 6 жіночих учительських семінарій і 3 семінарійні курси. Крім того на шкільний рік 1922—23 плянована промислова школа у Львові.

Читаючи ці цифри, здається, що нарікання на байдужність громадянства до „Рідної Школи“ неzasаднене. Та ми пригадаємо, що в українській області Галичини попри 49 державних є 35 приватних польських гімназій, а попри 14 державних — 15 приватних учительських семінарій. На округло 80 міст і місточок 65 місцевостей не має ніяких українських народніх шкіл, а в інших є тільки низші кляси приватних мішаних 4-кл. народніх шкіл.

З вище сказаного виходить, що ми ступаємо вперед дуже повільним черепашиним кроком тоді, коли наші сусіди біжать великими скоками. Річ ясна, що як далше так піде, то ми з кождим роком будемо оставати чимраз далше позаду наших сусідів і національне виховання нашої дітвори

буде зовсім занедбане — ба що гірше, її будуть виховувати чужі учителі в чужій школі і в чужім для нас дусі. Не треба — думаємо вказувати на факт, що тільки той народ поступає вперед і живе повною свободою, який дбає про виховання своєї дітвори. Згадаймо тільки Чехів. Вони в часи найбільшого національного гнету найбільшу вагу клали на свої рідні школи і склали радо потрібну квоту на їх удержання. І так через молодь відродилася чеська нація. Під теперішню пору ми повинні звернути свою увагу передусім на молодь і дати їй як найкраще виховання й обривання! Ні один член нашої суспільности не сміє відказатися постійно що місяця жертвувати відповідну лепту на „Рідну Школу“. Кожний повинен сказати собі: „Як що я справді член укр. суспільности, так годі мені не бути постійним жертводавцем на потреби „Рідної Школи“. І коли справді кожний постійно що місяця хочби тільки 1% від своїх приходів жертвував на Рідну Школу, так наші школи будуть зростати і з часом у кождій громаді буде своя народня школа, а по містах: гімназії, учительські семінарі, виділові; промислові, фахові і торговельні та жіночі школи для домашнього господарства й інші наукові заведення з множеством усякого рода варстатів та робітень.

В першу чергу справою „Рідної Школи“ повинні зайнятися священники і вчителі, бож стоять вони в контакті з народними масами. Доки маси нашого народа до одного не зрозуміють ваги рідного шкільництва й просвіти і постійно що місяця не будуть жертвувати на його потреби хочби найскромнішу лепту, доти „Рідна Школа“ ніяк не зможе повести своєї праці з повним розгоном. Далше справою „Рідної Школи“ повинні заопікуватися читальні „Просвіти“, торговельні та економічні інституції.

На жаль ті, які повинні найбільше памятати про „Рідну Школу“, не то, що про неї не дбають, але ще й осміляються своє пасивне становище висказати письмами. Ми наведемо з численних письм бодай одно. Один гр.-кат. Уряд парохіяльний ось що пише: „Просимо звертатися в справі жертв на „Рідну Школу“ до приватних осіб, а не до уряду, бо уряд парохіяльний полагоджує тільки урядові справи, а приватних не може на себе брати. Що до чеків та листів жертводавців, яких звороту домагається, то таких в уряді нема, а як що й коли були, то певно затратилися Слава Ісусу Христу“.

Мусимо з прикрістю зазначити, що загал нашого селянства ні дрібки не журиться „Рідною Школою“, хоч зложити місячно по 1000 мп. не булоби для наших селян таким видатком, який хочби дрібку захитав їхнім бюджетом. Та нехай тільки по 20 мп. зложить кожний член родини — а збереться така квота, якої вистане на покриття всіх видатків на потреби теперішніх приватних шкіл і на основання нових. Тільки підчеркуємо, що мусить кождий член родини зложити.

Подаємо до відома, що у Львові ідейні одиниці постійно що місяця складають 1% від своїх доходів на „Рідну Школу“. На жаль багато українських родин, хоч на словах є дуже ревними патріотами, а при тім є маючими — по часті відказуються, а по часті дають такі скромні жертви, які найбідніший робітник встидав би дати. Наводимо факт, що прим. трьох адвокатів Українців за місяць серпень зложили по 20 мп., а деякі маючі люде зложили справді по 1000 мп. — та ся квота дуже далеко відбігає від одного проценту, який кожний Українець мусить постійно що місяця зложити на „Рідну Школу“, як що уважає себе карним членом української громади. Бо милостині не хочемо!!!

Звертаємося до цілої української громади з зазивом, щоби в сім шкільнім році кожний Українець(ка) памятав(ла) про „Рідну Школу“ і не ждав аж на упіщення й розпучливі зазиви в часописах, але сам без найменшої принуки постійно що місяця зложив 1% від своїх приходів на потреби української школи:

Коли в громаді найдеться бодай один Українець(ка), у якого живіше бється серце для нашої національної справи, так нехай зараз старається зеднати хочби найменше число жертводавців —

а побачить, що до кількох місяців ціла громада буде складати на „Рідну Школу“ щедрі жертви. Бо кожний жертводавець буде зеднувати дальших. Ми віримо, що в кожній українській громаді найдеться ще свідома одиниця, що не тільки думками або словами, але й ділами докаже свою любов до Вітчизни.

Долучасмо чеки й маємо переконання, що вони всі вернуть до „Рідної Школи“ і принесуть міліонові фонди.

Вкінці ще звертаємо увагу на великий упадок польської марки, з огляду на що просимо о відповідне побільшення висоти жертв на „Рідну Школу“.

Головна Управа Українського
Педагогічного Товариства.

Складайте жертви

на Рідну Школу!

Де-що про український аматорський театр.

Над тим, яке величезне культурно-освітнє значіння має театр у життю кожного народу, я не буду зупинятись: тепер це твердо усталений, загально визнаний факт, відомий кожній більше-менше свідомій людині.

Як що театр здобув собі таке признання, виникаючи і поширюючися головним чином по великих містах, де крім нього існує багато ще інших джерел знання й піднесення людини на вищі ступні морального й умового розвитку, себ то школи всякого роду, книгозбірні, читальні, широке книжкове видавництво, ріжні культурно-освітні інституції, товариства та організації, музеї і т. д. і т. д. до без кінця, то тим більше загально виховуюче значіння має театр на провінції, під якою я розумію невеликі міста, містечка, а головне села, де панує таке безбережне море темряви.

Боротися з цим віковичним ворогом людськості не під силу одній якій-небудь школі, та ще початковій, або в кращім разі в купі зі слабенькою „читальнею“ — потрібні там дуже й інші чинники. Одним із них, я-б сказав найсильнішим, і є театр, театр драматичний, солідний, організований не з комерційною метою, а як провідник культурно національної свідомости.

Складений він може бути не тільки з професійних артистів, але з неменшим успіхом з інтелігентних людей — аматорів, аби на чолі їх стояли люде фахові або знаючі більш-менш досконало складне театральне діло, що булиб переконані в великому значінню театру, та любили його.

Аматорський театр, з технічного боку солідно збудований, з добірним відповідним репертуаром пєс, з добре вишколеним досвідною режисерською рукою особовим персоналом — це надзвичайно велика культурна сила, яка приводить в рух все місцеве умове життя, приваблює до себе великі

кількості людей — молодого й старшого віку, переводить жваву еволюційно виховавчу роботу, яка незабаром і виявляється в конкретних, зовнішніх формах.

Мені, яко довголітньому упорядчикові аматорських театр'в на Великій Україні, приходилося раз у-раз на власні очі бачити, що там, де театр панував на протязі навіть невеликого, порівнюючи, часу, наприклад два-три роки, там скорим темпом побільшувався попит на всяке друковане слово — книжку, журнал, часопис; там оживала діяльність читальень, поширювалася і поглиблювалася національна свідомість та громадська гордість; культивувалася і значно розповсюджувалася славнозвісна українська пісня, конкурувати з якою на цілм світі, як то відомо, може хіба одна тільки італійська пісня; там прокидалася пошана й любов до свого гарно-кольорового одягу, значно зменшувалося розбишацтво і гра в карти на гроші серед мужеської молоді.

Отже через це, може інстинктивно, а по друге може й тому, що за царських часів на Вел. Україні театр був єдиним нервом національного життя, там він піднісся до великого ступня розвитку. Появилася ціла низка знаменитих драматургів і артистів-корифеїв світової слави, виникло багато гарних професійних труп, де скупчувалися здебільшого ідейні сценічні робітники, засновувалися по всім губерніяльним і повітовим містам, а потім по містечкам і селам аматорські гуртки, які енергічно будували приміщення для театру, дбали про декорации, гардеробу й инше необхідне приладдя.

Приблизно в такому ж політичному становищі перебуває тепер Галичина. І тут український народ, особливо на провінції, дуже прагне свого власного рідного театру. За доказами нема чого далеко ходити. Досить взяти будь-яку українську газету, найпаче в період церковних або громад-

ських свят (Шевченківських, наприклад) і можна завжди побачити в ній численні повідомлення з різних місцевостей що там-а-там відбулися аматорські вистави або концерти, що глядачів кожен раз була повна саля по береги, а не рідко й те, що багато охочих мусіло відійти за браком місця, що каса виносила кілька десятків, доходючи іноді до сотні тисяч марок. Також із розмов з місцевими театральними діячами довідуємось, що деякі повіти покрилися густою сіткою аматорських гуртків, які вже давно успішно працюють і здобули собі добру славу ідейних робітників та народній ниві. Але ще докладніший і цікавіший матеріал знаходиться в канцелярії Тов. а „Просвіта“ у Львові, куди аматорські гуртки надсилають звіти про свою діяльність.

З цих звітів видно, що до всесвітньої війни аматорський театр широко почав розкидатися по краю, був забезпечений необхідними приладами, а подекуди були й свої будинки або постійні приміщення. Военне-ж лихоліття і на цій галузі народнього життя наложило свою руйнуючу руку. Здебільшого театральне майно знищене або пограбоване, навіть будинки в багатьох місцевостях зруйновані.

Ця катастрофа на де-який час припинила дальший розвиток театру, але цілком знищити його не могла, бо потреба в ньому такаж сильна і невідклична, як у школі та в церкві. З кінцем 1919 року починається відродження театру, яке чим раз значно побільшувалось, а нині прибирає вже розмірів великого культурно-національного руху.

Це відроджене явище спостерегла найстарша українська інституція, Т-во „Просвіта“ у Львові, охоче пішла йому на зустріч, утворивши при собі в травні місяці б. р. при співучасті дуже досвідчених фахових людей спеціальну театральну комісію, завдання якої допомагати всіми можливими засобами народженню нових і піддержці існуючих уже аматорських театрів, регулювати і направляти діяльність їх по певному і доцільному шляху. Успіх роботи комісії буде залежати від того, як поставляться до неї аматорські гуртки з одного боку, а з другого — які фінансові засоби вона посідатиме, бо такі функції її — як видавництво драматичних творів, урядження майстерень для постачання костюмів, декорацій, перук, фарб, бу тафорої та що потребують тепер величезних коштів. У всякім разі роботи вона мусить все можливе, щоби зберегти аматорський театр, цю пекучу тепер потребу національного життя і не дати йому, не встигнувши разцівісти, завмерти.

А небезпека є і, на мою думку, не мала.

Із вище зазначених звітів аматорських гуртків видно, що значна більшість їх не має не тільки своїх сталих льокалів (приміщень), але навіть найконечнішого театального майна, себ то декорацій, гардероби і фризієрського приладдя; друг. де що посідають, але таке злиденне і нікчемне, що про нього не варто й говорити. А тимчасом навіть при таких засобах на протязі декількох років ставляться пєси, іноді досить з технічного боку складні, наприклад історичні, що потребують спеціальних декорацій, гардероби і перук, стягається велика кількість людей, яких мучиться цілу ніч, бо відомо, що вистави ніколи своєчасно не починаються й не кінчаються і провадяться зі страшними павзами, беруться з людей гроші, іноді суми не малі, а як додамо до сього ще й те, що саме виконання пєси аматорами частенько бу-

ває дуже слабеньке й сіреньке, то ясно стане, що такий театр не може здобути слави, бо він не сер озний, не має великої вартости і не приносить Сажаної духової користи.

Правда, що сучасна дорожняча ускладнює відповідне урядження театру, але не уможливає його, бо й аматорські вистави не бувають безплатні, а навпаки кожна дає декілька десятків тисяч марок прибутку. Дозволю собі пригадати тут, як на Україні будувалися аматорські театри, в яких я брав жваву участь. Тоді, як сказано вже, не було ніяких українських організацій, кудиб можна було звернутися за позичкою грошей: треба було покладатися цілком на свої сили. Отже робилося так, що для перших двох-трьох вистав вибиралися технічно нескладні, а по змісту цікаві річі — наприклад одноактівки: „По ревізії“ Кропивницького, „Миротворці“ Грінченка, „Як ковбаса та чарка“ Старицького, двоактівка — „Зимовий вечір“ М. Старицького, або й більші пєси: „Нахмарило“ Грінченка, „Мартин Боруля“ Карпенка-Карого і т. д., де вистарчає до декорації одної хати або кімнати, яку й робилося власним зусиллям з ряден або що. Поза тим вся сила енергії напружувалася на те, щоби гра випала як найкраще, наближалася до артистичної, щоби зацікавити театром публику й придбати міцні симпатії її. Прибуток з перших вистав цілком витрачувався на придбання найконечніших на перших кроках декорацій, себто внутрішньої хати і вільної околиці, які робилося з доброго матеріалу на полотні і малювалися фаховим малярем по правилу: робити раз, та гаразд. При цих декораціях можна було значно поширювати репертуар і знову таки прибуток ішов на нову партію декорацій, а потім гардеробу, перуки і так далі, поки не справилось все необхідне до виставлення майже всіх пєс українського репертуару. Після того тільки здобути театром гроші витрачувалися на інші цілі. Засновувались і утримувались бібліотеки, виші початкові школи, курси для дорослих, проводилася електрика і т. д. Тут же, в Галичині помітна інша тенденція. Здебільша вся або переважна частина прибутку віддається на добродійні цілі, головно на Рідну Школу й різні книжкові видавництва. Безперечно, це дуже добре діло — допомога своїй рідній школі або друкованому слову, не тільки охвальна, але й необхідна, бо поки нема своїх державних коштів — треба черпати гроші з других джерел, але всеж таки лише тоді, коли своя власна культурно освітня інституція — театр забезпечена, як слід і як найкраще, не кажу вже всім, а принайменше найконечнішим. Підкреслюю: поки театр голий або обдертий, обшарпаний — на бік ні сотика!

Гр. Сіятовський.

(Докінчення буде).

Складайте жертви
Голодним України.

Наша старовина.

Бережани.

На границі Поділля з Запіллям, в ярі ріки Золотої Липи розложилися Бережани, одно з найбільших східно-галицьких міст.

Окутані з півночі пасмом горбів Сторожисками, та великим ставом, з полудня Бабиною Горою, та історичною Лисонею з полудневого сходу, дрімують Бережани серед зелені садів, які на тлі суцідних лісів виглядають ще яскравіше.

Містечко, як і інші східногалицькі. Такі самі доми, вулиці та традиційний ринок посеред міста, те саме сорокате населення зі своїм турботним життям, ба навіть та сама традиція, яка повстання та існування міста повиває якимось романтичним серпанком.

Перші достовірні звістки про Бережани маємо вже досить пізно, бо з 1530 року. В тім то році незначне село Бережани, з глухого кута, положеного серед непроходимих болот та лісів, перемінилося завдяки старанням королівського дворянина Миколи Сінявського в укріплене місто на магдебурзькому праві.

Місто, основане для захисту перед татарськими нападами, скоро побільшувалося, бо приманювали сюди поселенців торговельні користи і безпечне положення міста. Микола Сінявський збудував для більшої безпеки над Золотою Липою замок, та обвів місто валами і частоколом, оборону та направи яких поручено міщанам.

Після цього Бережани скоро залюднилися так, що пізнійша властителька міста Ядвига Сінявська була спонукана оснувати в 1584 р., на полудневій його стороні друге місто Адамів (теперішня Адамівка), зі своєю власною самоуправою. Пізнійше з практичних причин получено оба міста в одну адміністративну цілість.

Посеред ринку стояв ратуш. В місті було кілька церков, коло яких у тодішніх часах гуртувалося все культурно-освітнє життя.

Деревляни та вбогі були ті церкви, бо міщане були незаможні, тай знову в часах татарських нападів годі було спромогтися на пишнійші, бо ворог нищив що лиш міг.

Найдавнійша деревляна церковця під покровом св. Юрія стояла на перехрестю Львівської та Новоринської вулиці. Та її вже в 1784 році розібрано, бо валилася. В ринку, на місці теперішньої церкви св. Петра і Павла стояла церква св. Трійці, яка кілька разів валилася і два рази згоріла. По останнім пожарі в 1830 році перенесено туди чудотворну ікону Матері Божої, привезену з Риму, та руку св. Івана Христителю, яка переходить в золоченій домовині.

Третю церкву, св. Миколая побудовано на Адамівці. Хоч деревляна й побудована коло 1584 року, стоїть вона ще й дотепер.

При цій останній церкві було основане найстарше бережанське братство, затверджене єпископом Гедеоном Балабаном в 1603 р.

Братство зі своїм виборним старшим братом на чолі старалося про те, щоби що року відправлювано богослуження за живих і померших братчиків. По кождім богослуженню відбувався загальний обід для духовних, братчиків та убогих. Крім того братчики опікувалися прикрашуванням церкви, брали в свою опіку хорих та зубожілих братчиків, та судили спори між своїми членами. На непослушних накладано кари воском або грошима.

Друге братство засноване старанням єпископа

Варлаама Шептицького при церкві св. Трійці. Під опікою цього братства був шпиталь, в котрім на стало поселялися бездомні старці та вбогі й каліки з міщан.

Мабуть опікувалося це братство також парохіяльною школою, яка віддавна існувала в Бережанах.

Від найдавніших часів склалися Бережани з трьох громад: Старого та Нового міста (містечка) й Адамівки. Початково кожда громада мала самоуправу. Але з хвилию, як у 1625 р. окружено всі три громади одним валом та парканом, є в Бережанах тільки один уряд.

Містом рядив діничний вїт, якому підлягали виборні бурмістри. По знесенню уряду вїта перейшла ця власть на чотирьох бурмістрів, що урядували по черзі що чверть року. Побіч бурмістрів урядували в Бережанах лавники, що сповняли судові чинности.

Але всі ці уряди не мали багато діла, бо до них удавалися лишє ті, що не могли полагодити своїх спорів у церковних братствах або цехах.

Цехи, це були товариства на взір церковних братств, з тою тільки ріжницею, що в них гуртувалися люде одного якогось ремества.

Статути ріжних цехів, або згадки про них вказують, що в Бережанах побіч купців були замочники, ковалі, котельники, бляхарі, золотарі, мали свої цехи кравці, шевці, пекарі, різники й ткачі.

Цехи віддавали великі услуги своїм членам, але лишє тим, що були членами упривілейованої нації й релігії.

Поляки, хоч творили в місті дуже малу кількість населення, не брали в рахубу того, що в Бережанах мешкали Українці, Вірмени та Жиди. Їх не приймано до цехів, бо цехові статути виразно застерігались, що туди можна приймати лишє людей римо-католицької віри.

Умови ці дещо злагідніли так, що Жиди були навіть цехмайстрами, але супроти Українців усе зоставалося по давньому. В 1756 році був навіть такий випадок, що одного ткача хотіли викинути з цеху за те, що оженився з Українкою. Справу залагоджено так, що ткач зістається в цеху, але не смів уже дітей виховувати по українськи, а навіть заборонено йому приймати челядника або ученика української народности.

Не зважаючи на багнисті околиці Бережан, ішов мимо них шлях, яким налітали татарські орди.

Вже майже від самого основання міста записують літописці кілька татарських нападів. Перший раз були Татари під Бережанами в 1567 році. В 1576 році заняли вони місто і взяли з околиці дев'ятнацять тисяч ясиру. В 1631 р. знищили знову Бережани й цілу околицю.

Потерпіло місто також підчас козацьких воєн в 1651 р. Підпалене союзними татарськими військами згоріло воно до тла. Та на тім не скінчилося. Місто знищене війною і підупале в наслідок чуми, що лютувала в 1650 році, згоріло ще раз в 1655 р. в часі походу Хмельницького та Москалів на Львів.

Ще того самого року по уступленню козаків заняв місто шведський генерал Дугляс, та просидів там майже пів року, доки Шведи держалися в Польщі.

Не одну хвилю напруження пережили міщане також підчас воєн із Турками. Кругом горіли села та міста, турецькі баші добували твердині одні за другими, та Бережанам цим разом пощастило.

В 1724 році знову шаліла в Бережанах чума, що дуже сильно прорідила населення.

Значіння Бережан, як твердині, зближалося до

кінця. Мурів та валів уже не направляли, бо не було потреби Австрійський уряд, занявши в 1772 р. Галичину, зніс бережанські міські і замкові укріплення. Між 1809 і 1812 рр. так позагортано рови й вали, що тепер нема з них ніякого сліду.

М. Івашків.

Бучач.

На західній границі Поділля, над річкою Стрипою лежить невеличке повітове місто Бучач. Колись немало славний, тепер забутий, коротає наш Бучач доволі марно свій поважний вік. Доказом його кращого минулого є тільки деякі останки, а саме звалища замків і монастир.

Коли саме повстав Бучач, годі докладно означити. У всякому разі був він ще до нападів Татар, бо вже в перших боях з Татарами, а саме 1620 р., визначаються його властители гербу Абданк під назвиськом Бучацьких.

Давний час повстання сього міста пояснюється тим, що сама околиця притягала до себе населення своєю красою і затишністю та надавалася тим до заложення більшої оселі. — Бучач лежить в глибокому ярі Стрипи, оточенім горбками, що колись були вкриті густим буковим лісом.

Підчас татарських наїздів через Бучач вів „татарський шлях“, тому властители його, пани Бучацькі побудували для охорони міста оборонний замок. Це піднесло значіння города і вплинуло на його розвиток. В замку збиралося лицарство, готове до боротьби з наїздником, а до города стягалось чимраз більше поселенців, що чулися безпечними під охороною замку і його оборонців.

В 1558 р. король Жигмонт Август завів у Бучачі ярмарки в днях св. Прокопа і св. Андрія, а торги кожного четверга, що піднесло Бучач до ряду торговельних міст і забезпечило економічний розвиток бучацького міщанства.

Рівночасно з економічним розвитком міста ширилися тут впливи релігійної реформації, а самі пани Бучацькі були протекторами кальвінізму. Щойно з початком 17. ст. нові властители Бучача Гольські здавили цей реформаторський рух.

З поміж дідичів Бучача найкращу пам'ять добула собі Марія Могилянка, донька молдавського воєводи, Яреми Могили, що була жінкою Степана Потоцького, до якого належав Бучач. Марія Могилянка була православною і до смерти такою себе вважала. А що тоді православна віра була рівнозначною з українською народністю, то й Могилянка була щирою Українкою. Вона щиро опікувалася українськими церквами і монастирями та боронила їх від надужитів. Але по смерті Могилянки сини її знівечили діла матері. Наймолодший син Іван став переслідувати українських монахів і приневолив їх покинути свій монастир та церкву, які віддав в 1652 р. спровадженням сюди Домініканам.

В 1672 р. облягали Бучач війська Петра Дорошенка та обох молдавських воєводів і Турки під проводом султана Магомета IV. 18. жовтня, тогож року заключено в Бучачі договір між Дорошенком і султаном з одного боку й Поляками з другого, на основі якого Україна мала бути віддана Дорошенкові, а польські війська мали уступити з усіх українських твердинь. Але що Поляки не додержали умови, то в 1676 р. козаки й Турки знов облягли Бучач та знищили його до основ.

Щойно кільканацять літ по знищенню Бучача новий дідич Степан Потоцький намагався наново піднести значіння міста і тому всякими способами підпомагав розвиток ремесел і торгівлі та відно-

вив зруйнований замок. В 1699 р. надав він Жидам всякі полекші в повинностях. Для піднесення промислу відновив та забезпечив ріжними правами цехи (зразу тільки шевський, а опісля й ковальський). Цехами мали порядкувати два виборні цехмайстри, з котрих один мав бути Українець.

Цехи мали берегти потреб і прав своїх ремесел та дбати про забезпечення буття своїх товаришів. В разі небезпеки ворожого нападу цехи в повному своєму складі мали ставати зі зброєю до оборони.

Мішане, ремісники й передмішане мали порядкуватися міським правом, яке виконував вїйт і уряд міський. Кожного вїйта настановляв сам дідич, а бурмістрів, присяжних і інших урядовців мали вибирати мішане з поміж себе. Вибори мали відбуватися кожного року на зелені свята

Французький письменник Da'eyrac (*Les Anecdotes de Pologne, Paris 1699*) так описує вигляд міста і замку по відновленню в 1685 р.: „Довкруги міста по одній і другій стороні горбків, а саме поза замковою горою знаходяться численні городи з багатьома джерелами. Селяне будували собі хати й мешкання зараз під брамами міста й під гарматами замку. В самому місті, виставленому безнастанно на запади бусурменів, мешкають тільки Жиди і кілька Поляків. Складається воно зі зруйнованих і на половину спалених хат та з кількох деревляних корчем, покритих соломною. Бучацький замок, збудований з каменя, о кількох високих поверхах і дуже грубих та сильних мурах, здіймається на вершці стрімкої гори. Подвіря замку, прикрашене рядом галерій і багатьома іншими витворами архітектури, має прегарний водограй, що бе струєю незвичайно зимної й чистої води“.

Щоб піднести освіту серед місцевого українського населення, а головно для забезпечення духовних провідників, спроваджено в 1712 р. з Литви оо. Василіян.

В початках мав василіянський монастир тільки 6 черців. Монастир мав удержуватися з відсотків від суми, яку забезпечив йому дідич на селі Звенигороді. В Бучачі жив тільки ігумен з двома учителями богословія, а інші три черці проживали в рукомишському монастирі. Для забезпечення і піднесення доходів бучацьких Василіян віддано їм 1724 р. монастирець в Жижномирі з усім його майном.

В 1734 р. дідичем Бучача став канівський староста Микола Потоцький, відомий під іменем пана Каньовського. Він майже почував себе Українцем і щиро опікувався українськими монастирями. В 1753 р. вибудував він новий просторий монастир, а 1754 р. заснував там інститут для 12 убогих учеників (без ріжниць народности й віри) та гімназію. На удержання сих заведець записав Каньовський Василіанам села Звенигород і Зелену з усім майном і правами. Число черців збільшив він до вісьмох, а один з них мав бути ігуменом і префектом гімназії, а три учителями.

По прилученню Галичини до Австрії 1772 р. в монастирських заведеннях нічого не змінилось і учителів до гімназії спроваджувано далі з Литви. Але що число учеників бучацької гімназії щораз більшало, то в 1773 р. за згодою Миколи Потоцького заведено в гімназії науку філософії.

Наслідком розпорядження цисаря Йосифа II., яким заборонювано галицьким монастирям зноситися з закордонними монастирями, перервалися зносини бучацьких Василіян з Литвою, а учителі Литовці покинули в 1784 р. бучацьку гімназію.

З браку тутешніх учителів правителство за-

становило навчання в гімназії і на філософії, а натомість завело головну нормальну школу. Щойно 1804 р. відновлено гімназію (о 5-ти класах), а на удержання школи й учителів прилучено до бучацького монастиря монастирі в Бабянци, Сокильці і в Задарові.

В 1856 р. розпорядком міністерства введено при початковій (нормальній) школі курс для народних учителів.

В 1860 р. перетворено монастирську 6 ти класову гімназію на низшу 4-рі класову, а пізніше таки зовсім відобрано гімназію від Василіян і введено повну державну.

Довгий час бучацький монастир оо. Василіян був самотнім місцем, де українська молодіж могла добути собі вищу освіту і знання під проводом своїх учителів. Український характер монастиря (а тим самим і його шкіл) притягав до себе українську молодіж з усіх сторін, бо майже всі інші школи в Галичині були тоді під управою польських монахів. А що до бучацьких монастирських шкіл приймано учеників без різниці верств, то число учеників було дуже велике¹⁾, а в одному році доходило до тисячі; розуміється, велика більшість їх були Українці.

В школах бучацького монастиря діставала освіту українська молодіж головно з Галичини,

¹⁾ Першого шкільного року 1754/5 було в гімназії 189 учеників, а в тім 117 Українців, на найвищим відділі (методика) було 14 учеників, в тому 11 Українців. Щойно по заміненню шести-класової гімназії на низшу 4-рі класову число учеників стало меншати.

але також з Поділля й Волині та інших місцевостей Великої України.

Тепер Бучач може бути цікавий тільки своїми історичними останками. Найважливішими і найцікавішими є звалища двох замків і жиждномірського монастирця²⁾, скасованого цісарем Йосифом II. в 1789 році.

Своїм теперішнім життям і теперішними здобуткам український Бучач не цікавий. Національне життя майже завмерло. Невеличка каменяца позичкового товариства „Праця“ гуртує в собі всі українські „товариства“, а саме „Бесіду“ й „Господарсько-торговельну Спілку“ з крамницею. Нема навіть бурси, яка перед війною гуртувала доволі велике число української шкільної молодіжи та причинювалася немало до того, що в бучацьких школах було все поважне число українських, головно селянських дітей, а чого тепер неслідно. — Монастир оо. Василіян веде тільки підготовляючу школу (4 кл. гімн.) для питомців монашого чина (місіонарів) та сирітський захист.

З. Ляшевич.

²⁾ По урядовому опису з 15. марта 1809 р монастир в жиждномірському лісі складався з трьох більших кімнат, з яких одна була склеплена, і з де'ятьох менших склеплених келій, з одної більшої і одної меншої кухні, з одної спіжарні та з кількох комор. Коритарі тягнулися від західної сторони вздовж усіх кімнат і комор. Під мешканням були дві великі і три малі пивниці. Велике подвір'я було обведене в часті штахетам, — в часті камяним муром. В одному углі того подвір'я була возівня і стайня на шість коней. Города було понад два морги.

Про заразливі дрібнотвори.

Здоровлю людини найбільше вадить місто; чим густіше живуть люде, тим більша небезпека пошестних недуг. З ростом міст та з поширенням зносин поміж людьми стали поширюватися й недуги. Наука та досліди найшли шляхи та джерела пошестних недуг, та на підставі того знання провадиться з успіхом боротьба з пошестями для захисту від них людей.

• Людина, як рухоме джерело пошестних недуг, найбільше їх поширює. Заражаємося переважно або дотиком, тоб то через прями зносини з хорим, або через річі, що були в уживанню у хорого. Але й зовсім здорої люде можуть носити в собі заразу не хоріючи самі, як також видужавші після заразливої недуги можуть носити в собі заразні зачатки та передавати їх другим. Так, наприклад, зовсім здоровий чоловік може носити в своєму зіві (пельці) заразки обкладок (дифтерії), сам бути здоровим, алеж других заражати. Видужавші після черевної глухані (тифу) або холери, можуть довгий час бути небезпечними для свого оточення.

Одним із звичайних способів передачі зарази є кашель хорого. Недужий сухотами (туберкульозою) поширює своїм кашлем цю недугу, бо ті, що стоять близько біля хорого сухотами, що кашляє або чхає, вдихають викашляні ним дрібненькі, оком не видні краплинки, в яких міститься заразок, та занедужують. Але вдихаємо ще й другим способом заразу. Коли хорий має лиху звичку викашляне харкотиння випльовувати на землю чи то підлогу, то тим поширює також сухоти. Бо хоч

більшість заразних дрібнотворів не вельми довго може жити зовні організму, але поки в них є життя і вони з курявою вуличною чи то кімнатною попадуть в віддиховий пристрій здорової людини, то спричиняють недугу.

Крім наведених прикладів, яких ще не мало можна згадати, належить ще звернути увагу на їжу та питво. Водою вельми часто заносимо собі різні пошести, як наприклад, черевну глухану, холеру, так само й молоком, хлібом, сиром городиною та другими харчами.

Що пошестні недуги спричиняють заразки, що вникають в людський організм, про це сьогодні нема ніякого сумніву. Заразки ці можемо не тільки бачити, але їх можемо навіть штучно виготовити. Вони живуть, ростуть, множаться вельми скоро, бачити їх можна тільки сильно збільшувачими шклами. Виглядають вони вельми різноманітно: одні як мелесенькі кульочки, другі як прутики, інші знов везають прями, заокруглі абож сверликуваті. Ці заразки, побудники недуг, що їх зовемо бактеріями (від грецького слова бактрон, що означає палочка або тичка), потрібують, як усі животины й рослины, відповідного ґрунту та відповідної виживи для свого росту. Для дослідів можемо їх виготовити на мясній юшці, картоплі, желатинових драглях (желе), на яких вони так само, як і в тілі животинному чи то людському, ростуть та розмножуються. Не знаємо ще заразків усіх недуг, алеж деякі заразки знаємо вже зовсім докладно, можемо їх відрізняти по їхньому виглядові, знаємо, як вони розмножуються, що сприяє та що заважає їхньому ростові, рівнож від чого вони гинуть. Щепленням можемо перенести недугу з одної животины на другу, абож з одної людини на другу.

Коли побудник зарази ввійде в людське тіло, то не відразу починається недуга, лише через деякий час, бо бактеріям потрібний час, щоби розмножитися в такому числі, яке потрібне для спричинення недуги. Цей протяг часу від вникнення заразка в тіло аж до занедужання звемо потайною добою абож вигрівним періодом.

Коли бактерії вже ввійдуть в тіло, тоді починають множитися в безчисленній кількості; їх можемо тоді найти в крові, в легенях, в печінці, в кишках, загалом кажучи, нема такої частини тіла, деб вони не могли розмножуватися. В тілі людському живуть ці побудники недуги, дрібнотвори, коштом його соків, втягають у себе з тіла не лишень корм, але вилучують з себе відділини, що затроюють організм та спричиняють недугу.

Характер недуги залежить від роду бактерій, від їх кількості та від їх трійливості; одні недуги бувають більш важкими, як наприклад шкарлятина

або тиф, інші менше небезпечними, як наприклад кір.

Не всі, одначе, люде неодмінно занедужують, коли бактерії ввійдуть в їх тіло. Деякі люде несприйнятливі, відпорні супроти зарази, що в їх тіло ввійде, та не лишень хвилево, але навіть постійно на все життя, бо в деяких випадках соки нашого тіла нищать ці заразки зразу. Тіло людське має властивість витворювати противотруї, що нищать отруйні витвори бактерій; навіть сама кров, як уже вище згадувалось, нищить їх та вбиває, а саме роблять це білі кульочки крові, та сирватка.

В тілі людини ці недуговитворчі заразки спричиняють різні порушення, нелади, різні зміни в здоровлю, головним чином запалення. Побудники недуг або спричиняють недугу на тому самому місці, куди попали, або своїми отруйними витворами затроюють цілий організм

Д-р Е. Лукасевич.

ДОПИСИ.

Теляче, пов. Підгайці.

23. VII. відіграв місцевий аматорський кружок „Невольника“. Сільська молодіж виконала це з великим хистом. Душею аматорського життя є учитель Чорномаз, а диригентом хору управитель школи п. Билів. Не перша се вистава, бо вже давніше відіграно: „Заручини по смерті“, „Свідки“ і „Повернув із Сибіру“.

Часть доходу з вистав (10.000 мп.) переслано для голодних на Україні. Слід зазначити, що сама молодіж надзвичайно горнеться до праці, щиро нею займається, не жалуючи ні гроша, ні труду. Хоч нема свого відповідного ль калю (всі вистави відбуваються в стодолі о. Літинського), молодіж сим не зражується і старається придбати фонди на будову власного дому. *Сусідка.*

Сернки, пов. Бібрка.

За старанням свідоміших одиниць (хоч і з великими трудностями) удалося нам скликати в жовтні 1921. загальні збори читальні „Просвіти“, а тим самим відновити просвітне життя в Сернках. До нового виділу увійшли: Ст. Грабовський голова, Дан. Сайовський м. голова, Т. Василик, секретар, Ів. Пахолок, скарбник, Ф. Фриз бібліотекар і двох заступників виділових: Дм. Василик і Мих. Жукевич.

З часописів читальня передплачує „Письмо з Просвіти“ і „Укр. Голос“. До читальні вписалося понад 100 членів. Завязався аматорський кружок, котрий одначе, не маючи відповідної салі для сценічних вистав, не міг користати з зимових вечерів і аж іно під весну урядив в стодолі селянина Ол. Василика кілька вистав. Дохід із них призначено на будову власного дому, який сим літом мав уже стати готовим. На жаль наше селянство з виїмком молодіжи мало горнеться до „Просвіти“, є ще такі прим. „громадські комісарі“, що з несвідомости мабуть старалися конечно спинити діяльність читальні.

Та не довго одначе могло розвиватися се наше, досі марне, просвітне життя. Щойно згуртувався малий кружок і щойно став розвиватись, як старство, жадаючи урядових документів, припи-

нило діяльність читальні, потягаючи членів виділу до відвічальности.

Опака.

Колись Опака в дрогобицькім повіті передувала в культурно-просвітній роботі. Тепер війна і місцеві погані обставини в заряді громади спричинили цілковитий застій в місцевій читальні. Власну хату читальні забрано на постерунок жандармерії, а тепер поліції. Минулого року ухвалив виділ читальні, аби дім читальняний на рік 1922 нікому не винаймати, і повідомив про те повітову команду, яка в слід за тим поручила постерункові в Опаци, щоби доконче споводувала виділ до ухвали, бо коли громада не має иншого мешкання для постерунку, вої з читальні не уступляться. І от виділ, майже присилуваний, вкінці ухвалив, щоби ще на 1 рік читальню винаймати і ухвалив цілорічну винагороду за дві кімнати, кухню, сіни й салю та дровитню на 25.000 мп. І ся ухвала не вподобалася повітовій команді, котра аби нічого не платити, заскаржила читальню о лихво до суду. На сю скаргу переслухано всіх виділових, але резолюції дотепер нема жадної, а пани не платять нічого тай мешкають дальше у читальні; навіть коміняра не хотять заплатити. Уже два рази зачинав будинок горіти в наслідок неугасаючого огню в кухні.

Читаємо в часописах, що у людей життя просвітне в читальні відновляється, тай ми забagli ще минувшої осени бодай у чужій хаті скликати членів на збори. Повідомлено про вибір виділу староство в Дрогобичі, яке у відповідь заказало всякі сходини до читальні, поки не постаріємося у властей затвердження нового статуту. Тоді предложено до намісництва нові статуту в пяти примірниках з просьбою о їх затвердження і позволення відновити діяльність товариства. На се подання щойно на початку мая 1922 прийшло рішення такого змісту: „Stowarzyszenie dnia 31. marca 1922. L. 1116/w. Do Stowarzyszenia c. ytelni „Pros-wity“ na ręce W. k. Kiszuka Stefana w Opacie. Zawiadamiam, że Województwo we Lwowie reskryptem z dnia 15. marca 1922. L. 7789/I. ex 922. na mocy § 6 lit. 2. ustawy z dnia 5. maja 1869 nie zezwala na wznowienie działalności tego stowarzysze-

nia, ponieważ niema dostatecznej rękąmi ze będzie ono prowadzone prawnym sposobem i ze nie będzie nadużywane do celów politycznych. Starosta Nawrot.

Де тут логіка? Де тут справедливість? Запитуємо, чи сама можливість надужиття має бути підставою до репресій? Як так, то належало б хіба усіх людей позамикати і всяке товариське і приватне життя припинити.

Клекотів, пов. Броди.

Минула воєнна хуртовина. Громадяне взяли негайно до відновлення просвітнього життя в своїй громаді. В 921 році скликано перші повоєнні загальні збори читальні „Просвіти“. Спочатку читальня знаходилася в чужій хаті. Завдяки однак деяким одиницям відбудовано власний читальняний дім, який стоїть по середині села і є прикрасою цілої громади. Членів дотепер вписалося понад 100. При читальні засновано аматорський кружок, який під проводом Семена Федуна розвивається гарно. Досі відіграв кружок отсі річи: „Назар Стодоля“, „Перехитрили“, „Сатана в бочці“, „Сватання на Гончарівці“, „Невольник“ та дав кілька живих картин. Попри працю в самій читальні та над її розвитком не забували члени читальні також на народні цілі, як Рідна Школа тощо. За старанням о. Мінка зібрано на голодуючих на Україні 10.000 мп., які переслано по призначенню. Село взагалі не до пізнання. Колись була це твердиня москвофільська. Колись провітала тут коршма, а за читальню ніхто не знав і про неї ніхто не мріяв. Часи ці минули. По коршмі й сліду не остало. Місто неї красується читальня, яка ширить любов до знання й освіти не тільки серед своїх громадян, але й серед дооколичних. Є надія, що за гарним приміром Клекотівців підуть і інші громади, прокинуться з дотеперішної байдужности та візьмуться до просвітної праці над собою для добра громади та взагалі цілого краю.

Волосів, пов. Надвірна.

По довголітній перерві, за старанням свідоміших одиниць відновлено у нас читальню. На збори приїхав відпоручник з філії, п. Я. Скаліш, котрий короткою, але змістовною промовою закріпив наших громадян до просвітнього життя. Потім обрано виділ, до котрого увійшли: Мих. Квічка голова, Ст. Багайлук заст. голови, Вас. Пнівчак секретар, Дм. Оперюк касієр, Павло Роміцький бібліотекар; заступниками виділових: Дмитро і Михайло Партикевичі. Членів уписалося 40. Висоту членської вкладки означено на 50 мп. місячно. Рішено передплачувати всі українські часописи, а за решту грошей закупити книжок до бібліотеки, бо зі старої не осталося ні одної книжки.

30. липня заходом читальні відбулося театральне представлення, під назвою „Заколот“. Грали аматори з сусіднього села Камінної. Вистава випала досить гарно. Дохід призначено на закупно книжок до читальні.

Просвітне життя розвивалося у нас досить гарно, та на жаль є багато таких, що й самі глядять кривим оком на просвітний рух, який у нас починається, і других відвертають. Час би вже всім нам опам'ятатися і взятися за діло, бо ворог не спить.

Труханів, пов. Сколе.

За старанням кількох місцевих одиниць відновлено у нас 25. мая 1922 читальню „Просвіти“.

На збори прибули яко відпоручники філії в Сколім пп. Булак і Мішкевич, а так само були відпоручники читальні зі Синевідська нижного і Тишівниці. Збори відкрив секретар старого виділу Федір Сметанка і попросив на предсідника о. Вол. Глинського місцевого завідателя. Секретарював студ. прав Равлінко з Тишівниці. П. Булак у довшій промові зясував значіння читальні і просвіти для нашого народу. До виділу вибрані енергічні громадяне-селяне, а саме: Вас. Герцик голова, Мих. Юрків містоголова, Федь Сметанка секретар, Дм. Пірус касієр, Дан. Пірус касієр, Дан. Марків господар і Ів. Ціздин бібліотекар. На заступників: Дм. Ціздин, Дм. Фасольник і Савка Мурдза. Контрольна комісія: о. Вол. Глинський, Вол. Ліщинський і Мих. Турків. Читальня числить близько 140 членів.

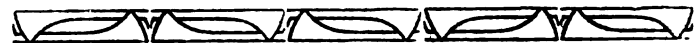
Заходом Виділу відбувся 23. липня концерт у честь Шевченка на пам'ять 61. роковин смерті. Концерт мав відбутися ще 12. липня, але старство в Сколім заборонило його ніби для того, що запізно внесено подання.

Гарно прибрана в зелень з образом Шевченка стодола виповнилася по береги місцевими селянами і гостями з Побука. Вступне слово про життя і діяльність Шевченка виголосив секретар читальні Ф. Сметанка. Далі пішли деклямації, які переплітано народними піснями.

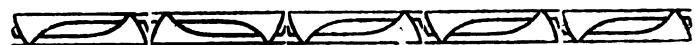
Годиться зазначити, що працюємо власними силами, що не посідаємо ані одного інтелігента в селі, бо священик уже 72-літний старець і недавно тільки до нас прибув, та мимо сього сліди праці пізнати. Тепер уже й селяне свідомі і не один селянин потрапить заступити інтелігента.

Перед війною були в Труханові читальня „Просвіти“, Тов-о „Січ“ і кружок „Сільського Господаря“. Дасть Бог, в короткім часі і то піде в рух, тільки охоти та витревалости!

На жаль все таки є багато таких, що відтягаються від читальні. До читальні вписалося 73 мужчин, 6 жінок, 37 хлопців і 20 дівчат. Се як на Труханів, то стид і ганьба, що так мало молодіжи вписалося до читальні.

Присилайте передплату на
„ПИСЬМО з ПРОСВІТИ“!

По Україні.

Східна Галичина.

Ціла Східна Галичина стоїть тепер перед важним питанням виборів, які хоче перевести польська влада. Всі українські (навіть русофільські) партії ухвалили не брати участі у виборах.

Староства призначають виборчі комісії, але багато членів Українців тих комісій відмовилося від участі в цих комісіях, приєднуючися до ухвал Національної Ради.

В цілім краю ширяться даліше випадки підпалів, замахів динамітових нападів на польські

уряди. Дотепер занотовано 90 випадків підпалів польських фільварків.

Польська преса наклеює до самооборони і до нагінки на Українців.

В цілій Галичині йдуть арештовання й ревізії.

У Львові, дня 10. вересня відбулося перше українське віче після 4-літнього занепаду вічевого руху. На віче прибуло кілька тисяч осіб. Суддя Вол. Целевич реферував політичні справи, інспектор Ліщинський справи шкільництва. Комісар поліції кілька разів переривав промови. Віче скінчилося прийняттям відповідних ухвал і відспіванням народних гимнів.

З днем 15. вересня у Львові починає виходити нова селянська газета „Свобода“.

Процес проти Федака і т. в. має розпочатися 18. вересня. До оборони обвинувачених зголосилося 70 адвокатів.

Справа Східної Галичини

Поміж численними справами якими тепер займається європейська дипломатія, справа Східної Галичини займає важне місце. В італійському парламенті піднесено другу інтерпеляцію з домаганням не допустити до виборів у Східній Галичині. Англійська, французька та італійська преса помістила протест Української Національної Ради проти виборів до польського союму. Недавно з Відня виїхав до Женеви диктатор д-р Е. Петрушевич і д-р Кость Левицький на засідання Союзу Народів з метою порушити там справу Східної Галичини. Але не вяснене становище на Сході, неупорядкування відносин у Росії та на Україні не дають змоги вирішити східно галицьке питання. Справа Східної Галичини тісно звязана із справою цілого Сходу і остаточне її вирішення наступить після упорядкування відносин за Збручем.

Волинь.

В Луцьку на Волині почав виходити український часопис: „Українське Життя“. Стоїть він на сторожі прав українського населення і веде енергичну працю над освідмленням Українців на Волині. Польський уряд дальше закриває українські школи, усуває наших учителів. З початком шкільного року на Волині звільнено 40 учителів Українців з посад або перенесено в глиб Польщі.

Дотепер на Волині нема ані української гімназії, ані семінарії.

Велика Україна.

На Великій Україні все ще неспокойно. Недавно на Поділлі вибухло повстання, яке большевики здавили силою. Розбитки повстанчих відділів, втікаючи від большевиків, перейшли через Збруч до Польщі. Там взагалі по цілій Україні викрито кілька протибольшевицьких організацій, а членів їх розстріляно. В самім Києві розстріляно недавно кілька сот повстанців.

В Києві арештували большевики багато Українців, між ними і письменника С. Ефремова. Збігці з Києва оповідають, що в тамошніх тюрмах сидить і кількасот Галичан.

По світу.

Конференція Союзу Народів у Женеві.

В Женеві відбувається тепер конференція Союзу Народів. На дневному порядку тої конференції стоять справи національних меншостей, справа виплати Німеччиною воєнних коштів, справа Австрії, Ма ярщини, грецько-турецького спору й багато інших питань. Між справи національних меншостей зачислено і справу Східної Галичини та Вильна. Можливо, що східно-галицька справа буде предметом нарад.

Побоюючися цього, Польща вислала до Женеви свого представника Симха Ашкеназе, котрий у своїй промові домагався, щоби Союз Народів не мішався до справ національних меншостей. На його думку кожда держава повинна такі справи вирішувати сама. Видно, боїться міжнародної контролі. Та не зважаючи на протест Ашкеназого справа Вильна вплинула на днях на порядок денний — після неї мабуть прийде на чергу й східно галицька справа.

Союз Народів має змір роззброїти цілу Європу, щоби не допустити до нової війни, але очевидно, доки всі народи не будуть вільні, доти всякі пляни роззурження годі буде здійснити.

З кінцем вересня у Венеції, в Італії відбудеться нова конференція держав Європи. Предметом нарад буде справа грецько-турецької війни, справа совітської Росії та інші питання сучасної політики.

Франція.

У Франції панує тепер невдоволення, бо репараційна комісія признала Німцям шестимісячну мораторію в справі воєнної контрибуції. Пуанкаре грозить, що як Німці не заплатять воєнних коштів, то французька армія помашерує на Берлін. Але ця погрозу виконати буде трудно, бо французький народ знає, що значить війна і яка з неї прийшла користь для нього. У Франції панує безробіття та партійна боротьба.

Грецько-турецька війна.

В останніх боях між грецькою і турецькою армією Турки розбили цілком грецьку боєву лінію, вдерлися на зади ворожій армії і примусили Греків до втечі. Турки добули багато воєнного матеріалу, забрали в полон десятки тисяч Греків і по сунулися вперед на кількадесят кільсметрів. Деякі грецькі дивізії знищені цілком. Грецька армія швидко опор жнює Смирну та інші окуповані території Малої Азії. Грецький уряд просить Турків о мир, а Антанту про посередництво. Англія і Франція старається допровадити до мира. В Туреччині панує велика радість з приводу побіди. Грецький уряд подався до димісії Населення Греції домагається скинення короля Константина з престола.

Турки заволоділи вже цілою Малою Азією й турецька армія дійшла до Егейського Моря, здобула ряд міст, забрала 700 гармат, 950 автомобілів, 11 літаків, 2000 скорострелів і безліч муніції та иншого воєнного матеріалу. Турки безпошадно мстяться на грецьких полонених і на селенню. Осмілена своїми успіхами на грецькому фронті розпочала турецька армія наступ на Мезопотамію, роз-

биваючи малі англійські відділи. Англійці враз з Арабами та Індійцями підняли протинаступ і спинюють Турків. Ці сутички викликали обурення в Англії і треба числитися з можливістю нової війни між Турцією й Англією. В останніх англійсько-турецьких боях згинуло кількасот Англійців, що ще більше загостило турецько-англійський конфлікт.

Палестина.

Як відомо, Союз Народів визнав Палестину незалежною державою. Жида мають великий клепіт із Арабами, які в Палестині творять більшість і не хочуть згодитися на те, щоби Жида панували над ними. Араби протестують проти жидівської влади, уряджують в.ча, демонстрації, а часто криваво устяться над представниками адміністрації. На одному зїзді Араби зложили присягу, що будуть боротися з Жидами до смерті. В Палестині щораз неспокійніше.

Польща.

В цілій Польщі йде передвиборча агітація. Польські партії вживають всіх зусиль, щоби зеднати собі населення при виборах.

Народи, що замешкують окраїни Польщі, як Українці, Москалі, Білорусини, Німці, Жида угворили спільний „б'юк національних меншостей“ для оборони своїх прав. Цей б'юк ставить своїх кандидатів і в майбутньому соймі Польща буде

мати з ними не мало клопоту, бо як відомо, в польській державі живе що найменше третина непольського населення.

Українці Східної Галичини не вступили до б'юку національних меншостей, трактуючи східно-галицьку справу окрем, від справ Польщі.

В цілій польській держ ві зростає доріжня, наслідком чого вибухають страйки, як наприклад останній страйк почтовиків.

Теперішній польський уряд від довшого часу турбується головню справою Східної Галичини. Проектам автономії нема кінця. По останнім відомостям уряд має понехати автономічні проекти, бо між партіями нема в цій справі єдності. Начальник польської держави Пілсудський вибирається до Букарешту в гості до румунського короля. Пілсудський має в Румунії полагодити ріжні справи. Ходять чутки, що там мається вирішити спільний плян оборони на випадок війни з большевиками, а окрім того Польща старається о допомогу Румунії в справі Східної Галичини на випадок, колиб та справа виринула на якійсь міжнародній конференції.

В тій частині Горішнього Шлеську, яку обняла польська влада, вибухли заворушення. Населення, обурене д рожнечею, напало в Катовицях на склепи і знищило їх. Прийшло до бійки з голіцією. Арештовано кількасот осіб.

ПОЗІР! Для реклами. ПОЗІР!

Основою всякого успіху в торгівлі, промислі та інших підприємствах є реклама. Тому Американці не щадять грошей аж на пересадну рекламу своїх фірм. У нас реклама слабо практикується. Жалують гроша. Це хибна льогіка. Реклама все оплачується і то 100 процент. А таким засобом реклами у наших відносинах є календарі, а в першу чергу КАЛЕНДАР „ПРОСВІТИ“, який розходить ся що найменше у 20.000 примірниках річно. Ціни оголошення не високі і кожда фірма може заплатити.

В КАЛЕНДАРІ „ПРОСВІТИ“ на 1923 рік, який вже друкується, обовязують такі ціни за оголошення :

1 сторона	34.000 мп.
1/2 сторони	18.000 „

1/4	„	10.000 мп.
1/8	„	8.000 „

На окладинках ціна оголошень о`25 процент дорожша.

До збирання оголошень одиноко уповажнений Тов ом „Просвіта“ п. М. Матвійчук, як також і до інкасовання грошей в імени Тов-а.

Доказовий примірник календаря дістають ті, що замовили 1 або 1/2 сторони — даром, а ті що замовили 1/4 або 1/8 сторони з доплатою 50 процент продажної ціни примірника.

Гроші проситься складати згори при замовленню.

З провінції можна слати прямо до канцелярії Тов-а „Просвіта“ „для редакції календаря“, Львів, Ринок ч. 10. II. пов.

Речинець приймання замовлень продовжується до 1. жовтня.

Що читати.

М. Возняк, „Грицько Сковорода славний український мудрець (1722 - 1794). Народня бібліотека „Просвіти“, ч. 14. Львів, 1922, стр. 24, 8'.

Хто не читав у Шевченковому „Кобзарі“, як він малим хлопцем „списував Сковороду?“ Отож про сього Сковороду, славного українського філософа XVIII. в., й оповідає книжечка проф. Мих. Возняка. Бачте, сього року минає 200 літ від народження Грицька Сковороди. З сеї-то нагоди й написана книжечка. Зложила ся вона з статей, друкованих у „Письмі з Просвіти“. В них докладно розповідає проф. Возняк про життя, діяльність та значіння Сковороди. Як жив Сковорода, то й старе й мале на Україні знало його й шанувало, тай по смерті слава його й вплив не замерли. Думки Сковороди відбилися на багатьох творах нашої літератури, а пісні його й досі почуєте з уст українських лірників. Тож і годиться нам знати й цінити як слід сього незвичайного чоловіка. Книжка проф. Возняка дає добру нагоду й змогу для такого пізнання. Написана вона дуже гарно й приступно. До книжки доданий портрет Сковороди.

В. Д.

Вісти з „Просвіти“.

КОНКУРС

Тов-а „Просвіта“ у Львові на зимовий господарсько-садівничий курс у Милованю.

Головний Виділ Тов-а „Просвіта“ у Львові подає до відома, що з днем 1. падолиста ц. р. відкриває в своїм огородничо-садівничім заведенню в Милованю, повіт Товмач, 5-місячний зимовий господарсько-садівничий курс від 1. XI. 1922. до кінця марта 1923. і рівночасно розписує

К о н к у р с

на прийяття до школи 30 (трицять) учасників з приміщенням і удержанням на час курсу під отсими умовами:

1. Зголошуватися можуть лише мужчини української народности в віці від 18 до 36 літ життя.

2. Вимагається укінченої щонайменше народної школи.

3. Кождий учасник мусить мати свою одіж, білля й постіль.

4. За удержання платять учасники місячно 1 (один) корець пшениці в натурі або в грошах вартість одного кірця пшениці після щомісячних цін на торгу в Станиславові.

5. Наука безплатна.

Програма курсу:

1. Загально-освітні предмети.
2. Основні відомости з науки природи.

3. Фахові предмети: а) рільництво, б) годівля, в) городництво, г) садівництво, г) господарська рахунковість і д) спільництво (кооперація).

4. Пожарництво.

5. Практичні вправи з узглядненням молочарства.

Подання належить вносити найдалі до 20. жовтня ц. р. до канцелярії Тов-а „Просвіта у Львові, Ринок ч. 10.

Прийняті учасники мають приїхати до Милованя вже 1. падолиста, остання стація П а л а г і ч и коло Товмача.

Львів, дня 14. вересня 1922.

За Головний Виділ Тов-а „Просвіта“

Іван Брик, голова.

С. Шах, секретар.

Оповідка.

Канцелярія Тов-а „Просвіта“ у Львові звертає увагу, що з кінцем вересня появиться вже в розпродажі Великий Народній Календар Тов-а „Просвіта“ на 1923 рік — річник 45. Сьогорічний календар є незвичайно добірним збірником літературно-науково-суспільних статей, дуже гарно і багато ілюстрованим та з найрізномірнішими торговельними оголошеннями.

Замовляти належить уже тепер у канцелярії Тов-а „Просвіта“ у Львові, Ринок ч. 10., щоби могла канцелярія по появі календаря як найскорше розіслати його на провінцію.

Ціна примірника буде подана пізніше.

Купуйте гуртом!

Купуйте гуртом!

РАДИКАЛЬНИЙ
КАЛЕНДАР „ГРОМАДА“

Ціна **600** мп. Хто купує для п'ятох разом платить тільки по **500** мп. за один прим. Замовляйте на адресу: Д-р Ілля Салагуб — ЛЬВІВ, вул. Руська ч. 3. 1-3

ПЛУГИ легкі, залізні. типу Сака Еб і оригінальні чеські

СІЧКАРНІ

вже є на складах КРАЄВОГО СОЮЗА ГОСПОДАРСЬКИХ СПІЛОК у ЛЬВОВІ вул. Городецька ч. 95. — в Перемишлі, Костюшки 5, Стрию, Ринок 6 і Коломиї Ринок ч. 40. — Письменні замовлення слати на адресу Союзу, Львів, Зіморевича 20.

КОЖДА ЧИТАЛЬНЯ
ПОВИННА ПЕРЕДПЛАТИТИ

„ПИСЬМО з ПРОСВІТИ“!

Читай! Зараз присилай!
Викликуй трьох!

Просвітна організація вимагає коштів. Матеріал „Просвіта“ гроша на стільки не має, але Український Народ гріш на сю важну ціль мусить знайти і певно найде.

Кождий Українець, без огляду на свій стан і вік, та кожда Українка пришле зараз на адресу

„ПРОСВІТА“, Львів, Ринок ч. 10. що найменше 1000 мп одноразової добровільної членської вкладки і подасть на відтинку докладну адресу трьох осіб, нею викликаних.

Так само поступлять — і то негайно — читальні „Просвіти“, філії, кооперативи і т. д., викликаючи по три подібні інституції.

Не відкладайте, а присилайте зараз, щоби повести живу просвітно-організаційну працю в краю.

ОГОЛОШЕННЯ.

(За цей відділ редакція не відповідає.)

ЦІНА ОГОЛОШЕНЬ: Ціла сторона 30.000 мп.; пів стор. 16.000 мп.; чверть стор. 8.000 мп.; вісімка 5.000 мп.; шіснайцятка 3.000. — Дрібні оголошення по 30 мп. від слова. В тексті редакційнім 50 процент дорожше.

Лікар Д-р ІВАН ДИДА

ординує в ВИННИКАХ коло Львова.

Позір! Читайте!

Аматорські театральні гуртки! Товариства „Просвіта“! Відбито на машині до писання пєси, що добре надаються до аматорських вистав по місточках та селах:

1. „Розумний і дурень“, Ів. Тобілевича (Карпенка-Карого), комедія на 5 дій, ціна 900 мп.
2. „Нахмарило“ — Б. Грінченка, на 3 дії, ціна 800 мп.
3. „Не співайте півні — не вменшайте ночі“ — С. Васильченка, на 3 дії, ціна 700 мп.
4. „Як ковбаса та чарка — то минеться й сварка“, М. Старицького на 1 дію, ціна 600 мп. без пересилки.

Замовляти на адресу:

В. ЗАВАДСЬКИЙ, ЛЬВІВ, РИНОК Ч. 41. I. пов.

Можна за післяплатою. 2—3

АДВОКАТ І ОБОРОНЕЦЬ В КАРНИХ
СПРАВАХ

Д-р Михайло Західний

веде свою канцелярію в БЕРЕЖАНАХ.
Ринок.

Книжки до набуття в канцелярії Тов-а „Просвіта“:

1. „З минулого і сучасного“	50 мп.
2. „Наш шлях до освіти“	150 „
3. „Боротьба за волю“	200 „
4. „Сотник Черник“	50 „
5. „Старі і нові держави“	40 „
6. „Метричні міри“	30 „
7. „Національні пісні“ (з нотами)	100 „
8. „Земля у вселенній“	30 „
9. „Зимовий вечір“, драм. етюд на дві відслони М. Старицького	250 „
10. „Бери все, що в хаті“, історичне оповідання з життя задунайських запорожців — В. Недолі	170 „
11. „Твори Воробкевича“ т. III. (Українське письменство) в оправі у півпол.	1000 „
12. „Нахмарило“ — комедія на 3 дії Б. Грінченка (видана заходом наддніпрянських емігрантів)	800 „

ЗЕМЕЛЬНИЙ БАНК ГІПОТЕЧНИЙ

Ска Акційна у Львові відкрив дня 10. серпня Агенцію в СТАНИСЛАВОВІ
при площі ПІЛСУДСЬКОГО ч. 4.

Купно і продажа всіляких ВАЛЮТ, ДЕВІЗ (чеків) і ПЕРЕКАЗІВ по дньовому курсі. —
Купно американських ЧЕКІВ без огляду на авізо. 3—4

МОЛОДОСТЬ ИДЕАЛИЗМ

І М Ю С П Р Ф В А Н И Й
ЖУРНАЛ ДЛ Я МОЛОДІ

„МОЛОДА УКРАЇНА“

ІЛЮСТРОВАННИЙ ЖУРНАЛ ДЛЯ МОЛОДИ

РІЧНИК II.

СЕРПЕНЬ 1925.

ЧИСЛО 8.

ЗМІСТ:

1. <i>Леся Українка</i> . Пісня без слів	195
2. <i>Клим Поліщук</i> . Перший день держави	195
3. <i>Юра Шкрумеляк</i> . Ваканція війна	197
4. <i>Др. Л. Кобилянський</i> . Пригода з комарями	198
5. <i>П. Люпенко</i> . Муравель-мудрагель	203
6. <i>Карло Евальд</i> . Ніч	204
7. <i>О. Білоусенко</i> . Зустріч	209
8. <i>В. Карпатський</i> . Голос сокири	210
9. <i>Олена Кисілевська</i> . До комор Довбуша	212
10. <i>М. Лотоцький</i> . Ма-джонг	216
11. <i>П. Люпенко</i> . Співачка ворона	218
12. Шахи	219
13. Загадки	222

Додаток:

Лев — Тигр.

Окладинка і графічні прикраси роботи Павла Ковжуна.

Виготовлено в друкарні ОО. Василян у Жовкві.

Пісня без слів.

Як би мої думи німії
Так піснею стали без слова,
Тоді-б вони більше сказали,
Ніж вся отся довга розмова.

Як би мої думи німії
На струни проречисті впали,
Зайшлись би плачем тії струни
І сміхом дитячим заграли.

Мов хвиля морська в ясну бурю,
І темна, й блискуча, й раптова,
І сонцеви рідна й безодні
Булаб моя пісня без слова.

Важкі побережні скелі
Зрива переможне море;
Невже переможная пісня
Важкого жалю не поборе?

Невже моя пісня не філя?
Ой леле! Даремні питання...
Німі мої думи, а руки
Дають лиш німії стискання.

Леся Українка.

Клим Поліщук.

Перший день держави.

(Із сивої давнини).

Коли гинули в безвісти сини хмурної Марени, коли нагло зникали в степах Стрибожії внуки й коли висше підносилося чоло Дайбога, тоді ніжним серпанком первісної казки здіймався над Дніпром-Славутою прозорий туман, крізь який весняною веселкою сяло ясне лице золотовусого Перуна, що могутньо стояв на високій горі...

Навколо нього й поруч нього — безліч інших гір, але його гора найвисша і з неї видно не тільки загадкову безмежність Половчанських степів, що на південь, але й таємничу понурість Деревлянських лісів, що на північ, де люди, як медведі, як кострубаті пні тих дубів, що впали від нестримного реготу Перуна в час свавільної бурі...

І ще видно було той широкий простір, що на захід, де срібною лентою тяглася між зеленими лугами річка Рось, з над якої раз у раз приходили сюди якісь чудні люде в кущих сіраках і весело розважалися із сими, що тут, між горами, над самим Дніпром-Славутичом затишні хати збудували...

Важко було кому будь знати, коли саме й як повстала тут перша оселя й коли саме став на високій горі золотовусий Перун, але хто міг, так догадувався, що сталося се так давно, як давно сходять сонце зі сходу й як давно топчуть люде з лісів єдину дорогу в горі...

Дорогу-ж топтали свої й не свої, а всі ті, що цілим еством віддалися Перунови, який, єдиний із усіх богів, міг натхнути силою — кволою і здоров'ям — недужого, щоб він міг змагати всі страшні перешкоди життя і робитися „паном природи“...

Ось чому з року в рік, коли тільки миналося свято Дайбога і коли ніжно-чулий Ярило будив у серцях почування любови, — приходив ясний день Перуна. Тоді, ще напередодні свята, вся дорога движала незліченими юрбами полянських та деревлянських прочан, які, наввипередки спішилися до свого могутнього Перуна, щоби вклонитися йому і скласти щирю жертву за ту ласку, якою він наділяв їх протягом цілого року, даючи силу боротися з дужим медведем і метку зручність нуздати диких коний, чого сам Стрибог не зумів-би зробити...

Так було аж до того часу, доки не вдумав хтось дивне слово „громада“. А тоді вже ті люде, що в затишних хатах проживали, завели такий лад, щоб прочани до самого сходу сонця сиділи собі у лісах і не сміли рушати вперед без даного їм гасла. З початку се прочанам не дуже подобалося, але згодом усім стало ясно, що так воно справедливіше, бо протягом ночі встигали підійти навіть ті, що чуда ждали. — Були се здебільшого всякі каліки, яких покалічили десь дикі звірі і які сподівалися тепер, що Перун їх ісцільть...

Під ранок юрба прочан зачинала співати хвальні пісні, а тоді аж за Дніпром-Славутичом лунало:

„О, Перуне, ти наш злотовусий,
що ширяєш в хмарах блискавками,
дай нам сили, щоб кождий був дужий
у борні із життя ворогами!..“

„О, Перуне, палаючий громе,
що всією землею стрясаєш,
поможи нам вернутись до дому
з тим, що сам уже відаєш, знаєш!..“

„О, Перуне, премудрий у мудрім,
що визначуєш мудрі дороги,
заведи ти нас навіть у прірву,
аби знали до тебе дороги!..“

Коли-ж починало сходити сонце і в гомін голосних пісень вдирався звук священної сурми, тоді юрба прочан вирушила вперед і шумливою філею гнала до тієї гори, на якій, серед струнко випростаних до неба зелених тополь, сяла ранішим сонцем камінна постать злотовусого бога. Перед ним уже димився жертвник і десятки жерців та прислужників у білосніжних бурнусах співали першу „хвалу“ величаву...

Після першої „хвали“ складалася перша „голубина жертва“, а тоді відбувався прадавній звичай вибору головного жерця, який від часу появи слова „громада“, був протягом року „головою народа“. Вибір сей проводив сам злотовусий Перун, і для того головний жрець мусів битися з тим, що хотів-би зайняти його місце. Перемігши противника, складав його на палаючий жертвник і тоді вже весь народ починав співати „хвалу“ за „хвалою“ і так приносив свої „чисті жертви“. Коли-ж траплялося так, що падав сам жрець, тоді й сам лягав на жертвнику, а на його місце ставав переможець і весь народ, одночасно, прорікав йому право голування...

Так було рік у рік і так мусіло бути й того року, коли головний жрець Волох нагло почув упадок своїх сил і щось подібне на жах охопило його душу. Ось уже скільканацять літ він усе був лише переможець, а в останні літа ніхто навіть не насмілювався виступити проти нього так, що все гучне свято обходилося тільки одною „голубиною жертвою“, але се...

— Се страшне!.. — промовив у голос до себе головний жрець, коли тільки почув далекий гомін прочанських пісень. Слухаючи того гомону, цілу ніч непокоївся на своїй пахучій постелі, що із рутим'яти, а коли стало трохи світати, він вийшов на двір і стомлено присів під якоюсь священною тополею.

Сидячи так, думав собі:

— Хиба-ж не жах загинути в той час, як влада моя ген аж над Росю буяє, а мешканці сих гір стягають данину навіть із тих, що в Деревлянських лісах?..

— Хиба-ж не жах так легко згубити те все, що з такими труднощами витворило слово „громада“?

— Хиба-ж не жах, що я, творець сього всього, мушу лягти, як баран, на жертвник сього злотовусого стовбура?..

— Хиба-ж не жах...

Думи жерця раптом увірвалися й коли він підняв голову, то побачив, що схід неба палав, як розтлена рана, а коло жертвника Перуна стояв у

лянному бурнусі молодий жрець, який тримав у руках срібну сурму.

Аж ось виринув золотим серпом краєчок сонця і в той-же час пролунало священне гасло, на голос якого стоголосими лунами озвалось з гір щось подібне до крику нестримної радості й слідом за тим показала юрба молодих дівчат у барвистих вінках, що вела перед довгій валці побожних прочан.

Тоді з поза струнких тополь, де стояли маленькі хатки прислужників Перуна, поважно висунувся великий гурт жерців, на чолі яких ішов чудової краси юнак, що ніс у руках велику деревляну миску з білим голубом, ноги якого були зліплені ярим воском, а крила обліті густою патокою.

Підійшовши до жертвника, хор жерців зупинився і голосно заспівав:

„О, Перуне, ти наш злотовусий,
що ширяєш в хмарах блискавками,
дай нам сили, щоб кождий був дужий
у борні із життя ворогами!“

В той час найстарший жрець узяв у прислужника цілу жменю ялівцю і кинув його на жертвник, а коли пахучий дим здійнявся висше священних тополь, тоді врочисто затягнув першу „хвалу“, якої слова захоплено повторювали всі прочани.

Скінчивши „хвалу“, головний жрець повернувся до чудової краси юнака, щоби взяти у нього жертвенного голуба, як враз, десь із низу пролунав якийсь регіт. Очи всіх мимоволі звернулися в бік Дніпра-Славутича і побачили на синіх філях чорний човен, з якого повільно виходили на беріг якісь дивні люди у звірячих шкірях і шкіряних ковпаках.

Попереду всіх ішов із здоровенним кием у руках їх ватажок, який, голосно регочучись, гукав:

— Ану, хто там у вас, що найстарший?!.. Виходь скорше сюди, щоб попробувати сили!..

Зухвальство невідомого зайди до мозку й кісток обурило всіх, але проте ніхто навіть не зрушився з місця. Головний жрець швидко скинув із себе святочний бурнус і побіг у той бік, де була його хата. Невідомий зайда, помітивши в центрі жерців якийсь рух, став ще більше реготатися і ще голосніше кричати:

— Ну, що-ж ви там спите і нічого не чуєте!..

В той час між деревами показала постать головного жерця, який, тримаючи в руках важкий меч, сміливо йшов на зустріч невідомого зайди. Зайда, побачивши його, відступив крок назад і махнув своїм кием...

Юрба жерців та прочан, що стояла на горі, напружено стежила за кождим рухом важкого меча, але ніхто не смів навіть пари пустити з уст, знаючи добре, що так відбувається вибір самого Перуна.

Коли тут, несподівано, наче скеля упала:

— Ах!

Важкий меч жерця блиснув безсилою блискавкою, а сам жрець, як колода, звалився під ноги невідомого зайди. Той ще з хвилину розглядав свого кия, потім став одною ногою на вбитого і дивлячись на гору, крикнув:

— Бачите!.. Від нині не він, а я — головою!..

Всі, мовчки, схилюлися на коліна і так чекали, заки він не вийшов на гору і не став на місце головного жерця, що лежав тепер трупом.

Сподівалися, що одягнеться в покинутий головним жерцем білий бурнус і накаже покласти на жертівник труп його, але він, на превелике здивування вірних, — повернувся лицем до народу і голосно вирік:

— Отже, як хоче Перун, я — голова всієї громади, тільки не так, як той жрець богомільний, а так, як князь ваш всесильний, що хоче з громади державу створити!..

Один із старших жерців, не витримавши, запитався:

— А що-ж із головним жерцем?..

— Головним жерцем буде той, хто найстарший літами, але влада його — моя влада! — відповів переможець.

Жрець зніяковів, але все ще старався щось сказати:

— Та не те... Не те, що і як, бо воля Перуна — найвища воля, але жертва... Жертва, як звичай велить...

— Добре! — хитнув головою переможець і поклав на жертівник Перуна свій скривавлений кий.

Всі аж зацікавилися від жаху, чекаючи, що ось-ось золотовусий Перун заблестить блискавками і посипле громами, але минула добра хвилина і ніщо не порушило мовчазної тиші.

Так мовчали аж до того часу, заки не почувся голос переможця, що співав свою „хвалу“. —

„О, Перуне, ти наш непорушний,
що камінно-міцна твоя шия,
будь від нині народу послухний
і зміцни на горах сих Кия!“

Тоді найстарший віком жрець підійшов до чудової краси юнака, взяв у нього жертвенного голуба й урочисто поклав його на жертівник, що означало початок складання всіх „чистих жертв“, а народ захвилювався, загомонів і радісно закричав:

— Живи нам, наш Кию!.. На віки живи!..

* * *

...Радісні крики народу були так голосні, що перекотилися через гори й досягли аж до тих печер у лісах, де довгий вже час самотно молилися два

християнські черці. Один із них, що був молодший, сказав до того, що був старший:

— Чи не час уже нам піти в люди й показати їм своє світло?..

— Як час, так і час! — відповів старший.

Тоді вони, взявши в одну руку хрест, а в другу — патерицю, швидко подалися на гомін людських голосів і пізнім вечером стали на одній горі, з якої, як на долоні, було видно і чути те все, що творилося на горі Перуна.

Стояли й зачаровано дивилися на велитенську постать Перуна, перед яким аж до самого неба здіймався огонь „чистих жертв“ і освітлював гомінку юрбу народу й ті хатки, що стояли гень-гень під горою...

— О, ще не час!.. Ще не час!.. — прошепотів нарешті старший чернець, але молодший заперечив:

— Звідки знати?!

— Тоді старший, мовчки, пішов далі а молодший слідом за ним і так прийшли аж до тих хаток, що під горою.

А коли прийшли до першої хати й запиталися якогось хлопчини про назву села, здивовано почули:

— Се не село, а Київ, бо так називається князь наш!..

Черці переглянулися між собою і в той час почули слова „хвали“, що лунали:

„О, Перуне, ти наш непорушний,
що камінно-міцна твоя шия,
будь від нині народу послухний
і зміцни на горах своїх Кия?“

Чуючи се, старший чернець сумно похитав головою і тихо зітхнув:

— Ех, не час нам сюди!.. О, не час!..

— Так! — озвався молодший. — Але правду сказав тут колись сам Андрій Первозванний, що на горах сих, сонцем ясним, світ правди засвітить!..

— Так!.. — хитнув головою старий чернець. — Вони вже будують державу!..

І взявши молодшого за руку, тихо повернувся назад, несучи в своїм серці таємну надію майбутнього..

Весна 1925 року.

Юра Шкрумеляк.

Вакаційна війна.

(Присвята учасникам забави).

Що буде нині? В дома нам сидіти?
В такому разі йдемо на війну...
Там — над потоком збудували діти
Галуззям криту кріпость кам'яну;
З дітьми найрадше люблю приставати,
Хоч згода з ними — штука то, мій брате!

Воєнний стан! Я вже на своїм боці,
Вони також — чотири: камінь хап!
У кожний миг слід мати їх на оці,
Щоби мене не вдарив „їхній хляп“, —
Бо хто мокрійший з нас піде до дому,
Того побито в бою водяному...

Побачиш сам, що часто підеш нурка,
(Як що ти з нами бавитися варт),
Підеш до дому, ніби змокла курка,
Нераз згадаєш той водяний жарт.
Будеш тремтіти, мов на возі моцці,
Ще щастє, як знайдеться „лік на дрощі“...

Але за те росте в завзяттю дух,
(Доки в завзяттю треба нам вправляти),
Відсвіжить кров на сонці вольний рух,
Горить лице тай очи ймуть блищати —
Та найважніше, що в таку годину
Пізнаєш душу кожної дитини...

Примір: Маруся, адібна до війни, —
Боротись умом — але не руками!
Загрів словом всіх до боротьби —
І тільки чути сміх її за брами;
Прикази, пляни — має все готові —
В життю вона не буде дрібничкова!

Ірена друга: Дбає в кождий час,
Щоби каміння було подостатком...
З війни виходить мокра раз у раз,
Бо йде відважно, бойовим порядком;
Газдинька то буде запопадлива —
Посіє й добрі ме збирати жнива.

А трета Нюня: Мало в неї сили,
Але за те завзяття й волі скарб,
Як ви її чим небудь обидили,
Гого! Вона додасть до помсти фарбі!
Вона борючись, ніколи не впаде —
Се їй в життю завжди додасть принади.

Четверта Любка: Як скала тверда,
Тож не змарнує стрілу ні одного, —
Союз із нею — виграна війна,
Я радби мати друга раз такого!
Така як любить, любить до загину, —
Як зненавидить, — пропадай мій сину!..

Камінка — Тишинське, серпень 1925 р.

Др Л. Кобилянський?

Пригода з комарями.

З кавказьких споминів.
(Присвячую своєму синові Вікторові).

БАКИНСЬКА губернія (нині Ад-
зербейджанська республіка),
з головним містом Баку, то
була найбільше висунута на
південь область бувшої ро-
сійської імперії. На сході Ба-
кинська губ. прилягає до
Каспійського моря; на пів-
дні межує з Персією, на
північ — із Дагестаном. Се
була одна з найбагатіших
областей російської держави. Бакинські нафтові
жерела відомі всьому світові; але крім того Ба-
кинщина дуже богата на рибу і то на рибу дуж-
е цінну, як напр. лосось, осетер, сірюга, білуга.
Се так зв. «красна» риба, то-б-то така, що не має
луски, а замість кісток — хрящ. А вже про всяку
іншу рибу, з окремаж про оселедців — нема чо-
го й говорити...

Найголовніші пункти рибальства в Бакинщині
се — ріка Кура, що впливає до Каспійського мо-
ря, та морський беріг від устя Кури до містечка
Астри на перській границі. На північ від Апшерон-
ського півострова ловлять самих оселедців. Кура про-
тікає з заходу на схід через усю Бакинщину і тут
вона полукається з другою великою рікою — Арак-
сом. В межах Бакинщини є Кура судоходна.

Місцевість ся дуже сумна. Немає тут ані гір,
ані лісів, ані взагалі дерев — скрізь рівнина та го-
лий степ. Се — так зв. «Муганський» степ, або-ж
просто — «Мугань». Але се не наш веселий, зеле-
ний, родючий степ; на Мугані ґрунт — солончак і
коли в осени, в зимі та на початку весни буває ще
в степу трава та паша для худоби, то в літі все чи-
сто висихає, бо тут дощу в літі звичайно не буває;
сонце пече без милосердя; земля від спеки репаєть-
ся і степ неначе завмирає. Ростуть тут лишень буд-
дяки, репяхи, чортополох, нехворощ і т.п. Але де є
вода, напр. на берегах річок або степових озер, там
росте очерет, високий та густий як ліс; там єсть і

людські оселі; там люде сіють переважно городи-
ну, яка дає гарний врожай.

Населення на Мугані дуже рідке. Се сливе са-
мі Татари, яких частина має тут свої селища, але
більшість з них — кочевники (номали). Головне їх за-
няття — вівчарство; в літі вони мандрують із сво-
їми отарами куди-небудь у гори, де є добра паша,
а восени вертаються на Мугань і тут десь біля річ-
ки, або озера влаштовують собі кочовисько з так
зв. «кибиток»¹⁾, або-ж викопують «землянки», ви-
стелюють їх у середині очеретом, при чому й стрі-
ху роблять з очерету.

На 6-7 років перед світовою війною Мугань ста-
ла оживати — там почали сіяти бавовник, який
став давати добрий врожай і добрі зиски. Російсь-
кий уряд подбав нарешті про те, щоб забезпечити
Муганський степ водою з таких великих рік, як Ку-
ра та Аракс. В той час прибуло на Мугань багато
людей з України. Вони позакладали тут свої оселі,
стали сіяти та збирати бавовну, очищати її на спе-
ціальних заводах від зерна та пересилати до вели-
ких промислових міст, де були фабрики бавовня-
них тканин.

Велике лихо на Мугані се комарі. Де тільки є
вода, очерет, де взагалі зелено й вогко, там їх — без-
ліч. На зиму комарі, як відомо, завмирають і вес-
ною прокидаються. В день вони сидять у своїх ле-
говищах, а у вечері вилітають і літають до ранку.
Тоді тут не можна й носа вистромити на двір —
закусають проклятуші. А між тими комарями є дуж-
е шкідливий для людини рід, що зветься «анофе-
лес» (*anopheles*), який прищеплює людям тяжку не-
дугу — малярію (пропасницю).²⁾

¹⁾ «Кибитка» — то такий круглий курінь, якого підста-
ва робиться з переплетеної лозини і з усіх боків вкриваєть-
ся повстю.

²⁾ Комар «анофелес» відрізняється від звичайного ко-
маря тим, що має довгі задні ноги і тому коли сидить, то
підіймає задню частину свого тіла в гору.

В 19... р. Бакинщині загрожувала епідемія холери, яка насувалася на Кавказ з півночі. Всі адміністративні, громадські та медичні установи в Бакинщині лагодилися зустріти як слід непрохану гостю. Я займав тоді в Баку посаду губерніяльного медичного інспектора і моїм обов'язком було орудувати безпосередньо всіма заходами, які мали на меті, з одного боку зменшити напруженість епідемії, скоро вона появиться в межах Бакинщини, а з другого — не дати їй занадто поширитися серед місцевої людності.

Щоб збільшити кількість лікарського персоналу в губернії, було виряжено з Петербурга кількох молодих лікарів, які прибувши до Баку, стали під мою оруду. Я подбав про те, щоб розмістити сю молодь на таких пунктах, які з епідемічної точки погляду уявляли з себе найбільшу небезпеку. А такими пунктами були між иншим рибальські промисли на березі Кури та Каспійського моря. Праця на сих промислах дуже тяжка та несприятлива для здоров'я, а крім того в сій місцевості дуже поширена малярія.

Через який час після того як молоді лікарі, діставши від мене належні вказівки, поїхали, куди їм призначено, я вирушив з Баку на рибальські промисли, щоб побачити, як працюють мої молоді товариші та чи все там впорядковано як слід. Було се в місяці липні; спека була страшенна. Я поїхав через містечко Саляни та через «Банківський» промисел¹⁾; перехопився тут через Куру, а далі — через ловецький поселок Зід-Остовий Култук²⁾ — рушив на Куринську Косу.

Куринська Коса — се вузький, завдовжки 40 кілометр. шмат землі, який відділяє від моря затоку Кизил-Агач. На сій косі є невеличкі рибальські промисли, що зветься «кошами», а на самому кінці коси стоїть ловецьке сільце, що зветься також «Куринська Коса».

В тому селі жити дуже тяжко. Куди не підеш — скрізь вода. Грунт, що складається з піску та дрібного каміння і ледве виступає над рівень моря, сей грунт пересичений морською водою, і коли добре наступити ногою, то зпід ноги виступає вода. Росте тут лишень очерет, а більше нічого не росте. Пропасниця лютує страшенно; люде тяжко слабують, але живуть і працюють, бо риби тут дуже багато. От до того села я вирудив одного з петербурзьких лікарів — д-ра Ялинкіна.

Приблизно в середині півострова Кур. Коса є місце, що зветься «Сорокинська Прірва». Коли вітер пожене з моря воду, то ся «Прірва» стає протокою, і через неї треба переїздити на човні; а коли-ж вітер повіє з протилежного боку, то тут ви-

¹⁾ Назва «Банківський» промисел, або-ж просто «Банк» не має нічого спільного з «банком» фінансовою установою. «Банкою» моряки звать міліну і така «банка» («Північно-східна Банка») є в морі на північ від устя Кури. Проти сієї «банки» на березі моря був колись рибальський промисел, а на Курі був так зв. «Божий» промисел. Ся назва залишилася, але за останні часи ані на «Божому», ані проти «П. С. Банки» риба не ловилась, а натомість заснувався величезний промисел при усті Кури, який став називатися «Банковським», хоч іноді помилково звать його також «Божим».

²⁾ «Култук» — по татарському означає пахву, а також затоку. «Норд-Остовий та Зід-Остовий» Култуки — се доволі великі селища, де живуть морські ловці (рибалки) що рибальчать лишень на морі.

ступає твердий ґрунт, по якому можна їхати кіньми або йти пішки.

Щоб поїхати на Кур. Косу, я повинен був найняти на З. О. Култуку візника. Там був такий добродій, який мене завжди возив, коли я їздив у службових справах. Звався він Харлампій. Він мав пару добрих коників і гарну, легеньку «лінійку» (се така колясочка, на котрій можна сидіти лишень боком), в якій колеса були так пририховані, що вони як раз попадали в глибоку колію, видовбану серед прибережного піску та дрібного каміння. Якби сього не було, то тут не можна було-б їздити.

Виїхали ми з Култука раненько; щасливо переїхали через «Сорок. Прірву» та перед полуднем були в селі «Куринська Коса». Покінчивши тут свою урядову роботу та пообідавши у знайомого рибника, я запропонував д-рови Я. поїхати зо мною на «Банк», щоб оглянути сей найбільший не то що в Росії, а може в цілому світі рибальський промисел. Бо-ж бути в сій місцевості і не побачити «Банківського» промисла, се все одно, що бути в Римі й не побачити папи. На «Кур. Косі» все було налагоджене як слід, а холера до Бакинщини ще не докотилася і тому ми мали ще досить вільного часу.

Коли ми доїхали до «Сорок. Прірви», сонечко вже сідало і комарі повилітали вже із своїх логовищ та розпочали свою працю. Тому-то ми поклали далі не їхати, а заночувати тут. На «Сорок. Прірві» стояв рибальський промисел багатого петербурзького купця Х., а управителем того промислу був добре мені знаний пан Шкипаров. То був дуже привітний чоловік і він радо згодився дати в себе нам і нашим коням притулок на ніч.

Ми позлазили з нашої «лінійки» і хотіли йти до хати, коли раптом кинулися на нас з сердитим гавканням два пси, здоровенні та кудлаті як медведі. Харлампій замахнувся на них батою, — та се не злякало їх і вони ще дужше почали гавкати та кидатися. Ми вже не знали, що його й робити, але п. Шкипаров, стоячи на ганку, почав нам гука-ти, щоб ми заспокоїлись.

— Ви не бійтесь, — казав він, — то собаки поштиві. Боцман! Матрос! — крикнув він на собак, — що се ви, здуріли, чи що? То-ж-свої люде. Цитьте! а то я вас...

Собаки почувши голос свого господаря, перестали брехати, глянули на Шкипарова та на нас, помахали для етикету хвостами, а далі повагом підійшли до нас та заходились нас обнюхувати — спершу мене, як старшого, потім д-ра Ялинкіна і нарешті Харлампія. Нюхали вони довго й дуже старано, розуміючи, очевидно, всю вагу сього діла. Впевнившись, нарешті, що все гаразд, собаки махнули кілька разів хвостами на доказ мабуть того, що вони цілком задоволені, рушили відбувати службу нічних вартівників.

Ми увійшли в хату, де вже була налагожена вечеря. Був свіжий кав'яр, була риба свіжа й риба солоня, риба варена й риба смажена, риба з бараболею й риба без бараболі, риба так й риба сяк і т. д. Поповівши та на балакавшись з п. Ш. та його дружиною, ми дали їм на добраніч та пішли спати, бо вже було нерано. Спальня господарів була добре захищена від комарів: двері були щільно зачинені, а у вікнах, замість скляних шибок, були гу-

сті дротяні сітки. Але в тій кімнаті, що була призначена для мене й д-ра Я., хоч були також сітки у вікнах, та доки нам лагодили постіль, то двері у сіни раз-у-раз відчинялись і комарів поналітало туди до біса...

От-же скоро тільки ми з д-ром Я. полягали та загасили світло — почалась робота! Комарі накинулись на нас як скажені, буцім тільки нас і дожидали. Захиститись від них не було змоги. Ми вкривалися з головою простиралами, але се не помогало: комарі своїми жалами протикали не то що полотно, але й сукно. Ми крутились та підплигували на постелі як карасі на сковороді. В хаті було парно як у московський бані; піт котився з нас струмком; спати хотілось страшенно, очі нам скліпалися, але заснути не можна було... Була в мене якась смердюча масть; ми намостились сією мастю, загорнулись у простирала, та взявши із собою віяла, цигарки і сірники, вийшли на ганок, на свіже повітря, думаючи, що знайдемо хоч тут спокій. Та де там!.. Комарі ще дужше напасілися на нас; ані масть, ані тютюновий дим, ані віяла — ніщо не помогало. Хоч сідай тай плач!..

І справді. Мій товариш, доведений до розпуки, почав румсати як мала дитина.

— Та що се за напасть така! — голосив він плачучи, — куди се ви мене завезли!.. Там, на Кур. Косі, в мене над ліжком висить серпанкова завіса, через котру ні оден комар не продереться, а тут — чисто як у пеклі!.. Ой, Боже-ж мій! що-ж я тепер робитиму; ще-ж до ранку далеко!..

— Заспокойтесь, — кажу я йому, — буває ще гірше. Ходім лишень у велику кімнату; може там буде спокійніше.

Я встав та пішов попереду, а др.Я. слідом за мною як манекін. В сій кімнаті, до якої ми увійшли, вікна були без дротяних сіток та відчинені настіж. Ми сіли край одного вікна. Ніч була місячна та ясна, як день — хоч голки збирій. З вікна було видно морський беріг. Прибережний пісок під місячним проміннем блискотів як золото; море з тихим шепотінням хлюпалося в беріг; повний місяць довгою смугою відбивався у воді. З моря повівав тихенький, лагідний вітерець. Все навкруги нас спало; не спали лишень ми з д-ром Я. та... комарі, які й тут нам спокою не давали.

— Знаєте що? — звернувся я до Ялинкина, — спробуйте викупатися в морі. Може вам тоді легше стане.

— А, справді, се—ідея! — радісно крикнув Я., схопився з місця, вхопив простирало, стрибнув у вікно і побіг швиденько до моря. Через кілька хвилин почувся його голос:

— От гарно, от чудесно! Як на світ народився...

Довго щось купався та плюскався Ялинкин; аж нарешті виліз з води та почимчикував назад до хати. Високий та чибатий, загорнутий з головою у простирало, він при місячному сяйві мав цілком фантастичний вигляд, неначе якась мара, що припленталася з того світа.

Вже він був недалеко від хати, коли се, хто його знає звідки, вихопилися ті-ж самі собаки, що ми їх вже бачили, та несамовитим гавканням кинулися на бідного Я. Той зовсім стратив надію.

— Ратуйте, пане колего! — репетує, — мене сі bestії розшматують як порося!

— А ви не бійтесь! — кричу я йому — вони вас мабуть не пізнали. Покличте їх лишень до себе. Один пес зветься Боцман, а другий—Матрос.

— Боцман, Матрос!.. Ici!.. tout beau!..

— Та ви до них не по французькому, кажу я, — то-ж прості собаки, а не якась там собача аристократія; їх не вчили французької мови.

— Боцман, Матрос, собаки, собачечки! — лагідно та чуло виспівував др.Я., прицмокуючи та присвистуючи.

Собаки замовкли, спинились, насторожили вуха і враз почали крутити хвостами та так швидко, що здавалось, наче-б то не собачі хвости крутяться, як пропелери двох літаків; а далі як не кинуться вони знов на Ялинкина, та вже не з лихими замірами... ні, крий Боже! — а щоб... цілуватися!.. Та не як-не-будь, не то щоб в руку там, чи в ногу, а не инакше як в самісенькі губи... Собаки кидалися на Я. підскакували, скіглили, драпали йому пазурами тіло, намагаючись доконче лизнути його коли вже не в губи, то хоч у щоку.

Сердечний др.Я. не знав, що й почати і як захиститися від сих собачих пестощів. Вже він і присідав, і вставав, і знов присідав, стрибав то в один бік, то в другий, відбивався руками й ногами... Але все се додавало напасникам палу. Боцман та Матрос, думаючи, що Я. хоче з ними бавитися, ще дужче на нього накидалися, бігали, весело гавкаючи навколо Я., хапали, жартуюче, зубами за литки, звалили його нарешті на землю, облизали йому увесь його босий вид, бо він не носив ані вусів, ані борода... Становище було дійсно трагікомічне і хто знає, як довго воно-б ще тривало — коли се, на щастє, зашелестіло щось у прибережному очереті і собаки, свідомі своїх службових обов'язків, майнули туди, кинувши свою жертву на призволяще... Ялинкин, почувши себе вільним, добіг до хати, прожогом стрибнув у вікно... і на силу відсапався бідолаха після такої роботи.

Сей епізод розважив нас трохи; ми посміялися, побалакали, але спати сієї ночі нам таки не судилось. Вже й небо на сході зачервоніло; вже й робучі люде — рибалки попускали човни та подались далеко в море на цілоденну важку свою працю; вже й сонечко боже зійшло — а гаспідські комарі все ще не вгавали, все ще літали та гули — так їм до смаку припала наша кров.

Пан Шкипаров, дізнавшись, як ми перебули сю ніч, був дуже збентежений.

— Я чув, — казав він, — як собаки брехали, але ніяк не думав, що то на вас. Тут в очереті, є дикі кабани, чикалки (шакалі), вовки, то я й був певен, що собаки гавкають на якусь звірюку, як се буває майже що ночі. Вже ви, панове, вибачте, що так сталося!

Ми попросили п. Шкипарова, щоб сим не журився; напились чаю, поснідали, подякували п. Ш. за гостину і вийшли з хати на ганок. Тут стояла вже наша «лінейка». Коли ми прощалися з подружжям Ш., прибігли й наші приятелі — Боцман та Матрос, щоб і собі з нами попрощатися. Ми їм ласкаво дозволили поцілувати наші руки, а коли коні вже рушили, то собаки, як се велить їх звичай, ще довго бігли поруч із кінями, один з одного боку, другий — з другого, гавкаючи та висловлюючи нам мабуть бажання щасливої дороги.

Сонце вже піднялося високо в гору, коли ми доїхали до берега Кури, як-раз навпроти «Банківського промисла». Звідти нас вгледіли і прислали нам чепурненького, з електричним моториком баркаси-ка, що звався «Котик», на яку ми перехопилися на той бік. На промислі дали нам кожному окрему кімнату, гарно впорядковану, як у доброму готелі. Тут ми поскидали з себе одяг, щоб вмитися та трохи причепуритися з дороги, поки нас покличуть обідати. Коли се чую — в сусідній кімнаті щось стогне та крехче. Я метнувся туди. Дивлюсь — а на ліжку лежить голий Ялинкин і трохи не плаче.

— Гляньте, пане колего, який я гарний!

Справді, було чого злякатися. Вся поверхня тіла мого бідолашного колеги уявляла з себе один суцільний білий пухір, як буцім кропивою попечена. Я спочував йому усім серцем, бо й мене комарі також чудово приоздобили. В дорозі нам було ще й так і сьак, але тепер скрізь свербіло та пекло як огнем так, що на силу можна було терпіти. Я побіг до своєї кімнати, добув з дорожньої торбинки флашечку з 10% розчином ментоля в спирті і намастив Ялинкина та себе. Біль та сверб у мить вщухли, а за яких 10-15 хвилин й пухота пропала, як корова язиком слизала...

Пообідавши, ми добре виспалися, а у вечері пили чай та вечеряли на веранді, що була з усіх боків захищена від комарів дротяною сіткою. Спали ми сю ніч також добре, а на другий день пішли голядати промисел.

Се, як я вже згадував, один із найбільших у світі рибальських промислів. Річні та озерні промисли в Росії були власністю держави і віддавалися в посесію приватним особам. Перед війною «Банк» тримали в посесії багаті бакинські купці-Вірмени — брати Маїлови і платили до державного скарбу за саму аренду 900.000 карбованців річно (2,250.000 тодішніх австрійських корон).

Центральний промисел мав вигляд якогось неначе села. В головному двох поверховому будинку жив управитель; тут була також бібліотека з читальнею, витальня, біліярдова саля, їдальня і т. п. а на першому поверсі були вже згадані кімнати для «гостей», тоб-то для тих осіб, що приїздили на «Банк» у службових або торговельних справах, або просто як туристи.

Далі були будинки адміністрації, контора, електрична стація, усякі майстерні, склади харчових продуктів, стайні, повітки та інші господарські будинки. Було на промислі дві церкви — православна та вірменська, був мусульманський мечет, школа для дітей робітників, лікарня, лазня й оселі, або бараки для промислових службовців. Спеціально-рибальський промисел складався з кількох відділів: «ікряного», «баличного», «тузлучного» і т. д. Між ними відділами варто особливої уваги так зв. «морозилка», де як у літі так і в зимі (бо тут морозу майже зовсім не буває), можна було добувати штучний лід, а в окремих «камерах» досягати температури — 8°R, а як часом той — 10°R¹⁾. На самому «Банкові» мешкало біля 1.000 людей — чоловіків, жінок і дітей, а ще у двоє стільки — на так зв. «станах» що стояли на бергах Кури, починаючи від її дельти,

¹⁾ Для сього вживався або згущений амоніак (NH₃), або сірчистий ангидрид (SO₂),

на 30 кілометрів у гору. На сих «станах» власне й ловили рибу. Зловлену рибу приставляли човнами на «Банк» і тут її окремі робітники розробляли: добували ікру, робили балики, солили рибу, морозили і т. д.

Я не буду описувати всього сього, бо се зайняло б забагато місця; розкажу лишень коротенько, як робиться кавяр.

Тільки що зловленої риби, з родини «осетрових», (білуга, осетр, сірюга), розрізують черево, і як що риба з ікрою, то ікру виймають, збирають ікру з кількох риб (білужу, осетрову, сірюжу — кожду окремо) у великі відра і несуть до «ікряного» відділу. Тут її протирають крізь дротяне решето («грохотку»), під яким стоїть чан з розчином соли. Сей розчин зветься «тузлук» («туз» — по татарському — сіль); тузлук повинен мати визначену концентрацію. От-же плівка з ікри лишається на решеті, а зерно падає в тузлук. Тузлук з ікрою добре вимішують деревляними копістками впродовж 15-20 хвилин, а тоді проціжують крізь густе сито і на ситі залишається вже готовий свіжий («зернистий» або «малосольний») кавяр, який можна їсти хоч зараз. Свіжа ікра осетра та сірюги має сіру барву, а білуги — рудовату. Найкоштовніший кавяр — білужний; зерно в ньому як заячий шріт завбільшки. Ікри у білуги, а також в осетра й сірюги, буває майже третина ваги цілої риби.

Твердий (так зв. паюсний) кавяр робиться трохи инакше. Тузлук повинен бути трохи міцніший, ікра залишається в ньому довший час; а потім проціжену ікру складають у мішки з рогами і добре прасують, при чому всенька вода витікає, а зерно роздавлюється. Тоді вже ікру з мішків пакують у бочки і там втоптують її ногами (звичайно, не в чоботях, а босими та чистенько обмитими). Бочки щільно забивають днищами і пересилають, куди треба. Вся ся робота ведеться під управою майстра фахівця.

Над вечір того дня до «Банку» пристав пласкодонний пароплав «Саянець», що прямував із Саян до Баку. Я використав сю нагоду і залишивши Ялинкина на промислі та давши йому відпустку на пару день, сам перебрався на пароплав. То було старе невелике судно, власність якогось купця-Татарина. «Капітаном» на сьому судні був також Татарин, мій добрий знакомий, Курбан-Алі. Се був так зв. «моряк-практик», бо фахові морської освіти він не мав (таким «морякам-практикам» дозволялося бути за капітана на «татарських» суднах). Коли я ступив на пароплав, Курбан-Алі був на палубі і доглядав, як вантажили «тари» (бочки) з рибою. Він був одягнений в короткий рудий кафтан, підперезаний якоюсь хусткою; на ногах мав грубі барвисті панчохи та капці, на голові — чорну папаху. Борода, нігті на пальцях рук були пофарбовані «хною»²⁾ Побачивши мене, Курбан-Алі підійшов та привітався, приклавши руку до чола:

²⁾ «Хна» — то така руда фарба, якою закавказькі Татари та Персіяне мають звичай фарбувати собі бороди, та нігті на руках і на ногах та ще й підшви. Вони фарбують «хною» не лише самі себе, але й худобу.

— Аллах сахла сан, хакім-баші! Как поживаеш? Кефе недже, якші-дер?¹⁾

— Чох саал (дуже дякую), Курбан-Алі! — відповів я, — дяка Богови, добре.

Я пішов до своєї каюти, а «Саянець» зараз же й рушив, щоб за сонця ще перехопитись через усте Кури. Се річ дуже складна, бо тут через велику кількість намулу та піску, що приносить Кура, вода така мала, що здається, й курка перебрєде. Розуміється, що тут можуть плавати лишень такі пласкодонні судна, як «Саянець» та й то коли вони не дуже навантажені. Посуваються вони тут дуже обережно і на скільки можна тихою ходою, при чому матроси раз-у раз міряють глибину з обох боків судна довгими жердками.

Вихопившись щасливо з устя Кури та опинившись у морі, «Саянець» рушив «повною» ходою.

З півдня повівав свіженький вітерець і тому Курбан-Алі наказав, у допомогу машині, натяти ще парус-осець. Настала ніч, але якась хмарна, не така як минула, вітер дужшав і «Саянець» почав таки добре колихатися. Я ліг у своїй каюті на ліжко не роздягаючись, бо на «Саянці», без сорому казка, про охайність не дуже дбалось; пасажири — самі майже Татари — ставилися до сього цілком байдуже. Були тут, звичайно, блощиці, що становили, так-би мовити, екіпаж судна; але були й безплатні пасажири — ті-ж таки комарі, які невідомо куди й по що їхали.

Я задрімав — і не знаю, чи довго спав, коли нараз скотився з ліжка і опинився на долівці... В каюті було по ночі — і я на разі не міг збагнути, що тут сталося. Пароплав страшенно хитався — і я на силу знайшов двері та вийшов із каюти... Батечки!.. Та се-ж буря та шей яка! На небі — густі чорні хмари, місяця не видно, вітер реве як скажений і мабуть нашого паруса розшматував як ганчірку; на дворі блискає, гремить; дощ падає великими краплями; здоровенні філі шпурляють нашу нещасну крихку посудину то в один бік, то в другий, як горіхове лушпинне... Пасажири стогнуть, лементують, моляться, слабують на морську неміч... При світлі блискавки я побачив, що Курбан-Алі стоїть біля компаса і як мені здавалось, спокійним голосом дає відповідні накази. Я хотів вже дійти до нього, коли раптом через палубу перекотився величезний вал і обіляв мене з голови до ніг... Я шмигнув мерщій в каюту, зачинив двері і стояв, тримаючись за одвірок, щоб не впасти...

А буря шаліє. «Саянець» то здіймається у гору, то поринає; тріщить, скрипить, тремтить, як у пропасниці... Видима річ, що він летить стрімголов туди, його женуть вітер та морські філі. Може він вже згубив стерно?... А як він наскочить на яке камінне — що тоді?... І справді, «Саянець» нараз крутнувся, підскочив у гору, заскрипів, затрусився ще дужше та полетів у низ... Отсе вже, думаю собі, кінець! Не трать, голубе, сили та пускайся на дно!...

¹⁾ «Аллах-сахла-сан» — нехай Бог тебе стереже. З таким привітом звертаються Татари-магометане до тих, хто не їх віри. Своїх-же вітають арабськими словами: «селям-алейкум», (мир і благодать), на що той, кого вітають, відповідає: «алейкум-селям». «Хакім-баші» — старший, головний лікар. «Кефе недже, якші-дер?» — здоровля як, чи добре? — В татарській, як і в усіх східних мовах, коли звертаються до одного чоловіка хто б то він не був — завжди кажуть «ти».

Коли се, — чи воно мені так видалось, чи воно так було справді, — «Саянець» вже перестав гойдатися та тремтіти і посувається якомсь тихше... де далі, то ще тихше та тихше... аж нарешті, — спинився. Мені вчувся брезкіт ланцюга; невже «Саянець» кинув котву?... В моїй каюті засвітилася електрична лампочка. Я відчинив двері та вийшов із каюти. Скрізь на пароплаві світилося електричне світло. Я глянув у гору: на небі було чорно; місяць заховався кудись за хмари так, що його не можна було й знайти; вітер завивав на всі голоси, як і давніше море ревла як дикий звір, але тут, де ми стояли, було затишно. Я рушив по мокрій палубі трохи вперед, аж на зустріч мені вийшов сам Курбан-Алі.

— Ну, хакім-баші, — каже він, — лягай спати та спи спокійно; тепер ми вже не будемо колихатися. Ми стоятимемо тут до ранку.

— Де-ж се ми? Скажи, ради Аллаха!

Курбан-Алі, замість відповіді, показав рукою в бік та в гору.

Я глянув туди. Там щось манячило, неначе високий та крутий беріг, а на горі блимав якийсь вогник, як світло ліхтарні.

— Що се? — питаю.

— То залізнична стація «Алят»; ми стоїмо в Алятській бухті, — відповів Курбан-Алі. — О, додав він трохи згодом. — ішидір-сан? (чуєш?).

Дійсно, крізь витте вітру виразно було чути, як зашвистів паротяг. На березі замиготіло світло рефлекторів: до стації наближався якийсь нічний потяг.

— Може ти їсти хочеш? — спитав Курбан-Алі. — Я тоді звелю засмажити тобі люля-кебаб²⁾ з байбарисом. В кухні є багатте та свіжа баранина. Добре?

— Будь ласкав! Буду дуже вдячний, бо й справді мені чогось їсти захотілося.

— Башу-ста (слухаю), — сказав Курбан-Алі, — їж здоров, а я піду та ляжу спати. Ахшам-хейролсун! (На добраніч!).

Повечерявши, я скинув з себе мокрий одяг і бухнувся у ліжко. Комарів мабуть вітер розігнав; блощиці також кудись поховалися; я швидко заснув і спав спокійно аж до ранку.

Коли я прокинувся, одягся та вийшов з каюти, то «Саянець» вже лагодився рушити. В «машині» гуло; з комина клубками вилітав густий чорний дим; матроси поралися біля котви. Вітер вщух, небо було чисте, нічної бурі й сліду не було. Лишень море не могло вгомонитися; воно ще хвилювалось, а біля берега ревів бурун; велетенські філі високо здіймалися в гору і розсипалися білою піною..

Я озирнувся навкруги. Алятська бухта — то була маленька затока. Від морських філій захищали її, неначе якась огорожа, купи каміння, об яке шалено колотився бурун. Серед того каміння був лишень один не дуже широкий вільний прохід. Я аж жахнувся подумавши, яка страшна небезпека загрожувала нам, коли-б «Саянець» не натрапив на сей прохід!...

Ми рушили. Сонце зійшло червоно-горяче та блискуче і почервонило морську воду. Свіже, запашне морське повітре бадьоро впливало на на-

²⁾ «Люля-кебаб» — се дрібно посічена баранина, з перцем та цибулею, засмажена на рожні. «Люля-кебаб» їдять, поспіваючи його кисленьким червоним порошком байбарису.

стрій. На палубі одні пасажери пили чай, другі відправляли »намаз« (молитву), стоячи босими ногами на килимчику, а інші знова просто балакали між собою.

Курбан-Алі стояв на капітанському »мостику« і пильно оглядав крізь бінокль виднокруг та море, зиркаючи від часу до часу на компас. Я підійшов до нього, привітався та й питаю:

— Скажи, будь ласкав, капітане, як се ти в таку ніч та в таку бурю знайшов отсю бухту? Де-ж твоя карта (мапа)? Я щось не бачу її.

— Карта? Карта в мене от-тут, відповів Курбан-Алі, стукаючи себе пальцем по лобі. — Я тут плаваю двацять років; знаю кожду бухточку, кождий островець. А »почтовий« пароплав сюди не відважиться; коли його захопить шторм (буря), то він тікає далеко в море — там йому безпечнійше.

— Але-ж змилуйся! Як-би ми стукнулись об те камінне, то напевно твій »Салянець« розсипався-б на клепки як старе барило.

— Белі (так, еге-ж), — цілком спокійно промовив Курбан-Алі, не відіймаючи від очей бінокля.

Я став і собі оглядати виднокруг. Тут був цілий лябіринт великих та малих островів, так-би мовити, каспійський архипеляг. Острови цілком безлюдні, на них немає й сліду ростиности. Та й назвища сим островам: »Погоріла Плита«, »Свинячий«, »Обливний«, »Пісчаний« і т. и.

О полудні »Салянець«, обминувши чималий остров »Нарген« з маяком, увійшов до бакинського порту. З мінаретів бакинських мечетів розлягався дзвінкий спів муедзінів, що скликали правовірних на південний намаз, славлячи Єдиного Бога по арабському: Ля-їлля-га, іль Аллах! (Немає Бога, окрім Алаха!)

Муравель-мудрагель.

(Байка).

Десь премудрий муравель
Наострив охоту,
Муравлям завдав роботу —
Був се перший мудрагель:
„Гей мурашки — зима близько,
Чи готове буде
До морозів муравлисько.
Бачив я, як люди
На хати беруть камінне,
Тай будують тільки раз!
Чи ж не знайдеться уміне
Таке і в нас,
Щоб собі не змурувати
Раз на все одної хати?
Щож, чи хиба зубів шкода,
Але що се за вигода
Добру хату раз покласти!“
А мурашки: „Згода, згода,
Будівничим будь нам тільки,
Та й часу не тратьмо й хвильки
Й працю поділім на часті!“
Як сказали — так зробили:
Зараз до каменолому
Вистроїлись по одному
Й гусаком пісок зносили.
Тільки годі ради дати —
Зубом камінь порівнати.
Вистроїли перші ходи
Й почислили в зубах шкоди...

Будівничий оден тільки
Мав зубів ще цілих кілька...
Тай до того на морозі —
Зимно було дуже в хаті.
А тут в зуби не багаті
Мурашки, щоб муравлисько
Построїть — зима в дорозі,
А без хати смерть всім близько.
Ще й дурницю, бач, зробили,
Будівничого забили,
Тай зібрались зимувати
До старої таки хати.
І зубів так мурашки
Всі позбулись — все ж таки
Добрий досвід їм остався:
Бо ніхто вже з них не брався
За якесь непевне діло,
Хоч би й як його кортіло,
Тай не вірив вже в сій мірі,
Щоб терпів на власній шкірі —
Замість щось нове почати —
Перш воліли — стрібувати,
Упевнитися від згуби —
Бо на тім вже — зіли зуби...
Се — що тут я оповів,
Було — тільки в муравлів...
Люди — хоч куди — мудрійші —
Ну — і зуби в них сильнійші...

П. Лупенко.

Ніч.

Була гарна, тепла днина; з ранку падав дощик, та скоро появилася сонце так, що нікому було жалуватися. Ніхто й не жалувався.

Бжолі позносили стільки меду, що лиш могли подолати і переносили цвітний пил з одної цвітки на другу. У бжілки і цвіти були задоволені.

Метелики гуляли в соняшному сяві і покладали свої яечка. Гноевий жучок назносив чимало мерви до криївки, де мала жити його дівора.

Жаби наїлися стільки комах і важок, що розболіло їх у середині, а молодим бузькам стояла ще в горлі остання жабяча лаба...

Скрізь панували спокій і радість після доброї, трудящої днини.

Одні лиш молоді шпаки були незадоволені, хоч позатим були се найчемнійші у світі діти.

Вони сиділи надуті перед своїм гніздом, бо їм казали йти спати, а вони не хотіли. Вони казали, що ще й сонце світить і днина ще тепла та ясна то й їм нехочеться лягати.

Вони відбули пробне літання й дістали похвалу за зручність. По полудни відбули вправи в ловлі комах і хоч не ймили ні одної, всеж тато сказав, що воно прийде само собою. І ось тепер були вони тої гадки, що стали вже доволі великі, щоби заждати, поки й старі не ляжуть спати.

Крім сього вони бажали дуже побачити місяць.

„Дурниця!“ — приказала стара шпачиха. — „Ідіть в стебло!“

„Ваші діти небезпечно скоро на ногах“, обізвався бузько, що сидів на даху. — „Вони вже літають, а мої що йно в піре поростають“.

„Ба, в нас не так, як у великих панів.“

Ваша милосте“, — відповіла шпачиха в глибокій пошані. — „В нас ціле літо діти на голові.“

Як лиш от-сих четверо пішло в світ, складаю яечка і з черги появляється друге видання.“

„Гм!“ — промовив бузько. — „Се у вас дуже нерозумно, люба добродійко. Моїй дружині не міг би я щось подібне предложити. Мені хотілось би з вашим чоловіком поговорити в сій справі.“

„Не робіть сього, Ваша милосте“ — сказала шпачиха, а її дзьобик виглядав дуже нещасливо. — Яж одушевлена своєю діворою і вона одиноко держить чоловіка у хаті. Як довго є в мене діти, стільки могого гаразду, бо він тоді добрий для мене; опісля пропадає і я його більше не бачу.“

„Угу — гу... угу — гу!“

Се сова!“ — крикнула шпачиха. — „Геть до хати, нездалі дітиська!“

Вона пустилася до своїх малих так, що вони коміть головою стрибнули в гніздо.

„Я хочу побачити сову!“ — сказало найсміливіше зі шпаченят; а інші погадали те саме, та боялись обізватися.

„Сова вас зість“ — напаминала мати. — „Се один із найпоганіших розбійників.“

Тепер замкніть гарно оченята і будьте тихенько, поки сонце зійде. Тоді прийде тато і заспіває нам дещо“.

Тато-шпак прилетів та сів собі на кілок поруч своєї жінки.

„З тими дітьми просто невидержана година — промовила. — Вони відлітають так далеко, що я їх майже з очий трачу. Не хотять йти спати. Забагається їм бачити місяць і сову“.

„Будьте чемні! — крикнув батько до дівори. — В сю пору вся прилична пташача дівора спить. Скоро вснуть теж і ваші кохані родичі. Вночі порядні люде не перебувають у лісі. Тоді там повно розбійників, бандитів і всякої підозрілої голоти.“

Опісля засвистав свою вечірню пісоньку та примістився на дереві над скриночкою, в якій було гніздо, мати сиділа на кілочку і спала лиш на одно око, пильнуючи щоб ніхто її діворі не заподіяв кривди. А опісля заснула й дівора і люде по хатах і все, що в сей довгий і теплий день було на ногах.

Та подалік у горі в дуплавому дереві, сиділо сім сов близенько поруч себе і кліпали своїми круглими очима.

Чи вже доволі темно? — поспитала одна. Підожди ще крихітку, — відповіла друга.

Опісля моргнули одна, друга і третя аж до семої і усі звернули поволі голови, зразу на право, потім на ліво, неначе би перше вмовилися. Се у всякому разі не був випадок, те що робила одне, робили також всі інші.

Ти чула, що говорив шпак? — спиталася найстарша сова.

„Егеж“ — відповіли почерзі інші шість.

„Сеж величезний сором, що про нас таке говорять. Невже ми що інше робимо, як другі звірята? Чесно й совісно стараємося за поживу для наших дітей і для нас самих. Ми не гірші як інші і нам не стерпіти того, щоби про нас так погано говорили. Се сором для них!“

„Сором, сором! — відповіли теж інші шість.“

Тимчасом так стало темно, як се в середині літа може бути. Червона вечірня заграва на заході счезла і зорі сміливіше зясніли на цілому небі.

Між деревами було темно, але на відкритих місцях світив місяць так, що все там виглядало біле.

„Ось і наспіла наша пора“, — обізвалася найстарша сова. Тоді вилетіли вони всі сім мягкими, безголосними рухами крил із дупластого дерева. Шість із них розбрились по лісі на лови, сема позістала на гилі і журилася. Вона не могла позабути, що шпачиха говорила, і роздумувала, як-би пімститися й доказати, що сови не гірші від денних птиць.

„Невже ти, сово недужа?“ — понісся близенько тонесенький голос.

„А се хто?“ — спитала сова.

„Я лилик“, — відповів голос. — „Я цілий день висів причеплений у дуплі дерева. Тепер мушу подбати, щоби дещо попоїсти.“

„Ти розбійник, бандит, противна голота“, — сказала сова. — „Всякі порядні люде працюють у день, а по ночі сплять“.

„Господи, яка ти стала моральна!“ — сказав лилик. — „А щож ти сама робиш? Мені здається: теж, що і я.“

„Я також розбійник, бандит, противна голота“, — відповіла сова.

Опісля оповіла вона, що говорив шпак, а лилик потакував їй що се сором розказувати таке дітям праведного птаха. Як сій бідній дівчорі прийдеться пробиватися через світ, коли її так погано вчили.

„Чому привязуєте вагу до таких сплетень?“ — запитав у сю хвилю їжак, що виліз зпід коріння дерева. — „Я ось тут лежав і все чув, бо я якраз тоді пробудився. — Їжмо й пиймо та робім свою роботу, а зарозумілим птахам покажім дулю.“

„Я уважаю ніч дуже поетичною,“ — сказала нетля і скоро полетіла далі.

„Ай!“ — крикнув лилик — я й не завважав“.

„В день не знайшовби я ніколи моєї любки, — сказав світлячок*) і засвітив у корчі.“

„В день уважає господар на свої гуси“ бурмотів лис, облизуючи морду.

„Ось, є нас ціла громада. Сеж певно деяка розрада. Та всеж таки прикро, що доводиться в життю таке чути“.

Після сих слів полетіла сова на лови, а інші подалися за своїми ділами.

* * *

Коли зійшло сонце, всі нічні птахи немов запали під землю. По сові й їжакowi, по нетлі, лиликови й світлячковi не остало ні сліду.

„Який се чудовий, незвичайно чудовий ліс! Тут нема ніяких розбійників!“ — цвірінькали пташенята підскакуючи й вправляючися у своєму ділі.

А цілий ліс був повен птахів, що підстрибували, бігали й літали та прегарних, запащних цвітів і зелених дерев, які весело здіймалися над усім тим життєм.

Та з вечера, як молоді шпаки мали лягати, найсміливіший з них спитався маму, чому сови стали такі препогані нічні птахи, невже небуло в них родичів, щоб їх виховали були як слід?

„Ось що я тобі скажу, моя дитино“, — відповіла шпачиха. — „Як сова була ще маленька, то була гарна, люба пташка. Та мала одну хибу: Була нечемна і в вечер не хотіла лягати спати. Скільки її мама не сварила, не помагало. В ночі, коли мати вснула, молода сова встала з постелі тай потяглася в ліс. Заблудила і вже ніколи не відшукала стежки домів. Із-за свого непослуху вона так дуже стидалася, що ніколи більше в день не показувалася на очі. — що йно коли стемніло виходила вона, щоб добути поживу. Її піре виглядало страховито розчіхране. А приключилося таке, що із-за нещасної пригоди появилася вона за дня, то інші звичайні птахи нападали її, напастували і на-сміхалися над нею. А се все лиш тому, що вона

*) Світлячок — Святоіванська мушка.

була неслухняна і не хотіла у вечер лягати спати. — Добраніч!“

Шпаченятam припала приповідка до вподоби, хоч не вірили в неї. Вониж були вже великі і наскільки в оповіданню йшло діло про „чемний“ і „нечемний“, все міркували, що се неправда, а лише вигадане для них. Та на сей раз були вони спячі, тому й послули.

„Чули ви? Чули ви?“ — закликала найстарша сова в дуплі. — „Се чейже скандал!“

„Скандал, скандал! — відгукнулися інші шість. „Ще в життю нічого подібного я не чула! Невже нам стояти перед осудом усього світа за те, що тихо і скромно ведемо діло, яке нам присуджено? Ся журба буде моєю смертю.“

„Я не розумію, яке нам до сього діло“ — сказав лис. — „Іжак правий. Їжмо, пиймо та будьмо веселі. Ви скочте у шпакову хату; пороздирайте шпаченята і ось вам і пімста буде над клеветниками.“

„Молоді шпаки сяк-чи-так я поім коли їх лиш допаду,“ — сказала сова, а з пімсти я собі нічого не роблю. Меніб лиш знати, відкіля про нас такі погані сплетні взялися. Я не розумію, чому мишолов має бути добрий, як він у день зїсть мишу, а я лиха, бо їм лиш по ночі. Я хочу бути така сама ніжна й добра, як інші... Я хочу бути денним птахом... Я хочу сонця...“

„Сохрани Господи, що се ти плетеш!“ — сказав лилик. — „Видно ти не маєш поняття, як воно буває на сонці. Я пробував, то й можу сказати. Мене раз сонце захопило, очевидно через мою неувагу. Страшно було“.

„Я люблю, як сонце світить“, — сказав лис. — „Значить тоді, як я вже ситий і мої діти теж. Та працюю я також по ночі.“

„Боже, ратуй мене перед сонцем,“ — говорила нетля. — „Мої нерви тремтять на саму згадку. Я молюся лиш про дрібку лагідного місячного сяйва, більше ні про що“.

Іжак стрясся і нічого не сказав. Опісля пішли всі до своєї роботи, крім старої сови, що сиділа цілу ніч сумна і задумана. Як інші перед сходом сонця вертали домів, вона сиділа все ще на одній гилі.

„Ти не позабула нічого?“ — сказав до неї лилик.

„Я думаю про ганьбу, яку на мене навели“, — відповіла сова.

„Ганьба, ганьба, ганьба! — повторили інші шість. Та їм добре було говорити. Нажерлися і мало що не потріскали.“

* * *

Найблизшого дня скоїлася небувала подія.

Коли житте й рух у лісі йшли своєю ходюю, комахи бреніли, метелики гуляли а птахи співали, нагло стало зовсім тихо. Все вмовкло й гляділо на стовп, що стояв серед поля. На стовпі сиділа тихо й непорушно сова і страшенно моргала очима.

Зараз счинилося величезне видовище.

„Сова... глядіть, сова!“ — верещала мала синчик а.

„Сова... сова — сова!“ — Весь ліс залунав голосами птиць.

„Ти нічний розбійнику!. Ти старе, препогане сотворінне!.. Ти злодію!.. Чого тобі тут треба!..

Ось дивіть, яка заклопотана! Подивіться, як кліпає очима!.. Соромно їй! Бука на неї!.. Наступайте на неї!.. бийте!.. мучте!..

Все кинулося на сову, що далі моргала очима, бо не могла стерпіти денного світла.

Найменші птички зачіпали її з задуг і з боків та дразнили її й висмівали. Мишолов кружляв довкола її голови і кричав ураз із іншими. І ті, що ворогували з собою, забували про ворожнечу, щоби лиш сові докучити, немовби вона була язвою для ліса.

Сова підлетіла зі стовпа, та ледви могла летіти, бо нічого не бачила. Клювом, пазурами і крильми біла довкола себе, та нікого не влучала. А духів, що переслідували її, прибувало що раз більше... Ніхтоби й не повірив, що в лісі була така сила пахів.

Сова сіла знов на стовп.

Оставьте мене в спокою“, — промовила вона. — „Яж вам нічого не роблю. Мені захотілося бути раз на сонці серед вас. Мені здається, що я стільки варта, що й ви, і я не розумію, защо ви насміхаєтеся на домною й переслідуєте мене.

„Бийте її!“ — кричав мишолов.

Та сова піднесла своє похмуре лице до нього й сказала:

„Тобі бодай не годиться переслідувати мене. Яж твоя близька своячка. Я з'їдаю миший в ночі, а ти за дня. Чому хочеш бути красший від мене?“

„Слухайте, потвору!“ — дерся шпак. — „Вона себе має за рівню з нами! Ану беріться до неї.. бийте!“

І ось зачалися лови на ново, а сова пізнала скоро, що вона не доросла до такого життя.

„Я уступаю з поля“, — промовила. Розіпняла крила і полетіла; та все йшло дуже погано. Вночі могла вона перевинутися поміж пні й гилі, та тепер в ясну днину, оббивалася що хвилини й ранила себе. Інколи падала і тоді счинялася велика радість серед інших птиць. Вони зачіпали її так, що піре з неї скрізь літало, а вона сама ледви жива добилася вкінці до свого дупла в дереві.

Ще довго галасували інші птахи, та ні один із них не відважився заглянути в середину, бо знали що клюв і пазурі у сови дуже острі. —

В кінці стало в лісі цілком тихо. Та у вечер всі птахи говорили про сю подію.

„Бачите! Було, як я розказувала“, — сказала шпачиха.

Її шпаченята бачили все. Та вони ще довго не спали, лиш роздумували, чому се так, що сова вночі така дуже могутча, а в день була така нужденно безсильна.

* * *

Від того дня стара сова занедужала. Вона ще вилітала сюди й туди, зловила було мишку, та вона виставала її лише на те, щоб себе при життю задержати.

„Стань знов собою!“ — говорив їжак.

„Ніч чудова“ — впевнювала нетля.

Ніч складається з гусий“ — казав лис.

Та сова хитала головою.

„Ви сього не розумієте“, — говорила вона.

„Та я що йно тоді найду спокій, аж одно дізнаюся“.

Втой час у траві обізався дивний, ніжний, гарний голос...

„Я се розкажу тобі, коли схочеш мене послухати“.

„А хтож се ти?“ — спитала сова.

„Я нічна фіялка“. — відповів голос. — „Ти мене не побачиш, бо мої цвіти дуже не показні та можеш мене занюхати.

Вночі я відживаю, як ти й їжак і лилик і нетля та інші. Нетля є навіть моєю доброю приятелькою, хоч і сама сього не знає.

Вона, збираючи мід, переносить мій пилок до моєї сусідки на другому боці луки,.. зовсім так, як пестрі метелики й пчоли роблють се пестрим денним цвітам“.

Се дуже гарно, сказала сова. Значить твоє становище таке, як моє і інші цвіти тебе будуть так мало поважати, як мене птахи.

Та мені годі догупатися, що се мені може помогти“.

„Я знаю, чому воно так діється“ — сказала нічна фіялка. — „Я знаю, чому нам треба жити вночі і знаю теж, що се ніякий сором.

Ось послухай“.

„Будь ласка, підожди поки мої шість сестер вернуть у хату“, — відповіла сова.

„Охотно. Нехай разом почують. Але се мусить бути перед досвітом, бо як сонце сходить, я накриваюся, нічого не говорю й не пахну теж“.

Та коли шість сестер вернуло, було небо на сході вже червоне.

„Тепер пізно“ — сказала нічна фіялка. — „Лишим се на завтра...“

Стара сова розказала ишим, що їй говорила нічна фіялка й вони зговорилися, у найблизшу ніч поквапитися з ловами і скоро вернути домів.

Лис, нетля, світлячок і лилик сказали, що прийдуть теж. Навіть їжак обіцяв явитися.

„Я такий грубий, що мало не трісну“ — говорив він.

„Як що ся історія страшна, стану може стрункійший“. —

„Історія є дуже гарна“ — сказала нічна фіялка і закрилася. —

* * *

Коли знов прийшла ніч, усі нічні звірята спшилися з ловами, щоби фіялка мала доволі часу на оповідання. Опівночі зібралися коло дуплавого дерева чудні збори.

Була там стара сова зі своїми шести сестрами. Були там лилик, нетля, їжак, лис і світлячок.

Та крім них явилися ще й інші, що зачули про сю подію, а деякі мали страх показатися.

Була там наприклад мала лісова мишка, яка показала лиш вусики з криївки біля коріння і просила фіялку про вільний вступ на час оповідання.

Вонаж теж нічне звірятко, говорила. Був там і заяць, що на горбочку серед щавового листя присів і наставив свої довгі уха. Був і вечірній гвоз-

дик, що відчинив свою білу чашку, як лиш зайшло сонце. Було там чимало комах, комарів і мух. Та вони так довго не хотіли заспокоїтись, поки сова, лис, лилик та їжак не запрягли урочисто, що не вдіють їм ніякої кривди.

„Про мене“ — сказала стара сова. — „Се занадто важна для нас усіх справа, бо тут йде про честь усіх нічних звірів.“

Колиб декому з нас і видавалося, що се все рівнодушне, всеж таки в нашому спільному ділі є доходити прав супроти денних звірят“.

„Гаразд“, — сказав лис. — „Та скоро фіялка скаже своє останнє слово, я зїм онту малу лісову мишку.“

„Ні“ — сказав їжак, — „я її візьму“.

„Я й сама рада би її мати“ — промовила стара сова, — „як що оповіданне придасть мені апетиту. Та прийде пора, прийде пора. Поки що у нас перемире і фіялка приходить до слова“.

Нічна фіялка післала свій найлагіднійший запах і почала.

„Се було торік —“

„Пожди“ — крикнула стара сова. — „Перше треба нам знати відкіля в тебе сі мудрощі, щоби ми знали чи ти нас не обдуруєш?“

Саме й хочу те сказати“, — відповіла фіялка.—

„Все прийде, лише ви мовчіть і наставте уха.“

„Тихо всі!“ — приказала стара сова.

„Мені здається, що се ти сама перебила фіялці — вихопився їжак.“

І ось фіялка стала оповідати:

„Було се раз у вечер минулого року. Я стояла тут потоплена в думках і пахла, як ось коло мене пройшло двоє людей: молодий мужчина і молода дівчина. Була се закохана пара; вони держали себе в обіймах і виглядали, немовби для них весь світ не існував. Та несподівано на дереві закричала сова. —

Ах, кликнуло молоде дівча, препогана сова! —

Не слід тобі так говорити! — відповів любий.

Нема поганих звірят. Сова не гірша від гарного сокола, якого ти бачила дома на картині і який тобі так припав до вподоби.

„Гарний молодець“ —, сказала сова.

„Мовчи!“ — закликав їжак.

„Та молода дівчина не хотіла сим задовольнитися“ — оповідала далі фіялка. Вона вперто обстоювала, що сова препогана й хитра. Вона по ночі нападає миші та любі маленькі пташки.

Вона не має смілости щиро признатися до свого розбишацького ремесла, лиш зовсім безгolosно надлітає і лякає людей своїм мерзеним криком.“

„Не розумію, як сей гарний мужчина міг її любити, дурна гуска“, — перебила сова.

„Гуска, гуска, гуска“, — відгукнулися шість інших сов.

„Мовчіть!“ — крикнув лилик.

„Тоді сказав молодий чоловік, що й лилик певно їй видається відразливим“ — говорила далі фіялка.

„Невже, й про мене говорив?“ — спитав лилик.

„Мовчіть! — зверещала сова.“

„Вона відповіла, що так. Тоді він просив її, щоби сіла на траві; йому треба з нею дещо пого-

ворити. Він розстелив свій плащ біля неї, посідали, а він почав говорити:

Мені рикро, що ти так думаєш. Се лиш тому, що ти не визнаєшся в сім. Ось хочу тобі все те прояснити, тоді побачиш як се все величаво устроєне. І зрозумієш, що я давнійше сказав, що нема поганах звірят і всі вони мають право на житте і на таке існуванне, як вони се розуміють“.

„Ось, бачите“ — сказав їжак.

„Мовчіть!“ — закричала сова.

„Слухайтеж бо“ — говорила фіялка. — „Молодий чоловік продовжав: В старовину була сова звичайненький собі грабіжницький птах, як і інші, яких ти знаєш - ворона, орел, каня, мишолов і яструб. В неї не було таких круглих очий і не щипала так маленьких, як тепер. В неї були короткі ноги і тверде піре і літала вона в день на лови — зовсім як і інші“.

„Се мусіло бути дуже, дуже давно“ — погадав лис.

„Се був мій прапрапрапрадідо“ — сказала стара сова.

„Прапрапрапрапра“ — відгукнулося шість інших сов.

„Та було раз, не стало поживи для птахів“, — говорила далі фіялка. — „Де один пустився на лови, там уже перед ним був другий. Часто доводилося голодним лягати і ніхто не знав, до чого воно йде. Та одному з тих грабіжників, що був розумнійший від інших, попало на гадку остати вечером і як інші вснуть, тоді вибратися на лови. І щасте дописало. Згодом уважав він вказаним узяти собі дружину. Та ось запримітив він що його тверде піре по ночі занадто шум робить, і се було лихо, бо в тишині чути все двічі виразно а се полохало всю добичу.“

Коли вже задумав взяти собі дружину з посеред дівчат хижачької пташачої рідні, мав на тямці, знайти собі жінку з мягким як мога пірем, бож вона йому мала стати у підмозі при надбанню поживи. І се булоби добре для дітей, як би вони мягке піре по мамі одідичили.

Вишукав він собі найкрасшу дівчину серед хижаків, яку міг найти. Зробили весілле і у першому році мали четверо малих. Серед них двоє мали тверде піре по батькови, а двоє інших мягеньке по мамі. Як вони вирости і самі подалися на лови, виявилось, що двоє з мягким пірем мали значнійші успіхи, як двоє інших. Вони так тихо летіли, що ніхто їх не дочував і ловили миши вмить. Іншим двом велося значно гірше; а то й один з них згинув у ранній молодості. Другий одружився, мав двоє слабовитих дітей що згинули в гнізді. —

„Чудасія!“ — сказав лис.

„Пст!“ — напімнула сова. — „Я хочу дальше чути“. —

Опісля скоїлось так, що одно зі совенят мало цілі ноженята порослі пірем. Коли піросло, виявилось, що з нього був не аби який нічний ловець. При найскорійшому леті нічого не було чути. З того часу нічні ловці з ногами порослими пірем були у великій пошані. Вони побиралися лише між собою і виловлювали всю дичину так, що інші поволі цілковито вигинули. Так воно сталось й з очима. Ті, що мали найбистрійший зір, мали а ловах найбільший успіх, мали теж і найдужш,

діти... Таким чином прийшла сова до того, чим вона є сьогодні”.

Усі інші звірята сиділи тихо і слухали.

„Що ще?” — спитала сова.

„Ось” — відповіла фіялка, — „молоде дівча порозуміло тоді все і пообіцяло від того часу глядіти на сову приязним оком. Та її любий розказував даліше”.

„А про мене нічого не говорив?” — спитав лилик.

„Алеж говорив” — відповіла фіялка. — „Він казав, що з тобою так було, як зі совою. Зразу був ти звичайна миш, чи якась там інше сотворінне. Та одному з твоїх предків прийшло на гадку скакати з дерева, або з гилі на гилю і так притім розставляти ноги, щоби поконати опір повітря. Тоді шкіра розтягнулася, що й перейшло на дітей і внуків і так родилися діти зі шкіркою між лапками й тілом та між пальцями. Ось звідкіля взявся лилик”.

„Чим більше роздумую, тим красше се все розумію”, — сказала сова. —

„Розказував ще що?”

„Егеж, він торочив до півночі.. Я дізналася й сама, звідки взялася. А саме: було багато цвітів, над якими в сонці билися метелики і пчоли між собою. Та один із моїх предків задумав відхилити свою чашку в ночі.

А що воно було безцільне пишатися пестрими красками в темноті, де всі корови чорні, його цвіти були малі і непоказні. Та мали вони сильний, пречудовий запах, щоби деякі сотворіння могли їх найти. І так само було з нетлями і світлячками. Се все взялося природним шляхом і принесло нам користь”.

„Се пречудова історія”, — сказав їжак. —

„Даліше вона мене не дотичить, не оглядаючись на се що ніч повна звірят, які можу пожерти, коли мої соперники сплять. Я бо й по правді не є справедливий нічний звір, я їм виключно в ночі а після обіду дрімаю, коли сова й лилик не дадуть собі в день ніяк ради”.

„В нас теж так”, — сказав лис. — „Та дозвольте, — оповідання покінчене?”

„Егеж, я більше нічого не знаю”, — відповіла фіялка, щей до сього сонце скоро встане і тоді я зачинаю свою крамницю”.

„Так, я бажавби” — закликав лис і скочив на миш. Та в сю мить їжак мав її уже в зубах.

„Ратуй, фіялко, розказуй ще!” — пищала нещаслива миш.

„Історія покінчена” — відповіла фіялка. —

„Я пробувала розповісти, як справи вяжуться з собою, та порядку природи я не пробувала змінити. Треба було красше уважати!”

Їжак гриз бідну миш зубами, та лис був поважно сердитий.

„Ти розбишако! Ти виродє! кричав він. — Тепер ось я тебе зїм!”

„Та мій на увазі, що мене легко в зуби не візьмеш” — глузував їжак і звинувся в клубок, а всі його колючки наїжилися.

„Я знаю твої хитрощі і дам собі з тобою раду”, — відказав лис. І котив їжака по землі, тручаючи його лапою вперед. Воно боліло, та лис був сердитий і хотів пімститися. Він закотив їжака до малого лісного озера.. Бух! Їжак упав у воду і мусів розвинутися щоби не втопитися, а тоді лис перегриз йому горло.

Та як сонце встало, всі шість сов сиділи в дуплі дерева і простувалися та моргали очима і були тихі, задоволені. І лилик висів веселий на свому великому пальці і добре себе почував.

„Се була гарна історія” — сказала стара сова. „Більше не звертаю уваги на базіканне шпаккових дїтваків. Вони не розуміють сього, а їх родичі теж не мудрійші від них. Бог відає, як люде можуть пестити такі сотворіння.

І люде не мудрійші”, — докинув лилик.

„Молодий чоловік був розумний”, сказала сова. — „Я не забуду його слів. Та ще одно слід було йому розяснити дурній дівчині... Значить: простий народ гадає, що я віщую негоду. Їм здається, що як я кличу: угу—гу!, то буде непогода, а як: ті—віт!, то буде гарно. А на ділі справа так стоїть, що я все кличу: ті—віт! а моя жінка: угу..

Ха, ха, ха!”

Ха, ха, ха — засміялося ще їх шість.

„Фіялочко”, — сказала сова, — „люба, дорога фіялочко, не могла би ти мені сказати, чи той молодий чоловік знав про се, чи в сьому ділі був він так само дурний, як і інші?”

Та фіялка зачинила свою чашку і склонила головку під важкою краплиною роси. Не було відповіді.

„Добрий день!” — обізвалося сонце на обрію.

„Добрий день!” — кликали шпак, синичка і все, що будилося з досвітом.

„Добраніч!” — сказала стара сова.

„Добраніч, добраніч, добраніч, добраніч, добраніч, добраніч! — повторили шість інших

Переклав Ст. Ч-ий.

Учіться, брати мої рідні,
Наукою духа кріпите,
І струєю світла-науки
Грудь вашу юну корміть.

Грудь вашу і серце і духа
Наукою, браття, сталіть;
Це світло у поті здобує
Вкраїні у жертву несить.

Наука покорить неволю,
Ворожі кайдани пірве,
Лиш поступу ради й науки,
Народ наш життям заживе.

Зустріч.

Жила вдова на Подолі,
Та не мала собі долі.
Народня пісня.

I.

На пишнім Поділлю, над Богом-рікою, біля споконвічного бору чимале село розляглося. Із краю села, аж до самого ліса тулилась, немов би захисту в його шукала, Дубинихи хата. Дубина був добрий господар. — на ґрунті новому, близенько до ліса поклав він велику й просторую хату; та жити в оселі новій не йому довелося, а жінці — вдовиці та сиротам діткам. Працює-горює вдова бідолашна, по людях на хліб заробляє для діток. А діти малії — все дома самії, не знають од матери ласки й науки.

Так милує очі удовина хата, малюючись в шахах роскішних зеленого гаю; за нею він тягся далеко-далеко, неначе і краю-кінця не було йому в світі.

От скине, бувало, зима оцяцькований сріблом свій килим холодний — і ліс починає вдягатись в нову, ще кращу зелену шату. Так мляво-ліниво тоді подихає повітря, упившись соком пахучим із свіжого листа, так ніжно освічує сонечко землю кризь лист молодий та прозорий, немов би пестить він її та голубить; так тихо, так мило на лоні природи, так усе подихає щасливим спокоєм.

Радіють вдовині діти. Із ранку до ночі, немов ті метелики в лісі, не знаючи втоми, літають; як срібні дзвіночки, лунають по лісі їх пісні, і регіт, і крики.

Повернуть, бувало, пташки із полудня і місця шукають кубелечко звити. А діти вже стежать, слідкують за ними і тільки йно вглянуть кубельце — даремна тоді вся пташина праця; іздіймуть, зруйнують гніздо, заберуть, помордують малих пташенятчок. Кигичуть, мов плачуть, безщастнії птахи, літаючи понад руїнами свого щастя. Та жаль не проймає дітей пустотливих.

Настане і літо. В полудень, коли од палючої спеки сховатися місця не знайдеш, — так легітно-мило лежати у тінявім затишку ліса, під гиллям буйним, соковитим, дивитись у ясно-блакїтну, безмежнюю стелю небесну, на біло-прозорії хмари летючі. Ущухло все, тільки в горі верховїття шумливе веде між собою поважну розмову.

Не стихнуть лиш тії вигадливі діти, — у річці пустують, з високої кручі у воду кидаються на сторч. Запіниться Бог скаламучений, тихее лоно розкриє, обійме він обережно тіло дитяче і легко та ніжно і знову здіймає на-верхи, немов би шкодуючи вроду дитячу губити; так довго, помалу розходяться піняві хвилі, немов дідуган то докірливо дітям киває, трясє кучерявим та сивим волосєм.

А як в осени хорошо тут! Весь ліс закраситься у пишнії шати із щирого золота; поважно спадає на землю пожовкле листє, неначе сумливо прощаючись з світом, немов би жалкуючи хорев листє губити, пестливо й ніжно в задумі розлуки воно осяває повітря прозоре, — і сумом та жалем душа перейметься.

Та жалю не знає дитяче серце малеє, — мале, та запекле. Як листє опаде і нікуди стане сховатись

сотворінню живому у лісі, — мов хижі звірята, шугають усюди вдовині діти, мордуючи все, що лиш їм доведеться спіймати. Коли замордований звір на очах їх доходив, в останне на своїх мучителів кидав жалкий, передсмертний свій погляд, — вони лиш раділи із забавки своєї, їх регіт веселий луною розходився по лісі.

І холод зимовий, і лютая метелиця не в силі були тих дітїй припинити. Так страшно зимою у лісі, коли заверюха лютує, столїтнії велетні гне-нагинає та сипле все борошном білим, холодним, і чути, як виє голодна звірюка! Тоді мимоволї обхоплює душу одно поривання — до захисту хати, до світла-вогню, товариства-розмови.

Страху лиш не знали здичавілі діти, не вабило їх і до рїдної хати. Бувало, у злу хуртовину їх темная ніч заставала де-небудь на вітях обмерзлих, в гущавині темній, далекій, де притулку дикий звір шукає.

І мати сидить одинока у своїй хатині та журиться і тужить за дітьми своїми...

Росли так удовині діти, і втіхи з них мати не знала, і люде не мали користи.

Сини зросли — в розбїй пішли,
Дочки зросли — у ліс пішли:
Сама старша утопилає,
Середуду звірі зїли,
А найменша, Катерина
В темнім лісі заблудила.

II.

Іде Катерина не час не годину, все пущею-лісом. Місця їй усе незнайомі, не видно нігде ні тропу, ані людського слїду. Кругом лишень ліс все шумить-гомонить щось суворе та грізне до неї. Вже й ніч розгорнула серпанок свій темний і ліс вже густою пїтьмою укрила. Іде Катерина все далі й далі та вже не так смїливо й певно, як перше бувало. Що ступить, то бачиться їй страховиння усяке. То он — увиджається їй — звір під корчем притаївся; горять його очі і він наготовився плїгнути на неї, — і скрикнути хотїла, та голос застиг їй від ляку й склепились уста її від тиші німої. То знов увиджається — з гилля дубового дивиться темне якеєсь страховище й махає до неї рукою; воно усміхається, й білії зуби великі так страшно блищать серед темряви ночі. От-от щось неначе руками її обхопило, й дівча похолело од ляку, — та ні ж бо: то віття її зачепило. Так дівчина, ледве жива, подається все далі в глїб пуші.

Аж ось несподївано промїнь ясний в далїні усю темряву ночі густую прорїзав. Як вкопана, Катря стояла, із радощів ціла аж тремтіла, що близько вона вже від людського житла. Як блискавка, першая думка майнула у неї — полинуть туди і забути весь страх і жахання. Та вмить пройняла її инша думка: „А що, як там люде недобрї, ще більш небезпечні,

ніж хижий звір? Хіба ж то тут може у пуші та
інший хто бути?"

Не чутно все ближче та блишче до вогню по-
давалася Катря, — і дух захопило у неї: на галяві
рівній —

У тім гаю вогонь горить,
Коло вогню розбій сидить,

й осяяна світлом блищить розбишацькая зброя.

І Катря назад подалася, щоб зараз утікати, та
стала на листе сухе, і в тиші почувлось його шамо-
тіння.

— Гей, хто там? — гукнули розбійники, враз
і захопившись на ноги.

А Катря припала до дерева, з ляку не в силі
була й ворухнутись.

Розбійник підняв самопал — і голосно гуркіт
луною розтявся по лісі; почувлось Катрі, що наче б
то чміль продзичав біля неї, і впала вона у нестя-
мі на землю.

Розбійники кинулись миттю до неї, до світла на
галяву винесли з ліса і стали всі три над нею. Ба-
гаття освітло їх темні обличчя; їх очі блищали якось
не по людськи, а хижо та люто, неначе у звірів, що
із ними жили вони в лісі.

І стали розбійники раду про Катрю держати.

Один каже: зарубаймо!

Другий каже: розстріляймо!

Третій каже: розпитаймо!

От стали розбійники Катрю питати; — хто вона,
й звідки, і роду якого.

Ой дівчино-дівчинонько,

Скажи ти нам всю правдоньку:

Чи ти з краю далекого,

Чи ти з роду багатого?

І каже їм Катря всю правду про себе:

Та я з села Подольського,

А роду я Дубинського.

Жила вдова на Подолі,

Та не мала собі долі.

Мала вона та й три сини,

Та й три сини і три дочки.

Сини зросли — в розбій пішли,

Дочки зросли — у ліс пішли.

Сама старша упопилась,

Середушу ^{завірі} заїли,

Я ж — найменша, Катерина, —

В темнім лісі заблудила.

III.

Як громом прибиті, стояли розбійники в тяжкім
зворушенню мовчки. Їх душі запеклі, що жаль загуби-
ли до людської страти і горя, — й вони іздрігну-
лися від того, що мало було не счинилось.

Сказав тоді старший між ними:

Слава Богу, що спитали,
Були б сестру зарубали!

Помолімся, брати Богу
Й ведім сестру на дорогу.

Ураз розбишаки шапки поздіймали і вперше за
довгі часи розбишацтва всі хреста поклали на собі.
В обличчях їх знову світилося щось людське, привм-
не та тепле, — то спогади милі, то сум був та жаль
за життям, що загублене з власної волі.

Не мовлячи й слова, один взяв сестрицю за ру-
ку й повів потайною тропою, а другі теж мовчки по-
далися за ними.

І вийшли вони на шлях битий.

— Брати мої милі! — так мовила Катря з ридан-
ням, — вернімось всі разом до дому!

І брата так міцно до себе горнула, неначе його на
віки удержати хотіла.

Та брат обережно розвів її руки:

— Йди сестро! А нам вже не можна...

— Ні, можна! — ридючи Катря благала. — Про-
стить вам Господь молосердний, а люде забудуть,
і знов все буде, як перше!..

— Та ми вже не тії, що перше!

Йди, сестро, ти до дому

Та не кажи ти нікому,

Що ти братчиків видала,

Що ти в лісі ночувала.

Пішла сестра, ридючи,

Із братами прощаючись.

Розбійники ж довго стояли і довго у слід за
нею дивилися, аж поки не зникла вона із їх очей,
не мов би остання ясна надія.

„Голос сокири.“

Із циклю: „Наш ліс.“

Люди не любили Чорного ліса! Лякалися по-
нурих тіний у ньому. Здрігалися перед таємним ше-
потом його.

А передовсім — лісової Ночі!

Богато див і тайн скривала вона у своїм, чор-
нім платтю.

Тому лиш іноді у день заходили бліді люди у
царство ліса. Тай то лиш на узліссє.

А Чорний Бір в одно співав свою пісню Чару.

Ліс — шепотів непрошеним зайдам — дивовиж-
ні погрози!

Зводив їх — на манівці!

Натискав на людські лоби — важким пахом жи-
виці і квітів. А зіллям своїм і чорним коріннем, за-
питував людські ноги!

І ніколи не пустив їх ген — у нутро свого житла!

І не раз заблуквалися у ньому люди.

Добре беріг тайни свого життя — перед нахаб-
ним оком людини.

Тоді Чорний Ліс сміявся — голосно, уїдливо,
противно. Горе було тому, що зважився вступити
у ліс ночею

Обв'язково пропадав!

Його розривав — сторож безпеки у лісі — Ляк.

То приманював у вогке і темне своє жилище

„той, що в скалі сидить“.

Іншим разом Лісниці заганяли людину у стрім-
кий двір, — а там уже ждала на нього бліда смерть.

А як що такому смільчакови й трафилосся, по
нічній своїй мандрівці вернути до людських селищ,
то в очах його малювався жах конаючої лані!

А уста у нього тремтіли, — як листочок осі-
ки над кручею!

Бліді були вони наче спінена вода на шипотах!

Тоді його друзі давали пити йому — вивар з життєдайних зел і таємного коріння, щоб вигонити з нього погляд лісових істот!

А мандрівник розказував про дива в лісі.

Богато і довго оповідав про бачене й чути у нутрі бору! Слухачі зітхали:

— Ліс не любить нас! —

А сталася тая ворожнеча дикої видумки самих же людей.

Скоїлося се тоді, коли Ліс не знав іще усіх хитрощів людини.

І було се тоді, — коли Ліс сягав ген у діл.

Далеко в діл, де тепер розсілися курні, маленькі людські хижі!

Давно, дуже давно се було!

Та всеж таки люди до сьогодні тямкують ту подію, що скоїлася скількись там віків людини назад.

І добре її знають!..

Якось раз у тих порох, коли Чорний Ліс царював на горах і низах, на узग्रаничу його з'явилися дивні істоти!

Ізроду не бачив таких Чорний Ліс!

А були се люди!

От вони повагом, не поспішаючись, дійшли до густого, лісового підшиття. Роздивилися кругом, скинули зі спин дивовижні лискучі знаряди і розсілися на мягенкім мосі.

Опісля повитягали чудні, закруглені кульбачки, натрусили до них потертого зілля низів і викресали кілька іскор.

А опісля із уст своїх пустили сверловаті звої диму і противного чаду.

Говорили голосно, крикливо, аж усі вства Чорного Ліса зачудувалися.

Позираючи з-за пнів і листя дерев — на людей, тихцем шепотіли.

А люди надовольнившись противним, їдким димом — лїниво підвелися і з гомоном потягли у глїб бору! А коли доглянули вигідне собі місце, — пристали. Закотили свої жилаві, оброслі ручища і піднесли високо в гору лискуче знарядде.

Замірівшись у дужі пні вікових ялиць, з усієї сили ударили топорищами.

— Тра - а х! —

Лиш раз ударили!

І в сю мить Ліс наповнився гомінким клекотом.

А голос його і рух заворушили ціле його царство. Усі лісові вства, великі та малі, дужі й дебелі — ураз пристали з дива.

Зачудовано питали: — Що се?

— Який дивовижний клекіт? —

І зараз додавали: — поганий, гомін! —

Мавки ляжливо попхикували, зашившись між гілля косматих смерік.

Лісовик ніяково зітхав!

А навіть „той, що в скалі сидить“, хоч як не радо виходив із темної своєї криївки, а й він приплівся до гурту стрівожених жильців Ліса.

— Не знаєте, звідкіля той противний Гомін припхався до нас?

Та всі відказували: — Друже Смерти, ми не тямимо нічого у тому, що коїться у нашім володінню.

Інші просили старого діда: — Друже Скону, возьми сей гомін зі собою! — Та „той, що в скалі сидить“, спротивився: — Я не маю над сим Гомоном

— сили! Він не з нашого царства. Ждїть, що рїшить Чорний Ліс! — І обурюючись, кидаючи важкі закляття подався старий союзник Смерти — у свою домівку в далекому дворі...

І промовив Чорний Ліс:

— Чужий невідомий мені Голосе! Скажи, хто ти еси? З яких країн припхався до нас? Чого прийшов еси непрошений у мое царство? —

А Голос, той не знаний від віків у борі Клекїт, відказав: — Могучий, Чорний Лісе!

Питаєш, — звідки прийшов я, із ким примандрував я?

З далека я! Ген з низів!

А принесли мене сюди на острих лезах сокир — люди! —

— Гаразд! — сказав Чорний Ліс. — Від сьогодні зватиму тебе Голосом Сокири!

Слухай, що тобі скажу!

Вертай знов на лоно лискучих лез! Верни до своїх панів і скажи їм:

Могучий, Чорний Ліс зовсім не прагне мати у себе противник, недобрих людей!

Нїчого їм у мене шукати.

Скажи їм: Таємний Бір дораджує вам покинути країну спокою!

Та Голос Сокири і не ворухнувся. Зачепився своїм криллем у космача ялиць і відповів:

— Чорний Лісе! Не знаєш ти повелителів низів і гір — людей! Вони не послухають твоїх рад, бо знай — вони дужі й могучі!

Вони хитрі й жорстокі!

Захланні вони!

І в вони зависні!

Я знаю їх, бо довго мандрував із ними. Я бачив їх силу і незломну волю.

Ідучи сюди казали вони: Там на верхівях є великий, густий ліс!

Гаразд, нам сього й треба!

Ми підемо до нього, знищимо, сторожимо. А на тому місци видвигнемо свої житла. — Тїсно нам у низах!

Так казали люди — Чорний Лісе!

І... вони се вдїють.

— Тоді я помїряюся з ними — грізно сколихнувся Чорний Ліс! Я не поступлюся їм. Возьму на поміч підчинені мені вства, усіх духів лісової гуції! І на кожному ступні затрою людям їх перемогу надо мною!

І хоча вони й витязями вийшли би у нерівному бою зі мною, то гірко жалкуватимуть свої побїди. І прокленуть той час, коли вступили у нутро мойого володіння.

Та й ти, Голосе Сокири, послужиш мені. Від сьогодні ти станеш вістуном горя для людей! Станеш свідком їх безжалости. І будеш ти отруєю, що жовчею наповниш їх серця із каміння.

Слухай! Як що лише людська рука посміє нарушити цілість мойого царства, то ти підеш до людей і пригадаєш їм їх злочин наді мною.

— Так казав Чорний Ліс!

А Голос Сокири відповів: — Нехай і так!

Як лиш рука людий дїткнеться безбожно твого тіла, я піду між них — пригадати їм злочин над тобою.

І стану я — докором нечесного вчинку людий!..

...А в ту пору люди руйнували ліс. Вони валили столітні ялиці, оббілювали, а кров із них живоцею чіпалася рук пилячів.

І рубачі голосно кляли.

А як dokonали великого спустошення серед дерев, то ясне сонце з сорому і журби скрилося за верхогіря.

Стала ніч!

А Ліс мовчав. І усе в борі втихло.

І сум та біль розсілися на верхечках дерев.

Одні знай люди гармідерили.

Поскидали на купи знаряддя свого злочину.

Розпалили багатте і кругом нього самі полягали.

Гуторячи — купалися у світлі огню.

Розказували про dokonані ними подвиги, дивні учинки.

Сміючися оповідали -- про свої підступи, убійства і зловчинки.

А їх голос тремтів із гордощів.

Та цілоденна, важка праця наповнила сугави людий дошкульною утомою, а на повіки насів сон!

Одна ватра — гралася жваво.

Співала дивну пісню — знищення. Іскрячись, наставляла рознуздано покручені червоні язика. І світло їх полуменем то корчилося, то розширялося.

Проганяло тіни, — то утікало перед ними...

— Тра - ах!

Гу - ух!

Закітлувало у всему Лісі. І гомін скоро біг із найдалших закутин зворів і провалів та припав до узліся.

Ударив на багатте, розніс його. Погасив.

А Ліс шумів.

Усі ества дужі та дебелі ураз заговорили незрозуміло людському ухови — мовою.

І почули той гам та ломіт і грюкіт сплячі.

Зірвалися на ноги і стрівожено гляділи на себе.

З ляку розширилися у них зіниці, а скули забagriлися.

З ліса неслися скіглення пил, брязкіт сокир, глухий ломіт валених дерев.

Залякано питалися пилячі:

— Хто се рубає нашими сокирами? І пиляє нашими пилами?

І від того ломоту у лісі стало їм так лячно, що затулюючи собі уха на вперейми, кинулися утеком.

Бігли в низ і думали: — злі духи в лісі!

Коли вернули у свої селища, казали своїм другам: — Ми чули голос наших сокир!.

Давно скоїлася ся пригода!

Та Голос Сокири і досі живе у лісі і жеде нагоди пімститися на людях.

І хоч люди від давен розсілися по горах, то гаразд тямлять про пригоду із першими людьми у лісі.

І хоч тепер ідуть у ліс рубати дерево, то швидко із нього утікають, як лиш сонце заховатється за верхівя дерев.

Лякаються почути... Голос Сокири!

В. Карпатський.

Олена Кисілевська.

До комор Довбуша.

Лякали нас із вечера то обгородженим місяцем, то димом, що низько стелиться, то голосним шумом потоку. Казали: І не думайте про прогулку, — погоди не буде. А проте скоро рано збудив нас такий ясний світ сонця, неначе-б пожежа на небі знялася.

Зриваюся з постелі, відчиняю вікно, щоб як найбільше влялось в хату того золота.

Ах, як чудово сьогодні на дворі! Гори такі сині, гарні. „Маківка“ прислонена ранними мраками виглядає неначе дівчина під синім серпанком.

В долині у провалю шумить клекоче „Камінка“, за нею висока „Камінецька гора“, вкрита неначе кожухом: вільхами, ліщиною, смеречиною. Вона ціла аж грає від калаталець та дзвіночків маржини, овець, кіз, від голосу сопілочок пастушків, від співаночок пастушок.

Ой я того хлопця люблю,
В сивім капелюсі,
Сподобався моїй мамі
Тай мені псяюсі! --

розлягається мов дзвіночок голос малої пастушки, що підганяє д гори купку овець, які розбігаються поміж корчі.

Ой як я си нагадаю,
Як ми ся любили,
Яке ябко солоденьке,
На двох ділили —

дзвенить другий дівочий голосок уже з гори, он з під тої смереки над обривом.

Одягаємося чим скорше, пемо нашвидку сніданне, забираємо дещо з харчів, конечних на сьогоднішню прогулку і хоча ще не скоро йде поїзд до Ямної, виходимо з хати, щоби трохи погуляти по Дорі, придивитися святочно одітим Дорнянам.

На горбі невеличка, типова гуцульська церковця, ціла крита сивою бляхою. Сива її барва знаменито достроюється до сивих скель та зелених верхів, що знімаються кругом села.

Нарід пливе як вода із усіх сторін села. Старі й молоді, пишні, горді, сміливі, у своїх барвних, неначе театральних строях. Гуцулки убрані коротенько, ледво по коліна. Ноша їх уже трохи змодернізована, замісто двох червоних, золотом перетиканих запасок, у них уже тільки одна, а з переду коротенький, гальонами нашитий фартушок. Й пацьорок важких, червоних гуцульських на шиї не носять, тільки на

широкій бинді, легко розложені, лискучі, різноцвітні перли, та золоті й срібні дукачі. Сорочки тоненькі, мережані так гарно, артистично, що уставки виглядають як пречудовий гобелін. На ногах до колін білі, чорні, червоні, чи жовті вовняні панчохи; в горі теж плетені у різнобарвні узорі. Черевики на високих каблуках, або легенькі, жовті постолі. У мушин теж головною прикрасою багато мережана сорочка, панчохи такі-ж як у жінок, чорні або червоні штани „писані“ кептарі, незвичайно гарно вишивані байбараки — сірочки з нехоча перекинені через плече, на голові закосичені кресані.

А кілька їх уже зібралось на горбі біля церкви! Де вона помістить так багато народу. Та нема страху, ось пан-отець пішов у церкву, а за ним тільки мала частина вірних, решта зосталася на цвинтарі, посідала під церквою, під дзвіницею, або й на мураві, й гуторить собі як найкраще.

Дивуєшся — і не дуже. У церкві тісно, душно, темно, тут світ, сонце, простір. У долині над Прутом, у захисті гір, розложилось село, онде й ріка синіє, й дорога з лискучими шинами веться. А далі мала залізнична стаційка із деревляним будиночком у гудульському стилі. Вже люди біля неї збираються, ждуть на потяг. Ідемо й ми.

* * *

Вузькою долиною, яку вижолобив собі межі горами Прут, мчить наш потяг. По обох сторонах дороги здіймаються високі стіни гір, то криті густими смерековими лісами, то знов сивіють дужими, сивими камінними скелями. Ось одна гора, неначе рукою велита розрізана з гори до долу. Бачимо ціле нутро гори, неначе порисовоне у зикзаки.

Поза Яремчем, яке є улюбленою кліматичною стацією в сих околицях (переважно для чужинців), переїздимо понад Прутом високий на сім поверхів в'ядукт. Сей міст був колись цікавою особливістю інженерської штуки, і кажуть, не мав собі рівного в Європі. Камінний лук о розп'яттю 65 метрів, сміло кинений над глибокою пропастью, на дні якої шумить Прут, що не стратив ще свого розгону по тільки що перепланих порогах. Тепер се чудо техніки, знищене в часі війни, лежить купою каміння посеред ріки. Місце його заступив міст цілий із заліза, що виглядає неначе залізна плетінка. Що до краси, не можна його порівняти із давнім, -- однаке сміливість тих, що його будували, теж імponує. Коли дивитися на нього з долу, не хочеться вірити, що він не угнеться, не розлетиться, коли цілим тягарем надавить його важкий, залізничний потяг. Так ні. Переїздиться по ньому, немов по землі.

Дальше долина чим раз більше звукується. Гори знімаються одні понад другі так близенько, що здається, от-от зйдуться, замкнуться, загородять дальшу дорогу. Се й є найвузший шлях на сій цілій лінії. Ідемо вузьким провалом, де давний гостинець обернено на залізничний шлях, а возову дорогу треба було прокопувати в горах. Сосни, ялиці майже заглядають у вікна возів, скелі й камінне звисають по над дорогу, як би хотіли розторощити нас. Один із таких величів-скель лежить при самій дорозі із хрестом на верху. Се камінь Довбуша, як зрештою усе, що величне, незвичайне у наших горах, вяжеться з іменем сього

народного героя-опришка, що у вісімнадцятому столітті гуляв сими верхами враз зі своїми легіями.

Поза скалою Довбуша перекидаємося через гарний камінний в'ядукт на другу сторону Прута. Тут заступає нам дорогу гора, через яку треба перебиватися тунелем, довгим не більше понад пів кілометра. Виїхавши з нього, знаходимося посеред гарної, ясної долини над Прутом, на якій у вінку зелених, високих гір, розложилось селце Ямна.

Поки що тут мета нашої дороги. Ми лишаємо потяг, що спішить у дальшу дорогу до чехо-словацької границі, яка відділяє від нас частину української землі, що належала передше до Угорщини.

У Ямні тихо, святочно. Нарід, що тільки вийшов із церкви, гуторить купками. Підходимо до групки чоловіків, що радили щось у тіни високого явора й питаємо про дорогу. — До комор Довбуша? Не далеко. Просто моєї хати возьметеся стежечкою д'горі і вийдете просто на них. От ходімо разом. —

По дорозі молодий інтелігентний наш товариш розпитує нас про всякі політичні й громадянські новини, висказує свою думку про недавно минуле й теперішнє...

В кінці зупиняється.

— От вам і стежечка д'горі. Пішов би з вами й дальше — та маржина голодна. — Насту! Гафі!* — кличе в сторону двох малих дівчаток, що приглядаються нам здалека. — Йдете в ліс? Ану-ко підведіть панів д' Довбушевим скалам.

Дівчатка сміло підходять до нас. Старша 9-10 літна, друга молодша на рік-два. Вони не вважаючи на неділю, на пів голі, бо тільки у драних сорочках, підперезаних вовняними поясками. Обі чорні, худенькі, марні, якби що тільки встали з важкої недуги. В руках у них бляшані горнятка.

Старша Настуня сміливо входить у ролю нашої провіднички.

— Ану, пани, з нами на чабанку. Підведемо вас недалеко д' Довбушевим скалам й самі в ліс на годози**).

Мала закалатала горнятками, показуючи в сторону гори.

Ідемо спершу майже рівно зарінком, поміж корчами ялівцю, смеречини, ожин, і черниць. Згодом дорога стає чим раз важша, поспішати не легко, а тимчасом наші малі провіднички стрибають із каміня на камінь, легко неначе комахи, та тільки гукають на нас:

— Ану гей, пани! Не лишайтеся, борше д' нам! Глядіть, де ми вже, а ви лізете як старці.

— Ей Настуню, ви - ж молоденькі, ми вам не пара.

— Що то значить? Ади моя мама яка стара, а як піде в ліс по дрива, то не могу її здогонити.

— А меже вона не така стара, як ти гадаєш? — пробую малу заговорити, щоб не бігла так скоро.

— Ей де не стара? Та ж вона навіть не моя мама, лише баба, то я її лише так кличу, бо своєї не маю.

— Де-ж твоя мама, умерла?

— Та де померла, тато зарівав! Тепер сидить за те в криміналі.

Дівчинка говорить про се, як про найзвичайнішу подію.

*) Скорочені імена дівчат: Настуня, Гафійка.

**) Лісні гірські ягідки.

— За що-ж він її зарізав?

— Тато сильно пив. Виносив із хати усе, скором*), лудине**), геть усе, мамине й своє. Далі став пропивати поле. Мама згійкали, не давали, сварились. Так він узяв тай завів маму у берда***) тай зарізав. Хотів і себе зарізати, але лише покалічився тай лишив. Взяли його до шпиталу, вигоїли, тай посадили на двацять літ до криміналу...

— Давно се було?

— Ще як я маленька була, а тепер мені вже одинацятій.

— Отже як виростеш, знов меш мати тата.

— Ей, най він там пропадає. На що мені такого тата, що маму зарізав?

Дівчинка спохмурніла на хвилю й замовкла. Личко її з дитячого стало нагло якби старе. Та хоч як осуджувала вчинок батька, однак із гострого погляду карих очей, із недіточої зморщкі між бровами, із затиснених тонких губок — відчувалося, — що коли б надійшла відповідна нагода, хто знає, до чого була б здібна отся сама Настуня.

І не вона одна. Криваві бійки за леда дрібницю й тепер не переводяться у Гуцулів. А був час, і то не так давно, що вбивства в горах були так звичайною річю, що часто коли було спитати: Кого отсе ховають? — байдужа відповідь була: — „Якогось там убили“...

Нас огортає ліс. Старий, дикий, здається непроходимий ліс. Увесь закиданий плиттем, камінням, що й характеристичне для сього пасма гір, яке від сього й зветься і органами. Уся гора здається не з землі та ріни, як де инде буває, але з самого сивого, твердого плиття й каміння, як небудь, у неладі наскиданого. Часто воно не пристає до себе, творить шпари, діри менші або більші печери. Із шпар, скалунів, з поміж каміння, виростає трава, сиві, зелені, бронзові мохи, густий дрібний афинник, пнуться в гору смереки, ялиці, берези, сивосиняві довгогілі сосни, дрібнолисті орябини, з червоними як грань ягідками. Цікаво, що отсе усе камінне, й плитте лежить розмірно не дуже товстою верствою, що й показалося наглядно, коли у 1898 році усунулась часть гори Довбушанки враз із деревами й корчами та оставила по собі широкий пояс ріни та дрібного каміння. Чим дальше в гору, тим дорога важша, трудніша, й ми ледво поспіваємо за нашими малими, невтомними провідничками. В кінці доходимо до рівнішого місця „на беріг“, як каже Настуня. Тут задержуємося для відпочинку й з великим задоволенням розсідаємося під старими смереками та розкладаємо харчі. Дівчатка теж дістають свою пайку, а Настуня сідає поруч із нами й розповідає нам, які то довгі „нори“ у тих Довбушевих коморах, де поховано й великі скарби, але дістати їх не годен, бо стереже їх „щез-би“ дідько. Хто хоче найти, мусить брати з собою хрест із церкви й багато воскових свічок. Раз перед війною, кажуть, ходив один чоловік із церковним хрестом, але таки не найшов нічого, бо хоч висвітив три бунти свічок, не дійшов і до половини. Такі то довгі, предовгі нори під Довбушевими скалами. За Довбуша дівчинка не уміла нічого розповісти. Була, казала, давно у селі дуже старенька жінка, що знала за Дов-

*) Набіл.

) Одіж. *) Провали, лісні яруги.

буша розповідати, але вона була відьма, тож раз як зв'язвся вітер, заніс її „у берда“ тай там ухопив її „щез би“.

По півгодиннім відпочинку збираємося в дальшу дорогу.

— Мой! — кричить Настуня тим, що розбрилися по лісі, — не драпайтеся туди, де вас не треба, але йдіть швидше, бо ади, дощ буде! А ти, Гафійко, таки кидай гойдатися на галузю, як ота відьма, що відбирає манну маржині. Ходім, адіт, я вже в колоколи дзвоню! Й мала закалатала своїми бляшанками.

У можливість дощу ніхто не вірить, однакж ліпше скорше дійти до ціли й наколи стане часу, повернути ще й до порогів Прута в Яремчу. — Отже вперед!

Ще трохи підходимо лісом враз із дівчатками, аж вони знов задержуються.

— От сюди право, право, — каже Настуня, — зайдете д'коморам, а нам дорога д'горі на гогодзи.

Прощаємо наші симпатичні провіднички й розходимося. Малі ще кличуть за нами: — А не беріть-ся в гору, лиш право перед себе, бо заблудите!

Скоро тільки опинилися самі, дівчатка як пташенята в лісі, починають співати:

Болить мене головонька,
Болить-ко, болить-ко,
Та за тобов, мій миленький,
Що тебе не видко.

А далі:

Ходи милий данцювати,
Данцюймо обое,
Най ся наші вороженьки
Розпукнуть на двоє.

І так дальше дзвонять їх діточі голосочки в слід за нами, як дзвіночки серед ліса.

Комори Довбуша вже й справді недалеко. Ще пару хвилин ходу на пів зарослою стежечкою, й дорогу заступають нам великі скелі, що висотою своєю переходять найвисші сосни свого оточення. Угрупованне їх цікаве. Щось неначе якийсь старезний замок первісного стилю, пізнати однакж, що се діло природи, а не людських рук. Під навислими скелями вхід до печер. Пробуємо заглянути трохи у їх нутро. Абсолютна темрява й такий холод, що при світлі свічки бачимо клуби пари, яка добувається із уст, коли говоримо. Запускаємося то в одну, то в другу сторону. Тут ледво пересунаємося поміж велити камінні, там знов щось у роді доволі просторої салі. І знов коридор, вузкий, довгий, де звисаюче камінне не дає випростуватися, і знов вільний простір, неначе саля. Розглядаємо стіни, стелю печер. Нема сумніву, що не є вони витвором ні води, ні людських рук, а повстали просто через таке угрупованне скель.

Якби у нас так хоч три бунти свічок, як у того гуцула, що розповідала Настуня, ми-б основніше розглянули комори, хто знає, чи й не найшли би що із Довбушевих скарбів. А так вид догоряючої свічки в руках говорить нам, що треба чим скорше вертати. Робимо се зрештою дуже радо, бо сирість та холод проймають нас наскрізь.

З повною розкішко купуємося на ново в повені світла і тепла запашного соснового воздуха. Одно застановило нас: Як раз, коли виходили ми з печер, десь далеко загреміло. Чи-ж би се лісові боги погрозили нам за сміливість підглянення тайн їх зачарованого

замку? Одно стало ясно: 'Нам треба поспішатися. Не вважаючи на те, видрапуємося по каменях на Довбушеві скали

Що за гарний вид! У рамках темно зелених гір, скал, широка, повна сонця долина, на якій розкинулася живописно гарненька Ямна. З права зелено-синя як скло лискуча, лента Прута, з ліва широка сиво-жовта мурована дорога. Посеред села з поміж зелені виглядає сива церковця, кругом неї й на збочах гір розсипані деревляні хатки, а поза тим усім гори, ліси й скелі — одні висші других..

Знов загреміло, уже десь ближше. Із відкїля отся негода надходить? Кругом сонце, ясність, тільки он там далеко, далеко, один кут між горами засинів, неначе виповнився сивою парюю. Ми ще не певні, чи се тільки „чид“, себ-то мраки, чи там уже може й дощ паде? Далі синя мрака в прогаліні видовжується, ширшає, розливається що раз дальше, суне сивим пасмом чим раз ближше до нас. За хвилину падуть перші каплі дощу. Ну, требаж нам поспішатися, бо по ховзких скелях не зійдемо. При здоровому лоскотови громів й ряснім дощи сходимо в долину й чим скорше ховаємося під скелі, що звисають над входом до печер.

Дощ полявся струями, потоками. Нараз кругом нас зашуміли води, стемнілося неначе у вечір. Нема ради, треба переждати. Тимчасом із галузок смерік розкладаємо під окопом ватру, варимо з дощівки чай, гріємо м'ясні консерви.

За часок за хмарами, громами й дощем ні слїду. Засвітило сонце, неначе брилянтами засяли зрошені дощем дерева, трави. Ліс оперезався веселкою.

Не хочемо вертати тією самою дорогою, що прийшли. Стежечкою, значеною голубими значками по деревах, беремося в гору; за ними, як впевняє одна з учасниць прогульки, вийдемо почерез гору, просто до Яремча. Видно однак, що давно ніхто не ходив сією доріжкою, бо заросла вона травою, мохом, ріжними грибами так, що ледво слїд її можна розпізнати. А кругом нас скелі, камінне, й ліс старий, густий, густий, здається непроходимий, — неначе тут нога людська ніколи й не бувала.

Маємо вражіння, що як ті герої з старої казки, яку нам колись бабуня розказувала, маємойти довго глухим лісом, аж зйдемо до хатки старої царівниці й надиблемо в ній пречудової краси сплячу царівну. Котрийсь із наших хлопців пробудить її й дістане царівну за жінку, ще й половину царства як віно. Вже навіть застановляємося над тим, котрий з товаришів доступить такого щастя? Але дістатися до сплячої царівни не легко. Позсувані з гори велити-камінне, повалені вихром сосни, заступають нам дорогу. Нераз здається, що тут з роду-віку не було проходу, та тільки вилиняні, ледво слїдні голубі значки на деревах, вказують, що ми не збилися з дороги.

А ось нова перешкода. Перед нами ціла партія випаленого ліса. Мабуть хтось розложив колись під деревом ватру, й від сього загорілося дерево одно, друге, десяте. Глибокою, чорною ямою здається отсе погарище серед зеленого ліса. Повипалювані мохи, почорніле скале, камінне. Трупамі мертвими лежать неподопалювані пні. Он над поваленою коміть головою спаленою, старою сосною, неначе в жалю-тузі похилилася ще жива молоденька сосонка, — здається

дитина плаче над трупом матери. Там дальше напів зітлілий труп смереки, що почорнілу голову сперла на груди розложистого явора. Се милий в останне пригортає свою нещасну кохану...

З доріжки нашої значків по деревах ані слїду. Ой добре боронить царівниця доступу до своєї царівни. Ніщо не pomoже, спиняємося в гору навманя, в надії що зверху, де звичайно дрібніє, рідшає ліс, зорїнтуємося, куди нам дорога.

Воно й справді так. Незадовго дійсно ліс рідшав. Крізь дерева й корчі, що здавалися непроходимим гвцаком, починає проглядати небо.

Ось ми вже й на верху горба. Хоч ніякого села не видно, та по формації гір бачимо, що в долині там далеко напевно пливе Прут. Отже туди й нам дорога. Ще трохи підійшли „джимрами“ та „туршами“*) і перед нами широка, зелена левада-царинка обкладена кругом вориннем**). На ній пасеться товар, а по середині похилена від старости та почорніла мала хатина, чи шїпка. — Ось вам, хлопці, й хатка старої царівниці. Йдіть, шукайте сплячої царівни.

Спізналися! Царівна вже не спить. Хтось випередив вас, бо на гомін наших кроків й розмови, на порозі хатки показується Гуцулочка, висока, струнка, гарна, як справдішна царівна. Вправді одяг її не царський, бо складається з полатаної сорочки, й одної запасчини, приперезаної крайкою, але постава її, гордий погляд сміливих, глибоких очий, навіть при сій бідній одежі вказують, що вона таки царівна.

— Куди до села, дівчино? — питаємо красавичку.

— Не видите? Просто в долину.

— А далеко ще? Довго йти?

— Як кому. Зійдете, мете видіти.

— Тобі не скучно тут самій? — питає кандидат на мужа царівни й підходить ближше д' дівчині.

— От ідіть швидше за другими, не лишійтеси, бо адіт, корова бє, зараз возме вас на роги! — Й показує рукою на богу духа винну Красульку, що пасеться недалеко.

На такий аргумент нема що казати. Наш недоспілий царевич лишає в спокою неприступну русалку й лучиться з нами.

Ледви ми відійшли кільканайцять кроків, Гуцулочка на здогін шле нам співаночку:

Бодай пани подуріли,
Бодай си попили,
Тай що мого Михасенька
До восьька ували.

Оглядаємося. Дівчина взялася під боки, з сміливим, насмішливим поглядом своїх незглубимих очий співає далі:

Бодай пани подуріли
Тай добра не знали,
Та що мого Михасенька
У мундір убрали...

А з поза плечий співачки показалася голова чи не оспіваного Михасенька у військовій шапці.

А далі:

Ой війду я до покою,
Тупну си ногою,
Та най пани не гадають...

Дальші слова співачки губляться десь в далі. По якій чверть годинці сходимо до села. Ми знов таки у тїйже самій Ямні, тільки ближше Яремча, перед тунелем.

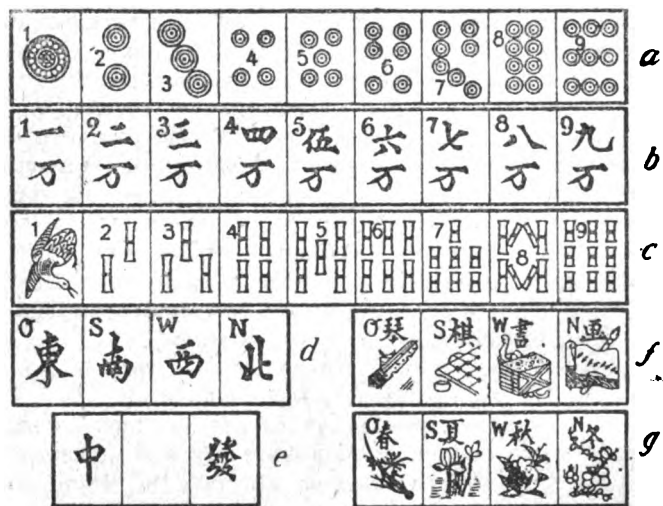
*) Корчі, малі буки. **) Рід огорожі з довгих смерекових лат.

Ма-джонг.

о то таке ма-джонг? Ма-джонг, то прастара китайська гра, дуже дивна і повна таємних політичних прикмет. Є китайське оповідання, що ту гру придумав один полководець для своїх вояків під час довготривалої облоги, щоби їм не нудилося та щоби не тратили воєнного духа. Сьогодні ма-джонг поширився по всьому світу.

1

Вигляд різнородних кісток ма-джонга. У долинці: Чотири напрями неба — O - Схід. S - Полудне. W - Захід. N - Північ.

Ма-джонг нині улюблена товариська і родинна гра не лише в Китаю, але на цілім світі.

В скринці маджонга є 144 кістки пестро помальовані з гарними і по часті з різними таємними китайськими знаками й символами. „Порядкові кістки“ ма-джонга, з витисненими числами 1 до 9 у формі кол, бамбусових палочок і справжніх китайських чисел від один до дев'ять, можна порівняти з нашим „доміно“ тому, що при тій грі сидиться в сторону чотирох напрямів неба, що є ще напрямні кістки: „Схід“ „Полудне“ „Захід“ „Північ“. Вони мають китайські прикмети тих пір дня.

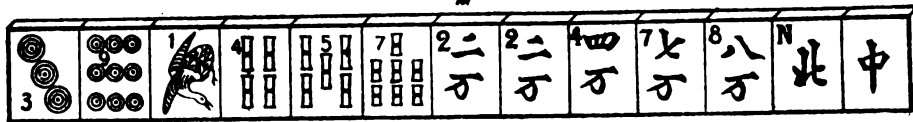
Головно цінні є червоні, зелені і білі „козирні вістки“ і тому дуже вони при грі пожадані.

Кожда з тих кісток приходить чотири рази — і ними грається. Для прикраси гри, для підвищення виграної і програної служать ще „Пори року“ і „Цвіткові кістки“, такі пишні красками, такі характеристичні, що вже для самої естетики кожний тишиться, коли вирвав їх із китайського муру. Той „китайський мур“ будується з ігорних кісток, образками на діл. Сідається відповідно до напрямку неба. Напрямок той визначається, кидаючи кістками з очками. Під проводом „Східного грача“ беруть собі грачі по тринадцять кісток із муру. Опісля по порядку грачі беруть чотирнадцяту кістку і пробують щастя: стараються з чотирнадцяти кісток різних комбінацій, як „Чі“, і „Понг“ уложити „краскову гру“, або „гру трох козирів“ (тромфів), гру чотирохрадо-стий“, дуже бажану, а мало коли осягнути непаристу, гру „дев'яти ліхтарень“ і як там вони всі ще називаються.

Вже чисто математично можна обчислити, як багато комбінацій може бути з сих 144-ох кісток. Завдяки характерам грачів, завдяки їх прикметам і щасливому або нещасливому випадку буває в часі гри стільки несподіванок, що можемо сидіти при столі цілими годинами, а не змучимося. Як неможливо є словами докладно пояснити правила й істоту гри в шахи (так само прастарого гостя з далекого Сходу), так є і з ма-джонгом. Факт, що ма-джонг на протязі дивно короткого часу побідно завоював собі всі краї, що став родинною і товариською грою всіх верств суспільности, — говорить досить про вартість сеї гри.

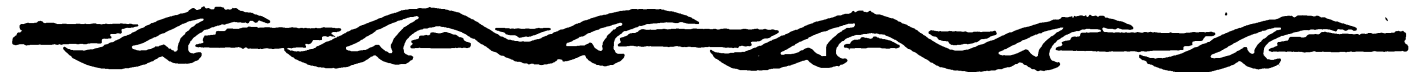
Гра відбувається так: Ма-джонга грає звичайно чотирох грачів. Але вистарчають

2

Ряд 13 кісток, які вибирає собі кожний грач.

також три, а навіть два. Всі кістки кладеться на столі закриті, добре вимішується їх, а потім уставляється по дві — одну на другій. З тих подвійних камінних купок при помочі докладання повстає т. зв. „Китайський мур“. Є то чотирикутник, а кожний

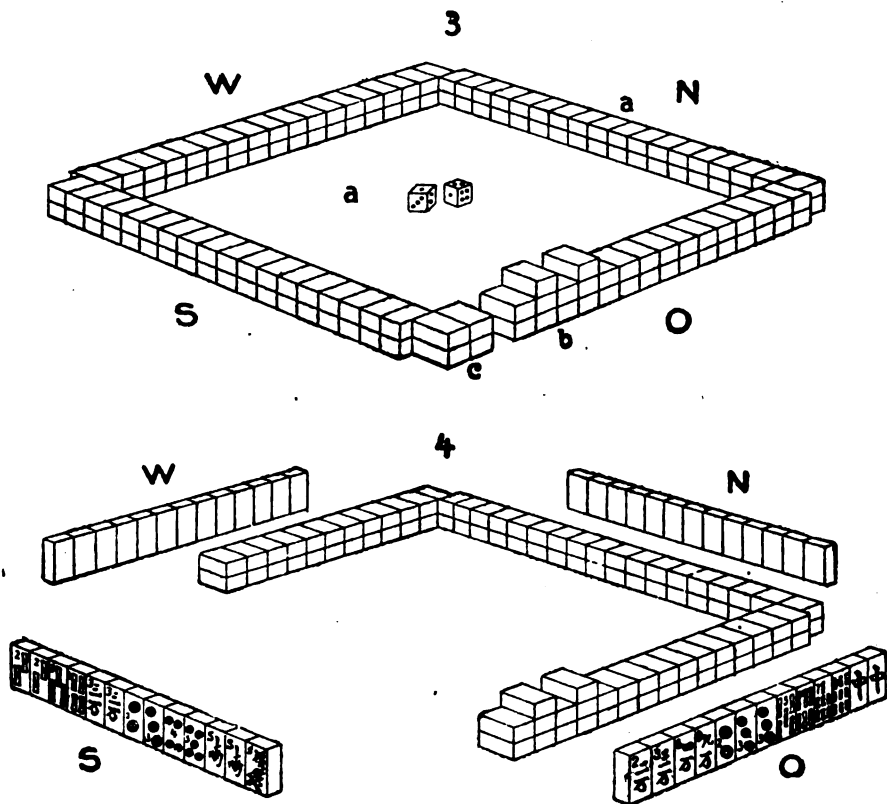
його бік складається з вісімнадцяти пар кісток. Тепер киданням гранки рішається, котрий гравч одержав „Схід“. Рішає тут найбільше число, яке покаже гранка. Опісля дальшим

чотирнайцятю кістку, як небудь підхожу. Тоді треба виказати чотири уклади (комбінації), а кожний уклад із трьох кісток, одна кістка на другій (Чи), зглядно, по три або

й по чотири однакові кістки (Понг), а також „кінцеву пару“ з двох однакових кісток. В противному разі не можна викликнути „гуля!“ (готов! виграно!).

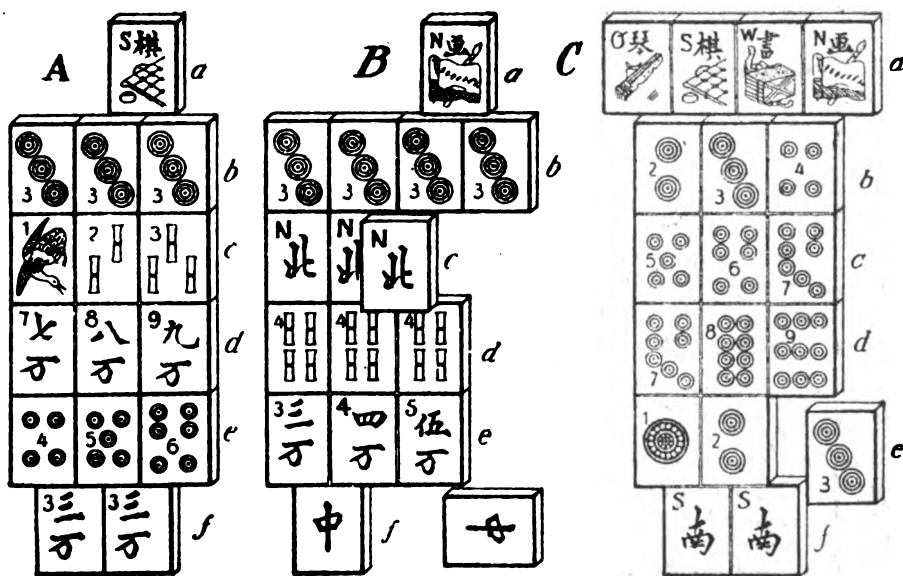
Багато є спеціальних родів сеї гри. Так пр. багато залежить від того, чи гру виграється лише однаковими кістками, чи самими секвенцями, (кістками одного й того самого рода), або лише козирними кістками (тромфами).

Тоді мова про прості або чисті краскові гри, про козирні гри і т. д. Краса ма-джонга полягає в тому, що відповідно до прикмет власних кісток граємо для осягнення тої чи сеї ціли, але й тоді успіх залежить

„Китайський мур“ перед розпочинном гри.

киданням рішається, як мають сидіти інші гравчі. Відповідно до того відбувається роздача решти напрямів неба, бо ма-джонг на ділі — то боротьба напрямків неба між собою. Східний гравч починає гру, як лише роздано всі кістки. В разі виграної східний гравч одержує подвійну суму з виграної, але як програє мусить теж платити подвійно. Гра зачинається тим, що кожний раз треба підкидати кістками, з „муру“ або з „купи“ (складу). Кожний гравч дістає 13 кісток. Тую скількість мусить старанно задержати підчас цілої гри, а то так, що за кожду кістку, відложену до складу як безужиточну бере нову кістку. Виграна є тоді, як добирається

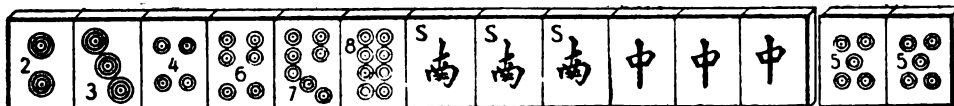

„Китайський мур“ назбираний поступенно в часі гри.

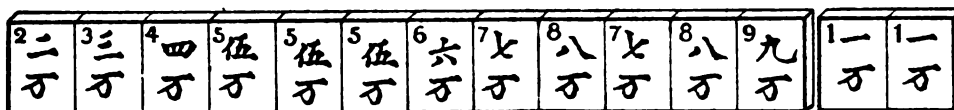
від щастя або від доброї комбінації.*)

*) Скрипки „Ма-джонга“ має на складі у Львові фірма: Leon Propst, площа Марійська, ч. 3. в різних цінах, від 6 до 100 золотих, залежно від величини кісток і якості матеріялу, з якого вони зроблені та мистецького виконання.

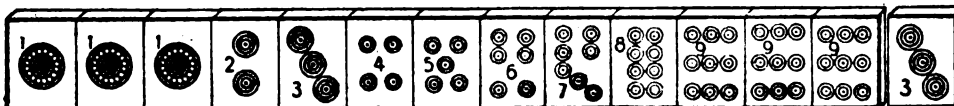
Різнородні роди гри у ма-джонга.

Звичайна гра красок

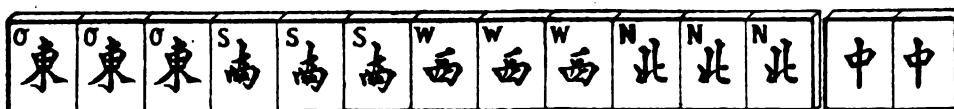
Чиста гра красками

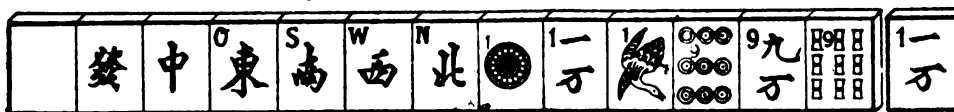
Гра "Девяти ліхтарень"

Гра "Три козири"

Гра "Чотирох радостей"

Нецариста гра

При тім одержує кожний опис і поучення. При замовленню „Ма-джонга“ у тій фірмі просимо покликатися на наш журна
Подав Михайло Лотоцький.

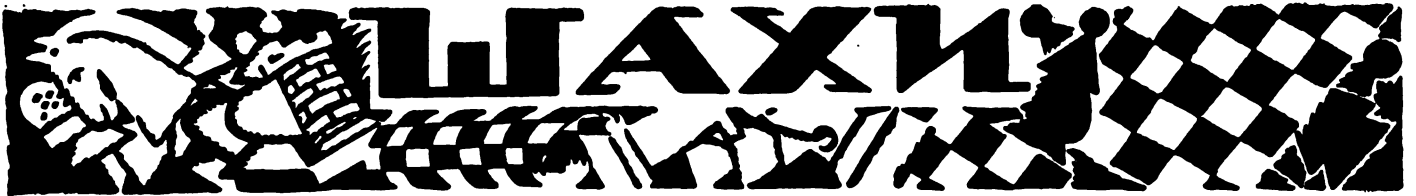
П. Люпенко.

Співачка ворона.

Ворона стала нарікати,
Що не навчилася співати:
„Співає птиця будь котра,
А я лиш-кра тай-крат.“
Зразу літала на науку
Аж до зазулі в другий ліс,
Та від одного тільки куку
За день язик обліз...
Аж тут рішилася як стій,
Що краще вивчить соловій:
Співала з ним поночі,
Звертала в небо очі,
Та щож-лиш дзюбок спух
І соловій в кінці оглух...
Ще жайворонком стрібувала,
Але що ранком не вставала,
То він співав - а вона спала...
В кінці задерла ще хвоста,
Побула тиждень в когута...
Та тут уже й попухли крила:

Так по плотах об боки біла...
А все одно - її до віку
Не вимовити - кукуріку...
Зачав учить ще гусак,
Опісля качур - вуйко Квак,
По нім синиця,
Перепелиця,
Кіс, дрозд, гіль, дятел - Трач
І голуб, бузько та й деркач...
Усюди вчилася - одначе,
Що лиш зачне - то тільки краще...
В кінці зневірилась в успіх
І полетіла до своїх...
Ворони ж знов були цікаві
Куди бувала у світах,
Як вчив ворону ріжний птах,
Про все спитали - при забаві...
Вона ж пустила лиш язик:
Поплила мова галаслива —
Та ворон розум не навик

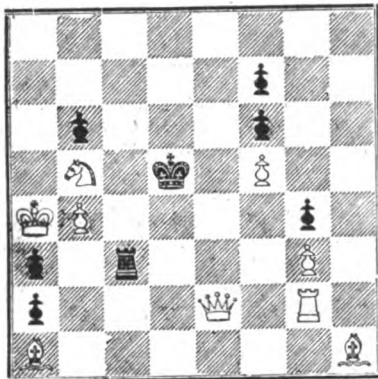
До сього дива...:
Раз підпіліт то кудкудак,
Раз знов вур - вур, опісля квак,
То задеркоче й: кукуріку...
І так без ліку...
Воронам було сього в брід —
Зібрали рід
І порішили на громаді,
Що у ворони не все в ладі...
Та ба - й ворона бідна плаче,
Бо й по своєму не закрече...
На щастя - мала купу літ —
— Пішла з плачу на другий світ...
Ї святочно поховали —
Але на гробі написали:
„Колись така ворона була,
По світі довго волочилась
І хоч усе своє забула —
— Нічого в світі не навчилась“.

Шахові задачі.

Задача ч. 4.

K. Traxler, Dub (T. f. S.)

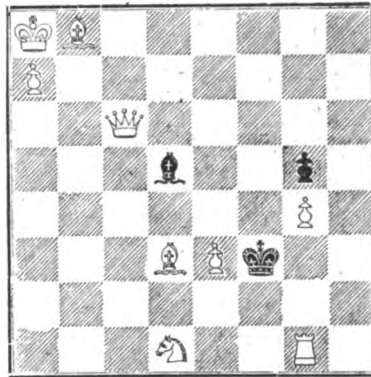

Мат у двох тягах.

Білі: Кр. a¹; D. e¹; В. g¹; С. a¹, h¹; К. b¹; п. п. b¹, f¹, g¹. (3 шт.)
 Чорні: Кр. d⁸; В. c⁸; п. п. a⁸, a⁸, b⁸, f⁸, f⁸, g⁸. (6 шт.)

Задача ч. 5.

W. Rosse, Hamburg (D. Sch.)

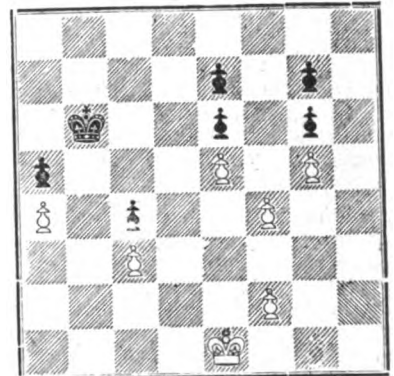

Самомат, у 2-х тягах.

Білі: Кр. a¹; D. c¹; В. g¹; С. b¹, d¹; К. d¹; п. п. a¹, e¹, g¹. (3 шт.)
 Чорні: Кр. f⁸; С. d⁸; п. g⁸. (1 шт.)

Задача ч. 6.

T. R. Dawson, Leeds (Th Ch. A.)

Білий тягне й виграв.

Білі: Кр. e¹; п. п. a¹, c¹, e¹, f¹, f¹, g¹ (6 шт.)
 Чорні: Кр. b⁸; п. п. a⁸, c⁸, e⁸, e⁸, g⁸, g⁸. (6 шт.)

З шахової теорії.

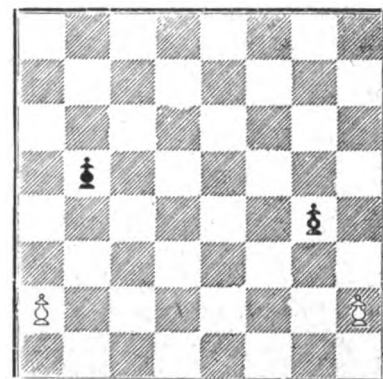
Свобідний хід фігур, про який говорилося досі, обмежують інші фігури: свої та чужі. Перескочити через них (як у деяких інших грах на шахівниці) у шаховій грі загалом фігури не можуть. На пр. біла дама (Dd 1) на діаграмі може йти вперед тільки на 2 кроки, далі перешкоджає свій пішак, в бік на одно поле, в право-скіс на одно, а тільки в ліво-скіс нічо їй не стоїть у дорозі. З веж права (В. f¹) має тільки одно поле (c¹) ліва (В. a¹) взагалі нерухомо. Подібно також інші білі та чорні фігури обмежені в своїх ходах. Виймкою є кінь, який може свobodно перескакувати інші фігури, свої чи чужі: лівий білий кінь (К. b¹) скаче на a¹, c¹, d¹, зовсім без огляду на те, чи є які фігури між тими полями та його становищем, чи ні: правий білий кінь (К. f¹) може скочити на e¹, d¹, h¹, g¹, але на d¹ не може стати, бо на поле зайняте вже одною фігурою другий не вільно наразі ставати.

білий кінь (К. f¹) може взяти чорного пішака на e¹. (Се був би дуже поганий тяг, але тут тільки на прим.). Стрілець С. c¹ може забити пішака f¹, чорний стрілець С. g¹ коня f¹, а С. b¹ пішака f¹. Але перескочити чужу фігуру теж не вільно, С. c¹ може бити пішака f¹, але на поле g¹ стати не може, а подібно С. b¹ може бити пішака f¹, але королеві g¹ він наразі не грозить.

Загалом шахові фігури бють зовсім так само, як ходять, але виймком є пішак, який тягне тільки вперед одно (з місця два) поле, а бє в (право або ліво) вперед також о одно поле. На діаграмі білий пішак c¹ не може йти вперед на d¹ або бити на e¹ скіс, міг би й на c¹, як щоби там стояла ворожа фігура. Подібно пішак h¹ міг би бити на g¹, колиб там стояла чорна фігура, але бити якось вперед-скіс на два кроки (як кінь) з місця не може, тут С. g¹ не є ним загрожений, пішак h¹ може йти на h², тоді йому грозитиме, може й на h³, в сьому йому С. g¹ ні трохи не перешкоджає

Інше діло, коли на перешкоді стоїть не своя, а чужа фігура. Тоді грач має право ворожу фігуру „забити“, взяти тим способом, що він ставляє її з шахівниці, а на її місце дає свою фігуру, очевидно саме ту, якій хід дозволяє стати на місце вбитою, якою грач бере, бє. На пр. на діаграмі

Коліб однак на місці стрільця стояв чорний пішак, тоді чорний на тяг h¹ — h² міг би викинути білого пішака, а свого поставити на h² так, якби білий був заграв h¹ — h². Він неначе ловить ворожого пішака в той мент, коли сей переходить через поле h¹, він ловить того в лету, в переході,

тому то й сей спосіб биття зветься биттем en passant, переходючи, в переході. Візьмім на примір, що пішак h³ a³ міг би перейти прямо на h⁴ (a³ до дами. колиб одинокою перешкодою не був чорний пішак g⁴ (b⁴). Пішак b⁴ здержує білого пішака a³, бо через поле a⁴ сей не перейде, чорний пішак b⁴ йогоб на тому місці забив. Зі своєї сторони білий пішак a³ не пустить пішака b⁴ через поле b³, зглядно, поступивши на a³, через поле b⁴. Подібно білий пішак h³ не пускає чорного g⁴ через поле b³, але сам міг би спокійно скочити з місця на два кроки, на поле h⁴; чорний пішак, який з поля g⁴ білого бив, з g⁴ не міг би нічого тут вдіяти. Тут не беремо під увагу факту, що чорний пішак дійшов би трохи скорше до дами, положим, йому може що іншого перешкоджати, може загальне положення, тут ходить тільки о теоретичне рішення.

З наведеного видко, що тут булаби несправедливість супроти пішака g⁴ в порівнанні з пішаком b⁴ з одної, а ворожим h³ з другої сторони. З таких здається та подібних міркувань заведено бит те в переході en passant.

Зовсім природне, що бити в переході може чорний тут тільки зараз, безпосередньо по тягу h³ h⁴, коли зробити інший тяг, уже потім не може сього зробити, бо білий пішак вже давно на h⁴.

Правило „en passant“ прийнято з огляду на кінцівку, кінцеву фазу гри, де фігур вже мало буває, а багато залежить від розміщення пішаків. Пішаки значно слабші від усіх інших фігур, вониж мають дуже обмежений хід і спосіб биття, але коли пішак дійде на крайній ряд (8-або 1) шахівниці, з тою хвилею перемінюється в яку небудь фігуру відповідно до бажання самого гравця (не противника), тільки не в короля, а також не може далше пішаком оставати. Переміна діється без огляду на те, які фігури ще є на шахівниці: гравч може, маючи дві вежі зробити собі ще хочби й 8, звичайно поза одну дві нових не вийде і то звичайно зробить даму, бо се найсильніша фігура, міг би мати 2, 2, навіть 9 дам. Але розуміється само собою, що може свого пішака перемінити тільки на свою фігуру, ніколи на ворожу, як се подавали раз у польських правилах зі знанням майже тільки теоретичним. Звичайно кажуть «дійти до дами» перевести пішака до дами, зробити даму тому, що даму найчастіше вибирають. Се дуже скріпляє гру даного гравця, тому противник старається до сього не допустити, такого пішака здержати.

Таким способом бють поодинокі фігури, а бити можна кожду ворожу фігуру, за винятком короля. Королеві грозиться оголошуючи „шах“; противник иншу фігуру мігби оставити на страту, але короля мусить хоронити одним з трох способів. Може втекти на инше поле, заслонитися вставляючи свою фігуру між короля а ворожу, яка йому грозить, перед конем заслонитись не може, або в кінці її забити.

Тут чорний дістав „шах“, біла вежа B e⁶ грозить забити йому короля; він мусить його хоронити йдучи K c₆ - f⁶ (f⁶, d⁶, d⁶), або заслонюючись C h⁴ c⁷, або беручи вежу D h³ X c⁴ (На K c⁴ - d⁶ мусить тікати).

Партія ч. 3

Гамбіт Еванса.

(Берлін р. 1851).

Andersen	Dufresne
1. e ³ - e ⁴	e ⁷ - e ⁶
2. K g ¹ - f ²	K b ⁸ - c ⁸
3. C f ³ - c ⁴	C f ⁸ - c ⁶
4. b - b ⁴	C c ⁶ - b ⁴
5. c ³ - c ⁴	C b ⁴ - a ³
6. d ³ - d ⁴	e ⁵ - d ⁴
7. 10 - 0	d ⁴ - d ⁵
8. D b - b ³	D d ⁶ - f ⁶
9. e ⁴ - e ⁵	D f ⁶ - g ⁶

Як що 9... K: e⁵, то B e.

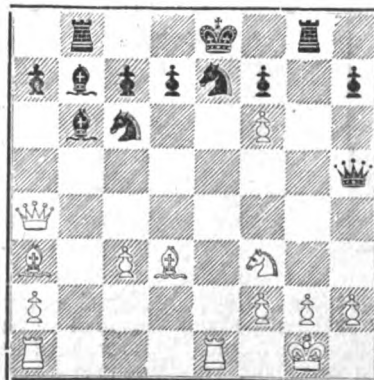
10. B f ¹ - e ¹	K g ⁸ - e ⁷
11. C c ¹ - a ³	b ⁷ - b ⁶

Щоби розвинути дамське крило.

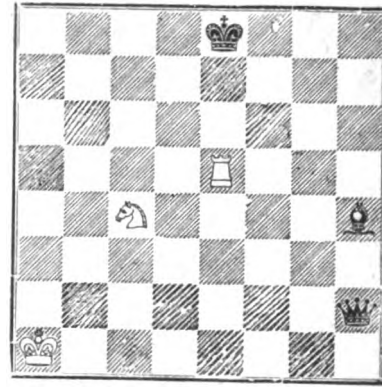
12. D b ³ - b ⁴	B a ⁶ - b ⁶
13. D b ⁴ - a ⁴	C a ⁶ - b ⁶
14. K b ¹ - d ³	C c ⁶ - b ⁷
15. K d ³ - e ⁴	D g ⁶ - f ⁶

На 15... 0-0 булоб 16. C: d³.
D-r E. Lasker радить тут d³ з наступною рошадю.

16. C c ⁴ - d ³	D f ⁶ - h ⁶
17. K e ⁴ - f ⁶	g ⁷ : f ⁶
18. e ⁵ - f ⁶	B h ³ - g ⁶

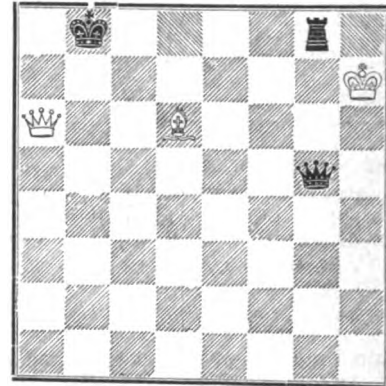

19. B a¹ - d¹ !!

Коли жадними способом не можна короля скоронити, тоді з тою хвилею гра кінчиться, дальших тягів вже не можна робити, до фізичного акту вбивства короля вже не мусить приходити.

На діаграмі чорний саме дістав мата, zagrożений стрільцем Cg⁶, чорний K b⁶ не має куди втікати, нічим не може заслонитись і забити стрільця не може — дістав мата.

Він сам також міг би дати мата, йдучи D g⁶ - g⁶ або g⁷, але на се вже запізно — партія скінчена і для нього програва.

На основі дотеперішнього можна поставити деякі загальні принципи гри. Остаточною цілею є заматувати ворожого короля, дати противникови мата.

Сеї мети можна досягти або помічу чисельної переваги фігур, або краще через положення — ліпшої позиції.

Тому з початкової позиції, де більшість фігур замурована, треба розвинути відповідно свої фігури, стремитися до осягнення матеріальних або позиційних користей, перешкоджати противникови в його анальогічних стремліннях.

Инж. Д-ський.

V. Gottshall говорить, що се найбільше шляхотна й надзвичайна комбінація Andersen'a, яку міг знайти лише геній Кождий раз при перегляді шахової літератури, перед проміноючим блеском сеї партії бліднуть усі зібрані там самоцівті. Се полягає у властивостях сеї рідкої комбінації.

19. D h⁵ : f⁶

Найкраще булоб B g⁴!

20. B e¹ : e⁷ + ! K c⁶ : e⁷

[Або 20... K d⁶ 21. B: d⁷ + ! K c⁶

(K e⁶ 22. B e⁷ + K d⁶ 23. C e⁵ + i т. д.)

22. B d⁶ + ! K : d⁶ (в разі K : d⁶, то

23 C e⁵ +; а в разі B: d⁶, то 23 gf)

23. D d⁷ + ! K : d⁷ 24. C f⁶ + K c⁶

25. C d¹ +].

батьківщиною. Відсіля лише при нагоді виходив у степи за стадами кочевиків. У верховинських лісах найшли теж захист останні льви. Ще трохи, а берберійський лев, найгарніший споміж левів тих околиць в Альджирі й Тунісі належає зовсім до минувшини. В Єгипті і середній Азії вже віддавна нема льва. Заховалося ще небагато левів над середнім Євфратом і геть на найдалших межах індійського степу, в недоступних лісах півострова Гуджарат: то його слабший перський свояк із гривою. Гагенбек називає його влучно: львом із молсоватою мордою. У лісах на південному склоні перської високогірній, в густих очеретах над долішнім Каруном стрічається льва ще доволі часто. В південній Африці левів уже небагато, в середній та східній Африці є їх ще доволі.

Дорослий лев-самець довгий на два метри, хвіст на яких дев'яносто центиметрів, загривок (попилиця) рівно один метр. Грудна клітка широка, випукла, коло пахвин запальний більше до багато вузкої задньої часті тіла. Голова угловата з широким лицем, морда тупа, грива чудова гладковолоса. Самиця не має гриви. Хвіст сильний, китиця його з роговими колочками, шерсть на всьому тілі коротка, гладка. Краска від одностайно піскво-жовтої до блідо брунатно-червоної. Лише на деяких місцях до тої охоронної пісквої краски домішано трохи чорної, прим. на кінцях гриви, голови й шиї, на довговолосих відростках здвож черва і т. д. Але воно є різне відповідно до географічного положення, а також залежне від льва. У левеняток шерсть густа і мягонька як вовна, по боках і під сподом густо засипана чорно-брунатними цятками. Часом плями, що пригадують леопарда, так і остаються, а саме зі споду у самиць. Такий цятковатий одяг левно помагає до охорони, бо (як зазначає англійський Гіольоґ П. Чалмерс Мічел) перериває обриси й помагає передусім звір'ятм, які живуть у лісі і чагують на добичу на скраю отвертих прогалин або з поміж галузій дерева. Плями, які має левеня, зникають підчас росту і дорослий лев має вже одностайну краску. Грива (як каже природник Густав Єгер) служить львови як охоронний щит. Коли лев готовиться до бою, стягає лицеві мязи. При сьому часть лица, на якій нема гриви, — зменшується. Охоронна грива паде на краї лица.

Тигр.

дного пополудня вернув я з моїми людьми з ліса — оповідає Форбес із Суматри. — Вони, як звичайно, йшли один за одним. Нараз із гущавини при дорозі вискочив тигр і в одну мить кинув на землю молодого туболяця, що йшов кілька кроків передімною. Я не відважився стріляти, щоби не поцілити чоловіка. Але батько хлопця, що йшов якраз перед ним із списом, прискочив до тигра і сильно замахнувся на нього. Тигр серед страшного крику присутніх виступив добичу й пропав у густих корчах. Все те сталося протягом одної хвилини. Удар лаби, здавалося, не був дуже сильний. Всетаки пазурі залізли були так глибоко в плечі й груди, що нещасний жив ще ледви якої чверть години. Його занесли були до недалекого села. На другий день рано пробудив мене сильний галас. Я чув крики й біганину, а поміж тим слово „маган“ (тигр). Я зірвався, встромив набій у рушницю і вибіг. Усе було на ногах, кождий вививав довгою списою в одній руці, а в другій „крисом“ (маляйський ніж, наче меч). Всі виглядали збентежені. Вчерашній тигр вишукав свою жертву, якої ще не похоронили. Зважився зайти аж до середини села, трохи більше як дванацять метрів від моєї хати, зараз коло трупарні. Але налякався крику й утік у непроходиму гущавину що оточувала село. Я міг слідкувати сюди всього невеличкий кусень. Як ми повернули до села, винесено тіло на похорон при супроводі страшного голосіння жінок. Селяне ступали за тілом, кождий із списом на ремени, бо боялися нового нападу. Вістре списа виліскувалося до сонця наче багнет. Викопали глибший гріб, як звичайно, а звечора добре прикрили. Вони говорили, що тигр напевно пробуватиме випорпати трупа. Другої й слідуючих ночей пиль-

нував я гробу, але тигр не приходив. Зате приходив кождий раз, коли мене там не було. Тому я поміг людям збудувати пастку, щоби зловити його, як вернеться. Всі місця, якими можна було дістатися до гробу, огородили плотом. Оставили лише одну дорогу з входом, перед яким протягнули сильний шнур. Той шнур був получений із бамбусового трощю, яку зігнуло кількох людей, а на кінці мала гострий спис. Був він так прикріплений, що якби лише тигр торкнувся шнура і звільнив бамбус, кинуло-би його впоперек вузької дороги.

Що вечера, через шість днів уставляли пастку, але тигр не приходив. Смого дня вже не наставляли; думали, що вже не треба. Одначе снідуючого ранку показалося, що тигр знову був у загороді, тому вечером казав я знову старанно уставити пастку. На другий день, ранним ранком пробудив мене голосний гамір. Я довідався, що пастка вночі попустила, спис переломився, але хижакка не найшли. Ми як стій узбробілися, щоби перешукати ліс. Кров на держалі списа доказувала, що тигр був тяжко ранений і не міг уйти далеко. Дійсно, яких трійцять кроків дальше згинув тигр у лісі. Проколений від одного боку на другий. Великий сей кіг перескочив величезним скоком високий пліг, а потім упав неживий.

Як лише стало звісним, що найшли неживого тигра, поспішили чоловіки, жінки й діти зі села, щоби цобачити трупа свого ворога. І кождей, за виїмком найменших дітей, приніс зі собою „кріс“ себто ніж. Я станув на звіря і лише з дуже великим трудом і найгострійшими погрозами вдалося мені перешкодити, щоби кождей не застромив вістрє у тіло. З якою то дикою втіхою й жадобою пімсти пасгли вони очи тим неживим грабіжником і все й усе кидалися на нього. Всю кров яка була, зужили, щоби замочити в ній свою зброю і так статися сміливим. Кождей раз за разом погладжував плазом „кріса“ по шкірі, щоби так меч втягнув у себе сильний випар сеї персоніфікації сили й сміливости. Як стягнули шкіру, прийшло багато звязків тих людей, яких поубивав тигр і просили, щоби їм дати кусник серця або мізку, бо як зідять се, то так пімстяться. Була між ними і старенька жінка, якій сей тигр ухопив на її очак сина-одинака, а потім чоловіка.

майже не замінні. Хижий звір як зловив жертву, могутчі кливаки запускає глибоко в її тіло й придержує крілко. Передними зубами, що порушаються простопадно, перерізає шкіру й жили добичі, а потім кости. Так як ножичі, щоби добре кравили, мусить тісно сходитися їх вістрє, так само пересуваються попри себе зуби хижакка. Язик вкритий багато роговими, острими, в зад зверненими колочками. Помітає собі ними звір наче пильником: здирає останки мяса, які є на костях. Діланне таких колочок можемо пізнати (в меншій степени), коли кіг лише нас язиком по руці. Чуємо тоді, який шорсткий котячий язик. (Тут слід замітити, що пережуваччі звірята мають також шорсткий язик. Тому в давних часах у Швеції, ще як були тортури, поспали засудженим підлошви на ногах солею і давали злизувати теляти).

Так само цікавої будови є лаба у хижаків котів. Коти (леопард, ягуар) лише припадково лазять по дереві, а звичайно жикоть на землі. Тому серповаті, острі й острокінчасті пазурі дуже скоро затуплювалисяби. Але на котячій лабі витворюється спеціальний охоронний прилад. Є се торбинки, в яких пазурі звичайно сховані. Завдяки тим торбинкам і еластичним подушечкам, які мають під пальцями, можуть коти незамітно підходити до добичі. Тому й у народних казках сказано: „Кіг у сапцях“. Останний палець із пазуром злучений з передостаннім пальцем еластичною жилкою так повортно, що один рух мязів підчас удару або підчас того, як вилазить прим. на дерево — пазур висувається. Знову протилежний рух мязів підчас спокою і підчас ходу втягає його у свого рода футерал. Так хижак із роду котів без ушкодження лаби може підходити до добичі на пальцях зовсім нечайно.

Лев (*Felis leo*) жив давніше у цілій Африці, південній і західній Азії, а навіть в Європі. За часів перського короля Ксеркса жили ще льви в Тракії. Нині живе вже лише небагато в деяких околицях Африки й Азії. В північній Сагарі — як подає знаменитий природник-географ Вільгельм Кобелът — уже давно нема львів, так як і антильоп. Властивим степовим мешканцем у північній Африці не був лев ніколи, а ще менше заслугує він на призвище „короля пустині“. Лісисті гори, верховини були його

пізнати з котрої сторони й відкіля він доходить. Звичайні звуки льва то низьке муркотінне, що наче когитється, а чачом наче кашляючи викидає звуки „вуф“ або ширше „вав“. Уява Арабів добачує великодущність у тому реві льва, яким попереджає нічні лови. То ніби має бути пересторога для звірят. В дійсности, радше хоче так викликати панічний переполох між звірятами, застрашити їх, щоби в утечі не були обережні як звичайно і так легше впали його жертвою, що засівся або обережно підсувається. Сей влучно запримічує (а говорили се все також тубольці та потвердили й новійші ловці), що пара львів, як вийде за добичею, то все нападає львиця, хоч вона менша і слабша і не може так гремучо ревіти. Лев полощить звірів, а львиця нападає на них із засідки. Із того, певно століттями практикованого звичаю навчилися нападати зараз вислідженого воорога, який мігби бути небезпечний. Противно „благороднійші“, себто лінійші льви, не зараз рішаються нападати на ворога. Що львиця скоро до нападу, коли, має молоді, се зовсім зрозуміле: материнський інстинкт каже її ділати в такій хвилі. Левенятка при народженню є величини малих котів. Спочатку вони дуже неповоротні, за якого пів року львиця відлучає їх, але вже перед тим зачинають обгризати мясо з костей, які мати приносить до леговища. Заки покинуть леговище, мати вчить їх ловецьких основ. Дає їм бавитися своїм хвостом, кидає китицею хвоста то сюди то туди, а левенятка вправляються так на ньому, щоби зловити його. Коли вже доволі сильні, бере їх мати з собою на лови. Часом перші лови відбуваються разом з батьком і магерю. Спочатку левенятка ждуть підчас ловів у засідці, поки батько й мати не сполують якоїсь звірини. Потім кидаються сюди і разом з родичами роздирають добичу на кусні. Підчас того виховання дітей львиця понайбільше вибирає звірята, які не тяжко сполкувати. Нападає також менші домашні звірята та вбиває їх і більше, як потрібно, щоби поживитися. Як минув рік, левенятка можуть полловати самі собі! Тоді вони мають уже гарні кливаки. Можуть роздирати й убивати спольовану звірину. Всетаки батько і мати ждуть на боці, готові кождої хвилі напасти, колиб було треба. В гушавині, біля водопою, головнож залюбки на стрімких берегах потоків, чи-

гає лев на степові зебри й антилопи. Лежить пригнувшись, мочучі мускули стягає до сильного руху: один скок, один удар лабою і вже вбив зуби в карк тай — звичайно — вже справився з жертвою, як каже Шілінг, лев скаче тоді й на вісім метрів далеко. Коли ж хибить, то вже час-то й оставляє свою жертву. Не „зі стиду“ але тому, бо знає, що тяжко йому здоганяти швидку антилопу. Коли добичу здоганяє більше львів, то не рідко сей або той перетинає дорогу вікаючій звірині. Що лев нападає чоловіка, коли є голодний, то зовсім певне. Так само й тигр, який виробився на „людоїда“. Коли лев переконався, що чоловіка легко вбити, то все вже буде вбивати людей, коли лише є до того нагода. І тоді може статися таке, що через львів мусять люде покидати деякі околиці. Мурина — як оповідає Швайнфурт — мусять кидати свої села. „Ми подибали — оповідає він про муринське племя Джур над Нілем — серед лісової гушавини невеличке, покинуте село. Тернові засіки, то були плоти. Але ніде не могли ми найти входу. Хоч сонце було вже високо на небі, мешканці зі страху перед львами сиділи на верхах кривель або на високих стовпах, на яких були їх шпихлірі. Село з причини нападів львів уже багато разів переносилося“. Що в деяких місцях льви заподіють великі спустошення серед худоби, се також певне.

Тубольці ловлять і полкують на львів у найріжнійші способи. В Альджирі більше ловців ховається до підземної ями (званої зілью) з бійницями. Перед бійницею для пригани привязують козу або візцю. Як лев підійде до добочі, то ловці ждуть, поки на добре не забереється до неї. Тоді стріляють льва. Кафри — як оповідає Ліхтенштайн — давнійше йшли на лови львів великими гуртками, озброєні списами, киянками й шитами. Як відшукали леговище льва обступали й окружали його все тісніше. Вкінці дрочать льва, кидають списами, поки сей не виліз із криївки і не кинувся на одного із ловців. Той втуож мить кидався на землю й прикривався щитом. Рівночасно товариші кидалися на льва й заколювали його. Часто не обходилося воно без ранених. Незвичайно сміливі Масаї у східній Африці роблять собі з львиної шкіри й гриви воєнну прикрасу на голову. Вони кидаються на льва у степу озброєні лише

списом і вбивають його, як запевняє природник Вайс. Та кож у старинній Асирії, як се представлено на різьбах, полковали на льва в пішому бою. На інших різьбах бачимо короля Сарданапала, як полже на льва на кони, озброєний списом або на возі з луком і стрілою. В краю Сомалів і в степах Бритійської східної Африки Європейці полкоють на львів на конях; гонять його так довго, аж змучиться в часі таких перегонів, убивають його влучним стрілом з доброго репетерового карабіна. В південній Африці полкоють на льва також собаками.

Потім на лиці творяться зі шкіри високі, грубі видуття (звої). Все те подобає на постебновану фехтункову рукавицю. Очи й ніздря западаються між сими видуттями. Горішня губа з твердим волосем, стягнувшись у дві високі подушки і відкривши зуби, творить два сильні, еластичні мячі. В ніякого іншого звірять не стрічаємо того дивного улаждення. Лице завдяки тому улажденню подібне на людське. Тому теж такий славний малир, як Вільгельм Кавльбах, намалював льва-короля у Леговому „Лисі Микиті“ такого дуже похорого на чоловіка. Ще й иншу користь має лев із гриви, бо за величезною головою і гривою ховається він, наче за щитом і не так дуже впадає в очи. То тим лекше, бо задня часть тіла у порівнанню з передньою є значно вузка. Загадочні є роговаті колочки, які лев має у китиці хвоста. Згадує їх уже старогрецький філософ-природник Аристотель. Старинні казали, що лев у бішености бичується ними або „побуджує себе до великодушности“. Та се глупота. Тому заперечували начеб лев мав на хвості колочки. Всетаки такі колочки є. І досліди природника Лейдїга виявили, що така колочка виглядає наче кругловата бородавка із гострим закінченням. Колочки ті, мабуть, скріпляють у льва змісл дотлику.

Леговище лев вибирає собі у низькім заглибленню, у гушавині, в островах трави, тернових кущах, також у печерах серед скель. Там усе може добре й безпечно схриститися. Не кидає криївки, хіба що дуже зголодніє або як виполошать його. Що правда, часом виходить розглядатися з високого місця по своему ловецькому окрузі. Як смеркнеться, виходить за добичею. Все що стріне, розшарпує й убиває, не погорджує і стервом. Виходять на лови звичайно парами (лев і левина), але також і стадами. Шліпінг бачив раз сімнадцять штук, а один достовірний англійський природник аж двацять сім. Вибраючись за добичею счиняють рев. Чути сей рев далеко. Араби називають рев льва „рад“— грім, а льва „ель асад“— той що викликує заколот. Той рев описує старий шведський природник Старман — як „грубий, і зовсім неартикулований звук, що має в собі щось порожнього, як голос кризь трубу до говорення. Се посередній звук між У й О, і здається, що добувається з під землі. І хоч як я пильно наслушував, не міг напевно

- 21. D a⁴ : d⁷ + ! K e⁸ : d⁷
- 22. C d⁸ - f⁸ + K d⁷ - e⁸
- 23. C f⁸ d⁷ + K e⁸ - f⁸
- 54. C a³ - e⁷ †.

Steinitz називає сю партію вічнозеленою в лявовому вінці великого німецького мистця.

(Handbuch).

Партія ч 4.

Відкинутий гамбіт дами.
(Baden—Baden 19/IV г. 1925).

F. I. Marshall. E. Rabinović.

- 1. d² - d⁴ d⁷ - d⁸
- 2. c² - c⁴ c⁷ - c⁸
- 3. K b¹ - c² . . .
- Певнійше - K g¹ - f⁸.
- 3. . . . K g⁸ - f⁸
- Тараш радить e⁷ - e⁸
- 4. e² e³ e⁷ - e⁸
- звичайно тут C c⁸ - f⁸.
- 5. D d¹ - c²!

Дуже добрий тяг, який на довго перешкоджає K f⁸ - e⁴

- 5. . . . C f⁸ d⁸
- 6. f² - f⁴ 0 0
- 7. K g¹ - f² c⁸ - c⁸

Сей після Тартаковера «тяг на рати» є єдиний спосіб для чорного дістатися до гри.

- 8. C f¹ - d⁸ K b⁸ - c⁸
- 9. a² - a³ a⁷ - a⁸
- 10. b² - b³ b⁷ - b⁸
- 11. 0 - 0!

Вступ до цікавої заплітки, якою білий провокує чорного грати на вилу пішака.

- 11 . . . d⁵ : c⁴
- 12. b³ : c⁴ c⁵ : d⁴
- 13. K c² - e⁴!
- Ка 13. e⁴ : d⁴ звичайно було K c⁶ : d⁴!
- 13. . . . C d⁸ - e⁸

Ще найкраще. По d⁴ : e⁸ дісталися би білі стрільці до проломної чинності.

- 14. K g¹ - h¹ h⁷ - h⁸
- 15. K e⁴ : f⁸ + D d⁸ : f⁸
- 16. C c¹ - b² C c⁸ - b⁷
- 17. C d⁸ - e⁴ d⁸ - d⁸

Загрозувало C e⁴ : c⁸ здальшим e³ : d⁴ - d⁸ здобути фігуру.

- 18. C e⁴ : d⁸ D f⁸ - e⁷
- 19. D c² - c⁸ f⁷ - f⁸
- 20. B a¹ - e¹ B f⁸ - d⁸?
- Багато ліпше було B a⁸ - d⁸
- як то покаже дальший перебіг партії
- 21. C d⁸ - b¹ B d⁸ : d⁷

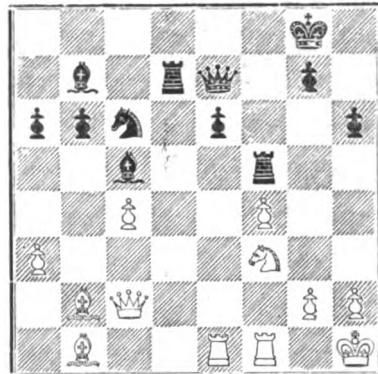
Дає білому нагоду до гарної кінцевої комбінації, в якій тяги чорного майже вимушені Але здається, що чорний вже не має порядної оборони.

- 22. D c² - c⁸ f⁶ - f⁸
- 23. e³ - e⁴! B a⁸ - f⁸
- 24. e⁴ : f⁸ B f⁸ : f⁸
- 25. g² - g⁴!

Тут Маршалль у своїй найкращій формі! Сей сміливий тяг який відкриває діагональ чорному стріль-

цєви проти короля, мусів бути докладно вирахований, щоби його вістре не обернулося проти білого.

- 25. . . . B f⁸ : f⁴
- На пожертву якости B f⁸ : f⁸ грав би білий певно найкраще по шахови на h⁷ 26 C b¹ - e⁴

- 26. D c² - h⁷ + Kp g⁸ - f⁸
- 27. C b¹ - g⁸ D e⁷ - f⁷

Єдина, але певно завчасу підготовлена оборона, або по взяттю дами дістав би чорний можливість сильного наступу на ослаблену позицію білого короля, що могло б дуже утруднити його вилу. Але наступ Маршалля не кінчається звичайно у безконечних кінцівках!

- 28. D h⁷ - h⁸ +! D f⁷ - g⁸
- 29. B e¹ : e⁸! Чорний піддався, бо по криттю мата на e⁸ негайно розв'язувало C b² : g⁷ +!

Останній тяг Маршалєвих комбінацій часто буває найкращий.

Хроніка.

Дєбрєчин. Відбувається міжнародний турнір майстрів у яком беруть участь: Asztalos, Grünfeld, Harasi, Iohner Kmoch, Dr. Nady, Matfison, Prokeč, Przepiórka, Seitz, Steiner. Др. Тартаковєр, Виковіч, а також турніри головний та побічний із загальним числом грачів 32.

Братислава. 16 серпня в салі Primocíalného Palacu розпочався IX з'їзд У: J. Č. Š. Відбуваються турніри майстрів на титул чемпіона Č. L. R. (Haida, Zdobrockij, M. Walter, Haček, Schulz, Harák, Teller Engel, Dr. Fazekas, Pokornij, Reti). Головний міжнародний титул майстра У. I. Č. Š. (у сім турнірі грає українєць проф. В. Черєдїв) та побічний. У всіх турнірах разом грає 71 грач.

Відєнь. Змагання чотирох міст: Berlin, Pest, Praha, Wien, пройшло успішно й викликало велике зацікавленнє. Вислід подає долучена табличка.

	Wien	Praha	Pest	Berlin	Вислід	Score
Wien		1 1/2	1/2 1	1 2 1/2	2 1/2	7 : 5
Praha	0 1 1/2		1 2 1/2	1 2 1/2	2	6 1/2 : 5 1/2
Pest	1/2 2	0 1/2		1 4	1 1/2	7 1/2 : 4 1/2
Berlin	0 1 1/2	0 1/2	0 0		0	3 : 9

Marlanské Lazné 20/V — 8/VI г. 1925.																Разом	Нагор.	
Учасники	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15			16
1. Némcović	●	1	0	1/2	1/2	1/2	1/2	1	1/2	1	1	1	1	1	1	1	11	I-II
2. Rubinstein	0	●	1/2	1/2	1/2	1/2	1	1	1/2	1	1	1	1	1	1	1	11	
3. Marschal	1/2	1/2	●	1/2	1/2	1/2	1/2	1	1	1/2	1/2	1	1/2	1/2	1	1	10	III IX
4. Torre	1/2	1/2	1/2	●	1/2	1/2	1/2	1	1	1/2	1/2	1	1/2	1/2	1	1	10	
5. Réti	0	1/2	1/2	1/2	●	0	1	0	1	1	1	1	1	1	1	1	9 1/2	V-IV
6. Тартаковєр	1/2	0	1/2	1/2	1/2	●	0	1	1	1/2	1/2	1/2	1	1	1	1	9 1/2	
7. Spielmann	1/2	0	1/2	1/2	1/2	1/2	●	1	1	1/2	1/2	1	1	1	1	1	8 1/2	VII VIII
8. Grünfeld	0	1/2	1/2	1/2	1/2	1/2	1/2	●	1	1	1/2	1/2	1/2	1/2	1	1	8	
9. Vates	1/2	0	0	0	0	0	1/2	0	●	1	1	1	1	1	1	1	7	
10. Ороєнскіє	0	0	0	0	0	0	1/2	1/2	1/2	●	0	0	1/2	1/2	1/2	1	6 1/2	
11. Przepiórka	1/2	0	1/2	0	0	1/2	1	1/2	0	1	●	1	1	1	0	0	6	
12. Thomias	0	0	1/2	1/2	1/2	1/2	1/2	1/2	1/2	1/2	1/2	●	1	1/2	1	0	6	
13. Janowski	0	0	0	1/2	0	1/2	0	1/2	1/2	1/2	0	0	●	1	1	1	5 1/2	
14. Sämisch	0	0	1/2	1/2	0	0	0	1/2	1/2	0	0	1	1/2	0	0	1	5 1/2	
15. Michell	0	0	0	1/2	1/2	0	0	0	1/2	1/2	0	0	0	●	1	1	5 1/2	
16. Haida	1/2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	●	1	2 1/2	

Лєнінград. 10 серпня розпочалися тут всесоюзні турніри.

Lazné Poděbrady В початку липня відбулися приятельські змагання Українського Шахового Клубу зі Sach. Kl. Hradec Kralovu. Переміг У. Ш. К. 5 1/2 : 4 1/2.

Дєбрєчин. Тут покінчився турнір з таким вислідом: Кмох 10, Йонєр 8 1/2, Тартаковєр 8 1/2, Грінфєльд 7 1/2, Виковіч 7 1/2, Гаваші 6, Прокєш 6, Пшєторка 6, Зайц 6, Штайнєр 6, Надь 5, Вайда 5, Астальош 4 1/2, Матїзон 4 1/2.

З осінніх мотивів.

Жовтий лист летить повільно,
Гай знеможено тремтить,
Вітер півночі всесильно,
Невблагано і свавільно
Наближав смертну мить...

Мить і зірвуться буруни,
Засумують небеса,
Заридають в серці струни,
Ляже темрява на вруна
І зчорніє вся краса...

Підуть в ростіч ясні мрії,
Дикі шуми загудуть,
В серці хугою повіє,
Серце в холоді зомліє,
Як почує смертну путь...

Як крізь сон, із млі могили
Буде чути голос мук:
„Ах, на що-ж ви, світлі сили,
Всі мечі свої зложили,
Щоб спочивок дати для рук!..“

Я-ж лежатиму байдужий
В млі блідого забуття,
Заки вчу голос дужий:
„Встань, наш любий, рідний друже,
Поборотись за життя!..“

Клим Поліщук.

Ол. Кисілевська.

Понад хмарами.

Препогана погода. Ні дощ, ні слота, а мрачно, димно. Сиві хмари розтяглися густою опоною над нашими головами, — у них потонули гори, ліси, висше положені хати. Нудьга огортає чоловіка, нічого й нікого не хочеться...

З вікна бачу, що на наше подвір'я входить із бесагами на плечах гарна Анничка, Іванова унука, що сидить десь там високо у верхах. Звичайно багато веселости, життя вносить у наше товариство отся смілива, жартовлива Гуцулочка — сьогодні-ж навіть її поява не в силі розвіяти нашої апатії...

Але ж Анничка не подарує сього. Пождала трохи в кухні, та вже й стукає та відхиляє помаленьку двері.

— Гей, пані! що сте ся так поховали, чом не виходите д міні?

— У нас гості, Анничко...

— Так із гістьми! Чи я не варта ваші гості видіти?

— То заходьте до нас.

Входить. З ясных зоряних очий бе огонь життя. Життєм, весною палають її рожеві, загорені від сонця щічки. У своєму барвному, гуцульському одязі, видається гірською, весняною квіткою.

Обкидає наших гостей сміливим поглядом, білі зубки показує в усміху.

— Просимо сідати.

— Простибі! Най усе добро сідає! — й займає між нами місце так просто й свобідно, якби з роду віку тільки в такому товаристві оберталася.

— Коли-ж вже підете зі мною до діда? Все мене питає, коли вже д нему панів „із горбика“ приведу!

— Раді-б, Анничко, хоч і зараз, та погоди нема. Бачиш, як закурив Буковець, Брисний...

— А чоґож вам у сих мраках, як з димари душитися? Йдіть д нам, на сонце.

— Хиба-ж у вас тепер сонце світить? — питаємо недовірливо..

— А ви-ж як гадали? Ану-ко ходіть лише, мете видіти.

Чи маємо вірити жартовливій Гуцулочці, чи ні? Однакож будиться охота перервати отсю нудьгу, що обмотала нас усіх немов сивим павутинням.

Гуцулочка спостерігає наше вагання.

— От не розкисайте оттак за печев, як тісто у діжі. Збирайтеся в дорогу, але швидше, абисте д вечеру вернули. А оці дівчата най беруть щось міцнійше! — Анничка вказує на батистові блюзочки наших гостей. — Мамко рідна, яке оце тоніське! Та-же якби пішов в таким лудиню меже гаджуги, то би голий війшов.

— Отже згода, Анничко, йдемо з тобою до діда. Пожди лише хвилиночку.

Збирання наше не триває довго, тільки на ноги сильніші черевики, на плечі тепліші нагортки, в руки гостро ковани топирці. Хочемо ще взяти дещо їсти — але проти сього протестує Анничка.

— Не треба. Д горі голодні швидше забіжите, а там дід вас вже добре нагодує. Він вас таким банушем та бриндзею погостить, що сте з роду такого добра не їли!

— Но, то хоч візьмемо кошечки на афини, може де по дорозі до діда афинник найдемо?

— Ей чому не знайдете? На Николаєвім ґрунї таких афин, що як бисте межї них улїзли, то бисте й у дїда не були. Я не покажу. Хиба як мете вертати, тоді про мене й ночуйте там...

На дворї холодно, темно, воґко. Усе се недавно немов каменем давило душу. Тепер бадьорїсть Аннички переходить і на нас. Вже в зовсім веселому настрою виходимо на прогулку.

Хоч під ногами ховзко, ми не тільки додержуємо Анниччі кроку, але й підганяємо її. Тільки не довго. Підвелися трохи в гору, а вже потомилися, ледви дух переводимо; що підїдемо кусничок дороґи, а вже й спочивати хочеться. А провідничка наша як ішла своїм легким елястичним ходом, подаючись з легка неначе на пружинах, так і йде, і не слїдно по нїй нїякої утоми.

Нї, годї вже. Мусимо відпочити хоч хвилину. — Сїдаймо, Анничко, на вориню. — Оглянулися. Господи! Ми-ж гадали, що Бог знає, куди зайшли, а тут місток, церковця, школа таки перед нами, лиш трошки в долині. Розмахни добре цїпком, а кинеш на попове подвірє.

А перед нами стежка все в гору та в гору веться серпентиною, Бог знає, як далеко, бо скоро губиться у мраках враз із густим ліском...

— Далеко ще, Анничко, до дїда?

— Ей де далеко? Почерез оцей лісок, що перед нами, а там Міхейловий ґрунь, Федорів зруб, тай до дїда. Я-би сама за часок забїгла, от так на впростець, тай у ліс, а ви як мете спочивати та ще й лїзти тими кривулями, то може доплентаємося д вечеру.

А може би справді не обходити „Кривулями“, як Анничка каже, а йти просто на ліс?

Так і зробили. Лишили широку дорїжку, якою їздять Гуцули на Буковець верхом на конї, і маленько, ледво значною стежечкою пнемося просто д горї. Не так се легко, дорїжка стрїмка, ще й високї папоротники, ожинники, афинник заступає дороґу. Важко. А ще до того всього мраки перетворилися у дрібненький, докучливий дощик, що сїче по лицї, по руках, відається в одежу, волосє, здається не тільки в тіло чоловіка, але й у душу. От тобі прогулька!..

Остаточно добилися до ліса. Тут темнота. Майже у пїтьмі пересуваємося помежи дерева неначе покутуючі души. Брр... Бодайже ти, Анничко, здорова була з твоїм дїдом і сонцем. Добре зажартувала собі з нас!

Але Анничка певна свого.

— Ждїть, не пилюйте, мете видїти, чи я брехала. Ще сегодни мете вигрївати си на сонци, ек вшїрки на камїнню.

Щож робити? Треба вірити Анниччі на слово і хоч тою надїєю потїшатися. Добре, що хоч густе галузе дощу не перепускає. Над нами високо неначе зелений, пахучий чорний baldachin, а низом тільки сухї пні, галузки, через брак сонця обсіпанї з чатїна сторчать неначе кїстяки. Нї стебелники живої, нї листочка зеленого під ногами, тільки грубї поклади сухої, рудої фої, вкривають неплодючу землю. Де-не-де, там де крізь зломане бурею галузе, золота соняшна ниточка досягне землі, під її чудотворним дотиком видобувається з під збутвілої фої блїда травичка, купка моху, ніжненьке кружево папоротї.

Як би не Анничка, ми б і не продерлися крізь сей густий ліс сухого галузея. Вона без уваги на темноту й непрохідну, здається, гушавину, уміє віднайти якусь тїнь стежечки, що дає нам змогу перебратися цїло посеред сих небезпечних, деревляних шпиць.

— Хто ходить сими нетрами, хто витоптав сї стежечки? — питаємо Анничку.

— От хто: иноді люди, як ми, що пилюють д хатам в горї за Буківцем, иноді діти шукають грибів, що в мокре літо вилазе з під фої, — але найбільше то таки звірі, що йдуть д потокови пити воду: лиси, борсуки, вовки, а може деколи й сам „Вуйко“, медвїдь.

— Гарну ж ти нам, Анничко, дороґу порадила! Таж ми готовї скорше нїж з твоїм дїдом, з медведем, або вовком стрїнутися!

— Не бїйтеся! Що їм тепер у селї робити, як маржина в полонинї! Вони зїйдуть д нам, як впаде зима, а у верхах не буде що їсти. Тодї не то в ліс, а під хати заходе. Ади тогїд ще перед Чесним Хрестом впала зима в пояс тай зараз першої ночи вовки хату кругом попід самї вікна обїйшли, а з колешні двоє ерчіт вхопили. Тепер хиба дики. Але й цї у днину дес у млаках хирїють, й аж у ночи лїзуть в школу. У нас ади ріпа обложена дротом, дїд в лубенці вартує, цїлу ніч ватра горить, а позасночи дїд на зорах лиш кришку задрїмав, ватра пригасла, дїд чує, а дрти як нитки лиш трїс, трїс, трїс, а дик штрїк у ріпу. Якби дїд був не наробив крику, був би гет ріпу забавив...

Хоча Анничка впевняє, що вовкам та медведям нічого тепер робити у селї, все-ж таки дехто похолодївший не дуже то приємно почувается посеред сього густого, здається, безконечного ліса. На щастє починає неначе прояснюватися, ліс помалу рїдшає, показується скупенька зелень, далї високо понад нами, помїж деревами проблискує вже й голубе небо. Ще трохи й виходимо на чудову, ясну, зелену цвитучу поляну, цїлу залиту соняшним світлом.

Вїддыхаємо повною грудю. Неначе хмари усунулися не тільки з неба, але й з души. Як-же се гарно, що вже випогодилося!

— Ой випогодилося! — сміється Анничка. — Ану подивїться у провал, в долину. Це лише я вас на сонце вивела, а ви менї не вірили...

— Не вжеж се можливо? — й спїшимо над провал на скраю гори, щоби переконатися, чи дївчина не жартує може.

І справді. Глибоко під нами, як оком засягне, не видно нічого, тільки хмари, дими, мраки. Верхи гір здїймаються по над сиве море зеленими островами. А кругом нас сонце, ясне, тепле, чисте, як чиста дїточа душа. Рожевіють, золотяться, голубіють лісовї квіткї, брєнять у ясних проміннях сонця пчїлки, комахи, вїддыхають запахом ладану дрібнї корчі смерек, ялівцю. Справдїшний їрай!

А може й справді рай? Може ми перейшовши понад хмари, попали не на дїдовий ґрунь, але просто до неба? Напевно так! Он між квітками пасуться овечкї „Доброго пастиря“, лише гляди добре, а то й Він сам покажеться із за дерева у своїй зорями утканїй одежі. А он і віл святого Евангелиста із корчів показує рогату голову. На отсьому оброслому мягким мохом пенькови напевно сїдає святий Лука, коли пише свої спомини із давних святих часів.

Допевно так.

А Анничка?

Оглядаємося. А й вона зовсім инша. Одіж на ній золотиться, горить, сяє. Хусточка зсунулася з лопи, й русяві кучері стали золотистою авреолею...

Ой, а ми й не догадувалися! та сеж не Анничка, Іванова унука, а напевно якась дивна свята угодниця божа стоїть перед нами. Чи не славна з краси свята Магдалина?..

Довго, уважно глядимо на неї, стараючися збагнути її тайну. Аж забулися. На жаль, дівчина своїми словами зводить нас із небесних висот на землю.

— Гей, що так стоїте, пани? Забули, що там дідо жде? Ой як забаруся, сваритиме; ви ще не знаєте мого діда... Ану далі, ще лише перештрикнути он той горбичок, і ми вже в дома...

Щож робити? Мабуть на сей раз ще не удалося нам відкрити дороги до неба. Шкода, та се нічого. Спробуємо иншим разом, а поки що спішім до діда Івана на бануш...

Дід Іван.

Славний дідусь був старий Іван. Хоч у звичайній гуцульській одежі — зовсім подобав на старого зопорожського козака. Мені таки здається, що я бачила десь межі старими козацькими картинами його портрет: більше як середнього росту, кремезний, здоровий, із білим козацьким вусом, із крачастими сивими бровами, що надавали-б йому такий суворий вигляд, коли-б з під них не дивились на вас такі погідні, веселі, карі очі й обличчя його в рамках сивих кучерів таке гарне, веселе, добре, що глянеш на нього, так і у твою душу вливаються добрість, спокій, ласка. Нераз дивувала мене отся його поразюча подібність із українським козацьким типом. Відкіль, бувало думаю, взялася в нього отся ковацька подоба? А от коли після антропологічних розслідувань, сказав мені професор Федір Вовк, як близький, як цілковито схожий складом тіла Гуцул із придніпрянцем — зрозуміла я, що се не випадкова, але родова подібність.

Оповідати умів славно дід. Коли Гуцули взагалі знамениті оповідачі, то дід Іван був одним із найліпших. Як що, бувало, позіжджаємося на літо у гори, — тільки нам і дороги, що до діда цікавих оповідань послухати. Коби хвилина вільна, ми вже на річку, через кладку й далі на гору, що таки від діда Петюковою зветься. У хаті його мало й шукаємо, хиба в неділю у саду — а в будень він усе в лісі. Чи на горі з сином Николаєм смереки рубає, із кори обдирає й з гори в долину риною мече, чи (се й найчастіше) із маленьким унуком Василем „маржину“ пасе. Відшукаємо, обсядемо діда кругом десь у холодку: Дідусю, розповіжте нам що цікавого про давні часи!

А дід радий гостям, стискає, у голову цілує.

— А бодайже ви здорові були! А бодай-же ви тревали, що не забуваєте діда старого!.. Ждїть же, — що би вам таке мудре розказати?

Задумався, нагадує... А ліс шумить піснї старо-віцької, ще молодечої дідови співає, а вітер вольні, полонинські голоси — трембітання несе, — а в долині річка клекоче, журчить, шумить — тої далекої, верхової, з під самої Черногори грав...

Дід примкнув очі, підвів голову — слухає...

І ми мовчимо, не перебиваємо чарівної, гірської мови.

Так і нагадав. Оживився, заясніли очі до спогадів давних, старе лице відмолоділо.

Оповідав дід, неначе живими красками картину пише. Так і бачите, як он з верхів, із глибоких темних лісів, сам Довбуш зі своїми юнаками сходить. У збруї, в золоті увесь. На плечах сріблом, золотом кований кріс, за поясом пістолети, ножі, через плече порошниця-роги, у руках ясний топір сяє.

Кресаня із павами, готурами, із щирого золота бляхою обвита. За ним таких же молодців трийцять, як орли, як соколи. Он тут на горі, на отсім ґруні за рікою, колись стояла хата старої Циганки; там вони сходили, до них ціле село збіглося. Грали музики, співанки, вівкання котилися далеко горами. З пістолет стріляли з буйности. Не кров, але меди солодкі ріками лилися. Гуляли хлопці, аж земля рвалася під срібними підківками, що цебрами її у рипу виносили, метали.

Гуляли Довбушеві хлопці, набувалися, а він з народом радиться, розвідує. Як луна йшла про нього вість, нарід не лише із близька, але з далекого Поділля від пшеничних ланів, як до свого заступника — местника, сходився. На вколїшках ішли, як спасителя молили.

— Заступися за нами, змилуйся. Диви, вороги пани збиткують, катують, зі скотиною нас уже зривнали — гірш як зі скотиною обходяться.

Обдарував Довбуш бідних людей щедро, годував, поїв і заспокоював. — Ідїть у мирі, не бійтеся, я там зїйду.

І сходив. Хоч польські пани тисячі жовнірів за ним розсилали, червінців гилетку за голову обіщували — він злітав як ясний сокіл з під хмари...

Борониться на замку пан. Скликав слуги вірні, замкнув двері тяжкі, тисовії. Виймає пістоля — стріляє. А Довбуш став, — не боронить. — Стріляй, каже, ось груди моя, нічим не заслонена.

Стрільте пан, а Довбуш кулю в руку, як горох йме.

— Видиш, пане, не ймаються мене твої кулі. Тепер же ти моєї руки спробуєш.

Потис плечем, важкі двері лиш розскачилися.

Паде пан на коліна. Золото, срібло виймає — Бери, каже усе, що хочеш, лиш мене пожалій, змилуйся.

Але Довбуш лиш засміявся.

— Не пожалував ти народу православного, християнського, — нема жалю й для тебе. Не по маєтці я твої прийшов, не по добро твоє — але по твою душу, щоби ти людей наших більше не збиткував*). І замахнув золотокованим топором, а голова панова як маківка ізбита, лиш покотилася по долівці...

Такий то Довбуш був, за народом бідним стояв.. Нема вже тепер таких, тому й нарід бідний бідує.

Замовк дідусь, задумався, — й ми очима, що перед хвилиною бачили інший світ, дивимося на гори...

*) Історичний факт.

Довбушевих слідів шукаємо... Чи не зіступить ще раз местник народній із тих верхів? Хто знає...

Сонце западає. На Довбушевім ґрунті, ще ясно, а тут уже погасає світ. А від річки холодом повіяло. Пора нам, дїду, до хати.

Немов пробудився дідусь. — Йдете вже? А шкода! Зайдїть же до старого ще коли. Розкажу вам, як то горами Довбушеві скарби огнем горять, із крови очищуються; за ключ-зіле, що полонинами росте, а як на нього косою натрапите, то вона в кавалки розскочиться...

— За нявки, що людей безвістями водять; за полонини й мое ватагованне у них розповім вам. Зайдїть ще.

Добре, дідусю, скоро, заїдемо знов. Спасибіг за гарну хвилину...

Д-р Володимир Левицький.

Сто миль на колесі.

(Присвячую українському Пластови).

Наш плян — зробити в сім році більшу туру ровером, починав з початком липня що раз більше наближатися до здійснення. Наші колеса, себто мою машину і мого товариша проф. П. Лушпинського, піддаємо основній ревізії перед виїздом зі Львова; мій ровер іще передвоєнний «Стирія», проф. Лушпинського новий «Пух», дістають т. зв. подвійне перенесення, що дозволяє без великого напруження сформувати і доволі стрімку, а то й довгу гору. Ладимо наплечники (рукзак); вага їх коло 6 kg., наші ж ровери важуть: мій 15, проф. Лушпинського 16 kg., тож із наплечниками і усяким знаряддем до направи роверів випадає на кожного з нас округло по 24 kg. Богато однак з річий, що ми взяли з собою, можна було безпечно лишити дома. Тому, що ми числили лиш на їзду днем, не взяли з собою ліхтарок — необережність, що пімстилася на нас пізнійше. — Наша ціль — переїхати на колесах вперед підкарпатську сторону зах. Галичини аж по Татри, а опісля перекинутися на схід, оглянути наші гори і Підгірем дістатися на Поділле. Менше інтересні партії рішили ми — щоб не гаїти часу — переїхати залізницею.

Ровери готові до дороги, цикльметри, що подають переїхану дорогу, провірені, дорога перестудіована після військових мап дуже подрїбно, тож прощай, Львове, на кілька тижнів! 8 липня с. р. о год. 8³/₄ починаємо нашу туру в напрямі городецької рогацьки.

Між Замішанцями.

Дорога — хоч називається мурованка — дуже погана. Вжеж то всі дороги в околиці Львова, крім може янівського, а в части винницького гостинця

в дуже лихому стані, повні вибоїв, нерівностей, каменюк, а про направу ніхто й не думає. До того спинює нас сильний західний вітер, що хвилями аж віддих зазирає. Всеж такі до Городка ми заїхали як-так на полудне (29.5 km.), трохи відпочили, перейшли кладкою через Верещицю, яка недавно по тутешніх полях широко гуляла, та пустилися в дальшу дорогу. Їзда стає що раз тяжша, в Братківцях напав нас дощ, дорога розмоклася, а перед Родатичами (40 km.) дощ замінився в зливу. Перериваємо їзду, сідаємо в Родатичах на потяг і серед нагального дощу добиваємося до Перемишля. Тут переночували у вічливого директора української гімназії і другого дня о год. 7¹/₂ пустилися здовж лівого берега в дальшу дорогу на захід.

Переїхавши міст на Сяні та довгу угорську (нині ґрунвальдську) улицю, їдемо болотом, що лишилося по вчорашній зливі, аж до Куньковець. Поля близько Сяну всі під водою, а навіть і там, де вода по повени вже уступила, збіже, трава, ярини, ціла тяжка людська праця замулена, змішана з піском та болотом. Дорога, постійно на захід — стає дуже живописна, особливо від Вапівців і Красічина, де місцями робить вражінне гірського краєвиду. Найкрасша партія — се безпечно від Речполя; однак тут же нас тяжка праця, бо дорога підноситься до висоти 355 m. і яких два кілометри треба тягнути ровери перед собою. В кінці станули ми на вершку гори, що носить дуже цікаву назву Київ, і тут відпочиваємо та любуємося гарним видом, а мій товариш робить соняшину купіль. За те з якою сатисфакцією зїзди-мо з сеї гори в долину до місточка Кривча, що

положене^ео 120 м. низше! Сеж нема більшої радості для цикліста, як тоді, коли може силою розгону без руху ніг зіхати в долину (технічно ми се називали »шпріцером«). В Кривчи, де напилися дуже доброї води, переїхали попри гарну церкву, а опісля через польське місточко Бабиці дісталися до Дубецька (32 км. від Перемишля) в саме полудне. Дубецько, невелике польське місточко, замітне замком Стадницьких та тим, що тут вродився »князь польських поетів« біскуп Красіцкі. В Дубецьку в реставрації, де ми задержалися хвилю, чули ще українську мову.

12 км. даліше на захід їдемо через Бахурж попри парк Скушинських, перетинаємо вузкоторову колійку Пшеворск-Динів, лишаємо Динів милу на полудне від нашої дороги та покидаємо Сян, що аж до тепер вірно нам товаришив. Звідси дорога стає що раз тяжша, що раз більше підноситься до гори (в Ігіозі на 428 м., за Баричом у Мурованці аж на 444 м.); всеж таки дорога добре удержана, а від Уяздів (15 км. на захід від Динова) стає дорогою першої кляси. Що раз частішше трапляється нагода довгих зїздів у долину, а від Мурованки до Домарадза (4 км.) починається довга, остра серпентина в діл, яка нагадує найкрасші серпентини в горах. У Домарадзи (7 год. вечір) покидаємо прегарний гостинець, що веде даліше на полудне до Кросна, і вїздимо в довжезне мазурське село Лютчу, що тягнеться над потоком Стобницею. Дорога тут уже приватна, розбита, знищена, повна груді і каміння так, що ровером ледви сяк-так можна кермувати. По трох квадрансах тяжкої, претяжкої дороги стали ми на кінці Лютчі (70 км від Перемишля). Звідси переїхали ми в полудневім напрямі до Красної, та раз тому, що вже ніч запала, друге, що ніде не було дороговказів, та що ми не мали ліхтарок, ми довгий час блудили і аж о 9^{1/2} вечером стали в Красній в гостиннім домі пп. Зілинських по 78-кілометровій дорозі.

Красна і її околиці — се безперечно найцікавішій стороні української етнографічної території. Сім сіл, а саме Красна (первісна назва Коростенка), Опарівка, Петруша Воля, Ріпник, Бонарівка, Ванівка (польск. Węglówka) та Чорноріки, се немов ізольований укр. острів, оточений довкола з усіх сторін польським морем. Се т. зв. Замішанці. В їх мові, зближеній до мови Лемків, заховалося багато архаїзмів, а деякі людські типи просто козацькі. Я не фільольог і не етнограф, щоби розводитися над діалектичними та фольклорними прикметами Замішанців і згадаю лиш, що більшу студію про них друкував свого часу пок. проф. І. Верхратський в виданнях Наук. Тов. ім. Шевченка. Дещо найти можна в польській монографії про Кросно й його околиці кс. Сарни, теперішнього крилошанина лат. консисторії в Перемишли. Поза тим із Красної походить найліпший наш лінгвіст, проф. д-р І. Зілинський, що приладжує простору студію про Замішанців.

Сама околиця дуже живописна; сей етнографічний острів лежить на доволі високім гірськім хребті, що тягнеться від Стрижова в напрямі Кросна, та в Сухій Горі доходить до висоти 592 м. Тож ціла ся територія робить вражінне гір; потоки

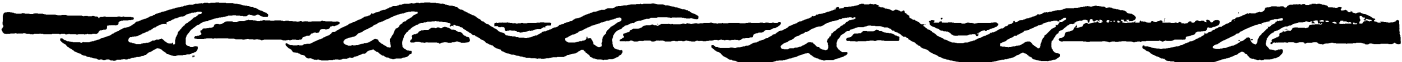
пливуть тут немов гірські, доволі високі хребти гір т. зв. Чорноріки, покриті густими лісами, які однак що раз більше девастують, а подекуди (особливо гори Королівська і Суха) наїжені величезними скелями і камінними бовдурами, з яких найкрасші та найбільше характеристичні лежать яких 2 км. на схід від Одриконського замку і зветься Прядильницями; до них привязана доволі интересна легенда. І кліматичні ріжниці тут великі; коли на долині вже весна, то в Чорноріках іще санна, а збіже доходить з яких два тижні пізнійше. Як усюди в околиці Кросна, так і тут розвивається нафтяний промисл, а найбільше шибів побудовано серед дуже гарного оточення в Ванівці. Денебудь вийти на горб, то усюди прегарні краєвиди; коли ми пр. з д-ром Зілинським вийшли на горб у Красній, то овид сягнув аж по Сяніцькі гори, по Старувесь із великим езуїтським монастирем, по Березів і Стрижів. Та безперечно найкрасшим об'єктом у тій стороні є прегарні руїни Одриконського замку, що стоїть на території Чорнорік. Руїни, звеличані колись польським поетом Гошчинським у повісти »Król Zamczyska«, хто знає, чи не найкрасші в цілій Галичині. Коли ми станули серед тих руїн замку, побудованого на недоступній скелі, який памятає ще XIII ст., то побачили краєвид рідкої краси. Дукля і її славний провал, Кросно і далекі Карпати геть аж по Татри з одного боку, Сухагора і Прядильниця з другого боку, се дійсно штафаж, гідний сих чудових руїн. А коли ще далеко в горах затягнулася чорна хмара і почало грімти, нагадалася мені сцена, яку так поетично змалював Гошчинський. Коли ми пізнійше з Кросна їхали на захід, то довго-довго бачили ми сі руїни, до яких Поляки ще нині паломничать мов до національної Мекки. Недаром серед сих руїн здвигнули вони пам'ятник великого свого героя Костюшка.

В Красній перебули ми чотири гарні, хоч дощеві дні, любувалися тутешнім лагідним воздухом, купалися в гірськім потоці та познайомилися з тутешніми укр. літниками, серед яких я віднайшов колишнього мого ученика, судю з Кросна п. Н.

В Красній побудована величава, мурована, дуже интересна церков заходом о. Прислопського. в селі є українські крамниці і кооперативи.

Резписався я довше про сю интересну сторону в надії, що може моя нотатка заінтересує наших людей, учених, літників і ин. Доїзд сюди не тяжкий, бо і від Стрижова і від Кросна не дуже то далеко.

По кількох днях приємного побуту у пп. Зілинських виїхали ми з Красної дня 14 липня кіньми (бо ізза непогоди дороги в тих околицях під ровер неможливі), переїхали попри ліси на Сухій Горі (власність генерала гр. Шептицького), попри гарні Прядильниці, оглянули Одриконський замок та в Корчині, славній колись-то з виробу добрих полотен та розпрощалися з нашим гостинним господарем п. д-р Зілинським. В Корчині всіли ми вже на ровери і по милі дороги переїхали Вислок та стали в Кросні. В тім, з богатых оглядів интереснім місті, звіснім мені вже давнійше, задержалися ми коротенько і переїхали на дворець, положений доволі далеко за містом. Тому, що даль-

ше дорога з Кросна веде постійно здовж залізничного шляху і краєвидно мало інтересна (цікаві лиш рафінерії нафти в Єдлічах і старий Беч, що колись-то гордо називався малим Краковом), рішили ми дальшу дорогу відбути залізницею, бодай до Струж. Та від Струж на захід злива по дорозі позривала мости, тож volens-polens мусіли ми їхати залізницею дальше і через гарно розкинений Грибів — знаний мені давніше — приїхали ми до Нового Санча, де серед дощу прибули о 9¹/₂ вечером. Звідси рішили ми їхати дальше за всяку ціну ровером. До Санча зі Львова переїхали ми 125 km. на колесах, а 170 km. залізницею.

В Пенінах і Татрах.

Переночували ми в Новім Санчу в доволі поганім готелю за дорогі гроші та рано 15 липня коло 8 год. вибралися в дальшу дорогу. Переїхавши улицями доволі гарного та чистого міста, минули ми на Ягайлонській улиці невеличку та чепурну церковцю і українську бурсу (се все діло маленького гуртка тутешньої української громади) і по добрій, хоча ще болотнистій від учорашнього дощу, дорозі скоро через широкий Попрад дісталися до Старого Санча, віддаленого на полудне о милю дороги від Нового міста. Колись се старе польське місто було славне та багате; нині лише старий костел та монастир Клярисок, засновані в XIII ст. королевою Кінгою, пригадують колишню славу. Сам костел доволі інтересний; в нім лежить св. Кінга та Ядвіга, жінка Володислава Локтика. Та на жаль срібного саркофагу св. Кінги, що є в монастирській каплиці, полученій з костелом, не могли ми оглянути, бо до сього треба єпископського дозволу. В будинку монастира міститься нині краєва шевська школа. — Дальша дорога зі Старого Санча з початку погана і болотниста, стає що раз ліпша і веде постійно здовж Дунайця. Між Гольковицями і Кадчею переїздимо через міст на правий бік Дунайця, і звідси починається дуже гарна й дуже добра дорога. Дунаєць, могутня, широка, глибока гірська ріка — з шумом котить бисто свої голубі філі, а над ними раз у-раз увиваються срібнобілі чайки (меви). Прегарна се ріка — один лиш наш Черемош у Жабю трохи подібний і красою води і силою струї і ревом ішипотами до сього величавого допливу Висли, що творить границю нашої етнографічної території. Тож ми користуємо з кожної нагоди, щоби в філях Дунайця відсвіжити наші сили; купаємося в Кадчи, а пізніше в Тильмановій, де задержалися в полудне на довший відпочинок. Дальша дорога веде здовж Дунайця постійно на полудне серед що раз то красшої, величавішої природи; сеж бо ми наближаємося до Пенін, сього — побіч Татр — жемчуга західних Карпат. Коло 5-ої год. з полудня станули ми в кінці в Кросценку над Дунайцем (45 km. від Нового Санча). Примістившись в добрій, жидівській господі, зараз таки вибралися до Щавниці, віддаленої о 5 km. від Кросценка по лівім боці Дунайця. Щавниця — ся колишня «королева польських вод» дуже підупала; зїзджають сюди головно Жиди і то не ті богачі, але найбідніші пролетарі. Коли ми сюди прибули, жерела всі були вже зам-

кнені; однак заряд зробив для нас як туристів виїмок і ми випили по кілька склянок славної Юзефінки. Признаюся, що такої доброї, приємної в смаку води ніколи ще не доводилося мені пити, а пив я в життю багато і буркутів і усяких Kristallwasser'ів. Щавниця лежить у місци, де Руський потік вливається в Дунаєць; сеж остання оселя польських гірняків, бо вже сусідні села Явірки і Шляхтова — се українські лемківські села, що висунулися найдальше на захід нашої етнографічної території. Щавниця — се кінець славного перелому Дунайця через живописні, хоча не високі Пеніни, які ми довго-довго ще бачили в часі дороги другого дня; Пенін, що мають багату туристичну літературу, не беруся тут описувати — се не є ціль моїх споминів. Повернули ми пізнім вечером до Кросценка, славного також мінеральними водами і купелями в Дунайци, ще раз відсвіжилися в Дунайци, зїли на вечеру пстругів (се в Кросценку належить до програми) і переночували дуже порядно, вигідно і доволі дешево.

16-го рано виїхали ми з Кросценка по год. 7 просто на захід. З початку дорога доволі прикра, бо постійно підноситься в гору (Кросценко 420 m.) аж до Нового Торгу (593 m.); до сього ще й краєвидно неінтересна. Аж в Ключківцях відкривається нараз величава панорама Високих Татр, покритих у багатьох місцях снігом; а що день гарний, гори чисті, тож видно кожний вершок. Від Ключковець ідемо на полудне з яких чотири кілометри острим спадом на долину; ровер котиться сам і ми не оглянулося, а вже найшлися знов над Дунайцем коло великої коршми, де дороги діляться, на право до Нового Торгу, на ліво до Чорштина. Звертаємо на ліво і за хвилю стаємо над Дунайцем на чеській границі коло величавих руїн славного чорштинського замку. Пам'ятають вони ще XIII вік; тут ховався перед Татарами Болеслав Стидливий, тут жила славна Естерка за часів Казимира Великого, тут 1651 р. пробував славний Наперський, що за часів Хмельницького з гуралями підніс повстанне проти шляхти і Жидів і рік пізніше за те наложив головою. По другім, уже чеськім боці Дунайця, видно руїни давнього угорського замку Нідиці, що колись-то належав до Заполів і Палочаїв. Тут між обома замками починається славний перелом Дунайця, що через Пеніни тягнеться аж під Щавницю.

Під замком у Чорштині стрічаємо відділ польських скавтів аж із Великопольщі; і всюди, чи в Татрах над Морським Оком, чи під Чорногорою, чи то в Делятині, чи в Ворохті, все бачили ми відділи польської молоді, що або як скавти, або як відділи воєнного підготовки ведуть самостійне, а однак здисципліноване життя, що дає їм нагоду пізнавати край і розвивати самостійність і любов до своєї минувшини. І мимохіть приходить мені на гадку, як мало у нас робиться в тім напрямі і як далеко ще нашому пластиви до такої величавої організації, як її мають скавти і польські гарцержи, за якими стоїть і школа і військо і преса і ціла суспільність.

Від руїн Чорштина звертаємо понад Дунайцем на захід; ідемо через великі, але мало інтересні

гірські села, як Маньови (тут відпочиваємо і купаємося в Дунайці), Дембно, де стоїть старенький, деревляний костел із XIV ст. і де при коршмі в місці, де Бялка впадає до Дунайця, переїздимо на правий бік Дунайця, недалеко чесько-польської границі. Віздимо в широку новоторгську долину, минаємо села Гаркльову і Ваксмунд та стаємо в Новім Торзі о год. 1 в полудне (34 km. від Кросценка).

Новий Торг доволі гарне містечко, що для гуралів має таке саме значінне, як для наших Гуцулів Косів або Делятин; тут є гарний ринок із доброю реставрацією Гіжицького, є гарний старий костел, є й гімназія. Тут бере свій початок Дунаєць, бо тут сходяться обі його жерельні ріки, Білий та Чорний Дунаєць. Звідси прегарний вид на схід на Пеніни та на полудне на величаві Татри.

З Нового Торгу їдемо даліше на полудне здовж Білого Дунайця. Овид замикають нам Татри, а на їх переді дикий Гевонт (1900 m.), що під ним розсілося Закопане; високий на 14 m. хрест на вершку Гевонта видно милями з далека. Дорога що раз підноситься в гору і біжить здовж залізниці; однак вона добре удержана, наглих піднесень нема, тож їдемо без змучення. В Шафлярах, великім гуральським селі з оригінальним костелом, єсьмо вже на висоті 646 m., по купелі в Білім Дунайці, їдемо через довжезне село тої самої назви, даліше минаємо Поронін на висоті 743 m., що є немов передмістям Закопаного, а по 7 km. віздимо в кінці на територію Закопаного о год. 5 по 60 km. дороги від Кросценка. Переїхали ми через Крупувки, головну улицу Закопаного, довгу улицу Каспрусе і задержалися у свояків на Живчанському передмістю. Ще того самого дня пішли ми на прохід в напрямі Стронжиської долини і т. зв. реглів.

Про Закопане, сю літню столицю Польщі, стільки вже писано, що обмежуся хиба до кількох заміток. Закопане має подвійний характер; як літнисько, де рік-річно зїзджаються люди з усеї Польщі, має в собі багато гоштаплерства -- слідно се головно на Крупувках і сусідних улицах, готелях, магазинах, ресторанах, данцінгах. Для сеї класи людей Татри з їх величавою красою не існують; що найбільше існує Морське Око, куди можна вигідно поїхати автвом і випити сніданне або зїсти обід серед величавого окруження, бо се належить до програми, як належить також до програми купити в однім з численних склепів, що продають вироби ніби закопанського домашнього промислу, цюпагу і парадувати з нею. Ті гоштаплери — то, як майже усюди — розпаншені доробкевичі, головно Євреї. І вони то спричиняють нечувану дорожнечу. Досить сказати, що за термос, що збився нам у дорозі, зажадано від нас ціну в трое висшу, як у Львові, а в туристичному магазині не знали навіть, що існують термоси з подвійним герметичним замкненнем. Навіть оливу до роверу купили ми аж у Новім Торзі, бо в Закопанім її не було, хоча тут циклістів багато.

Але є ще друге Закопане; се Закопане, що, завдяки ідеальному положенню (837 m.), завдяки лікарям і філіантропам, як д-р Халубинські, д-р Храмець і Длускі, стало одною великою санаторією

для хорих на легкі, що тут находять полекшу і здоровле. Є тут у кінці і Татрянське Товариство з численними секціями, але його діяльність побачить тільки справжній турист, що шукає вражінь не на Крупувках, але на верхах і турнях Татр. Тих справжніх туристів побачити можна аж далеко за Закопанім і пізнати їх по їх убранню; як туристи, так і туристки убрані переважно по мужеськи, а ізза Bubikopf-у не раз тяжко догадатися чи се він, чи вона Нарід тут гарний, мужчини одягнені в коротенькі гранатові спенцери, білі довгі штани, в горі вишивані, долом розтяті, закінчені кокардою, на голові маленький капелюх, прикрашений мушлями. В поведенню джентельмени — одного такого великана-джентельмена бачили ми в Новім Торзі в ресторані, — а в противенстві до наших Гуцулів кожний знає дуже добре назви всіх вершків і кожний уроджений провідник.

17 липня їдемо роверами до Морського Ока; до сього жемчуга Татр веде прегарний, дуже добре удержаний і дуже практично збудований гостинець, довгий на 31 km. А хоч майже постійно веде він до гори, аж на висоту 1393 m., і хоч лише місцями можна їхати ровером, а переважно треба іти пішки, однак і чудові види і гірський воздух стільки дають принади сій дорозі, що й не жаль трудів. З Закопаного віздимо о год. 7:30 рано, їдемо через Крупувки і ул. Замойського, де минаємо пам'ятник Халубинського (що «відкрив» Закопане) з прегарною фігурою в бронзі славного гусяря Сабали, якого увіковічнив Сенкевич. Минаємо в дальшій дорозі Ящурівку, одну теплицю в Татрах (постійна температура + 20°C) і підходимо що раз висше і висше в гору через Топорову, Цирлю і Поронєц. Так входимо в долину річки Бялки; чудовий вид на Татри — дець узаяся і дощ і громи, верхи раз-у-раз закривають хмари і відслонюють їх знов. На 22 km. минаємо на Бялці границу польсько-чеську — на мості, що веде на Яворжину, польська і чеська сторожа — оподалік, купаємося в зимній воді Бялки на велике счудованне польських митових урядників. 4 km. від Морського Ока переходимо попри стрімкий хребет Волошина і минаємо гарні, сині водопади Міцкевича, що з висоти по скелях спадають у Розтоки, а в кінці о 12:45 стаємо над берегом Морського Ока. Тут повно автів, автобусів і типових гуральських фір, повно скавтів, вояків та усяких туристів. А що нараз почався дощ, то всі ті аматори гарних вражінь зглотилися в ресторані Татранського Товариства, що удержує тут дім для туристів. Прегарне, синє Морське Око! Альпейські озера, які я бачив, чи то 4 кантонів, чи Wallensee, чи Lago Maggiore, певно красші і величю і красою води, однак мало яке з них має таке дуже дике окруженне. Риси (2503 m.), Менгушовські Турні (2427 m.) і дикий Монах (2064) — се величавий штафаж кітловини, що в ній міститься Морське Око. А коли вийдемо ще 200 m. висше, то трафимо на другий котел із Чорним Ставом. Жереп, денед кедри, а серед жерепу вівці, а понад тим дикі, нагі скелі, денед покриті ще снігом, денед серпанок із хмар, що переливаються по верхах — усе те складається на чарівну якусь симфонію.

Відпочивши тут довгий час і зівши доволі недобрий, а за те дорогий обід у ресторані на висоті 1400 м., пускаємося в поворотну дорогу. Се просто розкіш їхати назад до Закопаного. Дорога сходить у долину прегарними, довгими серпентинами так, що не раз 10 km. не треба навіть педалом рушити. Ровер летить стрімголов, лиш у двох місцях недалеко Закопаного треба його провадити (один раз на просторі 2 km.). Ще раз купаємося в Бялці, ще раз оглядаємо величаву панораму Татр, аж тут знов виринув перед нами Гевонт і за хвилю минаємо Ящурівку та стаємо по 62 km. дороги з поворотом у Закопанім, де за час нашої неприсутності впав добрий дощ.

З Закопаного виїхали ми в поворотну дорогу 18 липня о год. 9¹/₂ рано. Ідемо постійно в долину, тож не чуємо найменшої втоми; а до того й дорога знаменита. Ще раз — останній уже купаємося в Шафлярах у Дунайці, ще раз оглядаємо величаву панораму Татр, на яких тут і там осіли хмари, і вже о 11 єсмо в Новім Торзі. Тут купуємо оливу до роверів (згадую про се, бо ніде в часі цілої дороги порядної оливи не могли ми дістати), а по добрім і недорогім обіді минаємо міст на Чорнім Дунайці і ідемо далі на північ у напрямі Хабівки. З початку дощ і болото, але се треває лиш коротку хвилю; дорога першоклясна, знаменито удержана, однак з початку доволі тяжка, бо постійно підноситься в гору. Миж бо кидаємо новоторгську долину і входимо на водний діл Горців, що ділить Дунаєць від Раби і йде горою Обідовою, яка підноситься на 1040 м. До села Клікушової, гарно положеного, з прегарним видом на Татри, зїздимо довгою серпентиною і від сеї хвилі такі серпентини стрічаємо, що раз частійше. В кінці стаємо на висоті 812 м., яких 200 м. над Новим Торгом, і звідси починаємо прегарну їзду до Хабівки. Панорама тут величава; з заду за нами маєстатичний, грізний ланцюх Татр, чистий, без хмар, з правого боку ще рисуються Пеніни, а на ліво видко Західний Бескид із довжезною копулястою Бабиною горою (Babia góra), що своїм шпилем 1725 м. високим творить найвисшу точку Карпат аж по Горгани. Дорога тут прегарна; нічого дивного, бо се головна дорога Краків-Закопане, тож раз-у-раз стрічаємо авта, що гонять у Татри і назад. Взагалі такого руху авт, як на дорозі Санч-Щавниця, Новий Торг-Закопане, нема здається у цілій Галичині; за те у східній Галичині по цілих днях не стрічали ми ані одного авта, ні ровера. Та в зах. Галичині дороги прегарно удержані; що 1 km. або 2 стрічаємо дорожого сторожа, що вильнує дороги і зараз приводить її до порядку;

а у нас? Та про се ще дальше розкажу. Що раз довгими, що раз острійшими серпентинами зїздимо в долину і стаємо о 4 з полудня в Хабівці (42 km. від Закопаного). Дорога йде дальше на північ на Мислениці до Кракова, ми одначе скручуємо до залізничної стації (Хабівка — се важна узлова точка) і задержуємося тут на ніч в якімсь жидівським готелику. Звідси робимо ще прогульку до Рабки по поганій дорозі (3 km. від Хабівки), яка пригадує нам дорогу в Лютчи. Рабка — се благодать для хорих дітей; тут є води йодові, бромові і солоні, добрі для золотушних і рахітичних дітей. Тож сотки дітвори увихається коло тих цілющих жерел і по парку; і ми пробуємо сеї води, але не в силі проковтнути її. Людий тут багато, та всеж таки чується, що тут усе ще дуже примітивне; навіть сеї першорядний ресторан та каварня, куди ми поступили, дуже й дуже нагадує провінцію. Само село Рабка не має крім старсго костела нічого замітного. — Вертаємо до Хабівки, купаємося в Рабі, а опісля проф. Лушпинський направляє педал — перша направа ровера від виїзду зі Львова. Сидимо пізно вечером у Хабівці; стація залізницї в долині під нами. З далека доходить до нас прегарний спів; се хтось сильним барітоном співає звісні польські пісні: (Старий циган, Байки) — нараз чуємо безсмертне «Над Прутом». Хто се тут на окраїнах Галичини співає сю нашу питому пісню? На моє питанне якийсь чемний wywiadowca пояснює, що се почтовий урядник п. Р., перенесений сюди зі східної «Малопольщі». І ясна мені стала туга сього чоловіка. Здоров, брате!

Хабівкою і Рабкою скінчили ми нашу туру на заході і рішаємо перекинутися в наші гори. А що дороги попсовані, мости зірвані, тож з Хабівки ідемо залізницею на схід. Досвіта дня 19 липня з Хабівки везе нас потяг до Стрия; в Добрій — де зірваний тор — переносимося до другого потягу, далі в Лімановій з великими рафінеріями нафти минаємо славне побоевище, де Бороєвич 1914 р. здержав Москалів в їх поході на захід, минаємо далі Санч, Ясло, Кросно, минаємо Сян у Сяноці, і вечером стаємо в Стрию. Тут за увесь час дороги стрінула нас перша і одинока секатура; на двірці казали нам доплатити за ровери якусь таксу, але доволі неввічливий урядник не був у силі нам вияснити, за що то доплата, чи то міська, чи воевідська. Переночували ми в Стрию, заїхали на другий день до Станіславова і 21 липня о 8 рано станули в Делятині, звідки почали ми другу часть нашої дороги через Гуцульщину, Покутте і Поділле. Дотепер зробили ми 362⁴ km. роверами.

(Далі буде).

Село в осени.

Дрімаять села... Ясно ще
Осінне сонце сяє,
Та холодом осінним вже
В повітрі потягає.
Жовто-зелені садки
Дрімаять вже без плоду
І тихо гріються хатки,
І верби гнуться в воду.

Сонливо річечка пливе
Згачена коноплями,
А всі плоти, зарінки всі
Обставлені горстками.
Мов вежі й башти, добрії
Стоги та обороти
Стоять і стережуть село
Від голоду й тривоги.

Дрімливо в поле йде орач
Ще ж веремя не скорє —
І звільна під озимину
Пухкую землю оре.
Корови ситі на стерні
Лежать і румигають,
А пастушки бульби печуть,
Коло огню гуляють...

Іван Франко.

Подорож у вселенну.

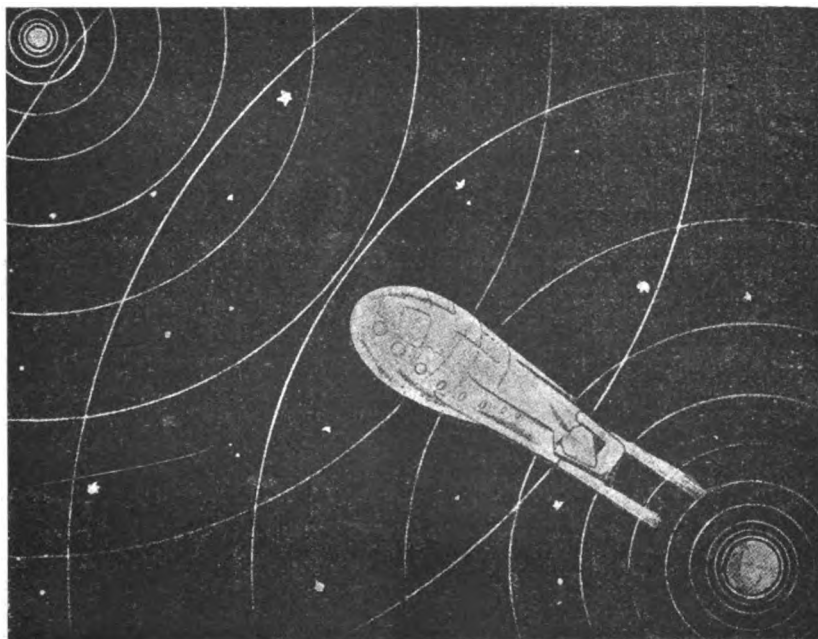
ЗДАВЕН давна ніщо мабуть не цікавило так дуже людей, як питання: як дістатися би у вселенну, як відбути би подорож на місяць, як би то причалити до планетних держав, а як би то подорожувати до вселенної неповоружених зір. Чим завзятійше земля приковувала чоловіка до своєї поверхні силою притягання, тим тужливіше його дух бував понад горами й долинами і понад воздушне коло до чистіших височин небесних просторів. І все були філософи й поети, які людям оповідали про красу зоряних світів і оспівували її. Одним із них був Француз Жіль Верн. Його повість „Подорож на місяць“ (хоч перестаріла під оглядом стилю й техніки), читають із одушевленням у всіх краях світа.

А тепер се, що Жіль Верн писав як фантазію (уяву), що для наших предків було лише гарною мрією, для нас мало би статися дійсністю, технічною можливістю.

Два визначні дослідники, професор Г. Годерд із Клерк Коледж (вища школа) у Ворчестері і професор-фізик Г. Оберт (Німець) займаються уже багато літ питанням, чи не можливо би було побудувати машини, які могли би летіти поза воздушним простором аж ген до місяця. І оба приходять до висновку, що воно є можливе вже навіть при помочи нинішних технічних засобів. Коби лише вдалося побороти труднощі при будові таких машин і везти на машині достаточну скількість матеріалів, якими вправлялося би її в рух. І треба сі матеріали мати в відповідному стані. Гарматним стрільном (яким Жіль Верн посилає своїх подорожних аж на місяць), на думку Годерда й Оберта не можна би відбути такої подорожі, колиб у машині мали їхати й люде. Можна би може вистрілити великанську гранату без подорожних із величезної соленоїдної гармати, або з колюмбїади, уставленої на шпилі гори, високої 5000 метрів. Дуло

такої колюмбїади мусіло би бути довге найменше на тисячу метрів. Колиб люде лише на кілька годин мали відірватися від простору сили притягання землі, то воно могло би статися виключно при помочи ракетового корабля. Граната мала би найбільшу скорість при вистрілюванні. Навіаки ракета. Скорість ракети збільшається помалу підчас руху. І можна так зробити, що приріст скорости ракети не перевищав би в кожній секунді 30 метросекунд. Тисненне, що повстає при такій їзді, міг би чоловік іще видержати і не втратив би притомности. Само собою, то мусить бути дуже страшно: в хвилі відїзду ми відчували би, що наше власне

тіло важить чотири рази більше й бачили би, що вказівки апаратів до мірення скорости подорожі посуваються невисказано скоро. Лише трошки поза червону риску, означає смерть наслідком розторощення костей, розпливу хрящу, розстріскання жил, розмякнення мізку. Але така страшна подорож триває лише п'ять і пів хвили. За 332 секунди, осягає ракетовий корабель бажану космічну скорість, кругло 10 тисяч метрів у кожній секунді, на висоті більше як 1.600 кілометрів

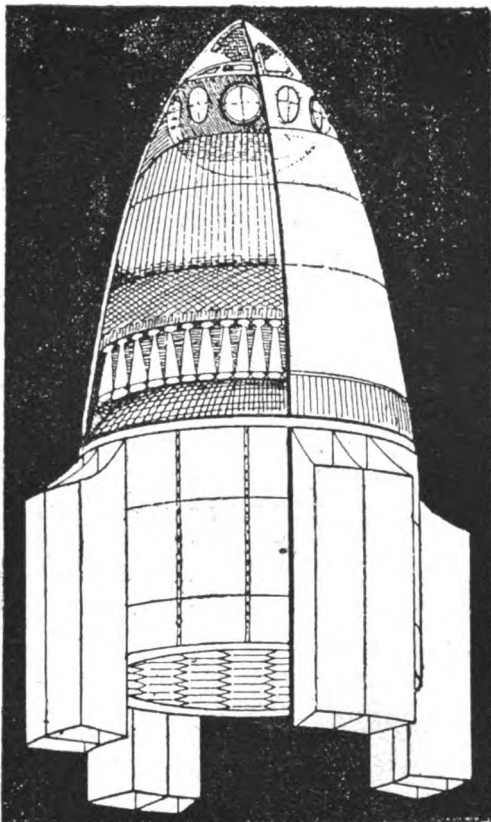

Перехід ракетного корабля крізь сферу тяготіння між землею і місяцем.

понад землею. Тут керманіч ракетного корабля мусить здержати огнисту струю, яка досі гнала корабель безперестанно й скоро в гору. Ся зміна мусить викликати дійсно невисказанні вражіння. Бо з тою хвилиною уступає всяке тисненне, всякий тягар неначе зник, а замість почвїрного тягару подорожні почувуються тепер зовсім без тягару, бувають у гамаках неначе ангели. Слова „в горі“ й „на долі“ не мають уже значіння, кожний предмет буває звобідно в воздушному кораблі, вино з склянок збивається у кулі, що неначе м'ячі гонять по кабіні. Гарно то мусить бути, почуватися таким звобідним, бо ми знаємо тоді, що ми звобідні від тиснення тягару, коби лише й пам'ять не зникала.

З технічного боку відкритте вселенної є лише питанням енергії. Питанне тільки, чи маємо ми такі сильні розгінні матеріали, щоби і машини не були

за тяжкі і щоби взяли стільки того матеріялу для подорожі, щоби спалювання матеріялу дало таку силу, щоб корабель міг гнати в гору. Тут розходяться погляди Годерда й Оберта.

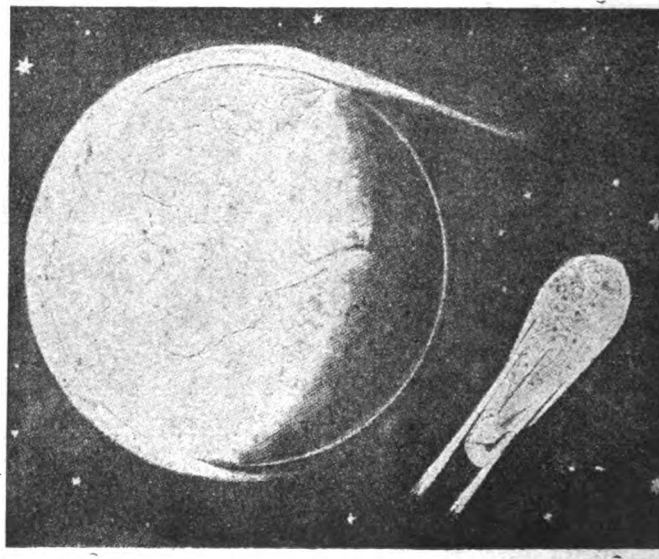
Вигляд ракетового корабля, конструкції професора Оберта.

Долішня часть ракети виповнена алькоголем, яка відпадає по зужиткованню усього матеріялу; горішня часть (отверта) виповнена воднем, а над нею комора для дослідника

Американець вибрав собі легшу й коротшу дорогу. Він бере звичайну порохову ракету (з удіпшеним сильнішим порохом), ділить на більше ракет і укладає їх одна на другій, щоби збільшити її діланне, аж поки його машина не осягне сили такої, щоби ракета дісталася на місяць. Годерд осягнув уже дуже багато. Він думає, що для обстрілювання місяця вистане така подвійна ракета. На кожний кільограм, який має дістатися на місяць, ракета мусить мати з собою підчас відїзду 800 кг. пороху. Але досі Годердови не вдалося побудувати її. Бо зважмо, що готова до відїзду, наповнена машина, мусить важити майже тисячу разів стільки, скільки важити буде тоді, коли долетить до ціли. А стіни мусять бути відповідно сильні, корабель має везти потрібний тягар. А в кораблі системи Годерда мають бути і люде. Инакші є кораблі німецького дослідника професора Оберта. Він наповняє ракету плинними паливами (горіючими матеріялами). До долішньої (розгінної) ракети дає

алькоголю і плинного кисня; до горішньої ракети плинного водня і плинного кисня. Ті хемічні складники, то найсильніші двигові засоби, які взагалі знаємо. Годердові порохіві ракети будуть викидати з заду огнисту струю зі скорістю 2000 метрів на секунду. За те проф. Оберт своїми вибуховими газовими ракетами осягне 5.000 метрів. Від того числа залежне прискоренне, яке сам корабель може собі надати.

Коли вдасться колись чоловікові дістатися поза межі воздуха нашої землі, то вже розясняться йому ріжні загадки. А як удасться людам прилетіти на місяць, то тим промоститься дорогу до інших висших просторів. Колиб на місяці був лід, то люди самі витворили би собі при помочи сили жаркого сонця матерію, яка понесла би наші кораблі аж до Марса й Венери, до Меркурія, сонця, Планетоїд, або до велитня Юпітера ти Сатурна. Для сього на місяці треба би уладити величезні соняшні заведення. В тих заведеннях переготлюємо лід на воду й розкладаємо її на складові части: водень і кисень, при помочи витвореної електричної струї. Ті складники потім перемінюємо в плин і плинном тим наповняємо танки наших кораблів. Не з землі, але з місяця в будучині буде відбуватися комунікація від планети до планети гігантчними поспішними вселенними кораблями. Подорожні з землі їздили би на місяць меншими воздушними кораблями.

Ракетовий корабель поза границею земної атмосфери.

Та годі нині наперед обговорювати кінець того розвитку. Ціло отсих стрічок є лише розяснити початок і ще раз потвердити винахідливість людського духа. Вже йдуть проби. Суперничають у тім напрямі між собою вчені найбільших народів, Американці й Німці.

Переклав Мих. Лотоцький.

Байка.

Коли мороз за довгий вечір на вікні
Мережевом сплітає взори,
Коли у простори незбагнені нічні
Впливаються тривожні зори —
Й мов чміль при куделі туркоче веретено,
Та й тінями танцює каганець —
Тоді в душі якось святочно — небуденно
Й збиточні думи плигають в танець,
І стелиться чарівная китайка:
Безжурна, легка, свіжа байка.

Коли бутні знимуться сили молоді
Мов легіт-вітер серед поля,
Як перебере верх сваволя
Й холодний розум вибирається в судді —
То щоб не раз гірених сліз спинити зливи,
Не все належить братися до кар,
Щоб до огню не підливать знову оливи —
Найде тут спосіб лиш — байкар...
Хоч як сверблять до карі пальці —
Він києм вдарить — тільки в байці.

Як присипляє мати своїх діточок
І голод їм розвіять хоче з тямки,
Як знулились: „Дрімота“ й „Коточок“
І бе розпука з віч селянки...
Тоді веде діток своїх до раю,
Де гине й слід жорстокої землі,
В країну мрій, бездонну і безкраю —
Де дійсність, мрія й сон в одній сповиті млі...
Тоді хоч раз в чарівній байці
Раю вживуть — по спорій пайці.

Як сивий дід збере малих своїх внучат
І в тямці загребе на споді,
Й нанизує з довгожиттєвих своїх чат
Отак — пригоду по пригоді...
Хто байку сю й за що коли би проміняв?
Кому би знулились сі речі?
І хто внучат отсих від діда би відняв?
Мов перли — сі слова старечі —
Пливуть і пливуть у мудрій байці,
Як дим отой в старого файці.

А як не раз заниєм нагло й ми — старі,
Та й проклинаєм кожду хвилю
Й відчай колишемо в безсиллю...
Що очи нам тоді здіймає до зорі,?
Який дурман, який насонливий напій
Вбирає біль у сяйва пряжу...
Хто нашу долю злобну вражу
Так гарно причепурює як стій,
Що ми у мить на місце лайки
Вже й ідемо на крилах байки...

Й ціле мозольне се життя,
Тепер і завтра й споконвіку
Булоб без ціли, без пуття,
Колиб байок отих без ліку
З шляху життєвого нам змів...
Булаб без цвітів сіра пряжа,
Осталась би — лиш доля вража —
І хтоб опертись їй зумів...
Бо й се життя — у спорій пайці
Так точ у точ — подібне — байці...

П. Люпенко.

Р. Б. Мамулов.

Щаєте.

Кавказька казка.
(Докінченне).

В кінці наступив бажаний вечір. Надокучив нам довгий літній день на селі. Тепер бабуся розкаже нам обіцяну казку. Ми просили її про се цілий день, але по кавказькому звичаю в день не годиться розказувати казку — гріх. Крім того ще, говорять, що у того, що в день розказує казку, злодії напевно украдуть одержу.

Але тепер уже можна розказувати казку, — вже цілком потемніло. От, на небі вже світять звізди, а вони так само, як і ми діти, люблять слу-

хати бабусині казки. А от і бабуся! Вона вийшла до нас на ганок із кімнати, де скинула свій денний убір голови*), а накинула білу хустину.

Бабуся сіла на широку, довгу тахту**) і підігала ноги під одержу. Ми окружили її вигідно мя-

*) Татарські жінки носять у день на голові заслони з серпанками, що закривають їх лица. Такі заслони називаються чалмами або лечагами.

**) Тахта — се немов наша отомана, тільки багато низша, а за те ширша і довша.

кими подушками і самі розложилися довкруги. З великого зацікавлення і нетерпеливості затаїли ми в собі дух і чекали на казку.

Великий пес, що його спустили з привязі на ніч, ляг у долі наших ніг і також звернув уважно свій мудрий, ласкавий погляд на бабусю. Деревя також насторожили своє листе, щоб слухати казки. Звіздочки миготіли ізза нетерпеливості.

Бабуся усміхнулася своєю доброю, лагідною усмішкою і так почала казку:

»В якомусь царстві, якомусь государстві жив собі чоловік із жінкою. Бідний се був чоловік, бо лінувався працювати і не терпів ніякої роботи. Сусіди не любили його за незгідну, понуру і злу вдачу. Але той чоловік мав особливий дар: по одному погляді на чоловіка він пізнавав, чи суджене йому в життю щасте, чи ні. Тим своїм талантом думав він розбогатіти і стати щасливим.

От народився у нього син. З острахом звернув батько свій погляд на дитинку, але, о горе!, не було щастя на його чолі. Син підріс і став уже дорослий. Батько оженив його. Але і в молодій невістки не було також щастя. Небавом народився у молодій пари синюк. Але й на чолі новородженого внука не найшов жадібний зір діда звізди щастя.

Тоді старий розсердився і вигнав з дому сина з його жінкою і маленьким синком.

— Жий сам, як знаєш! Я не хочу більше тебе видіти! — строго сказав він до сина.

Вийшли з рідної хати нещасливі вигнанці і пішли, куди очі виділи. А старий остався дома в двійку з старухою.

Чи довго, чи коротко йшли бідні полорожні, не знаю, та в кінці умучені присіли на березі дороги коло потічка. Холодна водиця успокоїла спрагу. Мама покріпилася водою і стала годувати розплакане дитя. Йй самій, так як і її мужови, хотілося їсти, але у них не було нічого до їди. Вона кріпилася і не показувала по собі, що голодна.

По короткім відпочинку встали подорожні і хотіли йти дальше. Нараз долетіло до їх ух жалібне скавулінне. Вони побачили в траві, недалеко від себе, маленьке шен^о, що заледви могло ходити. Правдоподібно полишили його тут якись проїзжі і воно умирало з голоду серед жалкого, безпомічного скавуління. Серця наших подорожних наповнилися жалем до нещасного маленького звіряти.

Жінка сказала до чоловіка:

— Дорогий мужу, возьмімо з собою те бідне щеня. Жаль полишити його тут; воно загине з голоду!

На те відповів муж:

— А чим же ми його будемо кормити? Та-ж ми самі не маємо що їсти!

— Нічого — відповіла добра жінка, — одною грудю буду кормити наше дитя, а другою се нещасливе щеня.— По сих словах узяла щеня на руки і зачала кормити його враз із маленьким синком своєю материнською грудю. Муж нічого не відповів подрузі і мовчки згодився. В кінці вони встали і вирушили в дорогу. З собою забрали і найдене песьятко.

Як би старий батько був з ними в тій хвилі, то увидів би, що на маленькому чолі нещасного щеняти мигала ясна звізда щастя...

Минув рік.

Щасте, що світилося на чолі песьяти, помогло нашим подорожним. Осіли вони в селі богатім у ліси, луги й сади, побудували власну хату, розвели велике господарство і зажили на славу. А пес, що приніс їм щасте, став справдішним членом рідні і окружений любовію та дбайливістю господарів стеріг їх обійстя і дім.

Довідався старий батько, що прогнаний його син розбогатів і живе щасливо в своїй власній хаті. Здивувався він, звідки то прийшло щасте до його сина. А зависний був старий. Захотілося йому поїхати, розвідати все і переманити як небудь щасте сина до себе. Свою старуху лишив дома, осідлав коня, привязав до сідла торбину з паленицями, сиром і вареним овечим мясом на дорогу і поїхав до сина.

Прийхав у село. На його запити показали йому що найбогатшу і найбільшу хату в селі. Там жив його син.

Тільки що приблизився старий до подвіря, а пес уже зачув лихо, утік із подвіря в порожній хлів і сховсвся в куті. Тимчасом старий стояв коло воріт і оглядав: великий дім, велике обісте, багато коров, коний, стадо овець на обістю. Прогнаний син і його жінка з хлопчиком сиділи собі перед хатою на тахті і любувалися гарним господарством

Старий віхав на подвіре:

— Сину, я прийхав до тебе в гості!

— Просимо вас, тату! Будете нам милим гостем! — витав син, здивований приїздом старого вітця. Підбіг до нього і поміг злізти з коня.

Впровадили гостя в дім та подали миску мюлака з свіжо упеченим хлібом. Стали розмовляти. А старий глядять, розглядається довкруги себе проникливим яструбиним зором. Глядять на сина, на його жінку, дитину, але у них, як і давніше, не видно на чолі звізди щастя. Відтак пішов старий з сином оглядати господарство. Всьому приглядається його жадібний зір, але ніде не находить звізди щастя, що її хотів найти. Оглянув усе господарство, всю худобу, а в кінці заглянув до хліва.

— А тут що у тебе? — запитав сина і не чекаючи на відповідь увійшов у хлів. Відразу побачив він пса, що скулився в кутику. Радість розплилася в його очах: на чолі у пса блестіла ясно звізда щастя.

Веселий вийшов старий з хліва.

Тимчасом запросили в хату на обід. Старий пообідав, поговорив дещо і став прощатися.

— Почекайте, тату, побудьте у нас бодай два-три дні — просили господарі.

Але старий не хотів:

— Стара чекає на мене сама! — відмовлявся він.

Як тільки підвели йому коня, звернувся він до сина:

— Слухай, сину, я маю до тебе маленьку просьбу. Не відмов старому! Подаруй мені твого пса! Буде він стерегти нас стареньких і наш дім!.

Тяжко стало господарям, бо дуже любили вони пса. Та син не хотів відмовити просьбі батька. — Що-ж, беріть! — сказав він.

Пес догадався, що його хочуть віддати старому. Зараз кинувся поміж вівці і вкусив у ногу барана. В тій самій хвилі погас на чолі пса огонь щастя, а перейшов на барана. Коли син узяв пса на руки і хотів дати його батькови, старий завважив, що на чолі собаки вже нема щастя та що воно перейшло на барана і промовив:

— Нехай вже буде й так, сину, лиши собі пса, я вже не хочу його! Нехай він далі стереже твій дім. От ліпше зроби мені на дорогу шашлик¹⁾ з отого барана! До дому не близько і буду мати чим у дорозі покріпитися!

Дуже радо згодився на се син. Зараз зарізав барана, що його вибрав батько, настромив на шамбур²⁾ що найкрасші кусники і почав пекти шашлики.

В той час, як він обертав рожен, скочила з під мяса іскра і упала на хлопчика, що стояв разом із матір'ю коло батька. В одній хвилі засіяло чоло хлопчика звіздою щастя. Побачив се старий і сказав:

— Слухай, сину, не треба мені твоїх шашликів та за те сповни мою вже більшу просьбу — дай, щоб я відвіз до старої твого сінка. Завсіди буду тобі дякувати. Велику радість справить він

¹⁾ Шашлик — печене на рожені бараняче м'ясо.

²⁾ Шамбур — рожен.

нам стареньким, улегшить нам нашу тяжку старість!

Тяжко стало синові і заболіло його серце. Та жаль було йому й батька. Не хотів не виповнити його просьби. Взяв від мами на руки сінка, поцілував його і подав старому. Тоді нещасна мати стала просити зі сльезами в очах: Як уже берете в мене дитину, то позвольте хоч в останнє поцілувати її, хоч останній раз нагодувати її своїми грудьми!

Тоді син подав хлопчика жінці і вона почала його кормити. Весь час заливалася вона гіркими сльезами.

І нараз побачив старий, що щастє перейшло з дитини на матір і ясно засіяло у неї на чолі.

Тоді зрозумів старий, що не призначено йому заволодіти звіздою щастя, бо тверда і неумолима є воля долі.

Мовчки сів на коня і звернувся до господарів:

— Діти мої, бувайте здорові! Не хочу відбирати у вас сина! Нехай він усе життя звеселяє ваші очі й серця. Ви будете все щасливими, бо щастє з вами і не хоче вас покинути! Прощайте, та не згадуйте мене лихом.

По сих словах повернув коня і бігом відїхав..

А син із жінкою жили далше в спокою і щастю. Бабуся усміхнулася ласкаво і закінчила казку своїми звичайними словами: »Нехай вас минає лихо та нехай завсіди буде з вами добро і радість!«

Переклав Святослав Лакуста.

Е. Фoa.

САЛЬВАТОР РОЗА.

НАПЕВНО вам ніколи не доводилося бачити ті старинні італійські будиночки, недобитки феодалізму, колись замешкані великими панамі і юрбою слуг. Нині вони майже зруйновані і тільки подекуди, в нечисленних кімнатках, іще не цілком знищених, оселилися бідні родини ремісників.

Мури покриті буйними, дикими рослинами, перед дверима вартують столітні буки, а на порозі перед вечером збирається вся родина для відпочинку по тяжкій денній праці. Сього вечера пані Юлія Роза сиділа межі своїми двома доньками, Стелею і Пернетою. Дівчата пряли і проти свого звичаю не співали. Навпаки веселі неаполітанки ледви стримували сльози в очах і сумно вдвлялися в зелений краєвид, що розстелявся перед ними. Тимчасом підїшов Антоніо Роза, — отець родини,

— Наш син іще не вернув! — сказала зі смутком мати і знов узялася до роботи.

— Ні? Се перший раз, що він так довго вештається — зауважив батько і кинув на долівку торбу з приладдєм землеміра. Потім він сів із незадоволенням обличчям на старовинну мармурову лавку і почав байдуже висвистувати баркарролю. Се було певною ознакою, що пан Роза дуже сердиться і коли малий Сальваторіельо поверне — дістане добру пару стусанів.

— Але ж він не повернув іще від учорашнього ранку, чи так, Юліє? — запитав Антоніо. Я питаю вас, Юліє, зробіть ласку, відповідайте, коли питаю! Стелю, Пернето! Чи ви замінилися в статуї? Завжди ви такі веселі, співаєте й галасуєте, немов ціле жіноче військо... А прийшлося мені раз спитати вас, щоб ви мовчали... Добре... ви побачите, що я зараз принесу лозину, тоді ви забалакаєте...

— Свята Маріє! Антоніо, чого ви кричите? — вступилася донна Юлія. — Вам уже кілька разів

сказали, що Сальваторієльо не вернув від учорашнього ранку.

— Ото розбештана, неслухняна дитина, — гукнув Антоніо. — Бажав би я дуже, щоб він за кару впав до якої будь безодні... або...

Ми булиб більше від нього покарані — тихо вимовила донна Юлія відкладаючи на бік своє веретенце, і побожно перехрестилася.

— То правда, — відповів старий Роза. — Але де ж подівся сей волоцюга скажений?..

— Хто знає, — промовили разом три жінки, і звернули очи знов на зелені лани й мальовничі горбки, що тяглися аж до блакитного Середземного моря, яке зливалося на обрію з таким же синім італійським небом. Але на цілому просторі крім птахів не було видко іншої живої істоти.

Деякий час родина мовчала, але знетерпеливлений дон Роза знов заговорив.

— Звичайно, Юліє, ваші доньки виробляють найкрасше в світі полотно і вміють дуже добре готувати макароні, ви самі — найвидатніша господиня, але... ви цілком занедбали нашого єдиного сина. Пам'ятаєте, як ми з вами постановили, по його народженню, що він у ніякому разі не буде ані артистом, ані малярем і ви тоді запропонували посвятити його Богу? Тому дали ми йому імя Сальватор^{*)}.

— Може він пішов виробити свої математичні задачі? — несміливо зауважила донна Юлія.

— Найправдоподібніше він вештається по цілій околиці, як останній лінюх. Йому значно приємніше серед диких скель і печер. Ще недавно ваш приятель Лборето завважав його в руїнах храму Апольона, а потім Петро рибалка бачив його в старому притулку Сибіль; се чортятко можна зустріти скрізь, окрім власної оселі.

— А може він пішов до мого брата Паоля?

— Ні, повертаючи до дому я вступив до Паоля, але там не бачили хлопця. І на правду, що він там робив би?

— Але він любить дивитися на образи і ви знаєте, Антоніє, яке він має замилованне до малярства.

— Я знаю тільки те, що ніхто ще не став богатирем із малярства, і що брат ваш голодує серед своїх фарб!

— Мамо, мамо, дивіться — втрутилася в розмову Пернета. — Вона вказувала пальцем у бік скель Донцельо, за якими стояв величавий монастир, збудований ще в XIV столітті королем неаполітанським. Там на стежці між ялицями посувався монах і провадив за руку невеличкого хлопця. Незабаром вони вже підійшли до хатки.

— Погана дитина! — було перше привитанне дона Антонія.

— Прошу сідати, — запросила донна Юлія монаха; — може ви що небудь випете? Обидві сестри вже були коло брата і розпитували його. Він, засоромлений, звисив голову і кучеряве чорне волосе закрило зчервоніле обличчя.

— Маєте собі вашого сина, пані Юліє, — сказав монах, відмовляючись сідати. — Один із наших братів знайшов його заснулого на шматку лави

в цілком дикому кутку. Повертаю вам його і думаю, що він заслугує на велику кару. До побачення, панство. Дивись, Сальваторієлю, щоб не опустив завтрішньої лекції катехізму!.. Добраніч, дівчата! — І він пішов.

— Тепер побалакаємо око в око, — звернувся дон Антоніо до сина.

— О даруйте йому! — зарепетували сестри. — Він заблукав, він нам се тепер сказав. Тату, тату, він більше вже ніколи не буде!

— Ото, як зараз заверещали тільки тому, що мають покарати їх брата! Але в кожному разі він мусить відчутти свою провину... Я також досить нахвилювався від учорашнього ранку і мати ще більше. А ти, Пернето, чи не плакала ще сьогодні?

— Ти плакала, Пернето? — кинувся раптом хлопчик до сестри. — Ах даруй мені, що я тебе непокоїв.

— А ми то вже нічого й не варті, я й мати?

— Ну, то я вас усіх прошу вибачити мені. Але подорож була така чудова, краєвиди такі гарні! І я йшов, йшов і весь час говорив собі: Се вже останнє. Але траплявся гарнесенький струмок. Я ж мусів переплигнути, а там далі ще більше краси! В кінці я заблукався, змучився і заснув і був дуже здивований, коли сьогодні прокинувся не в дома.

— А чи ти бодай вивчив свою математику? — запитав батько.

— Ні... забув... — стурбовано пробурмотів Сальваторієльо.

— За се то вже будеш покараний, — втрутилася мати, — і до неділі будеш замкнений в кімнатці на горі. Там мабуть трошки поучишся. Іди ж зараз, скорійше! Стелю, піди, замкни свого брата і принеси ключ.

По дорозі хлопчик устиг прошепотіти сестрі, щоби принесла йому кілька кавалків вугля. Його завели до цілком порожньої кімнатки, де замість меблів лежала вязка соломи, накрита рядном.

У неділю пані Юлія побажала сама визволити Сальваторієля, але коли тільки відчинила двері, з великим здивуванням і обуренням стала на порозі: хлопчик солодко спав на соломі, вся кімната дивно змінилася. На висоті росту дитини всі стіни були помальовані вуглем, з початку не можна було нічого зрозуміти, але розглядаючи далі, мати серед базгранини пізнала вулкан Везувій, з якого пащі виринали полум'я. У його стіп протягнулося море, а далі видко було Неаполь із його лісками і горбками.

— Мати Божа! — голосно крикнула донна Юлія. Надбігли дівчата.

Ні, — продовжувала вона, — даремні зусилля; ся дитина напевно буде малярем. Сальваторієлю, вставай, вже час Служби Божої.

Хлопчик прокинувся і здивовано подивився на матір.

— Ви вже не гніваєтеся на мене?

— Ні, дитинко, ти вже досить був покараний, певно ти страшенно нудився?

— Я? О ні — відповів здивовано хлопчик. — Ще ніколи в життю я так не бавився.

*) Спаситель.

— Хиба твої сестри залишили двері незамкнені? — запитала донна Юлія, стараючись надати суворість голосу.

— Вони сміло моглиб зовсім їх не замикати, бо я не пішов би звідси. Подивіться на мою роботу. Хиба Везувій не кидає правдивим полуменем? А подивіться на сю ляву, на сей попіл? Хиба ви не відчуваєте свіжости сих каштанових лісів? Як би мені хотілося там бути! Ні, дорога мамо, не можна нудитися, коли є вуголь і стіни!

— То ти все се зробив лишень вуглем?

— А чим же ж? Я не маю ані пензлів, ані фарб, як мій вуйко Паольо Грекка. Навіть не маю олівця.

— Маю сумнів, чи варто заздрити вуйкови Паолеви!

— А, се тільки тому, що він робить усе неподібним до себе!

— Звідки ти се знаєш, негіднику?

— Бачу, мамо! А в останнім своїм образі він зробив дерева зовсім синіми. Ну, хто се бачив сині дерева? А його вода! Я певний, що на його воді не можна було би пливати. От ви побачите мої образи!

— Викинь се з голови, — відповіла мати, загрожуючи пальцем. — Ти знаєш, що батько ніколи не дозволить тобі бути малярем, а бажає з тебе зробити землеміра, як він сам.

— То так само, як би він бажав, щоб моє волосє стало ясним, — зауважив Сальваторієльо, перепускаючи свої буйні чорні кучері через пальці.

— А зрештою з тебе ніколи не буде порядного маляра, бо ти за лінивий і волоцюга до того ж. Я лінивий, бо мене нудить від греки, історія мені не подобається. А що я вештаюсь, то для того, щоб бачити нові краєвиди і потім малювати їх на стінах.

Коли б ви знали, мамо, яка се насолода малювати те, що бачиш! Ся кімната така погана ще сього ранку, тепер прегарна!

— Прегарна, — повторила донна Юлія, — остільки гарна, що я і твої сестри будемо приневолені цілий день білити її.

— Знищити мої малюнки? О, зараз видко, що ви не любите мистецтва, мамо!

— Але я люблю і сповняю свої обовязки. Сповняй також ти свої і доведи се, слухаючи батька. А тимчасом не забудь, що на тебе чекає панотець для науки релігії. Тому піди, візьми мій молитовник і поспішай.

Сальваторієльо вийшов. Але на нещастє молитовник лежав на маленькому столику, поруч зі скринькою з вуглем. Беручи святу книгу, хлопець побачив вуголь і мимоволі поклавши молитовник, схопив скриньку. Потім опам'ятався, взяв знов молитовник і переробивши се ще кілька разів, був остільки несвідомий свого вчинку, що доставшись у кінци до кляштору, переконався зі здивованнем, що замість молитовника тримає в руках скриньку з вуглем.

Він прийшов завчасно і церква ще була порожна! Священник молився перед вітарем, а нарід ще стояв за брамою. Сальваторієльо був цілком на самоті. В тиші храму маленький Сальватор Роза пригадав собі окремі епізоди священної історії, його

фантазія, запрацювала, деякі біблійні особи стали перед його очима як живі. І ось, узброївшись у кавалок вугля, він починає розмальовувати колумни і вільні місця стін, накреслюючи скрізь образи, що роїлися в його уяві. Він цілком запалився: червоний, з палаючими очима, він вимальовував свої твори, не зауважаючи нічого навколо себе.

Тимчасом церква почала заповнюватися вірними. Вже було чути той приголомшений галас, що складається з шепотіння, обережних кроків і стукання стільців. Сальваторієльо не чув нічого; він прислухувався тільки до голосу свого таланту і бачив свої образи.

Вже мала початися Служба Божа і з ризниці відчинилися двері. Звідти вийшов настоятель. З обуреннем побачив він якусь дитину, що зухвало розмальовувала стіни храму вуглем. Монахи, що слідкували за ним, остовпіли і переглядаючись, питали один у другого пояснення сього. За хвилину вони порозумілися і нещасливого артиста схоплено, вилнесено з церкви, роздягнуто і жорстоко покарано різками.

Він жалісно плакав, але монахи, що вбачали в його вчинку тільки зухвальство і зневаженне храму, вважали справедливим піддати його суворій карі.

Сальваторієля відведено до батьків хорого, більше від сорому, ніж від болю. Він поклявся помститися і не зважаючи на просьби матері, чекав тільки на одужанне, щоби перевести в житте всі ті псоти, про які поки що мріяв.

З другого боку монахи весь час не переставали скаржитися на сей замах, з огляду на що батьки були примушені взяти дитину з їх школи і віддати до семинара в Неаполі. Монахи допомогли їм у сій справі і Сальваторієльо мав незабаром вступити до бурси.

Отже одного гарного ранку можна було побачити двох людей, що прямували до Неаполя. Один із них був молодий хлопець, повний запалу, з щирим виразом гарного облича, стрункий і гнучкий. Убраний в звичайне убранне, яке тоді носили неаполітанські юнаки, він ішов певними кроками. Коло нього, трохи з заду, йшов його батько, Антоніо Роза.

Ідучи Сальваторієльо весь час оглядався. Там, на високому горбку, біліла його рідна хатка, в дверях маячили три жіночі постати його матери і сестер. Він надсилає їм іще раз привитанне рукою і зникає за відворотом шляху.

За дві години наші подорожні були в місті. Замість тишини лісів і піля їх вражає галас улиць. Нема більше суворих скель і свіжих зелених горбів, елегантні палати заступають їх. Скрізь видко білий мармур і бронзу між рідкими рослинами і чарівними цвітами.

Вони перейшли через величаву Толедську улицю і скоро наблизилися до монастиря конгрегації Сомеска. Ставши перед брамою Сальватор відчув, що серце його стискується смутком. Він подивився на батька і сказав:

— Ще раз до вязниці!

— Багато інших жие там, мій сину, і ніхто з них не вживає твого виразу! — тихо відповів Антоніо.

— Тату, тату, ви ж мене не лишите тут назавжди?

— Твоя доля перебути тут ціле життя. Ти мусиш зрозуміти, що при твоїй вдачі і нашій бідності тільки монаше життя можливе.

— Ще є інше життя для мене!

— Викинь се з голови, — жваво відповів Антонію, у якого ідея малярства сполучалася завжди з голодом. — Будь слухняний, побожний, уважай на свої хиби і ти найдеш щасте в тишині монастиря. Він позвонив і коли монах відчинив браму, дон Антонію двічі поцілував сина, прощаючися з ним. Але хлопець не рушив з місця і стояв як кам'яний. Тоді дон Антонію тихенько взяв його за руку і спитав:

— Про що ти думаєш?

— Про велику страту.

— А що? Ти мабуть згубив гроші, ту срібну монету, що її тобі дала мати?

— О, багато гірше, тату.

— Що ж таке?

— Даремна річ вам се казати... Тільки Стеля або Пернета можуть запобігти лихови. Боже мій, який я неухажливий!

— Пан Роза також вступить? — спитав монах.

— Ні, я поспішаю; крім того я вчора бачився з настоятелем і він чекає на Сальваторієля. Поцілуй мене, сину, і йди з братом.

— Благословіть мене, тату, — ледви вимовив Сальватор і залившись ревними сльозами кинувся в обійми батька.

У бідного хлопця ніби щось увірвалося в грудях, коли він почув, як залізні крати зачинилися за ним.

— Коли б ще я їх не забув — думав він, ідучи за монахом. — Скільки тут вільного місця! — додав він, розглядаючи білі стіни коритара.

У вечері брат-сторож покликав його і сказав, що прийшли його сестри. Дійсно то були Пернета і Стеля.

— Чи ти вгадаєш, що я тобі принесла? — спитала вона.

— Скринку з вуглем.

— Маєш рацію! — І вона віддала йому через крати його скарби.

— Ти найкрасша з сестер! — кликав Сальваторієльо, плигаючи з радощів.

— То Стеля перша зауважила, — відповіла Пернета.

— А Пернета постановила віднести до тебе, — додала Стеля.

— О, ви обидві такі добрі до мене, — говорив хлопець цілуючи їх руки. Тепер уже я не зануджуся в монастирі! Уяви собі, Пернето, стіни тут безмірно великі.

— Пригадай собі свою останню пригоду в церкві!

— Ну, то може кара буде якась інша, сестро. Крім того не всі ж монахи такі неуки, а до того я не збираюся малювати в церкві.

— А ти думаєш, що тобі дозволять смарувати деінде?

— Смарувати! О відразу видко, що ти не артистка. Казати «смарувати» про такі гарні образи!

— Нехай буде, братчику! Ми прийшли сюди, щоб тебе бачити, а не для суперечок. Одне, що скажу тобі: стережися оздоблювати мури монастиря своїми творами, бо тебе звідси викинуть.

— Ото булоб щасте!

— А що з тебе тоді буде, нещаслива дитино?

— Хіба ти скоро не віддаєшся за Франказана?

— Сподіваюсь.

— Тоді ти попросиш свого мужа прийняти мене до науки.

— А мати, а батько?

— Як що, сестро, я знайду притулок у твоїм домі, то батько з часом напевно подарує мені.

— Мій дім є завжди отвертий для тебе.

— Тоді одружуйся швидше, а я вже подбаю про те, щоб мене викинули!

— Бачу, що ми можемо вже йти, бо ти переняся дійсно добрими замірами.

— Певно! Мені до голови все приходять гарні ідеї. Іди до дому і одружуйся скорше. До побачення!

— До побачення, але подбай всеж ж таки, щоб тебе не викинули з монастиря.

— Все у свій час, сестро!

Вечірній дзвін розлучив їх.

Сальваторієльо додержав слова: він так добре посмарував стіни монастиря, не шануючи навіть тих, що провадили до настоятеля, ані інших, що лучилися з церквою, ні навіть церковних, що монахи кінець кінцем викинули його з конгрегації.

Стеля також дотримала слова. Вона тоді вже була одружена з малярем Франказаном і прийняла до себе Сальваторієля, який вступив учеником до її мужа.

ЖИТТЄПИС.

Сальватор Роза, відомий маляр, різьбар, поет і музик, народився в Аренелі під Неаполем. Його отець, бідний землемір, хотів зробити з нього монаха і віддав його до монастиря. Звідти він утік наслідком суворої кари за помазані вуглем стіни, на яких малював свої образи. Описля він працює в майстерні свого швагра, маляря Франказана і одночасно студіює музику.

Коли йому було 17 літ, умер його отець і хлопець мусів утримувати матір і незамужню сестру, малюючи нашвидко маленькі образки для продажу.

Трохи згодом він їде учитися до Риму, де його приймє до науки один із визначніших тоді малярів, Рібера. Пізнійше в Римі він студіював твори таких геніїв, як Мікель-Анджельо, Тиціян і инш'.

Втома і постійні недостатки похитнули його здоров'є і він вернув до Неаполя, де добув славу, як баталіст, себто як маляр сцен із війни. Відтак запрошувано його розмальовувати палати, монастирі і церкви. Тоді вже він став можним.

Але в 1647 році в'н узяв участь у повстанні Неаполя проти Еспанії і після поразки сховався у Римі. Там за пару літ він викликав проти себе обуренне за образи, в яких висмівав суспільство і його звідти вигнано.

Знайшовши собі притулок у Фльоренції, він жив деякий час спокійно, працюючи над малярством і поезією. В кінці повернув знов до Риму, де намалював свої найкрасші образи і жив спокійно до смерті.

Його чудові образи знаходяться по всіх європейських музеях.

З французької мови переклала В. Завадська.

Смерть зелені.

(Із циклю: „Наш ліс“.)

Чуєте, як протяжно вив вітер?
Слухайте, як плаче і ридає!
Чуєте, — те квілінне і стогін та гудінне?
Гу-у-у! — плаче вихор.
Так!

Під сю пору в одно ридає вітер у лісі..

Се від тоді, як у Чорному Лісі довершилося велике нещастя. А сталося воно тоді, коли ще Сонце — парубікою було.

Без тих старечих морщин на своєму виді.
Без тих химерних блисків!
Давно се скоїлося..

Одного разу мандрувало Сонце, — як і тепер се чинить, — по волошковатому небесклоні. Ішло порядок на землі провірювати.

Заглядало в кожду щілину, у кождиський закапелок. А все під ясным поглядом Сонця — усміхалося і раділо. Стрічні люде із радощів рожевіли, як лиш угледіли мандрівця.

Цвіті розхилювали свої барвні уста і співали ніжними пахощами!

Легенький серпанок роси займався тисячами самоцвітів та жемчугів!

Одні, знай, тіни не долюблювали Сонця. І хоч як намагався путник поглянути в їх облича, ніяк не міг був сього дїпнути.

Тіни ляжливо утікали. Скривалися за крихкі тільця квіток, за дужі статі дерев, у закапелки. Над міру були лякливо.

Через се, бач, що тіни доводилися донями Ночі.
А Ніч та Сонце із віку не злюбилися..

От раз сонце вертаючи із довгої мандрівки, зблизившись до своєї домівки на віддаль — не більш трох скоків оленя — пристало!

А сього Сонце ніколи не чинило!

Пристало та облялося червіню, як розквітлі маки у літку!

Диво!

І сей всевладний парубіка став безрадно та все дуже багрявся.

Став біля Чорного Ліса і боязко поглядав на нього. А в царстві Чорного Бору мавка Зелень безтурботно ігралася. Вона заглядала за пнів дерев, кущів, трав.

Голосно сміялася!

Заквітчалася роскішними китягами доспілих ягід.

А сталеві бризки шипотів були у неї замість жемчугів. До темного плаття припляла сніжні ромени.

А яличні гілячки служили їй за віяльце!

Із небосклону упевнений мандрівець повен дива соромливо шепнув:

— Хто esi ти?

Йому ніколи не доводилося видати сеї чарівної мавочки.

— Я Лісова Зелень! — промовила мавка.

— Ти гарна! — І Сонце насмілившись моргнуло до лісової кралі.

А моргнення се скидалося на ясні блиски, які нераз вам доводилося оглядати при заході Сонця!

І в сей день Сонце довго не вертало у свої тереми, ген за девятьома морями!

І довго воно миготіло і мінилося на виду.

Блідло та ясніло!

Як настала Ніч і парубіка вернув домів за девять безбродних річищ і девять безверхих гір, — то післав над Чорний Ліс — Вечірню Зорю!

А завданне було у неї — присвічувати зелені! Бо мавка і в темну ніч гралася під високим склепінням косматих ялиць...

І від сеї пори Сонце усе скорше та скорше зривалося та прямувало ген туди на захід, до жилища зелені!

І не гралося вже по дорозі Сонце — ані з рожевими морями, ні з боязкими тінями.

Без устанку думав чепурний парубіка про мавку з Чорного Бору!

І тепер вони у двійку мандрували по царстві відвічного ліса.

Зелень проводила гарного смільчака — до воркітливих водопадів. А Сонце, бажаючи задовольнити мавку, замінювало кипучі бризки на стобарвні самоцвіті.

Опісля Зелень вела свого любого по вузких плайках у гушавині. І погані тваринки — гадючки сичачи ховалися у свої криївки!

Усякі дивовища показувала йому мавка.

Вони сходили у глубочезні звори, між ломача та виверти і плагаючи, бігли на впереями.

— Не гляди на сю чорну скалу! — шепотіла Зелень.

— Чомуж, моя крале? — цікавилася Сонце.

— Тут живе той, що в скалі сидить!

— А хтож се такий?

— Лісова Смерть! — пояснювала мавка. — О, я дуже лякаюсь її!

Тоді вони побравшись за руки, утікали швидко із темного, вогкого звору.

Бігли по лісових галявах і полянках! А на їх слідах виростали ромени, дзвінки, пестрі сторчики та дикі лілеї!

І під вагою солодких овочів гнулися кущі малин.

А коли вони на відхіднім прощалися, то Зелень додавала: — Велика твоя любов до мене, Сонце!

Сонце усміхалося.

— Диви, ти своєю жагою вершечки ялиць займив огнем!

А в зоряну ніч Зелень спочиваючи на мякенькій постелі, вистеленій мохом та запашним чатинням, в одно шепотіла:

— Я люблю, люблю тебе, о Сонце! —

Довго виходили вони до себе.

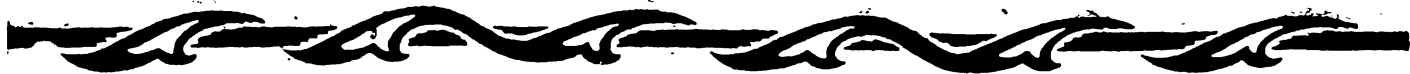
Сонце та Зелень!

Та...

Горе Зелені!

Сонце поволи мінилося. Воно чим раз поволіше мандрувало, потикалося. Приставало.

Прямувало коротшими дорогами й умисно вимінало царство Чорного Ліса.

Тюпало на вправці. А тіни, не привичні до такої видумки розхимереного Сонця, дивуючися, в одно довшали.

Та горділи!

А Сонце верстаючи свою путь заєдно думало:

— Ах, сором мені! Аджеж ніяк не личить мені залюблюватися у дівчині з землі!

Та всеж йому було досадно і соромно за свою зраду. І коли мандрівник здалека уже догледів тереми Чорного Ліса, то на голову натягав плахту, уткану з хмар.

Та сором його і досада були такі важкі, що жар його серця пробивався крізь плахту.

І вона приймала темно-червоний кольор, як до спіла калина в осени!

А Сонце скоро утікало. В поспіху губило на критте хмарин.

Тоді Вітер підхоплював його, драв на куски, і розкидав по всьому небосклоні.

Вітер обурювався: Зрадливе Сонце! —

А в великому Чорному Лісі — конала Зелень.

Із жалощів, туги, розпуки вона умирала.

Бліда — як лист під осінь, виснажена, скинувши усі свої прикраси, волілася немічно над води Чорного Ліса.

Ставала над застилим плесом і поглядала у холодне зеркало.

Вона ридала!

А тужила так гірко, що слези її ставали кровю. І жалощі її — такі важкі були, що усі ества в лісі давалися диву.

Іх здивування замінювалося в тугу й біль.

Старезні буки та граби із лютощів почервоніли на виду.

А з досади з приводу зради Сонця — аж заніміли.

Дуби, могучі дуби пожовкли.

Пожовкли, почорніли!

Ялиці сумовито махали космачем і шепотіли закляття!

Цвіти та трави схилили голівки свої. Цілими ночами в одно ридали. А їх слези довго, дуже довго у день не висихали.

І всі у великому Чорному Лісі знали, що Зелень мусить умерти.

Із жалощів та туги за Сонцем вона мусить минутися.

Старий батько її Лісовик положив свою єдину доню на рудаому мосі при хрустальних джерелах.

Призвав шальвіру Вітра та велів йому співати пісень хорій доні.

А Вітер, що звик чинити пакости лісовим ествам, сей непосидючий Вітер, співав тепер жалібних пісень.

Тужних, протяжних, довгих!

Співав Зелені — про її юні дні.

Про час кохання і жаги!

Про уроду Сонця!

Багато, багато пісень він проказав!

Не залишив згадати про біль і горе мавочки.

Згадав теж за лютощі і жаль усіх у лісі.

А кождіський свій стишок кінчив раз диким і шорстким, як пісчинки, то знов мякенькими як пух кульбаби — стонами!

А Зелень умирала!

У ясну, зоряну ніч — вона минулася!

Бідна Зелень!

Тоді ізгорблений, немічний з розпуки батько-Лісовик подався у темне провалле, у безпросвітний звір. Постукав доспілою шишкою ялиці у чорну скелю і позвав Діда Смерти!

— Гей, діду! Відчини!

І відчинив ворота смерти старий дідуган. Мовчки, без згуку подався той, що в скалі сидить до крижаних Джерел і взявши нещасну Зелень під широку свою рясу — поніс у Царство Тьми! А по Чорному Лісі без тямки біг Вітер і в розпуці заводив:

— При хрустальних водопадах умерла Зелень!

А - а - а!

Він у розпуці завів такий скажений тан, що віковічних дубів валив із ніг!

А всі ялиці повагом хитали космачем своїм, а їх вершечки клонилися до землі.

— Умерла Зелень!..

Багато листя пожовкло на деревах від того часу і багато води поплило спіненими потоками.

І Сонце постарійшало, поморщилося.

Тай Великий Бір змалів!

Та як прийде пора в році, в якій сконала Зелень із жалощів за Сонцем, тоді вітер зривається із самих вершечків гір.

Мчитьсья по Чорному Лісі і усім пригадає про смерть мавки Зелені, що минулася при холодних шипотах хрустальної води.

Ви чуєте, як протяжно виє вітер?

Слухайте, слухайте, як він плаче і заводить!

О - о - о!

В. Карпатський.

Гарт болю.

Так, плакати буду із болю,
Але сльози мої огняні!
Мої сльози заіскряться в полю
І палитимуть серця в борні.

Так, співатиму я із розпуки,
Але в сльозах не буде жалю..
Люду мого всі кривди і муки
В один поклік до діла віляю!

Так, тужити я буду без впину,
Але туга не буде мертва..
Тая туга матиме міць дивну,
Що від неї раб пута зрива!...

М. Підгірянка.

СВОЯКИ.

(Продовженне).

„Правда?“ — перебила лісова миш. — Я теж сеї гадки. Та як се людям розяснити? Я не знаю, як з ними говорити. — Ну, оставай здорова сестро, до побачення!“

І одна побігла в ліс, щоби на зиму збирати припаси, а друга побігла в комору лісничого...

Після деякого часу прийшла з міста на лісничівку величезна скриня повна різних товарів. Припаси мусять вистати на цілу зиму, погадав лісничий, що належав до старої школи і все в році в означенім часі відразу спроваджував точно так, як було першого року, коли він із молодю жінкою поселився в лісничівці. Скриня була така велика, що панночка й парубок не знали, що з нею діяти. В хату не можна її було занести, бо двері були за вузкі. На дворі теж не могла стояти; панночка не могла сьогодні випаковувати річий, бо саме смажила сливки. А треба їй бути при сьому; інакше годі. Крім сього заносилося на дощ. Лісничий думав, що в ночі певно буде дощ, він відчував се в своєму правому рамени. Се був барометр, що ніколи не помилявся.

„Не можна би її занести в стодолу? — спитав парубок. — Там могла би вона поки що стояти і нікому не була би на заваді.“

Так і перенесено скриню в стодолу. І там перестояла вона в куті пять днів. Та вже першої ночі, коли дощ, який предсказало праве рамя лісничого, лився струями, сталося щось страшне. Із частини скрині, що була в самому куті, понісся дивний голос, гризенне і тріскіт, немов би у скрині був який звір, і ся подія скоро вияснилася. Бо після деякого часу гризення виліз зі скрині великий, грубий, бурий щур.

В сюж мить посипався на нього цукор, та він його не доторкав; мав його вже досита в скрині. Він став зараз вигризати діру в долівці. Дощки були в сім місци доволі спорохнавілі, то й легко було се зробити. Скоро була діра готова, а під дошками було доволі місця для щурової рідні. Щур став безпovolочно збирати солому, щоби вистелити собі гніздо.

Як покінчив свою роботу, станув тихо і нагло поглянув хатній миши просто в очи.

„А хто се ти такий? — спитала вона. — У тебе вигляд миши; і якби ти був чорний, я малаб тебе за щура.“

„Аж саме щуриха. Давнійше були щурі чорні. Тепер у моді бура краска. Чорні щурі зовсім перестарілі ні до чого не здатні.“

„Ось воно як!“ — сказала миш зі застановою. — „А вжеж я живу тут на селі і не знаю, що діється в широкому світі. Бо я, як хочеш знати, є хатна миш.“

„Я так і гадаю“, — сказала щуриха. — „Я в місті бачила чимало твоєї породи. Та чого тобі треба тут у стодолі? Я гадала, ти держишся близько кухні й комори.“

„А вжеж“, — відповіла миш. — „Та поза тим могу бути, де захочу. І через спливову ринву в ку-

хні могу перейти, навіть не замкнувши. Треба тобі знати, саме страшний дощ паде.“

„Як де“ — кликнула щуриха. — „Невже ти боїшся дрібки води? Чим більше, тим красше! Я плаваю як риба. Раз у місті переплила я впоперек цілий канал. Я взагалі не добре себе почуваю, як що дниці не переведу кураційного плавання. — Тут певно є якийсь приличний жолоб?“

„Ах, погано широкий. Але я його все обминаю. Зі спливової ринви користаю теж лиш тоді, як вона суха. Сьогодні прийшла я, щоби дещо скористати з нової скрині з кольоніяльними товарами. Я чула, як панночка говорила, що вже надійшла. Оплатиться побути трохи на дворі, можна дещо полазати.“

„А вжеж, прийшла. Я се найкрасше знаю, бож я з нею приїхала.“

„Ти приїхала зі скринєю?“ — спитала зачудована миш.

„А вжеж! Я сиділа на споді скрині, як люди зачинали її напаковувати. Було темно, то й вони не могли мене бачити, а я очевидно ані мур-мур: бо як би мене добачили, то були би вбили. А вони наклали на мене: цукор, каву, чай, цинамон, чоколяду крохмаль і всяке можливе корінне, поки скриня не була повна. Опісля дали накривку і вмиль були ми на залізниці.“

„Се мусіла бути захоплююча подорож!“ — крикнула миш і облизувала собі мордочку.

„Егеж, у деякому відношенні була се не аби яка подія“ — сказала щуриха. — „Харч був добрий, і під рукою, розумієш, не треба було з ніким ділитися і ніхто не мішав. Та найпоганійше в сьому було те, що я саме недавно по весіллю і скоро в мене будуть діти. То й боялася я, щоби не прийшли на світ у часі дороги. Та повелось щасливо, і ось, як бачиш, я щасливо видісталася, бо скрині зараз не випаковували. Ну, на випадок я допомгла би собі і втікла з поміж людий. Але так красше. Тепер я під помостом у стодолі устроїла собі гарне помешканне, і діти можуть прийти, коли хотять. — Може хочеш побачити, як я живу?“

„Спасибі“, — відповіла миш. — „Я радше зіла би дрібку чудового цукру, що ось тут розсипався. Алеж його багато!“

Іж спокійно“, — погадала щуриха. — „Тут його доволі. Я прошу. А в тім скажу тобі пізнійше, коли вже житиму в упорядкованих умовах, найкрасше буде, як кожда з нас житиме для себе. Се значить: може очевидно лучитися, що я деколи, як буде в мене охота і нагода, зайду в комору. Та тобі раджу рішуче сюди не заходити. І загалом треба тобі стерегти мене, як я голодна. Тоді не ручаюсь, що може скластися, як би я тебе побачила.“

„Ну, чейже не пожереш мене!“ — сказала миш, оближуючи цукор. — „Господи, який смачний!“

„Алеж зім тебе!“ — відповіла щуриха. — „Раз у місті зіли ми молоду кітку!“

„Молоду кітку?“ — Миш так налякалася, що перестала облизуватися.

„А вже! Цілком було просто і нікого з нас не болів живіт. Страх перед котами дуже переборщений. Вони нічого не роблять, як їх їсти, поки ще малі.“

Миш задубіла. Опісля промовила: Сестро, ти страшна. Мені лячно перед тобою.“

„Се дуже розумно“ — відповіла щуриха. — Взагалі не називай мене сестрою. Подальшого своцтва я не признаю; і воно було би ще болячіше, як би я тебе коли небудь зіла. Та під сю пору я сита і тобі нема чого боятися.“

Тоді миш відвідала щуриху в її новій хаті, яка їй теж дуже припала до вподоби, хоч як на мишачі відносини, видавалася їй занадто просторою. Опісля розпрощалася і побігла домів. Та в найблизші ночі заходила вона все в стодолу і діставала частину припасів зі скрині. Щуриха вигризала що раз то більшу діру і все більше смаковитих припасів висипалося зі скрині, а все на ту сторону, що була обернена до кута так, що ніхто не здогадувався. А щуриха і миш прилично заїдали. Четвертої днини породила щуриха молоді, — сім малих, гарних сотворінь.

„Вони такі гарні, як би се були мишенята“, — погадала миш.

„Ратуй, Господи!“ — закликала щуриха. — „Як би з них не мали бути правдиві щурі, я зараз позаризала би їх.“

Сеї ночі взяла миш великий кусень цинамону до хати. Бо вона чула, як панночка говорила, що скоро будуть скриню відчиняти. А тоді очевидно все покінчило би ся.

„Не страшно тобі, що ціла справа виявиться?“ — спитала вона щуриху.

„Щур нічого не боїться“ — була відповідь. — „Щож би се зрештою був за щур, приятелько?“

„Приємно мусить бути, як маєть ся таку вдачу. Хатна миш вічно живе в страху. Якаж би се зрештою миш була?“

„Можливо; та найкрасше буде, як ти вже підеш. А не забудь про нашу розмову, що, як скрині не стане, у сюж мить не стане нашої приятни, ні нашого своцтва.“

„Гаразд“ — сказала миш. — „Я буду держатися подалік відсіля. Та тоді й тобі не треба забувати, що се ти вигризла діру в скрині і мене сими ласощами гостила. Як би не ти, то я найбільше була би полизала дещо, як се буває звичайненько в мене.“

„Дурнило!“ — крикнула щуриха. — „Прощавай!“ Другого дня, о 10 годині перел полуднем — сього не забували на лісничівці довгі роки — пішли до стодолі панночка й парубок, щоби випорожнити скриню. Парубок висунув її, і тоді завважено дарунок. Все стрімголов вилітало: цукор, кава, чай, цинамон, корінне, хрустальний цукор... у безконечність. А все було помішане й понищене. Не було ні одної торбинки без діри.

Зразу гадали, що се купець зле спакував річи; а панночка так ремствувала, що купець певно був би дуже нещасливий, як би се був почув. Та опісля відкрили вони діру в одному кутку скрині і побачили, що се мусів хтось зробити.

„Тут були щурі“ — сказала панночка. — „Справа зовсім проста. Тут були щурі!“

„Тут нема вже щурів“, — відповів парубок. — Перед 14-ти днями я вбив останнього. Крім сього всі діри позатикані товченим склом; була понакладана трутка і всю поїли. Тому щурів не треба побоюватися. Вони вже пропали на певно. Я переконаний, що тими шкідниками є препогані миши, яким панночка що вечера дають цукор.“

„Ніколи в світі!“ — сказала панночка. — „Моя мала мишка ніяким чином не могла би бути таким невдячним злочинцем!“

Та парубок обстоював своє, а коли прийшов лісничий, піддержав гадку парубка. Всі трое були сердиті, та найбільше лісничий. Бо тепер треба було купити в місті нову скриню, а за сю треба було заплатити. Він постановив рішучо спровадити стрільця з двора. Парубок хотів конче постаратися нового кота, та лісничий не хотів про те й чути, як довго ще живе старий. Тимчасом ратували, що було ще до вратовання, а панночка носила річи в їдальню попри нору, в якій сиділа мишка.

„Люде так тяжко оклеветали тебе, любя, мала мишко“, — сказала панночка. — І ось прийде поганій лісничий, щоби тобі зготовити погубу. Та я переконана, що ти безвинна і я думаю вже, як би тобі допомогти.“

В сю мить побачила вона кусень цинамону, що миш лишила перед своєю норю. Панночка підняла його і докладно обзирала. Се був справді цинамон. А що в хаті не було ні кусника цинамону, пізнала, що миш була в скрині. Вона посумніла і стала плакати. Житте видалося їй поганим, коли вона не могла вже довірити своїй малій мишці, для якої була така добра.

„Фе! Стидайся!“ — крикнула. — „Яка ти облудна! Але ти вже від мене не дістанеш цукру; сього можеш бути певна!“

І миш була у своїй кривіці пресумна. Раз тому, що не дістане більше цукру, та ще більше тому, що має прийти стрілець із двора. В кінці й ізза панночки, що таку гірку кривду діяла миші. Бо що правда, цинамон вона взяла, та скрині не надгрязала. Чейже годі від звичайної миши вимагати, щоби вона відказалася, коли щуриха запросила її на такий пир. Та вона не вміла висловитися мовою, якою говорила панночка і не могла всеї справи розяснити.

Тому від сього часу не діставала більше цукру. А в стодолі лежала щуриха в своєму гнізді в теплі і здоровлю. Малі підросли з днини на днину. По місяці були се вже доволі великі, пажерливі звірі, що всюди шибали та приносили честь і задоволене своїй мамі.

„Панночка правду говорила. Тут є щурі!“ — сказав парубок. — „Але бурі. Сі багато поганійші, як чорні, що перше тут були. І гадаю теж, що разом зі скринєю приїхав сюди з міста щур. Я не був ще ніколи в місті. Та свояк мій, що там служив, каже, що там тьма тьменна бурих щурів.“

„Може бути“ — гадала панночка. — „Та я знаю, що моя мала мишка теж була причасна, тому не борюню її більше і не даю їй цукру!“

„Щурі і миши однаково небезпечна погань. Як би їм дозволити, то все зруйнувалиб.“

В четвер приїде стрілець із двора, — сказав лісничий. Ти його привезеш зі стації. Тим самим поїздом приїде лісовий кандидат, що буде моїм помічником. Я вже постарів і не годен як слід порядкувати в лісі!

* * *

Минув знов деякий час, прийшла зима. Птахи, що відлітають, подалися уже в дорогу; на деревах не було листя, постуденіло, впав сніг. Ліс став білий і гарний, а опісля, як то нераз зимою буває, все перемінилося в погане багно. Лісничий від прибуття помічника рідко ходив у ліс. Він сидів переважно на старому кріслі в теплій світлиці і порядкував свої рахункові книжки та думав про давні часи, як був ще молодий, легконогий і ніколи не питав, чи тепло, чи студінь. Залюбки оповідав про давні часи. А навіть, коли він оповідав одну й ту саму історію кілька раз, ніхто не брав йому того за зле та з огляду на старість усі терпеливо його слухали.

Іван робив свою роботу, що в зимі не була занадто тяжка, а панночка мала діло в кухні й коморі. Стрілець був на лісничівці, поробив різні заходи і приготування, а як йому заплатили, поїхав. З дір і кутів у стодолах витягнуто сорок чорних щурів, два бурі і кілька цілком малих та ні одної миши. Та скоро після відїзду стрільця на щурі, згинув старий кіт зі старости й лінивства. Його смерть лягла сумом на лісничівку і його поховали урочисто в огороді. Та заки ще склали його в землю, Іван приніс від побережника молоду кітку. І одно треба сказати: вона була іншої вдачі, як старий.

Лісничий говорив залюбки, що небіжчик-коцур так само виглядав за молоду. Се могла бути й правда, бо годі після старости судити молодість. Одно було безсумнівне, що нова кітка ходила на лови. Парубок порадив, щоби їй лиш рано давати молока і більше нічого, поки не зловить миши або щура. Так і було. Як вона лиш наближалася ранком до лока, питали її:

„Де твоя мишка? Де твій щур?“

З часом привикла вона так до того, що як її запитали, вона зараз бігла і приносила миш або щура, що їх перше не зіла, лиш заховала. Тоді в нагороду діставала кусок сала, або що небудь інше. А як не принесла миши, ні щура, не діставала солонини. Се було певне, як аміні у молитві.

Панночка не журилася тим більше, лиш оставила все порядкувати парубкови. Скільки раз глянула оком на нору під вікном, зітхнула й говорила:

„Ти погана, препогана мише, що так соромно завела мое довіре! Я така добра була для тебе, що днини давала цукор, а ти мені крада цинамон! Проте я знов добра до тебе і забрала трукку, що стрілець поставив перед твоєю нору. Як тепер мені відплатишся? Та роби, що знаєш. Я більше тобі не вірю; і не поможу тобі, як нова кітка одної днини задушить тебе. Се зовсім інша штука, як був старий коцур. Бережися, бо вона тебе зловить! Та ти сама всьому винна!“

Коли вона так говорила — а бувало се часто — гірко ставало малій мишці, що сиділа в норі і мусіла все слухати, не маючи змоги оборонятися. Вона так дуже бажала би панночці розповісти, що вона не така то дуже лиха. Як радо хотіла би вона знову

що ранку найти кусок цукру перед своєю криївкою. Бо настали важкі часи. Від тоді, як був стрілець, не мала вона відваги нічого їсти, бо боялася, що там може бути підступна трукка. І не могла майже нікуди піти, бо на кожному кроці подибала кітку.

І ніяк не могла миш із панночкою поговорити. До стодоли теж не відважувалася скочити, хоч і як радо бажала поговорити зі своячкою з міста; коли одного дня пустилася бігти через відпливовий рівок, побачила на другому кінці kota, що був би її проковтнув із копитами. Тому мусіла наша мишка задовлятися худим харчем і нечистою совістю...

Одної днини вийшла миш корою з лісничівки в напрямі ліса. Вона вибрала пору з ранку, коли кітка діставала молоко так, що могла бути до певної міри безпечна. Побігла добрий шматок дороги по снігу аж до коріння великого бука, де було гніздо її своячки лісової миши.

Тоді засвистала тричі, як се в мишачому роді водиться, що значить, що одна миш хоче говорити з другою. За хвилинку явилася лісова миш.

— „Добрий день, сестрице“ — сказала лісова миш. — „Відкіля така честь? Яж тебе так давно не бачила.“

„Добрий день, сестро, і спасибіг!“ — відповіла хатна. Не добре в сій порі року виходити.

„Справді, сестро“, — сказала лісова. — „І я постійно сиджу у своїй хаті; найвисше вийду коли на поріг, щоб віддихнути свіжим воздухом, або щоби викинути лушпину. Ось бачиш, тут мій смітник.“

Перед мишачою корою лежала мала купка жолудних і оріхових лупин. Зітхаючи поглянула хатна миш тужливими очима.

„Скільки ти вже зіла!“ — сказала. — „А там у твоїй коморі є певно ще більше.“

„На жаль, не багато“, — відповіла лісова. — „Я була би дуже рада, як би решту зими пережила половиною харчу. Як би моя бідна дитина була в нужді, я не мала би змоги її підпомогти ні одним орішком. Страшенно важкі часи.“

„Егеж. У мене, як і в тебе. Ти не лякайся, що я прийшла на жебранину. Я приходжу лише, щоби з тобою дещо поговорити. Не можна би на мить зайти у твою хату?“

Лісова миш подумала хвилину. Вона не хотіла щоби хто небудь бачив її богату комору. Тому покивала рішуче головою:

„Не так рано, — відповіла. — У мене в хаті не прятано. Я знаю, які хатні миши господині, тому соромно мені прийняти тебе в хату. Найкрасше, як ти подождеш до весни, коли я великі порядки пороблю в хаті.“

„Про мене, про мене“, — сказала хатна миш. — „Так останьмо тут, хоч тут проклята студінь на голому хвості у снігу сидіти. Я хотілаб, як кажу, дещо з тобою поговорити. Про родинні справи. Я не знаю, чи ти чула, що приїхав наш свояк зі столиці?“

„Ні. Хто би се був? Який, дужа штука?“

„Се бурий щур. І виявив себе, як дуже добрий представник. Приїхав у скрині, повній кольоніяльних товарів, які ми дістаємо що осени від купця з міста. Се велика скриня, повна найсмачнішть річий, які лиш подумати можна. Ізза неуваги попав він туди і приїхав до нас.“

(Далі буде).

СКИТ І АТЕНСЬКІ УЛИЧНИКИ.

(Нарис із грецької старовини).

Токсот¹⁾, гей токсот! Вступіть до нас на хвилю! — кликала перекупка Кидіппе.

Мені не вільно йти! — сказав поважно токсот.

Ну, але можете прийти під пліт і випити кухлик солодкого вина; се ж хиба вам вільно, громадянине токсите!

Токсот Пардокас був, як і усі атенські поліціанти, скитийським невільником і про те знала дуже добре Кидіппе, що назвала його «громадянином» тільки для того, щоби прихилити його до свого бажання; та слово «громадянин» було дуже миле для уха скитського раба. Солодко усміхаючися підійшов Пардокас під пліт і взяв із рук перекупки глиняний кухлик. Поволи, смакуючи, випив вино, обтер рукавом довгі вуса та питав солоденько:

Се нектар, не вино! Як вам показати мою вдячність за таку гостину, достойна пані?

Я прошу вас, найліпший, щоби ви пострашили трохи тих поганих збиточних хлопців, що на торзі роблять мені усякі збитки — говорила Кидіппе, наливаючи знов вино з невеличкого бокла до кухлика. — Через тих улличників годі вже видержати; ось і нині висипали мені палянички до болота.

Я рад послужити вам, достойна пані — говорив Скит і випив другий кухлик вина — дуже рад, бо жінки Атенянки се краса атицької землі; тільки дітища тут іще гірші, як оси.

П'ятьдесятьлітня баба усміхалася солодко на підхлібні слова Скита, які брала таки для себе, хоч він говорив тільки загально про красу Атенянок, не думаючи зовсім про перекупку.

А найгірший з усіх тих хлопчиськів — говорила Кидіппе, витягаючи з торбинки, що висіла при її поясі, дрібні мідяні грошки — є син моєї сусідки, оттої відьми, злюки, що мов на глум назвали її Глікерою. Вона, ота Глікера, жінка Гермоса, не лишає в супокою ні мене, ні мого мужа, що є чесним і поважним сандальником. Вона сказала — аж сором мені отсе повторяти, — що мій муж є сам за сандал у мене та що він є хиба сином якого скитського або тракійського раба, коли може зносити мене супокійно; а про мене Глікера казала, що я задріпана, язиката відьма...

І мала повну рацію — замимрив Скит, розгніваний за згідні слова перекупки про «скитського раба» та Кидіппе не завважила того і дальше розказувала свої жалі на сусідку.

А вона, Глікера, сама злодійка, бо хто, як не вона, забрала мені міхи з плота, що стоїть між нашими огороцями; тамтуди ніхто чужий не заходить.

Довговусий, довгоштанець! От якого приятеля найшла собі задріпана Кидіппе і воркує з ним через тині! — закликав якийсь голос майже над їх головами із старого дерева, що росло в сусіднім огороді.

¹⁾ Токсот лучник, стрілець, тут поліціант.

А ти лобуре! ти злодію! — закликала Кидіппе і погрозила п'ястком у той бік, звідкіль долітав голос. — Се він, громадянин токсите, він, що не пошанує ні уряду, ні ві.. то є ні матери дітий і поважної жінки. То він! Глікерин син Арістагорас.

Скит кіт, в штанах ходить, з бабами ся водить, вино без води випиває, оболі в штани ховає. Скит! Скит! довговусий кіт! — імпровізував улличник.

Вже я зроблю з ним лад, пані Кидіппе — закликав розлючений Скит — ще попаде він у мої руки.

І не тільки з ним — закликала Кидіппе, — прошу, уважайте трохи і на його маму Глікеру, жінку Гермоса: знаю я те зіленько не від нині і не одно цікаве вміла би про неї розповісти.

А ти стара, задріпана ледащице — загреміло зза тина — то ти на мені будеш собі язик виправляти? А сама що? Воркує зі Скитом через тин.

А ти, гадино! ти шельмо! Й слова не можна промовити, щоби ти не чула. А зацікавило би тебе і заглушило! — От токсите, самі бачили, що вона перша зачала сварню, ви перші чули...

Скит не бачив, ні не чув нічого, бо по перших словах Глікери він утік. З досвіду знав поліціант, що у сварні атенських перекупок красше не мішатися.

Обі баби довго ще лаялися через тин.

* * *

Скит може забув би про вино і мідяки Кидіппи та не міг забути «поемки» улличника, яку вчув саме в тій хвилі, коли Атенянка, хоч і звичайна собі язиката перекупка, пошанувала його почесною назвою громадянина. Варвар пообіцяв собі твердо, що мусить покарати улличника, як тільки його зловить на яких збитках.

Малий Арістагорас ніби то вчився робити сандали в робітні свого батька Гермоса, але по правді то він найбільше гонив по усіх закутках Атен; усе його цікавило, він умів усюди зайти і знав про всі мійські новини та приносив їх батькови, що по своїй вдачі не був дуже рухливий, а ще до того прикре житте з сварливою жінкою до крихти прибило енергію бідного сандальника. Батько не боронив хлопцєви втішатися свободою, а малий Арістагорас щиро любив свого батька: малий обговорював із батьком політичні і мійські справи, добував для батька ласощі від скупкої матери і в ті хвилі, коли був дома, щиро помагав при роботі. Кидіппе говорила правду про маму Арістагораса. Глікера не дуже була солоденька та на щасте для батька і для сина, не було в неї багато часу на затроюванне їм життя. Вона мусіла продавати свій крам на торговици, сваритися з сусідками, торгувати з селянами, що привозили їй усячину з села, мусіла пекти палянички на продаж. У неї було більше дітий, через те усе не було в неї часу дуже пильнувати хлопця. Та про те і на Арістагораса

хоч се був її любимець, Глікера нераз сварила вечерами. У хлопця були міцні нерви і по цілоденній біганині під звуки маминої лайки він спав так солодко, неначе би над його головою тріщали цикади та співали соловейки. — За те батько не тільки не гнівався ніколи на сина, але ще розпитував: Ану, хлопче! що там нового в місті? Злісна сусідка Кидіппе при кожній нагоді викликувала пекло в хаті сусідів: «Твій синок те, твій синок тамте» — договорювала Глікери і все розізлила маму так, що через неї нераз і биття набрався малий уличник.

Арістагорас ненавидів Кидіппу і як тільки міг, робив їй усякі збитки: ніби то ненавмисно облив її водою; другий раз вкинув їй до кошика з оливками велику грудку болота; інший раз висипав їй палянички. За четвертим разом однак зловив його скитський токсот; бідний уличник набрав тоді багато биття і від баби і від Скита, ледви удалося йому з бідою вирватися з їх рук і втекти.

Що з тобою? * — грізно питала мати, коли побачила розхристаного сина.

То шельма токсот побив мене за те, що я трохи скубнув Кидіппу.

Що ти знов наброїв? — допитувала мати недовірливо — певно треба буде за тебе шкоду платити.

Ага, платити! Як би так треба було платити, то Кидіппе була би тут іще скорше від мене! — закликав хлопець відважно. — Я тільки трохи сипнув кіш Кидіппи і був би втік, як би не той Скит, що тоді вона його вином частувала. — Сей Скит побив мене державом від сибіни.

Що? сей варвар сміє бити мою дитину? — заревіла розлючена Глікери і нараз обернулася до свого мужа: — А ти, тумане, сидиш, слухаєш і нічого не говориш?

Годі, щоби й ти і я нараз говорили! — обізвася спокійно сандальник. — Доста того, що вже ти говориш.

Такий з тебе батько — заревіла Глікери. — Ти позволив би рідну свою дитину й убити і не сказав би нічого. Слухай, старий! Ти скажи їй, що вона шельма, відьма, а її мати...

Скажи їй те ти сама, ти ліпше від мене їй скажеш! — відповів спокійно Гермос і пішов із хати.

Мою бідну дитину так побити! Як вони сміють? — горячилася Глікери.

Арістагораса не дуже зворушало те, що мати говорила, бо ж не давніше, як учора набрав биття від старої, — все ж таки від був задоволений з настроєм матери.

Я мушу пімститися за те на тім варварі — говорив задумливо хлопець. — Хлопці допоможуть мені і ми мусимо його вибити.

Розуміється — злісно сказала мати — але ще скорше могли би ви вибити Кидіппу.

І стара попам'ятає нас — сказав Арістагорас — але, мамо, я піду з хлопцями поговорити.

А що ви задумали? — допитувала цікаво мати.

Я ще не знаю, порадімося — відповів Арістагорас дипломатично. — А ви, мамо, дайте мені паляничок, тих солодких із медом.

Також чогось захотілося тобі! Отсі палянички є на продаж, а не для таких лобуряк, як ти.

То так ви жалуете мене, мамо? — сказав хлопець жалібно. — А знаєте ви, що Кидіппе вчора дала Стратонікови сушеного винограду і просила, щоби не робив їй збитків. Може й мені було би краще погодитися з Кидіппою.

Ти мій син, моя дитина, хочеш годитися з Кидіппою, з ворогом твоєї мами? — зачала жалісно говорити Глікери.

А по чім я знаю, що я ваш син? — перебив Арістагорас. — Через ваше ворогування і сварні з Кидіппою побив мене той Скит; мене болять плечі від побоїв, а вас те й не обходить, ви мені палянички жалуете. Я знаю, що я ваш син; як би я був трохи старший і міцніший, то я почислив би тій Кидіппі зуби за вас, але ви то мені палянички жалуете.

Уличник говорив так жалісно, що се зворушило скупу Глікери і вона дала йому пригорщу ласощів.

А тепер ми підемо на раду.

Не лась мені по місті — кликнула знов загнівана Глікери, та Арістагорас побіг стрілою і тільки задуднів босими п'ятами на улиці.

Не далеко від «Огородів» задумав один із богатих Атенців будувати дім. Поки що навезли туди потрібне камінне; в день робили уже щось там робітники та вночі не було при них нікого. — Там у затишку зібралися Арістагорас і його малі товариші на раду, заховуючи усякі форми, про які чули від старших, а дещо й самі вспіли підглянути.

Товариші! — зачав говорити Арістагорас — через оту суку перекупку Кидіппу побив мене вчора скитський токсот. Чи даруєте варварови мою кривду?..

Так не говориться — перебив Стратонік, найстарший з усеї громади. — Мусимо перше скласти суд і виголосити промови. Ти будеш говорити за себе, а хто буде говорити за Скита?

Ніхто не обізвася, не було добровольців, бо всі знали, що справа Скита мусить бути програна.

Як не буде ні Скита, ні його заступника, то ми не можемо судити і мусимо суд відложити — сказав поважно Стратонік.

Ну, коли ніхто не хоче, то нехай бесідником Скита буде Евфраїос — закликав Арістагорас. Він не хотів відкладати суду і вибрав на заступника малого хлопця, що не міг відказати старшим.

Добре! нехай буде Евфраїос — згодилися хлопці. Вони знали, що справа токсота програна і можна її віддати малому.

Я не хочу бути слугою варвара! — говорив жалісно малий Евфраїос.

Ти не будеш слугою чужинця, тільки ретором токсота — заспокоював маленького його старший брат Каллінікос.

Скита?

Часом буває так, що і Скити мають справи в судах і тоді за них говорять Атенці, бо Скити самі не вмють добре говорити. Ну, Евфрає, відважно, уважай, що старші говорять, бо ти опісля відповідати меш їм — заохочував малого Каллінікос

Малий Евфраїос уже не супротивлявся; він був задоволений, що може обізватися в громаді старих. Малий хлопець розумів, що ліпшої ролі не дістане і тому був задоволений, що хоч на хвилю старші мусять уважати на його слова.

Хлопці атенські! Відкриваю нашу раду — закликав Стратонік. — Послухаймо, що скаже Арістагорас, син Гермоса з Діомеї, Атенець.

Арістагорас устав із каменя, на яким сидів досі, поправив свого старого хітона і промовив дуже поважно:

Хлопці атенські! Вчора покривдили мене так, що моя кривда є образою для усеї атенської молодіжи. Послушайте тільки. Побив мене на яриннім торзі скитський токсот Пардокас. Отся моя кривда — се сором для усіх хлопців атенських. Як сміє Скит, варвар і раб, бити молодого громадянина атенського? Те, що нині сталося мені, завтра може зустрінути кожного з вас, хлопці атенські! Варвари держать сторожу в місті, раби приказують громадянам. Нас, атенських хлопців, що колись боронитимемо на війні святого міста Паляди, нас нині бє держаклом від сибіни такий скитський раб, варвар, що купається може раз на рік, що в шкіряні штани ховає свої малпячі ноги, щоб їх навіть сонце не побачило; поганець, що йому під носом висять два нечесані віхті, довгі як коровячі хвости; дикун, що не вміє ні кидати діском, ні танцювати пирріху; що не тільки не вміє читати Гомера, але і взагалі говорити, як говорять мужі; для якого все одно шнур, що веде на нім осла, чи струна китари. Такий раб, дикун приказує нині нам, молодцям атенським.

Великий пан! — Пильнує, щоби собаки перекупкам паляниць не виїли з кошів! — обіззався один з уличників.

Правду сказав ти, Атенянине — закликав Арістагорас — та сей варвар замість пильнувати рабів і ладу на торзі, — сміє приказувати нам, молодцям атенським.

Треба його покарати! — заревіли уличники.

Обкидати болотом!

Каміннем!

Обдерти одіж!

Поломити сибіну! — кликали один через другого. Тільки малий Евфраїос шептав щось із братом. Як юрба на хвилю вмовкла, промовив председатель шановної ради, Стратонікос, що весь час був дуже поважний.

Хлопці атенські! Не можемо засудити того варвара без суду, без промови його ретора.

Правду каже! — заревіли в один голос хлопці.

Нехай заступник токсота Пардокаса Евфраїос, син Евмая з Пайонії, Атенець, устане і скаже, що може сказати в обороні Скита! — промовив Стратонік.

Малий хлопчина піднявся з свого каменя і став говорити поважним голосом, відмінним від його звичайного дитячого говору.

Хлопці судії! Як відповідь на те, що говорив Арістагорас, син Гермоса, я скажу вам, що того варвара поставила на сторожи ладу в місті власть святого міста Паляди. Через те, хоч він і раб і варвар, не сором нікому з нас послухати його, бо ж він не приказує нам сам від себе, але дістав

ту власть від архонтів і пританів, вибраних атенським народом. Тому не добре зробив Арістагорас, син Гермоса, що не послухав там на яриннім торзі приказу токсота Пардокаса і нехай не гнівається дуже за те, що набрав сибіною; бо се так, якби вдарив його батько, учитель, чи інший Атенець...

Тихо, малий, стули вже раз рота! — кликала юрба. — Також найшов ти собі роботу боронити так завзято Скита!

Молодці атенські! — закликав на весь голос Стратонік. — Дозвольте Евфраєви, синові Евмая, скінчити промову, бо ж ми не юрба дикунів, тільки Атенці...

Я не бороню варвара, раба, що не є, ні не буде ніколи громадянином атенським — став знов говорити Евфраїос — і мені не є мило, що сторожу в місті Паляди держить дикун, який тільки викривляє нашу геленську мову, святу мову богів і героїв, дикун, якого нечесаний лоб і писок більше пригадує морду собаки, як лице мужа. Не хочу я рівнати варварського раба, купленого за гроші, з громадянином атенським, яким є Арістагорас, син Гермоса, — тільки правда каже мені пригадати вам, хлопці судії, що токсот Пардокас у ту хвилю, коли побив Арістагораса, мав власть, яку віддав йому нарід атенський через своїх пританів...

Не треба мішати народу атенського до того, що робить такий скитський токсот так, як не мішається світло сонця з болотом, хоч сонце світить у калюжу. Не задля права атенського побив мене той Скит, тільки через те, що перекупка Кидіппе, жінка Герміпа, гостила його вином і ще якісь гроші всунула йому в руку. Я сам бачив те і кленуся Гераклем й усіми богами, що не брешу, тільки кажу щирю правду! — перебив енергічно Арістагорас. І чи не сором тобі, Евфрає, сину Евмая, боронити такого раба-хапуна проти атенського громадянина, хоч і з іншого дему?

Стид! — Я вже не хочу боронити його, коли він такий хапун! — закликав Евфраїос, що вже не міг видержати у своїй повазі.

Ну, то ось вам біб; кидайте в отсей кухлик, а опісля почислимо — сказав Стратонік.

Не треба й числити, усі бачимо, що Пардокас покривдив Арістагораса — кликали хлопці.

Стратонік не дозволив на ніякі зміни. Хлопці мусіли голосувати бобом. Стратонік обчислив голоси і проголосив:

Судом хлопців атенських токсот Пардокас присуджений винним — одноголосно.

Винен, а вже ж винен! Почислимо йому зуби — кликали шановні судії, що вже відкинули свою судейську повагу.

Обкинемо його болотом!

Обріжемо довгі вуси!

Заберемо йому сибіну!

Заберемо штани й кожух — відгрожувалися уличники.

А тепер зложимо военну раду — сказав Стратонік. — Нас є досить, але варвар зручний і сильний. Як він наробить крику, то збігнуться інші Скити, а не може бути, щоби ми Атенці дозволили побідити себе скитському рабови.

По скінченім суді Стратонік проголосив воєнну раду; тревала вона коротко з тої простої причини, що хлопці не багато знали про те, як такі ради відбуваються. Їх батьки і старші братя бували на війні як рядовики, а військові ради вождів були окружені деякою тайною і відбувалися далеко від ширшої громади. Все ж таки Стратонік і своїй раді хотів хоч трохи додати поваги, тому промовив горячо до «молодців атенських», не забув також про молитву до Паляди.

Кого виберете своїм вождом, хлопці атенські? — закінчив свою промову Стратонік.

Охочих було багато, та в кінці усі згодилися на Стратоніка.

О ні, є тут ліпші від мене — сказав смирно Стратонік. — Ось Каллінік, син Евмая, оборона молодців Панонії; він міцніший від мене.

Стратонік сказав те, щоби й собі послухати яких милих слів і не ждав на те довго. Каллінік учився в школі, читав Іліяду і не була йому чужа чемність лицарська.

Я в бійці міцний, але в раді є ліпші від мене, а з тих ти перший, сину Клейтомаха, що мудро проводиш нашій громаді.

Так колись Ахіль хвалив інших героїв ахайських, хоч сам був найліпший з усіх. — Не дозволив випередити себе в лицарській чемности Стратонік і вони певно ще були би так довше говорили, як би не завзятий Арістагорас. Для сина Глікери найважнішим ділом було пімстити свій стид і біль та вибити Скита. — Він пригадав вождови, що перша річ рішити щось без непотрібної балаканини, а то ще хто вчує, чи підгляне і війна не поведеться. — Вожд уличницької громади був доста розумний на те, щоби зрозуміти, що Арістагорас каже правду, тому покликав Каллініка, Арістагораса і ще двох старших хлопців на бік і вони пошепки склали воєнну раду, що відбувалася без церемоній і промов. Арістагорас, що пильнував свого ворога, довідався вже, що Пардокас на другу ніч обходить деякі уллиці; хлопці урадили так, щоби заманити Скита на площу, де зложено камінне, а заманить його Стратонік, що з міхом усякого лахміття буде утікати мов злодій з краденим добром. У темнім куті зладять інші хлопці сильку, а коли Скит перевернеться на ній, тоді вся юрба схована між каміннем кинеться на нього, звяже йому руки, відбере сибіну і махайру і — як того бажав завзятий Арістагорас, стягне з нього варварські штани, що дуже не сподобалися привичним до хітонів атенським уличникам. — Ті хлопці, що брали участь у раді, зобов'язалися держати язик за зубами весь день і аж в останню хвилию пояснили усім плян, а поки що приказали їм усім зійтися тут і сховатися між каміннем.

Не забудете про хустину, треба буде йому рот завязати — говорив вожд.

Ми обкрутимо йому голову міхом; ліпше, щоб він і не бачив нікого з нас — сказав Арістагорас.

Ти дуже мудро радиш — похвалив його Стратонік.

Хлопці стали розходитися.

* * *

Плян був добрий. Добродушний Скит повірив хитрощам уличників і біг за Стратоніком аж на темну площу, де було зложено камінне; тут перевернувся на перетягненім шнурі. В одну хвилию на голову токсота впав старий міх і обсіла, його ціла юрба хлопців, що в одну хвилию забрали йому оруже, звязали руки й ноги і стали бити, куди попало. Скит не багато терпів від ударів, бо був одягнений в кожушок і шкіряні штани, та від страху він і не думав про біль, ні не боронився. Вожд уличників добре обчислив наступ. Скит стратив зовсім голову.

Лежи спокійно, ані пікни, а ні, то заріжемо тебе! — сказав грубим голосом Каллінік, що держав Скита за голову.

Стратонік і Арістагорас пішли на бік.

Що зробимо? — радився Стратонік.

Стягнімо з нього штани — сказав Арістагорас, якому страшно не сподобалася отся частина одяжі Скита.

Як розв'яжемо йому ноги, то він буде копати, а може ще вирветься і втече — сказав Стратонік.

Далеко не втече зі звязаними руками та з звязаними очима, — зловимо його знов.

Вернули.

Давай штани — приказав суворо Арістагорас — а не копай ногами, бо тебе заріжу таки твоєю махайрою.

Скит цокотів зубами] від страху і спокійно дозволив стягнути з себе штани. Бідний токсот і не догадувався, хто такі його побідні вороги.

Він хоче говорити — сказав недовірливий Арістагорас. — Затули йому ліпше рот, бо ще стягне на нас варту.

Крутить головою, що ні — сказав Каллінік — нехай говорить, все ж таки щось нам скаже. Коли схоче кликати, то я швидко заткаю йому рот.

Ну, то пусти йому на хвилию рот, нехай говорить — сказав вожд Стратонік.

Мужі розбійники! — тихо просив Скит. — Пустіть мене і віддайте мені одіж та сибіну. І так ніхто її тут від вас не відкупить. Махайру візьміть собі, як вам її треба. Іще є у мене драхма ось тут у кожушку; візьміть її і пустіть мене, добрі мужі розбійники.

Ми не розбійники, скитська собако, тільки молодці атенські! — сказав гордо Арістагорас. — Не на те ми тебе зловили, щоби забрати твоє варварське добро, тільки щоби покарати тебе за те, що ти побиваєш діти атенські на торзі. Розумієш! — Ми ніколи не знесемо того, щоби Скит бив діти атенських громадян.

Мені приказали пильнувати ладу на торговиці — боронився мягко Скит — а діти роблять там замішанне, крадуть перекупкам овочі...

Що! Ти будеш говорити, що наші братя злодії? — заверещав Арістагорас і ударив Скита по ногах держакон від бибіни. Тепер Скита заболіло; бо був уже без штанів.

Молодче атенський, чи не сором тобі бити звязаного чоловіка? — сказав Пардокас.

Скит правду каже — обізвася Стратонік — він засоромив тебе.

Ні — сказав Арістагорас — він дістав сибіною за честь атенських хлопців; він назвав наших хлопців злодіями.

Я не сказав, що вони злодії — обізвався знов Токсот — я тільки сказав, що вони брали, а я обганяв їх. І пташки їдять овочі в не-своім огороді, а хто зве пташків злодіями, хоч і обганяє їх з дерева?

Пташки їдять овочі з чужого дерева — обізвався задумливо малий Евфраїос, що разом із братом вибрався на нічний похід. — А чи знаєте ви, що у того злюки Тракійця Тереса є прегарні овочі?

Ну, то і що з того? — обізвався якийсь уличник. Певно пильнує їх пес, а може ще й невільник.

Тракієць поїхав кудись, а як господаря нема дома, то невільники не дуже пильнують його добра і то тільки від улиці. З тої сторони, де високий мур, вони зовсім безпечні. Там ніколи нікого нема. сказав Каллінік.

Але певно є пес.

Є, але пес знає мене і Евфраїя. Дикун варвар не дає собаці їсти, щоби зла була, а ми з братом нераз уже того пса погодували. Ми пса відкликаємо і він навіть не обізветься.

Мур є високий, а драбини нема — обізвався знов один із хлопців.

Велика річ! Отсей довгий Скит допоможе — обізвався Арістагорас.

Він ще втече — говорив Арістагор — якби так його побачили начальники без оружя і без штанів, то на певно післали би його копати срібло

і вже не побачив би він святого міста Паляди. Заберіть, хлопці, його сибіну і махайру, а ти, Каллініку, пусти йому уха, щоби добре чув, бо я хочу з ним поговорити. — Слухай, Ските, хлопці вибираються на овочі. Чи підеш із нами? Як не схочеш, то ми покажемо тобі...

Мені зовсім се не подобається — сказав недоводений Стратонік — так поневолювати чоловіка.

Е, що там, варвар!

І крадіж — шепнув Стратонік тихо, щоби Скит не чув його слів.

Не йдемо красти, тільки забрати, від варвара трохи овочів, що вирости на атицькій землі. Він і так богатиться на атицькім добрі — сказав Арістагорас.

Не борони так дуже варвара, Стратоніку — обізвався один з уличників. — Ось малий Евфраїос є сусідом Тракійця. Варвар знає його і те знає, що в них нема ні дерев, ні огорода, а думаєш, що скупар дав коли дитині хоч одну оливку? — Не розуміє чести варвар, треба його навчити. У ніякого порядного Атенця не ліз би я так через тин, але у такого варвара й так не дістанеш нічого по доброму.

Правду кажеш, не мусить зайда-варвар пожирати усього, що йому виростила свята атицька земля — згодився Стратонік. — Слухай, Токсоте, ми пустимо тебе свобідно, віддамо тобі сибіну, махайру і штани.

Благородні молодці атенські — зачав говорити Скит, але Арістагорас перебив його енергічно.

(Докінченне буде).

П. Шебеста.

Канам, семангський хлопець.

На казку з «Тисячі й одної ночі» подобає себе оповідання. Але воно не казка. Подія ся склалася тому не багато літ на далекому Сході. Ті, що відіграли головну ролу в отьому оповіданню, вже не живуть. Канам, боязкий семангський хлопець і його добродій, не давно померший король Сіяму, Чуньяльонгкорн.

Сей великий і мудрий король подорожував — здається в 1907-ому році — по своїх краях, щоби особисто пізнати свій нарід. Держава була велика, а числила багато народів. Народи сі часто жили між собою в ворожнечі. Коли глянемо на мапу Сіяму, то побачимо, що сей край тягнеться вузким поясом на півострові Маляка (нині звичайно званому Маляя) в діл на полудне. Там лежать найдальше на південь висунені провінції держави, замешкані Сіямцями й Маляйцями. Зовсім на півдні у найглибшій тіні лісів живе дивний народець. Невеличкими гуртками похожають його члени лісами, шукаючи дичини й корінців. То їх щоденна пожива. Зброя їх, то лук і рогатина. З нього випускають

затроєні стріли у тіло малп і птахів, а так зручно, що аж диво. М'ясо, що все таки є злиденною їх закускою, їдять із лісовим корінням або рижом, коли роздобудуть його від довколишніх Сіямців і Маляйців. Вони самі живуть як птиці небесні, що не оруть і не сіють. Страви не варять у посудинах, але в бамбусових трощах. Риж завивають чистенько в пальмовий листок і таку звинену, зелену ковбасу вкладають у свіжий бамбус. Так довго обертають бамбус в огні сюди й туди, аж страва буде готова. Ті карлики надівсе люблять лісові овочі. Але овочі ростуть лише в деякій порі року, а бувають роки, що й зовсім не зародять.

Ще простійше від поживи є їх мешканне. Кладуть навкоси парасолою з листя, як небудь накриту. То їх захист перед дощем і холодом. Перед соняшною спекою — якої найбільше бояться — хоронить їх ліс. Бо хати ставлять лише в густій лісовій тіні. Покидають одначе таку хату дуже часто та наслідком того не терплять ніякої шкоди. А Семанги дуже часто змінюють табор. Деревя в лісі

тим, що тіло пропорціонально інакше. Тіло більше обемисте, більше стиснене, неповоротніше, коротке, а члени та кож виглядають за короткі. "Звисаючий живіт" причинається до того вигляду. Влучно каже Целль: Ягуар подобає на малого, неповоротливого тигра, що замість довгих поясків має пятаки. Целль є думки, що то виглядає начеб ягуар, як і всі ссавці Південної Америки, "ще не був викінчений". Від кінця морди до кореня хвоста вимірив Ренгер у дорослого ягуара 1 м. 45 см., а хвіст був довгий на 68 см., у плечах високий около 80 см. Та бувають і більші ягуари. Голова, зуби й лапи як у котів-хижаків. Основна краска короткого, густого, лискучого кожуа червоновожовта, на горлі, грудях і животі, на ногах (із середини), на бороді та в середині в ухах шовково-біла. На сих основних красках (що зрештою переходить також і в інші відтінки) розкинені всюди менші і більші пятаки, точки, риски, колісця, неправильні чотирикутники. У більших буває часто в середині ще й чорна точка. На кінці хвоста чорна краска укладається в багато перстенів, ноги з середини часто пасмисті. Ягуар, як і леопард, трапляється часом чорненький.

Мабуть найкрасше змальовує Ренгер спосіб життя ягуара, який живе в тропічній (горячій) Америці, що нині трапляється на північ аж до Ред Рівер-а*) найдальше на південь висуненої притоки Місісіпі. По словам того знаменитого знавця звіринного світа Парагваю, живе ягуар у лісистих берегах вод на скраях лісів і на мочарах. Там ростуть трави й ріжні очерети, високі на півтора метра. Спеціального леговища не має, не копає собі також печер. Де ягуар заскочить сонце, там кладеться в гущавину і там перебуде. В сумерки і на досвітках, також у ясному місячному й зоряному сьайві, виходить за добичею, але ніколи в полудне, або в дуже темну ніч. Живиться всякими звірятами, які може сполювати. Підкрадається також в очереті на більшій болотній птиці, а вміє також дуже зручно витягати рибу з води. — "Я бачив раз — пише згаданий автор — ягуара, як ловив рибу: скулений сидів на вистрімі берега, пильно глядів у воду. Нараз скочив до води й витягнув на сушу велику рибу". Як запримітить добичу,

*) Червона ріка.

Деякі систематики під назвою пантери розуміють більшу азійську породу леопарда. Пантера найбільше розповсюджена: живе в цілій Африці та цілій південній Азії. Головнож в Африці ще всюди так численно попадається, що можна повторити за Шлінгсом: "Леопард живе всюди й ніде". Сильне, стиснене тіло буває довге майже на півтора метра, а хвіст довший як на пів метра. Доволі велика голова, осаджена на короткій ший, з зелено-жовтаво світлим очима, округлава як і в тигра. Морда з довгими, гру-

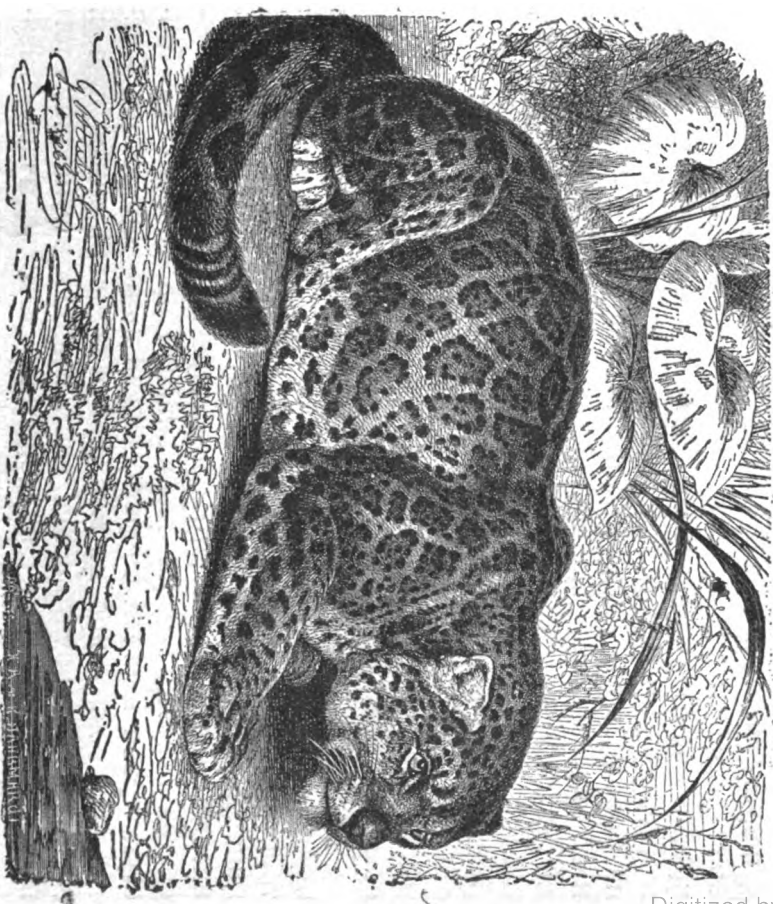
Леопард.

бими волосами вусів, ледви що вистас. Сильні ноги, помірковано високі, лапи вповні пропорціональні. Основна краска коротковолосої, лискучої шкіри є блідо або яркніше червоно-жовта, золотого-жовта, на спині трохи брунатна й червонова, горло, груди, черево й ноги з середини ледько жовтаво-білі. Сі основні краски зовсім засипані численними чорними крапками, то більшими, то меншими, що здаються неначе рубцями, там трохи розпливаються, тут упорядковані рядками, там розсіпані зовсім без порядку.

Все те разом чудово пестрий образ, здається, всюди впав бив очи. А все таки ся сильно пестра шкіра, то найліпша охоронна краса. В кілці ся леопардова краса здається така ярка й так впадає в очи — каже Шіллінґс — а на своді спливаєть ся зовсім із окруженнем. Леопард стає так невидним, що люди можуть перейти попри нього зовсім близько і не завважити його. „Раз — оповідає Шіллінґс — я майже наступив на леопарда. Він спочивав на отвертому нагому степу, між миршавими пучками трави. Втік мені з під самих ніг так, що я в ту хвилино сильно злякався і мимоволі поступився кроком назад. Часом стрічається й „чорнявих“; то звірята, яких основна краса бураво-чорна, на спині темніша як зі споду. На такій красці дуже чорні „розети“ (стилізований цвіт) і крапки вже ледви визнаваються. Се до певної міри хоробливий стан, наслідком занадто сильного нагродження в шкірі красил (пігментів). Азійські леопарди мають сі крапки й розети трохи инакші, а в африканських дві шкіри що до рисунків зовсім ріжняться між собою. Узубленне леопарда то типове узубленне коґа: сильно розвинений кутний зуб і тригранчасті клєваки. Гострі серповаті пазури (як і всіх інших справжніх коґів) може останнім пальцем підносити у гору, щоб не зуживалися.

За житло леопард вибирає собі кожде місце, де може доволі добре заховатися. Він знаменито спинається, не рідко переспить день безпечно в тінистій короні дерева. Так само знаменито біжить, коли мусить. Незвичайно тяжко описати — каже Шіллінґс на основі численних досвідів — як то леопарди вміють лискавкою бігти, чи то під час нападу, чи то як утікають перед чоловіком. Такі самі зручні на скелі, як і на рівній дорозі. Що йно як вачне западати темрява, виходить за добичю. Але не боїть ся також нападати в ясний день. Усе, що може одолити, то його бажана добича. Грос бачив, як леопард на східно-африканськім побережю їв риби. Пешіель-Леш пригладався, як леопард заїдав товсті овочі оливоної пальми. Шіллінґс каже, що леопард береться також захланно до падини. Любою його добичю є павіани. Але павіани при нагоді стають до бою з леопардом, а як він наближається, перестерігають одні других окликаючи. І всі инші звірята озиваються для перестороги, коли лише побачать ле-

люде раз у ночи завзято сперечалися над тим, чи голосне, плаксиве воркотінне походить від соккобоя (птаха подібний на чаплику), чи від ягуара. Мій кузин у своему записнику про ягуара каже так: „Гао, гао, гао, гао-е-о, наче той, кого дуже розболів живіт“ — ну, то менше поетично, але характеристичне для нашого питання. Бо воно в найліпшому разі подібне до мавкотіння залюбленого або годюного коґа, але не подібне на рев...

Ягуар.

Слово ягуар (*Felis onca*) взяте з мови Гуарані-Індіків (у Парагваю), значить: „собаче тіло“. Унше або онше називають ягуара в португальській Південній Америці. Ягуар то найбільший з поміж хижих коґів Нового Світа. Його найбільше боється эле озброєні Індіяне, мешканці прадісів (джунґлів). Він серед них викликає страшний жах. Краскою подібний трохи до леопарда, а ріжниться від нього

опарда. Зрештою леопард рідко коли дається почути. Пешієль-Леш віддає голос леопарда як: „гура-ак“. Звук той леопард повторює більше разів; він шерсткий, перериваний воркїтливими тонами. Викидає ті звуки „неначе гостро кашляє“. Брем описує з великим життям союз усіх звірів Абісинії проти леопарда. Яка небудь мала пташка погребує лише викрити леопарда, а зараз счиняється справжня метушня між упіреними стадами. Один із численних круків стежить його, злігає з криком на нього, хоч із страхом старається держати подалік спритних леопардових лап. Інші круки чують добре звісний їм клич і злігаються хмарою. Ціле се товариство переслідує грабіжника поміж корчі й куці, сідає понад ним на лісі пні дерев або камені, притягає інших глузунів і остерігає: медову зауло, синьворонку*), а передовсім западає птахи носороги**). Вони виполують птахів цілої околиці, а розуміють їх, як добре знаних остерегає, і птахи і ссавці. Нічого про наближенне леопарда перестерігають скельні борсуки. Вони добре укріті сидять прикучнувши в скельних щілинах і заглибленнях. Своім хрюканнем перестерігають не лише антильопи, слабші звірята, але й чоловіка.

Так отже леопардови не дуже то легко споловати собі добычу. Та се утрудненне винагороджує собі леопард хитрощами, незвичайною зручністю й второпністю, яку вже мусимо назвати безсоромністю. Домашні звірята грабує в білий день, та в своїй кровожадності вбиває далеко більше, як може забрати й зісти. Гутер оповідає, що один леопард поубивав раз йому всі кози в стайні й не могли зловити грабіжника. Раз у східній Африці сидів собі біля шатер при ватрі гурток Німців-мисливців і покурював. Нараз пес, що сидів зовсім близько одного мисливця, гавкнув слабо і зник у туж мить: леопард схопив пса блискавкою сперед самих ніг його пана. Другого вечера мабуть той сам леопард схопив молододу муринку в тому самому обози! То не рідкість, що леопарди зважують-

*) *Colacias gurgula* (Mandelkrähe) красиворонка, синьворонка, ракше, підкіпка же теж численно на Україні, осіною сідає на полупіпках. Дуже незгідлива і злобна. Голова, шия, спід і крила ніжно зеленаво-сині, кутки біля дзьоба і підбородок біляві, куприк повно синій, плечі брунатні, крила сині.

***) *Visceros L. Visceros bicornis*.

Ягуар.

У славній повісті Феррія „Лісовий бігун“ зараз на початку є незмірно цікава сцена: пара ягуарів нападає на гурток недосвідчених, боязливих шукачів золота підчас їх першого нічного спочинку біля водопою. Все більше зближається схвильований рев спрагнених звірюк. Вони хочуть дістатися до улюбленого водопою, але огонь, що горить, відстрашує їх. Усе страшніше когитється голос у нічній тишині. Се змальовано дуже пориваючо, але воно не правдиве. Тут Французови Феррієви притрапилося з ягуаром таке саме, як Німцєви Фрайлігратови з жирафою*). Оба не покористувалися працями знавців для своїх описів. Що правда, і славний німецький природник Олександр Гумбольдт згадував часто про рев ягуара; одначе ні один із новітших дослідників Південної Америки не оповідає щось подібного. Ба, безпардонний Карло Штайнен пише навіть раз: Нічю „ревів ягуар“, себ то з другого берега доходить безперестанно доволі плаксивий звук, подібний на голос кога, ба навіть жаби. На питанне, щоби висловився виразніше, додав він: „Як око, що надармо шукає величких красок і пишного цвіту, за дня не побачить їх, так у ночі ухо злиденно позбавлене приємностей, яких сподівалося зазнати. Ухо з напруженою увагою вслухується, що тепер „праліс оживе“, ба (і то передовсім) в кінці вже раз зареве гумбольдтський ягуар. Ми не дуже часто чули ягуара. Про рев не було мови. Звуки, які — здавалося — відповідали страшному схвильованню, виявилися що найбільше як голосне, сердите і, про мене, несамовите воркотінне. Наші

*) Фрайліграт у „Ізді льва“ постично, але неправдиво описує жирафу.

ся кидається на людей. Вісман оповідає, як то в крайні Вакузу (центральна Африка) підчас того, як його виправа задержалася трохи обозом, леопарди напали не менше, як чотирох муринів. Тубольці оповідали, що багато леопардів трівожили околицю уже цілий тиждень. Як смерклося, то вже ніхто не важився виходити з затарасованих хат. За дня лише четверо-п'ятеро людей разом могли поладжувати свої орудки. Тай нічого не могли відйти, хіба барабанити й кричати в ночі, як звірі намагалися дістатися до хати. Подібні пригоди оповідає Фонк із східної Африки й Юнкер із середно-африканської А-Санде. Мурини горішнього Конга, яким також приходиться багато терпіти від леопардів, називають теж його замітно „мфум“ себ то „пан“, або „король“. Так то леопард мабусть найбільше зненавиджений хижак Африки. Мерзяться ним так само люди, як і звірята, бояться його і всюди пересіляють його.

Самці нероз заводять завзятий бій за самицю. Самця приводить на світ двоє до п'ятеро молоденьких. Вони лоблять бавитися, а тим дуже нагадують пестрі молоді домашні котенятка. Стара леопардиха, яку ссуть молоді леопарденята — каже Брем — буває пострахом цілої околиці. Бо вона грабує й убиває незвичайно сміливо й при цьому буває обережніша як коли небудь.

Тубольці стараяються звичайно сполоквати леопарда в пастках. Юнкер каже, що леопард лобить кілька днів раз за разом вертатися на місце, де найшов добычу. Тому А-Санде, щоби сполокати леопарда, будують на такому місці рублену хату (колибу), а в ній уставляють великий пені дерева. Пені той спадає як довбня. Коли звір шарпне приману, а саме кусень мяса, ногу, або рамя жертви, вбитої леопардом день тому назад, то довбня спадає і вбиває пажерливого хижака. В східній Африці Європейці полкоють на леопарда самоловками (лабети, ступиця), а часто самострілами. Найчастіше будують стаянку (описує Фонк) з відчиненими дверми, а перед ними уставляють пастку, добре укриту. В стаянці звичайно привязують козу. Та хоч як старанно й обдуманно зроблять се, щоби перехитрити леопарда, він дуже часто переходить попри залізю й вдирється з боку або з задку, щоби взяти собі при-

ману. В інших краях мурини ловлять також того хижака в глибокі ями, заосмотрені в гострокінчасті коли. „Я бачив раз — оповідає Гутер — зловленого в такій ямі чудового леопарда. Снис за списом кидає Балі (в півн. Кавмеруні), де вже звір, тяжко ранений, висів на гострокінчастому стовпі. З численних, глибоких ран стікала кров, а все ще вигиналося струнке, гнучке тіло незвичайно сильного леопарда; він ударяв хвостом об стіни ями, головою з світличими з гніву очима і з роззявленою мордюю поглядав то на се, то на те ратище, а дерево в його зубах з тріском розскакувалося на скипки.

Вже старинні Римляне в часах цїсарства вміли леопарда ловити живцем. Вониж нероз на циркових ігрищах випускали нараз сотки звірів на арену для герців (вепачію). Кілька стінних мальовил, які найдено в Римі, зображують лови. Бачимо там, як леопарди, окружені жовнірами, що заслонилися високими сталежими щитами — ходять по пастках-скриньках, в яких бачать себе в зеркалах. Але то певно мусів бути тільки веселий жарт малюря.

досить, щоби вибудувати нову будівлю, листя всюди подостатком, щоби покрити хату. За пів години така хата готова і можна спровадитися до неї. Скільки разів бачив я табор того народу, головнож його внутрішнє уладженнє, мусів чудуватися вибагливості тих «дикунів». Подумати лише: замість ліжка колоди, такі за грубі як рамя. Вони уставлені трохи скісно. На них звичайно Семанг кладеться до лагідного сну, без підстїлки й без накривала. Тут можна пригадати приповідку: «Чиста совість то м'ягка подушка», бо Семанг не знає подушки. Під голову дасть хїба свій сагайдак або тверду бамбусову трощу. Не має мабуть Господь Бог на світі ніде більше таких невинних і простих сотворинь... Мусить мати щирю радість із того народця... Попри се той нарід щасливий і задоволений. Не пе ні вина, ні пива, лише чїсту воду, щоби загасити спрагу. Ошоломлюючих напїтків він не знає. Не знає театру й кїна. А як гарно забавляється звичайним танцем і співом до ритмічного такту бамбусових трощій. Вдаряють ними в колоду або до землі і так повстає глухий звук. Коли ще мають і тютюн закурити, то до щастя їм нічого не бракує. Тютюн курить старший дїдусь і трилїтня дитина. Трилїтня дитина курить обгортку без тютюну.

Все те може здаватися дуже дивним, та воно правдиве. Ще нині жиє той дивний нарід на нашій землі неначе останок із давно забутих днів. Наче казочні карлики, такі вони малі. Навіть мешканці інших околиць вірять, що ті люди вмїють робитися невидимими. Само собою то забобони. Таким життєм жив і малий Канама посеред своїх земляків.

Та ось здовж побережа надплинув на кораблі соняшний король Сїяму з своїм великим почотом. А що король любувався в мистецтві й науках і багато займався ними, то знав, що на півдні його держави жиє той дивний народець, який Сїямці називають «Нго». Нго то є такий овоч, подібний до кучерявої голови, а Нго або Семанги також кучеряві. Чому у них кучеряві голови, самі оповїдають таке: В початках кокосова малпа вкрала богочи Карей огонь і счинила страшну пожежу на землі. Люди, що тоді були всі однакові, утікали перед огнем. Одна їх часть була звинна і втекла до води. То нинішні Маляйці; вони не мають кучерявого волося. Прадїди Семангів були повільні й утекли до ліса. Волосє їх обсмалилося. Тому вони кучеряві й живуть у лісах.

Досі Семанги не знали ніякого короля й не мали над собою володаря. Жили найдикїшою свободою й любили її. Тому сам король мусів подорожувати, щоби пізнати їх, бо вони не хотїли відвідати короля. Обоз слонів, що товаришив королеви

й його почотови, звернувся до гір Паталюг, де були оселі Нго. Вони боязкі й несміливі вже з природи, тому найрадше втекли би перед цікавими поглядами. Подарки, тютюн, і червоне (що їм найбільше сподобалося), зробили їх більше довірливими. Одній старій жінці отворився язик найскорше і вона була «телефоном» гуртка. Народець сей сподобався королеви таки дуже. Він вихваляє його моторність і інтелігенцію. Та найбільше сподобався королеви наш сирїтка. То був маленький, але добре збудований хлопчина з блискучими очима, білими зубами й чеколєдово-смуглявим лицем. Підпоясаний в поясі куснем вузкого сукна. На шії вінок пестрих перел і малпячих зубів. Голова завинена зеленим вінком із червоними й білими цвїтами.

Канам мав брата й сестру, але обоє вже дорослі. Мав тєж приятеля, з яким ходив по лісах. Король забажав дуже забрати сього смаглявого хлопця на свій двір. Та не легко було, бо Канама був боязкий, як і всі інші. Та в кінці воно вдалося. І так Канама проміняв ліс за королївську палату. Кусень сукна, що ним був перепоясаний, за пишний пазівський одяг, лісові корінці й малпяче м'ясо за найліпші двірські страви. Ба, ще більше, Канама був не лише чурою, його вважали немов королївським сином — як оповїдав принц Дамронг. Так полюбив його король. Канама учився мови, вчився читати й писати, вчився двірських звичаїв. Та була таки рїжниця між ним і іншими хлопцями. Він і дальше був кучерявим хлопцем. На королївський двір у Бангкоку прийшов Канама як звичайний, простий хлопець, як дитина пралїса. Треба глянути в очи такого хлопця, щоби пізнати, яка велика є така лісова невинність. Та небаром змінився сей лісовий хлопець. Окруженнє мало на нього злий вплив. Король розніжнював хлопця і се також мало свій вплив. Канама помаленьки ставався чванливий і гордий.

— Напиши, що ти собі бажаєш, — сказав раз король до нього.

А Канама написав: Я хотїв би бути королєм так, як ти. Король усміхнувся й сказав: Ні, Канама се не може бути.

То було велике розчаруваннє для такого колись простенького, але тепер розпеченого семангського хлопця.

Небаром король помер (1913 року). Канама відправили з королївського двора. І він також небаром потїм умер чи з туги за двірським життєм, чи з туги за лісами й свободою і дійсно добрими людьми, земляками.

Переклав М. Л-ий.

Смерїчка.

Дзвонить, грає срібна рїчка
В хрустальну воду.
Задивилася смерїчка
На свою вроду.

Що виросла тай висока —
Нема її пари.
Пила воду із потока,
З сивої хмари.

Брала пахоці в повітрі,
Брала доволі,
Вибуяла так на вітрі
І ще на волі —
Гей, гей — росла на волі!

М. Підгірянкa.

Перехрестна загадка.
(Уложив Василь Ярбій).

«Мандарин».

1		2	3	4	5	6	7	8		6
		10						11		12
13				14						15
			16				17		18	
19				20	21			22		
23		24	25			26	27	28		29
						30	31			
32			33			34		35		
						36	37			
38			39		40		41		42	
43	44			45				46	47	48
			49	50				51	52	
53					54	55				56
			57	58				59	60	
61					62			63		

Пояснення слів в напрямі:

горизонтальні:

1. Ростає на багнах.
4. Один із творів Гетого.
7. Білий огороць.
10. Місто над Волгою.
11. Біда.
13. Діточа хвороба.
14. Установлена ціна.
15. Славний німецький музик.
16. Підводна скала.
17. Місце святих.
19. Пора року.
20. Гризун.
22. Театр. мистець.
23. Рід муз. твору.

26. Рисунок.
30. В хемії: СО.
32. Частина тижня.
33. Водно-земне звірятко.
34. Височина в Азії.
35. Товар.
36. Приємний відпочивок.
38. Староіндійське писмо.
41. Китайський вельможа.
43. Зелено-святочний «Май».
45. Провідник партії.
46. Усте Дніпра.
49. Збірник води.
51. Птах-хижак.

53. Шкаралупник.
54. Инакше: смерті.
56. Пліт.

57. Дика товпа.
59. Або племя.
61. Цвіт, званий красно- [він].
62. Хопта.
63. Бог старин. Римлян.

вертикальні:

1. Укр. місто.
2. Голосне звірят.
3. Овоч одної куцатої [ростини].
4. Уява.
5. Має пасічник.
6. Щирий приятель молоді.

7. Значить: немилий.
8. Метушня.
9. Ворожбит, чародій.
10. Ревізія.
12. Обітниця.
16. Є при плузі.
18. Можна знайти в пустині.
21. Долик.
23. Грецький острів.
24. Засідання.
25. Чергова служба.
27. Инак. мамин.
28. Місто в Арабії.
29. Курява.
30. Минає безповоротно.

31. Укр. ріка.
37. Полуденок.
39. Пожива.
40. Оптичний прилад.
41. Назва планети.
42. Доля.
43. Рід загадки.
44. Накривка скрині.
47. Огород. пахучолиста рослина.
48. Дослідник Арктиди.
50. Гурт овець.
52. Римський імператор.
55. Міт. дух кровопієць.
58. Уста.
60. Хижий птах.

Магічний квадратик.
(Уложив Петро Вовк)

0:15				0:3
		0.1		
0:2				0:25

Поданих 5 дробів розмістити у квадраті так, щоб всі рядки (з права до ліва й з гори в діл), як також обидва перекутні дали однакові суми, а саме: 1.

Шарада.

(Подав Т. Дмитренко).

Першого з другим буває
В нас чимало на Україні.
Першого з третім вживає
Огневик в страшній годині.
Друге й третє малою
Кущевата деревина.
Цілість приходить з весною
Й рада кожда їй дитина.

„МОЛОДА УКРАЇНА“

ІЛЮСТРОВАННИЙ ЖУРНАЛ ДЛЯ МОЛОДИ

ВИХОДИТЬ

РАЗ У МІСЯЦЬ КОЖДОГО 1-го
В ОБ'ЄМІ 4 АРКУШІВ ДРУКУ
ПІД РЕДАКЦІЄЮ

МИХАИЛА ТАРАНЬКА.

СПІВРОБІТНИЦТВО ДЛЯ „МОЛОДОЇ УКРАЇНИ“ ПРИОБИЦЯЛИ
ОТСІ УКРАЇНСЬКІ ПИСЬМЕННИКИ И МИСТЦІ:

Білоусенко Олександр, Бутович Микола, Ваврисевич Микола, Вовк Юрій, Д-р Грица Остап, Д-р Грицак Євген, Гнатюк Володимир, Дорошенко Дмитро, Завадович Роман, Заклинський Богдан, Заїкин Вячеслав, Карманський Петро, Королів-Старий Василь, Ковалевська-Королева Наталія, Кокольський Микола, Ковжун Павло, Котович Анатоль, Кравченко Уляна, Д-р Крипякевич Іван, Кричевський Микола, Куликівна Софія, Кульчицька Олена, Лакуста Святослав, Левицький Модест, Лотоцький Антін, Лотоцький Михайло, Мандюкова Ярослава, Магир Микита, Д-р Назарук Осип, Олесь О., Онацький Євген, Пачовський Василь, Підгірянка Марійка, Подушко Зиновій, Саліковський Олександр, Славінська Марія, Софронів Василь, Угрин Микола, Тищенко Юрій (Сірій), Д-р Тисовський Олександр, Хронович Володимир, Цимбал Віктор, Черкасенко Спирідон, Д-р Чайківський Микола, Чернявський Арсен і Яремова Слава.

Ціло річна передплата „Молодої України“ вносить:

для Краю 12 золотих
для Чехословаччини . . 90 кор. чеських.
для Америки й Канади . 3 долляри.

Поодинокі число коштує 1 золотий.

Адреса Редакції й Адміністрації:

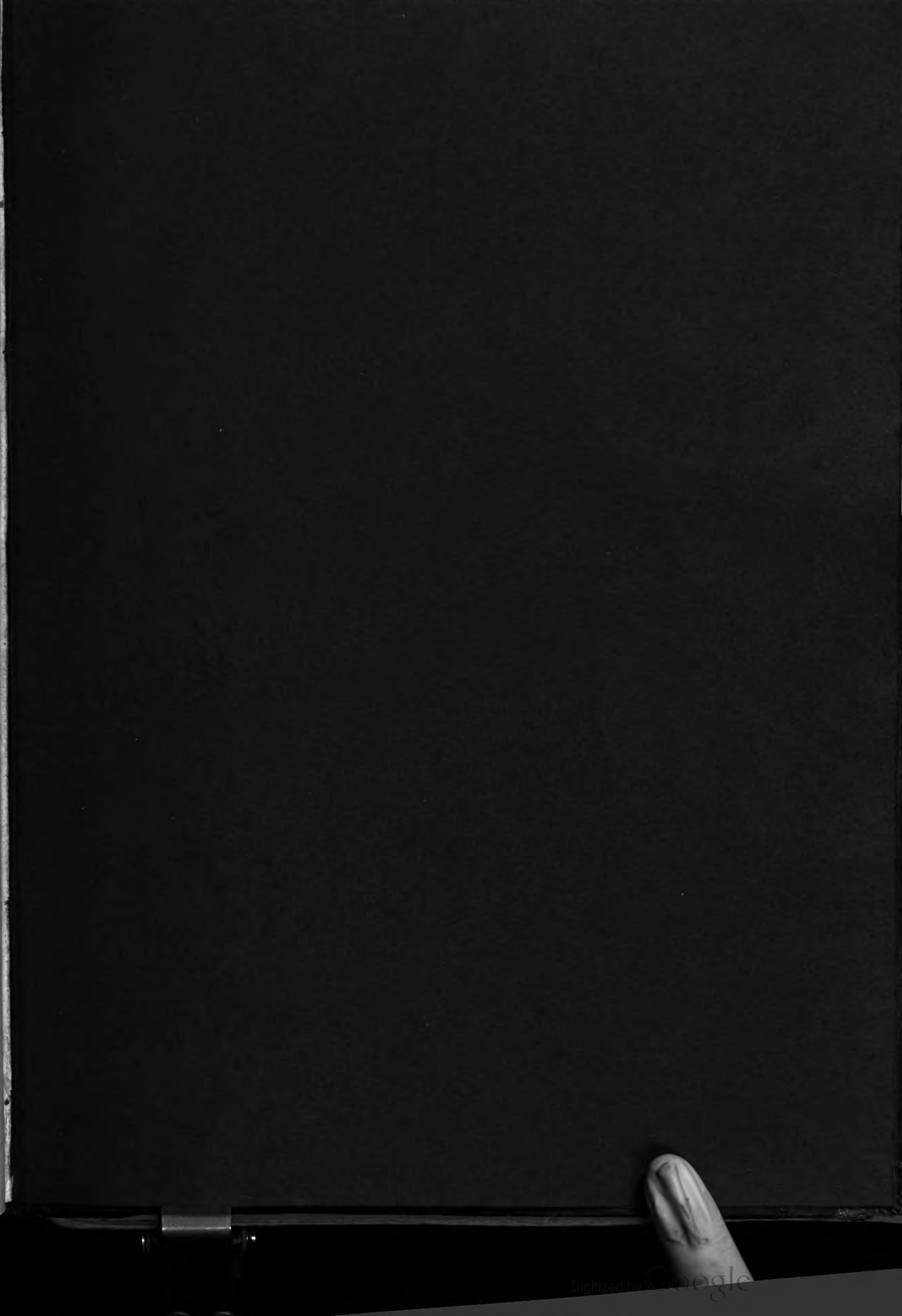
Львів, ул. Зіморовича, ч. 3.

П.К.

НАКАДНЯ
МИХАИЛА
ТАРАНЬ
КА

UNIVERSITY OF ILLINOIS-URBANA

3 0112 120079501